Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

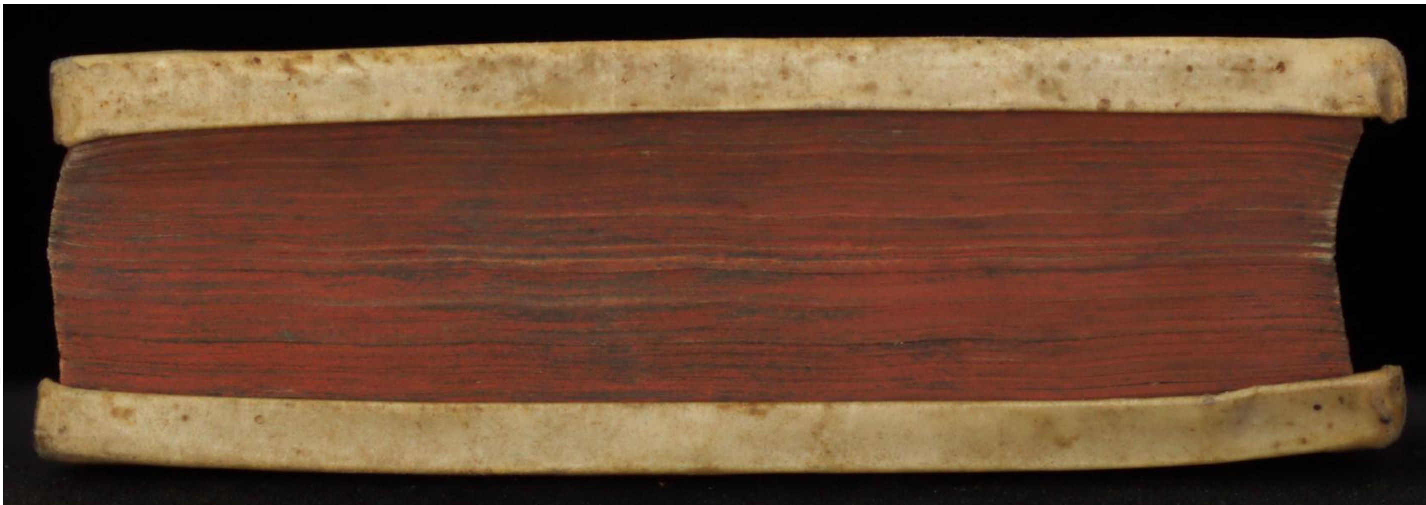
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

8784.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

kW
~~Elzevier~~ 235
~~A.184~~ D 42

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

T. LIVII PATAVINI HISTORIARUM AB URBE CONDITA,

Tomus Tertius.

Koninklijke Bibliotheek 's Hage.

Lugd. Batavorum,

Ex Officinâ Elſevirianâ,

CIƆ IƆ CLIII.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

AD
BIBLIOTHECAM
PRINCIPALEM
ARAVSIO-NASSAVIENSEM
DILLENBVRGICAM.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

EPITOME
LIBRI XXXIII.

Titus Quintius Flamininus proconſul cum Philippo ad Cynoſcephalas in Theſſalia acie victo debellavit. L. Quintius Flamininus frater proconſulis, Acarnanes, Leucade urbe, quod caput Acarnanum, expugnata, in deditionem accepit. C. Sempronius Tuditanus prætor à Celtiberis cum exercitu cæſus eſt. Attalus à Thebis ob ſubitam valetudinem Pergamum tranſlatus deceſſit. Pax petenti Philippo, Græciæ libertas data eſt. L. Furius Purpureo & Claudius Marcellus conſules, Boios, & Inſubres Gallos ſubegerunt. Marcellus triumphavit. Annibal fruſtra in Africa bellum molitus, & ob hoc Romanis per epiſtolas adverſæ factionis principum delatus, propter metum Romanorum, qui legatos ad Carthaginienſium ſenatum de eo miſerant, profugus ad Antiochum regem Syriæ ſe contulit; bellum contra Romanos parantem.

HÆc per hiemem geſta. Initio autem veris Quinctius Attalo Elatiam excito, Bœotorum gentem, incertis ad eam diem animis fluctuantem, ditionis ſuæ facere cupiens, profectus per Phocidem quinque millia ab Thebis, quod caput eſt Bœotiæ, poſuit caſtra. Inde poſtero die cum unius ſigni militibus, & Attalo, legationibuſque, quæ frequentes undique convenerant, pergit ire ad urbem, juſſis legionis haſtatis (ea duo millia militum erant) ſequi ſe, mille paſſuum intervallo diſtantes. Ad medium fermè viæ 1

Bœotorum prætor Antiphilus obvius fuit: cætera multitudo è muris adventum imperatoris Romani regiſque proſpeculabatur. rara arma, paucique milites circa eos apparebant: haſtatos, ſequentes procul, anfractus viarum valleſque interjectæ occulebant. Quum jam adpropinquaret urbi, velut obviam egredientem turbam ſalutaret, tardius incedebat. Cauſſa erat moræ, ut haſtati conſequerentur. Oppidani, ante lictorem turba acta, inſecutum confeſtim agmen armatorum, non ante, quam ad hoſpitium imperatoris ventum eſt, conſpexere. Tum, velut prodita dolo Antiphili Prætoris urbe captaque, obſtupuerunt omnes. Et apparebat nihil liberæ conſultationis concilio, quod in diem poſterum indictum erat, Bœotis relictum. Texerunt dolorem, quem & nequicquam, & non ſine periculo oſtendiſſent.
2 In concilio Attalus primus verba fecit. Orſus à majorum ſuorum, ſuiſque, & communibus in omnem Græciam & propriis in Bœotorum gentem meritis; ſegnior jam & infirmior, quam ut contentionem dicendi ſuſtineret, obmutuit, & concidit. Et dum regem auferunt perferuntque, parte membrorum captum, pauliſper concio intermiſſa eſt. Ariſtænus inde Achæorum prætor, eo cum majori auctoritate auditus, quod non alia, quam quæ Achæis ſuaſerat, Bœotis ſuadebat. Pauca ab ipſo Quinctio adjecta; fidem magis Romanam, quam arma, aut opes extollente verbis. Rogatio inde à Platæenſi Dicæarcho, lata, recitataque de ſocietate cum Romanis jungenda, nullo contra dicere audente, omnium Bœotiæ civitatum ſuffragiis accipitur, jubeturque. Concilio dimiſſo Quinctius tantum Thebis moratus, quantum Attali repens caſus coëgit, poſtquam non vitæ præſens periculum vis morbi attuliſſe, ſed membrorum debilitatem viſa eſt, relicto eo ad curationem neceſſariam corporis, Elatiam, unde profectus erat, redit: Bœotis quoque, ſicut prius Achæis, ad ſocietatem adſcitis, & quoniam tuta ea pacataque ab tergo relinquebantur, omnibus jam cogitationibus in Philippum, & quod reliquum belli erat, con-

converſis. Philippus quoque primo vere, poſtquam 3
legati ab Roma nihil pacati retulerant, delectum
per omnia oppida regni habere inſtituit, in magna
inopia juniorum: abſumpſerant enim per multas
jam ætates continua bella Macedonas, ipſo quoque
regnante: & navalibus bellis adverſus Rhodios, At-
talumque, & terreſtribus adverſus Romanos ceci-
derat magnus numerus. ita & tirones ab decem &
ſex annis milites ſcribebat, & emeritis quidam ſti-
pendiis, quibus modo quidquam reliqui roboris
erat, ad ſigna revocabantur. Ita ſuppleto exercitu, ſe-
cundum vernum æquinoctium omnes copias Dium
contraxit, ibique ſtativis poſitis, exercendo quoti-
die milite, hoſtem opperiebatur. Et Quinctius per
eoſdem ferme dies ab Elatia profectus, præter Thro-
nium & Scarpheam, ad Thermopylas pervenit. Ibi
concilium Ætolorum, Heracleam indictum, tenuit,
conſultantium quantis auxiliis Romanum ad bellum
ſequerentur. Cognitis ſociorum decretis, tertio die
ab Heraclea Xynias progreſſus, in confinio Ænia-
num Theſſalorumque poſitis caſtris, Ætolica auxi-
lia opperiebatur. Nihil morati Ætoli ſunt. Phænea
duce duo millia peditum cum equitibus quadrin-
gentis venerunt. Ne dubium eſſet quid exſpectaſſet,
confeſtim Quinctius movit caſtra. Tranſgreſſo in
Phthioticum agrum quingenti Gortynii Creten-
ſium, duce Cydate, & trecenti Apolloniatæ, haud
diſpari armatu ſe conjunxere: nec ita multo poſt
Amynander cum Athamanum peditum ducentis &
mille. Philippus, cognita profectione ab Elatia Ro-
manorum, ut cui de ſumma rerum adeſſet certamen,
adhortandos milites ratus, multa jam ſæpe memo-
rata de majorum virtutibus, ſimul de militari laude
Macedonum quum diſſeruiſſet, ad ea quæ tum ma-
xime animos terrebant, quibuſque erigi ad aliquam
ſpem poterant, venit. Acceptæ ad Aoum flumen in
anguſtiis cladi, territa Macedonum phalange, ad
Atracem vi pulſos Romanos opponebat: & illic ta-
men ubi inſeſſas fauces Epiri non tenuiſſent, primam
culpam fuiſſe eorum, qui negligenter cuſtodias ſer-

vaſſent: ſecundam, in ipſo certamine, levis armaturæ mercenariorumque militum. Macedonum vero phalangem, & tunc ſtetiſſe, & loco æquo juſtaque pugna ſemper manſuram invictam. Decem & ſex millia militum hæc fuere; robur omne virium, & regni. Ad hoc duo millia cetratorum, quos peltaſtas appellant, Thracumque & Illyriorum, (Triballis nomen eſt genti) par numerus bina millia erant, & miſti ex pluribus gentibus mercede conducti auxiliares mille ferme, & duo millia equitum. Cum iis copiis Rex hoſtem opperiebatur. Romanis ferme par numerus erat, equitum copiis tantum,
5 quod Ætoli acceſſerant, ſuperabant. Quinctius ad Thebas Phthioticas caſtra quum moviſſet, ſpem nactus per Timonem principem civitatis prodi urbem, cum paucis equitum leviſque armaturæ ad muros ſucceſſit. Ibi adeo fruſtrata ſpes eſt, ut non certamen modo cum erumpentibus, ſed periculum quoque atrox ſubiret: ni caſtris exciti repente pedites equiteſque in tempore ſubveniſſent. Et poſtquam nihil conceptæ temere ſpei ſuccedebat, urbis quidem amplius tentandæ in præſentia conatu abſiſtit: cæterum ſatis gnarus jam in Theſſalia regem eſſe, nondum comperto quam in regionem veniſſet, milites per agros dimiſſos, vallum cædere & parare jubet. Vallo, & Macedones, & Græci uſi ſunt, ſed uſum nec ad commoditatem ferendi, nec ad ipſius munitionis firmamentum aptaverunt. Nam & majores & magis ramoſas arbores cædebant, quam quas ferre cum armis miles poſſet, & quum caſtra his ante objectis ſepſiſſent, facilis molitio eorum valli erat. nam & quia rari ſtipites magnarum arborum eminebant, multique & validi rami præbebant quod rectè manu caperetur, duo aut ſummum tres juvenes connixi arborem unam evellebant. qua vulſa, portæ inſtar, extemplo patebat, nec in promptu erat quod obmolirentur. Romanus leves, & bifurcos pleroſque, & trium, aut cum plurimum, quatuor ramorum vallos cædit, ut & ſuſpenſis ab tergo armis ferat plures ſimul aptè miles; & ita denſos offi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

gunt implicantque ramos, ut neque quæ cujuſque
ſtipitis palma ſit, pervideri poſſit; & adeo acuti aliuſ-
que per alium immiſſi radii locum ad inſerendam
manum non relinquunt, ut neque prehendi, quod
trahatur, neque trahi, cum inter ſe innexi rami vin-
culum invicem præbeant, poſſit, & ſi evulſus forte
eſt unus, nec loci multum aperit, & alium reponere
perfacile eſt. Quinctius poſtero die, vallum ſecum 6
ferente milite, ut paratus omni loco caſtris ponen-
dis eſſet, progreſſus modicum iter, ſex ferme millia
à Pheris quum conſediſſet, ſpeculatum in qua parte
Theſſaliæ hoſtis eſſet, quidve pararet, miſit. Circa
Lariſſam erat rex, qui certior jam factus, Romanum
ab Thebis Pheras moviſſe, defungi quam primum
& ipſe certamine cupiens, ducere ad hoſtem pergit,
& quatuor millia ferè à Pheris poſuit caſtra. Inde
poſtero die quum expediti utrinque ad occupandos
ſuper urbem tumulos proceſſiſſent, pari fermè inter-
vallo ab jugo, quod capiendum erat, quum inter ſe
conſpecti eſſent, conſtiterunt, nuncios in caſtra re-
miſſos, qui quid ſibi, cum præter ſpem hoſtis occur-
riſſet, faciendum eſſet, conſulerent, quieti opperien-
tes. Et illo quidem die nullo inito certamine in ca-
ſtra revocati ſunt. poſtero die circa eoſdem tumulos
equeſtre prælium fuit: in quo non minima Ætolo-
rum opera regii fugati, atque in caſtra compulſi ſunt.
Magnum utriſque impedimentum ad rem gerendam
fuit ager conſitus crebris arboribus, hortique, ut in
ſuburbanis locis, & coarctata itinera maceriis, &
quibuſdam locis intercluſa. Itaque pariter ducibus
conſilium fuit excedendi ea regione, & velut ex
prædicto, ambo Scotuſſam petierunt: Philippus ſpe
frumentandi inde: Romanus ut prægreſſus corrum-
peret hoſti frumenta. Per diem totum, quia colles
perpetuo jugo intererant, nullo conſpecta inter ſe lo-
co agmina ierunt. Romani ad Eretriam Phthiotici
agri, Philippus ſuper amnem Oncheſtum poſuit ca-
ſtra. Ne poſtero quidem die, cum Philippus ad Me-
lambium, quod vocant Scotuſſæi agri, Quinctius
circa Thetidium Pharſaliæ terræ poſuiſſet caſtra,

aut hi, aut illi, ubi hoſtis eſſet, ſatis compertum ha-
buerunt. Tertio die primo nimbus effuſus, dein ca-
ligo noctis ſimillima Romanos metu inſidiarum te-
7 nuit. Philippus maturandi itineris cauſſâ, poſt im-
brem nubibus in terram demiſſis, nihil deterritus,
ſigna ferri juſſit. ſed tam denſa caligo obcæcaverat
diem, ut neque ſigniferi viam, nec ſigna milites cer-
nerent; agmen ad incertos clamores vagum velut
errore nocturno turbaretur. Supergreſſi tumulos,
qui Cynoſcephalæ vocantur, relicta ibi ſtatione fir-
ma peditum, equitumque, poſuerunt caſtra. Roma-
nus eiſdem ad Theridium caſtris quum ſe tenuiſſet,
exploratum tamen ubi hoſtis eſſet, decem turmas
equitum, & mille pedites miſit: monitos ut ab inſi-
diis, quas dies obſcurus apertis quoque locis tecturus
eſſet, præcaverent. Vbi ventum ad inſeſſos tumulos
eſt, pavore mutuo injecto velut torpentes quieve-
runt. dein nunciis retro in caſtra ad duces miſſis, ubi
primus terror ab necopinato viſu conſedit; non
diutius certamine abſtinuere. Principio à paucis
procurrentibus laceſſita pugna eſt, deinde ſubſidiis
tuentium pulſos aucta: in qua quum haudquaquam
pares Romani, alios ſuper alios nuncios ad ducem
mitterent, premi ſeſe; quingenti equites, & duo
millia peditum, maxime Ætolorum, cum duobus
tribunis militum propere miſſa, rem inclinatam re-
ſtituerunt: verſaque fortuna Macedones laboran-
tes, opem regis per nuncios implorabant. Sed ut
qui nihil minus illo die propter effuſam caliginem
quam prælium exſpectaſſet, magna parte hominum
omnis generis pabulatum miſſa, aliquandiu inops
conſilii trepidavit: deinde poſtquam nuncii inſta-
bant, & jam juga montium detexerat nebula, & in
conſpectu erant Macedones, in tumulum maximè
editum inter alios compulſi, loco ſe magis, quam
armis tutantes; committendam rerum ſummam in
diſcrimen utcunque ratus, ne partis indefenſæ jactu-
ra fieret; Athenagoram ducem mercede militan-
tium cum omnibus, præter Thracas, auxiliis, &
equitatu Macedonum, ac Theſſalorum mittit. eo-
rum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

rum adventu, depulſi ab jugo Romani, non ante
reſtiterunt, quam in planiorem vallem perventum
eſt. Ne effuſa detruderentur fuga, plurimum in Æ-
tolis equitibus præſidii fuit. is longe tum optimus
eques in Græcia erat: pedite inter finitimos vince-
bantur. Lætior res quam pro ſucceſſu pugnæ nun- 8
ciata, quum alii ſuper alios recurrentes ex prælio
clamarent fugere pavidos Romanos, invitum &
cunctabundum, & dicentem temere fieri, non lo-
cum ſibi placere, non tempus, perpulit, ut educeret
omnes copias in aciem. Idem & Romanus, magis
neceſſitate quam occaſione pugnæ inductus fecit.
dextrum cornu, elephantis ante ſigna inſtructis, in
ſubſidiis reliquit: lævo cum omni levi armatura in
hoſtem vadit. ſimul admonens, *cum iiſdem Mace-
donibus pugnaturos, quos ad Epiri fauces, montibus
fluminibuſque ſeptos, victa naturali difficultate loco-
rum, expuliſſent, acieque expugnaſſent: cum iis quos
P. Sulpicii prius ductu obſidentes Eordææ aditum vi-
ciſſent. Fama ſtetiſſe, non viribus, Macedoniæ re-
gnum. Eam quoque famam tandem evanuiſſe.* Jam
perventum ad ſuos in ima valle ſtantes erat, qui ad-
ventu exercitus imperatoriſque, pugnam renovant,
impetuque facto rurſus avertunt hoſtem. Philippus
cum cetratis, & cornu dextro peditum, robore Ma-
cedonici exercitus, quam phalangem vocabant,
propero curſu ad hoſtem vadit. Nicanori ex purpu-
ratis uni, ut cum reliquis copiis confeſtim ſequatur,
imperat. Primo ut in jugum evaſit, & jacentibus ibi
paucis armis corporibuſque hoſtium, prælium eo
loco fuiſſe, pulſoſque inde Romanos, & pugnari
prope caſtra hoſtium vidit, ingenti gaudio eſt ela-
tus: mox refugientibus ſuis & terrore verſo, pau-
liſper, incertus an in caſtra reciperet copias, trepi-
davit: deinde ut adpropinquabat hoſtis, & præter-
quam quod cædebantur averſi, nec niſi defenderen-
tur, ſervari poterant, ac ne ipſi quidem in tuto jam
receptus erat; coactus nondum adſecuta parte ſuo-
rum periculum ſummæ rerum facere, equites, le-
vemque armaturam, qui in prælio fuerant, dextro

in cornu locat. cetratos & Macedonum phalangem, haſtis poſitis, quarum longitudo impedimento erat, gladiis rem gerere jubet. ſimul ne facile perrumperetur acies dimidium de fronte demptum introrſus porrectis ordinibus duplicat, ut longa potius, quam lata acies eſſet. ſimul & denſari ordines juſſit, ut vir
9 viro, arma armis jungerentur. Quinctius his, qui in prælio fuerant, inter ſigna & ordines acceptis, tuba dat ſignum. Raro alias tantus clamor dicitur in principio pugnæ exortus. nam forte utraque acies ſimul conclamavere. nec ſolum qui pugnabant, ſed ſubſidia etiam, quique tum maximè in prælium veniebant. Dextro cornu rex, loci plurimum auxilio, ex jugis altioribus pugnans, vincebat: ſiniſtro tum cum maximè adpropinquante phalangis parte, quæ noviſſimi agminis fuerat, ſine ullo ordine trepidabatur. Media acies quæ propior dextrum cornu erat, ſtabat ſpectaculo velut nihil ad ſe pertinentis pugnæ intenta: phalanx, quæ venerat, agmen magis quam acies, aptiorque itineri quam pugnæ, vix dum in jugum evaſerat. In hos incompoſitos Quinctius, quamquam pedem referentes in dextro cornu ſuos cernebat, elephantis prius in hoſtem actis, impetum facit; ratus partem profligatam cætera tracturam. Non dubia res fuit. extemplo terga vertere Macedones, terrore primo beſtiarum averſi. & cæteri quidem hos pulſos ſequebantur: unus è tribunis militum extemplo capto conſilio cum viginti ſignorum militibus relicta ea parte ſuorum, quæ haud dubiè vincebat, brevi circuitu dextrum cornu hoſtium averſum invadit. Nullam aciem ab tergo adortus non turbaſſet; cæterum ad communem omnium in tali re trepidationem acceſſit, quod phalanx Macedonum gravis atque immobilis, nec circumagere ſe poterat, nec hoc qui à fronte paulo ante pedem referentes, tunc ultro territis inſtabant, patiebantur. Ad hoc, loco etiam premebantur, quia jugum ex quo pugnaverant, dum per proclive pulſos inſequuntur, tradiderant hoſti ad terga ſua circumducto. Pauliſper in medio cæſi, deinde omiſſis
ple-

plerique armis capeſſunt fugam. Philippus cum pau- 10
cis peditum equitumque, primo tumulum altiorem
inter cæteros cepit, ut ſpecularetur, quæ in læva
parte ſuorum fortuna eſſet: deinde, poſtquam fu-
gam effuſam animadvertit, & omnia circa juga ſi-
gnis atque armis fulgere, tum, & ipſe acie exceſſit.
Quinctius, quum cedentibus inſtitiſſet, repente quia
erigentes haſtas Macedonas conſpexerat, quidnam
pararent incertus, pauliſper novitate rei conſtituit
ſigna: deinde, ut accepit hunc morem eſſe Macedo-
num tradentium ſeſe, parcere victis in animum ha-
bebat. Cæterum ab ignaris militibus omiſſam ab
hoſte pugnam & quid imperator vellet, impetus in
eos factus, & primis cæſis, cæteri in fugam diſſipati
ſunt. Rex effuſo curſu Tempe petit. Ibi ad Gonnos
diem unum ſubſtitit, ad excipiendos ſi qui prælio
ſupereſſent. Romani victores in caſtra hoſtium ſpe
prædæ irruunt: verum ea magna jam ex parte, di-
repta ab Ætolis inveniunt. Cæſa eo die octo ho-
ſtium millia, quinque capta. Ex victoribus ſeptin-
genti fermè ceciderunt. Si Valerio quis credat om-
nium rerum immodice numerum augenti, quadra-
ginta millia hoſtium eo die ſunt cæſa; capta, ubi
modeſtius mendacium eſt, quinque millia ſeptin-
genti, ſigna militaria ducenta unum & quadraginta.
Claudius quoque duo & triginta millia hoſtium cæ-
ſa ſcribit, capta quatuor millia & trecentos. Nos
non minimo potiſſimum numero credidimus, ſed
Polybium ſecuti ſumus, non incertum auctorem,
cum omnium Romanarum rerum, tum præcipue in 11
Græcia geſtarum. Philippus collectis ex fuga, qui
variis caſibus pugnæ diſſipati veſtigia ejus ſecuti fue-
rant, miſſiſque Lariſſam ad commentarios regios
comburendos, ne in hoſtium venirent poteſtatem,
in Macedoniam ceſſit. Quinctius, captivis præda-
que venundatis, partim militi conceſſis, Lariſſam
eſt profectus; haud dum ſatis gnarus quam regio-
nem petiſſet rex, quidve pararet. Caduceator eo re-
gius venit; ſpecie ut induciæ eſſent, donec tolleren-
tur ad ſepulturam, qui in acie cecidiſſent; re vera ad
pe-

petendam veniam legatis mittendis. Vtrumq; ab Ro-
mano impetratum. adjecta & illa vox, *bono animo*
eſſe regem ut juberet: quæ maximè Ætolos offendit,
timentes jam querentesque, *mutatum victoria impe-*
ratorem. Ante pugnam omnia magna parvaq; commu-
nicare cum ſociis ſolitum, nunc omnium expertes conſi-
liorum eſſe: ſuo ipſum arbitrio cuncta agere: cum Phi-
lippo jam gratiæ privatæ locum quærere; ut dura atque
aſpera belli Ætoli exhauſerint, pacis gratiam, & fru-
ctum Romanus in ſe vertat. Et haud dubiè deceſſerat
iis aliquantum honoris. ſed cur negligerentur, igno-
rabant. Donis regiis imminere credebant invicti ab
ea cupiditate animi virum: ſed & ſuccenſebat non im-
merito Ætolis ob inſatiabilem aviditatem prædæ, &
arrogantiam eorum, victoriæ gloriam in ſe rapien-
tium, quæ vanitate ſua omnium aures offendebat: &
Philippo ſublato, fractis opibus Macedonici regni,
Ætolos habendos Græciæ dominos cernebat. Ob eas
cauſſas multa ſedulo, ut viliores levioreſque apud
12 omnes eſſent & viderentur, faciebat. Induciæ quin-
decim dierū datæ hoſti erant, & cum ipſo rege con-
ſtitutum conloquium: cujus priuſquam tempus ve-
niret, in conſilium advocavit ſocios. Retulit quas le-
ges pacis placeret dici. Amynander Athamanum rex
paucis ſententiam abſolvit; *ita componendam pacem*
eſſe, ut Græcia etiam abſentibus Romanis ſatis potens
tuendæ ſimul pacis libertatiſque eſſet. Ætolorum aſpe-
rior oratio fuit, qui pauca præfati, *rectè atque ordine*
imperatorem Romanum facere, quod quos belli ſocios
habuiſſet, cum iis communicaret pacis conſilia. falli
autem eum tota re, ſi aut Romanis pacem, aut Græciæ
libertatem ſatis firmam ſe credat relicturum, niſi Phi-
lippo aut occiſo, aut regno pulſo: quæ utraque proclivia
eſſe, ſi fortuna uti vellet. Ad hæc Quinctius, *negare*
Ætolos, aut moris Romanorum memores, aut ſibi-
ipſis convenientem ſententiam dixiſſe; & illos priori-
bus omnibus conciliis conloquiiſque, de conditionibus
pacis ſemper, non ut ad internecionem bellaretur, diſ-
ſeruiſſe, & Romanos, præter vetuſtiſſimum morem
victis parcendi, præcipuum clementiæ documentum
de-

dediſſe, pace Hannibali & Carthaginienſibus data. Omittere ſe Carthaginienſes. Cum Philippo ipſo quoties ventum in colloquium, nec unquam ut cederet regno actum eſſe: an quia victus prælio foret, inexpiabile bellum factum? Cum armato hoſte infeſtis animis concurri debere: adverſus victos, mitiſſimum quemque, animum maximum habere. Libertati Græciæ videri graves Macedonum reges. ſi regnum, genſque tollatur, Thracas, Illyrios, Gallos deinde, gentes feras & indomitas, in Macedoniam ſe, & in Græciam effuſuras. Ne proxima quæque amoliendo, majoribus gravioribuſque aditum ad ſe facerent. Interfanti deinde Phæneæ prætori Ætolorum teſtificantique, ſi elapſus eo tempore Philippus foret, mox gravius eum rebellaturum, *Deſiſtite tumultuari*, inquit, *ubi conſultandum eſt. Non iis conditionibus illigabitur pax, ut movere bellum poſſit.* Hoc dimiſſo concilio, 13
poſtero die rex ad fauces, quæ ferunt in Tempe (is datus erat locus colloquio) venit: tertio die datur ei Romanorum ac ſociorum frequens concilium. Ibi Philippus perquam prudenter iis, ſine quibus pax impetrari non poterat, ſua potius voluntate omiſſis, quam ut altercando extorquerentur, quæ priore colloquio aut imperata à Romanis, aut poſtulata ab ſociis eſſent, omnia ſe concedere, de cæteris ſenatui permiſſurum dixit. Quamquam vel inimiciſſimis omnibus præcluſiſſe vocem videbatur, Phæneas tamen Ætolus cunctis tacentibus, *Quid nobis,* (inquit) *Philippe, reddiſne tandem Pharſalum, & & Lariſſam Cremaſten, & Echinum, & Thebas Phthias?* Quum Philippus nihil morari diceret quo minus reciperent; diſceptatio inter imperatorem Romanum & Ætolos orta eſt de Thebis: nam eas populi Romani jure belli factas eſſe, Quinctius dicebat, quod integris rebus, exercitu ab ſe admoto vocati in amicitiam, quum poteſtas libera deſciſcendi ab rege eſſet, regiam ſocietatem Romanæ præpoſuiſſent. Phæneas, & pro ſocietate belli, quæ ante bellum habuiſſent, reſtitui Ætolis æquum cenſebat, & ita in fœdere primo cautum eſſe, ut belli

præda,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

præda, rerumque quæ ferri agique poſſent, Romanos; ager, urbeſque captæ Ætolos ſequerentur. *Vos,* inquit, *ipſi,* Quinctius, *ſocietatis iſtius leges rupiſtis, quo tempore relictis nobis cum Philippo pacem feciſtis: quæ ſi maneret, captarum tamen urbium illa lex foret. Theſſaliæ civitates ſua voluntate in ditionem noſtram venerunt.* Hæc cum omnium ſociorum adſenſu dicta, Ætolis non in præſentia modo gravia auditu, ſed mox belli etiam cauſſæ, magnarumque ex eo cladium iis fuerunt. Cum Philippo ita convênit, ut Demetrium filium, & quoſdam ex amicorum numero obſides & ducenta talenta daret: de cæteris Romam mitteret legatos. ad eam rem quatuor menſium induciæ eſſent. Si pax non impetrata ab ſenatu foret, obſides pecuniamque reddi Philippo receptum eſt. Cauſſa Romano imperatori non alia major fuiſſe dicitur pacis maturandæ, quam quod Antiochum bellum tranſitumque in Europam
14 moliri conſtabat. Eodem tempore, atque, ut quidam tradidere, eodem die ad Corinthum Achæi ducem regium Androſthenem juſto prælio fuderunt. Eam urbem pro arce habiturus Philippus adverſus Græciæ civitates, & principes inde evocatos per ſpeciem conloquendi, quantum equitum dare Corinthii ad bellum poſſent, retinuerat pro obſidibus, & præter quingentos Macedonas, miſtoſque ex omni genere auxiliorum octingentos, quod jam ante ibi fuerat, mille Macedonum eo miſerat, & mille ac ducentos Illyrios, Thracaſque, & Cretenſes, qui in utraque parte militabant, octingentos. His additi Bœoti, Theſſalique, & Acarnanes mille, ſcutati omnes, & ex ipſorum Corinthiorum juventute, impleta ut eſſent ſex millia armatorum, fiduciam Androſtheni fecerunt acie decernendi. Niceratus prætor Achæorum Sicyone erat cum duobus millibus peditum, centum equitibus, ſed imparem ſe & numero & genere militum cernens, mœnibus non excedebat. Regiæ copiæ peditum equitumque vagæ, Pellenenſem, & Phliaſium, & Cleonæum agrum, depopulabantur. Poſtremo expro-

brantes

brantes metum hoſti, in fines Sicyoniorum tranſcendebant: navibus etiam circumvecti omnem oram Achaiæ vaſtabant. Quum id effuſius hoſtes, &, ut fit ab nimia fiducia, negligentius etiam facerent, Niceratus ſpem nactus necopinantes eos adgrediendi, circa finitimas civitates nuncium occultum mittit, quo die, & quot, ex quaque civitate armati, ad Apelaurum (Stymphaliæ terræ is locus eſt) convenirent. Omnibus ad diem edictam paratis, profectus inde extemplo, per Phliaſiorum fines, nocte Cleonas, inſciis omnibus quid pararet, pervenit. Erant autem cum eo quinque millia peditum, ex quibus armaturæ levis, & trecenti equites, cum iis copiis dimiſſi, qui ſpecularentur, quam in partem hoſtes effunderent ſeſe, opperiebantur. Andro- 15
ſthenes, omnium ignarus, Corintho profectus, ad Nemeam (amnis eſt Corinthium & Sicyonium interfluens agrum) caſtra locat. Ibi parte dimidia exercitus dimiſſa, dimidiam trifariam diviſit, & omnes equites diſcurrere ad depopulandos ſimul Pellenenſium Sicyoniumque agros, & Phliaſium, jubet. Hæc tria diverſa agmina diſceſsêre. quod ubi Cleonas ad Niceratum perlatum eſt, extemplo validam mercenariorum manum præmiſſam ad occupandum ſaltum, per quem tranſitus in Corinthium eſt agrum, ante ſigna equitibus ut prægrederentur locatis, ipſe confeſtim agmine duplici ſequitur. Parte una mercenarii milites ibant cum levi armatura, altera clypeati, dein aliarum gentium exercitus robur erat. Jam haud procul caſtris aberant pedites equiteſque, & Thracum quidam in vagos palatoſque per agros hoſteis impetum fecerunt, quum repens terror caſtris infertur. Trepidare dux, ut qui hoſtes nuſquam, niſi raro, in collibus ante Sicyonem, non audentes agmen demittere in campos, vidiſſet; ad Cleonas quidem acceſſuros nunquam crediſiſſet. revocari tuba jubet vagos à caſtris dilapſos. Ipſe raptim capere arma juſſis militibus, infrequenti agmine porta egreſſus, ſuper flumen inſtruit aciem. Cæteræ copiæ vix colligi atque inſtrui cum potuiſſent, primum

ho-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

hoſtium impetum non tulerunt. Macedones, & maximè omnium frequentes ad ſigna fuerant, & diu ancipitem victoriæ ſpem fecerunt: poſtremo fuga cæterorum nudati, quum duæ jam acies hoſtium ex diverſo, levis armatura ab latere, clypeati cetratique à fronte urgerent; & ipſi re inclinata primo retulere pedem: deinde impulſi terga vertunt, & plerique abjectis armis, nulla ſpe caſtrorum tuendorum relicta, Corinthum petierunt. Niceratus mercenariis militibus ad hos perſequendos, equitibus, Thracumque auxiliis in populatores agri Sicyonii miſſis, magnam ubique cædem edidit; majorem propè quam in prælio ipſo. Ex iis quoque qui Pellenem Phliuntaque depopulati erant, incompoſiti partim omniumque ignari, ad caſtra revertentes, in hoſtium ſtationes tanquam in ſuas inlati ſunt: partim ex diſcurſu id quod erat, ſuſpicati, ita ſe in fugam paſſim ſparſerant, ut ab ipſis agreſtibus errantes circumvenirentur. Ceciderunt eo die mille & quingenti, capti trecenti. Achaia omnis magno liberata

16 metu. Priuſquam dimicaretur ad Cynoſcephalas, L. Quinctius Corcyram excitis Acarnanum principibus, quæ ſola Græciæ gentium in ſocietate Macedonum manſerat, initium quoddam ibi motus fecit. Duæ autem maxime cauſſæ eos tenuerant in amicitia regis; una fides inſita genti, altera metus odiumque Ætolorum. Concilium Leucadem indictum eſt. Eo neque cuncti convenere Acarnanum populi, nec ipſis qui convenerant, idem placuit. ſed & principes & magiſtratus pervicerunt, ut privatum decretum Romanæ ſocietatis fieret. Id omnes qui abfuerant, ægre paſſi, & in hoc fremitu gentis à Philippo miſſi duo principes Acarnanum, Androcles & Echedemus, non ad tollendum modo decretum Romanæ ſocietatis valuerunt, ſed etiam ut Archelaus & Bianor, principes gentis ambo, quod auctores ejus ſententiæ fuiſſent, proditionis in concilio damnarentur, & Leuxidæ prætori, quod de ea re retuliſſet, imperium abrogaretur. Rem temerariam, ſed eventu proſperam damnati fecerunt. Suadentibus nam-

que

que amicis, cederent tempori, & Corcyram ad Romanos abirent; ſtatuerunt, offerre ſe multitudini, & aut eo ipſo lenire iras, aut pati quod caſus tuliſſet. Quum ſe frequenti concilio intuliſſent, primo murmur ac fremitus admirantium, ſilentium mox à verecundia ſimul priſtinæ dignitatis ac miſericordia præſentis fortunæ ortum eſt. poteſtate quoque dicendi facta, principio ſuppliciter, procedente autem oratione, ubi ad crimina diluenda ventum eſt, cum tanta fiducia, quantam innocentia dabat, diſſeruerunt: poſtremo ultro aliquid etiam queri, & caſtigare iniquitatem ſimul in ſe crudelitatemque auſi, ita adfecerunt animos, ut omnia, quæ in eos decreta erant, frequentes tollerent. neque eo minus redeundum in ſocietatem Philippi, abnuendamque Romanorum amicitiam, cenſerent. Leucade hæc ſunt 17
decreta: id caput Acarnaniæ erat, eoque in concilium omnes populi conveniebant. Itaque quum hæc repentina mutatio Corcyram ad legatum Flamininum perlata eſſet, extemplo cum claſſe profectus Leucadem, ad Heræum quod vocant, naves adplicuit. Inde cum omni genere tormentorum machinarumque, quibus expugnantur urbes, ad muros acceſſit; ad primum terrorem ratus inclinari animos poſſe. Poſtquam pacati nihil oſtendebatur; tum vineas, turreſque erigere, & arietem admovere muris cœpit. Acarnania univerſa, inter Ætoliam atque Epirum poſita, ſolem occidentem & mare Siculum ſpectat. Leucadia nunc inſula, & vadoſo freto, quod perfoſſum manu eſt, ab Acarnania diviſa, tum peninſula erat, occidentis regione arctis faucibus cohærens Acarnaniæ. Quingentos ferme paſſus longæ fauces erant: latæ haud amplius centum & viginti. in his anguſtiis Leucas poſita eſt, colli applicata verſo in orientem, & Acarnaniam. Ima urbis plana ſunt, jacentia ad mare: quo Leucadia ab Acarnania dividitur. Inde terra marique expugnabilis eſt. nam & vada ſunt ſtagno ſimiliora, quam mari: & campus terrenus omnis, operique facilis. Itaque multis ſimul locis aut ſubruti, aut ariete decuſſi ruebant muri.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

muri. Sed quam urbs ipſa opportuna oppugnantibus
erat, tam inexpugnabiles hoſtium animi. die ac no-
cte intenti reficere quaſſata muri, obſtruere quæ pate-
facta ruinis erant; prælia impigre inire, & armis ma-
gis muros quam ſeipſos mœnibus tutari. diutiuſque
ſpe Romanorũ obſidionem eam extraxiſſent, ni ex-
ſules quidam Italici generis Leucade habitantes, ab
arce milites accepiſſent. eos tamen ex ſuperiore loco
magno cum tumultu decurrentes, acie in foro in-
ſtructa juſto prælio aliquamdiu Leucadii ſuſtinue-
runt. Interim & ſcalis capta multis locis mœnia, &
per ſtragem lapidum ac ruinas tranſcenſum in ur-
bem. jamque ipſe legatus magno agmine circumve-
nerat pugnantes. pars in medio cæſi, pars armis ab-
jectis dediderunt ſe victori. Et poſt dies paucos au-
dito prælio, quod ad Cynoſcephalas pugnatum erat,
omnes populi Acarnaniæ in deditionem legati ve-
18 nerunt. Iiſdem diebus, omnia ſimul inclinante for-
tuna, Rhodii quoque ad vindicandam à Philippo
continentem regionem (Peræam vocant) poſſeſſam
à majoribus ſuis, Pauſiſtratum prætorem cum octin-
gentis Achæis peditibus, mille & noningentis fere
armatis ex vario genere auxiliorum collectis, miſe-
runt: Galli, & Niſuetæ, & Piſuetæ, Tamiani, &
Arei, ex Africa, & Laodiceni ex Aſia erant. cum
his copiis Pauſiſtratus Tendeba in Stratonicenſi
agro, locum peropportunum, ignaris regiis, qui
tenuerant, occupavit. In tempore & ad id ipſum ex-
citum auxilium mille Achæi pedites cum centum
equitibus ſupervenerunt. Theoxenus iis præerat.
Dinocrates, regius præfectus, recuperandi caſtelli
cauſſa primò caſtra ad ipſa Tendeba movit, inde ad
alterum caſtellum, item Stratonicenſis agri: Aſtra-
gon vocant. omnibuſque ex præſidiis, quæ multifa-
riam disjecta erant, devocatis, & ab ipſa Stratoni-
cea Theſſalorum auxiliaribus, Alabanda, ubi hoſtes
erant, ducere pergit. Nec Rhodii pugnam detrecta-
verunt. atque caſtris, in propinquum collatis, ex-
templo in aciem deſcenſum eſt. Dinocrates quin-
gentos Macedonas dextro cornu, lævo Agrianas lo-
cat;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

cat: in medium accipit contractos ex caſtellorum (Cares maxime erant) præſidiis: equites cornibus circumdat. Cretenſium auxiliares Thracumque Rhodia cohors dextro cornu, ſiniſtro mercenarios milites, lectam peditum manum, habuêre: medios miſta ex pluribus gentibus auxilia: equites leviſque armaturæ quod erat, cornibus circumjectum. Eo die ſteterunt tantum acies utræque ſuper ripam, qui tenui aqua interfluebat, torrentis: pauciſque telis emiſſis, in caſtra receperunt ſeſe. Poſtero die eodem ordine inſtructi, majus aliquanto prælium quam pro numero edidêre pugnantium. nec enim plus terna millia peditum fuere, & centeni ferme equites, cæterum non numero tantum, nec armorum genere, ſed animis quoque paribus, & æqua ſpe pugnaverunt. Achæi primi, torrente ſuperato, in Agrianas impetum fecêre; deinde tota propè curſu tranſgreſſa amnem acies eſt. Diu anceps pugna ſtetit. numero Achæi mille & ipſi quadringentos loco expulere. Inclinat dein dextrum omne cornu. Macedones, uſque dum ordine & velut ſtipata phalanx conſiſtebat, moveri nequiverunt. poſtquam lævo latere nudato circumjacere haſtas in venientem ex tranſverſo hoſtem conati ſunt: turbati extemplo, tumultum primo inter ſe fecerunt: terga deinde vertunt: poſtremo abjectis armis, in præcipitem fugam effuſi, Bargylias petentes fugerunt. Eodem & Dinocrates perfugit. Rhodii quantum diei ſuperfuit, ſecuti, receperunt ſeſe ad caſtra. Satis conſtat, ſi confeſtim victores Stratoniceam petiſſent, recipi eam urbem ſine certamine potuiſſe. Prætermiſſa ejus rei occaſio eſt, dum in caſtellis viciſque Perææ recipiendis tempus teritur. Interim animi eorum, qui Stratoniceam præſidio obtinebant, confirmati ſunt. mox & Dinocrates cum iis, quæ prælio ſupererant, copiis intravit muros. Nequicquam inde obſeſſa oppugnataque urbs eſt. recipi niſi aliquanto poſt per Antiochum non potuit. Hæc in Theſſalia, hæc in Achaia, hæc in Aſia per eoſdem dies ferme geſta. Philippus quum audiſſet Dardanos tranſgreſſos fines 19 ab

ab contemtu conceſſi tum regni, ſuperiora Macedoniæ evaſtare; quamvis toto prope orbe terrarum, undique ſe ſuoſque profligante fortuna, urgebatur; tamen morte triſtius ratus Macedoniæ etiam poſſeſſione pelli, delectu raptim per urbes Macedonũ habito, cum ſex millibus peditũ & quingentis equitibus circa Stobos Pelagoniæ improviſo hoſtes oppreſſit. Magna multitudo hominum in prælio, major prædandi cupidine palata per agros cæſa eſt. quibus fuga expeditior fuit, ne tentato quidem caſu pugnæ in fines ſuos redierunt. Ea una expeditione non pro reliquo ſtatu fortunæ facta; refectis ſuorum animis, Theſſalonicam ſeſe recepit. Non tam in tempore Punicum bellum terminatum erat, ne ſimul & cum Philippo foret bellandum, quam opportune jam Antiocho in Syria moliente bellum, Philippus eſt ſuperatus. nam præterquam quod facilius cum ſingulis, quam ſi in unum ambo ſimul contuliſſent vires, bellatum eſt; Hiſpania quoque ſub idem tempus magno tumultu ad bellum conſurrexit. Antiochus quum priore æſtate omnibus quæ in Cœle Syria ſunt, civitatibus Ptolomæi in ſuam poteſtatem redactis, in hiberna Antiochiam conceſſiſſet; nihilo quietiores poſtea res habuit. omnibus enim regni viribus connixus, quum ingentes copias terreſtres maritimaſque comparaſſet, principio veris præmiſſis terra cum exercitu filiis duobus Ardue ac Mithridate, juſſiſque Sardibus ſe operiri, ipſe cum claſſe centum tectarum navium, ad hoc levioribus navigiis, cercuriſque ac lembis ducentis, proficiſcitur; ſimul per omnem oram Ciliciæque & Cariæ tentaturus urbes, quæ in ditione Ptolomæi eſſent; ſimul Philippum (necdum enim debellatum erat)
20 exercitu navibuſque adjuturus. Multa egregia Rhodii pro fide erga populum Romanum proque univerſo nomine Græcorum, terra marique auſi ſunt: nihil magnificentius, quam quod ea tempeſtate non territi tanta mole imminentis belli, legatos ad regem miſerunt Nephelida, (promontorium Ciliciæ eſt, inclytum fœdere antiquo Athenienſium) ſi eo non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

non contineret copias ſuas, ſe obviam ituros; non ab odio ullo, ſed ne conjungi eum Philippo paterentur, & impedimento eſſe Romanis liberantibus Græciam. Coraceſium eo tempore Antiochus operibus oppugnabat: Zephyrio, & Solis, & Aphrodiſiade, & Coryco, & ſuperato Anemurio (promontorium id quoque Ciliciæ eſt) Selinunte recepto, omnibus his aliiſque ejus oræ caſtellis, aut metu aut voluntate ſine certamine in deditionem acceptis, Coraceſium præter ſpem clauſis portis tenebat eum. Ibi legati Rhodiorum auditi. & quamquam ea legatio erat, quæ accendere regium animum poſſet, temperavit iræ: &, legatos ſe Rhodum miſſurum, reſpondit: *Iiſque mandaturum, ut renovarent vetuſta jura cum ea civitate, ſua majorumque ſuorum: & vetarent eos adventum pertimeſcere regis. Nihil his aut ſociis eorum noxæ futurum fraudive. nam Romanorum amicitiam ſe non violaturum. Argumento & ſuam recentem ad eos legationem eſſe, & ſenatus honorifica in ſe decreta, reſponſaque.* Tum fortè legati redierunt ab Roma, comiter auditi, dimiſſique, ut tempus poſtulabat, incerto adhuc adverſus Philippum eventu belli. Quum hæc legati regis in concione Rhodiorum agerent, nuntius venit, debellatum ad Cynoſcephalas eſſe. Hoc nuntio accepto, Rhodiis, dempto metu à Philippo omni, erat conſilium obviam eundi claſſe Antiocho. Illam alteram curam non omiſerunt, tuendæ libertatis civitatum ſociarum Ptolomæi, quibus bellum ab Antiocho imminebat. nam alias auxiliis juverunt, alias providendo ac præmonendo conatus hoſtis: cauſſaque libertatis fuerunt Cauneis, Mindiis, Halicarnaſſenſibus Samiiſque. Non operæ eſt perſequi, ut quæque acta in his locis ſint, quum ad ea, quæ proprie Romani belli ſunt, vix ſufficiam. Eodem tempore & Attalus rex æger Thebis Pergamum advectus moritur; altero & ſeptuageſimo anno: quum quatuor & quadraginta annos regnaſſet. Huic viro, præter divitias, nihil ad ſpem regni fortuna dederat. his ſimul prudenter, ſimul magnificè utendo, effe- 21

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

cit, primum ut ſibi, deinde ut aliis non indignus videretur regno. Victis deinde prælio uno Gallis, quæ tum gens recenti adventu terribilior Aſiæ erat, regium aſcivit nomen, cujus magnitudini ſemper animum æquavit. Summa juſtitia ſuos rexit: unicam fidem ſociis præſtitit: uxorem ac liberos quatuor ſuperſtites habuit. mitis ac munificus amicis fuit. regnum adeo ſtabile ac firmum reliquit, ut ad tertiam ſtirpem poſſeſſio ejus deſcenderit. Quum is ſtatus rerum in Aſia Græciaque & Macedonia eſſet, vix dum terminato cum Philippo bello, pace certe nondum perpetrata, ingens in Hiſpania ulteriore coortum eſt bellum. M. Helvius eam provinciam obtinebat. Is literis ſenatum certiorem fecit, *Colcam & Luſcinum regulos in armis eſſe. Cum Colca decem & ſeptem oppida, cum Luſcino validas urbes, Cardonem & Bardonem, & maritimam oram omnem, quæ nondum animos nudaverat, ad finitimorum motus conſurrecturam.* His literis à M. Sergio Prætore, cujus juriſdictio inter cives erat, recitatis, decreverunt Patres, ut comitiis prætorum perfectis, cui prætori provincia Hiſpania obveniſſet, is primo quoque tempore de bello Hiſpaniæ ad ſenatum re-
22 ferret. Sub idem tempus Conſules Romam venerunt, quibus in æde Bellonæ ſenatum habentibus, poſtulantibuſque triumphum ob res proſpere bello geſtas, C. Atinius Labeo, & C. Vrſanius Trib. plebis, ut ſeparatim de triumpho agerent Conſules, poſtularunt. communem ſe relationem de ea re fieri non paſſuros, ne par honos in diſpari merito eſſet. Cumque Minucius utrique provinciam Italiam obtigiſſe diceret; communi animo conſilioque ſe & collegam res geſſiſſe, Cornelius adjiceret; Boios adverſus ſe tranſgredientes Padum, ut Inſubribus Cænomaniſque auxilio eſſent, depopulante vicos eorum atque agros collega, ad ſua tuenda averſos eſſe; Tribuni *res tantas bello geſſiſſe Cornelium fateri, ut non magis de triumpho ejus, quam de honore Diis immortalibus habendo dubitari poſſet. Non tamen nec illum, nec quenquam alium civem tantum gratia at-*

que

que opibus valuiſſe, ut quum ſibimet triumphum impetraſſet, collegæ eundem honorem impudenter petenti daret. Q. Minucium in Liguribus levia prælia, vix digna dictu feciſſe: in Gallia magnum numerum militum amiſiſſe. Nominabant etiam tribunos militum T. Iuvencium, & Cneum Labeonis fratrem, qui adverſa pugna cum multis aliis viris fortibus civibus ac ſociis cecidiſſent. Oppidorum paucorum ac vicorum falſas, & in tempus ſimulatas, ſine ullo pignore deditiones factas eſſe. Hæc inter conſules tribunoſque altercationes biduum tenuerunt, victique perſeverantia tribunorum conſules, ſeparatim retulerunt. Cn. 23
Cornelio omnium conſenſu decretus triumphus. & Placentini Cremonenſeſque addiderunt favorem conſuli, gratias agentes, commemoranteſque, obſidione ſe eſſe ab eo liberatos. Pleroſque etiam, quum apud hoſtes eſſent, ſervitute exceptos. Q. Minucius, tentata tantum relatione, quum adverſum omnem ſenatum videret, in monte Albano ſe triumphaturum, & jure imperii conſularis & multorum clarorum virorum exemplo, dixit. Cn. Cornelius de Inſubribus Cænomaniſque in magiſtratu triumphavit. multa ſigna militaria tulit, multa Gallica ſpolia captivis carpentis tranſvexit: multi nobiles Galli ante currum traducti; inter quos quidam Amilcarem ducem Pœnorum fuiſſe, auctores ſunt. Cæterum magis in ſe convertit oculos Cremonenſium Placentinorumque colonorum turba pileatorum, currum ſequentium. Tulit in triumpho ducenta triginta ſeptem millia quingentos æris; argenti bigati ſeptuaginta novem millia. ſeptuagenos æris militibus diviſit: duplex equiti, triplex centurioni. Q. Minucius Conſul de Liguribus Boiiſque Gallis in monte Albano triumphavit. is triumphus, ut loco, & fama rerum geſtarum, & quod ſumptum non erogatum ex ærario omnes ſciebant, inhonoratior fuit: ita ſignis, carpentiſque, & ſpoliis ferme æquabat. Pecuniæ etiam propè par ſumma fuit: æris tranſlata ducenta & quinquaginta quatuor millia: argenti bigati quinquaginta tria millia, & ducenti.

mi-

militibus centurionibuſque & equitibus item in ſin-
24 gulos datum, quod dederat collega. Secundum triumphum conſularia comitia habita. creati Conſules L. Furius Purpureo, & M. Claudius Marcellus. Prætores poſtero die facti, Q. Fabius Buteo, Tib. Sempronius Longus, Q. Minucius Thermus, Manius Acilius Glabrio, L. Apuſtius Fullo, C. Lælius. Exitu ejus anni litteræ à T. Quintio venerunt, ſe ſignis collatis cum rege Philippo in Theſſalia pugnaſſe: hoſtium exercitum fuſum, fugatumque. Hæ literæ prius in ſenatu à Sergio prætore, deinde ex auctoritate Patrum in concione ſunt recitatæ. Ob res proſperè geſtas in dies quinque ſupplicationes decretæ. Brevi poſt legati & à T. Quintio & ab rege venerunt. Macedones deducti extra urbem in villam publicam: ibique iis locus & lautia præbita: & ad ædem Bellonæ ſenatus eſt habitus. Haud multa verba facta, quum Macedones, quæcumque ſenatus cenſuiſſet, id regem facturum eſſe dicerent. Decem legati more majorum, quorum ex conſilio L. Quintius imperator leges pacis Philippo daret, decreti, adjectumque, ut in eo numero legatorum P. Sulpicius, & P. Villius eſſent: qui conſules provinciam Macedoniam obtinuiſſent. Coſanis eo die poſtulantibus ut ſibi colonorum numerus augeretur, mille aſſcribi juſſi: dum ne quis in eorum numero eſſet, qui poſt M. Cornelium & T. Sempronium
25 conſulem hoſtis fuiſſet. Ludi Romani eo anno in circo ſcenaque ab ædilibus curulibus, P. Cornelio Scipione, & Cn. Manlio Vulſone, & magnificentius quam alias facti, & lætius, propter res bello bene geſtas ſpectati: totique ter inſtaurati, plebeii ſepties inſtaurati. Acilius Glabrio, C. Lælius eos ludos fecerunt. Ex argento mulctaticio tria ſigna ænea, Cereri Liberoque & Liberæ, poſuerunt. L. Furius, & M. Claudius Marcellus conſulatu inito quum de provinciis ageretur, & Italiam utrique provinciam ſenatus decerneret; ut Macedoniam cum Italia ſortirentur, petebant. Marcellus provinciæ cupidior, pacem ſimulatam ac fallacem dicendo, &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

rebellaturum, ſi exercitus inde deportatus eſſet, regem, dubios ſententiæ Patres fecerat. Et forſitan obtinuiſſent conſules, ni Q. Marcius Rex, & C. Atinius Labeo, tribuni plebis, ſe interceſſuros dixiſſent: ni prius ipſi ad plebem tuliſſent, vellent, juberentne cum rege Philippo pacem eſſe. Ea rogatio in Capitolio ad plebem lata eſt. omnes quinque & triginta tribus, uti rogatæ, juſſerunt. Et quo magis pacem ratam eſſe in Macedonia vulgo lætarentur, triſtis ex Hiſpania nuncius allatus effecit, vulgatæque literæ, *C. Sempronium Tuditanum proconſulem, in citeriore Hiſpania prælio victum: exercitum ejus fuſum fugatumque, & illuſtres viros in acie cecidiſſe. Tuditanum cum gravi vulnere latum ex prælio, haud ita multo poſt exſpiraſſe.* Conſulibus ambobus Italia provincia, cum his legionibus, quas ſuperiores conſules habuiſſent, decreta, & ut quatuor legiones novas ſcriberent; duas, quæ quo ſenatus cenſuiſſet, mitterentur, & T. Quintius Flamininus cum duabus legionibus provinciam eodem exercitu obtinere juſſus: imperium ei prorogatum ſatis jam ante videri. Prætores deinde provincias ſortiti, L. Apuſtius 26
Fullo urbanam juriſdictionem, Manius Acilius Glabrio inter cives & peregrinos, Q. Fabius Buteo Hiſpaniam ulteriorem, Q. Minucius Thermus citeriorem, C. Lælius Siciliam, Tib. Sempronius Longus Sardiniam. Q. Fabio Buteoni, & Q. Minucio, quibus Hiſpaniæ provinciæ evenerant, Conſules legiones ſingulas ex quatuor ab ſe ſcriptis quas videretur, uti darent, decretum eſt. ſociûm ac nominis Latini quaterna millia peditum, trecenos equites. hique primo quoque tempore in provincias ire juſſi. Bellum in Hiſpania quinto poſt anno exortum eſt, quam ſimul cum Punico bello fuerat finitum. Priuſquam hi prætores ad bellum prope novum, quia tum primum ſuo nomine, nullo Punico exercitu aut duce ad arma ierant, proficiſcerentur, aut ipſi conſules ab urbe moverent; procurare, ut aſſolet, prodigia, quæ nunciabantur, juſſi. L. Julius Sequeſtris in Sabinos proficiſcens, fulmine ipſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

equuſque exanimati fuerant: ædes Feroniæ in Capenate de cœlo tacta erat: ad Monetæ duarum haſtarum ſpicula arſerant: lupus Æſquilina porta ingreſſus, frequentiſſima parte urbis, quum in forum decurriſſet, Tuſco vico atque inde Melio, per portam Capenam prope intactus evaſerat. Hæc prodi-
27 gia majoribus hoſtiis ſunt procurata. Iiſdem diebus Cn. Cornelius Lentulus, qui ante Sempronium Tuditanum citeriorem Hiſpaniam obtinuerat, quum ex ſenatusconſulto ovans urbem eſſet ingreſſus, tulit præ ſe auri mille & quingenta quindecim pondo, argenti viginti millia, ſignati denariûm triginta quatuor millia, & quingentos quinquaginta. L. Stertinius ex ulteriore Hiſpania, ne tentata quidem triumphi ſpe, quinquaginta millia pondo argenti in ærarium tulit: & de manubiis duos fornices in foro Boario ante Fortunæ ædem, & matris Matutæ, unum in Maximo Circo fecit: & his fornicibus ſigna aurata impoſuit. Hæc per hiemem ferme acta. Hibernabat eo tempore Athenis Quintius, à quo quum multa ſocii peterent, Bœoti petierunt, impetraveruntque, ut hi, qui ſuæ gentis militaſſent apud Philippum, ſibi reſtituerentur. id à Quintio facile impetratum; non quia ſatis dignos eos credebat, ſed quia, Antiocho rege jam ſuſpecto, favor conciliandus nomini Romano apud civitates erat. Reſtitutis, confeſtim apparuit, quam nulla inita apud Bœotos gratia eſſet. nam & ad Philippum gratias agentes pro redditis hominibus, perinde atque ipſi id à Quintio & Romanis datum eſſet, miſerunt: & comitiis proximis Bœotarchen nullam aliam ob cauſſam Brachyllam quendam, quam quod præfectus Bœotorum apud regem militantium fuiſſet, fecerunt: præteritis Zeuxippo, & Piſiſtrato, aliiſque qui Romanæ ſocietatis auctores fuerant. Id ægrè & in præſentia hi paſſi, & in futurum etiam metum ceperunt, quum ad portas prope ſedente exercitu Romano ea fierent; quidnam ſe futurum eſſet profectis in Italiam Romanis: Philippo ex propinquo ſocios adjuvante
28 & infeſto his, qui partis adverſæ fuiſſent. Dum Ro-

man

mana arma propinqua habebant, tollere Brachyllam principem fautorum regis ſtatuerunt. & tempore ad eam rem capto, quum in publico epulatus reverteretur domum temulentus, proſequentibus mollibus viris, qui joci cauſa convivio celebri interfuerant; ab ſex armatis, quorum tres Italici, tres Ætoli erant, circumventus occiditur. Fuga comitum, & quiritatio facta, & tumultus tota urbe diſcurrentium cum luminibus. percuſſores proxima porta evaſerunt. Luce prima concio frequens, velut extante indicio, ad vocem præconis convocata in theatro erat. Palam ab ſuo comitatu, & obſcœnis illis viris fremebant interfectum: animis autem Zeuxippum auctorem deſtinabant cædis. In præſentia placuit comprehendi eos, qui ſimul fuiſſent, quæſtionemque ex his haberi. qui dum quæruntur, Zeuxippus, conſimili animo avertendi ab ſe criminis cauſſa in concionem progreſſus, errare ait homines, qui tam atrocem cædem pertinere ad illos ſemiviros crederent. multaque in eam partem probabiliter argumentatus, quibus fidem apud quoſdam fecit, numquam ſi conſcius eſſet, oblaturum ſe multitudini, mentionemve cædis nullo laceſſente facturum fuiſſe. Alii non dubitare, obviam eundo impudenter criminis ſuſpicionem averti. Torti poſt paulo inſontes, quum ſcirent ipſi opinionem omnium, ea pro indicio uſi, Zeuxippum & Piſiſtratum nominaverunt: nullo adjecto, cur ſcire quicquam viderentur, argumento. Zeuxippus tamen cum Stratonida quodam nocte perfugit Tanagram; ſuam magis conſcientiam quam indicium hominum nullius rei conſciorum metuens. Piſiſtratus ſpretis indicibus Thebis manſit. Servus erat Zeuxippo, totius internuncius & miniſter rei; quem indicem Piſiſtratus timens, eo ipſo timore ad indicium protraxit. literas ad Zeuxippum mittit, ſervum conſcium tolleret. Non tam idoneum ad celandam rem eum videri ſibi, quam ad agendam fuerit. Has qui tulit literas, juſſit Zeuxippo dare quamprimum. is, quia non ſibi conveniendi ejus copia fuit, ipſi illi ſervo, quem ex omnibus domino

mino fidiſſimum credebat, tradidit: & adjecit, à Piſiſtrato de re magnopere pertinente ad Zeuxippum eſſe. Conſcientia ictus, quum extemplo traditurum eas affirmaſſet, aperit. Perlectis literis pavidus Thebas refugit. & Zeuxippus quidem fuga ſervi motus, Athenas, tutiorem exilio locum ratus, conceſſit. De Piſiſtrato aliquæ quæſtiones tormentis habitæ:
29 & ſumptum ſupplicium eſt. Efferavit ea cædes Thebanos Bœotoſque omnes ad execrabile odium Romanorum; Zeuxippum principem gentis id facinus conſciſſe. ad rebellandum neque vires, neque ducem habebant. Proximum bello quod erat, in latrocinium verſi, alios hoſpites, alios vagos per hiberna milites, ad varios commeantes uſus excipiebant. quidam in ipſis itineribus ad notas latebras inſidiantibus, pars in deſerta per fraudem diverſoria devecti deductique opprimebantur. poſtremo non tantum odio, ſed etiam aviditate prædæ ea facinora faciebant: quia negotiandi fermè cauſſa argentum in zonis habentes in commeatibus erant. Quum primo pauci, dein indies plures deſiderarentur, infamis eſſe Bœotia omnis cœpit: & timidius quam in hoſtico egredi caſtris miles. Tum Quintius legatos ad quærendum de latrociniis per civitates mittit. Plurimi pedites circa Copaidem paludem inventi: ibi ex limo eruta extractaque ex ſtagno cadavera, ſaxis aut amphoris, ut pondere traherentur in profundum, annexa. multa facinora Acræphiæ, & Coroneæ facta inveniebantur. Quintius primo noxios tradi ſibi juſſit. & pro quingentis militibus (tot enim intercepti erant) quingenta talenta, Bœotos conferre. Quorum neutrum quum fieret, verbis tantum civitates excuſarent, nihil publico conſilio factum eſſe; miſſis Athenas & in Achaiam legatis, qui teſtarentur ſociis, juſto pioque bello ſe perſecututum Bœotos, & cum parte copiarum P. Claudio Acræphiam ire juſſo, cum parte Coronæam circumſedit: evaſtatis prius agris, qua ab Elatia duo diverſa agmina iere. Hac perculſi clade Bœoti, quum omnia terrore ac fuga compleſſent, legatos mittunt. qui quum in caſtra

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ſtra non admitterentur, Achæi Athenienſeſque ſu-
pervenerunt. Plus auctoritatis Achæi habuerunt, de-
precantes: ac ni impetraſſent pacem Bœotis, bellum
ſimul gerere decreverunt. Per Achæos Bœotis copia
adeundi alloquendique Romanum facta eſt, juſſiſ-
que tradere noxios, & mulctæ nomine triginta ta-
lenta conferre, pax data: & ab oppugnatione receſ-
ſum. Poſt paucos dies decem legati ab Roma vene- 30
runt, quorum ex conſilio pax data Philippo in has
leges eſt. *Omnes Græcorum civitates, quæ in Europa,*
quæque in Aſia eſſent, libertatem ac ſuas leges habe-
rent. quæ earum ſub ditione Philippi fuiſſent, præſidia
ex his Philippus deduceret: his, quæ in Aſia eſſent,
Euromo Padaſiſque & Bargyliis, & Iaſſo, & Myri-
na, & Abydo & Thaſſo, & Perintho: eas quoque
enim placere liberas eſſe. De Cianorum libertate,
Quintius Pruſiæ Bithyniorum regi ſcriberet, quid ſe-
natui & decem legatis placuiſſet. Captivos, transfu-
gaſque reddere Philippum Romanis, & naves omnes
tectas tradere; quin & regiam unam inhabilis prope
magnitudinis, quam ſexdecim verſus remorum age-
bant. Ne plus quingentis armatorum haberet, neve
elephantum ullum. Bellum extra Macedoniæ fines ne
injuſſu ſenatus gereret. Mille talentûm daret populo
Romano: dimidium præſens, dimidium penſionibus
decem annorum. Valerius Antias, quaternûm mil-
lium pondo argenti, vectigal in decem annos, tri-
ginta quaterna millia pondo, & ducenta, præſens
viginti millia pondo. idem nominatim adjectum
ſcribit, ne cum Eumene Attali filio (novus is tum
rex erat) bellum gereret. In hæc obſides accepti, in-
ter quos Demetrius Philippi filius. Adjicit Valerius
Antias, Attalo abſenti Æginam inſulam elephan-
toſque dono datos, & Rhodis Stratoniceam Cariæ,
atque alias urbes, quas Philippus tenuiſſet: Athe-
nienſibus inſulas datas, Paron, Imbrum, Delum,
Scyrum. Omnibus Græciæ civitatibus hanc pacem 31
approbantibus, ſoli Ætoli id decretum decem lega-
torum clam muſſantes carpebant. *literas inanes vana*
ſpecie libertatis adumbratas eſſe. Cur enim alias Ro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

manus tradi urbes, nec nominari eas, alias nominari, & ſine traditione juberi liberas eſſe? niſi ut quæ in Aſia ſint, liberentur, longinquitate ipſa tutiores: quæ in Græcia ſint, ne nominatæ intercipiantur, Corinthus, & Chalcis, & Oreum, cum Eretria & Demetriade. Nec tota ex vano criminatio erat. dubitabatur enim de Corintho, & de Chalcide, & Demetriade, quia in ſenatusconſulto, quo miſſi decem legati ab urbe erant, cæteræ Græciæ atque Aſiæ haud dubiè liberabantur: de his tribus urbibus legati, quod tempora reipublicæ poſtulaſſent, id è republica fideque ſua facere ſtatuere juſſi erant. Antiochus rex erat, quem tranſgreſſurum in Europam, quum primum ei res ſuæ placuiſſent, non dubitabant. ei tam opportunas ad occupandum patere urbes nolebant. Ab Elatia Anticyram cum decem legatis, inde Corinthum trajecit. ibi conſilia decem legatorum tractabantur. Identidem Quintius, liberandam omnem Græciam, ſi Ætolorum linguas retundere, ſi veram caritatem, majeſtatem, apud omnes nominis Romani vellent eſſe: ſi fidem facere, ad liberandam Græciam, non ad transferendum à Philippo ad ſe imperium, ſe mare trajeciſſe. Nihil contra ea de libertate urbium alii dicebant. cæterum ipſis tutius eſſe, manere pauliſper ſub tutela præſidii Romani, quam pro Philippo Antiochum dominum accipi. Poſtremo ita decretum eſt: *Corinthus redderetur Achæis, ut in Acrocorintho tamen præſidium eſſet: Chalcidem ac Demetriadem retineri, donec cura de*
32 *Antiocho deceſſiſſet.* Iſthmiorum ſtatum ludicrum aderat; ſemper quidem & alias frequens; quum propter ſpectaculi ſtudium inſitum genti, quo certamina omnis generis artium viriumque ac pernicitatis viſuntur; tum quia propter opportunitatem loci per duo diverſa maria omnium Græcorum undique conventus erat. Sed exſpectatione erecti, qui deinde ſtatus futurus Græciæ, quæ ſua fortuna eſſet: alii non taciti ſolum opinabantur, ſed ſermonibus etiam ferebant. Romani ad ſpectaculum conſederunt, & præco cum tubicine, ut mos eſt, in mediam

arenam,

arenam, unde ſolenni carmine ludicrum indici ſolet, proceſſit: & tuba ſilentio facto ita pronunciat: SENATUS POPULUSQUE ROMANUS, ET T. QUINTIUS IMPERATOR, PHILIPPO REGE, MACEDONIBUSQUE DEVICTIS, LIBEROS, IMMUNES, SUIS LEGIBUS ESSE JUBET CORINTHIOS, PHOCENSES, LOCRENSESQUE OMNES, ET INSULAM EUBOEAM: ET MAGNETAS, THESSALOS, PERROEBOS, ACHÆOS, PHTHIOTAS. Percenſuerat omnes gentes, quæ ſub ditione Philippi regis fuerant. Audita voce præconis, majus gaudium fuit, quam quod univerſum homines caperent. Vix ſatis credere ſe quiſque audiſſe: alii alios intueri mirabundi velut ſomnii vanam ſpeciem. quod ad quemque pertineret, ſuarum aurium fidei minimum credentes, proximos interrogabant. Revocatus præco, quum unuſquiſque non audire, ſed videre libertatis ſuæ nuncium averet: iterum pronunciaret eadem. Tum ab certo jam gaudio tantus cum clamore plauſus eſt ortus, totieſque repetitus, ut facile appareret, nihil omnino bonorum multitudini gratius, quam libertatem eſſe. Ludicrum deinde ita raptim peractum eſt, ut nullius nec animi nec oculi ſpectaculo intenti eſſent adeo unum gaudium præoccupaverat omnium aliarum ſenſum voluptatum. Ludis vero dimiſſis, curſu propè omnes ten- 33
dere ad imperatorem Romanum: ut ruente turba in unum, adire, contingere dextram cupientium, coronas lemniſcoſque jacientium, haud procul periculo fuerit. Sed erat trium fermè & triginta annorum, & quum robur juventæ, tum gaudium ex tam inſigni gloriæ fructu, vires ſuppeditabant. nec præſens omnium modo effuſa lætitia eſt; ſed per multos dies gratis & cogitationibus & ſermonibus revocata: *Eſſe aliquam in terris gentem, quæ ſua impenſa, ſuo labore ac periculo bella gerat pro libertate aliorum: nec hoc finitimis, aut propinquæ vicinitatis hominibus, aut terris continenti junctis præſtet: ma-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ria trajiciat; ne quod toto orbe terrarum injuſtum imperium ſit, & ubique jus, fas, lex potentiſſima ſint. Vna voce præconis liberatas omnes Græciæ atque Aſiæ urbes. Hoc ſpe concipere audacis animi fuiſſe: ad effe-
34 *ctum adducere, virtutis & fortunæ ingentis.* Secundum iſta jam Quintius, & decem legati, legationes regum, gentium, civitatumque audivere. Primi omnium regis Antiochi vocati legati ſunt. his eadem, quæ ferè Romæ erant, verba ſine fide rerum jactata. Nihil jam perplexè, ut antè, quum dubiæ res incolumi Philippo erant, ſed apertè pronunciatum, ut excederet Aſiæ urbibus, quæ aut Philippi, aut Ptolomæi regum fuiſſent. abſtineret liberas, omneſque Græcas. Ante omnia denuntiatum, ne in Europam aut ipſe tranſiret, aut copias trajiceret. Dimiſſis regis legatis, conventus gentium civitatumque eſt haberi cœptus. eoque maturius peragebatur, quod decreta decem legatorum civitates nominatim pronunciabant. Oreſtis, (Macedonum ea gens eſt) quod primi ab rege defeciſſent, ſuæ leges redditæ. Magnetes & Perrœbi, & Dolopes, liberi quoque pronunciati. Theſſalorum genti, præter libertatem conceſſam, Achæi Phthiotæ dati; Thebis Phthioticis & Pharſalo excepto. Ætolos de Pharſalo & Leucade poſtulantes, ut ex fœdere ſibi reſtituerentur; ad ſenatum rejecerunt. Phocenſes, Locrenſes, & quæ ſicut antè fuerant adjecta, decreti auctoritate, his contribuerunt. Corinthus, & Triphylia, & Heræa (Peloponneſi & ipſa urbs eſt) reddita Achæis. Oreum & Eretriam decem legati Eumeni regi Attali filio dabant. diſſentiente Quintio, venit res in arbitrium ſenatus: ſenatus libertatem his civitatibus dedit, Caryſto adjecto. Pleuratho, Lycus & Parthini dati: Illyriorum utraque gens ſub ditione Philippi fuerat. Amynandrum tenere juſſerunt caſtella, quæ per belli tempus Philippo capta
35 ademiſſet. Dimiſſo conventu, decem legati partiti munia inter ſe, ad liberandas ſuæ quiſque regionis civitates diſceſſerunt: P. Lentulus Bargylias, L. Stertinius Hephæſtiam & Thaſſum & Thraciæ urbes,

P. Vil-

P. Villius & L. Terentius ad regem Antiochum, Cn. Cornelius ad Philippum. qui de minoribus rebus editis mandatis percunctatus, ſi conſilium non utile ſolum, ſed etiam ſalutare admittere auribus poſſet, quum rex, gratias quoque ſe acturum, diceret, ſi quid, quod in rem ſuam eſſet, expromeret; magnopere ei ſuaſit, quoniam pacem impetraſſet, ad ſocietatem amicitiamque petendam mitteret Romam legatos. ne ſi quid Antiochus moveret, exſpectaſſe, & temporum opportunitates captaſſe ad bellandum videri poſſet. Ad Tempe Theſſalica Philippus eſt conventus. qui quum ſe miſſurum extemplo legatos reſpondiſſet; Cornelius Thermopylas, ubi frequens Græciæ ſtatis diebus eſſe ſolet conventus (Pylaicum appellant) venit: Ætolos præcipuè monuit, ut conſtanter & fideliter in amicitia populi Romani permanerent. Ætolorum principes alii interqueſti ſunt, quod non idem erga ſuam gentem Romanorum animus eſſet poſt victoriam, qui in bello fuiſſet: alii ferocius incuſarunt, exprobraruntque, Non modo vinci ſine Ætolis Philippum, ſed ne tranſire quidem in Græciam Romanos potuiſſe. Adverſus ea reſpondere (ne in altercationem excederet res) quum ſuperſediſſet Romanus; omnia eos æqua impetraturos, ſi Romam miſiſſent, dixit. itaque ex auctoritate ejus decreti legati ſunt. Hunc fi- 36
nem bellum cum Philippo habuit. Quum hæc in Græcia Macedoniaque & Aſia gererentur, Etruriam infeſtam prope conjuratio ſervorum fecit. ad quærendam opprimendamque eam Manius Acilius prætor, cui inter cives peregrinoſque juriſdictio obtigerat, cum una ex duabus legione urbana miſſus, alios jam congregatos pugnando vicit; ex his multi occiſi, multi capti: alios verberatos crucibus affixit, qui principes conjurationis fuerant: alios dominis reſtituit. Conſules in provincias profecti ſunt. Marcellum Boiorum ingreſſum fines, fatigato per diem totum milite via facienda; caſtra in tumulo quodam ponentem, Corolamus, regulus Boiorum cum magna manu adortus, ad tria millia hominum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

occidit, & illuſtres viri aliquot in illo tumultuario prælio ceciderunt: inter quos præfecti ſociûm, T. Sempronius Gracchus, M. Junius Silanus: & tribuni militum de legione ſecunda, A. Ogulnius & P. Claudius. caſtra tamen ab Romanis impigrè permunita retentaque, quum hoſtes à proſpera pugna nequicquam oppugnaſſent. Stativis deinde eiſdem per dies aliquot ſeſe tenuit; dum & ſaucios curaret, & à tanto terrore animos militum reficeret. Boii, ut eſt gens minime ob moræ tædium patiens, in caſtella ſua vicoſque dilapſi ſunt. Marcellus Pado confeſtim trajecto in agrum Comenſem, ubi Inſubres Comenſibus ad arma excitis caſtra habebant, ducit legiones. in ipſo itinere prælium committunt: & primo adeo acriter invaſerunt, ut anteſignanos impulerint. quod ubi animadvertit, veritus ne moti ſemel pellerentur, cohortem Marſorum oppoſuit: & equitum Latinorum omnes turmas in hoſtem emiſit. Quorum quum primus ſecunduſque impetus retudiſſet inferentem ſe ferociter hoſtem, confirmata & reliqua acies Romana reſtitit primo, deinde ſigna acriter intulit. nec ultra ſuſtinuerunt certamen Galli, quin terga verterent, atque effuſe fugerent. In eo prælio ſupra quadraginta millia hominum cæſa, Valerius Antias ſcribit: & quingenta ſeptem ſigna militaria capta, & carpenta quadringenta triginta duo, & aureos torques multos, ex quibus unum magni ponderis Claudius, in Capitolio Iovi donum in æde poſitum, ſcribit. Caſtra eo die Gallorum expugnata direptaque. & Comum oppidum intra dies paucos captum. Caſtella inde duodetriginta ad conſulem defecerunt. Id quoque inter ſcriptores ambigitur, utrum in Boios prius, an Inſubres conſul exercitum induxerit, adverſamque proſpera pugna obliteraverit: an victoria ad Comum parta, deformata
37 ta clade in Boiis accepta ſit. Sub hæc tam varia fortuna geſta, L. Furius Purpureo alter conſul per tribum Sappiniam in Boios venit. Jam caſtro Mutilo appropinquabat, quum veritus ne intercluderetur ſimul à Boiis Liguribuſque; eadem via, qua adduxerat,

xerat, reduxit, & magno circuitu per aperta, eaque
tuta loca, ad collegam pervenit. dein junctis exerci-
tibus primum Boiorum agrum uſque ad Felſinam
oppidum populantes peragraverunt. Ea urbs cætera-
que caſtella, & Boii ferè omnes, præter juventutem,
quæ prædandi cauſſa in armis erat, (tunc in devias
ſilvas receſſerat) in ditionem venerunt. In Ligures
deinde traductus exercitus. Boii negligentius coa-
ctum agmen Romanorum, quia ipſi procul abeſſe
viderentur, improviſo aggreſſuros ſe rati, per occul-
tos ſaltus ſecuti ſunt. quos non adepti, Pado repentè
navibus trajecto, Lævos Libuoſque quum pervaſtaſ-
ſent, redeuntes inde Ligurum extremo fine cum
agreſti præda in agmen incidunt Romanum. Cele-
rius prælium acriuſque commiſſum, quam ſi tempo-
re locoque ad certamen deſtinatis, præparatis animis
concurriſſent. Ibi quantam vim ad ſtimulandos ani-
mos ira haberet, apparuit. nam ita cædis magis
quam victoriæ avidi pugnarunt Romani, ut vix
nuncium cladis hoſti relinquerent. Ob eas res ge-
ſtas, conſulum literis Romam allatis, ſupplicatio in
triduum decreta eſt. Brevì poſt Marcellus Romam
venit: triumphuſque ei magno conſenſu Patrum eſt
decretus. Triumphavit in magiſtratu de Inſubribus,
Comenſibuſque. Boiorum triumphi ſpem collegæ
reliquit: quia ipſi propriè adverſa pugna in ea gente
evenerat, collegæ ſecunda. Multa ſpolia hoſtium
captivis carpentis traducta: multa militaria ſigna la-
ta, æris trecenta viginti millia, argenti bigati ducenta
triginta quatuor millia. in pedites ſingulos dati
octingenti æris: triplex equiti, centurionique. Eo- 38
dem anno Antiochus rex, quum hibernaſſet Epheſi,
omnes Aſiæ civitates in antiquam imperii formu-
lam redigere eſt conatus: reliquas quidem, aut quia
locis planis poſitæ erant, aut quia parum mœnibus
armiſque ac juventuti fidebant, haud difficulter ju-
gum accepturas. Smyrna & Lampſacus libertatem
uſurpabant, periculumque erat, ne ſi conceſſum his
foret, quos metuebat; Smyrnam in Æolide Ionia-
que, Lampſacum in Helleſponto, aliæ urbes ſeque-
rentur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

rentur. Igitur & ipſe ab Epheſo ad Smyrnam obſi-
dendam miſit: & quæ Abydi copiæ erant, præſidio
tantum modico relicto, duci ad Lampſacum oppu-
gnandum juſſit. Nec vi tantum terrebat: ſed per le-
gatos leniter alloquendo caſtigandoque temeritatem
& pertinaciam, ſpem conabatur facere, brevi quæ
peterent habituros. & tum ſatis & ipſis & omnibus
aliis apparere, ab rege impetratam eos libertatem,
non per occaſionem raptam habere. Adverſus quæ
reſpondebant, *Nihil neque mirari, neque ſuccenſere*
Antiochum debere, ſi ſpem libertatis differri non ſatis
æquo animo paterentur. Ipſe initio veris, navibus ab
Epheſo profectus, Helleſpontum petit: terreſtres co-
pias Madytum trajicit, Cherſoneſi urbem: terreſtri
navalem exercitum junxit. & quia clauſerant portas,
circumdedit mœnia armatis, & jam opera admo-
venti, deditio eſt facta: idem metus tum incolentes
alias Cherſoneſi urbes in deditionem dedit. Lyſima-
chiam inde omnibus ſimul navalibus terreſtribuſque
copiis venit. quam quum deſertam ac ſtratam prope
ruinis inveniſſet, (ceperant autem direptamque in-
cenderant Thraces paucis antè annis) cupido eum
reſtituendi nobilem urbem, & loco ſitam opportu-
no, cepit. Itaque omni cura ſimul eſt aggreſſus, &
tecta muroſque reſtituere, & partim redimere ſer-
vientes Lyſimachienſes, partim fuga ſparſos per Hel-
leſpontum Cherſoneſumque conquirere contrahere-
que: partim novos colonos, ſpe commodorũ propo-
ſita, aſſcribere, & omni modo frequentare. ſimul ut
Thracum ſummoveretur metus, ipſe parte dimidia
terreſtrium copiarum ad depopulandum proxima
Thraciæ eſt profectus: partem, navaleſque ſocios
39 omnes reliquit in operibus reficiendæ urbis. Sub hoc
tempus & C. Cornelius, miſſus ab ſenatu ad diri-
menda inter Antiochum Ptolomæumque reges cer-
tamina, Selymbriæ ſubſtitit: & decem legatorum
P. Lentulus à Bargyliis, P. Villius & L. Terentius à
Thaſſo, Lyſimachiam petierunt. eodem & à Selym-
bria L. Cornelius, & ex Thracia poſt paucos dies
Antiochus convenerunt. Primus congreſſus cum le-

gatis,

gatis, & deinceps invitatio benigna & hoſpitalis fuit. ut de mandatis ſtatuque præſenti Aſiæ agi cœptum eſt, animi exaſperati ſunt. Romani, omnia acta ejus, ex quo tempore è Syria claſſe ſolviſſet, diſplicere ſenatui non diſſimulabant, reſtituique Ptolomæo civitates omnes, quæ ditionis ejus fuiſſent, æquum cenſebant. *Nam quod ad eas civitates attineret, quas à Philippo poſſeſſas Antiochus per occaſionem, averſo Philippo in Romanum bellum, intercepiſſet, id vero ferendum non eſſe; Romanos per tot annos terra marique tanta pericula ac labores exhauſiſſe, Antiochum belli præmia habere. Sed ut in Aſiam adventus ejus diſſimulari ab Romanis, tanquam nihil ad eos pertinens, potuerit; quod jam etiam in Europam omnibus navalibus terreſtribuſque copiis tranſierit, quantum à bello aperto Romanis abeſſe? Illum quidem, etiam ſi in Italiam trajiciat, negaturum.* Ad ea rex, *Satis jam antè* 40
*videre ſe, Romanos inquirere, quid regi Antiocho faciendum: at quouſque terra marique progrediendum fuerit ipſis, non cogitare. Aſiam nihil ad populum Romanum pertinere: nec magis illis inquirendum eſſe, quid Antiochus in Aſia, quam Antiocho, quid in Italia populus Romanus faciat. Quod ad Ptolomæum attineat, cui ademptas civitates querantur; ſibi cum Ptolomæo & amicitiam eſſe; & id agere ſe, ut brevi etiam affinitas jungatur. Nec ex Philippi quidem adverſa fortuna ſpolia ulla ſe petiiſſe: aut adverſus Romanos in Europam trajeciſſe ****** fuerit. quo victo omnia, quæ illius fuiſſent, jure belli Seleuci facta ſint, exiſtimare ſuæ ditionis eſſe. Occupatis majoribus ſuis rerum aliarum alia cura, primo quædam ex his Ptolomæum, deinde & Philippum uſurpando aliena poſſediſſe: ſicut quædam ex proxima Thracia, quæ indubitate Lyſimachi fuerint. Ad ea facienda in antiquum veniſſe: & Lyſimachiam deletam Thracum impetu, de integro condere, ut Seleucus filius eam ſedem regni habeat.* His diſceptationibus per dies aliquot habi- 41
tis, rumor ſine ullo ſatis certo auctore allatus de morte Ptolomæi regis, ut nullus exitus imponeretur ſermonibus. nam diſſimulabat pars utraq; ſe audiſſe;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

& L. Cornelius, cui legatio ad duos reges, Antiochum Ptolomæumque mandata erat, ſpacium modici temporis ad conveniendum Ptolomæum petebat; ut prius quam moveretur aliquid in nova poſſeſſione regni, perveniret in Ægyptum, & Antiochus ſuam fore Ægyptum, ſi tum occaſio eſſet, cenſebat. Itaque dimiſſis Romanis, relictoque Seleuco filio cum terreſtribus copiis ad reſtituendam, ut inſtituerat, Lyſimachiam; ipſe omni claſſe navigans Epheſum, legatis ad Quintium miſſis, qui ad fidem de ſocietate agerent, oram Aſiæ legens, pervenit in Lyciam: Patariſque cognito vivere Ptolomæum, navigandi quidem in Ægyptum omiſſum conſilium eſt. Cyprum nihilominus tendens, quum Chelidonium promontorium ſuperaſſet, pauliſper ſeditione remigum eſt retentus in Pamphylia circa Eurymedontem amnem. Inde profectum eum ad capita (quæ vocant) Sari fluminis, fœda tempeſtas oborta propè cum omni claſſe demerſit. multæ naves ejectæ: multæ ita hauſtæ mari; ut nemo in terram enaverit. Magna vis hominum ibi interiit, non remigum tantum militumque ignotorum, ſed etiam inſignium amicorum. Collectis reliquiis naufragii, quum res non in eo eſſet, ut Cyprum tentaret; minus opulento agmine quam profectus erat, Seleuciam redit. ibi ſubduci navibus juſſis (jam enim hiems inſtabat)
42 ipſe in hiberna Antiochiam proceſſit. In hoc ſtatu regum erant res. Romæ eo primum anno triumviri epulones facti, C. Licinius Lucullus, P. Manlius, qui legem de creandis his tulerat, & P. Porcius Læca. his triumviris item, ut pontificibus, lege datum togæ prætextæ habendæ jus. Sed magnum certamen cum omnibus ſacerdotibus eo anno fuit quæſtoribus urbanis, Q. Fabio Labeoni, & L. Aurelio. Pecunia opus erat, quod ultimam penſionem pecuniæ in bellum collatæ perſolvere placuerat privatis. Quæſtores ab auguribus, pontificibus, quod ſtipendium per bellum non contuliſſent, petebant. ab ſacerdotibus tribuni nequicquam appellati, omniumque annorum, per quos non dederant, exactum eſt. Eodem anno

anno duo mortui pontifices, novique in eorum locum ſuffecti, M. Marcellus conſul in locum T. Sempronii Tuditani, qui prætor in Hiſpania deceſſerat: & L. Valerius in locum M. Cornelii Cethegi. Et Q. Fabius Maximus augur mortuus eſt admodum adoleſcens; priuſquam ullum magiſtratum caperet: nec eo anno augur in ejus locum eſt ſuffectus. Comitia inde conſularia habita à M. Marcello conſule. Creati Conſules L. Valerius Flaccus, M. Porcius Cato. Prætores inde facti C. Fabricius Luſcinus, C. Atinius Labeo, & Manlius Vulſo, Ap. Claudius Nero, P. Manlius, P. Porcius Læca. Ædiles curules, M. Fulvius Nobilior, & C. Flaminius, tritici decies centum millia binis æris populo diviſerunt: id C. Flaminii honoris cauſſa ipſius, patriſque, advexerant Siculi Romam. Flaminius gratiam ejus communicaverat cum collega. Ludi Romani & apparati magnifice ſunt, & ter toti inſtaurati. Ædiles plebis Cn. Domitius Ænobarbus, & C. Scribonius curio maximus, multos pecuarios ad populi judicium adduxerunt: tres ex his condemnati ſunt; ex eorum mulctaticia pecunia ædem in inſula Fauni fecerunt. Ludi plebis per biduum inſtaurati, & epulum fuit ludorum cauſa. L. Valerius Flaccus, & M. Porcius, quo 43
die magiſtratum inierunt, de provinciis quum ad ſenatum retuliſſent, Patres cenſuerunt, *Quum in Hiſpania tantum gliſceret bellum, ut jam conſulari & duce & exercitu opus eſſet, placere, conſules Hiſpaniam citeriorem & Italiam provincias aut comparare inter ſe, aut ſortiri. Vtri Hiſpania provincia eveniſſet, eum duas legiones & quinque millia ſociûm Latini nominis & quingentos equites ſecum portare, & naves longas viginti ducere. Alter Conſul duas legiones ſcriberet. His Galliam provinciam obtineri ſatis eſſe; fractis proximo anno Inſubrium & Bojorum animis.* Cato Hiſpaniam, Valerius Italiam eſt ſortitus. Prætores deinde provincias ſortiti, C. Fabricius Luſcinus urbanam, C. Atinius Labeo peregrinam, Cn. Manlius Vulſo Siciliam, Ap. Claudius Nero Hiſpaniam ulteriorem, P. Porcius Læca Piſas, ut ab tergo Liguri-
bus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

bus eſſet, P. Manlius in Hiſpaniam citeriorem adju-
tor conſuli datur. T. Quintio, ſuſpectis non ſolum
Antiocho & Ætolis, ſed etiam Nabide Lacedæmo-
niorum tyranno, prorogatum in annum imperium
eſt, duas legiones ut haberet. in eas ſi quid ſupple-
menti opus eſſet, conſules ſcribere & mittere in Ma-
cedoniam juſſi. Ap. Claudio præter legionem, quam
Q. Fabius habuerat, duo millia peditum & ducentos
equites novos conſcribere permiſſum. Par numerus
peditum equitumque novorum P. Manlio in cite-
riorem Hiſpaniam decretus: & legio eadem quæ
fuerat ſub Minucio prætore data. Et P. Porcio Lææ
ad Etruriam circa Piſas duo millia peditum & quin-
genti equites ex Gallico exercitu decreti. In Sardi-
44 nia prorogatum imperium Sempronio Longo. Pro-
vinciis ita diſtributis, conſules priuſquam ab urbe
proficiſcerentur, ver ſacrum ex pontificum juſſu fe-
cêre; quod A. Cornelius Mammula Prætor vove-
rat, de ſenatus ſententia, populique juſſu, Cn. Servilio
P. Flaminio conſulibus; annis poſt uno ac viginti
factum eſt, quam votum. Per eoſdem dies C. Clau-
dius Ap. filius, Pulcher, augur in Q. Fabii Maximi
locum, qui priore anno mortuus erat, lectus inaugu-
ratuſque eſt. Mirantibus jam vulgo hominibus, quod
Hiſpania moviſſet bellum, negligi: literæ à Q. Mi-
nucio allatæ ſunt, *Se ad Turbam oppidum cum Buda-
re & Beſaſide imperatoribus Hiſpanis, ſignis collatis
proſpere pugnaſſe. duodecim millia hoſtium cæſa. Bu-
darem imperatorem captum: cæteros fuſos fugatoſque.*
His literis lectis, minus terroris ab Hiſpanis erat, un-
de ingens bellum exſpectatum fuerat. Omnes curæ
poſt adventum utique decem legatorum in Antio-
chum regem converſæ. Hi expoſitis prius quæ cum
Philippo acta eſſent, & quibus legibus data pax, non
minorem belli molem reſtare ab Antiocho docue-
runt. *Ingenti claſſe, egregio terreſtri exercitu in Eu-
ropam eum trajeciſſe. niſi avertiſſet vana ſpes, ex va-
niore rumore orta, Ægypti invadendæ, mox bello
Græciam arſuram fuiſſe. neque enim ne Ætolos qui-
dem quieturos, quum ingenio inquietam, tum iratam*
Ro-

Romanis gentem. Hærere & aliud in viſceribus Græ-
ciæ ingens malum ; Nabin nunc Lacedæmoniorum,
mox ſi liceat, univerſæ Græciæ futurum tyrannum;
avaritia & crudelitate omneis fama celebratos tyran-
nos æquantem. Cui ſi Argos velut arcem Peloponneſo
impoſitam tenere liceat, deportatis in Italiam Roma-
nis exercitibus, nequicquam liberatam à Philippo
Græciam fore. pro rege, ſi nihil aliud, longinquo, vici-
num tyrannum dominum habituram. Hæc quum jam
ab gravibus auctoribus, tum qui omnia per ſeipſos
explorata referrent, audirent majores; quod ad An-
tiochum attineret, maturanda his, quum rex qua-
cumque de cauſſa in Syriam conceſſiſſet, de tyranno
conſultatio viſa eſt. Quum diu diſceptatum eſſet,
utrum jam cauſſæ ſatis videretur, cur decerneretur,
an permitterent T. Quintio: quod ad Nabin Lace-
dæmonium attineret, faceret quæ è republica cenſe-
ret eſſe, permiſerunt. eam rem eſſe rati, quæ matura-
ta dilatave non tam magni momenti ad ſummam
rem populi Romani eſſet. Magis id animadverten-
dum eſſe, quid Annibal & Carthaginienſes, ſi cum
Antiocho ortum foret bellum, acturi eſſent. Adverſæ
Annibali factionis homines principibus Romanis,
amicis quiſque ſuis, identidem ſcribebant, *Nuncios*
literaſque ab Annibale ad Antiochum miſſas, & ab re-
ge ad eum clam legatos veniſſe. Vt feras quaſdam nun-
quam miteſcere; ſic immitem, implacabilem ejus viri
animum eſſe. marceſcere otio ſituque civitatem, queri
eum, & inertia operis; nec ſine armorum ſonitu, exci-
tari poſſe. Hæc probabilia memoria prioris belli, per
unum illum non magis geſti, quam moti, faciebat.
Irritaverat etiam recenti facto multorum potentium
animos. Judicum ordo Carthagine ea tempeſtate 46
dominabatur; eo maxime, quod iidem perpetui ju-
dices erant. Res, fama, vitaque omnium in illorum
poteſtate erat. qui unum ejus ordinis, idem omneis
adverſos habebat; nec accuſator apud judices infen-
ſos deerat. Horum in tam impotenti regno (neque
enim civiliter nimiis opibus utebantur) Prætor fa-
ctus Annibal, vocare ad ſe quæſtorem. Idem pro
nihilo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

nihilo habuit. nam & adverſæ factionis erat: & quia ex quæſtura in judices, potentiſſimum ordinem, referebantur, jam pro futuris mox opibus animos gerebat. Enimvero indignum id ratus Annibal, viatorem ad prehendendum quæſtorem miſit: ſubductumque in concionem, non ipſum magis quam ordinem judicum, præ quorum ſuperbia atque opibus nec leges quicquam eſſent, nec magiſtratus, accuſavit. & ut ſecundis auribus accipi orationem animadvertit, & infimorum quoque libertati gravem eſſe ſuperbiam eorum; legem extemplo promulgavit, pertulitque, Ut in ſingulos annos judices legerentur, ne quis biennium continuum judex eſſet. Cæterum, quantam eo facto ad plebem inierat gratiam, tantum magnæ partis principum offendebat animos. Adjecit aliud, quo, bono publico, ſibi proprias ſimultates irritavit. Vectigalia publica partim negligentia dilabebantur; partim prædæ ac diviſui principum quibuſdam & magiſtratibus erant: quin & pecunia, quæ in ſtipendium Romanis ſuo quoque anno penderetur, deerat, tributumque grave privatis imminere videbatur. Annibal poſtquam vectigalia quanta terreſtria maritimaque eſſent, & in quas res erogarentur, animadvertit, & quid eorum ordinarii reipublicæ uſus conſumerent, quantum peculatus averteret; omnibus reſiduis pecuniis exactis tributo privatis remiſſo, ſatis locupletem rempub. fore ad vectigal præſtandum Romanis, pronunciavit in concione, & præſtitit promiſſum. Tum vero iſti, quos paverat per aliquot annos publicus peculatus, velut bonis ereptis, non furto eorum manibus extorto, infenſi & irati, Romanos in Annibalem, & ipſos cauſſam odii quærentes, inſtigabant. Itaque diu repugnante Scipione Africano, quia parum ex populi Romani dignitate eſſe ducebat, ſubſcribere odiis accuſationibuſque Annibalis, & factionibus Carthaginienſium inſerere publicam auctoritatem; nec ſatis habere bello viciſſe Annibalem, niſi velut accuſatores calumniam in eum jurarent, ac nomen deferrent; tandem pervicerunt, ut legati Carthaginem mitterentur, qui apud

ſena-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ſenatum eorum arguerent, Annibalem cum Antiocho rege conſilia belli faciendi inire. Legati tres miſſi, C. Servilius, M. Claudius Marcellus, Q. Terentius Culleo, qui quum veniſſent, ex conſilio inimicorum Annibalis, quærentibus cauſſam adventus, dici juſſerunt; veniſſe ad controverſias, quæ cum Maſaniſſa rege Numidarum Carthaginienſibus eſſent, dirimendas. id creditum vulgo. Annibalem unum ſe peti ab Romanis non fallebat; & ita pacem Carthaginienſibus datam eſſe, ut inexpiabile bellum adverſus ſe unum maneret. Itaque cedere tempori & fortunæ ſtatuit; & præparatis jam omnibus ante ad fugam, obverſatus eo die in foro, avertendæ ſuſpicionis cauſſa, primis tenebris veſtitu forenſi ad portam cum duobus comitibus ignaris conſilii eſt egreſſus. Quum equi quo in loco juſſi erant præſto fuiſſent, 48 nocte via cita regionem quandam agri Vocani tranſgreſſus, poſtero die mane inter Achollam & Thapſum ad ſuam turrim pervenit. Ibi eum parata inſtructaque remigio excepit navis. ita Africa Annibal exceſſit, ſæpius patriæ quam ſuorum eventus miſeratus. Eo die in Cercinam inſulam trajecit. ubi quum in portu naves aliquot onerarias cum mercibus inveniſſet, & ad egreſſum eum è nave concurſus ſalutantium eſſet factus; percontantibus, legatum ſe Tyrum dici juſſit. veritus tamen ne qua earum navis nocte profecta Thapſum aut Achollam nunciaret, ſe Cercinæ viſum; ſacrificio apparari juſſo, magiſtros navium mercatoreſque invitari juſſit: & vela cum antennis & navibus corrogari, ut umbra (etenim media æſtas fortè erat) cœnantibus in littore fieret. Quantum res & tempus patiebatur apparatæ celebratæque ejus diei epulæ ſunt: multoque vino in ſerum noctis convivium productum. Annibal, quum primum fallendi eos, qui in portu erant, tempus habuit, navem ſolvit. cæteri ſopiti quum poſtero die tandem ex ſomno pleni crapulæ ſurrexiſſent, id quod ſerum erat, aliquot horas remis in naves collocandis & aptandis armamentis, abſumpſerunt. Carthagine & multitudinis aſſuetæ domum Annibalis frequentare,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

tare, concurſus ad veſtibulum ædium eſt factus: & ut non comparere eum vulgatum eſt, in forum turba convenit, principem civitatis quærentium, & alii fugam conſciſſe (id quod erat) alii fraude Romanorum interfectum, idque magis, ferebant: varioſque vultus cerneres ut in civitate aliorum alias partes foventium factionibus. Viſum deinde Cercinæ eum, tandem al-
49 latum eſt. Romani legati quum in ſenatu expoſuiſſent, *Compertum Patribus Romanis eſſe, & Philippum regem antè ab Annibale maximè accenſum, bellum populo Romano feciſſe, & nunc literas nuncioſque ab eo ad Antiochum regem profectos: haud quieturum antè, quam bellum toto orbe terrarum conſciſſet. Ne his debere impune eſſe, ſi ſatisfacere Carthaginienſes populo Romano vellent, nihil eorum ſua voluntate, nec publico conſilio factum eſſe.* Carthaginienſes reſponderunt, quicquid æquum cenſuiſſent Romani, facturos eſſe. Annibal proſpero curſu Tyrum pervenit: exceptuſque à conditoribus Carthaginis, ut alia patria, vir tam clarus omni genere honorum, paucos moratus dies, Antiochiam navigat. ibi profectum jam regem quum audiſſet, filium ejus ſolenne ludorum ad Daphnen celebrantem conveniſſet: comiter ab eo exceptus, nullam moram navigandi fecit. Epheſi regem eſt conſecutus, fluctuantem adhuc animo, incertumque de Romano bello. ſed haud parvum momentum animo ejus ad moliendum, adventus Annibalis fecit. Ætolorum quoque eodem tempore alienati ab ſocietate Romana animi ſunt: quoniam legatos Pharſalum & Leucadem, & quaſdam alias civitates ex primo fœdere petentes, ſenatus ad Quintium rejecit.

EPI-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

EPITOME

LIBRI XXXIV.

LEx Oppia, quam C. Oppius tribunus plebis bello Punico de fingendis cultibus matronarum tulerat, cum maxima contentione abrogata eſt: quum Porcius Cato auctor fuiſſet, ne ea lex aboleretur. Is in Hiſpaniam profectus bello, quod Emporiis orſus eſt, citeriorem Hiſpaniam pacavit. T. Quintius Flamininus bellum adverſus Lacedæmonios, & tyrannum eorum Nabidem proſpere geſtum, data iis pace, qualem ipſe voluit, liberatiſque Argis, qui ſub ditione tyranni erant, finivit. Senatus tunc primum ſecretus a populo ludos ſpectavit: ut id fieret, Sex. Ælius Pætus, & C. Cornelius Cethegus, cenſores intervenerunt, cum indignatione plebis. Coloniæ pleræque deductæ ſunt. M. Porcius Cato de Hiſpania triumphavit. Res præterea in Hiſpania, & adverſus Boios, & Inſubres Gallos feliciter geſtæ referuntur. T. Quintius Flamininus, qui Philippum Macedonum regem, & Nabidem Lacedæmoniorum tyrannum, vicerat, Græciamque omnem liberaverat, ob hanc rerum geſtarum multitudinem, triduo triumphavit. Legati Carthaginienſium nunciaverunt, Annibalem, qui ad Antiochum confugerat, bellum cum eo moliri. Tentaverat autem Annibal per Ariſtonem Tyrium, ſine literis Carthaginem miſſum ad rebellandum Pœnos concitare.

INTER bellorum magnorum, aut 1 vixdum finitorum, aut imminentium curas, interceſſit res parva dictu, ſed quæ ſtudiis in magnum certamen exceſſerit. M. Fundanius, & L. Valerius tribuni plebis ad plebem tulerunt de Oppia lege abroganda. Tulerat eam C. Oppius tribunus plebis, Q. Fabio, Ti. Sempronio conſulibus in medio ardore Punici belli, *Ne qua mulier plus ſemuncia auri haberet: neu veſtimento verſicolori uteretur: neu juncto vehiculo in*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

urbe oppidove, aut propius inde mille paſſus, niſi ſacro-
rum publicorum cauſſa, veheretur. M. & P. Junii Bru-
ti tribuni plebis legem Oppiam tuebantur. nec eam
ſe abrogari paſſuros aiebant. Ad ſuadendum diſſua-
dendumque multi nobiles prodibant. Capitolium
turba hominum faventium adverſantiumque legi
complebatur. Matronæ, nulla nec auctoritate, nec
verecundia, nec imperio virorum, contineri limine
poterant: omnes vias urbis, adituſque in forum ob-
ſidebant: viros deſcendentes ad forum orantes; ut
florente republica, creſcente indies privata omnium
fortuna, matronis quoque priſtinum ornatum reddi
paterentur. Augebatur hæc frequentia mulierum in-
dies. nam etiam ex oppidis conciliabuliſque conve-
nerant. Jam & conſules prætoreſque, & alios magi-
ſtratus adire & rogare audebant. cæterum minime
exorabilem alterum utique conſulem M. Porcium
Catonem habebant; qui pro lege, quæ abrogabatur,
ita diſſeruit: *Si in ſua quiſque noſtrum matrefami-*
2 *liæ, Quirites, jus & majeſtatem viri retinere inſtituiſ-*
ſet, minus cum univerſis fœminis negotii haberemus.
nunc domi victa libertas noſtra impotentia muliebri,
hic quoque in foro obteritur & calcatur: & quia ſin-
gulas ſuſtinere non potuimus, univerſas horremus. E-
quidem fabulam & fictam rem ducebam eſſe, virorum
omne genus in aliqua inſula conjuratione muliebri ab
ſtirpe ſublatum eſſe. Ab nullo genere non æque ſummum
periculum eſt; ſi cœtus & concilia, & ſecretas conſul-
tationes eſſe ſinas. Atque ego vix ſtatuere apud animum
meum poſſum, utrum peior ipſa res, an peiore exemplo
agatur. Quorum alterum ad nos conſules, reliquoſque
magiſtratus; alterum ad vos, Quirites, magis pertinet.
nam utrum è republica ſit, necne, id quod ad vos fertur,
veſtra exiſtimatio eſt, qui in ſuffragium ituri eſtis.
Hæc conſternatio muliebris, ſive ſua ſponte, ſive aucto-
ribus vobis, M. Fundani, & L. Valeri, facta eſt, haud
dubio ad culpam magiſtratuum pertinens, neſcio vobis,
Tribuni, an conſulibus magis ſit deformis. vobis, ſi fœ-
minas ad concitandas tribunicias ſeditiones jam addu-
xiſtis: nobis, ſi ut plebis quondam, ſic nunc mulierum

ſe-

ceſſione leges accipiendæ ſunt. Equidem non ſine rubore quodam paulo ante per medium agmen mulierum in forum perveni. quod niſi me verecundia ſingularum magis majeſtatis & pudoris, quam univerſarum tenuiſſet, ne compellatæ a conſule viderentur, dixiſſem: Qui hic mos eſt in publicum procurrendi & obſidendi vias, & viros alienos appellandi? Iſtud ipſum ſuos quæque domi rogare non potuiſtis? An blandiores in publico quam in privato, & alienis quam veſtris eſtis? quamquam ne domi quidem vos, ſi ſui juris finibus matronas contineret pudor, quæ leges hic rogarentur abrogarenturve, curare decuit. Majores noſtri, nullam ne privatam quidem rem agere fœminas ſine auctore voluerunt: in manu eſſe parentum, fratrum, virorum. nos (ſi Diis placet) jam etiam rempublicam capeſſere eas patimur, & foro quoque, & concionibus, & comitiis immiſceri. Quid enim nunc aliud per vias & compita faciunt, quam quod aliæ rogationes tribunorum plebis ſuadent, aliæ legem abrogandam cenſent? Date frenos impotenti naturæ, & indomito animali, & ſperate ipſas modum licentiæ facturas, niſi vos faciatis. Minimum hoc eorum eſt, quæ iniquo animo fœminæ ſibi, aut moribus aut legibus injuncta patiuntur. omnium rerum libertatem, imo licentiam (ſi vera dicere volumus) deſiderant. quid enim ſi hoc expugnaverint, non tentabunt? Recenſete omnia muliebria jura, quibus licentiam earum alligaverint majores noſtri, per quæque ſubjecerint viris: quibus omnibus conſtrictas vix tamen continere poteſtis. Quid ſi carpere ſingula & extorquere, & exæquari ad extremum viris patiemini; tolerabiles vobis eas fore creditis? extemplo, ſimul pares eſſe cœperint, ſuperiores erunt. At, Hercule, ne quid novum in eas rogetur, recuſant. non jus, ſed injuriam deprecantur. Imo ut quam accepiſtis, juſſiſtis ſuffragiis veſtris legem, quam uſu tot annorum & experiendo comprobaſtis, hanc ut abrogetis: id eſt, ut unam tollendo legem ceteras infirmetis. Nulla lex ſatis commoda omnibus eſt: id modo quæritur, ſi majori parti, & in ſummam prodeſt, ſi quod cuiquam privatim officiet jus, id deſtruet ac demolietur, quid attinebit univerſos rogare leges,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

leges, quas mox abrogare, in quos latæ ſunt, poſſint? Volo tamen audire quid ſit, propter quod matronæ conſternatæ procurrant in publicum, ac vix foro ſe & concione abſtineant. Vt captivi ab Annibale redimantur, parentes, viri, liberi, fratres earum? Procul abeſt, abſitque ſemper talis fortuna reipublicæ. ſed tamen quum fuit, negaſtis hoc piis precibus earum. At non pietas, nec ſollicitudo pro ſuis, ſed religio congregavit eas. Matrem Idæam à Peſſinunte ex Phrygia venientem accepturæ ſunt. Quid honeſtum dictu ſaltem ſeditioni prætenditur muliebri? Vt auro & purpura fulgeamus, inquit: ut carpentis feſtis profeſtiſque diebus, velut triumphantes de lege victa & abrogata, & captis & ereptis ſuffragiis veſtris, per urbem vectemur: ne ullus modus
4 *ſumptibus, nec luxuriæ ſit. Sæpe me querentem de fœminarum, ſæpe de virorum, nec de privatorum modo ſed etiam magiſtratuum ſumptibus audiſtis; diverſiſque duobus vitiis, avaritia & luxuria civitatem laborare: quæ peſtes omnia magna imperia everterunt. Hæc ego quo melior lætiorque indies fortuna reipublicæ eſt, imperiumque creſcit: & jam in Græciam Aſiamque tranſcendimus, omnibus libidinum illecebris repletas, & regias etiam attrectamus gazas: eo plus horreo, ne illæ magis res nos ceperint, quam nos illas. Infeſta, mihi credite, ſigna ab Syracuſis illata ſunt huic urbi. jam nimis multos audio Corinthi & Athenarum ornamenta laudanteis miranteiſque, & antefixa fictilia Deorum Romanorum ridenteis. Ego hos malo propitios Deos, & ita ſpero futuros, ſi in ſuis manere ſedibus patiemur. Patrum noſtrorum memoria per legatum Cineam Pyrrhus, non virorum modo, ſed etiam mulierum animos donis tentavit. nondum lex Oppia ad coercendam luxuriam muliebrem lata erat: tamen nulla accepit. Quam cauſſam fuiſſe cenſetis? Eadem fuit, quæ majoribus noſtris, nihil de hac re lege ſanciendi. nulla erat luxuria, quæ coerceretur. Sicut ante morbos neceſſe eſt cognitos eſſe, quam remedia eorum; ſic cupiditates prius natæ ſunt quam leges, quæ iis modum facerent. Quid legem Liciniam excitavit de quingentis jugeribus, niſi ingens cupido agros continuandi? Quid legem*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Cinciam de donis & muneribus, niſi quia vectigalis jam & ſtipendiaria plebes eſſe ſenatui cœperat? Itaque minime mirum eſt, nec Oppiam, nec aliam ullam tum legem deſideratam eſſe, quæ modum ſumptibus mulierum faceret; quum aurum & purpuram data & oblata ultro non accipiebant. Si nunc cum illis donis Cineas urbem circumiret; ſtantes in publico inveniſſet quæ acciperent. Atque ego nonnullarum cupiditatum ne cauſſam quidem aut rationem inire poſſum. nam ut quod alii liceat, tibi non licere, aliquid fortaſſe naturalis aut pudoris, aut indignationis habeat: ſic æquato omnium cultu, quid unaquæque veſtrûm veretur, ne in ſe conſpiciatur? Peſſimus quidem pudor eſt vel parſimoniæ, vel paupertatis: ſed utrumque lex vobis demit, quum id quod habere non licet non habetis. Hanc, inquit, ipſam exæquationem non fero, illa locuples. cur non inſignis auro & purpura conſpicior? cur paupertas aliarum ſub hac legis ſpecie latet, ut quod habere non poſſunt, habituræ, ſi liceret, fuiſſe videantur? Vultis hoc certamen uxoribus veſtris injicere, Quirites, ut divites id habere velint, quod nulla alia poſſit, pauperes, ne ob hoc ipſum contemnantur, ſupra vires ſe extendant? Næ, ſimul pudere, quod non oportet, cœperit; quod oportet, non pudebit. quæ de ſuo poterit, parabit: quæ non poterit, virum rogabit. Miſerum illum virum, & qui exoratus & qui non exoratus erit! quum quod ipſe non dederit, datum ab alio videbit. Nunc vulgo alienos viros rogant, & quod majus eſt, legem & ſuffragia rogant; & à quibuſdam impetrant, adverſus te & rem tuam & liberos tuos inexorabiles. ſimul lex modum ſumptibus uxoris tuæ facere deſierit, tu nunquam facies. Nolite eodem loco exiſtimare, Quirites, futuram rem, quo fuit, antequam lex de hoc ferretur. Et hominem improbum non accuſari tutius eſt, quam abſolvi: & luxuria non mota tolerabilior eſſet, quam erit nunc; ipſis vinculis, ſicut fera beſtia, irritata, deinde emiſſa. Ego nullo modo abrogandam legem Oppiam cenſeo. vos quod faxitis, Deos omnes fortunare velim.
Poſt hæc tribuni quoque plebei, qui ſe interceſſuros 5

profeſſi erant , quum pauca in eandem ſententian
adjeciſſent ; tum L. Valerius pro rogatione ab 1
promulgata ita diſſeruit : *Si privati tantummodo a*
ſuadendum diſſuadendumque id quod à nobis rogatur
proceſſiſſent , ego quoque quum ſatis dictum pro utra
que parte exiſtimarem, tacitus ſuffragia veſtra exſpe
ctâſſem. nunc quum vir graviſſimus conſul M. Por
cius, non auctoritate ſolum, quæ tacita ſatis moment
habuiſſet , ſed oratione etiam longa & accurata inſe
ctatus ſit rogationem noſtram ; neceſſum eſt paucis re
ſpondere. qui tamen plura verba in caſtigandis matro
nis, quam in rogatione noſtra diſſuadenda conſumpſit
& quidem ut in dubio poneret , utrum id quod repre-
henderet, matronæ ſua ſponte, an nobis auctoribus fe
ciſſent. Rem defendam , non nos : in quos jecit magi
hæc conſul verbotenus, quam ut re inſimularet. Cœtun
& ſeditiones, & interdum ſeceſſionem muliebrem ap
pellavit, quod matronæ in publico vos rogaſſent, ut le
gem in ſe latam per bellum temporibus duris , in pac
& florente ac beata republica abrogaretis. Verba ma
gna, quæ rei augendæ cauſſa conquirantur, & hæc &
alia eſſe ſcio : & Catonem oratorem non ſolum gra
vem , ſed interdum etiam trucem eſſe ſcimus omnes
quum ingenio ſit mitis. Nam quid tandem novi ma-
tronæ fecerunt , quod frequentes in cauſſa ad ſe perti
nente in publicum proceſſerunt ? Nunquam ante ho
tempus in publico apparuerunt ? Tuas adverſus t
Origines revolvam. Accipe quoties id fecerint, & qui
dem ſemper bono publico. Iam à principio, regnant
Romulo , quum Capitolio ab Sabinis capto, medio i
foro ſignis collatis dimicaretur ; nonne intercurſu ma-
tronarum inter acies duas prælium ſedatum eſt
Quid ? regibus exactis, quum Coriolano Marcio duc
legiones Volſcorum caſtra ad quintum lapidem poſuiſ-
ſent ; nonne id agmen, quo obruta hæc urbs eſſet, ma-
tronæ averterunt ? Iam urbe capta à Gallis aurum
quo redempta urbs eſt , nempe matronæ conſenſu om-
nium in publicum contulerunt. Proximo bello (ne an-
tiqua repetam) nonne & quum pecunia opus fuit, vi-
duarum pecuniæ adjuverunt ærarium, & quum Di

quoqu

quoque novi ad opem ferendam dubiis rebus arceſſe-rentur, matronæ univerſæ ad mare profectæ ſunt, ad matrem Idæam accipiendam? Diſſimiles, inquit, cauſſæ ſunt. nec mihi cauſſas æquare propoſitum eſt. nihil novi factum, purgare ſatis eſt. Cæterum, quod in rebus ad omnes pariter viros fœminaſque pertinentibus feciſſe eas nemo miratus eſt, in cauſſa proprie ad ipſas pertinente miramur feciſſe? Quid autem fecerunt? ſuperbas medius fidius aures habemus, ſi quum domini ſervorum non faſtidiant preces, nos rogari ab honeſtis fœminis indignamur. Venio nunc ad id de quo agitur, in quo duplex conſulis oratio fuit. nam & legem ullam omnino abrogari eſt indignatus: & eam præcipue legem, quæ luxuriæ muliebris coercendæ cauſſa lata eſſet. Et illa communis pro legibus, viſa conſularis oratio eſt: & hæc adverſus luxuriam, ſeveriſſimis moribus conveniebat. Itaque periculum eſt, niſi quid in utraque re vani ſit, docuerimus, ne quis error vobis offundatur. Ego enim, quemadmodum ex his legibus, quæ non in tempus aliquod, ſed perpetuæ utilitatis cauſſa in æternum latæ ſunt, nullam abrogari debere fateor, niſi quam aut uſus coarguit, aut ſtatus aliquis reipublicæ inutilem fecit; ſic quas tempora aliqua deſiderarunt leges, mortales (ut ita dicam) & temporibus ipſis mutabiles eſſe video. Quæ in pace latæ ſunt, plerumque bellum abrogat. quæ in bello, pax: ut in navis adminiſtratione alia in ſecundam, alia in adverſam tempeſtatem uſui ſunt. Hæc quum ita natura diſtincta ſint, ex utro tandem genere ea lex eſſe videtur, quam abrogamus? An vetus regia lex, ſimul cum ipſa urbe nata? An (quod ſecundum eſt) a decemviris ad condenda jura creatis in duodecim tabulis ſcripta? Sine qua quum majores noſtri non exiſtimarint matronale decus ſervari poſſe, nobis quoque verendum ſit, ne cum ea pudorem ſanctitatemque fœminarum abrogemus? Quis igitur neſcit, novam iſtam legem eſſe, Q. Fabio, Ti. Sempronio conſulibus viginti annis ante latam? ſine qua quum per tot annos matronæ optimis moribus vixerint, quod tandem, ne abrogata ea effundantur ad luxuriam,

periculum eſt ? Nam ſi iſta lex ideo lata eſſet, ut finiret libidinem muliebrem ; verendum foret , ne abrogata incitaret : cur ſit autem lata , ipſum indicavit tempus. Annibal in Italia erat victor ad Cannas : jam Tarentum, jam Arpos , jam Capuam habebat : ad urbem Romam admoturus exercitum videbatur. defecerant ſocii. non milites in ſupplementum , non ſocios navales ad claſſem tuendam , non pecuniam in ærario habebamus : ſervi, quibus arma darentur, ita ut precium pro iis bello perfecto dominis ſolveretur, emebantur : in eandem diem pecuniæ , frumentum & cætera quæ belli uſus poſtulabant , præbenda publicani ſe conducturos profeſſi erant : ſervos ad remum , numero ex cenſu conſtituto , cum ſtipendio noſtro dabamus : aurum & argentum omne , à ſenatoribus ejus rei initio orto, in publicum conferebamus : viduæ & pupilli pecunias ſuas in ærarium deferebant. cautum erat , quo ne plus auri & argenti facti , quo ne plus ſignati argenti, & æris domi haberemus. Tali tempore in luxuria & ornatu matronæ occupatæ erant, ut ad eam coercendam lex Oppia deſiderata ſit : quum, quia Cereris ſacrificium lugentibus omnibus matronis intermiſſum erat, ſenatus finiri luctum triginta diebus juſſit. Cui non apparet , inopiam & miſeriam civitatis, quia omnium privatorum pecuniæ in uſum publicum vertendæ erant , iſtam legem ſcripſiſſe , tamdiu manſuram, quamdiu cauſſa ſcribendæ legis manſiſſet ? Nam ſi quæ tunc temporis cauſſa aut decrevit ſenatus , aut populus juſſit, in perpetuum ſervari oportet , cur pecunias reddimus privatis ? cur publica præſenti pecunia locamus ? cur ſervi , qui militent, non emuntur ? cur
7 *privati non damus remiges , ſicut dedimus ? Omnes alii ordines , omnes homines mutationem in meliorem ſtatum reipublicæ ſentient : ad conjuges tantum noſtras , pacis & tranquillitatis publicæ fructus non perveniet ? Purpura viri utemur , prætextati in magiſtratibus , in ſacerdotiis : liberi noſtri prætextis purpura togis utentur , magiſtratibus in coloniis municipiiſque, hic Romæ infimo generi magiſtris vicorum togæ prætextæ habendæ jus permittemus ; nec id ut vivi*

ſolum

ſolum habeant tantum inſigne, ſed etiam ut cum eo crementur mortui; fœminis duntaxat purpuræ uſum interdicemus, & quum tibi viro liceat purpura in veſte ſtragula uti, matrem familiæ tuam purpureum amiculum habere non ſines? & equus tuus ſpecioſius inſtratus erit, quam uxor veſtita? Sed in purpura, quæ teritur, abſumitur, injuſtam quidem, ſed aliquam tamen cauſſam tenacitatis video: in auro vero, in quo præter manus precium nihil intertrimenti fit, quæ malignitas eſt? præſidium potius in eo eſt & ad publicos & ad privatos uſus, ſicuti experti eſtis. Nullam æmulationem inter ſe ſingularum, quando nulla haberet, eſſe ajebat. At, Hercule, univerſis dolor & indignatio eſt, quum ſociorum Latini nominis uxoribus vident ea conceſſa ornamenta, quæ ſibi adempta ſint: quum inſignes eas eſſe auro & purpura, quum illas vehi per urbem, ſe pedibus ſequi; tamquam in illarum civitatibus, non in ſua, imperium ſit. Virorum hoc animos vulnerare poſſet: quid muliercularum cenſetis, quas etiam parva movent? Non magiſtratus, nec ſacerdotia, nec triumphi, nec inſignia, nec dona aut ſpolia bellica his contingere poſſunt. Mundiciæ & ornatus, & cultus, hæc fæminarum inſignia ſunt: his gaudent & gloriantur, hunc mundum muliebrem appellarunt majores noſtri. Quid aliud in luctu, quam purpuram atque aurum deponunt? quid quum eluxerunt, ſumunt? quid in gratulationibus ſupplicationibuſque, niſi excellentiorem ornatum adjiciunt? Scilicet ſi legem Oppiam abrogaveritis, non veſtri arbitrii erit, ſi quid ejus vetare volueritis, quod nunc lex vetat. minus filiæ, uxores, ſorores etiam quibuſdam in manu erunt. Numquam ſalvis ſuis exuitur ſervitus muliebris. & ipſæ libertatem, quam viduitas & orbitas facit, deteſtantur. In veſtro arbitrio ſuum ornatum, quam in legis, malunt eſſe. & vos in manu & tutela, non in ſervitio, debetis habere eas: & malle patres vos aut viros, quam dominos dici. Invidioſis nominibus utebatur modo conſul; ſeditionem muliebrem & ſeceſſionem appellando. Id enim periculum eſt, ne Sacrum montem; ſicut quondam irata

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

plebs, aut Aventinum capiant. Patiendum huic infirmitati eſt, quodcunque vos cenſueritis. quo plus po-
8 *teſtis, eo moderatius imperio uti debetis.* Hæc quum contra legem proque lege dicta eſſent, aliquanto major frequentia mulierum poſtero die ſeſe in publicum effudit, unoque agmine omnes tribunorum januas obſederunt, qui collegarum rogationi intercedebant: nec ante abſtiterunt, quam remiſſa interceſſio ab tribunis eſſet. Nulla deinde dubitatio fuit, quin omnes tribus legem abrogarent. anno vigeſimo poſt abrogata eſt, quam lata. M. Porcius conſul poſteaquam abrogata eſt Oppia lex, extemplo viginti quinque navibus longis, quarum quinque ſociorum erant, ad Lunæ portum profectus, eodem exercitu convenire juſſo, & edicto per oram maritimam miſſo, navibus omnis generis contractis, ab Luna proficiſcens edixit, ut ad portum Pyrenæi ſequerentur. inde ſe frequenti claſſe ad hoſtes iturum. Prætervecti Liguſtinos montes, ſinumque Gallicum, ad diem quam edixerat, convenerunt. inde Rhodam ventum: & præſidium Hiſpanorum, quod in caſtello erat, vi dejectum. Ab Rhoda ſecundo vento Emporias perventum. ibi copiæ omnes præ-
9 ter ſocios navales, in terram expoſitæ. Jam tunc Emporiæ duo oppida erant muro diviſa. Vnum Græci habebant à Phocæa, unde & Maſſilienſes oriundi: alterum Hiſpani. ſed Græcum oppidum in mare expoſitum, totum orbem muri minus quadringentos paſſus patentem habebat: Hiſpanis retractior à mari trium millium paſſuum in circuitu murus erat. Tertium genus Romani coloni ab Divo Cæſare poſt devictos Pompeii liberos adjecti. nunc in corpus unum confuſi omnes; Hiſpanis prius, poſtremo & Græcis in civitatem Romanam aſcitis. Miraretur, qui tum cerneret aperto mari ab altera parte, ab altera Hiſpanis, tam feræ & bellicoſæ genti objectos, quæ res eos tutaretur. diſciplina erat cuſtos infirmitatis, quam inter validiores optime timor continet. Partem muri verſam in agros egregie munitam habebant, una tantum in eam regionem

porta

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

porta impoſita : cujus aſſiduus cuſtos ſemper aliquis
ex magiſtratibus erat. nocte pars tertia civium in
muris excubabant : neque moris tantum aut legis
cauſſa, ſed quanta, ſi hoſtis ad portas eſſet, ſervabant
vigilias & circumibant cura. Hiſpanum neminem in
urbem recipiebant. ne ipſi quidem temere urbe exce-
debant. ad mare patebat omnibus exitus. porta ad
Hiſpanorum oppidum verſa nunquam niſi frequen-
tes, pars tertia ferè, cujus proxima nocte vigiliæ in
muris fuerant, egrediebantur. Cauſſa exeundi hæc
erat: commercio eorum Hiſpani imprudentes maris
gaudebant: mercarique & ipſi ea, quæ externa navi-
bus inveherentur, & agrorum exigere fructus, vole-
bant. hujus mutui uſus deſiderium, ut Hiſpana urbs
Græcis pateret, faciebat. Erant etiam eo tutiores,
quod ſub umbra Romanæ amicitiæ latebant. quam
ſicut minoribus viribus, quam Maſſilienſes, pari
colebant fide. tunc quoque conſulem exercitumque
comiter ac benigne acceperunt. Paucos ibi moratus
dies Cato dum exploraret, ubi & quantæ hoſtium
copiæ eſſent; ut ne mora quidem ſegnis eſſet, omne
id tempus exercendis militibus conſumſit. Id erat
fortè tempus anni, ut frumentum in areis haberent.
itaque redemptoribus vetitis frumentum parare, ac
Romam dimiſſis, Bellum, inquit, ſeipſum alet. Pro-
fectus ab Emporiis agros hoſtium urit, vaſtatque:
omnia fuga & terrore complet. Eodem tempore M. 10
Helvio decedenti ex ulteriore Hiſpania cum præſi-
dio ſex millium, dato ab Ap. Claudio prætore, Cel-
tiberi agmine ingenti ad oppidum Illiturgi occur-
runt. Viginti millia armatorum fuiſſe, Valerius ſcri-
bit; duodecim millia ex iis cæſa; oppidum Illiturgi
receptum, & puberes omnes interfectos. Inde ad ca-
ſtra Catonis Helvius pervenit. & quia tuta jam ab
hoſtibus regio erat, præſidio in ulteriorem Hiſpa-
niam remiſſo, Romam eſt profectus, & ob rem fe-
liciter geſtam ovans urbem eſt ingreſſus. Argenti
infecti tulit in ærarium quatuordecim millia pondo
ſeptingenta triginta duo: & ſignati bigatorum
ſeptemdecem millia viginti tria; & Oſcenſis ar-

genti viginti millia quadringenta triginta octo. Cauſſa triumphi negandi ſenatui fuit, quod alieno auſpicio, & in aliena provincia, pugnaſſet. Cæterum biennio poſt redierat, quum provincia ſucceſſori Q. Minucio tradita, annum inſequentem retentus ibi longo & gravi morbo fuiſſet. itaque duobus modo menſibus ante Helvius ovans urbem eſt ingreſſus, quam ſucceſſor ejus Q. Minucius triumpharet. Hic quoque tulit argenti pondo triginta quatuor millia octingenta: bigatorum ſeptuaginta octo millia, &
11 Oſcenſis argenti ducenta ſeptuaginta octo millia. In Hiſpania interim conſul haud procul Emporiis caſtra habebat. Eo legati tres ab Ilergetum regulo Biliſtage, in quibus unus filius erat, venerunt: querentes, caſtella ſua oppugnari; nec ſpem ullam eſſe reſiſtendi, niſi præſidium Romani miſiſſent. Quina millia militum ſatis eſſe: nec hoſtes ſi tanta manus veniſſet, manſuros. Ad ea conſul, *Moveri quidem vel periculo eorum vel metu dicere. Sed ſibi nequaquam tantum copiarum eſſe, ut quum magna vis hoſtium haud procul abſit, cum qua mox ſignis collatis dimicandum ſibi indies exſpectet, dividendo exercitum, minuere tuto vires poſſet.* Legati ubi hæc audierunt, flentes ad genua conſulis provolvuntur. Orant, *Ne ſe in rebus tam trepidis deſerat. Quo enim ſe, repulſos ab Romanis, ituros? nullos ſe ſocios, nihil uſquam interris aliud ſpei habere. Potuiſſe ſe extra id periculum eſſe, ſi decedere fide, ſi conjurare cum cæteris voluiſſent. nullis minis, nullis terriculis ſe motos, ſperantes ſatis opis & auxilii ſibi in Romanis eſſe. Id ſi nullum ſit, ſi ſibi a conſule negetur, Deos homineſque ſe teſtes facere, invitos & coactos ſe, ne eadem quæ Saguntini paſſi ſunt patiantur, defecturos: & cum cæteris potius Hiſpanis, quam ſolos perituros eſſe.* Et illo quidem die ſic ſine reſponſo dimiſſi. Conſulem nocte, quæ inſecuta eſt, anceps cura agitare: nolle deſerere ſocios: nolle minuere exercitum; quod aut moram ſibi ad dimicandum, aut in dimicando periculum afferre poſſet. Stat ſententia, non minuere copias, ne quid interim hoſtes inferant ignomi-

niæ :

niæ: ſociis ſpem pro re oſtentandam cenſet. Sæpe vana pro veris, maxime in bello valuiſſe: & credentem ſe aliquid auxilii habere, perinde atque haberet, ipſa fiducia & ſperando atque audendo ſervatum. Poſtero die legatis reſpondit, *Quanquam vereatur ne ſuas vires, aliis eas commodando minuat; tamen illorum ſe temporis ac periculi magis quam ſui rationem habere. Denunciari militum parti tertiæ ex omnibus cohortibus jubet, ut cibum, quem in naves imponant, mature coquant.* Naveſque in diem tertium expediri juſſit. Duos ex legatis Biliſtagi atque Ilergetibus nunciare ea jubet; filium reguli comiter habendo & muneribus, apud ſe retinet. Legati non ante profecti, quam impoſitos in naves milites viderunt: id pro haud dubio jam nunciantes, non ſuos modo, ſed etiam hoſtes fama Romani auxilii adventantis impleverunt. Conſul ubi ſatis quod in 13 ſpeciem fuit, oſtentatum eſt, revocari ex navibus milites jubet. ipſe quum jam id tempus anni appeteret, quo geri res poſſent, caſtra hiberna mille paſſuum ab Emporiis poſuit. inde per occaſiones nunc hac parte, nunc illa, modico præſidio caſtris relicto, prædatum milites in hoſtium agros educebat. Nocte ferme proficiſcebantur, ut & quam longiſſime à caſtris procederent, & inopinantes opprimerent, & exercebat ea res novos milites, & hoſtium magna vis excipiebatur: nec jam egredi extra munimenta caſtellorum audebant. Vbi ſatis admodum & ſuorum & hoſtium animos eſt expertus, convocari tribunos præfectoſque & equites omnes & centuriones juſſit. *Tempus*, inquit, *quod ſæpe optaſtis, venit: quo vobis poteſtas fieret virtutem veſtram oſtendendi. Adhuc prædonum magis quam bellantium militaſtis more: nunc juſta pugna hoſtes cum hoſtibus conſeretis manus. non agros inde populari, ſed urbium opes haurire licebit. Patres noſtri, quum Hiſpania Carthaginienſium, & imperatores ibi & exercitus eſſent, ipſi nullum imperatorem, nullos in ea milites haberent; tamen addere hoc in fœdere voluerunt, Vt imperii ſui Iberus fluvius eſſet finis. Nunc, quum duo prætores,*

quum conſul, quum tres exercitus Romani Hiſpaniam obtineant, Carthaginienſium jam prope decem annis nemo in his provinciis ſit; imperium nobis citra Iberum amiſſum eſt. Hoc armis & virtute recuperetis oportet: & nationem rebellantem magis temere, quam conſtanter bellantem, jugum quo ſe exuit, accipere rurſus cogatis. In hunc modum maxime adhortatus, pronunciat, ſe nocte ad caſtra hoſtium ducturum.
14 ita ad corpora curanda dimiſſi. Media nocte quum auſpicio operam dediſſet, profectus, ut locum quem vellet, priuſquam hoſtes ſentirent, caperet; præter caſtra hoſtium circumducit, & prima luce acie inſtructa ſub ipſum vallum tres cohortes mittit. Mirantes barbari à tergo apparuiſſe Romanum, diſcurrere ipſi ad arma. interim conſul apud ſuos, *Nuſquam, niſi in virtute ſpes eſt, milites*, inquit, *& ego ſedulo ne eſſet, feci. inter caſtra noſtra & nos medii hoſtes. ab tergo hoſtium ager eſt. quod pulcherrimum, idem tutiſſimum eſt; in virtute ſpem poſitam habere.* Sub hæc cohortes recipi jubet, ut barbaros ſimulatione fugæ eliceret. Id quod crediderat, evenit. pertimuiſſe & cedere rati Romanos, porta erumpunt: & quantum inter caſtra ſua & hoſtium aciem relictum erat loci armatis complent. Dum trepidant acie inſtruenda, conſul jam paratis ordinatiſque omnibus, incompoſitos aggreditur. equites primos ab utroque cornu in pugnam educit. ſed in dextro extemplo pulſi, cedenteſque trepidi, etiam pediti terrorem intulêre. Quod ubi vidit conſul, duas cohortes delectas ab dextro latere hoſtium circumduci jubet: & ab tergo ſe oſtendere, prius quam concurrerent peditum acies. is terror objectus hoſti, rem metu Romanorum equitum inclinatam æquavit. tamen adeo turbati erant dexteræ alæ equites pediteſque, ut quoſdam conſul manu ipſe reprehenderit, & adverſos in hoſtem verterit. ita & quamdiu miſſilibus pugnatum eſt, anceps pugna erat: & jam à dextra parte, unde terror & fuga cœperat, ægre Romanus reſtabat. A ſiniſtro cornu, & ab fronte urgebantur barbari: & cohortes ab tergo inſtantes pavidi re-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

reſpiciebant. Vt emiſſis ſoliferreis falariciſque gladios ſtrinxerunt, tum velut redintegrata eſt pugna. non cæcis ictibus procul ex improviſo vulnerabantur: ſed pede collato, tota in virtute ac viribus ſpes
erat. Feſſos jam ſuos conſul ex ſecunda acie, ſubſidia- 15
riis cohortibus in pugnam inductis, accendit. nova acies facta. integri recentibus telis fatigatos adorti hoſtes primum acri impetu velut cuneo perculerunt: deinde diſſipatos in fugam averterunt: effuſoque per agros curſu, caſtra repetebantur. Vbi omnia fuga completa vidit Cato; ipſe ad ſecundam legionem quæ in ſubſidio poſita erat, equo revehitur: & ſigna præ ſe ferri, plenoque gradu ad caſtra hoſtium oppugnanda ſuccedere jubet. ſi quis extra ordinem avidius procurrit, & ipſe interequitans ſparo percutit, & tribunos centurioneſque caſtigare jubet. Iam caſtra hoſtium oppugnabantur: ſaxiſque & ſudibus & omni genere telorum ſummovebantur à vallo Romani. ubi recens admota legio eſt; tum & oppugnantibus animus crevit, & infenſius hoſtes pro vallo pugnabant. Conſul omnia oculis perluſtrat, ut qua minima vi reſiſtitur, ea parte irrumpat. ad ſiniſtram portam infrequentes videt: eo ſecundæ legionis principes haſtatoſque inducit. Non ſuſtinuit impetum eorum ſtatio, quæ portæ oppoſita erat. & cæteri, poſteaquam intra vallum hoſtes vident, ipſis caſtris exuti, ſigna armaque abjiciunt. cæduntur in portis ſuometipſi agmine in arcto hærentes: ſecundani terga hoſtium cædunt, cæteri caſtra diripiunt. Valerius Antias ſupra quadraginta millia hoſtium cæſa eo die ſcribit. Cato ipſe haud ſane detrectator laudum ſuarum, multos cæſos ait; numerum non ſcri-
bit. Tria eo die laudabilia feciſſe putatur. unum, 16
quod circumducto exercitu, procul navibus ſuis caſtriſque, ubi ſpem niſi in virtute haberent, inter medios hoſteis prælium commiſit: alterum, quod cohortes ab tergo hoſtibus objecit: tertium, quod ſecundam legionem, cæteris omnibus effuſis ad ſequendos hoſteis pleno gradu ſub ſignis compoſitam, inſtructamque ſubire ad portam caſtrorum juſſit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

juſſit. Nihil deinde à victoria ceſſatum: quum re-
ceptui ſigno dato ſuos ſpoliis onuſtos in caſtra re-
duxiſſet, paucis horis noctis ad quietem datis, ad
prædandum in agros duxit. Effuſius, ut ſparſis ho-
ſtibus fuga, prædati ſunt. quæ res non minus, quam
pugna pridie adverſa Emporitanos Hiſpanos, acco-
laſque eorum in deditionem compulit. multi &
aliarum civitatum, qui Emporias perfugerant, de-
diderunt ſe. quos omnes, appellatos benigne, vino-
que & cibo curatos, domos dimiſit. Confeſtim in-
de caſtra movit: & quacumque incedebat agmen,
legati dedentium civitates ſuas occurrebant. &
quum Tarraconem venit, jam omnis cis Iberum
Hiſpania perdomita erat, captivique & Romani, &
ſociûm ac Latini nominis variis caſibus in Hiſpania
oppreſſi, donum conſuli à barbaris reducebantur.
Fama deinde vulgatur, conſulem in Turdetaniam
exercitum ducturum, & ad devios montanos pro-
fecturum, etiam falſo perlatum eſt. Ad hunc va-
num, & ſine auctore ullo rumorem, Bergiſtanorum
civitatis ſeptem caſtella defecerunt. eos deducto
exercitu conſul ſine memorando prælio in poteſta-
tem redegit. Haud ita multo poſt iidem, regreſſo
Tarraconem conſule, priuſquam inde quoquam
procederet, defecerunt. Iterum ſubacti: ſed non
eadem venia victis fuit. ſub corona veniêre omnes,
17 ne ſæpius pacem ſollicitarent. Interim P. Manlius
prætor, exercitu vetere à Q. Minucio, cui ſucceſſe-
rat, accepto, adjuncto & Ap. Claudii Neronis ex
ulteriore Hiſpania vetere item exercitu, in Turde-
taniam proficiſcitur. Omnium Hiſpanorum maxi-
me imbelles habentur Turdetani. freti tamen mul-
titudine ſua obviam ierunt agmini Romano. Eques
immiſſus turbavit extemplo aciem eorum. pedeſtre
prælium nullius ferme certaminis fuit. milites ve-
teres periti hoſtium bellique, haud dubiam pugnam
fecerunt. Nec tamen ea pugna debellatum eſt. de-
cem millia Celtiberûm mercede Turduli condu-
cunt, alieniſque armis parabant bellum. Conſul in-
terim rebellione Bergiſtanorum ictus, cæteras quo-
que

que civitates ratus per occaſionem idem facturas, arma omnibus cis Iberum Hiſpanis ademit. quam rem adeo ægre paſſi, ut multi mortem ſibimetipſis conſciſcerent: ferox genus nullam vitam rati ſine armis eſſe. Quod ubi conſuli renunciatum eſt, ſenatores omnium civitatum ad ſe vocari juſſit, atque iis, *Non noſtra*, inquit, *magis, quam veſtra refert, vos non rebellare. ſiquidem id majore Hiſpanorum malo, quam exercitus Romani labore, ſemper adhuc factum eſt. Id ut ne fiat, uno modo arbitror caveri poſſe, ſi effectum erit ne poſſitis rebellare. Volo id quam molliſſima via conſequi. vos quoque in ea re conſilio me adjuvate. Nullum libentius ſequar, quam quod voſmetipſi attuleritis.* Tacentibus, ſpacium ſe ad deliberandum dierum paucorum dare dixit. quum revocati ſecundo quoque concilio tacuiſſent: uno die muris omnium dirutis, ad eos, qui nondum parebant, profectus, ut in quamque regionem venerat, omnes, qui circa incolebant, populos in deditionem accepit. Segeſticam tantum, gravem atque opulentam civitatem, vineis & pluteis cepit. Eo 18
majorem habebat difficultatem in ſubigendis hoſtibus, quam qui primi venerant in Hiſpaniam; quod ad illos tædio imperii Carthaginienſium Hiſpani deficiebant; huic ex uſurpata libertate in ſervitutem velut aſſerendi erant: & ita mota omnia acceperit, ut alii in armis eſſent, alii obſidione ad defectionem cogerentur: nec, niſi in tempore ſubventum foret, ultra ſuſtentaturi fuerint. Sed in conſule ea vis animi atque ingenii fuit, ut omnia maxima minimaque per ſe adiret atque ageret: nec cogitaret modo imperaretque quæ in rem eſſent, ſed pleraque ipſe per ſe tranſigeret; nec in quemquam omnium gravius ſeveriuſque, quam in ſemetipſum imperium exerceret; parſimonia & vigiliis & labore cum ultimis militum certaret; nec quicquam in exercitu ſuo præcipui, præter honorem atque imperium haberet. Difficilius bellum in Turdetania prætori P. 19
Manlio Celtiberi, mercede exciti ab hoſtibus, ſicut ante dictum eſt, faciebant. itaque eo conſul, arceſ-

ſitus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ſitus litteris prætoris legiones duxit. Vbi eo venit
(caſtra ſeparatim Celtiberi & Turdetani habebant)
cum Turdetanis extemplo levia prælia, incurſantes
in ſtationes eorum Romani facere: ſemperque vi-
ctores ex quamvis temere cœpto certamine abire.
Ad Celtiberos in colloquium tribunos militum ire
conſul, atque iis trium conditionum electionem
ferre, jubet. Primam, ſi tranſire ad Romanos velint,
& duplex ſtipendium accipere, quam quantum à
Turdetanis pepigiſſent: alteram, ſi domos abire,
publica fide accepta, nihil eam rem noxæ futuram,
quod hoſtibus ſe Romanorum junxiſſent: tertiam,
ſi utique bellum placeat, diem locumque conſti-
tuant, ubi ſecum armis decernant. A Celtiberis dies
ad conſultandum petita. concilium immiſtis Tur-
detanis habitum magno cum tumultu: eo minus
decerni quicquam potuit. Quum incertum bellum
an pax cum Celtiberis eſſet; commeatus tamen
haud ſecus quam in pace, ex agris caſtelliſque ho-
ſtium Romani portabant: perinde ſæpe munimenta
eorum, velut communi pacto commercio privatis
induciis ingredientes. Conſul ubi hoſtes ad pugnam
elicere nequit: primum prædatum ſub ſignis aliquot
expeditas cohortes in agrum integræ regionis ducit:
deinde, audito, Seguntiæ Celtiberûm omnes ſarci-
nas impedimentaque relicta, eo pergit ducere ad
oppugnandum. Poſteaquam nulla moventur re,
perſoluto ſtipendio, non ſuis modo, ſed etiam præ-
toris militibus, relictoque omni exercitu in caſtris
prætoriis, ipſe cum ſeptem cohortibus ad Iberum
20 eſt regreſſus. Ea tam exigua manu oppida aliquot
cepit. defecêre ad eum Sedetani, Auſetani, Sueſſe-
tani. Lacetanos, deviam & ſilveſtrem gentem,
quum inſita feritas continebat in armis: tum con-
ſcientia; dum conſul exercituſque Turdulo bello
eſt occupatus, depopulatorum ſubitis incurſionibus
ſociorum. Igitur ad oppidum eorum oppugnan-
dum conſul ducit, non Romanas modo cohortes,
ſed juventutem etiam merito infenſorum iis ſocio-
rum. Oppidum longum, in latitudinem haudqua-
quam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

quam tantundem patens habebant. quadringentos inde ferme paſſus conſtituit ſigna. ibi delectarum cohortium ſtationem relinquens, præcepit eis, ne ſe ex eo loco ante moverent, quam ipſe ad eos veniſſet. cæteras copias ad ulteriorem partem urbis circumducit. Maximum ex omnibus auxiliis numerum Sueſſetanæ juventutis habebat. eos ad murum oppugnandum ſubire jubet. Quorum ubi arma ſignaque Lacetani cognovêre; memores, quam ſæpe in agro eorum impune perſultaſſent, quoties ipſos ſignis collatis fudiſſent, fugaſſentque: patefacta repente porta, univerſi in eos erumpunt. Vix clamorem eorum, nedum impetum Sueſſetani tulêre: quod poſteaquam, ſicut futurum ratus erat, conſul fieri etiam vidit; equo citato ſubter murum hoſtium ad cohortes advehitur: atque eas arreptas, effuſis omnibus ad ſequendos Sueſſetanos, qua ſilentium ac ſolitudo erat, in urbem inducit: priuſque omnia cepit, quam ſe reciperent Lacetani. mox ipſos nihil præter arma habentes in deditionem accepit. Confeſtim inde victor ad Vergium caſtrum 21
ducit. receptaculum id maxime prædonum erat: & inde incurſiones in agros pacatos provinciæ ejus fiebant. Transfugit inde ad conſulem princeps Vergeſtanus: & purgare ſe ac populares cœpit. Non eſſe in manu ipſis rempublicam. prædones receptos totum ſuæ poteſtatis id caſtrum feciſſe. Conſul eum domum redire, conficta aliqua probabili cur abfuiſſet cauſſa, juſſit. Quum ſe muros ſubiſſe cerneret, intentoſque prædones ad tuenda mœnia eſſe; tum uti cum ſuæ factionis hominibus meminiſſet arcem occupare. Id uti præceperat, factum. Repente anceps terror, hinc muros aſcendentibus Romanis, illinc arce capta, barbaros circumvaſit. Hujus potitus loci conſul, eos qui arcem tenuerant, liberos eſſe cum cognatis ſuaque habere juſſit: Vergeſtanos cæteros quæſtori ut venderet, imperavit: de prædonibus ſupplicium ſumpſit. Pacata provincia, vectigalia magna inſtituit ex ferrariis argentariiſque, quibus tum inſtitutis locupletior indies provincia fuit. Ob has res

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

res geſtas in Hiſpania, ſupplicationem in triduum Patres decreverunt. Eadem æſtate alter conſul L.
22 Valerius Flaccus in Gallia cum Bojorum manu propter Litanam ſilvam ſignis collatis ſecundo prælio conflixit. Octo millia Gallorum cæſa traduntur: cæteri omiſſo bello in vicos ſuos atque agros dilapſi. Conſul reliquum æſtatis circa Padum Placentiæ & Cremonæ exercitum habuit, reſtituitque quæ in iis oppidis bello diruta fuerant. Quum hic ſtatus rerum in Italia Hiſpaniaque eſſet, T. Quintio in Græcia ita hibernis actis, ut exceptis Ætolis, quibus nec pro ſpe victoriæ præmia contigerant, nec diu quies placere poterat, univerſa Græcia ſimul pacis libertatiſque perfruens bonis, egregie ſtatu ſuo gauderet; nec magis in bello virtutem Romani ducis, quam in victoria temperantiam juſtitiamque & moderationem miraretur, ſenatusconſultum, quo bellum adverſus Nabin Lacedæmonium decretum erat, affertur. Quo lecto Quintius, conventu Corinthum omnium ſociarum civitatum legationibus in diem certam edicto, ubi frequentes undique principes convenerunt, ita ut ne Ætoli quidem abeſſent; tali oratione eſt uſus: *Bellum adverſus Philippum non magis communi animo conſilioque Romani & Græci gesſerunt, quam utrique ſuas cauſſas belli habuerunt. Nam & Romanorum amicitiam, nunc Carthaginienſes hoſtes eorum juvando, nunc hic ſociis noſtris oppugnandis, violaverat; & in vos talis fuit, ut nobis, etiamſi noſtrarum obliviſceremur injuriarum, veſtræ injuriæ ſatis digna cauſſa belli fuerint. Hodierna conſultatio tota ex vobis pendet. Refero enim ad vos, utrum Argos, ſicut ſcitis ipſi, ab Nabide occupatos pati velitis ſub ditione ejus eſſe: an æquum cenſeatis nobiliſſimam vetuſtiſſimamque civitatem, in media Græcia ſitam, repeti in libertatem, & eodem ſtatu, quo cæteras urbes Peloponneſi & Græciæ eſſe. Hæc conſultatio, ut videtis, tota de re pertinente ad vos eſt; Romanos nihil contingit, niſi quatenus liberatæ Græciæ unius civitatis ſervitus, non plenam nec integram gloriam eſſe ſinit. Cæterum ſi vos nec cura*
ejus

ejus civitatis, nec exemplum, nec periculum movet, ne ſerpat latius contagio ejus mali; nos æqui bonique facimus. De hac re vos conſulo, ſtaturus eo, quod plures cenſueritis. Poſt orationem Romani imperato- 23
ris, percenſeri aliorum ſententiæ cœptæ ſunt. Quum legatus Athenienſium quantum poterat gratiis agendis, Romanorum in Græciam merita extuliſſet, imploratos auxilium, adverſus Philippum tuliſſe opem: non rogatos, ultro adverſus tyrannum Nabin offerre auxilium, indignatuſque eſſet, hæc tanta merita ſermonibus tamen aliquorum carpi; futura calumniantium, quum fateri potius præteritorum gratiam deberent; apparebat inceſſi Ætolos. Igitur Alexander princeps gentis invectus primum in Athenienſes, qui libertatis quondam duces & auctores, aſſentationis propriæ gratia communem cauſſam proderent. queſtus deinde, *Achæos Philippi quondam milites, poſtremum ab inclinata ejus fortuna transfugas, & Corinthum recepiſſe, & id agere, ut Argos habeant: Ætolos, primos hoſtes Philippi, ſemper ſocios Romanorum, pactos in fœdere ſuas urbes agroſque fore devicto Philippo, fraudari Echino & Pharſalo;* inſimulavit fraudis Romanos, *Quod vano titulo libertatis oſtentato, Chalcidem & Demetriadem præſidiis tenerent: qui Philippo cunctanti deducere inde præſidia, objicere ſemper ſoliti ſunt: nunquam, donec Demetrias, Chalciſque, & Corinthus, tenerentur, liberam Græciam fore. Poſtremo, qui remanendi in Græcia retinendique exercitus, Argos & Nabin cauſſam facerent, deportarent legiones in Italiam. Ætolos polliceri, aut conditionibus & voluntate ſua Nabin præſidium Argis deducturum, aut vi atque armis coacturos in poteſtate conſentientis Græciæ eſſe.* Hæc vaniloquentia primum Ariſtæ- 24
num prætorem Achæorum excitavit. *Ne iſtuc*, inquit, *Iupiter Optimus Maximus ſirit, Iunoque regina, cujus in tutela Argi ſunt, ut illa civitas inter tyrannum Lacedæmonium & latrones Ætolos præmium ſit poſita in eo diſcrimine, ut miſerius à nobis recipiatur, quam ab illo capta eſt. Mare interjectum*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ab iſtis prædonibus non tuetur nos, T. Quinti. Quid, ſi in media Peloponneſo arcem ſibi fecerint, futurum nobis eſt? Linguam tantum Græcorum habent, ſicut ſpeciem hominum. Moribus ritibuſque efferatioribus quam ulli barbari, immanes belluæ vivunt. Itaque vos rogamus, Romani, ut & ab Nabide Argos recuperetis; & ita res Græciæ conſtituatis, ut ab latrocinio quoque Ætolorum ſatis pacata hæc relinquatis. Romanus, cunctis undique increpantibus Ætolos, *reſponſurum ſe fuiſſe iis dixit, niſi ita infenſos omneis in eos videret, ut ſedandi potius, quam irritandi eſſent. Contentum itaque opinione ea, quæ de Romanis Ætoliſque eſſet, referre dixit, quid de Nabidis bello placeret, niſi redderet Achæis Argos?* Quum omnes bellum decreſſent; auxilia ut pro viribus ſuis quæque civitates mitterent, eſt hortatus. Ad Ætolos legatum etiam miſit: magis ut nudaret animos, id quod evenit, quam ſpe impetrari poſſe.

25 Tribunis militum, ut exercitum ab Elatia arceſſerent, imperavit. Per eoſdem dies & Antiochi legatis de ſocietate agentibus reſpondit, Nihil ſe abſentibus decem legatis ſententiæ habere. Romam eundum ad ſenatum iis eſſe. Ipſe copias eductas ab Elatia ducere Argos pergit. atque ei circa Cleonas Ariſtænus prætor cum decem millibus Achæorum, equitibus mille occurrit: & haud procul inde junctis exercitibus poſuerunt caſtra. Poſtero die in campum Argivorum deſcenderunt: & quatuor fere millia ab Argis locum caſtris capiunt. Præfectus præſidio Laconum erat Pythagoras; gener idem tyranni, & uxoris ejus frater: qui ſub adventum Romanorum & utraſque arces (nam duas habent Argi) & loca alia quæ aut opportuna, aut ſuſpecta erant, validis præſidiis firmavit. ſed inter agenda hæc, pavorem injectum adventu Romanorum diſſimulare haudquaquam poterat: & ad externum terrorem, inteſtina etiam ſeditio acceſſit. Damocles erat Argivus, adoleſcens majoris animi quam conſilii: qui primò, jurejurando interpoſito, de præſidio expellendo cum idoneis collocutus, dum vires adjicere conjurationi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

rationi ſtudet, incautior fidei æſtimator fuit. Colloquentem eum cum ſuis ſatelles à præfecto miſſus quum accerſeret, ſenſit proditum conſilium eſſe: hortatuſque conjuratos qui aderant, ut potius quam extorti morerentur, arma ſecum caperent: atque ita cum paucis in forum ire pergit. clamitans, ut qui ſalvam rempublicam vellent, auctorem & ducem ſe libertatis ſequerentur. Haud ſane movit quemquam, quia nihil uſquam ſpei propinquæ, nedum ſatis firmi præſidii cernebant. Hæc vociferantem eum Lacedæmonii, circumventum cum ſuis interfecerunt. comprehenſi deinde quidam & alii: ex iis occiſi plures, pauci in cuſtodiam conjecti. multi proxima nocte funibus per murum demiſſi ad Romanos transfugerunt. Quintius affirmantibus iis, 26
ſi ad portas Romanus exercitus fuiſſet, non ſine effectu futurum eum motum fuiſſe; & ſi propius caſtra admoverentur, non quieturos Argivos; miſit expeditos pedites equiteſque, qui circa Cylarabin (gymnaſium, id eſt, minus trecentos paſſus ab urbe) cum erumpentibus à porta Lacedæmoniis prælium commiſerunt, atque eos haud magno certamine compulerunt in urbem. & caſtra eo ipſo loco, ubi pugnatum erat, imperator Romanus poſuit. Diem inde unum in ſpeculis fuit, ſi quid novi motus oriretur. poſteaquam oppreſſam metu civitatem vidit, advocat concilium de oppugnandis Argis. Omnium principum Græciæ, præter Ariſtænum, eadem ſententia erat; quum cauſſa belli non alia eſſet, inde potiſſimum ordiendum bellum. Quintio id nequaquam placebat, ſed Ariſtænum contra omnium conſenſum diſſerentem, cum haud dubia approbatione audivit. & ipſe adjecit, *quum pro Argivis adverſus tyrannum bellum ſuſceptum ſit, quid minus conveniens eſſe, quam omiſſo hoſte Argos oppugnari? Se vero caput belli Lacedæmonem & tyrannum petiturum.* Et dimiſſo concilio, frumentatum expeditas cohortes miſit. Quod maturi erat circa, demeſſum & convectum eſt. viride, ne hoſtes mox haberent, protritum & corruptum. Caſtra deinde movit, &

Par-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Parthenio monte ſuperato, præter Tegeam tertio die ad Caryas poſuit caſtra. ibi priuſquam hoſtium intraret agrum, ſociorum auxilia exſpectavit. Venerunt Macedones à Philippo mille quingenti, & Theſſalorum equites quadringenti. nec jam auxilia, quorum affatim erat, ſed commeatus finitimis urbibus imperati morabantur Romanum. Navales quoque magnæ copiæ conveniebant. Jam ab Leucade L. Quintius cum quadraginta navibus venerat: jam Rhodiæ decem & octo tectæ naves: jam Eumenes rex circa Cycladas inſulas erat cum decem tectis navibus, triginta lembis, miſtiſque aliis minoris formæ navigiis. ipſorum quoque Lacedæmoniorum exules permulti tyrannorum injuria pulſi, ſpe recuperandæ patriæ in caſtra Romana convenerant. Multi autem erant jam per aliquot ætates, ex quo tyranni tenebant Lacedæmonem, alii ab aliis pulſi. Princeps erat exulum Ageſipolis, cujus jure gentis regnum Lacedæmone erat: pulſus infans ab Lycurgo tyranno poſt mortem Cleomenis,
27 qui primus tyrannus Lacedæmone fuit. Quum terra marique tantum belli circumſtaret tyrannum, & prope nulla ſpes eſſet vires ſuas hoſtiumque æſtimanti, non tamen omiſit bellum: ſed & à Creta mille delectos juventutis eorum excivit, quum mille jam haberet: & tria millia mercenariorum militum, decem millia popularium cum caſtellanis agreſtibus in armis habuit: & foſſà valloque urbem communivit. & ne quid inteſtini motus oriretur, metu & acerbitate pœnarum tenebat animos. Quoniam ut ſalvum vellent tyrannum, ſperare non poterat, quum ſuſpectos quoſdam civium haberet; eductis in campum omnibus copiis, (Dromon ipſi vocant) poſitis armis ad concionem vocari juſſit Lacedæmonios, atque eorum concioni ſatellites armatos circumdedit. & pauca præfatus, *Cur ſibi omnia timenti caventique ignoſcendum in tali tempore foret: & ipſorum referre, ſi quos ſuſpectos ſtatus præſens rerum faceret, prohiberi potius ne quid moliri poſſint, quam puniri molientes. Itaque quoſdam ſe in cuſtodia*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ſtodia habiturum, donec ea quæ inſtet tempeſtas prætereat. Hoſtibus repulſis (a quibus, ſi modo proditio inteſtina ſatis caveatur, minus periculi eſſe) extemplo eos emiſſurum. Sub hæc citari nomina octoginta ferme principum juventutis juſſit. atque eos, ut quiſque ad nomen reſponderat, in cuſtodiam tradidit: nocte inſequenti omnes interfecti. Ilotarum deinde quidam (hi ſunt jam inde antiquitus caſtellani, agreſte genus) transfugere voluiſſe inſimulati, per omnes vicos ſub verberibus acti necantur. hoc terrore obſtupuerant multitudinis animi ab omni conatu novorum conſiliorum. Intra munitiones copias continebat, nec parem ſe ratus, ſi dimicare acie vellet: & urbem relinquere tam ſuſpenſis & incertis omnium animis metuens. Quintius ſatis jam 28
omnibus paratis profectus ab ſtativis, die altero ad Sellaſiam ſuper Oenunta fluvium pervenit: quo in loco Antigonus, Macedonum rex, cum Cleomene Lacedæmoniorum tyranno, ſignis collatis dimicaſſe dicebatur. inde, quum audiſſet eſcenſum difficilis & arctæ viæ eſſe, brevi per monteis circuitu præmiſſis qui munirent viam, lato ſatis & patenti limite ad Eurotam amnem ſub ipſis prope fluentem mœnibus, pervenit. ubi caſtra metantes Romanos, Quintiumque ipſum cum equitibus atque expeditis prægreſſum auxiliares tyranni adorti, in terrorem ac tumultum conjecerunt; nihil tale exſpectantes: quia nemo his obvius toto itinere fuerat, ac veluti pacato agro tranſierant. Aliquamdiu peditibus equites, equitibus pedites vocantibus, quum in ſe cuique minimum fiduciæ eſſet, trepidatum eſt. tandem ſigna legionum ſupervenerunt: & quum primi agminis cohortes inductæ in prælium eſſent; qui modo terrori fuerant, trepidantes in urbem compulſi ſunt. Romani quum tantum à muro receſſiſſent ut extra ictum teli eſſent, acie directa pauliſper ſteterunt. Poſteaquam nemo hoſtium contra exibat; redierunt in caſtra. Poſtero die Quintius prope flumen præter urbẽ ſub ipſas Menelaii montis radices ducere copias inſtructas pergit. primæ legionariæ cohortes

ibant: levis armatura & equites agmen cogebant. Nabis intra murum inſtructos paratoſque ſub ſignis habebat mercenarios milites, in quibus omnis fiducia erat; ut ab tergo hoſtem aggrederetur. poſteaquam extremum agmen præteriit, tum ab oppido, eodem quo pridie eruperant tumultu, pluribus ſimul locis erumpunt. Ap. Claudius agmen cogebat: qui ad id quod futurum erat, ne inopinatum accideret, præparatis ſuorum animis; ſigna extemplo convertit, totumque in hoſtem agmen circumegit. Itaque velut rectæ acies concurriſſent, juſtum aliquamdiu prælium fuit. tandem Nabidis milites in fugam inclinarunt. quæ minus infida ac trepida fuiſſet; ni Achæi locorum prudentes inſtitiſſent. hi & cædem ingentem ediderunt, & diſperſos paſſim fuga peroſque armis exuerunt. Quintius prope Amyclas poſuit caſtra. inde, quum perpopulatus omnia circumjecta urbi frequentis & amœni agri loca eſſet, nullo jam hoſtium porta excedente, movit caſtra ad flumen Eurotam. inde vallem Taygeto ſubjectam, agroſ-
29 que ad mare pertinentes evaſtat. Eodem fere tempore L. Quintius maritimæ oræ oppida, partim voluntate, partim metu aut vi recepit. certior deinde factus, Gythium oppidum, omnium maritimarum rerum Lacedæmoniis receptaculum eſſe; nec procul à mari caſtra Romana abeſſe; omnibus id copiis aggredi conſtituit. Erat eo tempore valida urbs, & multitudine civium incolarumque, & omni bellico apparatu inſtructa. In tempore Quintio rem haud facilem aggredienti, rex Eumenes & claſſis Rhodiorum ſupervenerunt. ingens multitudo navalium ſociorum è tribus contracta claſſibus intra paucos dies omnia, quæ ad oppugnationem urbis terra marique munitæ facienda opera erant, effecit. Jam teſtudinibus admotis murus ſubruebatur: jam arietibus quatiebatur. Itaque una crebris ictibus everſa eſt turris; quodque circa muri erat, caſu ejus proſtratum: & Romani ſimul à porta, unde aditus planior erat, ut diſtenderent ab apertiore loco hoſtes; ſimul per patefactum ruina iter irrumpere conaban-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

nabantur. nec multum abfuit, quin, qua intende-
rant, penetrarent. ſed tardavit impetum eorum ſpes
objecta dedendæ urbis, mox deinde eadem turbata.
Dexagoridas & Gorgopas pari imperio præerant
urbi. Dexagoridas miſerat ad legatum Romanum,
traditurus urbem. & quum ad eam rem tempus &
ratio conveniſſet, à Gorgopa proditor interficitur.
intentiuſque ab uno urbs defendebatur: & diffici-
lior facta oppugnatio erat, ni T. Quintius cum qua-
tuor millibus delectorum militum ſuperveniſſet. Is
quum ſupercilio haud procul diſtantis tumuli ab
urbe inſtructam aciem oſtendiſſet, & ex altera par-
te L. Quintius ab operibus ſuis terra marique inſta-
ret; tum vero deſperatio Gorgopam quoque coëgit
id conſilii, quod in altero morte vindicaverat, ca-
pere. & pactus ut abducere inde milites, quos præ-
ſidii cauſſa habebat, liceret, tradidit Quintio ur-
bem. Priuſquam Gythium traderetur, Pythagoras
præfectus Argis relictis, tradita cuſtodia urbis Ti-
mocrati Pellenenſi, cum mille mercenariis militi-
bus, & duobus millibus Argivorum, Lacedæmo-
nem ad Nabin venit. Nabis ſicut primo adventu 30
Romanæ claſſis, & traditione oppidorum mariti-
mæ oræ conterritus erat, ſic parva ſpe quum ac-
quieviſſet, Gythio ab ſuis retento; poſteaquam id
quoque traditum Romanis audivit eſſe; quum ab
terra, omnibus circa hoſtium, nihil ſpei eſſet; à mari
quoque toto ſe intercluſum; cedendum fortunæ ra-
tus, caduceatorem primum in caſtra miſit ad explo-
randum, ſi paterentur legatos ad ſe mitti. qua im-
petrata re, Pythagoras ad imperatorem venit, nul-
lis cum aliis mandatis, quam ut tyranno colloqui
cum imperatore liceat. Concilio advocato, quum
omnes dandum colloquium cenſuiſſent; dies lo-
cuſque conſtituitur. In mediæ regionis tumulos
modicis copiis ſequentibus quum veniſſent, relictis
ibi in ſtatione conſpecta utrimque cohortibus, Na-
bis cum delectis cuſtodibus corporis, Quintius cum
fratre & Eumene rege, & Soſilao, Rhodio, & Ari-
ſtæno Achæorum prætore, tribuniſque militum
paucis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

§ 1 paucis deſcendit. Ibi permiſſo, ut, ſeu dicere prius, ſeu audire mallet, ita cœpit tyrannus. *Si ipſe per me, T. Quinti, voſque qui adeſtis, cauſam excogitare, cur mihi aut indixiſſetis bellum, aut inferretis, poſſem; tacitus eventum fortunæ meæ exſpectaſſem. nunc imperare animo nequivi, quin priuſquam perirem, cur periturus eſſem ſcirem. Et, hercule, ſi tales eſſetis, quales eſſe Carthaginienſes fama eſt, apud quos nihil ſocietatis fides ſancti haberet; in me quoque vobis quid faceretis minus penſi eſſe, non mirarer. Nunc, cum vos intueor, Romanos eſſe video, qui rerum divinarum fœdera, humanarum fidem ſocialem ſanctiſſimam habeatis. Quum me ipſe reſpexi, eum eſſe ſpero, cui & publice ſicut cæteris Lacedæmoniis, vobiſcum vetuſtiſſimum fœdus ſit: & meo nomine privatim amicitia ac ſocietas, nuper Philippi bello renovata. At enim ego eam violavi & everti quod Argivorum civitatem teneo. Quomodo hoc tuear? Re, an tempore? Res mihi duplicem defenſionem præbet. nam & ipſis vocantibus ac tradentibus urbem eam accepi, non occupavi. & accepi, quum Philippi partium, non in veſtra ſocietate eſſet. Tempus autem eo me liberat, quod quum jam Argos haberem, ſocietas mihi vobiſcum convênit: & ut vobis mitterem ad bellum auxilia, non ut Argis præſidium deducerem, pepigiſtis. At, hercle, in ea controverſia, quæ de Argis eſt, ſuperior ſum; & æquitate rei, quod non veſtram urbem, ſed hoſtium: quod volentem, non vi coactam accepi: & veſtra confeſſione, quod in conditionibus ſocietatis mihi Argos reliquiſtis. Cæterum nomen tyranni & facta premunt, quod ſervos ad libertatem voco, quod in agros inopem plebem deduco. De nomine hoc respondere poſſum: me qualiſcumque ſum, eundem eſſe, qui fui, quum tu ipſe mecum, T. Quinti, ſocietatem pepigiſti. Tum me regem appellari à vobis memini: nunc tyrannum vocari video. Itaque ſi ego nomen imperii mutaſſem, mihi meæ inconſtantiæ; quum vos mutetis, vobis veſtræ reddenda ratio eſt. Quod ad multitudinem ſervis liberandis auctam, & egentibus diviſum agrum attinet; poſſum quidem & in hoc me jure temporis tuta-*

utari. Iam feceram hæc, qualiacumque ſunt, quum
cietatem mecum pepigiſtis, & auxilia in bello ad-
erſum Philippum accepiſtis. Sed ſi nunc ea feciſ-
em, non dico, quid in eo vos læſiſſem, aut veſtram
micitiam violaſſem? ſed illud, me more atque in-
ituto majorum feciſſe. Nolite ad veſtras leges atque
nſtituta exigere ea, quæ Lacedæmone fiunt. Nihil
omparare ſingula neceſſe. vos à cenſu equitem, à
enſu peditem legitis: & paucos excellere opibus, ple-
em ſubjectam eſſe illis vultis. Noſter legumlator non
n paucorum manu rempublicam eſſe voluit, quem vos
ſenatum appellatis: nec excellere unum aut alterum
rdinem in civitate: ſed per æquationem fortunæ ac
dignitatis fore credidit, ut multi eſſent, qui arma pro
patria ferrent. Pluribus me peregiſſe, quam pro patriæ
ſermone brevitatis, fateor. Et breviter peroratum eſſe
potuit; Nihil me, poſteaquam vobiſcum amicitiam
inſtitui, cur ejus vos pœniteret, commiſiſſe. Ad hæc 32
imperator Romanus: *Amicitia & ſocietas nobis*
nulla tecum, ſed cum Pelope rege Lacedæmoniorum
juſto ac legitimo facta eſt. Cujus jus tyranni quoque,
qui poſtea per vim tenuerunt Lacedæmone imperium
(quia nos bella nunc Punica, nunc Gallica, nunc
alia ex aliis occupaverant) uſurparunt; ſicut tu quo-
que hoc Macedonico bello feciſti. Nam quid minus
conveniret, quam nos, qui pro libertate Græciæ adver-
ſus Philippum gereremus bellum, cum tyranno inſti-
tuere amicitiam? & tyranno quam, qui umquam,
ſæviſſimo & violentiſſimo in ſuos? Nobis vero, etiam
ſi Argos nec cepiſſes per fraudem nec teneres; liberan-
tibus omnem Græciam, Lacedæmon quoque vindican-
da in antiquam libertatem erat, atque in leges ſuas:
quarum modo, tamquam æmulus Lycurgi, mentio-
nem feciſti. An, ut ab Iaſſo & Bargiliis præſidia Phi-
lippi deducantur, curæ erit nobis: Argos & Lace-
dæmonem, duas clariſſimas urbes, lumina quondam
Græciæ, ſub pedibus tuis relinquemus: quæ titulum
nobis liberatæ Græciæ ſervientes deforment? At enim
cum Philippo Argivi ſenſerunt. Remittimus hoc tibi,
ne noſtram vicem iraſcaris. Satis compertum habe-

mus, duorum, aut ſummum trium in ea re, non civi
tatis culpam eſſe: tam hercle, quam in te tuoque præ
ſidio arceſſendo accipiendoque in arcem, nihil ſit pu
blico conſilio actum. Theſſalos, & Phocenſes, & Lo
crenſes, conſenſu omnium ſcimus partium Philipp
fuiſſe. tamen quum cæteram liberaverimus Græciam
quid tandem cenſes in Argivis, qui inſontes public
conſilii ſint, facturos? Servorum ad libertatem voca
torum, & egentibus hominibus agri diviſi crimin
tibi objici dicebas. non quidem nec ipſa mediocria: ſe
quid iſta ſunt præ iis, quæ à te tuiſque quotidie alia ſu
per alia facinora eduntur? Exhibe liberam concio
nem vel Argis, vel Lacedæmone, ſi audire juvat ver
dominationis impotentiſſimæ crimina. Vt omnia ali
vetuſtiora omittam, quam cædem Argis Pythagora
iſte gener tuus pene in oculis meis edidit? quam t
ipſe, quum jam prope in finibus Lacedæmoniorum eſ
ſem? Agedum, quos in concione comprehenſos, omni
bus audientibus civibus tuis, in cuſtodia te habiturun
eſſe pronunciaſti; jube vinctos produci, ut miſeri pa
rentes, quos falſo lugent, vivere ſciant. Enim ut jan
ita ſint hæc, quid ad vos Romani? Hoc tu dicas libe
rantibus Græciam? hoc iis, qui ut liberare poſſent, mar
trajecerunt, terra marique geſſerunt bellum? Vos ta
men, inquis, veſtramque amicitiam ac ſocietatem pro
prie non violavi. Quoties vis te id arguam feciſſe
Sed nolo pluribus: ſummam rem complectar. Qui
bus igitur amicitia violatur? Nempe his duabus rebu
maxime, ſi ſocios meos pro hoſtibus habeas: ſi cum ho
ſtibus te conjungas. Vtrum non à te factum eſt? nan
& Meſſenen uno atque eodem jure fœderis, quo &
Lacedæmonem in amicitiam noſtram acceptam, ſo
cius ipſe ſociam nobis urbem vi atque armis cepiſti
& cum Philippo hoſte noſtro, non ſocietatem ſolum
ſed, ſi Diis placet, affinitatem etiam per Philoclen
præfectum ejus pepigiſti: & bellum adverſum no
gerens, mare circa Maleam infeſtum navibus pira
ticis feciſti: & plures prope cives Romanos, quan
Philippus, cepiſti atque occidiſti: tutiorque Mace
doniæ ora, quam promontorium Maleæ commeatu

a

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ad exercitus noſtros portantibus navibus fuit. Proinde parce ſis fidem ac jura ſocietatis jactare: & omiſſa populari oratione, tamquam tyrannus & hoſtis loquere. Sub hæc Ariſtænus, nunc monere Nabin, 33 nunc etiam orare, ut dum liceret, dum occaſio eſſet, ſibi, ac fortunis ſuis conſuleret. Referre deinde nominatim tyrannos civitatum finitimarum cœpit: qui depoſito imperio, reſtitutaque libertate ſuis, non tutam modo, ſed etiam honoratam inter cives ſenectutem egiſſent. His dictis invicem, auditiſque, nox prope diremit colloquium. Poſtero die Nabis Argis ſe cedere ac deducere præſidium, quando ita Romanis placeret, & captivos & perfugas redditurum dixit. Aliud ſi quid poſtularent, ſcriptum ut ederent petiit, ut deliberare cum amicis poſſet. Ita & tyranno ad conſultandum tempus datum eſt: & Quintius ſociorum etiam principibus adhibitis, habuit concilium. Maximæ partis ſententia erat, *Perſeverandum in bello eſſe, & tollendum tyrannum. numquam aliter tutam libertatem Græciæ fore. Satius multo fuiſſe, non moveri bellum adverſus eum, quam omitti motum. & ipſum velut comprobata dominatione firmiorem futurum; auctore injuſti imperii aſſumpto populo Romano. & exemplo multos in aliis civitatibus ad inſidiandum libertati civium ſuorum incitaturum.* Ipſius imperatoris animus ad pacem inclinatior erat. videbat enim, compulſo intra mœnia hoſte, nihil præter obſidionem reſtare. Eam autem fore diuturnam. *Non enim Gythium, quod ipſum tamen traditum, non expugnatum eſſet, ſed Lacedæmonem validiſsimam urbem viris armiſque oppugnaturos. Vnam ſpem fuiſſe, ſi qua admoventibus exercitum diſſenſio inter ipſos ac ſeditio excitari poſſet. quum ſigna portis prope inferri cernerent, neminem ſe moviſſe. Adjiciebat &, cum Antiocho infidam pacem, Villium legatum inde redeuntem nunciare: multo majoribus quam ante, terreſtribus navalibuſque copiis in Europam eum tranſiſſe. Si occupaſſet obſidio Lacedæmonis exercitum, quibus aliis copiis adverſus regem*

tam validum ac potentem bellum geſturos? Hæc pro-
palam dicebat: illa tacita ſuberat cura, ne novus
conſul Græciam provinciam ſortiretur, & inchoati
34 belli victoria ſucceſſori tradenda eſſet. Quum ad-
verſus tendendo nihil moveret ſocios; ſimulando
ſe tranſire in eorum ſententiam, omnes in aſſenſum
conſilii ſui traduxit. *Bene vertat!* inquit, *obſidea-*
mus Lacedæmonem, quando ita placet. Cæterum quum
res tam lenta, quam ipſi ſcitis, oppugnatio urbium ſit,
& obſidentibus prius ſæpe quam obſeſſis tædium affe-
rat; jam nunc hoc ita proponere vos animis oportet;
hibernandum circa Lacedæmonis mœnia eſſe. Quæ
mora ſi laborem tantum ac periculum haberet, ut &
animis & corporibus ad ſuſtinenda ea parati eſſetis,
hortarer vos. Nunc impenſa quoque magna eget in
opera, in machinationes, & tormenta, quibus tanta
urbs oppugnanda eſt; in commeatus nobis vobiſque in
hiemem expediendos. Itaque ne aut repente trepide-
tis, aut rem inchoatam turpiter deſtituatis, ſcriben-
dum ante veſtris civitatibus cenſeo, explorandumque,
quid quæque animi, quid virium habeat. Auxilio-
rum ſatis ſuperque habeo: ſed quo plures ſumus, plu-
ribus rebus egebimus. Nihil jam præter nudum ſolum
ager hoſtium habet. Ad hoc hiems accedit, ad com-
portandum ex longinquo difficilis. Hæc oratio pri-
mum animos omnium ad reſpicienda cuique dome-
ſtica mala convertit; ſegnitiem, invidiam & ob-
trectationem domi manentium adverſus militantes:
libertatem difficilem ad conſenſum, inopiam publi-
cam, malignitatem conferendi ex privato. Verſis
itaque ſubito voluntatibus, facere, quod è republica
populi Romani ſociorumque eſſe crederet, impe-
35 ratori permiſerunt. Inde Quintius adhibitis lega-
tis tantum tribuniſque militum, conditiones, in
quas cum tyranno pax fieret, has conſcripſit. *Sex*
menſium induciæ ut eſſent Nabidi Romaniſque, &
Eumeni regi, & Rhodiis. Legatos extemplo mitte-
rent Romam, T. *Quintius & Nabis, ut pax ex au-*
ctoritate ſenatus confirmaretur. Ex qua die ſcriptæ
conditiones pacis editæ Nabidi forent, ea dies ut indu-
ciarum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ciarum principium eſſet: & ut ex ea die intra decimum diem ab Argis cæteriſque oppidis, quæ in Argivorum agris eſſent, præſidia omnia deducerentur: vacuaque & libera traderentur Romanis. ne quod inde mancipium regium publicumve aut privatum educeretur; & ſi qua ante educta forent, dominis recte reſtituerentur. Naves, quas civitatibus maritimis ademiſſet, redderet: neve ipſe navem ullam, præter duos lembos, qui non plus quam ſexdecim remis agerentur, haberet. Perfugas captivos omnibus ſociis populi Romani civitatibus redderet, & Meſſeniis omnia quæ comparerent, quæque domini cognoſcerent. Exulibus quoque Lacedæmoniis liberos & conjuges reſtitueret, quæ earum viros ſequi voluiſſent: invita ne qua exulis comes eſſet. Mercenariorum militum Nabidis qui aut in civitates ſuas, aut ad Romanos tranſiiſſent, iis res ſuæ omnes recte redderentur. In Creta inſula ne quam urbem haberet: quas habuiſſet, redderet Romanis. Ne quam ſocietatem cum ulla Cretenſium, aut quoquam alio inſtitueret, neu bellum gereret. Civitatibus omnibus quas ipſe reſtituiſſet, quæque ſe ſuaque in fidem ac ditionem populi Romani tradidiſſent, omnia præſidia deduceret: ſeque ipſe ſuoſque ab his abſtineret. Ne quod oppidum, ne quod caſtellum in ſuo alienove agro conderet. Obſides ea ita futura, daret quinque, quos imperatori Romano placuiſſet. filium in his ſuum, & talenta centum argenti in præſenti, & quinquaginta talenta in ſingulos annos per annos octo. Hæc 36
conſcripta, caſtris propius urbem motis, Lacedæmonem mittuntur. nec ſanè quicquam eorum ſatis placebat tyranno: niſi quod præter ſpem, reducendorum exulum mentio nulla facta erat. maximè autem omnium ea res offendebat, quod & naves & maritimæ civitates ademptæ erant. Fuerat autem ei magno fructui mare, omnem oram à Malea prædatoriis navibus infeſtam habenti. juventutem præterea civitatum earum ad ſupplementum longe optimi generis militum habebat. Has conditiones, quamquam ipſe in ſecreto volu-

taverat cum amicis, vulgo tamen omnes fama ferebant: vanis, ut ad cæteram fidem, ſic ad ſecreta tegenda, ſatellitum regiorum ingeniis. Non tam omnia univerſi, quam ea quæ ad quemque pertinerent, ſinguli carpebant. qui exulum conjuges in matrimonio habebant, aut ex bonis eorum aliquid poſſederant; tamquam amiſſuri, non reddituri, indignabantur. ſervis liberatis à tyranno non irrita modo futura libertas, ſed multo fœdior, quam fuiſſet ante, ſervitus, redeuntibus in iratorum dominorum poteſtatem, ante oculos obverſabatur. mercenarii milites & precia militiæ caſura in pace ægre ferebant, & reditum ſibi nullum eſſe in civitates videbant; infenſas non tyrannis magis, quam ſatelli-
37 tibus eorum. Hæc inter ſe primo in circulis ferentes fremere: deinde ad arma ſubito diſcurrerunt. Quo tumultu quum per ſe ſatis irritatam multitudinem cerneret tyrannus, concionem advocari juſſit. ibi quum ea quæ imperarentur ab Romanis, expoſuiſſet, & graviora atque indigniora quædam falſo affinxiſſet, & ad ſingula nunc ab univerſis, nunc à partibus concionis acclamaretur; interrogavit, Quid ſe reſpondere ad ea, aut quid facere vellent? Prope una voce omnes, Nihil reſpondere, bellum geri juſſerunt. & pro ſe quiſque, qualia multitudo ſolet, bonum animum habere, & bene ſperare jubentes, fortes fortunam adjuvare, ajebant. His vocibus incitatus tyrannus, & Antiochum Ætoloſque adjuturos pronunciat: & ſibi ad obſidionem ſuſtinendam copiarum affatim eſſe. Exciderat pacis mentio ex omnium animis; & in ſtationes non ultra quieturi diſcurrunt. Paucorum laceſſentium excurſio, & emiſſa jacula extemplo Romanis dubitationem, quin bellandum eſſet, exemerunt. Levia inde prælia per quatriduum primum ſine ullo ſatis certo eventu commiſſa. quinto die prope juſta pugna adeo paventes in oppidum Lacedæmonii compulſi ſunt, ut quidam milites Romani terga fugientium cædentes per intermiſſa, ut tunc erant, mœnia urbem intra-
38 rint. Et tunc quidem Quintius ſatis eo terrore coër-

citis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

itis excurſionibus hoſtium nihil præter ipſius op-
pugnationem urbis ſupereſſe ratus; miſſis qui omnes
navales ſocios à Gythio arceſſerent, ipſe interim
cum tribunis militum ad viſendum urbis ſitum
mœnia circumvehitur. Fuerat quondam ſine muro
Sparta. tyranni nuper locis patentibus planiſque
objecerant murum: altiora loca, & difficiliora
aditu, ſtationibus armatorum pro munimento ob-
jectis tutabantur. Vbi ſatis omnia inſpexit; corona
oppugnandam ratus, omnibus copiis (erant autem
Romanorum ſociorumque, ſimul peditum equi-
tumque, ſimul terreſtriumque ac navalium copia-
rum ad quinquaginta millia hominum) urbem
cinxit. Alii ſcalas, alii ignem, alii alia quibus non
oppugnarent modo, ſed etiam terrerent, portabant.
juſſi clamore ſublato ſubire undique omnes, ut
qua primum occurrerent, quave opem ferrent, ad
omnia ſimul paventes Lacedæmonii ignorarent.
Quod roboris in exercitu erat, trifariam diviſum.
parte una à Phœbeo, altera à Dictynneo, tertia ab
eo loco quem Heptagonias appellant (omnia autem
hæc aperta ſine muro loca ſunt) aggredi jubet.
Quum tantus undique terror circumvaſiſſet; primo
tyrannus & ad clamores repentinos, & ad nuncios
trepidos motus, ut quiſque maxime laboraret lo-
cus, aut ipſe occurrebat, aut aliquos mittebat.
deinde circumfuſo undique pavore, ita obtorpuit,
ut nec dicere quod in rem eſſet, nec audire poſſet:
nec inops modo conſilii, ſed vix mentis compos eſ-
ſet. Romanos primo ſuſtinebant in anguſtiis Lace- 39
dæmonii: ternæque acies tempore uno locis diver-
ſis pugnabant. deinde creſcente certamine, nequa-
quam erat prælium par. miſſilibus enim Lacedæ-
monii pugnabant, à quibus ſe & magnitudine ſcuti
perfacile Romanus tuebatur miles, & quod alii va-
ni, alii leves admodum ictus erant. nam propter
anguſtias loci, confertamque turbam non modo ad
emittenda cum procurſu, quo plurimum concitan-
tur tela, ſpacium habebant: ſed ne ut de gradu qui-
dem libero ac ſtabili conarentur. Itaque ex adverſo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

miſſa tela, nulla in corporibus, rara in ſcutis hærebant. à circumſtantibus ex ſuperioribus locis quidam vulnerati ſunt: mox progreſſos jam etiam ex tectis non tela modo, ſed tegulæ quoque inopinantes perculerunt. Sublatis deinde ſupra capita ſcutis continuatiſque ita inter ſe, ut non modo ad cæcos ictus, ſed ne ad inferendum quidem ex propinquo telum loci quicquam eſſet, teſtudine facta ſubibant. & primo anguſtiæ pauliſper ſua hoſtiumque refertæ turba tenuerunt: poſteaquam in patentiorem viam urbis paulatim urgentes hoſtem proceſſere; non ultra vis eorum atque impetus ſuſtineri poterant. Quum terga vertiſſent Lacedæmonii & effuſa fuga ſuperiora peterent loca; Nabis quidem, ut capta urbe trepidans, quanam ipſe evaderet, circumſpectabat. Pythagoras quum ad cætera animo officioque ducis fungebatur; tum vero unus, ne caperetur urbs, cauſſa fuit. ſuccendi enim ædificia proxima muro juſſit. quæ quum momento temporis arſiſſent, ut adjuvantibus ignem, qui alias ad extinguendum opem ferre ſolent, ruere in Romanos tecta: nec tegularum modo fragmenta, ſed etiam ambuſta tigna ad armatos pervenire, & flamma late fundi, fumus terrorem etiam majorem quam periculum facere. Itaque & qui extra urbem erant Romanorum, tum maxime impetus facientes receſſere à muro: & qui jam intraverant, ne incendio à tergo oriente intercluderentur ab ſuis, receperunt ſeſe. & Quintius poſteaquam quid rei eſſet, vidit; receptui canere juſſit. ita jam à capta prope urbe revocati, redierunt in caſtra.

40 Quintius plus ex timore hoſtium quam ex re ipſa ſpei nactus, per triduum inſequens territavit eos; nunc præliis laceſſendo, nunc operibus interſepiendo quædam; ne exitus ad fugam eſſet. His comminationibus compulſus tyrannus, Pythagoram rurſus oratorem miſit, quem Quintius primo aſpernatus, excedere caſtris juſſit. deinde ſuppliciter orantem, advolutumque genibus, tandem audivit. Prima oratio fuit, omnia permittentis arbitrio Romanorum: deinde, quum ea velut vana & ſine effectu nihil pro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

proficerent, eo deducta res eſt, ut his conditionibus,
quæ ex ſcripto paucis ante diebus editæ erant, indu-
ciæ fierent: pecuniaque & obſides accepti. Dum
oppugnatur tyrannus, Argivi nunciis aliis prope ſu-
per alios afferentibus, tantum non jam captam La-
cedæmonem eſſe; erecti & ipſi, ſimul eo quod Py-
thagoras cum parte validiſſima præſidii exceſſerat,
contempta paucitate eorum, qui in arce erant; duce
Archippo quodam præſidium expulerunt. Timo-
cratem Pellenenſem, quia clementer præfuerat, vi-
vum fide data emiſerunt. Huic lætitiæ Quintius
ſupervenit; pace data tyranno, dimiſſiſque ab Lace-
dæmone Eumene & Rhodiis, & L. Quintio fratre
ad claſſem. Læta civitas celeberrimum feſtorum die- 41
rum ac nobile ludicrum Nemeorum, die ſtata pro-
pter belli mala prætermiſſum, in adventum Roma-
ni exercitus duciſque indixerunt: præfeceruntque
ludis ipſum imperatorem. Multa erant quæ gaudium
cumularent. reducti cives ab Lacedæmone erant,
quos nuper Pythagoras, quoſque ante Nabis abduxe-
rant: redierant, qui poſt compertam à Pythagora
conjurationem, & cæde jam cœpta effugerant: li-
bertatem ex longo intervallo, libertatiſque auctores
Romanos, quibus cauſſa bellandi cum tyranno ipſi
fuiſſent, cernebant. teſtata quoque ipſo Nemeorum
die voce præconis libertas eſt Argivorum. Achæis
quantum reſtituti Argi & in commune Achaiæ con-
cilium lætitiæ afferebant; tantum ſerva Lacedæmon
relicta, & lateri adhærens tyrannus, non ſincerum
gaudium præbebant. Ætoli vero eam rem omnibus
conciliis lacerare. *Cum Philippo non ante deſitum*
bellari, quam omnibus excederet Græciæ urbibus. Ty-
ranno relictam Lacedæmonem: regem autem legiti-
mum, qui in Romanis fuerat caſtris, cæteroſque nobi-
liſſimos cives in exilio victuros. Nabidis dominantis
ſatellitem factum populum Romanum. Quintius ab
Argis Elatiam, unde ad bellum Spartanum profectus
erat, copias reduxit. Sunt, qui non ex oppido profi-
ciſcentem bellum geſſiſſe tyrannum tradant, ſed ca-
ſtris adverſus Romana caſtra poſitis, diuque cun-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ctatum, quum Ætolorum auxilia exſpectaſſet, coa-
ctum ad extremum acie confligere, impetu in pabu-
latores ſuos ab Romanis facto; eo prælio victum,
caſtriſque exutum pacem petiſſe: quum cecidiſſent
quindecim millia militum, capta plus quatuor mil-
42 lia eſſent. Eodem fere tempore & à T. Quintio de
rebus ad Lacedæmonem geſtis, & ab M. Porcio
conſule, ex Hiſpania literæ allatæ. utriuſque no-
mine ternos in dies ſupplicatio à ſenatu decreta eſt.
L. Valerius conſul quum poſt fuſos circa Litanam
ſilvam Bojos, quietam provinciam habuiſſet, comi-
tiorum cauſſa Romam rediit: & creavit conſules
P. Cornelium Scipionem Africanum iterum, &
Tib. Sempronium Longum. Horum patres primo
anno ſecundi Punici belli conſules fuerant. Prætoria
inde comitia habita. creati P. Cornelius Scipio, &
duo Cn. Cornelii, Merenda & Blaſio, & Cn. Do-
mitius Ænobarbus, & Sex. Digitius, & T. Juven-
cius Thalna. Comitiis perfectis conſul in provin-
ciam rediit. Novum jus eo anno à Ferentinatibus
tentatum, ut Latini, qui in coloniam Romanam no-
mina dediſſent, cives Romani eſſent. Puteolos, Sa-
lernumque & Buxentum aſſcripti coloni, qui nomi-
na dederant, quum ob id ſe pro civibus Romanis
ferrent, ſenatus judicavit, non eſſe eos cives Roma-
43 nos. Principio anni quo P. Scipio Africanus ite-
rum, & Ti. Sempronius Longus conſules fuerunt,
legati Nabidis tyranni Romam venerunt duo. His
extra urbem in æde Apollinis ſenatus datus eſt. pax,
quæ cum T. Quintio conveniſſet, ut rata eſſet pe-
tierunt, impetraveruntque. De provinciis quum
relatum eſſet, ſenatus frequens in eam ſententiam
ibat: ut quoniam in Hiſpania & Macedonia debel-
latum foret, conſulibus ambobus Italia provincia
eſſet. Scipio, ſatis eſſe Italiæ unum conſulem cenſe-
bat: alteri decernendam Macedoniam eſſe. *Bellum
grave ab Antiocho imminere. jam ipſum ſua ſponte in
Europam tranſgreſſum. Quid deinde facturum cenſe-
rent; quum hinc Ætoli haud dubie hoſtes vocarent ad
bellum, illinc Annibal Romanis cladibus inſignis im-
perator*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

perator ſtimularet? Dum de provinciis conſulum di-
ſceptatur, prætores ſortiti ſunt. Cn. Domitio urbana
juriſdictio, T. Iuvencio peregrina evenit. P. Cornelio
Hiſpania ulterior, Sex. Digitio citerior: duobus Cn.
Corneliis, Blaſioni Sicilia, Merendæ Sardinia. In
Macedoniam novum exercitũ tranſportari non pla-
cuit. eum qui eſſet ibi, reduci in Italiam à Quintio,
ac dimitti. item eum exercitum dimitti, qui cum M.
Porcio Catone in Hiſpania eſſet. Conſulibus ambo-
bus Italiam provinciam eſſe, & duas urbanas eo le-
giones ſcribere: ut dimiſſis, quos ſenatus cenſuiſſet,
exercitibus, octo omnino Romanæ legiones eſſent.
Ver ſacrum factum erat priore anno, M. Porcio, & 44
L. Valerio conſulibus. id quum P. Licinius ponti-
fex, non eſſe recte factum, collegio primum, deinde
ex auctoritate collegii Patribus renunciaſſet, de in-
tegro faciendum arbitratu pontificum cenſuerunt;
ludoſque magnos, qui una voti eſſent, tanta pecunia,
quanta aſſoleret, faciendos. Ver ſacrum videri pe-
cus, quod natum eſſet inter Cal. Martias, & pridie
Calendas Majas, P. Cornelio Scipione & Tib. Sem-
pronio Longo conſulibus. Cenſorum inde comitia
habita ſunt. creati cenſores Sex. Ælius Pætus, & C.
Cornelius Cethegus, principem ſenatus P. Scipio-
nem conſulem, quem & priores cenſores legerant,
legerunt. treis omnino ſenatores, neminem curuli
honore uſum, præterierunt. Gratiam quoque in-
gentem apud eum ordinem pepererunt, quod ludis
Romanis, ædilibus curulibus imperarunt, ut loca
ſenatoria ſecernerent à populo. nam antea in pro-
miſcuo ſpectabant. Equitibus quoque perpaucis ad-
empti equi, nec in ullum ordinem ſævitum. Atrium
Libertatis & Villa publica ab eiſdem refecta am-
plificataque. Ver ſacrum, ludique votivi, quos vo-
verat Ser. Sulpicius Galba conſul, facti. Quum ſpe-
ctaculo eorum occupati animi omnium eſſent, Q.
Pleminius, qui propter multa in Deos homineſque
ſcelera Locris admiſſa, in carcerem conjectus fue-
rat, comparaverat homines, qui pluribus ſimul lo-
cis urbis nocte incendia facerent; ut in conſternata
nocturno

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

nocturno tumultu civitate refringi carcer poſſet: ea res indicio conſciorum palam facta, delataque ad ſenatum eſt. Pleminius in inferiorem demiſſus car-
45 cerem eſt, necatuſque. Coloniæ civium Romanorum eo anno deductæ ſunt Puteolos, Vulturnum, Liternum; treceni homines in ſingulas. Item Salernum, Buxentumque coloniæ civium Romanorum deductæ ſunt. deduxêre triumviri, Ti. Sempronius Longus, qui tum conſul erat, M. Servilius, Q. Minucius Thermus. Ager diviſus eſt, qui Campanorum fuerat. Sipontum item in agrum, qui Arpinorum fuerat, coloniam civium Romanorum alii triumviri, D. Junius Brutus, M. Bæbius Tamphilus, M. Helvius deduxerunt. Tempſam item, & Crotonem civium Romanorum coloniæ deductæ. Tempſanus ager de Bruttiis captus erat. Bruttii Græcos expulerant: Crotonem Græci habebant. Triumviri Cn. Octavius, L. Æmilius Paullus, C. Pletorius Crotonem; Tempſam L. Cornelius Merula, & C. Salonius deduxerunt. Prodigia quoque alia viſa eo anno Romæ ſunt, alia nunciata. In foro & comitio & Capitolio ſanguinis guttæ viſæ ſunt: & terra aliquoties pluit: & caput Vulcani arſit. Nunciatum eſt, Interamnæ lac fluxiſſe: pueros ingenuos Arimini ſine oculis ac naſo; & in Piceno agro non manus, non pedes habentem natum. Ea prodigia ex pontificum decreto procurata, & ſacrificium novendiale factum; quod Adriani nun-
46 ciaverant, in agro ſuo lapidibus pluiſſe. In Gallia L. Valerius Flaccus proconſul circa Mediolanum cum Gallis Inſubribus, & Boiis, qui Dorulaco duce ad concitandos Inſubres Padum tranſgreſſi erant, ſignis collatis depugnavit. decem millia hoſtium ſunt cæſa. Per eos dies collega ejus M. Porcius Cato ex Hiſpania triumphavit. tulit in eo triumpho argenti infecti viginti quinque millia pondo, bigati centum viginti tria millia, Oſcenſis quingenta quadraginta: auri pondo mille quadringenta. Militibus ex præda diviſit, in ſingulos ducenos ſeptuagenos æris, triplex equiti. Ti. Sempronius conſul in provinciam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

vinciam profectus, in Bojorum primum agrum
legiones duxit. Bojorix tum regulus eorum, cum
duobus fratribus tota gente concitata ad rebellan-
dum, caſtra locis idoneis poſuit: ut appareret dimi-
caturos, ſi hoſtis fines intraſſet. Conſul ubi quantæ
copiæ, quanta fiducia eſſet hoſti, ſenſit; nuncium
ad collegam mittit, ut, ſi videretur ei, maturaret ve-
nire. ſe tergiverſando in adventum ejus rem extra-
cturum. Quæ cauſſa conſuli cunctandi, eadem Gal-
lis, (præterquam quod cunctatio hoſtium animos
faciebat) rei maturandæ erat, ut priuſquam conjun-
gerentur conſulum copiæ, rem tranſigerent. per
biduum tamen nihil aliud, quam ſteterunt parati
ad pugnandum ſi qui contra egrederetur: tertio vi
ſubiere ad vallum, caſtraque ab omni ſimul parte
aggreſſi ſunt. Conſul extemplo arma capere milites
juſſit. armatos inde pauliſper continuit: ut & ſto-
lidam fiduciam hoſti augeret, & diſponeret copias,
quibus quæque portis erumperent. Duæ legiones
duabus principalibus portis ſigna efferre juſſæ. ſed
in ipſo exitu ita conferti obſtitere Galli, ut claude-
rent viam. Diu in anguſtiis pugnatum eſt. nec dex-
tris magis gladiiſque gerebatur res, quam ſcutis cor-
poribuſque ipſis obnixi urgebant: Romani, ut ſigna
foras efferrent; Galli, ut aut ipſi in caſtra penetra-
rent, aut exire Romanos prohiberent. nec ante in
hanc aut illam partem moveri acies potuerunt,
quam Q. Victorius primi pili centurio, & C. Ati-
nius Tribunus militum quartæ hic, ille ſecundæ le-
gionis (rem in aſperis præliis ſæpe tentatam) ſigna
adempta ſigniferis in hoſtes jecerunt. dum repetunt
enixè ſignum, priores ſecundani ſe porta ejecêre.
Jam hi extra vallum pugnabant, quarta legione in 47
porta hærente, quum alius tumultus ex averſa parte
caſtrorum eſt exortus. in portam quæſtoriam irru-
perant Galli: reſiſtenteſque pertinacius occiderant
L. Poſtumium quæſtorem, cui Tympano fuit co-
gnomen, & M. Atinium, & P. Sempronium, præ-
fectos ſociûm, & ducentos ferme milites. Capta ab
ea parte caſtra erant, donec cohors extraordinaria
miſſa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

miſſa à conſule ad tuendam quæſtoriam portam, & eos qui intra vallum erant, partim occidit, partim expulit caſtris, & irrumpentibus obſtitit. Eodem ferè tempore & quarta legio cum duabus extraordinariis cohortibus porta erupit. ita ſimul tria prælia circa caſtra locis diſtantibus erant: clamoreſque diſſoni ad incertos ſuorum eventus à præſenti certamine animos pugnantium avertebant. Vſque ad meridiem æquis viribus, ac prope pari ſpe, pugnatum eſt. labor & æſtus mollia & fluida corpora Gallorum, & minimè patientia ſitis, quum decedere pugna coëgiſſet, in paucos reſtantes impetum Romani fecerunt, fuſoſque compulerunt in caſtra. Signum inde receptui à conſule datum eſt. ad quod pars major receperunt ſeſe; pars certaminis ſtudio, & ſpe potiundi caſtris hoſtium perſtitit ad vallum. Eorum paucitate contempta, Galli univerſi ex caſtris erumpunt: fuſi inde Romani; quæ imperio conſulis noluerant, ſuo pavore ac terrore caſtra repetunt. ita varia hic atque illinc nunc victoria, nunc fuga fuit. Gallorum tamen ad undecim millia, Romanorum quinque millia, ſunt occiſa.
48 Galli recepere in intima finium ſeſe. Conſul Placentiam legiones duxit. Scipionem alii conjuncto exercitu cum collega, per Bojorum Ligurumque agros populantem iſſe, quoad progredi ſilvæ paludeſque paſſæ ſint, ſcribunt: alii, nulla memorabili re geſta, comitiorum cauſſa rediiſſe Romam. Eodem hoc anno T. Quintius Elatiæ, quo in hiberna reduxerat copias, totum hiemis tempus jure dicundo conſumpſit: mutandiſque iis quæ aut ipſius Philippi, aut præfectorum ejus licentia in civitatibus facta erant, quum ſuæ factionis hominum vires augendo, jus ac libertatem aliorum deprimeret. Veris initio Corinthum, conventu edicto, venit. ibi omnium civitatum legationes in concionis modum circumfuſas eſt allocutus: orſus ab inita primum Romanis amicitia cum Græcorum gente, & imperatorum, qui ante ſe in Macedonia fuiſſent, ſuiſque rebus geſtis. Omnia cum approbatione ingenti ſunt
au-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

udita ; præterquam quum ad mentionem Nabidis
ventum eſſet : *Id minime conveniens liberanti Græ-*
ciam videbatur ; tyrannum reliquiſſe, non ſuæ ſolum
patriæ gravem, ſed omnibus circa civitatibus me-
tuendum ; hærentem viſceribus nobiliſſimæ civitatis.
Nec ignarus hujus habitus animorum Quintius. ſi 49
ſine excidio Lacedæmonis fieri potuiſſet, fatebatur,
Pacis cum tyranno mentionem admittendam auribus
non fuiſſe. nunc quum aliter quam ruina graviſſima
civitatis opprimi non poſſet, ſatius viſum eſſe, tyran-
num debilitatum, ac totis prope viribus ad nocendum
cuiquam ademptis, relinqui, quam intermori vehe-
mentioribus, quam quæ pati poſſet, remediis civita-
tem ſinere ; in ipſa vindicta libertatis perituram.
Præteritorum commemorationi ſubjecit, *Proficiſci*
ſibi in Italiam, atque omnem exercitum deportare,
in animo eſſe. Demetriadis Chalcidiſque præſidia in-
tra decimum diem audituros deducta : Acrocorin-
thum ipſis extemplo videntibus vacuam Achæis tra-
diturum : ut omnes ſcirent, utrum Romanis an Æ-
tolis mentiri mos eſſet ; qui male commiſſam liberta-
tem populo Romano ſermonibus diſtulerint, & mutatos
pro Macedonibus Romanos dominos. Sed illis nec quid
dicerent, nec quid facerent, quicquam umquam penſi
fuiſſe. Reliquas civitates monere, ut ex factis non ex
dictis, amicos penſent : intelligantque, quibus creden-
dum, & à quibus cavendum ſit. Libertate modicè
utantur. temperatam eam ſalubrem & ſingulis &
civitatibus eſſe : nimiam & aliis gravem, & ipſis
qui habeant effrenatam & præcipitem eſſe. Concordiæ
in civitatibus principes, & ordines inter ſe, & in
commune omnes civitates conſulerent. adverſus con-
ſentientes nec regem quemquam ſatis validum, nec
tyrannum fore. Diſcordiam & ſeditionem omnia
opportuna inſidiantibus facere ; quum pars quæ do-
meſtico certamine inferior ſit, externo potius ſe appli-
cet, quam civi cedat. Alienis armis partam, exter-
na fide redditam libertatem ſua cura cuſtodirent, ſer-
varentque. ut populus Romanus dignis datam liber-
tatem, ac munus ſuum bene poſitum ſciret. Has velut 50
pa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

parentis voces quum audirent, manare omnibus gaudio lacrimæ, adeo ut ipſum quoque confunderent dicentem. Pauliſper fremitus approbantium dicta fuit: monentiumque aliorum alios, ut eas voces velut oraculo miſſas in pectora animoſque demitterent. Silentio deinde facto petiit ab iis, ut cives Romanos, ſi qui apud eos in ſervitute eſſent, conquiſitos intra duos menſes mitterent ad ſe in Theſſaliam. *Ne ipſis quidem honeſtum eſſe, in liberata terra liberatores ejus ſervire.* Omnes acclamarunt; gratias ſe inter cætera etiam ob hoc agere, quod admoniti eſſent, ut tam pio, tam neceſſario officio fungerentur. Ingens numerus erat bello Punico captorum, quos Annibal, quum à ſuis non redimerentur, venundederat. Multitudinis eorum argumentum eſt, quod Polybius ſcribit centum talentis eam rem Achæis ſtetiſſe: quum quingenos denarios precium in capita, quod redderetur dominis, ſtatuiſſent. Mille enim ducentos ea ratione Achaia habuit. Adjice nunc pro portione quot veriſimile ſit totam Græciam habuiſſe. Nondum conventus dimiſſus erat, quum reſpiciunt præſidium ab Acrocorintho deſcendens, protinus ad portam duci atque abire. Quorum agmen imperator ſecutus, proſequentibus cunctis, ſervatorem liberatoremque acclamantibus, ſalutatis, dimiſſiſque eis, eadem qua venerat via Elatiam rediit. inde cum omnibus copiis Ap. Claudium legatum dimittit. per Theſſaliam atque Epirum ducere Oricum jubet, atque ibi ſe operiri. inde namque in animo eſſe, exercitum in Italiam trajicere. & L. Quintio fratri legato & præfecto claſſis ſcribit, ut onerarias ex omni Græciæ ora eodem

51 contraheret. Ipſe Chalcidem profectus, deductis non à Chalcide ſolum, ſed etiam ab Oreo atque Eretria præſidiis, conventum ibi Euboicarum civitatum habuit: commonitoſque, in quo ſtatu rerum accepiſſet eos, & in quo relinqueret, dimiſit. Demetriadem inde proficiſcitur: deductoque præſidio, proſequentibus cunctis, ſicut Corinthi & Chalcide, pergit ire in Theſſaliam: ubi non liberandæ modo civi-

civitates erant, ſed ex omni colluvione & confuſione in aliquam tolerabilem formam redigendæ. Nec enim temporum modo vitiis, ac violentia & licentia regia turbati erant: ſed inquieto etiam ingenio gentis; nec comitia, nec conventum, nec concilium ullum, non per ſeditionem ac tumultum, jam inde à principio ad noſtram uſque ætatem traducentes. A cenſu maxime & ſenatum & judices legit: potentioremque eam partem civitatum fecit, cui ſalva tranquillaque omnia magis eſſe expediebat. Ita quum percenſuiſſet Theſſaliam, per 52
Epirum in Oricum, unde erat trajecturus, venit. Ab Orico copiæ omnes Brundiſium tranſportatæ. inde per totam Italiam ad urbem prope triumphantes non minore agmine rerum captarum, quam ſuo, præ ſe acto, venerunt. Poſteaquam Romam ventum eſt; ſenatus extra urbem Quintio ad res geſtas ediſſerendas datus eſt: triumphuſque meritus ab lubentibus decretus. Triduum triumphavit. die primo arma, tela, ſignaque ærea, & marmorea tranſtulit; plura Philippo adempta, quam quæ ex civitatibus ceperat: ſecundo die aurum argentumque, factum infectumque & ſignatum. Infecti argenti fuit decem & octo millia pondo, & ducenta ſeptuaginta facti. vaſa multa omnis generis, cælata pleraque, quædam eximiæ artis: & ex ære multa fabrefacta. ad hoc clypea argentea decem. Signati argenti octoginta quatuor millia fuere Atticorum. tetradrachmum vocant: trium ferè denariorum in ſingulis argenti eſt pondus. Auri pondo fuit tria millia ſeptingenta decem quatuor, & clypeum unum ex auro totum: & Philippei nummi aurei quatuordecim millia, quingenti quatuordecim. Tertio die coronæ aureæ, dona civitatum, tranſlatæ, centum quatuordecim. & hoſtiæ ductæ: & ante currum multi nobiles captivi, obſideſque, inter quos Demetrius regis Philippi filius fuit, & Armenes Nabidis tyranni filius, Lacedæmonius. Ipſe deinde Quintius in urbem eſt invectus. milites ſecuti currum frequentes; ut omni ex provincia exercitu depor-

portato. His ducenti quinquageni æris in pedites diviſi: duplex centurioni, triplex equiti. Præbuerunt ſpeciem triumpho capitibus raſis ſecuti, qui
53 ſervitute exempti fuerant. Exitu hujus anni Q. Ælius Tubero tribunus plebis ex ſenatusconſulto tulit ad plebem, plebeſque ſcivit, Vt Latinæ duæ coloniæ, una in Bruttios, altera in Thurinum agrum, deducerentur. His deducendis triumviri, creati, quibus in triennium imperium eſſet, in Bruttios Q. Nævius, M. Minucius Rufus, M. Furius Craſſipes: in Thurinum agrum Cn. Manlius, Q. Ælius, L. Apuſtius. Ea bina comitia Cn. Domitius prætor urbanus in Capitolio habuit. Ædes eo anno aliquot dedicatæ ſunt: una Junonis Soſpitæ in foro olitorio; vota locataque quadriennio ante à C. Cornelio conſule Gallico bello, cenſor idem dedicavit: altera Fauni. ædiles eam biennio ante ex mulctaticio argento faciendam locarant, C. Scribonius, & Cn. Domitius; qui prætor urbanus, eam dedicavit. & ædem Fortunæ Primigeniæ in colle Quirinali dedicavit Q. Marcius Ralla; duumvir ad idipſum creatus. voverat eam decem annis ante Punico bello P. Sempronius Sophus: locaverat idem cenſor. Et in inſula Jovis ædem C. Servilius duumvir dedicavit. vota erat ſex annis ante Gallico bello ab L. Furio Purpureone prætore; ab eodem poſtea conſule
54 locata. Hæc eo anno acta. P. Scipio ex provincia Gallia ad conſules ſubrogandos rediit. Comitia conſulum fuêre, quibus creati ſunt L. Cornelius Merula, & Q. Minucius Thermus. Poſtero die creati ſunt prætores L. Cornelius Scipio, M. Fulvius Nobilior, C. Scribonius, M. Valerius Meſſala, L. Porcius Licinus, & C. Flaminius. Megaleſia, ludos ſcenicos, C. Atilius Serranus, L. Scribonius Libo ædiles curules primi fecerunt. Horum ædilium ludos Romanos primum ſenatus à populo ſecretus ſpectavit, præbuitque ſermones (ſicut omnis novitas ſolet) aliis *tandem, quod multo ante debuerit, tributum cenſentibus ampliſſimo ordini*; aliis, *demptum ex dignitate populi, quicquid majeſtati Pa-*

trum

um *adjectum eſſet*, interpretantibus. *& omnia ſcrimina talia, quibus ordines diſcernerentur, & ncordiæ & libertatis æque minuenda eſſe. Ad quinnteſimum quinquageſimum octavum annum in omiſcuo ſpectatum eſſe. Quid repente factum, cur nmiſceri ſibi in cavea Patres plebem nollent? Cur ives pauperem conſeſſorem faſtidiret? novam & ſuerbam libidinem, ab nullius ante gentis ſenatu neue deſideratam neque inſtitutam.* Poſtremo ipſum uoque Africanum, quod conſul auctor ejus rei iſſet, pœnituiſſe ferunt. adêo nihil motum ex anquo, probabile eſt. veteribus, niſi quæ uſus evientér arguit, ſtari malunt. Principio anni, quo 55
.. Cornelius, Q. Minucius conſules fuerunt, terræmotus ita crebri nunciabantur, ut non rei tantum pſius, ſed feriarum quoque ob id indictarum homiies tæderet. nam neque ſenatus haberi, neque republica adminiſtrari poterat; ſacrificando expianoque occupatis conſulibus. Poſtremo decemviris adire libros juſſis, ex reſponſo eorum ſupplicatio per triduum fuit. coronati ad omnia pulvinaria ſupplicaverunt. edictumque eſt, ut omnes qui ex una familia eſſent, pariter ſupplicarent. item ex auctoritate ſenatus conſules edixerunt, ne quis, quo die terræmotu nunciato feriæ indictæ eſſent, eo die alium terræmotum nunciaret. Provincias deinde conſules prius, tum prætores ſortiti. Cornelius Galliam, Minucius Ligures ſortiti ſunt. C. Scribonius urbanam, M. Valerius peregrinam, L. Cornelius Siciliam, L. Porcius Sardiniam, C. Flaminius Hiſpaniam citeriorem, M. Fulvius Hiſpaniam ulteriorem. Nihil belli eo anno exſpectantibus conſu- 56
libus, literæ M. Cincii (præfectus Piſis erat) allatæ: *Ligurum viginti millia armatorum, conjuratione per omnia conciliabula univerſæ gentis facta, Lunenſem primum agrum depopulatos, Piſanum deinde finem tranſgreſſos, omnem oram maris peragraſſe.* Itaque Minucius conſul, cui Ligures provincia evenerat, ex auctoritate Patrum in Roſtra aſcendit: & edixit, Vt legiones duæ urbanæ, quæ ſuperiore anno

cor-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

conſcriptæ eſſent, poſt diem decimum Arretii adeſ
ſent. in earum locum ſe duas legiones urbanas ſcri
pturum. item ſociis & Latini nominis magiſtrati
bus, legatiſque eorum, qui milites dare debebant
edixit, ut in Capitolio ſe adirent. Ex iis quindecim
millia peditum & quingentos equites pro numer
cujuſque juniorum deſcripſit: & inde è Capitoli
protinus ire ad portam; & ut maturaretur res, profi
ciſci ad delectum juſſit. Fulvio Flaminioque tern
millia Romanorum peditum, & centeni equites i
ſupplementum, & quina millia ſociûm Latini no
minis & duceni equites decreti: mandatumqu
prætoribus, ut veteres dimitterent milites, quun
in provinciam veniſſent. Quum milites, qui in le
gionibus urbanis erant, frequentes tribunos ple
beios adiſſent, uti cauſſas cognoſcerent eorum, qui
bus aut emerita ſtipendia, aut morbus cauſſæ eſſent
quo minus militarent; eam rem literæ Ti. Sem
pronii diſcuſſerunt, in quibus ſcriptum erat, *Ligu
rum quindecim millia in agrum Placentinum ve
niſſe: & eum uſque ad ipſa coloniæ mœnia & Pad
ripas cum cædibus & incendiis perpopulatos eſſe. Bo
jorum quoque gentem ad rebellionem ſpectare.* Ob e
res tumultum eſſe decrevit ſenatus, tribunos pleb
non placere cauſſas militares cognoſcere, quo mi
nus ad edictum convenirent. Adjecerunt etiam, u
ſocii nominis Latini, qui in exercitu P. Corneli
Ti. Sempronii fuiſſent, & dimiſſi ab iis conſulibu
eſſent; ut ad quam diem L. Cornelius conſul edi
xiſſet, & in quem locum edixiſſet Etruriæ, conve
nirent: & ut L. Cornelius conſul in provinciar
proficiſcens in oppidis agriſque, qua iturus eſſet,
quos ei videretur, milites ſcriberet, armaretque, &
duceret ſecum. dimittendique ei, quos eorum
57 quandoque vellet, jus eſſet. Poſteaquam conſul
delectu habito profecti ſunt in provincias, tum T
Quintius poſtulavit, ut de his, quæ cum decem le
gatis ipſe ſtatuiſſet, ſenatus audiret: eaque, ſi vid
retur, auctoritate ſua confirmaret. Id eos facilius f
cturos, ſi legatorum verba, qui ex univerſa Gra

ia, & magna parte Aſiæ, quique ab regibus veniſ-
ſent, audiſſent. Hæ legiones à C. Scribonio prætore
urbano in ſenatum introductæ ſunt; benigneque
omnibus reſponſum. Cum Antiocho, quia longior
diſceptatio erat, decem legatis, quorum pars in
Aſia aut Lyſimachiæ apud regem fuerant, delegata
eſt. T. Quintio mandatum, ut adhibitis iis legato-
rum regis verba audiret: reſponderetque iis, quæ
ex dignitate atque utilitate populi Romani reſpon-
deri poſſent. Menippus & Hegeſianax principes re-
giæ legationis erant. ex iis Menippus, *Ignorare ſe*
dixit, *quidnam perplexi ſua legatio haberet, quum
ſimpliciter ad amicitiam petendam jungendamque
ſocietatem veniſſent. Eſſe autem tria genera fœde-
rum, quibus inter ſe paciſcerentur amicitias civitates
regeſque. Vnum, quum bello victis dicerentur leges.
ubi enim omnia ei, qui armis plus poſſet, dedita eſ-
ſent, quæ ex iis habere victos, quibus mulctari eos ve-
lit, ipſius jus atque arbitrium eſſe. Alterum, quum
pares bello æquo fœdere in pacem atque amicitiam
venirent. tunc enim repeti reddique per conventionem
res, & ſi quarum turbata bello poſſeſſio ſit, eas aut ex
formula juris antiqui, aut ex partis utriuſque com-
modo componi. Tertium eſſe genus, quum, qui hoſtes
nunquam fuerint, ad amicitiam ſociali fœdere inter
ſe jungendam coeant. eos neque dicere, neque accipere
leges; id enim victoris & victi eſſe. Ex eo genere
quum Antiochus eſſet, mirari ſe, quod Romani æquum
cenſeant, ei leges dicere; quas Aſiæ urbium liberas &
immunes, quas ſtipendiarias eſſe velint; quas intrare
præſidia regia regemque vetent. cum Philippo enim
hoſte pacem, non cum Antiocho amico ſocietatis fœdus
ita ſanciendum eſſe.* Ad ea Quintius; *Quoniam vo-* 58
*bis diſtincte agere libet, & genera jungendarum ami-
citiarum enumerare, ego quoque duas conditiones
ponam, extra quas nullam eſſe regi nuncietis amici-
tiæ cum populo Romano jungendæ. Vnam, ſi nos ni-
hil, quod ad urbes Aſiæ attinet, curare velit, ut &
ipſe omni Europa abſtineat. Alteram, ſi ſe ille Aſiæ
finibus non contineat & in Europam tranſcendat,*

ut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ut & Romanis jus ſit, Aſiæ civitatum amicitias & tueri quas habeant, & novas complecti. Enimvero, id auditu etiam dicere indignum eſſe Hegeſianax, Thraciæ & Cherſoneſi urbibus arceri Antiochum. quæ Seleucus proavus ejus, Lyſimacho rege bello victo, & in acie cæſo, per ſummum decus parta re liquerit; pari cum laude partim ab Thracibus poſſeſſa, armis receperit Antiochus, partim deſerta, ſicut ipſam Lyſimachiam, & revocatis cultoribus frequentaverit: & quæ ſtrata ruinis atque incendiis erant, ingentibus impenſis ædificaverit. Quid igitur ſimile eſſe, ex ea poſſeſſione ita parta, ita recuperata, deduci Antiochum, & Romanos abſtinere Aſia, quæ nunquam eorum fuerit? Amicitiam Romanorum expetere Antiochum: ſed quæ impetrata gloriæ ſibi, non pudori ſit. Ad hæc Quintius: Quandoquidem, inquit, honeſta penſamus; ſic, ut aut ſola aut prima certe penſari decet principi orbis terrarum populo, & tanto regi; utrum tandem videtur honeſtius, liberas velle omnes quæ ubique ſunt Græciæ urbes, an ſervas & vectigales facere? Si ſibi Antiochus pulchrum eſſe cenſet, quas urbes proavus belli jure habuerit, avus paterque nunquam uſurpaverint pro ſuis, eas repetere in ſervitutem; & populus Romanus ſuſceptum patrocinium libertatis Græcorum non deſerere, fidei conſtantiæque ſuæ ducit eſſe. Sicut à Philippo Græciam liberavit, ita & ab Antiocho Aſiæ urbes, quæ Graji nominis ſint, liberare in animo habet. neque enim in Æolidem Ioniamque coloniæ in ſervitutem regiam miſſæ ſunt: ſed ſtirpis augendæ cauſſa, gentiſque ve-
59 tuſtiſſimæ per orbem terrarum propagandæ. Quum hæſitaret Hegeſianax, nec inficiari poſſet, honeſtiorem cauſſam libertatis quam ſervitutis prætexi titulo; Quin mittimus ambages, inquit P. Sulpicius, qui maximus natu ex decem legatis erat, alteram ex duabus conditionibus, quæ modo diſerte à Quintio datæ ſunt, legite: aut ſuperſedete de amicitia agere. Nos vero, inquit Menippus, nec volumus, nec poſſumus paciſci quicquam, quo regnum Antiochi minuatur. Poſtero die Quintius legationes univerſas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

erſas Græciæ Aſiæque quum in ſenatum introdu-
iſſet, ut ſcirent quali animo populus Romanus,
quali Antiochus erga civitates Græciæ eſſent; po-
ſtulata & ſua & regis expoſuit. *Renunciarent civi-
tatibus ſuis, populum Romanum qua virtute quaque
fide libertatem eorum à Philippo vindicaverit, ea-
dem ab Antiocho, niſi decedat Europa, vindicaturum.*
Tum Menippus deprecari & Quintium & Patres
inſtitit, *Ne feſtinarent decernere, quo decreto turba-
turi orbem terrarum eſſent. Tempus & ſibi ſumerent,
& regi ad cogitandum darent. cogitaturum, quum
renunciatæ conditiones eſſent: & impetraturum ali-
quid, aut pacis cauſſa conſenſurum.* Ita integra dilata
res eſt. legatos mitti ad regem eoſdem, qui Lyſima-
chiæ apud eum fuerant, placuit: P. Sulpicium,
P. Villium, P. Ælium. Vixdum ii profecti erant, 60
quum à Carthagine legati, bellum haud dubie pa-
rare Antiochum Annibale miniſtro attulerunt. in-
jeceruntque curam, ne ſimul & Punicum bellum
excitaretur. Annibal patria profugus pervenerat ad
Antiochum, ſicut ante dictum eſt: & erat apud re-
gem in magno honore, nulla alia arte, niſi quod
volutanti diu conſilia de Romano bello, nemo
aptior ſuper tali re particeps ſermonis eſſe poterat.
Sententia ejus una atque eadem ſemper erat, ut in
Italia bellum gereretur. *Italiam & commeatus &
militem præbituram externo hoſti. Si nihil ibi mo-
veatur, liceatque populo Romano viribus & copiis
Italiæ extra Italiam bellum gerere; neque regem
neque gentem ullam parem Romanis eſſe. Sibi cen-
tum tectas naves, decem millia peditum, mille equi-
tes depoſcebat. Ea ſe claſſe primum Africam petitu-
rum magnopere confidere, & Carthaginienſes ad re-
bellandum ab ſe compelli poſſe. Si illi cunctentur, ſe
aliqua parte Italiæ bellum excitaturum Romanis.
Regem cum cæteris omnibus tranſire in Europam de-
bere, & in aliqua parte Græciæ copias continere: ne-
que trajicientem, & (quod in ſpeciem famamque
belli ſatis ſit) paratum trajicere.* In hanc ſenten- 61
tiam quum adduxiſſet regem, præparandos ſibi ad
id

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

id popularium animos ratus; literas, ne quo caſu interceptæ palam facerent conata, ſcribere non eſt auſus. Ariſtonem quendam Tyrium nactus Epheſi expertuſque ſolertiam levioribus miniſteriis; partim donis, partim ſpe præmiorum oneratum, quibus etiam ipſe rex annuerat, Carthaginem cum mandatis mittit: edit nomina eorum, quibus conventis opus eſſet: inſtruit etiam ſecretis notis, per quas haud dubie agnoſcerent ſua mandata eſſe. Hunc Ariſtonem Carthagine obverſantem, non prius amici quam inimici Annibalis, qua de cauſſa veniſſet, cognoverunt. Et primo in circulis cõvi viiſque celebrata ſermonibus res eſt. deinde in ſe natu quidam; *Nihil actum eſſe dicere exilio Annibalis, ſi abſens quoque novas moliri res, ſollicitandoque animos hominum turbare ſtatum civitatis poſſet. Ariſtonem quendam Tyrium advenam, inſtructum mandatis ab Annibale & ab Antiocho rege, veniſſe; certos homines quotidie cum eo ſecreta colloquia ſerere, & in occulto colloqui; quod mox in omnium perniciem erupturum eſſet.* Conclamare omnes, *Vocari Ariſtonem debere, & quæri quid veniſſet: & niſi exprometet, cum legatis Romam mitti. ſatis pr temeritate unius hominis ſuppliciorum penſum eſſe. Privatos ſuo periculo peccaturos. rempublicam non extra noxam modo, ſed etiam extra famam noxæ conſervandam eſſe.* Vocatus Ariſto, purgare ſeſe, & firmiſſimo propugnaculo uti, quod nihil literarum ad quemquam attuliſſet. cæterum nec cauſſam adventus ſatis expediebat: & in eo maxime hæſitabat, quod cum Barcinæ ſolum factionis hominibus collocutum eum arguebant. Orta deinde altercatio eſt, aliis, pro ſpeculatore comprehendi jam & cuſtodiri, jubentibus; aliis negantibus, tumultuandi cauſſam eſſe. mali rem exempli eſſe, de nihilo hoſpites corripi. Idem Carthaginienſibus, & Tyri, & in aliis emporiis, in quæ frequenter commeent, eventurum. Dilata eo die res eſt. Ariſto Punico ingenio inter Pœnos uſus, tabellas conſcriptas celeberrimo loco ſupra ſedem quotidianam magiſtratuum

prim

tima veſpera ſuſpendit. ipſe de tertia vigilia navem
onſcendit & profugit. Poſtero die quum Sufetes
d jus dicendum conſediſſent, conſpectæ tabellæ,
emptæque & lectæ. Scriptum erat, ARISTO-
NEM PRIVATIM AD NEMINEM, PU-
BLICE AD SENIORES (ita ſenatum voca-
bant) MANDATA HABUISSE. Publicato
rimine, minus intenta de paucis quæſtio erat.
mitti tamen legatos Romam, qui rem ad conſules
& ſenatum deferrent, placuit: ſimul qui de injuriis
Maſaniſſæ quererentur. Maſaniſſa poſteaquam & 62
nfames Carthaginienſes, & inter ſe ipſos diſcordes
enſit, principes propter colloquia Ariſtonis ſena-
tui; ſenatum propter indicium ejuſdem Ariſtonis
populo ſuſpectum: locum injuriæ eſſe ratus, agrum
maritimum eorum & depopulatus eſt, & quaſdam
urbes vectigales Carthaginienſium ſibi coegit ſti-
pendium pendere. Emporia vocant eam regionem.
ora eſt minoris Syrtis, & agri uberis. Vna civitas
ejus Leptis, ea ſingula in dies talenta vectigal Car-
thaginienſibus dedit. Hanc tum regionem & totam
infeſtam Maſaniſſa, & ex quadam parte dubiæ poſ-
ſeſſionis, ſui regni an Carthaginienſium eſſet, effe-
cerat. & quia ſimul ad purganda crimina, & que-
ſtum de ſe Romam eos ituros comperit; qui & illa
onerarent ſuſpicionibus, & de jure vectigalium di-
ſceptarent, legatos & ipſe Romam miſit. Auditi de
Tyrio advena primum Carthaginienſes, curam in-
jecere Patribus, ne cum Antiocho ſimul & Pœnis
bellandum eſſet. maxime ea ſuſpicio crimen urge-
bat, quod quem comprehenſum Romam mitti
placuiſſet, nec ipſum nec navem ejus cuſtodiſſent.
De agro deinde cum regis legatis diſceptari cœ-
ptum. Carthaginienſes jure finium cauſſam tuta-
bantur. *Quod intra eos terminos eſſet, quibus P. Sci-
pio victor, agrum, qui juris eſſet Carthaginienſium,
finiſſet: & confeſſione regis, qui quum Aphirem
profugum ex regno ſuo cum parte Numidarum va-
gantem circa Cyrenas perſequeretur: precario ab ſe
iter per eum ipſum agrum, tanquam haud dubie*

Carthaginienſium juris, petiſſet. Numidæ *Et* c
terminatione Scipionis mentiri eos arguebant : e
ſi quis veram originem juris exigere vellet , quem
proprium agrum Carthaginienſium in Africa eſſe
Advenis , quantum ſecto bovis tergo amplecti lo
potuerint, tantum ad urbem communiendam prec
rio datum. quicquid Byrſam ſedem ſuam exceſſ
rint, vi atque injuria partum habere. Neque eni
de quo agatur , probare eos poſſe : non modo ſempe
ex quo cœperint , ſed ne diu quidem eos poſſediſ
Per opportunitates , nunc illos , nunc reges Numid
rum, uſurpaſſe jus : ſemperque penes eum poſſeſſione
fuiſſe, qui plus armis potuiſſet. Cujus conditionis
fuerit , priuſquam hoſtes Romanis Carthaginienſ
ſocius atque amicus , rex Numidarum eſſet , ejus
nerent eſſe : nec ſe interponerent , quo minus
poſſent, tenerent. Reſponderi legatis utriuſque pa
tis placuit , miſſuros ſe in Africam , qui inter p
pulum Carthaginienſem, & Regem, in re præſe
diſceptarent. Miſſi P. Scipio Africanus, & C. Co
nelius Cethegus , & M. Minucius Rufus ; aud
inſpectaque re , ſuſpenſa omnia , neutro inclin
ſententiis , reliquere. Id utrum ſua ſponte fecer
an quia mandatum ita fuerit , non tam certum
quam videtur tempori aptum fuiſſe, integro cer
mine eos relinqui. Nam ni ita eſſet , unus Sci
vel notitia rei vel auctoritate , ita de utriſque
ritus , finire nutu diſceptationem potuiſſet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

EPITOME LIBRI XXXV.

PUb. Scipio Africanus legatus ad Antiochum Epheſi cum Annibale, qui ſe Antiocho junxerat, collocutus eſt: ut, ſi fieri poſſet, metum ei, quem ex populo Romano conceperat, eximeret. Inter alia quum quæreret, quem fuiſſe maximum imperatorem Annibal crederet, reſpondit: Alexandrum Macedonum regem, quod parva manu innumerabiles exercitus fudiſſet: quodque ultimas oras, quas viſere ſupra ſpem humanam eſſet, peragraſſet. Quærenti deinde quem ſecundum poneret; Pyrrhum, inquit, caſtra metari primum docuiſſe. ad hoc neminem elegantius loca cepiſſe, præſidia diſpoſuiſſe. Exequenti: quem tertium diceret; ſemetipſum dixit. Ridens Scipio, Quidnam tu diceres, ſi me, *inquit,* viciſſes? Tunc vero, *inquit,* me & ante Alexandrum, & ante Pyrrhum, & ante alios poſuiſſem. *Inter cætera prodigia, quæ plurima fuiſſe traduntur, bovem, Cn. Domitii conſulis, locutum,* Roma cave tibi, *refertur. Apparant in Antiochum bellum Romani. Nabis Lacedæmoniorum tyrannus incitatus ab Ætolis; qui & Philippum, & Antiochum ad inferendum bellum populo Romano ſollicitabant, à populo Romano deſcivit: & bello adverſus Philopœmenem Achæorum prætorem geſto, ab Ætolis interfectus eſt. Ætoli quoque ab amicitia populi Romani defecerunt. cum quibus ſocietate juncta Antiochus Syriæ rex quum bellum Græciæ intuliſſet, complures urbes occupavit. inter quas Chalcidem, & totam Eubœam. Res præterea in Liguribus geſtas, & apparatum belli ab Antiocho continet.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

1 PRINCIPIO anni, quo hæc ge
ſunt, Sex. Digitius prætor in Hiſpai
citeriore cum civitatibus iis, quæ p
profectionem M. Catonis permul
rebellaverant, crebra magis quam
gna dictu prælia fecit: & adeo pleraque adver
ut vix dimidium militum, quam quod acceper
ſucceſſori tradiderit. Nec dubium eſt, quin om
Hiſpania ſublatura animos fuerit, ni alter prætor
Cornelius Cn. F. Scipio, trans Iberum multa ſecu
da prælia feciſſet: quo terrore non minus quinqu
ginta oppida ad eum defecerunt. Prætor hæc geſſe
Scipio. Idem pro prætore Luſitanos pervaſtata ul
riori provincia cum ingenti præda domum redeu
tes, in ipſo itinere aggreſſus, ab hora tertia diei
octavam incerto eventu pugnavit; numero militu
impar, ſuperior aliis: nam & acie frequenti arma
adverſus longum & impeditum turba pecoru
agmen, & recenti milite adverſus feſſos longo itir
re concurrerat. Tertia namque vigilia exierant h
ſtes: huic nocturno itineri tres diurnæ horæ acceſ
rant: nec ulla quiete data, laborem viæ prælii
exceperat. itaque principio pugnæ vigoris aliquid
corporibus animiſque fuit & turbaverant prir
Romanos: deinde æquata pauliſper pugna eſt.
hoc diſcrimine ludos Iovi, ſi vi fudiſſet cecidiſſ
que hoſtes, proprætor vovit. Tandem gradu
acrius intulere Romani, ceſſitque Luſitanus. dei
prorſus terga dedit, & quum inſtitiſſent fugienti
victores, ad duodecim millia hoſtium ſunt cæ
capti quingenti quadraginta, omnes ferme equit
& ſigna militaria capta centum triginta quatuor.
exercitu Romano ſeptuaginta & tres amiſſi. Pug
tum haud procul Ilipa urbe eſt. Eo victorem opul
tum præda exercitum P. Cornelius reduxit. ea o
nis ante urbem expoſita eſt: poteſtaſq; dominis ſ
res cognoſcendi facta. cætera vendenda quæſtori
2 ta: quod inde refectum eſt, militi diviſum. Nond
ab Roma profectus erat C. Flaminius prætor, qu
hæc in Hiſpania gerebantur. itaq; tam adverſæ qu
ſecu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ſecundæ res per ipſum amicoſque ejus magnis ſermonibus celebrabantur: & tentaverat, quoniam bellum ingens in provincia exarſiſſet, & exiguas reliquias exercitus ab Sex. Digitio, atque eas ipſas plenas pavoris ac fugæ accepturus eſſet, ut unam ſibi ex urbanis legionibus decernerent: ad quam quum militem ab ſe ipſo ſcriptum ex Senatusconſulto adjeciſſet, eligeret ex omni numero tria millia & quingentos pedites, & equites trecentos. Ea ſe legione (nam in Sex. Digitii exercitu haud multū ſpei eſſe) rem geſturum. Seniores negare, *ad rumores a privatis temere in gratiam magiſtratuum confictos, ſenatusconſulta facienda eſſe. niſi quod aut prætores ex provinciis ſcriberent, aut legati renunciarent; nihil ratum haberi debere. Si tumultus in Hiſpania eſſet, placere, tumultuarios milites extra Italiam ſcribi a prætore.* Mens ea ſenatus fuit, ut in Hiſpania tumultuarii milites legerentur. Valerius Antias & in Siciliam navigaſſe delectus cauſſa C. Flaminium ſcribit: & ex Sicilia Hiſpaniam petentem, tempeſtate in Africam delatum, vagos milites de exercitu P. Africani ſacramento rogaſſe: his duarum provinciarum delectibus, tertium in Hiſpania adjeciſſe. Nec in Italia ſegnius Ligurum bellum creſcebat. Piſas jam quadraginta millibus hominū, affluente quotidie multitudine ad famam belli ſpemque prædæ, circumſedebant. Minucius Conſul, Arretium die, quem edixerat ad conveniendum militibus, venit. inde quadrato agmine ad Piſas duxit, & quum hoſtes non plus paſſuum tribus millibus ab oppido trans fluvium moviſſent caſtra, conſul urbem, haud dubie ſervatam adventu ſuo, eſt ingreſſus. Poſtero die & ipſe trans fluvium ferme mille paſſus ab hoſte poſuit caſtra. inde levibus præliis à populationibus agrum ſociorum tutabatur. in aciem exire non audebat; novo milite & ex multis generibus hominum collecto, nec dum noto ſatis inter ſe, ut fidere alii aliis poſſent. Ligures multitudine freti & in aciem exibant, parati de ſumma rerum decernere; & abundantes militum numero paſſim multas ma-

nus per extrema finium ad prædandum emittebant: & quum coacta vis magna pecorum prædæque eſſet, paratum erat præſidium, per quod in caſtella
4 eorum vicoſque ageretur. Quum bellum Liguſtinum ad Piſas conſtitiſſet, conſul alter L. Cornelius Merula per extremos Ligurum fines exercitum in agrum Bojorum induxit, ubi longe alia belli ratio, quam cum Liguribus erat. Conſul in aciem exibat, hoſtes pugnam detrectabant, prædatumque ubi nemo obviam exiret, diſcurrebant Romani: Boii diripi ſua impune, quam tuendo ea conſerere certamen malebant. Poſteaquam omnia ferro ignique ſatis evaſtata erant, conſul agro hoſtium exceſſit, & ad Mutinam agmine incauto, ut inter pacatos ducebat. Boii ubi egreſſum è finibus ſuis hoſtem ſenſere, ſequebantur ſilenti agmine; locum inſidiis quærentes. nocte prætergreſſi caſtra Romana ſaltum, qua tranſeundum erat Romanis, inſederunt. Id quum parum occulte feciſſent, conſul, qui multa nocte ſolitus erat movere caſtra, ne nox terrorem in tumultuario prælio augeret, lucem exſpectavit. & quum luce moveret, tamen turmam equitum exploratum miſit. Poſteaquam relatum eſt, quantæ copiæ & in quo loco eſſent, totius agminis ſarcinas in medium conjici juſſit, & triarios vallum circumjicere: cætero exercitu inſtructo ad hoſtem acceſſit. Idem & Galli fecerunt, poſteaquam apertas eſſe inſidias, & recto ac juſto prælio, ubi vera
5 virtus vinceret, dimicandum viderunt. Hora ſecunda ferme concurſum eſt. ſiniſtra ſociorum equitum ala, & extraordinarii prima in acie pugnabant. præerant duo conſulares legati, M. Marcellus, & Tib. Sempronius, prioris anni conſul. Novus conſul nunc ad prima ſigna erat, nunc legiones continebat in ſubſidiis; ne certaminis ſtudio prius concurrerent, quam datum ſignum eſſet. equites earum extra aciem in locum patentem Q. & P. Minucios tribunos militum educere juſſit. inde, quum ſignum dediſſet, impetum ex aperto facerent. Hæc agenti nuncius venit à Tib. Sempronio Longo, non ſuſti-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ſuſtinere extraordinarios impetum Gallorum. & cæſos permultos eſſe, *& qui ſuperſint, partim labore, partim metu remiſiſſe ardorem pugnæ. legionem alteram ex duabus, ſi videretur, ſummitteret, priuſquam ignominia acciperetur.* Secunda legio miſſa eſt, & extraordinarii recepti. Tum redintegrata eſt pugna; quum & recens miles & frequens ordinibus legio ſucceſſit. ſiniſtra ala ex prælio ſubducta eſt: dextra in primam aciem ſubiit. Sol ingenti ardore torrebat minime patientia æſtus corpora Gallorum: denſis tamen ordinibus nunc alii in alios, nunc in ſcuta incumbentes, ſuſtinebant impetus Romanorum. Quod ubi animadvertit conſul, ad perturbandos ordines eorum C. Livium Salinatorem, qui præerat alariis equitibus, quam concitatiſſimos equos immittere jubet: & legionarios equites in ſubſidiis eſſe. Hæc procella equeſtris, primo confudit & turbavit, deinde diſſipavit aciem Gallorum; non tamen ut terga darent. Obſtabant duces, haſtilibus cædentes terga trepidantium, & redire in ordines cogentes: ſed interequitantes alarii non patiebantur. Conſul obteſtabatur milites, *Vt paullulum adniterentur: victoriam in manibus eſſe. dum turbatos & trepidantes viderent, inſtarent. ſi reſtitui ordines ſiviſſent, integro rurſus eos prælio & dubio dimicaturos.* Inferre vexillarios juſſit ſigna. omnes connixi tandem averterunt hoſtem. Poſtquam terga dabant, & in fugam paſſim effundebantur; tum ad perſequendos eos legionarii equites immiſſi. Quatuordecim millia Bojorum eo die cæſa ſunt; vivi capti mille nonaginta duo: equites ſeptingenti viginti unus, tres duces eorum, ſigna militaria ducenta duodecim, carpenta ſexaginta tria. Nec Romanis incruenta victoria fuit. ſupra quinque millia militum ipſorum aut ſociorum ſunt amiſſa: centuriones tres & viginti, præfecti ſociûm quatuor, & M. Genucius. & M. Marcius, tribuni militum ſecundæ legionis. Eodem fere 5
tempore duorum conſulum literæ allatæ ſunt; L. Cornelii de prælio ad Mutinam cum Boiis facto,

ĉto,

ĉto, & Q. Minucii à Piſis. *Comitia ſuæ ſortis eſſe.*
cæterum adeo ſuſpenſa omnia in Liguribus ſe habere,
ut abſcedi inde ſine pernicie ſociorum & damno Rei-
publicæ non poſſit. Si ita videretur Patribus, mitte-
rent ad collegam; ut is, qui profligatum bellum habe-
ret, ad comitia Romam rediret, ſi id facere gravare-
tur, quod non ſuæ ſortis id negotium eſſet; ſe quidem
facturum quodcunque ſenatus cenſuiſſet: ſed etiam at-
que etiam viderent, ne magis è republica eſſet inter-
regnum iniri, quam ab ſe in eo ſtatu relinqui provin-
ciam. Senatus C. Scribonio negotium dedit, ut
duos legatos ex ordine ſenatorio mitteret ad L.
Cornelium conſulem, qui literas collegę ad ſenatum
miſſas deferrent ad eum; & nunciarent, ſenatum,
ni is ad magiſtratus ſubrogandos Romam veni-
ret, potius quam Q. Minucius à bello integro
avocaretur, interregnum iniri paſſurum. Miſſi le-
gati renunciarunt, L. Cornelium ad magiſtratus
ſubrogandos Romam venturum. De literis L. Cor-
nelii, quas ſcripſerat ſecundum prælium cum Boiis
factum, diſceptatio in ſenatu fuit: quia privatim
pleriſque ſenatoribus legatus M. Claudius ſcripſe-
rat, *Fortunæ populi Romani & militum virtuti gra-*
tiam habendam quod res bene geſta eſſet. Conſulis
opera & militum aliquantum amiſſum: & hoſtium
exercitum, cujus delendi oblata fortuna fuerit, ela-
pſum. Milites eo plures periſſe, quod tardius ex ſubſi-
diis, qui laborantibus opem ferrent, ſucceſsiſſent. Ho-
ſtes è manibus emiſſos, quod equitibus legionariis &
tardius datum ſignum eſſet, & perſequi fugientes non
7 *licuiſſet.* De ea re nihil temere decerni placuit: ad
frequentiores conſultatio dilata eſt. Inſtabat enim
cura alia, quod civitas fœnore laborabat: & quum
multis fœnebribus legibus conſtricta avaritia eſſet,
via fraudis inita erat, ut in ſocios, qui non teneren-
tur iis legibus, nomina transſcriberent; ita libero
fœnore obruebant debitores. Cujus cernendi quum
ratio quæreretur, diem finiri placuit, Feralia quæ
proxime fuiſſent: ut qui poſt eam diem ſocii civi-
bus Romanis credidiſſent pecunias, profiterentur:
&

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

& ex ea die pecuniæ creditæ, quibus debitor vellet
legibus, jus creditori diceretur. Inde poſteaquam
profeſſionibus detecta eſt magnitudo æris alieni
per hanc fraudem contracti; M. Sempronius tri-
bunus plebis ex auctoritate Patrum plebem roga-
vit: plebeſque ſcivit, ut cum ſociis ac nomine La-
tino, pecuniæ creditæ jus idem, quod cum civi-
bus Romanis, eſſet. Hæc in Italia domi militiæque
acta. In Hiſpania nequaquam tantum belli fuit,
quantum auxerat fama. C. Flaminius in citeriori
Hiſpania oppidum Iluciam in Oretanis cepit: dein-
de in hiberna milites deduxit. & per hiemem præ-
lia aliquot, nulla memoria digna, adverſus latro-
num magis quam hoſtium excurſiones, vario ta-
men eventu, nec ſine militum jactura, ſunt facta.
Majores res geſtæ à M. Fulvio. Is apud Toletum
oppidum cum Vaccæis Vectonibuſque & Celtibe-
ris ſignis collatis dimicavit: exercitum earum gen-
tium fudit, fugavitque: regem Hilermum vivum
cepit. Dum hæc in Hiſpania agerentur, comitio- 8
rum jam appetebat dies. itaque L. Cornelius conſul,
relicto ad exercitum M. Claudio legato, Romam
venit. Is in ſenatu quum de rebus ab ſe geſtis diſſe-
ruiſſet, quoque in ſtatu provincia eſſet; queſtus eſt
cum Patribus conſcriptis, Quod tanto bello una
ſecunda pugna tam feliciter perfecto, non eſſet ha-
bitus Diis immortalibus honos. poſtulavit deinde,
ut ſupplicationem ſimul triumphumque decerne-
rent. Prius tamen quam relatio fieret, Q. Metellus,
qui conſul dictatorque fuerat, *Literas eodem tempo-
re*, dixit, *& conſulis L. Cornelii ad ſenatum, & M.
Marcelli ad magnam partem ſenatorum, allatas eſſe,
inter ſe pugnantes: eoque dilatam eſſe conſultatio-
nem, ut præſentibus auctoribus earum literarum di-
ſceptaretur. Itaque exſpectaſſe ſeſe, ut conſul, qui ſci-
ret ab legato ſuo adverſus ſe ſcriptum aliquid, quum
ipſi veniendum eſſet, deduceret eum ſecum Romam:
quum etiam verius eſſet, Ti. Sempronio imperium ha-
benti tradi exercitum, quam legato. Nunc videri
eſſe amotum de induſtria, qui ea quæ ſcripſiſſet, præ-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ſens diceret, aut argueret coram: & ſi quid vani afferret, argui poſſet, donec ad liquidum veritas explorata eſſet. Itaque nihil eorum, quæ poſtularet conſul, decernendum in præſentia cenſere. Quum pergeret nihilo ſegnius referre, ut ſupplicatio decerneretur, triumphantique ſibi in urbem invehi liceret; M. & C. Titinii tribuni plebis, ſe interceſſuros, ſi de ea re fieret Senatusconſultum, dixerunt. Cenſores erant priore anno creati Sex. Ælius Pætus, & C. Corne-
9 lius Cethegus. Cornelius luſtrum condidit. cenſa ſunt civium capita centum quadraginta tria millia ſeptingenta quatuor. Aquæ ingentes eo anno fuerunt: & Tiberis loca plana urbis inundavit. Circa portam Flumentanam etiam collapſa quædam ruinis ſunt. & porta Cœlimontana fulmine icta eſt; muruſque circa multis locis de cœlo tactus. Et Ariciæ, Lanuvii, & in Aventino, lapidibus pluit. & à Capua nunciatum eſt, examen veſparum ingens in forum advolaſſe, & in Martis æde conſediſſe. eas collectas cum cura, & igni crematas eſſe. Horum prodigiorum cauſſa decemviri libros adire juſſi, & novendiale ſacrum factum, & ſupplicatio indicta eſt, atque urbs luſtrata. Iiſdem diebus ædiculam Victoriæ Virginis, prope ædem Victoriæ M. Porcius Cato dedicavit; biennio poſt, quam vovit. Eodem anno coloniam Latinam in agrum Thurinum triumviri deduxerunt, Cn. Manlius Vulſo, L. Apuſtius Fullo, Q. Ælius Tubero; cujus lege deducebatur. tria millia peditum iere, trecenti equites: numerus exiguus pro copia agri. Dari potuere tricena jugera in pedites, ſexagena in equites. Apuſtio auctore tertia pars agri dempta eſt: quo poſtea ſi vellent, novos colonos aſſcribere poſſent. Vicena jugera pedites, quadragena equites acceperunt.
10 In exitu jam annus erat, & ambitio magis quam unquam alias exarſerat conſularibus comitiis. multi & potentes petebant patricii, plebeiique: P. Cornelius Cn. filius Scipio, qui ex Hiſpania provincia nuper deceſſerat magnis rebus geſtis: & L. Quintius Flamininus, qui claſſi in Græcia præ-

fuerat:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

fuerat: & Cn. Manlius Vulſo. Hi patricii. plebei autem, C. Lælius, Cn. Domitius, C. Livius Salinator, Manius Acilius. ſed omnium oculi in Quintium Corneliumque conjecti. nam & in unum locum petebant ambo patricii, & rei militaris gloria recens utrumque commendabat. Cæterum ante omnia certamen accendebant fratres candidatorum, duo clariſſimi ætatis ſuæ imperatores. major gloria Scipionis: & quo major, eo propior invidiæ. Quintii recentior, ut qui eo anno triumphaſſet. Accedebat, quod alter decimum jam prope annum aſſiduus in oculis hominum fuerat; quæ res minus verendos magnos homines ipſa ſatietate facit: conſul iterum poſt devictum Annibalem, cenſorque fuerat. In Quintio nova & recentia omnia ad gratiam erant: nihil nec petierat à populo poſt triumphum, nec adeptus erat: Pro fratre germano, non patruele, ſe petere ajebat: pro legato & participe adminiſtrati belli. ſe terra, fratrem mari, rem geſſiſſe. His obtinuit, ut præferretur candidato, quem Africanus frater deducebat: quem Cornelia gens, Cornelio conſule comitia habente, quem tantum præjudicium ſenatus; virum è civitate optimum judicatum, qui matrem Idæam Peſſinunte venientem in urbem acciperet. L. Quintius & Cn. Domitius Ænobarbus conſules facti. adeo ne in plebeio quidem conſule, quum pro C. Lælio niteretur, Africanus valuit. Poſtero die prætores creati, L. Scribonius Libo, M. Fulvius Centumalus, A. Atilius Serranus, M. Bæbius Tamphilus, L. Valerius Tappus, Q. Salonius Sarra. Ædilitas inſignis eo anno fuit M. Æmilii Lepidi, & L. Æmilii Pauli. Multos pecuarios damnarunt: ex ea pecunia clypea inaurata in faſtigio Jovis ædis poſuerunt. Porticum unam extra portam Trigeminam, emporio ad Tiberim adjecto; alteram à porta Fontinali ad Martis aram, qua in Campum iter eſſet, perduxerunt.
Diu nihil in Liguribus dignum memoria ge- 11
ſtum erat. Extremo ejus anni bis in magnum periculum res adducta eſt. nam & caſtra conſulis oppugnata,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

gnata, ægre ſunt defenſa: & non ita multo poſt per ſaltum anguſtum quum duceretur agmen Romanum, ipſas fauces exercitus Ligurum inſedit. qua quum exitus non pateret, converſo agmine redire inſtitit conſul: & à tergo fauces ſaltus occupatæ à parte hoſtium erant: Caudinæque cladis memoria non animis modo, ſed prope oculis, obverſabatur. Numidas octingentos ferme equites inter auxilia habebat. eorum præfectus conſuli pollicetur *Se parte, utra vellet, cum ſuis erupturum. Tantum uti diceret, utra pars frequentior vicis eſſet. in eos ſe impetum facturum: & nihil prius quam flammam tectis injecturum. ut is pavor cogeret Ligures excedere ſaltu, quem obſiderent, & diſcurrere ad opem ferendam ſuis.* Collaudatum eum conſul ſpe præmiorum onerat. Numidæ equos conſcendunt, & obequitare ſtationibus hoſtium neminem laceſſentes cœperunt. Nihil primo adſpectu contemptius. equi homineſque paululi & graciles: diſcinctus & inermis eques, præterquam quod jacula ſecum portat: equi ſine frenis, deformis ipſe curſus; rigida cervice & extento capite currentium. Hunc contemptum de induſtria augentes, labi ex equis, & per ludibrium ſpectaculo eſſe. Itaque qui primo intenti paratique, ſi laceſſerentur, in ſtationibus fuerant, jam inermes ſedenteſque pars maxima ſpectabant. Numidæ adequitare, dein refugere. ſed propius ſaltum paulatim evehi: velut quos impotentes regendi equi invitos efferrent. poſtremo ſubditis calcaribus per medias ſtationes hoſtium erupêre: & in agrum latiorem evecti, omnia propinqua viæ tecta incendunt. proximo deinde vico inferunt ignem, ferro flammaque omnia pervaſtant. Fumus primo conſpectus, deinde clamor trepidantium in vicis auditus, poſtremò ſeniores puerique refugientes, tumultum in caſtris fecerunt. itaque ſine conſilio, ſine imperio, pro ſe quiſque currere ad ſua tuenda: momentoque temporis caſtra relicta erant, & obſidione liberatus conſul, quo intenderat, pervenit.

32 Sed neque Boii, neque Hiſpani, cum quibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

o anno bellatum erat, tam inimice infeſti erant Romanis, quam Ætolorum gens. Ii poſt deportatos ex Græcia exercitus, primò in ſpe fuerant, & *Antiochum in vacuam Europæ poſſeſſionem venturum: nec Philippum aut Nabin quieturos.* Vbi nihil uſquam moveri viderunt, agitandum aliquid miſcendumque rati, ne cunctando ſeneſcerent conſilia; concilium Naupactum indixerunt. Ibi Thoas prætor eorum conqueſtus injurias Romanorum, ſtatumque Ætoliæ, Quod omnium Græciæ gentium civitatumque inhonoratiſſimi poſt eam victoriam eſſent, cujus cauſſa ipſi fuiſſent; legatos cenſuit circa reges mittendos, qui non ſolum tentarent animos eorum, ſed ſuis quemque ſtimulis moverent ad Romanum bellum. Damocritus ad Nabin, Nicander ad Philippum, Dicæarchus frater prætoris ad Antiochum eſt miſſus. Tyranno Lacedæmonio Damocritus, *ademptis maritimis civitatibus enervatam tyrannidem dicere: inde militem, inde naves, navaleſque ſocios habuiſſe. incluſum ſuis prope muris Achæos videre dominantes in Peloponneſo. nunquam habiturum recuperandi ſua occaſionem, ſi eam quæ tum eſſet, prætermiſiſſet. Nullum exercitum Romanum in Græcia eſſe: nec propter Gythium, aut maritimos alios Laconas, dignam cauſſam exiſtimaturos Romanos, cur legiones in Græciam rurſum tranſmittant.* Hæc ad incitandum animum tyranni dicebantur; ut quum in Græciam Antiochus trajeciſſet, conſcientia violatæ per ſociorum injurias Romanæ amicitiæ, conjungeret ſe cum Antiocho. Et Philippum Nicander haud diſſimili oratione incitabat. erat etiam major orationi materia, quo ex altiore faſtigio rex, quam tyrannus, detractus erat; quoque plures ademptæ res. *Ad hoc vetuſta regum Macedoniæ fama, peragratuſque orbis terrarum victoriis ejus gentis referebatur. Et tutum vel incepto vel eventu ſe conſilium afferre. nam neque ut ante ſe moveat Philippus, quam Antiochus cum exercitu tranſierit in Græciam, ſuadere; & qui ſine Antiocho adverſus Romanos Ætoloſque tamdiu ſuſtinuerit bellum, ei*

adjun-

adjuncto Antiocho, ſociis Ætolis, qui tum graviores hoſtes quam Romani fuerint, quibus tandem viribus reſiſtere Romanos poſſe? Adjiciebat, *De duce Annibale, nato adverſus Romanos hoſte, qui plures & duces & milites eorum occidiſſet, quam quot ſupereſſent.* Hæc Philippo Nicander. Alia Dicæarchus Antiocho: *& omnium primum, prædam de Philippo Romanorum eſſe dicere, victoriam Ætolorum, & aditum in Græciam Romanis nullos alios, quam Ætolos dediſſe; & ad vincendum vires eoſdem præbuiſſe. deinde quantas peditum equitumque copias præbituri Antiocho ad bellum eſſent: quæ loca terreſtribus copiis, quos portus maritimis.* Tum de Philippo & Nabide libero mendacio abutebatur: paratum utrumque ad rebellandum eſſe: & primam quamque occaſionem recuperandi ea quæ bello amiſiſſent, arrepturos. Ita per totum ſimul orbem terrarum Ætoli Romanis concitabant bellum. reges tamen aut non moti, aut
13 tardius moti ſunt. Nabis extemplo circa omnes vicos maritimos dimiſit ad ſeditiones in iis miſcendas: & alios principum donis ad ſuam cauſſam perduxit: alios pertinaciter in ſocietate Romana manentes occidit. Achæis omnium maritimorum Laconum tuendorum ab T. Quintio cura mandata erat. itaque extemplo & ad tyrannum legatos miſerunt, qui admonerent fœderis eum Romani, denunciarentque ne pacem, quam tantopere petiſſet turbaret: & auxilia ad Gythium, quod jam oppugnabatur à tyranno, & Romam qui ea nunciarent legatos miſerunt. Antiochus rex ea hieme Raphiæ in Phœnice Ptolemæo regi Ægypti filia in matrimonium data, quum Antiochiam ſe recepiſſet, per Ciliciam Tauro monte ſuperato, extremo jam hiemis Epheſum pervenit: inde principio veris, Antiocho filio miſſo in Syriam ad cuſtodiam ultimarum partium regni, ne quid abſente ſe à tergo moveretur; ipſe cum omnibus terreſtribus copiis ad Piſidas, qui circa Sidam incolunt, oppugnandos eſt profectus. Eo tempore legati Romani P. Sulpicius & P. Villius, qui ad Antiochum (ſicut ante dictum eſt) miſ

miſſi erant, juſſi prius Eumenem adire, Elæam vehere; inde Pergamum (ibi regia Eumenis fuit) ſcenderunt. Cupidus belli aduerſus Antiochum Eumenes erat: *gravem, ſi pax eſſet, accolam tanto potentiorem regem credens: eundem ſi motum bellum eſſet, non magis parem Romanis fore quam Philippus fuiſſet: & aut funditus ſublatum iri: aut ſi pax victo daretur, multa illi detracta ſibi acceſſura: ut facile deinde ſe ab eo ſine ulle Romano auxilio tueri poſſet. Etiam ſi quid adverſi caſurum foret, ſatius eſſe Romanis ſociis quamcumque fortunam ſubire, quam ſolum aut imperium pati Antiochi, aut abnuentem vi atque armis cogi.* Ob hæc quantum auctoritate, quantum conſilio valebat, incitabat Romanos ad bellum. Sulpicius æger Pergami ſubſtitit. Villius 14
quum Piſidiæ bello occupatum eſſe regem audiſſet, Epheſum profectus, dum paucos ibi moratur dies, dedit operam, ut cum Annibale, qui tum ibi forte erat, ſæpe congrederetur: ut animum ejus & tentaret, ſi qua poſſet, & metum demeret periculi ei quicquam ab Romanis eſſe. His colloquiis aliud quidem actum nihil eſt: ſecutum tamen ſua ſponte eſt, velut conſilio petitum eſſet, ut vilior ob ea regi Annibal & ſuſpectior ad omnia fieret. Claudius ſecutus Græcos Acilianos libros, P. Africanum in ea fuiſſe legatione tradit: eumque Epheſi collocutum cum Annibale. Et ſermonem etiam unum refert, quo quærenti Africano, *quem fuiſſe maximum imperatorem Annibal crederet*, reſpondiſſe, *Alexandrum Macedonum regem; quod parva manu innumerabiles exercitus fudiſſet, quodque ultimas oras, quas viſere ſupra ſpem humanam eſſet, peragraſſet.* Quærenti deinde, *quem ſecundum poneret; Pyrrhum*, dixiſſe, *caſtrametari primum docuiſſe. ad hoc neminem elegantius loca cepiſſe, præſidia diſpoſuiſſe artem etiam conciliandi ſibi homines eam habuiſſe, ut Italicæ gentes regis externi, quam populi Romani, tamdiu principis in ea terra, imperium eſſe mallent.* Exſequenti, *quem tertium duceret; haud dubie ſemetipſum* dixiſſe. Tum riſum obortum Scipioni,

&

& ſubjeciſſe. *Quidnam tu diceres, ſi me viciſſes*
Tum me vero, inquit, *& ante Alexandrum, & ant*
Pyrrhum, & ante omnes alios imperatores eſſe. E
perplexum Punico aſtu reſponſum, & improviſum
aſſentationis genus Scipionem moviſſe: quod è gre
ge ſe imperatorum velut inæſtimabilem ſecreviſſe
15 Villius ab Epheſo Apameam proceſſit. eo & An
tiochus audito Romanorum legatorum advent
occurrit: Apameæ congreſſis diſceptatio eadem fer
me fuit, quæ Romæ inter Quintium & legatos re
gis fuerat. mors nunciata Antiochi filii regis, quem
miſſum paulo ante dixeram in Syriam, diremit col
loquia. Magnus luctus in regia fuit, magnumqu
ejus juvenis deſiderium. id enim jam ſpecimen ſu
dederat, ut ſi vita longior contigiſſet, magni juſti
que regis in eo indolem fuiſſe appareret. Quo ca
rior acceptiorque omnibus erat, eo mors ejus ſuſpe
ctior fuit; gravem ſucceſſorem eum inſtare ſenectut
ſuæ patrem credentem, per ſpadones quoſdam, ta
lium miniſteriis facinorum acceptos regibus, vene
no ſuſtuliſſe. Eam quoque cauſſam clandeſtino fa
cinori adjiciebant, quod quum Seleuco filio Lyſi
machiam dediſſet: Antiocho quam ſimilem dare
ſedem, ut procul ab ſe honore eum quoque ablega
ret, non habuiſſet. Magni tamen luctus ſpecies pe
aliquot dies regiam tenuit: legatuſque Romanus
ne alieno tempore incommodus obverſaretur, Per
gamum conceſſit. Rex Epheſum, omiſſo quod in
choaverat bello, rediit. ibi per luctum regia clauſa
cum Minione quodam, qui princeps amicorum eju
erat, ſecreta conſilia agitavit. Minio ignarus omni
externorum, vireſque æſtimans regis ex rebus in Sy
ria aut Aſia geſtis, non cauſſa modo ſuperiorem eſ
Antiochum, quod nihil æqui poſtularent Romani
ſed bello quoque ſuperaturum credebat. Fugien
regi diſceptationem cum legatis, ſeu jam expert
eam minus proſperam, ſeu mœrore recenti confuſo
profeſſus Minio, ſe quæ pro cauſſa eſſent dicturum
16 perſuaſit ut à Pergamo arceſſerentur legati. Jam
convaluerat Sulpicius: itaque ambo Epheſum ven

run

unt. Rex à Minione excuſatus, & abſente eo res
gi cœpta eſt. Ibi præparata oratione Minio: *Spe-
ioſo titulo*, inquit, *uti vos Romani, Græcarum civi-
atum liberandarum video: ſed facta veſtra orationi
on conveniunt. & aliud Antiocho juris ſtatuiſtis,
lio ipſi utimini. Qui enim magis Smyrnæi Lampſa-
enique Græci ſunt, quam Neopolitani & Rhegini, &
Tarentini, à quibus ſtipendium, à quibus naves ex
œdere exigitis? Cur Syracuſas atque in alias Siciliæ
Græcas urbes prætorem quotannis cum imperio & vir-
is & ſecuribus mittitis? nihil aliud profecto dicatis,
uam armis ſuperatis vos iis has leges impoſuiſſe. Ean-
lem de Smyrna & Lampſaco, civitatibuſque, quæ
Ioniæ aut Æolidis ſunt, cauſſam ab Antiocho accipi-
te. Bello ſuperatas à majoribus, & ſtipendiarias ac
vectigales factas, in antiquum jus repetit. itaque ad
hæc ei reſponderi velim, ſi ex æquo diſceptatur, & non
belli cauſſa quæritur.* Ad ea Sulpicius: *Fecit verecun-
de*, inquit, *Antiochus, qui, ſi alia pro cauſſa ejus non
erant quæ dicerentur, quemlibet iſta quam ſe dicere
maluit. Quid enim ſimile habet civitatum earum
quas comparaſti cauſſa? Ab Rheginis, & Neapoli-
tanis, & Tarentinis, ex quo in noſtram venerunt pote-
ſtatem, uno & perpetuo tenore juris ſemper uſurpato,
numquam intermiſſo, quæ ex fœdere debent, exigi-
mus. Poteſne tandem dicere, ut ii populi non per ſe,
non per alium quemquam fœdus mutaverint; ſic &
Aſiæ civitates, ut ſemel venerunt in majorum Antio-
chi poteſtatem, in perpetua poſſeſſione regni veſtri per-
manſiſſe, & non alias earum in Philippi, alias in Pto-
lomæi fuiſſe poteſtate, alias per multos annos nullo am-
bigente libertatem uſurpaſſe? Nam ſi, quod aliquan-
do ſervierunt temporum iniquitate preſſi, jus poſt tot
ſecula aſſerendi eos in ſervitutem facit; quid abeſt
quin actum nobis nihil ſit, quod à Philippo liberavi-
mus Græciam, & repetant poſteri ejus Corinthum,
Chalcidem, Demetriadem & Theſſalorum totam gen-
tem? Sed quid ego cauſſam civitatum ago, quam ipſis
agentibus & nos, & regem ipſum cognoſcere æquius
eſt?* Vocari deinde civitatum legationes juſſit; 17

præ-

præparatas jam ante & inſtructas ab Eumene, qui quantumcunque virium Antiocho deceſſiſſet, ſuo id acceſſurum regno ducebat. Admiſſi plures, dum ſuas quiſque nunc querelas nunc poſtulationes inſerit, æqua iniquis miſcentes, è diſceptatione altercationem fecerunt. itaque neque remiſſa ulla re, neque impetrata, æque ac venerant omnium incerti legati Romani redierunt. Rex, dimiſſis iis, conſilium de bello Romano habuit. Ibi alius alio ferocius: quia quo quiſque aſperius adverſus Romanos locutus eſſet, eo ſpes gratiæ major erat. Alius ſuperbiam poſtulatorum increpare, tamquam Nabidi victo, ſic Antiocho, maximo Aſiæ regum, imponentium leges. quamquam Nabidi tamen dominationem in patriam ſuam, & patriam Lacedæmonem remiſſam. Antiocho, ſi Smyrna & Lampſacus imperata faciant, indignum videri. alii, parvas & vix dictu dignas belli cauſſas tanto regi eas civitates eſſe. ſed initium ſemper parvis injuſta impetrandi fieri. niſi crederent Perſas, quum aquam terramque ab Lacedæmoniis petierunt, gleba terræ & hauſtu aquæ eguiſſe. *Per ſimilem tentationem Romanis de duabus civitatibus agi. & alias civitates, ſimul duas jugum exuiſſe vidiſſent, ad liberatorem populum defecturas. Si non libertas ſervitute potior ſit, tamen omni præſenti ſtatu ſpem cuique novandi res*
18 *ſuas blandiorem eſſe.* Alexander Acarnan in concilio erat, Philippi quondam amicus, nuper relicto eo ſecutus opulentiorem regiam Antiochi: & tamquam peritus Græciæ, nec ignarus Romanorum, in eum gradum amicitiæ regis, ut conſiliis quoque arcanis intereſſet, acceptus erat. Is tamquam non utrum bellandum eſſet, nec ne, conſuleretur; ſed ubi & qua ratione bellum gereretur, *Victoriam ſe haud dubiam proponere animo affirmabat; ſi in Europam tranſiſſet rex, & in aliqua Græciæ parte ſedem bello cepiſſet. Iam primum Ætolos, qui umbilicum Græciæ incolerent, in armis eum inventurum; anteſignanos ad aſperrima quæque belli paratos. In duobus velut cornibus Græciæ Nabin à Peloponneſo concitatu-*

rum

m omnia, repetentem Argivorum urbem, repeten-
m maritimas civitates: quibus eum depulſum Ro-
ani Lacedæmonis muris incluſiſſent. à Macedonia
hilippum, ubi primum bellicum cani audiſſet, arma
pturum. Noſſe ſe ſpiritus ejus, noſſe animum: ſcire
rarum modo, quæ clauſtris aut vinculis teneantur,
gentes jamdiu iras eum in pectore volvere. memi-
ſſe etiam ſe, quoties in bello precari omnes Deos ſo-
tus ſit, ut Antiochum ſibi darent adjutorem. cujus
ti ſi compos nunc fiat, nullam moram rebellandi fa-
urum. Tantum non cunctandum, neque ceſſandum
ſe. in eo enim victoriam verti, ſi & loca opportuna,
r ſocii præoccuparentur. Annibalem quoque ſine mora
ittendum in Africam eſſe ad diſtringendos Roma-
os. Annibal non adhibitus in concilium, propter 19
olloquia cum Villio ſuſpectus regi, & in nullo
oſtea honore habitus; primo eam contumeliam
acitus tulit: deinde melius eſſe ratus, & percun-
tari cauſſam repentinæ alienationis, & purgare ſe
empore apto, quæſita ſimpliciter iracundiæ cauſſa,
uditaque, Pater Amilcar, inquit, Antioche, par-
vum admodum me, quum ſacrificaret, altaribus ad-
motum jurejurando adegit, numquam amicum fore
opuli Romani. Sub hoc ſacramento ſex & triginta
annos militavi: hoc me in pace patria mea extulit:
hoc patria extorrem in tuam regiam adduxit: hoc
duce, ſi tu ſpem meam deſtitueris, ubicunque vires,
ubi arma eſſe ſciam, huc veniam toto orbe terrarum
quærens aliquos Romanis hoſtes. Itaque ſi quibus tuo-
rum meis criminibus apud te creſcere libet, aliam ma-
teriam creſcendi quam ex me quærant. Odi odioque
ſum Romanis. id me verum dicere pater Amilcar, &
Diis teſtes ſunt. Proinde quum de bello Romano cogi-
tabis, inter primos amicos Annibalem habeto. ſi qua
res te ad pacem compellet, in id conſilium alium, cum
quo deliberes, quærito. Non movit modo talis ora-
tio regem, ſed etiam reconciliavit Annibali. Ex
conſilio ita diſceſſum eſt, ut bellum gereretur. Ro- 20
mæ deſtinabant quidem ſermonibus hoſtem An-
tiochum, ſed nihil dum ad id bellum præter ani-

mos

mos parabant. Conſulibus ambobus Italia provincia decreta eſt: ita ut inter ſe compararent, ſortirenturve, uter comitiis ejus anni præeſſet. ad utrum ea non pertineret cura, ut paratus eſſet, ſi quo eum extra Italiam opus eſſet ducere legiones. Huic conſuli permiſſum, ut duas legiones ſcriberet novas, & sociûm ac Latini nominis viginti millia, & equites nongentos. Alteri conſuli duæ legiones decretæ, quas L. Cornelius conſul ſuperioris anni habuiſſet: & ſociûm ac Latini nominis ex eodem exercitu pedites quindecim millia, & equites quingenti. Q. Minucio cum exercitu, quem in Liguribus habebat, prorogatum imperium. additum in ſupplementũ, ut quatuor millia peditum Romanorum ſcriberentur, & centum quingenta equites; & ſociis eodem quinque millia peditum imperarentur, CCL equites. Cn. Domitio extra Italiam, quo ſenatus cenſuiſſet, provincia evenit, L. Quintio Gallia & comitia habenda. Prætores deinde provincias ſortiti: M. Fulvius Centumalus urbanam, L. Scribonius Libo peregrinam: L. Valerius Tappus Siciliam. Q. Salonius Sarra Sardiniam. M. Bæbius Tamphilus Hiſpaniam citeriorem, A. Atilius Serranus, ulteriorem. Sed his duobus primum Senatuſconſulto, deinde plebis etiam ſcito permutatæ provinciæ ſunt Atilio claſſis & Macedonia, Bæbio Bruttii decreti Flaminio Fulvioque in Hiſpaniis prorogatum imperium. Bæbio Tamphilo in Bruttios duæ legiones decretæ, quæ priore anno urbanæ fuiſſent: ut & ſociis eodem millia peditum quindecim imperarentur, & quingenti equites. Atilius triginta naves quinqueremes facere juſſus, & ex navalibus veteres deducere, ſi quæ utiles eſſent, & ſcribere navales ſocios. Ex conſulibus imperatum, ut ei duo millia ſociûm ac Latini nominis, & mille pedites daret Romanos. Hi duo prætores & duo exercitus, terreſtris navaliſque adverſus Nabin aperte jam oppugnantem ſocios populi Romani dicebantur parari. Cæterum legati ad Antiochum miſſi exſpectabantur priuſquam ii rediſſent, vetuerat Cn. Domitium

con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

onſulem ſenatus ab urbe diſcedere. Prætoribus
ulvio & Scribonio, quibus ut jus dicerent Romæ
rovincia erat, negotium datum, ut præter eam
laſſem, cui Atilius præfuturus erat, centum quin-
ueremes pararent. Priuſquam conſul prætoreſque
n provincias proficiſcerentur, ſupplicatio fuit pro-
igiorum cauſſa. Capram ſex hœdos uno fœtu edi-
iſſe, ex Piceno nunciatum eſt: & Arretii puerum
atum unimanum: Amiterni terra pluiſſe: For-
niis portam murumque de cœlo tacta: & (quod
maxime terrebat) Conſulis Cn. Domitii bovem
ocutum, ROMA CAVE TIBI. Cæterorum
rodigiorum cauſa ſupplicatum eſt: bovem cum
cura ſervari alique aruſpices juſſerunt. Tiberis infe-
ſtiore, quam priore impetu illatus urbi, duo pontes,
ædificia multa, maximè circa portam Flumenta-
nam, evertit. Saxum ingens, ſive imbribus, ſive
motu terræ leviore, quam ut alioqui ſentiretur la-
befactatum, in vicum Iugarium ex Capitolio pro-
cidit, & multos oppreſſit. In agris paſſim inundatis
pecua ablata: villarum ſtrages facta eſt. Priuſquam 21
L. Quintius conſul in provinciam perveniret, Q.
Minucius in agro Piſano cum Liguribus ſignis col-
latis pugnavit: novem millia hoſtium occidit. cæ-
teros fuſos fugatoſque in caſtra compulit. Ea uſque
in noctem magno certamine oppugnata, defenſaque
ſunt. nocte clam profecti Ligures: prima luce Ro-
manus vacua caſtra invaſit. prædæ minus inventum
eſt, quod ſubinde ſpolia agrorum capta domos mit-
tebant. Minucius nihil deinde laxamenti hoſtibus
dedit. ex agro Piſano in Ligures profectus, caſtella
vicoſque eorum igni ferroque pervaſtavit: ibi præ-
da Etruſca, quæ miſſa à populatoribus fuerat, reple-
tus eſt miles Romanus. Sub idem tempus legati ab 22
regibus Romam reverterunt. qui quum nihil, quod
ſatis maturam cauſſam belli haberet, niſi adverſus
Lacedæmonium tyrannum attuliſſent, quem &
Achæi legati annunciabant contra fœdus mariti-
mam oram Laconum oppugnare; Atilius prætor
cum claſſe miſſus eſt in Græciam ad ſocios tuendos.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Conſules quando nihil ab Antiocho inſtaret, profi
ciſci ambo in provincias placuit. Domitius ab Ari
mino, qua proximum fuit, Quintius per Ligures i
Bojos venit. Duo conſulum agmina diverſa lat
agrum hoſtium pervaſtarunt. primo equites eorun
pauci cum præfectis, deinde univerſus ſenatus, po
ſtremo in quibus aut fortuna aliqua aut dignita
erat, ad mille quingenti ad conſules transfugerun
Et in utraque Hiſpania eo anno res proſperè geſtæ
nam & C. Flaminius oppidum Litabrum, muni
tum opulentumque vineis expugnavit, & nobilem
regulum Corribilonem vivum cepit: & M. Fulviu
proconſul cum duobus exercitibus hoſtium duo ſe
cunda prælia fecit: oppida Hiſpanorum, Veſceliam
Holonemque; & caſtella multa expugnavit: ali
voluntate ad eum defecerunt. tum in Oretano
progreſſus, & ibi duobus potitus oppidis, Nolib
& Cuſibi, ad Tagum amnem ire pergit. Toletum
ibi parva urbs erat, ſed loco munita. eam quum op-
pugnaret, Vectonum magnus exercitus Toletani
ſubſidio venit. Cum his ſignis collatis proſperè pu
gnavit: & fuſis Vectonibus, operibus Toletum ce
23 pit. Cæterum eo tempore minus ea bella, quæ ge-
rebantur, curæ Patribus erant, quam exſpectatio
nondum cœpti cum Antiocho belli. nam etſi pe
legatos identidem omnia explorabantur, tamen ru-
mores temerè ſine ullis auctoribus orti multa falſ
veris miſcebant. Inter quæ allatum erat, quum i
Ætoliam veniſſet Antiochus, extemplo claſſen
eum in Siciliam miſſurum. Itaque ſenatus, etſ
prætorem Atilium cum claſſe miſerat in Græciam
tamen quia non copiis modo, ſed etiam auctoritat
opus erat ad tuendos ſociorum animos, T. Quin-
tium & C. Octavium, & Cn. Servilium, & P. Vil
lium legatos in Græciam miſit: & ut M. Bæbius ex
Bruttiis ad Tarentum & Brunduſium promovere
legiones, decrevit: ut inde, ſi res poſceret, in Ma-
cedoniam trajiceret: & ut M. Fulvius prætor claſ-
ſem navium triginta mitteret ad tuendam Sicilia
oram: & cum imperio eſſet, qui claſſem eam du-
ceret

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ret: (duxit L. Oppius Salinator, qui priore anno dilis plebis fuerat:) & ut idem prætor L. Valerio ollegæ ſcriberet, *Periculum eſſe, ne claſsis regis Aniochi ex Ætolia in Siciliam trajiceret: itaque plaere ſenatui, ad eum exercitum quem haberet, tuultuariorum militum ad duodecim millia pedites, r quadringentos equites ſcribere eum: quibus oram aritimam provinciæ, qua vergeret in Græciam, ueri poſſet.* Eum delectum prætor non ex Sicilia pſa tantum, ſed etiam ex circumjacentibus inſulis abuit: oppidaque omnia maritima, quæ in Græiam verſa erant, præſidiis firmavit. Addidit alimenta rumoribus adventus Attali Eumenis fratris, qui nunciavit, Antiochum regem Helleſpontum cum exercitu tranſiſſe. Ætolos ita ſe parare, ut ſub adventum ejus in armis eſſent. Et Eumeni abſenti, & præſenti Attalo gratiæ actæ: & ædes liberæ, locus, lautia decreta, & munera data, equi duo, bina equeſtria arma, & vaſa argentea centum pondo, &
aurea viginti pondo. Quum alii atque alii nuncii 24
bellum inſtare afferrent, ad rem pertinere viſum eſt, conſules primo quoque tempore creari. Itaque Senatusconſultum factum eſt, ut M. Fulvius prætor literas extemplo ad conſulem mitteret, quibus certior fieret ſenatui placere, provincia exercituque tradito legatis, Romam reverti eum: & ex itinere præmittere edictum, quo comitia conſulibus creandis ediceret. Paruit his literis conſul, & præmiſſo edicto, Romam venit. Eo quoque anno magna ambitio fuit, quod patricii tres in unum locum petierunt: P. Cornelius Cn. F. Scipio, qui priore anno repulſam tulerat: & L. Cornelius Scipio, & Cn. Manlius Volſo. P. Scipioni, ut dilatum viro tali non negatum honorem appareret, conſulatus datus eſt. additus ei de plebe collega, Manius Acilius Glabrio. Poſtero die prætores creati, L. Æmilius Paullus, M. Æmilius Lepidus, M. Junius Brutus, A. Cornelius Mammula, C. Livius, & L. Oppius; utrique eorum Salinator cognomen erat. Oppius is erat, qui claſſem triginta navium in Siciliam duxerat,

rat. Interim dum novi magiſtratus ſortirentur pr
vincias, M. Bæbius à Brunduſio cum omnibus c
piis tranſire in Epirum eſt juſſus, & circa Apoll
niam copias continere: & M. Fulvio prætori urb
no negotium datum eſt, ut quinqueremes nov
25 quinquaginta faceret. Et populus quidem Roman
ita ſe ad omnes conatus Antiochi præparabat. N
bis jam non differebat bellum, ſed ſumma vi G
thium oppugnabat: & infenſus Achæis, quod m
ſerant obſeſſis præſidium, agros eorum vaſtab
Achæi non antea auſi capeſſere bellum, quam a
Roma revertiſſent legati; ut quid ſenatui placer
ſcirent; poſt reditum legatorum, & Sicyone
concilium edixerunt, & legatos ad T. Quintiu
miſerunt, qui conſilium ab eo peterent. In concil
omnium ad bellum extemplo capeſſendum inc
natæ ſententiæ erant: literæ T. Quintii cunctati
nem injecerunt, quibus auctor erat, Prætorem cl
ſemque Romanam exſpectandi. Quum principu
alii in ſententia permanerent; alii utendum eju
quem ipſi conſuluiſſent, conſilio cenſerent; mult
tudo Philopœmenis ſententiam exſpectabat. Pr
tor is tum erat, & omnes eo tempore & pruden
& auctoritate anteibat. Is præfatus, *Bene compar*
tum apud Ætolos eſſe, ne prætor, quum de bello co
ſuluiſſet, ipſe ſententiam diceret; ſtatuere quamp
mum ipſos quid vellent, juſſit. Prætorem decreta
rum cum fide & cura exſecuturum: annixurumq
ut, quantum in conſilio humano poſitum eſſet, nec p
cis eos pœniteret, nec belli. Plus ea oratio mome
ad incitandos ad bellum habuit, quam ſi ape
ſuadendo cupiditatem res gerendi oſtendiſſet. I
que ingenti conſenſu bellum decretum eſt: temp
& ratio adminiſtrandi ejus libera prætori permi
ſunt. Philopœmen præterquam quod ita Qui
tio placeret, & ipſe exiſtimabat claſſem Rom
nam exſpectandam, quæ à mari Gythium tu
poſſet; ſed metuens, ne dilationem res non pate
tur, & non Gythium ſolum, ſed præſidium qu
que miſſum ad tuendam urbem amitteretur; n

V

s Achæorum deduxit. Comparaverat & tyran- 26
us modicam claſſem, ad prohibenda, ſi qua obſeſ-
s mari ſummitterentur, præſidia, tres tectas naves,
lembos priſteiſque; tradita vetere claſſe ex fœ-
re Romanis. Harum ut novarum tum navium agi-
tatem experiretur, ſimul omnia ſatis apta ad cer-
men eſſent, provectos in altum, quotidie remigem
ilitemque ſimulacris navalis pugnæ exercebat; in
o ratus verti ſpem obſidionis, ſi præſidia maritima
terclusiſſet. Prætor Achæorum, ſicut terreſtrium
ertaminum arte quemvis clarorum imperatorum
el uſu vel ingenio æquabat, ita rudis in re navali
rat: Arcas, mediterraneus homo, externorum
tiam omnium, niſi quod in Creta præfectus auxi-
iorum militaverat, ignarus. Navis erat quadrire-
mis vetus, capta annis octoginta antè: quum Cra-
eri uxorem Nicæam ab Naupacto Corinthum ve-
heret. hujus fama motus (fuerat enim nobile in
laſſe regia quondam navigium) deduci ab Ægio
utrem jam admodum & vetuſtate dilabentem
uſſit. Hac tum prætoria nave præcedente claſſem,
quum in ea Patrenſis Tiſo præfectus claſſis vehere-
ur, occurrerunt à Gythio Laconum naves: & pri-
mo ſtatim incurſu ad novam & firmam navem,
vetus, quæ per ſe ipſa omnibus compagibus aquam
acciperet, divulſa eſt: captique omnes, qui in nave
erant. cætera claſſis, prætoria nave amiſſa, quan-
tum quæque remis valuit, fugerunt. ipſe Philopœ-
men in levi ſpeculatoria nave fugit: nec antè fugæ
finem, quam Patras ventum ſit, fecit. Nihil ea res
animum militaris viri, & multos experti caſus, im-
minuit: quin contra, ſi in re navali, cujus eſſet
ignarus, offendiſſet: eo plus in ea, quorum uſu cal-
leret, ſpei nactus, breve id tyranno gaudium ſe ef-
fecturum affirmabat. Nabis quum proſpera elatus 27
re, tum ſpem etiam haud dubiam nactus, nihil jam
à mari periculi fore, & terreſtres aditus claudere
opportunè poſitis præſidiis voluit. tertia parte co-
piarum ab obſidione Gythii abducta, ad Pleias po- Elicum
ſuit caſtra. Imminet is locus & Leucis & Acris;

qua videbantur hoſtes exercitum admoturi. Quu
ibi ſtativa eſſent, & pauci tabernacula haberen
multitudo alia caſas ex arundinibus textas frond
quæ umbram modo præberet, texiſſent; priuſqua
in conſpectum hoſtium veniret Philopœmen, n
opinantem eum improviſo genere belli aggredi ſt
tuit. Navigia parva in ſtationem occultam agri A
givi contraxit: in ea expeditos milites, cetrat
pleroſque, cum fundis & jaculis, & alio levi gen
armaturæ impoſuit. inde littora legens, quum
propinquum caſtris hoſtium promontorium ver
ſet, egreſſus callibus notis, nocte Pleias perveni
& ſopitis vigilibus, ut in nullo propinquo me
ignem caſis ab omni parte caſtrorum injecit. Mu
prius incendio abſumpti ſunt, quam hoſtium a
ventum ſentirent: & qui ſenſerant, nullam ope
ferre potuerunt. Ferro flammaque omnia abſump
perpauci tamen ex tam ancipiti peſte ad Gythiu
in majora caſtra perfugerunt. Ita perculſis hoſtib
Philopœmen protinus ad depopulandam Tripol
Laconici agri, qui proximus finem Megalopoli
rum eſt, duxit: & magna vi pecorum hominu
que inde abrepta, priuſquam à Gythio tyran
præſidium agris mitteret, diſceſſit. Idem Tege
exercitu contracto, concilioque eodem & Ach
& ſociis indicto, in quo & Epirotarum & Acar
num fuere principes, ſtatuit; quoniam ſatis & ſ
rum à pudore maritimæ ignominiæ reſtituti ani
& hoſtium conterriti eſſent, ad Lacedæmonem
cere: eo modo uno ratus ab obſidione Gythii
ſtem abduci poſſe. Ad Carias primum in hoſti
terra poſuit caſtra. Eo ipſo die Gythium expug
tum eſt. cujus rei ignarus Philopœmen, caſtra
Barboſthenem (mons eſt decem millia paſſuun
Lacedæmone) promovit. Et Nabis recepto Gyth
cum expedito exercitu inde profectus, quum pr
Lacedæmonem raptim duxiſſet, Pyrrhi (quæ
cant) caſtra occupavit: quem peti locum ab Acha
non dubitabat. inde hoſtibus occurrit. Obtineb
autem longo agmine propter anguſtias viæ pr

qu

quinque millia paſſuum. cogebatur agmen ab equitibus, & maximè à parte auxiliorum: quod exiſtimabat Philopœmen, tyrannum mercenariis militibus, quibus plurimum fideret, à tergo ſuos aggreſſurum. Duæ res ſimul inopinatæ perculerunt eum: una, præoccupatus, quem petebat, locus: altera, quod primo agmini occurriſſe hoſtem cernebat. ubi quum per loca confragoſa iter eſſet, ſine levis armaturæ præſidio ſigna ferri non videbat poſſe. Erat 28
autem Philopœmen præcipuæ in ducendo agmine locisque capiendis ſolertiæ atque uſus: nec belli tantum temporibus, ſed etiam in pace, ad id maximè animum exercuerat. Vbi iter quopiam faceret, & ad difficilem tranſitu ſaltum veniſſet, contemplatus ab omni parte loci naturam, quum ſolus erat, ſecum ipſe agitabat animo: quum comites haberet, ab iis quærebat, *Si hoſtis eo loco apparuiſſet, quid ſi à fronte, quid ſi ab latere hoc, aut illo, quid ſi à tergo adoriretur, capiendum conſilii foret? Poſſe inſtructos recta acie, poſſe inconditum agmen, & tantummodo aptum viæ, occurrere. Quem locum ipſe capturus eſſet, cogitando aut quærendo exſequebatur; aut quot armatis, aut quo genere armorum (plurimum enim intereſſe) uſurus, quo impedimenta, quo ſarcinas, quo turbam inermem rejiceret. quanto ea, aut quali præſidio cuſtodiret: & utrum pergere qua cœpiſſet ire via, an ea qua veniſſet repetere melius eſſet. caſtris quoque quem locum caperet, quantum munimento amplecteretur loci, qua opportuna aquatio, qua pabuli lignorumque copia eſſet. qua poſtero die caſtra moventi tutum maximè iter; quæ forma agminis foret.* His curis cogitationibuſque ita ab ineunte ætate animum agitaverat, ut nulla ei nova in tali re cogitatio eſſet. Et tum omnium primum agmen conſtituit: dein Cretenſes auxiliares, & quos Tarentinos vocabant, equites, binos ſecum trahentes equos, ad prima ſigna miſit: & juſſis equitibus ſubſequi, ſuper torrentem, unde aquari poſſent, rupem occupavit. Eo impedimenta omnia, & calonum turbam conjectam armatis circumdedit: & pro

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

natura loci caſtra communivit. tabernacula ſtatue
re in aſpretis, & inæquabili ſolo difficile erat. Ho
ſtes quingentos paſſus aberant. ex eodem riv
utrimque cum præſidio levis armaturæ aquati ſunt
& priuſquam, (qualia in propinquis caſtris ſolen
contraheretur certamen, nox intervenit. Poſte
die apparebat pugnandum pro aquatoribus circa r
vum eſſe. nocte in valle à conſpectu hoſtium ave
ſa, quantam multitudinem locus occulere potera
29 condidit cetratorum. Luce orta Cretenſium lev
armatura & Tarentini equites ſuper torrentem pr
lium commiſerunt. Latemnaſtus Cretenſis pop
laribus ſuis, equitibus Lycortas Megalopolitan
præerat. Cretenſes & hoſtium auxiliares, equitum
que idem genus Tarentini, præſidio aquatorib
erant. Aliquandiu dubium prælium fuit; ut eode
ex parte utraque hominum genere, & armis paribu
Procedente certamine, & numero vicere tyran
auxiliares: & quia ita præceptum à Philopœme
præfectis erat, ut modico edito prælio in fugam i
clinarent, hoſtemque ad inſidiarum locum pert
herent; effuſe ſecuti fugientes per convallem, ple
que & vulnerati, & interfecti ſunt, priuſquam o
cultum hoſtem viderent. Cetrati ita, quantum
titudo vallis patiebatur, inſtructi ſederant: ut
cile per intervalla ordinum fugientes ſuos acci
rent. Conſurgunt deinde ipſi integri, recentes,
ſtructi: & in hoſtes inordinatos, effuſos, lab
etiam & vulneribus feſſos, impetum faciunt. N
dubia victoria fuit. extemplo terga dedit tyra
miles: & haud paulo concitatiore curſu, quam
cutus erat, fugiens, ad caſtra eſt compulſus. m
cæſi captique in ea fuga ſunt. & in caſtris quoq
foret trepidatum, ni Philopœmen receptui c
juſſiſſet; loca magis confragoſa, & quacumque
merè proceſſiſſet, iniqua, quam hoſtem metu
Inde & ex fortuna pugnæ & ex ingenio ducis c
jectans, in quo tum is pavore eſſet, unum de au
liaribus ſpecie transfugæ mittit ad eum, qui p
comperto afferret: Achæos ſtatuiſſe poſtero di

Eu-

urotam amnem, qui propè ipſis affluit mœnibus,
cocedere, ut intercluderent iter; ne aut tyrannus
uum vellet, receptum ad urbem haberet; aut
ommeatus ab urbe in caſtra portarentur. ſimul
tiam tentaturus, ſi quorum animi ſollicitari ad de-
ectionem à tyranno poſſent. Non tam fidem dictis
erfuga fecit, quam perculſo metu relinquendi caſtra
auſſam probabilem præbuit. Poſtero die Pythago-
am cum auxiliaribus & equitatu ſtationem agere
ro vallo juſſit. ipſe tanquam in aciem cum robore
xercitus egreſſus, ſigna ocius ferri ad urbem juſſit.
Philopœmen poſteaquam citatum agmen per angu- 30
ſtam & proclivem viam duci raptim vidit, equita-
tum omnem & Cretenſium auxiliares in ſtationem
hoſtium, quæ pro caſtris erat, emittit. Illi ubi ho-
ſtes adeſſe, & à ſuis ſe deſertos viderunt; primo in
caſtra recipere ſe conati ſunt: deinde, poſteaquam
inſtructa acies tota Achæorum admovebatur, metu
ne cum ipſis caſtris caperentur, ſequi ſuorum agmen
aliquantum prægreſſum inſiſtunt. Extemplo cetrati
Achæorum in caſtra impetum faciunt, & diripiunt:
cæteri ad perſequendos hoſtes ire pergunt. Erat iter
tale, per quod vix tranquillum ab hoſtili metu
agmen expediri poſſet. Vt vero ad poſtremos præ-
lium ortum eſt, clamorque terribilis à tergo paven-
tium ad prima ſigna eſt perlatus; pro ſe quiſque ar-
mis abjectis in circumjectas itineri ſilvas diffugiunt,
momentoque temporis ſtrage armorum ſepta via
eſt, maximè haſtis; quæ pleræque adverſæ cadentes,
velut vallo objecto iter impediebant. Philopœmen,
utcunque poſſent, inſtare & perſequi auxiliaribus
juſſis (utique enim equitibus haud facilem futuram
fugam) ipſe gravius agmen via patentiore ad Euro-
tam amnem deduxit. ibi caſtris ſub occaſum ſolis
poſitis, levem armaturam, quam ad perſequendum
reliquerat hoſtem, opperiebatur. qui ubi prima vi-
gilia venerunt, nunciantes, tyrannum cum paucis
ad urbem penetraſſe, cæteram multitudinem iner-
mem toto ſparſam vagari ſaltu, corpora curare eos
jubet. ipſe ex cætera copia militum (qui, quia prio-

res in caſtra venerant, refecti & cibo ſumpto (c
modica quiete erant) delectos, nihil præter gladi
ſecum ferentes, extemplo educit, & duarum po
tarum itineribus, quæ Pheras, quæque Barboſth
nem ferunt, eos inſtruxit; qua ex fuga recepturo
ſeſe hoſtes credebat. Nec eum opinio fefellit. na
Lacedæmonii, quoad lucis ſuperfuit quicquam, d
viis callibus medio ſaltu ſe recipiebant. Primo v
ſpere ut lumina in caſtris hoſtium conſpexere, è r
gione eorum occultis ſemitis ſe tenuerunt: ubi pr
tergreſſi ea ſunt, jam tutum rati, in patentes vi
deſcenderunt. ibi excepti ab inſidente hoſte paſſi
ita multi cæſi captique ſunt, ut vix quarta pars
toto exercitu evaſerit. Philopœmen incluſo tyra
no in urbem, inſequentes dies prope triginta vaſta
dis agris Laconum abſumpſit, debilitatiſque
prope fractis tyranni viribus, domum rediit, æqua
tibus eum gloria rerum Achæis imperatori Rom
no; & quod ad Laconicum bellum attineret, pr
31 ferentibus etiam. Dum inter Achæos & tyrannu
bellum erat; legati Romanorum circumire ſoci
rum urbes; ſolliciti, ne Ætoli partis alicujus anim
ad Antiochum avertiſſent. minimum operæ
Achæis adeundis conſumpſerunt; quos, quia N
bidi infeſti erant, ad cætera quoque ſatis fidos ce
ſebant eſſe. Athenas primum, inde Chalcidem, in
in Theſſaliam iêre: allocutique concilio frequen
Theſſalos, Demetriadem iter flexere. eo Magnetu
concilium indictum eſt. Accuratior ibi haben
oratio fuit: quod pars principum alienati à Rom
nis, totique Antiochi & Ætolorum erant: qui
quum reddi filium obſidem Philippo allatum eſſ
ſtipendiumque impoſitum remitti; inter cæte
vana allatum erat, Demetriadem quoque ei red
turos Romanos eſſe. Id ne fieret, Eurylochus pri
ceps Magnetum, factioniſque ejus quidam, omn
novari Ætolorum Antiochique adventu malebar
Adverſus eos ita differendum erat, ne timorem v
num iis demendo, ſpes inciſa Philippum abalien
ret: in quo plus ad omnia momenti, quam in M

gne

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

netibus eſſet. Illa tantum commemorata, *quum totam Græciam beneficio libertatis obnoxiam Romanis eſſe, tum eam civitatem præcipue. Ibi enim non præſidium modo Macedonum fuiſſe; ſed regiam exædificatam; ut præſens ſemper in oculis habendus eſſet dominus. Cæterum nequicquam ea facta, ſi Ætoli Antiochum in Philippi regiam adducerent, & novus & incognitus pro vetere & experto habendus rex eſſet.* Magnetarchen ſummum magiſtratum vocant. is tum Eurylochus erat. ac poteſtate ea fretus, negavit diſſimulandum ſibi & Magnetibus eſſe, quæ fama vulgata de reddenda Demetriade Philippo foret. id ne fieret, omnia & conanda & audenda Magnetibus eſſe. Et inter dicendi contentionem inconſultius evectus projecit, *Tum quoque ſpecie liberam Demetriadem eſſe. re vera omnia ad nutum Romanorum fieri.* Sub hanc vocem fremitus variantis multitudinis fuit, partim aſſenſum, partim indignationem, dicere id auſum eum. Quintius quidem adeo exarſit ira, ut manus ad cœlum tendens, Deos teſtes ingrati ac perfidi animi Magnetum invocaret. Hac voce perterritis omnibus, Zeno ex principibus unus, magnæ tum ob eleganter actam vitam auctoritatis, tum quod ſemper Romanorum haud dubiè partis fuerat, ab Quintio legatiſque aliis flens petiit, *ne unius amentiam civitati aſſignarent. Suo quemque periculo furere. Magnetas, non libertatem modo, ſed omnia, quæ hominibus ſancta caraque ſint, T. Quintio & populo Romano debere. Nihil quemquam ab Diis immortalibus precari poſſe, quod non Magnetes ab illis haberent, & in corpora ſua citius per furorem ſævituros, quam ut Romanam amicitiam violarent.* Hujus orationem ſubſecutæ multitudinis preces ſunt. Eurylochus ex concilio itineri- 32
bus occultis ad portam, atque inde protinus in Ætoliam profugit. Jam enim, & id magis indies, Ætoli defectionem nudabant: eoque ipſo forte tempore Thoas princeps gentis, quem miſerant ad Antiochum, redierat: indeque Menippum ſecum adduxerat, regis legatum. Qui priuſquam concilium

iis daretur, impleverant omnium aures, terreſtr
navaleſque copias commemorando; ingentem vi
peditum equitumque venire: ex India elephanto
ad omnia (quo maxime moveri credebant mult
tudinis animos) tantum advehi auri, ut ipſos eme
Romanos poſſit. Apparebat, quid ea oratio in co
cilio motura eſſet. nam & veniſſe eos, & quæ ag
rent, omnia Romanis legatis deferebantur: & quan
quam propè abſciſſa res erat, tamen non ab re eſ
Quintio viſum eſt, ſociorum aliquos legatos inte
eſſe ei concilio, qui admonerent Romanæ ſocieta
tis Ætolos, qui vocem liberam mittere adverſus re
gis legatum auderent. Athenienſes maxime in ea
rem idonei viſi ſunt, & propter civitatis dignita
tem, & vetuſtam ſocietatem cum Ætolis. ab ii
Quintius petiit, ut legatos ad Panætolicum conci
lium mitterent. Thoas primus in eo concilio renun
ciavit legationem. Menippus poſt eum intromiſſus
Optimum fuiſſe omnibus, qui Græciam Aſiamqu
incolerent, ait, *integris rebus Philippi potuiſſe inter-*
venire Antiochum: ſua quemque habiturum fuiſſe,
neque omnia ſub nutum ditionemque Romanam per-
ventura. Nunc quoque, inquit, *ſi modo vos quæ in-*
choaſtis, conſilia conſtanter perducitis ad exitum, po-
terit, Diis juvantibus, & Ætolis ſociis, Antiochu
quamvis inclinatas Græciæ res reſtituere in priſtinam
dignitatem. Ea autem in libertate poſita eſt; quæ
ſuis ſtat viribus, non ex alieno arbitrio pendet. Athe-
nienſes, quibus primis poſt regiam legationem, di-
cendi quæ vellent, poteſtas facta eſt; mentione om-
ni regis prætermiſſa, Romanæ ſocietatis Ætolos,
meritorumque in univerſam Græciam T. Quintii,
admonuerunt, *Ne temere eam celeritate nimia*
conſiliorum everterent. Conſilia calida & audacia
prima ſpecie læta, tractatu dura, eventu triſtia eſſe.
legatos Romanos, & in iis T. Quintium, haud pro-
cul inde abeſſe. Dum integra omnia eſſent, verbis po-
tius de iis, quæ ambigerentur, diſceptarent, quam
Aſiam Europamque ad funeſtum armarent bellum.
33 Multitudo avida novandi res, Antiochi tota
erat:

rat: & ne admittendos quidem in concilium Ro-
manos cenſebant. principum maxime ſeniores au-
ctoritate obtinuere, ut daretur iis concilium. Hoc
decretum Athenienſes quum retuliſſent, eundum in
Ætoliam Quintio viſum eſt. Aut enim moturum
aliquid, aut omneis homines teſtes fore, penes
Ætolos belli culpam eſſe: Romanos juſta ac propè
neceſſaria ſumpturos arma. Poſteaquam ventum
eſt eo, Quintius in concilio orſus à principio ſocie-
tatis Ætolorum cum Romanis, & quoties ab iis
fides mota fœderis eſſet; pauca de jure civitatum,
de quibus ambigeretur, diſſeruit. *Si quid tamen
æqui ſe habere arbitrarentur, quanto eſſe ſatius Ro-
mam mittere legatos; ſeu diſceptare, ſeu rogare ſena-
tum mallent; quam populum Romanum cum Antio-
cho, laniſtis Ætolis, non ſine motu magno generis hu-
mani & pernicie Græciæ dimicare? nec ullos prius
cladem ejus belli ſenſuros, quam qui moviſſent.* Hæc
nequicquam, velut vaticinatus Romanus; Thoas
deinde cæterique factionis ejuſdem cum aſſenſu
omnium auditi, pervicerunt. Vt ne dilato qui-
dem concilio, & abſentibus Romanis, decretum
fieret, quo arceſſeretur Antiochus ad liberandam
Græciam, diſceptatumque inter Ætolos & Roma-
nos. Huic tam ſuperbo decreto addidit propriam
contumeliam Damocritus prætor eorum. nam
quum id ipſum decretum poſceret eum Quintius,
non veritus majeſtatem viri; *aliud in præſentia,
quod magis inſtaret, prævertendum ſibi eſſe*, dixit:
*decretum reſponſumque brevi in Italia, caſtris ſu-
per ripam Tiberis poſitis, daturum.* tantus furor illo
tempore gentem Ætolorum, tantuſque magiſtra-
tus eorum cepit. Quintius legatique Corinthum 34
redierunt. inde, ut quæque de Antiocho, nihil per
ſe ipſi moti, & ſedentes exſpectare adventum vi-
derentur regis. concilium quidem univerſæ gen-
tis poſt dimiſſos Romanos non habuerunt, per apo-
cletos autem (ita vocant ſanctius concilium: ex
delectis conſtat viris) id agitabant, quonam mo-
do res in Græcia novarentur. Inter omnes con-

ſtabat, in civitatibus principes, optimum quemque, Romanæ ſocietatis eſſe, & præſenti ſtatu gaudere. multitudinem, & quorum res non ex ſententia ipſorum eſſent, omnia novari velle. Ætoli conſilium uno die ſpei quoque non audacis modo, ſed etiam impudentis, ceperunt; Demetriadem, Chalcidem, & Lacedæmonem occupandi. Singuli in ſingulas miſſi ſunt principes: Thoas Chalcidem, Alexamenus Lacedæmonem, Diocles Demetriadem. Hunc exul Eurylochus, de cujus fuga cauſſâque fugæ antè dictum eſt, quia reditus in patriam nulla ſpes alia erat, adjuvit. Literis Eurylochi admoniti propinqui amicique, & qui ejuſdem factionis erant, liberos & conjugem ejus cum ſordida veſte, tenentes velamenta ſupplicum, concionem frequentem adire jubent; ſingulos univerſoſque obteſtantes, ne inſontem, indemnatum conſeneſcere exilio ſinerent. Et ſimplices homines miſericordia, & improbos ſeditioſoſque immiſcendi res tumultu Ætolico ſpes movit: pro ſe quiſque revocare jubebant. His præparatis Diocles cum omni equitatu (& erat tunc præfectus equitum) ſpecie reducentis exulem hoſpitem profectus, die ac nocte ingens iter emenſus, quum millia ſex ab urbe abeſſet; luce prima tribus electis turmis, cætera multitudine equitum ſubſequi juſſâ, præceſſit. poſteaquam portæ appropinquabat, deſilire omnes ex equis juſſit, & loris ducere equos; itineris maxime modo, ſolutis ordinibus: ut comitatus magis præfecti videretur, quam præſidium. Ibi una ex turmis ad portam relicta, ne excludi ſubſequens equitatus poſſet, media urbe ac per forum manu Eurylochum tenens, multis occurrentibus gratulantibuſque, domum deduxit. Mox equitum plena urbs erat, & loca opportuna occupabantur, tum in domos miſſi, qui principes adverſæ factionis interficerent. Ita Demetrias Ætolorum facta eſt. Lacedæmone non urbi vis afferenda, ſed tyrannus dolo capiendus erat: quem ſpoliatum maritimis oppidis à Romanis, tunc intra mœnia etiam Lacedæmo-

cedæmo-

ædæmonis ab Achæis compulſum, qui occupaſſet occidere, cum totius gratiam rei apud Lacedæmonios laturum. Cauſſam mittendi ad eum habuerunt, quod fatigabat precibus, ut auxilia ſibi, quum illis auctoribus rebellaſſet, mitterentur. Mille pedites Alexameno dati ſunt, & triginta delecti ex juventute equites. Iis à prætore Damocrito in conſilio arcano gentis, de quo ante dictum eſt, denunciatum, *Ne ſe ad bellum Achaicum, aut rem ullam, quam ſua quiſque opinione præcipere poſſet, crederent miſſos eſſe. quicquid Alexamenum res monuiſſet ſubiti conſilii capere; ad id quamvis inopinatum, temerarium, audax, obedienter exſequendum parati eſſent, ac pro eo acciperent, tamquam ad id unum agendum miſſos ab domo ſe ſcirent.* Cum his ita præparatis Alexamenus ad tyrannum venit, quem adveniens extemplo ſpei implevit. *Antiochum jam in Europam tranſiſſe, mox in Græcia fore; terras, maria, armis, viris completurum. Non cum Philippo rem eſſe credituros Romanos. numerum iniri peditum equitumque, ac navium non poſſe: elephantorum aciem conſpectu ipſo debellaturam. Ætolos toto ſuo exercitu paratos eſſe venire Lacedæmonem, quum res poſcat: ſed frequentes armatos oſtendere advenienti regi voluiſſe. Nabidi quoque & ipſi faciendum eſſe, ut quas haberet copias, non ſineret ſub tectis marceſcere ocio: ſed educeret, & in armis decurrere cogeret, ſimul animos acueret, & corpora exerceret. Conſuetudine leviorem laborem fore: & comitate ac benignitate ducis etiam non injucundum fieri poſſe.* Educi inde frequenter ante urbem in campum ad Eurotam amnem cœpere. Satellites tyranni media fere in acie conſiſtebant. tyrannus cum tribus ſummum equitibus, inter quos plerumque Alexamenus erat, ante ſigna vectabatur, cornua extrema inviſens. in dextro cornu Ætoli erant, & qui ante auxiliares tyranni fuerant, & qui venerant mille cum Alexameno. Fecerat ſibi morem Alexamenus, nunc cum tyranno inter

paucos

paucos ordines circumeundi, monendique eum qu in rem eſſe videbantur; nunc in dextrum cornu a ſuos adequitandi; mox inde, velut imperato quo res popoſciſſet, recipiendi ſe ad tyrannum. Se quem diem patrando facinori ſtatuerat, eo pauli ſper cum tyranno vectatus, quum ad ſuos conceſ ſiſſet, cum equitibus ab domo ſecum miſſis, *Agen da,* inquit, *res eſt, juvenes, audendaque, quam m duce impigre exſequi juſſi eſtis. Parate animos dex traſque, ne quis in eo, quod me viderit facientem, ceſ ſet. Qui cunctatus fuerit, & ſuum conſilium me interponet, ſciat ſibi reditum ad penates non eſſe.* Horror cunctos cepit: & meminerant, cum quibu mandatis exiſſent. Tyrannus ab lævo cornu venie bat. Ponere haſtas equites Alexamenus jubet, & ſ intueri. colligit & ipſe animum confuſum tanta cogitatione rei. Poſteaquam appropinquabat, im petum facit: & transfixo equo, tyrannum detur bat. Jacentem equites confodiunt. multis fruſtra in loricam ictibus datis, tandem in nudum corpu vulnera pervenerunt: & priuſquam à media acie
36 ſuccurreretur, exſpiravit. Alexamenus cum omni bus Ætolis citato gradu ad regiam occupandam pergit. Corporis cuſtodes, quum res in oculis gere retur, pavor primo cepit: deinde, poſteaquam abire Ætolorum agmen vidêre, concurrunt ad reli ctum tyranni corpus: & ſpectatorum turba ex cu ſtodibus vitæ mortiſque ultoribus facta. Nec mo viſſet ſe quiſquam, ſi extemplo poſitis armis vocata in concionem multitudo fuiſſet, & oratio habita tempori conveniens, frequentibus inde retentis in armis Ætolis, ſine injuria cujuſquam: ſed, ut oportuit in conſilio fraude cœpto, omnia in ma turandam perniciem eorum qui fecerant, ſunt acta. Dux regia incluſus, diem ac noctem in ſcru tandis theſauris tyranni conſumpſit: Ætoli velut capta urbe, quam liberaſſe videri volebant, in prædam verſi. Simul indignitas rei, ſimul contem ptus, animos Lacedæmoniis ad coëundum fecit. alii dicere, exturbandos Ætolos, & libertatem,

quum

quum reſtitui videretur, interceptam repetendam.
alii, ut caput agendæ rei eſſet, regii generis aliquem
in ſpeciem aſſumendum. Laconicus ejus ſtirpis erat
puer admodum, educatus cum liberis tyranni. eum
in equum imponunt, & armis arreptis Ætolos vagos
per urbem cædunt. Tum regiam invadunt. ibi Ale-
xamenum cum paucis reſiſtentem obtruncant. Æto-
li circa Chalciœcon (Minervæ eſt templum æreum)
congregati cæduntur. Pauci armis abjectis, pars Te-
geam, pars Megalopolim perfugiunt. ibi compre-
henſi à magiſtratibus, ſub corona venierunt. Philo- 37
pœmen, audita cæde tyranni, profectus Lacedæmo-
nem, quum omnia turbata metu inveniſſet; evoca-
tis principibus, & oratione habita, qualis habenda
ab Alexameno fuerat, ſocietati Achæorum Lacedæ-
monios adjunxit: eo etiam facilius, quod ad idem
forte tempus A. Atilius cum quatuor & viginti
quinqueremibus ad Gythium acceſſit. iiſdem die-
bus circa Chalcidem Thoas per Euthymidam prin-
cipem pulſum, opibus eorum qui Romanæ ſocieta-
tis erant, poſt T. Quintii legatorumque adventum,
& Herodorum Cianum mercatorem, ſed potentem
Chalcide propter divitias, præparatis ad proditio-
nem iis, qui Euthymidæ factionis erant; nequa-
quam eandem fortunam, qua Demetrias per Eu-
rylochum occupata erat, habuit. Euthymidas ab
Athenis (eum domicilio delegerat locum) Thebas
primum, hinc Salganea proceſſit. Herodorus ad
Thronium, inde haud procul in Maliaco ſinu duo
millia peditum, & Thoas ducentos equites, onera-
rias leves ad triginta habebat, eas cum ſexcentis pe-
ditibus Herodorus trajicere in Inſulam Atalantam
juſſus: ut inde, quum pedeſtres copias appropin-
quare jam Aulidi atque Euripo ſenſiſſet, Chalcidem
trajiceret. ipſe cæteras copias nocturnis maxime iti-
neribus, quanta poterat celeritate, Chalcidem du-
cebat. Mictio & Xenoclides, penes quos tum ſum- 38
ma rerum, pulſo Euthymida, Chalcide erat; ſeu
ipſi per ſe ſuſpicati, ſeu indicata re; primò pavidi,
nihil uſquam ſpei, niſi in fuga ponebant. deinde

poſtea.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

poſteaquam reſedit terror, & prodi & deſeri non patriam modo, ſed etiam Romanorum ſocietatem cernebant, conſilio tali animum adjecerunt: Sacrum anniverſarium eo forte tempore Eretriæ Amarynthidis Dianæ erat: quod non popularium modo, ſed Caryſtiorum etiam cœtu celebratur. Eo miſerunt qui orarent Eretrienſes Caryſtioſque, *Ut & ſuarum fortunarum in eadem inſula geniti miſererentur, & Romanam ſocietatem reſpicerent. ne ſinerent Ætolorum Chalcidem fieri. Eubœam habituros, ſi Chalcidem habuiſſent. Graves fuiſſe Macedonas dominos multo minus tolerabiles futuros Ætolos.* Romanorum maxime reſpectus civitates movit; & virtutem nuper in bello, & in victoria juſtitiam benignitatemque expertas. itaque quod roboris in juventute erat, utraque civitas armavit miſitque. Hi tuenda mœnia Chalcidis oppidani quum tradidiſſent, ipſi omnibus copiis tranſgreſſi Euripum, ad Salganea poſuerunt caſtra. inde caduceator primum deinde legati ad Ætolos miſſi percunctatum, quo ſuo dicto factove ſocii atque amici ad ſe oppugnandos venirent? Reſpondit Thoas dux Ætolorum *Non ad oppugnandos, ſed ad liberandos ab Romanis venire ſeſe. Splendidiore nunc eos catena, & multo graviore vinctos eſſe, quam quum præſidium Macedonum in arce habuiſſent. Se vero* negare Chalcidenſes *aut ſervire ulli, aut præſidio cujuſquam egere.* Ita digreſſi ex colloquio legati ad ſuos. Thoas & Ætoli ut qui ſpem omnem in eo, ut improviſo opprimerent, habuiſſent; ad juſtum bellum oppugnationemque urbis mari ac terra munitæ haudquaquam pares; domum rediêre. Euthymidas, poſteaquam caſtra popularium ad Salganea eſſe, profectoſque Ætolos audivit; & ipſe à Thebis Athenas rediit. Et Herodorus quum per aliquot dies intentus ab Atalanta ſignum nequicquam exſpectaſſet, miſit ſpeculatoria nave, ut quid moræ eſſet ſciret; poſteaquam rem omiſſam à ſociis vidit, Thronium unde venerat, repetit. Quintius quoque his auditis ab Corintho veniens navibus, in Chalcidis Euripo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Eumeni regi occurrit. Placuit, quingentos milites præſidii cauſſa relinqui Chalcide, ab Eumene rege: ipſum Athenas ire. Quintius quo profectus erat, Demetriadem contendit; ratus Chalcidem liberatam, momenti aliquid apud Magnetas ad repetendam ſocietatem Romanam facturam. & ut præſidii aliquid eſſet ſuæ partis hominibus, Eunomio prætori Theſſalorum ſcripſit, ut armaret juventutem, & Villium ad Demetriadem præmiſit ad tentandos animos: non aliter, niſi pars aliqua inclinaret ad reſpectum priſtinæ ſocietatis, rem aggreſſurus. Villius quinqueremi nave ad oſtium portus eſt invectus. Eo multitudo Magnetum omnis quum ſe effudiſſet, quæſivit Villius, utrum ad amicos, an ad hoſtes ſeſe veniſſe mallent? Reſpondit Magnetarches Eurylochus, *Ad amicos veniſſe eum: ſed abſtineret portu, & ſineret Magnetas in concordia & libertate eſſe, nec per colloquii ſpeciem multitudinem ſollicitaret.* Altercatio inde, non ſermo fuit: quum Romanus, ut ingratos, increparet Magnetas, imminenteſque prædiceret clades: multitudo obſtreperet, nunc ſenatum, nunc Quintium accuſando. ita irrito incepto Villius ad Quintium ſeſe recepit. At Quintius, nuncio ad Prætorem miſſo, ut reduceret domum copias, ipſe navibus Corinthum rediit. Abſtulerunt me velut de ſpacio, Græciæ res 40
immiſtæ Romanis: non quia ipſas operæprecium eſſet perſcribere, ſed quia cauſſæ fuerunt cum Antiocho belli. Conſulibus deſignatis (inde namque diverteram) L. Quintius, & Cn. Domitius conſules, in provincias profecti ſunt: Quintius in Ligures, Domitius adverſus Boios. Boii quieverunt: atque etiam ſenatus eorum cum liberis, & præfecti cum equitatu (ſumma omnium mille & quingenti) conſuli dediderunt ſeſe. Ab altero conſule ager Ligurum late eſt vaſtatus; caſtellaque aliquot capta: unde non præda modo omnis generis cum captivis parta, ſed recepti quoque aliquot cives ſociique, qui in hoſtium poteſtate fuerant. Eodem hoc anno Vibonem colonia deducta eſt Senatusconſulto plebei-

que

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

que ſcito. tria millia & ſeptingenti pedites ierunt,
trecenti equites. Triumviri deduxerunt eos, Q. Næ-
vius, M. Minutius. M. Furius Craſſipes. quina de-
na jugera agri data in ſingulos pedites ſunt: duplex
equitibus. Bruttiorum proxime fuerat ager: Bruttii
ceperant de Græcis. Romæ per idem tempus duo
maximi fuerunt terrores; diutinus alter, ſed ſegnior.
Terra dies duodequadraginta movit. per totidem
dies feriæ in ſollicitudine ac metu fuere. in triduum
ejus rei cauſſa ſupplicatio habita eſt. Ille non pavor
vanus, ſed vera multorum clades fuit. incendio à
foro Boario orto, diem noctemque ædificia in Ti-
berim verſa arſere, tabernæque omnes cum magni
41 precii mercibus conflagraverunt. Jam fere in exitu
annus erat: & indies magis fama de Antiochi
bello, & cura Patribus creſcebat. itaque de provin-
ciis magiſtratuum deſignatorum, quo intentiores
eſſent omnes, agitari cœptum eſt. Decrevere, ut
conſulibus Italia, & quo ſenatus cenſuiſſet, (jam
eſſe bellum adverſus Antiochum regem omnes ſcie-
bant) provinciæ eſſent. cujus ea ſors eſſet, quatuor
millia peditum civium Romanorum, & trecenti
equites, ſex millia ſociûm Latini nominis, cum qua-
dringentis equitibus ſunt decreta. Eorum delectum
habere L. Quintius conſul juſſus: ne quid morare-
tur, quo minus conſul novus, quo ſenatus cenſuiſ-
ſet, extemplo proficiſci poſſet. Item de provinciis
prætorum decretum eſt: prima ut ſors duæ, urba-
naque, & inter cives ac peregrinos juriſdictio eſſet:
ſecunda Bruttii: tertia claſſis, ut navigaret, quo ſe-
natus cenſuiſſet: quarta, Sicilia: quinta, Sardinia:
ſexta, Hiſpania ulterior. imperatum præterea L.
Quintio conſuli eſt, ut duas legiones civium Ro-
manorum novas conſciberet: & ſociûm ac Latini
nominis viginti millia peditum, & octingentos
equites. eum exercitum prætorii, cui Bruttii pro-
vincia eveniſſet, decreverunt. Ædes duæ Jovi eo
anno in Capitolio dedicatæ ſunt. Voverat L. Furius
Purpureo prætor Gallico bello unam, alteram con-
ſul. dedicavit Q. Marcius Ralla duumvir. Judicia
i

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

fœneratores eo anno multa ſevere ſunt facta; ac-
ſantibus privatos ædilibus curulibus, M. Tuccio,
P. Junio Bruto. de mulcta damnatorum qua-
igæ inauratæ in Capitolio poſitæ in cella Jovis
pra faſtigium ædiculæ, & duodecim clypea inau-
ta, & iidem porticum extra portam Trigeminam
iter lignarios fecerunt. Intentis in apparatum novi 42
elli Romanis, ne ab Antiocho quidem ceſſabatur.
res eum civitates tenebant, Smyrna, & Alexan-
ria Troas, & Lampſacus. quas neque vi expugna-
'ad eam diem poterat, neque conditionibus in
micitiam perlicere, neque à tergo relinquere tra-
iciens ipſe in Europam volebat. Tenuit eum & de
Annibale deliberatio. & primo naves apertæ, quas
um eo miſſurus in Africam fuerat, moratæ ſunt;
deinde an omnino mittendus eſſet, conſultatio mo-
a eſt; maxime à Thoante Ætolo, qui omnibus in
Græcia tumultu completis, Demetriadem afferebat
n poteſtate eſſe: & quibus mendaciis de rege, mul-
iplicando verbis copias ejus, erexerat multorum in
Græcia animos, iiſdem & regis ſpem inflabat:
omnium votis eum accerſi. concurſum ad littora
uturum, unde claſſem regiam proſpexiſſent. Hic
dem auſus de Annibale eſt movere ſententiam pro-
pe jam certam regis. nam *neque dimittendam par-
tem navium à claſſe regia cenſebat: neque ſi mitten-
dæ naves forent, minus quempiam ei claſſi, quam An-
nibalem præficiendum. Exulem illum & Pœnum
eſſe, cui mille indies nova conſilia vel fortuna ſua vel
ingenium poſſit facere. Et ipſam eam gloriam belli,
qua velut dote Annibal concilietur, nimiam in præ-
fecto regio eſſe. Regem conſpici, regem unum ducem,
unum imperatorem videri debere. Si claſſem, ſi exer-
citum amittat Annibal, idem damni fore, ac ſi per
alium ducem amittantur. ſi quid proſpere eveniat,
Annibalis eam, non Antiochi, gloriam fore. Si vero
univerſo bello vincendi Romanos fortuna detur; quam
ſpem eſſe, ſub rege victurum Annibalem uni ſubje-
ctum, qui patriam prope non tulerit? Non ita ſe à
juventa eum geſſiſſe, ſpe animoque complexum orbis*

terra-

terrarum imperium, ut in ſenectute dominum laturi
videatur. Nihil opus eſſe regi Annibale duce: comi
te & conſiliario eodem ad bellum uti poſſe. Modicum
fructum ex ingenio tali, neque gravem neque inuti
lem fore. ſi ſumma petantur, & dantem & accipien
43 *tem prægravatura.* Nulla ingenia tam prona ad in
vidiam ſunt, quam eorum, qui genus ac fortunan
ſuam animis non æquant: quia virtutem & bonun
alienum oderunt. Extemplo conſilium mittenc
Annibalis, quod unum in principio belli utiliter co
gitatum erat, abjectum eſt. Demetriadis maxim
defectione ab Romanis ad Ætolos elatus, non ulti
differre profectionem in Græciam conſtituit. Priu
quam ſolveret naves, Ilium à mari aſcendit, ut Mi
nervæ ſacrificaret. Inde ad claſſem regreſſus, profi
ciſcitur quadraginta tectis navibus, apertis ſexa
ginta: & ducentæ onerariæ cum omnis gener
commeatu, bellicoque alio apparatu ſequebantu
Imbrum primo Inſulam tenuit: inde Scyathum tra
jecit. ibi collectis in alto quæ diſſipatæ erant navi
bus, ad Pteleum primum continentis venit. Ibi Eu
rylochus ei Magnetarches, principeſque Magnetun
ab Demetriade occurrerunt. quorum frequentia la
tus, die poſtero in urbis portum navibus eſt inve
ctus. Copias haud procul inde expoſuit. decen
millia peditum fuere, & quingenti equites, ſex ele
phanti; vix ad Græciam nudam occupandam ſat
copiarum, nedum ad ſuſtinendum Romanum be
lum. Ætoli poſteaquam Demetriadem veniſſe An
tiochum allatum eſt, concilio indicto, decretum
quo arceſſerent eum, fecerunt. Jam profectus a
Demetriade rex, quia ita decreturos ſciebat, Phal
ram in ſinum Maliacum proceſſerat. inde decret
accepto Lamiam venit; exceptus ingenti favor
multitudinis, cum plauſibus clamoribuſque, & qu
44 bus aliis lætitia effuſa vulgi ſignificatur. In conc
lium ut ventum eſt, ægre à Phænea prætore princ
pibuſque introductus, inde facto ſilentio rex dice
orſus. Prima ejus oratio fuit excuſantis, *Quod tam*
minoribus ſpe atque opinione omnium copiis veniſſe

l ſuæ impenſæ erga eos voluntatis maximum debere
dicium eſſe, quod nec paratus ſatis ulla re, & tem-
re ad navigandum immaturo, vocantibus legatis eo-
um, haud gravate obſecutus eſſet, crediſſetque,
um ſe vidiſſent Ætoli, omnia vel in ſe uno poſita
æſidia exiſtimaturos eſſe. Cæterum eorum quoque
, quorum exſpectatio deſtituta in præſentia videa-
ur, ſpem abunde expleturum. Nam ſimul primum
nni tempus navigabile præbuiſſet mare, omnem ſe
ræciam armis, viris, equis, omnem oram mariti-
am claſſibus completurum. Nec impenſæ, nec la-
ori, nec periculo parſurum; donec depulſo cervicibus
orum imperio Romano, liberam vere Græciam atque
n ea principes Ætolos feciſſet. cum exercitibus com-
eatus quoque omnis generis ex Aſia venturos. In
ræſentia curæ eſſe Ætolis debere, ut copia frumenti
uis & annona tolerabilis rerum aliarum ſuppedite-
ur. In hanc ſententiam rex, cum magno omnium 45
ſſenſu locutus, diſceſſit. Poſt diſceſſum regis inter
uos principes Ætolorum, Phæneam & Thoan-
em, contentio fuit. Phæneas, reconciliatore pacis,
& diſceptatore de iis, quæ in controverſia cum po-
pulo Romano eſſent, utendum potius Antiocho
cenſebat, quam duce belli. *Adventum ejus & maje-*
ſtatem ad verecundiam faciendam Romanis vim ma-
jorem habituram, quam arma. Multa homines, ne
bellarent, voluntate remittere, quæ bello & armis cogi
non poſſint. Thoas negare, *Paci ſtudere Phæneam: ſed*
diſcutere apparatum belli velle, ut tædio & impetus
relangueſcat regis, & Romani tempus ad comparan-
dum habeant. Nihil enim æqui ab Romanis impe-
trari poſſe, toties legationibus miſſis Romam, toties
cum ipſo Quintio diſceptando, ſatis expertum eſſe: nec
niſi abſciſſa omni ſpe, auxilium Antiochi implora-
turos fuiſſe. Quo celerius ſpe omnium oblato, non eſſe
elangueſcendum, ſed orandum potius regem, ut quo-
niam, quod maximum fuerit, ipſe vindex Græciæ
venerit, copias quoque terreſtres navaleſque arceſſat.
Armatum regem aliquid impetraturum: inermem
non pro Ætolis modo, ſed ne pro ſe quidem ipſo, mo-

menti

menti ullius futurum apud Romanos. Hæc vicit ſententia, imperatoremque regem appellandum cenſuerunt: & triginta principes, cum quibus ſi qua vellet, conſultaret, delegerunt. Ita dimiſſo concilio

46 multitudo omnis in ſuas civitates dilapſa eſt. Rex poſtero die cum apocletis eorum, unde bellum ordiretur, conſultabat. Optimum viſum eſt, Chalcidem fruſtra nuper ab Ætolis tentatam, primum aggredi: & celeritate in eam rem magis quam magno conatu & apparatu opus eſſe. Itaque cum mille peditibus rex, qui ab Demetriade ſecuti erant, profectus per Phocidem eſt. & alio itinere principes Ætoli, juniorum paucis evocatis, ad Chæroniam occurrerunt: & decem conſtratis navibus ſecuti ſunt. Rex ad Salganea caſtris poſitis, navibus ipſe cum principibus Ætolorum Euripum trajecit, & quum haud procul portu egreſſus eſſet, magiſtratus quoque Chalcidenſium & principes ante portam proceſſerunt. Pauci utrimque ad colloquium congreſſi ſunt. Ætoli magnopere ſuadere, *ut ſalva Romanorum amicitia, regem quoque aſſumerent ſocium atque amicum. Neque enim eum inferendi belli, ſed liberandæ Græciæ cauſſa in Europam trajeciſſe; liberandæ vero re, non verbis & ſimulatione, quod feciſſent Romani. Nihil autem utilius Græciæ civitatibus eſſe, quam utramque complecti amicitiam. ita enim ab utriuſque injuria tutam alterius ſemper præſidio & fiducia fore. Nam ſi non recepiſſent regem, viderent quid patiendum iis extemplo foret: quum Romanorum procul auxilium, hoſtis Antiochus, cui reſiſtere viribus ſuis non poſſent, ante portas eſſet.* Ad hæc Mictio, unus ex principibus, *Mirari ſe dixit, ad quos liberandos Antiochus, relicto regno ſuo, in Europam trajeciſſet. Nullam enim civitatem ſe in Græcia noſſe, quæ aut præſidium habeat, aut ſtipendium Romanis pendat: aut fœdere iniquo alligata, quas nolit, leges patiatur. Itaque Chalcidenſes neque vindice libertatis ullo indigere, quum liberi ſint, neque præſidio, quum pacem ejuſdem populi Romani beneficio & libertatem habeant. Amicitiam regis non aſpernari*

nequ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

neque ipſorum Ætolorum. id primum eos pro amicis ducturos, ſi inſula excedant, atque abeant. nam ipſis certum eſſe, non modo non recipere mœnibus, ſed ne ſocietatem quidem ullam paciſci, niſi ex auctoritate Romanorum. Hæc renunciata regi ad naves, ubi re- 47
ſtiterat, quum eſſent; in præſentia, (neque enim iis venerat copiis, ut vi agere quicquam poſſet) reverti Demetriadem placuit. ibi, quoniam primum inane cœptum evaſiſſet, conſultare cum Ætolis rex, quid deinde fieret. Placuit, Achæos & Amynandrum, regem Athamanum, tentare. Bœotorum gentem averſam ab Romanis jam inde à Brachyllæ morte, & quæ ſecuta eam fuerant, cenſebant. Achæorum Philopœmenem principem, æmulatione gloriæ in bello Laconum, infeſtum inviſumque eſſe Quintio credebant. Amynander uxorem Apamiam, filiam Alexandri cujuſdam Megalopolitani habebat: qui ſe oriundum à Magno Alexandro ferens, filiis duobus Philippum atque Alexandrum, & filiæ Apamiam nomina impoſuerat: quam regiis inclitam nuptiis, major ex fratribus Philippus ſecutus in Athamaniam fuerat. Hunc forte ingenio vanum, Ætoli & Antiochus impulerant in ſpem, quod is vere regum ſtirpis eſſet, regni Macedoniæ, ſi Amynandrum Athamaneſque Antiocho conjunxiſſet. & ea vanitas promiſſorum, non apud Philippum mo-
do, ſed etiam apud Amynandrum, valuit. In 48
Achaia legatis Antiochi Ætolorumque coram T. Quintio Aegii datum eſt concilium, Antiochi legatus, prior, quam Ætoli, eſt auditus. Is, ut plerique quos opes regiæ alunt, vaniloquus, maria terraſque inani ſonitu verborum complevit. *Equitum innumerabilem vim trajici Helleſponto in Europam: partim loricatos, quos cataphractos vocant: partim ſagittis ex equo utentes, & a quo nihil ſatis tecti ſit, averſos refugiente equo certius figentes. His equeſtribus copiis (quamquam vel totius Europæ exercitus in unum coacti obrui poſſent) adjiciebat multiplices copias peditum. & nominibus quoque gentium vix fando auditis terrebat: Dahas, Medos, Elimæoſque &*

Caddu-

Caddusios appellans. Navalium vero copiarum, quas nulli portus capere in Græcia poſſent, dextrum cornu Sidonios & Tyrios, ſiniſtrum Aradios, & ex Pamphylia Sidetas tenere; quas gentes nulla unquam nec arte, nec virtute navali æquaſſent. Iam pecuniam, jam alios belli apparatus referre ſupervacaneum eſſe. ſcire ipſos, abundaſſe ſemper auro regna Aſiæ. Itaque non cum Philippo, nec Annibale rem futuram Romanis; principe altero civitatis, altero Macedoniæ tantum regni finibus incluſo; ſed cum magno Aſiæ totius partiſque Europæ rege. Eum tamen, quamquam ab ultimis orientis terminis ad liberandam Græciam veniat, nihil poſtulare ab Achæis, in quo fides eorum adverſus Romanos priores ſocios atque amicos lædatur. Non enim, ut ſecum adverſus eos arma capiant, ſed ut neutri parti ſeſe conjungant, petere. Pacem utrique parti, quod medios deceat amicos, optent: bello ſe non interponant. Idem ferme & Ætolorum legatus Archidamus petiit, ut quæ facillima & tutiſſima eſſet, quietem præſtarent, ſpectatoreſque belli, fortunarum alienarum eventum ſine ullo diſcrimine rerum ſuarum opperirentur. Provectus deinde eſt intemperantia linguæ in maledicta, nunc communiter Romanorum, nunc proprie ipſius Quintii: *ingratos appellans, & exprobrans non victoriam modo de Philippo virtute Ætolorum partam, ſed etiam ſalutem: ipſumque, & exercitum ſua opera ſervatos. Quo enim illum unquam imperatoris functum officio eſſe? Auſpicantem immolantemque, & vota nuncupantem ſacrificuli vatis modo in acie vidiſſe, quum ipſe corpus ſuum pro eo telis ho-*
49 *ſtium objiceret.* Ad ea Quintius: *Coram quibus magis, quam apud quos verba faceret,* dicere *Archidamum rationem habuiſſe. Achæos enim probe ſcire, Ætolorum omnem ferociam in verbis, non in factis eſſe: & in conciliis magis concionibuſque, quam in acie apparere. itaque parvi Achæorum exiſtimationem, quibus notos eſſe ſe ſcirent, feciſſe: legatis regis, & per eos abſenti regi eum ſe jactaſſe. Quod ſi quis antea ignoraſſet, quæ res Antiochum & Ætolos conjun-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ıxiſſet ; ex legatorum ſermone potuiſſe apparere :
entiendo invicem jactandoque vires, quas non ha-
rent, inflaſſe vana ſpe, atque inflatos eſſe : dum ii
ſe Philippum victum, ſua virtute protectos Roma-
s, & quæ modo audiebatis, narrant ; vos cæteraſque
vitates & gentes, ſuam ſectam eſſe ſecuturos : rex
ntra peditum equitumque nubes jactat, & conſter-
t maria ſuis claſſibus. Eſt autem res ſimillima cœ-
e Chalcidenſis hoſpitis mei, hominis & boni, &
iti convivatoris. apud quem ſolſtitiali tempore co-
niter accepti, quum miraremur, unde illi eo tempore
nni tam multa & varia venatio ; homo non quam
ti ſunt glorioſus, renidens, condimentis ait varieta-
m illam, & ſpeciem ferinæ carnis ex manſueto ſue
ctam. Hoc dici apte in copias regis, quæ paulo ante
ctatæ ſint, poſſe. Varia enim genera armorum, &
multa nomina gentium inauditarum, Dahas, & Me-
os, & Cadduſios, Elimæos ; Syros omnes eſſe : haud
aulo mancipiorum melius, propter ſervilia ingenia,
uam militum genus. Et utinam ſubjicere oculis ve-
tris, Achæi, poſſem concurſationem regis magni ab
Demetriade, nunc Lamiam in concilium Ætolo-
um, nunc Chalcidem. Videretis vix duarum male
plenarum legiuncularum inſtar in caſtris regis ; vide-
retis regem, nunc mendicantem prope frumentum ab
Ætolis, quod militi admetiatur : nunc mutuas pe-
cunias fœnore in ſtipendium quærentem : nunc ad
portas Chalcidis ſtantem : & mox inde excluſum,
nihil aliud quam Aulide atque Euripo ſpectatis, in
Ætoliam redeuntem. Male crediderunt & Antio-
chus Ætolis, & Ætoli regiæ vanitati. Quo minus
vos decipi debetis, ſed expertæ toties ſpectatæque Ro-
manorum fidei credere. Nam quod optimum eſſe di-
cant, non interponi vos bello : nihil immo tam alie-
num rebus veſtris eſt. Quippe ſine gratia, ſine digni-
tate, præmium victoris eritis. Nec abſurde adverſus 50
utroſque reſpondiſſe viſus eſt. & facile erat oratio-
nem apud faventes æquis auribus accipi. nulla enim
nec diſceptatio, nec dubitatio fuit, quin omnes,
eoſdem genti Achæorum hoſtes & amicos, quos
popu-

populus Romanus cenſuiſſet, judicarent: bellu
que & Antiocho & Ætolis nunciari juberent. A
xilia etiam quo cenſuit Quintius, quingentoru
militum Chalcidem, quingentorum Piræeum
templo miſerunt. Erat enim haud procul ſeditio
Athenis res: trahentibus ad Antiochum quibuſd
ſpe largitionum venalem precio multitudinem, q
nec ab iis, qui Romanæ partis erant, Quintius
accitus, & accuſante Leonte quodam Apollodo
auctor defectionis damnatus, atque in exilium
ejectus. Et ab Achæis quidem cum triſti reſpon
legatio ad regem rediit. Bœoti nihil certi reſpond
runt. quum Antiochus in Bœotiam veniſſet, tu
quid ſibi faciundum eſſet, ſe deliberaturos eſſe. A
tiochus quum ad Chalcidis præſidium & Achæ
& Eumenem regem miſiſſe audiſſet; maturandu
ratus, ut & prævenirent ſui, & venientes ſi poſſe
exciperent; Menippum cum tribus ferme millib
militum, & cum omni claſſe Polyxenidam mitt
ipſe paucos poſt dies ſex millia ſuorum militu
& ex ea copia, quæ Lamiæ repente colligi potu
non ita multos Ætolos ducit. Achæi quingenti
Eumene rege modicum auxilium miſſum, du
Xenoclide Chalcidenſi, nondum obſeſſis itine
bus, tuto tranſgreſſi Euripum, Chalcidem perven
runt. Romani milites quingenti ferme & ipſ
quum jam Menippus caſtra ante Salganea ad He
meum, qua tranſitus ex Bœotia in Eubœam inſ
lam eſt, haberet, venerunt. Mictio erat cum iis l
gatus à Chalcide ad Quintium, ad id ipſum præ
dium petendum miſſus. qui poſteaquam obſeſſas
hoſtibus fauces vidit, omiſſo ad Aulidem itiner
Delium convertit, ut inde in Eubœam tranſmiſſ
51 rus. Templum eſt Apollinis Delium, immine
mari: quinque millia paſſuum à Tanagra abeſt. m
nus quatuor millium inde in proxima Eubœæ
mari trajectus. Vbi & in fano lucoque, ea religio
& eo jure ſancto, quo ſunt templa, (aſyla Græci a
pellant) & nondum aut indicto bello, aut ita con
miſſo, ut ſtrictos gladios, aut ſanguinem uſqua

factu

tum audiſſent, quum per magnum ocium mili-, alii ad ſpectaculum templi lucique verſi, alii in ore inermes vagarentur, magna pars per agros li-atum pabulatumque dilapſa eſſet; repente Me-ppus palatos paſſim aggreſſus eos cecidit, ad quin-aginta vivos cepit. perpauci effugerunt: in qui-s Mictio parva oneraria nave exceptus. Ea res uintio Romaniſque, ſicut jactura militum mole-, ita ad jus inferendi Antiocho belli adjeciſſe ali-antum videbatur. Antiochus admoto ad Auli-m exercitu, quum rurſus oratores partim ex ſuis, rtim Ætolos Chalcidem miſiſſet, qui eadem illa æ nuper cum minis gravioribus agerent, nequic-am contra Mictione & Xenoclide tendentibus, cile tenuit, ut portæ ſibi aperirentur. Qui Roma-e partis erant, ſub adventum regis urbe exceſſe-nt. Achæorum & Eumenis milites Salganea te-bant. Et in Euripo caſtellum Romani milites uci cuſtodiæ cauſſà loci communiebant. Salga-a Menippus, rex ipſe caſtellum Euripi oppugnare t adortus. Priores Achæi & Eumenis milites pa-i, ut ſine fraude liceret abire, præſidio exceſſe-nt. pertinacius Romani Euripum tuebantur. Hi-noque tamen quum terra marique obſiderentur, & m machinas tormentaque comportari viderent, on tulere obſidionem. Quum id quod caput erat ubœæ, teneret rex, ne cæteræ quidem ejus inſulæ rbes imperium abnuerunt. magnoque principio bi orſus bellum videbatur; quod tanta inſula & ot opportunæ urbes in ſuam ditionem veniſſent.

EPITOME

LIBRI XXXVI.

MAnius Acilius Glabrio conſul Antiochum [illegible]
Thermopylas, Philippo rege adjuvante, vict[illegible]
Græcia expulit, idemque Ætolos ſubegit. P. Co[illegible]
lius Scipio Naſica conſul ædem matris Deûm, q[illegible]
ipſe in Palatium intulerat, vir optimus à ſenatu[illegible]
dicatus, dedicavit. idemque Boios Gallos victos i[illegible]
ditionem accepit, & de iis triumphavit. Præte[illegible]
navalia certamina proſpera adverſus præfectos [illegible]
tiochi regis referuntur.

1 PVBLIUM Cornelium Cn. filium [illegible]
pionem, & Manium Acilium [illegible]
brionem conſules inito magiſtra[illegible]
Patres priuſquam de provinciis [illegible]
rent, res divinas facere majoribus [illegible]
ſtiis juſſerunt in omnibus fanis, in quibus lecti[illegible]
nium majorem partem anni fieri ſolet: precari[illegible]
quod ſenatus de novo bello in animo haberet, [illegible]
res ſenatui populoque Romano bene ac feli[illegible]
eveniret. Ea omnia ſacrificia læta fuerunt: pri[illegible]
que hoſtiis perlitatum eſt: & ita aruſpices reſ[illegible]
derunt, eo bello terminos populi Romani pr[illegible]
gari: victoriam ac triumphum oſtendi. Hæc q[illegible]
renunciata eſſent, ſolutis religione animis, P[illegible]
rogationem ad populum ferri juſſerunt: *Vellen*[illegible]
berentne cum Antiocho rege, quique ſectam ejus ſ[illegible]
eſſent, bellum iniri: ſi ea rogatio perlata eſſet, tu[illegible]
ita videretur conſulibus, rem integram ad ſenatum
ferrent. P. Cornelius eam rogationem pertulit. [illegible]
ſenatus decrevit, ut conſules Italiam & Græc[illegible]
provincias ſortirentur: cui Græcia eveniſſet [illegible]
præter eum numerum militum, quem L. Qui[illegible]
in eam provinciam ex auctoritate ſenatus ſcrip[illegible]
imperaſſetve, ut eum exercitum acciperet, q[illegible]
M. Bæbius prætor anno priore ex ſenatuscon[illegible]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Macedoniam trajeciſſet. Et extra Italiam per-
iſſum, ut ſi res poſtulaſſet, auxilia ab ſociis ne ſu-
a quinque millium numerum acciperet. L. Quin-
um ſuperioris anni conſulem legari ad id bellum
acuit. Alter conſul, cui Italia provincia eveniſſet,
im Bojis juſſus bellum gerere, utro exercitu mal-
t ex duobus, quos ſuperiores conſules habuiſſent;
terum ut mitteret Romam, eæque urbanæ legio-
es eſſent paratæ, quo ſenatus cenſuiſſet. His ita in 2
natu, ad id, quæ cujus provincia foret, decretis,
im demum ſortiri conſules placuit. Acilio Græ-
ia, Cornelio Italia evenit. Certa deinde ſorte Se-
atusconſultum factum eſt: *quod populus Romanus*
tempore duellum juſsiſſet cum rege Antiocho eſſe,
uique ſub imperio ejus eſſent; ut ejus rei cauſſa ſup-
licationem imperarent conſules: utique Manius Aci-
ius conſul ludos magnos Iovi voveret, & dona ad
mnia pulvinaria. Id votum in hæc verba præeunte
. Licinio pontifice maximo conſul nuncupavit:
i duellum, quod cum Antiocho rege ſumi populus juſ-
t, id ex ſententia ſenatus populique Romani confe-
tum erit; tum tibi Iupiter populus Romanus ludos
nagnos dies decem continuos faciet: donaque ad
mnia pulvinaria dabuntur de pecunia, quantam ſe-
atus decreverit. Quiſquis magiſtratus eos ludos
uando ubique faxit, hi ludi recte facti, donaque data
ecte ſunto. Supplicatio inde ab duobus conſulibus
dicta per biduum fuit. Conſulibus ſortitis provin-
ias, extemplo & prætores ſortiti ſunt. M. Junio
Bruto juriſdictio utraque evenit: A. Cornelio Mam-
nulæ Bruttii, M. Æmilio Lepido Sicilia, L. Oppio
alinatori Sardinia, C. Livio Salinatori claſſis, L.
Æmilio Paullo Hiſpania ulterior. His ita exercitus
lecreti. A. Cornelio novi milites, conſcripti priore
nno ex Senatusconſulto à L. Quintio conſule,
lati ſunt: juſſuſque tueri omnem oram circa Ta-
entum Brunduſiumque. L. Æmilio Paullo in ulte-
iorem Hiſpaniam præter eum exercitum, quem à
M. Fulvio proprætore accepturus eſſet, decretum,
ut novorum militum tria millia duceret, & trecen-

tos equites, ita ut in iis duæ partes ſociûm L... nominis, tertia civium Romanorum eſſet. I... ſupplementi ad C. Flaminium, cui imperium ... rogabatur, in Hiſpaniam citeriorem eſt miſſ... M. Æmilius Lepidus à L. Valerio, cui ſucceſſ... eſſet, *ſimul provinciam exercitumque accipere ju... L. Valerium, ſi ita videretur, pro prætore in pro... cia retinere; & provinciam ita dividere, ut un... Agrigento ad Pachynum eſſet: altera à Pac... Tyndarium. Eam maritimam oram L. Valeriu... ginti navibus longis cuſtodiret.* Eidem prætori ... datum, ut duas decumas frumenti exigeret: i... mare comportandum, devehendumque in Græc... curaret. Idem L. Oppio de alteris decumis exige... in Sardinia imperatum. Cæterum, non in Græci... ſed Romam id frumentum portari placere. C... vius prætor, cui claſſis evenerat, cum triginta n... bus paratis trajicere in Græciam primo quoque t... pore juſſus, & ab Atilio naves accipere. Veteres ... ves quæ in navalibus erant, ut reficeret & arma... M. Junio prætori negotium datum eſt, & in ...

3 claſſem ſocios navales libertinos legeret. Legati... ni in Africam ad Carthaginienſes, & in Numid... ad frumentum rogandum, quod in Græciam ... taretur, miſſi: pro quo precium ſolveret pop... Romanus. Adeoque in apparatum curamque ... belli civitas intenta fuit, ut P. Cornelius co... ediceret, *Qui ſenatores eſſent, quibuſque in ſe... ſententiam dicere liceret, quique minores magi... tus eſſent, ne quis eorum longius ab urbe Roma ab... quam unde eo die redire poſſet: neve uno tempore q... que ſenatores ab urbe Roma abeſſent.* In compara... impigre claſſem, C. Livium prætorem conte... orta cum colonis maritimis, pauliſper tenuit. ... quum cogerentur in claſſem, tribunos plebis ... pellarunt: ab iis ad ſenatum rejecti ſunt. Sen... ita, ut ad unum omnes conſentirent, decrevit ... cationem rei navalis his colonis non eſſe. Oſti... Fregena, & Caſtrum novum, & Pyrgi, & Antin... & Tarracina, & Minturnæ, & Sinueſſa fuer...

iæ cum prætore de vacatione certaverunt. Con-
ul deinde Manius Acilius ex Senatusconſulto ad
ollegium fecialium retulit: *Ipſine utique regi An-*
ocho indiceretur bellum, an ſatis eſſet ad præſidium
liquod ejus nunciare? & num Ætolis quoque ſepa-
atim indici juberent bellum. & num prius ſocietas
is & amicitia renuncianda eſſet, quam bellum indi-
icendum? Feciales reſponderunt: *Iam ante ſeſe,*
uum de Philippo conſulerentur, decreſſe; nihil re-
erre, ipſi coram, an ad præſidium nunciaretur. Ami-
itiam renunciatam videri, quum legatis toties repe-
entibus res, nec reddi, nec ſatisfieri æquum cenſuiſ-
ent. Ætolos ultro ſibi bellum indixiſſe, quum De-
metriadem ſociorum urbem per vim occupaſſent:
Chalcidem terra marique oppugnatum iſſent: regem
Antiochum in Europam ad bellum populo Romano
inferendum traduxiſſent. Omnibus jam ſatis com-
paratis, Manius Acilius Conſul edixit: *Vt quos L.*
Quintius milites conſcripſiſſet, & quos ſociis nomini-
que Latino imperaſſet, quos ſecum in provinciam ire
oporteret, & tribuni militum legionis primæ & ter-
tiæ, uti omnes Brunduſium Idibus Maiis convenirent.
ipſe ante diem quintum nonas Majas paludatus urbe
egreſſus eſt. Per eoſdem dies & prætores in provin-
cias profecti ſunt. Sub idem tempus legati ab duo- 4
bus regibus, Philippo & Ptolomæo Ægypti rege,
Romam venerunt; pollicentes ad bellum auxilia,
& pecuniam, & frumentum. ab Ptolomæo etiam
mille pondo auri, viginti millia pondo argenti al-
lata. Nihil ejus acceptum. Gratiæ regibus actæ. &
quum uterque ſe cum omnibus copiis in Ætoliam
venturum, belloque interfuturum polliceretur;
Ptolomæo id remiſſum: Philippi legatis reſpon-
ſum; gratum eum ſenatui populoque Romano fa-
cturum, ſi Manio Acilio conſuli non defuiſſet. Item
ab Carthaginienſibus & Maſaniſſa rege legati vene-
runt. Carthaginienſes tritici modiûm mille, hordei
quingenta millia ad exercitum, dimidium ejus Ro-
mam apportaturos polliciti ſunt: id ut ab ſe munus
Romani acciperent, petere ſe. & claſſem ſuorum ſuo

ſumptu comparaturos : & ſtipendium quod pl[illegible] bus penſionibus in multos annos deberent, præ[illegible] omne daturos. Maſaniſſæ legati, quingenta m[illegible] modiûm tritici, trecenta hordei ad exercitum [illegible] Græciam ; Romam trecenta millia modiûm tr[illegible] ci, ducenta quinquaginta hordei, equites quing[illegible] tos, elephantos viginti regem ad Manium Acili[illegible] conſulem miſſurum. De frumento utriſque reſp[illegible] ſum ; ita uſurum eo populum Romanum, ſi [illegible] cium acciperent. De claſſe Carthaginienſibus [illegible] miſſum : præterquam ſi quid navium ex fœdere [illegible] berent. de pecunia item reſponſum ; nullam [illegible]
5 diem accepturos. Quum hæc Romæ ageban[illegible] Chalcide Antiochus ne ceſſaret per hiberno[illegible] tempus, partim ipſe ſollicitabat civitatum ani[illegible] mittendis legatis, partim ultro ad eum venieba[illegible] ſicuti Epirotæ communi gentis conſenſu, & E[illegible] Peloponneſo venerunt. Elei auxilium adv[illegible] Achæos petebant, quos poſt bellum non ex[illegible] ſententia indictum Antiocho, primum civitati [illegible] arma illaturos credebant. Mille iis pedites cum [illegible] Cretenſi Euphane ſunt miſſi. Epirotarum leg[illegible] erat minimè in partem ullam liberi aut ſimp[illegible] animi. Apud regem gratiam initam volebant, [illegible] eo ut caverent ne quid offenderent Romanos. p[illegible] bant enim, *ne ſe temere in cauſſam deduceret, [illegible] poſitos adverſus Italiam pro omni Græcia, & pr[illegible] impetus Romanorum excepturos. Sed ſi ipſe poſſet [illegible] reſtribus navalibuſque copiis præſidere Epiro, cu[illegible] eum omnes Epirotas & urbibus & portubus ſuis [illegible] pturos. ſi id non poſſet ; deprecari, ne ſe nudos a[illegible] inermes Romano bello objiceret.* Hac legatione i[illegible] apparebat, ut ſive (quod magis credebant) a[illegible] nuiſſet Epiro, integra ſibi omnia apud exer[illegible] Romanos eſſent ; conciliata ſatis apud regem gr[illegible] quod accepturi fuiſſent venientem : ſive veniſſe[illegible] quoque ſpes veniæ ab Romanis foret ; quod [illegible] expectato longinquo auxilio ab ſe, præſentis [illegible] bus ſuccubuiſſent. Huic tam perplexæ legati[illegible] quia non ſatis in promptu erat quid reſponderet[illegible]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ttos ſe miſſurum ad eos dixit, qui de iis, quæ ad
los ſeque communiter pertinerent, loquerentur.
n Bœotiam ipſe profectus eſt; cauſſas in ſpeciem 6
æ adverſus Romanos eas, quas antè dixi, haben-
m: Brachyllæ necem, & bellum à Quintio Co-
neæ, propter Romanorum militum cædes, illa-
m: revera per multa jam ſecula publicè priva-
imque labante egregia quondam diſciplina gentis,
& multorum eo ſtatu, qui diuturnus eſſe ſine mu-
atione rerum non poſſet. Obviam effuſis undique
Bœotiæ principibus, Thebas venit. ibi in concilio
gentis; quamquam & ad Delium impetu in præſi-
dium Romanum facto, & ad Chalcidem commi-
ſerat nec à parvis nec dubiis principiis bellum; ta-
men eandem orationem exorſus, qua in colloquio
primo ad Chalcidem, quaque per legatos in conci-
lio Achæorum uſus erat, ut amicitiam ſecum in-
ſtitui, non bellum indici Romanis poſtularet; ne-
minem, quid ageretur, fallebat. decretum tamen
ſub levi verborum prætextu pro rege adverſus Ro-
manos factum eſt. Hac quoque gente adjuncta,
Chalcidem regreſſus, præmiſſis inde literis, ut De-
metriadem convenirent principes Ætolorum, cum
quibus de ſumma rerum deliberaret; navibus eo
ad diem indictam concilio venit. Et Amynander
accitus ad conſultandum ex Athamania: & Anni-
bal jam diu non adhibitus, interfuit ei concilio.
Conſultatum de Theſſalorum gente eſt, quorum
omnibus qui aderant voluntas tentanda videbatur.
in eo modo diverſæ ſententiæ erant: quod alii, ex-
templo agendum; alii ex hieme, quæ tunc fermè
media erat, differendum in veris principium; &
alii, legatos tantummodo mittendos; alii cum om-
nibus copiis eundum cenſebant, terrendoſque metu,
ſi cunctarentur. Quum circa hanc ferè conſultatio- 7
nem diſceptatio omnis verteretur, Annibal nomi-
natim interrogatus ſententiam, in univerſi belli
cogitationem regem atque eos qui aderant, tali ora-
tione avertit: *Si ex quo trajecimus in Græciam, ad-
hibitus eſſem in conſilium, quum de Eubœa, de Achais,*

de Bœotia agebatur; eam ſententiam dixiſſem, quam
hodie, quum de Theſſalis agitur, dicam. Ante omni
Philippum & Macedonas in ſocietatem belli quacun
que ratione cenſeo deducendos eſſe. nam quod ad Eu
bœam Bœotoſque & Theſſalos attinet, cui dubium
eſt, quin ut quibus nullæ ſuæ vires ſint, præſenti
bus adulando ſemper, quem metum in conſilio ha
beant, eodem ad impetrandam veniam utantur ſi
mul ac Romanum exercitum in Græcia viderint,
ad conſuetum imperium ſe avertant? nec iis noxæ fu
turum ſit, quod quum Romani procul abeſſent, vir
tuam præſentis exercituſque tui experiri noluerint
Quanto igitur prius potiuſque eſt, Philippum nob
conjungere, quam hos; cui ſi ſemel in cauſſam deſcen
derit, nihil integri futurum ſit; quique eas vires af
ferat, quæ non acceſſio tantum ad Romanum eſſe bel
lum, ſed per ſe ipſæ nuper ſuſtinere potuerint Roma
nos? Hoc ego adjuncto (abſit verbo invidia) qui du
bitare de eventu poſſim? quum, quibus adverſus Phi
lippum valuerint Romani, iis nunc fore videam u
ipſi oppugnentur. Ætoli, qui Philippum (quod inte
omnes conſtat) vicerunt, cum Philippo adverſus Ro
manos pugnabunt. Amynander atque Athamanum
gens, quorum ſecundum Ætolos plurima fuit oper
in eo bello, nobiſcum ſtabunt: Philippus tum, te quie
to, totam molem ſuſtinebat belli: nunc duo maxim
reges, Aſiæ Europæque viribus adverſus unum popu
lum (ut meam utramque fortunam taceam) patrum
certè ætate ne uni quidem Epirotarum regi parem
quicquid tandem erit vobiſcum comparatus, geret
bellum. Quæ igitur res mihi fiduciam præbet con
jungi nobis Philippum poſſe? Vna, communis utili
tas, quæ ſocietatis maximum vinculum eſt: altera
auctores vos Ætoli. Veſter enim legatus hic Tho
inter cætera, quæ ad exciendum in Græciam Antio
chum dicere eſt ſolitus, ante omnia hoc ſemper affi
mavit; fremere Philippum, & ægre pati, ſub ſpec
pacis leges ſervitutis ſibi impoſitas. Ille quidem fer
beſtiæ vinctæ aut clauſæ, & refringere clauſtra cu
pienti, regis iram verbis æquabat. cujus ſi talis an

*us eſt, ſolvamus nos ejus vincula, & clauſtra re-
ingamus! ut erumpere diu coërcitam iram in hoſtes
mmunes poſſit. Quod ſi nihil eum legatio noſtra
overit: at nos, quoniam nobis eum adjungere non
ſſumus, ne hoſtibus noſtris ille adjungi poſſit, cavea-
us. Seleucus filius tuus Lyſimachiæ eſt: qui ſi eo
xercitu, quem ſecum habet, per Thraciam proxima
Macedoniæ cœperit depopulari; facile ab auxilio fe-
ndo Romanis Philippum ad ſua potiſſimum tuenda
vertet. De Philippo meam ſententiam habes. De ra-
ione univerſi belli quid ſentirem, jam ab initio non
gnoraſti. quod ſi tum auditus forem, non in Eubœa
Chalcidem captam, & caſtellum Euripi expugnatum
Romani, ſed Etruriam Ligurumque & Galliæ Ciſal-
pinæ oram bello ardere, & qui maximus iis terror eſt,
Annibalem in Italia eſſe audirent. Nunc quoque ar-
ceſſas cenſeo omnes navales terreſtreſque copias. Se-
quantur claſſem onerariæ cum commeatibus. nam hic
ſicut ad belli munera pauci ſumus, ſic nimis multi
pro inopia commeatuum. Quum omnes tuas contra-
xeris vires; diviſam claſſem partim Corcyræ in ſta-
tione habebis, ne tranſitus Romanis liber ac tutus pa-
teat: partim ad littus Italiæ, quod Sardiniam Afri-
camque ſpectat, trajicies: ipſe cum omnibus terreſtri-
bus copiis in Byllinum agrum procedes. Inde Græciæ
præſidebis, & ſpeciem Romanis trajecturum te præ-
bens, &, ſi res popoſcerit, trajecturus. Hæc ſuadeo,
qui, ut non omnis peritiſſimus ſim belli; cum Roma-
nis certe bellare bonis maliſque meis didici. In quæ
conſilium dedi, in eadem nec infidelem, nec ſegnem
operam polliceor. Dii approbent eam ſententiam, quæ
tibi optima viſa fuerit.* Hæc fermè Annibalis ora- 8
tio fuit. quam laudarunt magis in præſentia, qui
aderant, quam rebus ipſis exſecuti ſunt. nihil enim
eorum eſt factum, niſi quod ad claſſem copiaſque
arceſſendas ex Aſia Polyxenidam miſit. Legati La-
riſſam ad concilium Theſſalorum ſunt miſſi, &
Ætolis Amynandroque dies ad conveniendum ex-
ercitui Pheras eſt indictus. eodem & rex cum ſuis
copiis confeſtim venit. Ibi dum opperiretur Amy-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

nandrum atque Ætolos, Philippum Megalopolitanum cum duobus millibus hominum ad legenda oſſa Macedonum circa Cynoſcephalas, ubi debellatum erat cum Philippo, miſit; ſive ab ipſo quærente ſibi commendationem ad Macedonum gentem & invidiam regi, quod inſepultos milites reliquiſſet, monitus; ſive ab inſita regibus vanitate, ad conſilium ſpecie amplum, re inane, animo adjecto. Tumulus eſt in unum oſſibus, quæ paſſim ſtrata erant, coacervatis factus: qui nullam gratiam ad Macedonas, odium ingens ad Philippum movit. Itaque qui ad id tempus fortunam eſſet in conſilio habiturus, is extemplo ad M. Bæbium proprætorem miſit, Antiochum in Theſſaliam impetum feciſſe. ſi videretur ei, moveret ex hibernis: ſe obviam proceſſurum, ut quid agendum eſſet conſul-
9 tarent. Antiocho ad Pheras jam caſtra habenti, ubi conjunxerant ei ſe Ætoli & Amynander; legati ab Lariſſa venerunt, quærentes, quod ob factum dictumve Theſſalorum bello laceſſeret eos: ſimul orantes, ut remoto exercitu, per legatos, ſi quid ei videretur, ſecum diſceptaret. Eodem tempore quingentos armatos duce Hippolocho Pheras in præſidium miſerunt: hi excluſi aditu, jam omnia itinera obſidentibus regiis, Scotuſſam ſe receperunt. Legatis Lariſſæorum rex clementer reſpondit, Non belli faciendi, ſed tuendæ & ſtabiliendæ libertatis Theſſalorum cauſſa, ſe Theſſaliam intraſſe. Similia his qui cum Pheræis ageret miſſus. cui nullo dato reſponſo, Pheræi ipſi ſuum legatum ad regem, principem civitatis Pauſaniam miſerunt. Qui quum haud diſſimilia his, ut in cauſſa pari, quæ pro Chalcidenſibus in colloquio ad Euripi fretū dicta erant, quædam etiam ferocius egiſſet; rex etiam atque etiam deliberare eos juſſos, ne id conſilii caperent, cujus, dum in futurum nimis cauti & providi eſſent, extemplo pœniteret, dimiſit. Hæc renunciata Pheras legatio quum eſſet, ne paulum quidem dubitarunt, quin pro fide erga Romanos, quicquid fors belli tuliſſet, paterentur. Itaque & hi ſumma ope

para-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

arabant ſe ad urbem defendendam : & rex ab mni parte ſimul oppugnare mœnia eſt aggreſſus. t qui ſatis intelligeret, (neque enim dubium erat) ı eventu ejus urbis poſitum eſſe, quam primam ggreſſus eſſet, aut ſperni deinde ab univerſa gente Theſſalorum, aut timeri ſe; omnem undique terrorem obſeſſis injecit. Primum impetum oppugnaionis ſatis conſtanter ſuſtinuerunt: deinde quum nulti propugnantes caderent, aut vulnerarentur, labare animi cœpere. Revocati deinde caſtigatioaibus principum ad perſeverandum in propoſito, relicto exteriore circulo muri deficientibus jam copiis, in interiorem partem urbis conceſſerunt; cui brevior orbis munitionis circumjectus erat. poſtremo victi malis quum timerent, ne vi captis nulla apud victorem venia eſſet, dediderunt ſeſe. Nihil inde moratus rex, quatuor millia armatorum, dum recens terror eſſet, Scotuſſam miſit. nec ibi mora deditionis eſt facta : cernentibus Pheræorum recens exemplum: qui, quod pertinaciter primo abnuerant, malo domiti tandem feciſſent. cum ipſa urbe Hippolochus Lariſſæorumque deditum eſt præſidium. Dimiſſi ab rege inviolati omnes: quod eam rem magni momenti futuram rex ad conciliandos Lariſſæorum animos credebat. Intra decimum 10
diem quam Pheras venerat, his perfectis, Cranonem profectus cum toto exercitu, primo adventu cepit. inde Cypæram & Metropolim, & iis circumjecta caſtella recepit: omniaque jam regionis ejus, præter Atracem & Gyrtonem, in poteſtate erant. Tum aggredi Lariſſam conſtituit: ratus vel terrore cæterarum expugnatarum, vel beneficio præſidii dimiſſi, vel exemplo tot civitatum dedentium ſeſe, non ultra in pertinacia manſuros. Elephantis agi ante ſigna terroris cauſſa juſſis, quadrato agmine ad urbem inceſſit: ut incerti fluctuarentur animi magnæ partis Lariſſæorum inter metum præſentem hoſtium, & verecundiam abſentium ſociorum. Per eoſdem dies Amynander cum Athamanum juventute occupat Pellinæum: & Menippus cum tribus milli-

bus

bus peditum Ætolorum, & ducentis equitibus i
Perrœbiam profectus, Mallœam & Cyretias vi ce
pit, depopulatuſque eſt agrum Tripolitanum. Hi
raptim peractis, Lariſſam ad regem redeunt: con
ſultanti, quidnam agendum eſſet de Lariſſa, ſuper
venerunt. Ibi in diverſum ſententiæ tendebant
aliis, vim adhibendam, & non differendum cen
ſentibus, quin operibus ac machinis ſimul undiqu
mœnia aggrederentur urbis ſitæ in plano; à part
campeſtri undique facilis aditu: aliis, nunc vire
urbis, nequaquam Pheris conferendæ, memoran
tibus; nunc hiemem & tempus anni nulli bellica
rei, minimè obſidioni atque oppugnationi urbiun
aptum. Incerto regi inter ſpem metumque legati
Pharſalo, qui ad dedendam urbem ſuam fortè ve
nerant, animos auxerunt. M. Bæbius interim cun
Philippo in Daſſaritiis congreſſus, Ap. Claudiun
ex communi conſilio ad præſidium Lariſſæ miſit
qui per Macedoniam magnis itineribus in jugun
montium, quod ſuper Gonnos eſt, pervenit. Oppi
dum Gonni viginti millia ab Lariſſa abeſt; in ipſi
faucibus ſaltus, quæ Tempe appellantur, ſitum. Il
caſtrametatus latius quam pro copiis, & plures, quar
quot ſatis in uſum erant, ignes quum accendiſſe
ſpeciem quam quæſierat, hoſti fecit: omnem il
Romanum exercitum cum rege Philippo eſſe. Ita
que hiemem inſtare apud ſuos cauſſatus rex, unu
tantum moratus diem, ab Lariſſa receſſit, & De
metriadem rediit. Ætolique & Athamanes in ſu
receperunt ſe fines. Appius etſi, cujus rei cau
miſſus erat, ſolutam cernebat obſidionem; tame
Lariſſam ad confirmandos in reliquum ſocioru
animos deſcendit: duplexque lætitia erat, quo
& hoſtes exceſſerant finibus & intra mœnia præ
11 ſidium Romanum cernebant. Rex Chalcidem
Demetriade profectus, amore captus virgin
Chalcidenſis Cleoptolemi filiæ; quum patren
primo allegando, deinde coram ipſe rogando fa
tigaſſet, invitum ſe gravioris fortunæ conditio
illigantem; tandem impetrata re, tamquam i

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

edia pace nuptias celebrat: & reliquum hiemis,
blitus quantas ſimul duas res ſuſcepiſſet, bellum
omanum & Græciam liberandam, omiſſa om-
ium rerum cura, in conviviis & vinum ſequen-
bus voluptatibus, ac deinde ex fatigatione magis
uam ſatietate earum in ſomno traduxit. Eadem
mnes præfectos regios (qui ubique ad Bœotiam
naxime præpoſiti hibernis erant) cepit luxuria: in
andem & milites effuſi ſunt. nec quiſquam eorum
ut arma induit, aut ſtationem aut vigilias ſervavit:
ut quicquam, quod militaris operis aut muneris
ſſet, fecit. Itaque principio veris, quum per Pho-
idem in Acarnaniam, quo convenire omnem un-
lique exercitum juſſerat, veniſſet; facile animad-
vertit; nihilo ſeveriore diſciplina milites quam du-
cem hibernaſſe. Alexandrum inde Acarnanem &
Menippum Macedonem, Stratum Ætoliæ copias
ducere juſſit. ipſe Delphis ſacrificio Apollini facto,
Naupactum proceſſit. concilio principum Ætoliæ
habito, via, quæ præter Chalcidem & Lyſima-
chiam fert ad Stratum, ſuis, qui per Maliacum ſi-
num veniebant, occurrit. Ibi Mneſilochus princeps
Acarnanum multis emptus donis, non ipſe ſolum
gentem regi conciliabat, ſed Clytum etiam præto-
rem, penes quem tum ſumma poteſtas erat, in
ſuam ſententiam adduxerat. Is quum Leucadios,
quod Acarnaniæ caput eſt, non facilè ad defectio-
nem poſſe cerneret impelli, propter metum Ro-
manæ claſſis, quæ cum Atilio, quæve circa Ce-
phaleniam erat, arte eos eſt aggreſſus. nam quum
in concilio dixiſſet, tuenda mediterranea Acarna-
niæ eſſe, & omnibus, qui arma ferrent, exeundum
ad Medionem & Thyrium ne ab Antiocho aut
Ætolis occuparentur; fuêre qui dicerent, nihil at-
tinere omnes tumultuoſe concitari: ſatis eſſe quin-
gentorum hominum præſidium. eam juventutem
nactus, trecentis Medione, ducentis Thyrii in
præſidio poſitis, id agebat, ut pro obſidibus futuri
venirent in poteſtatem regis. Per eoſdem dies le- 12
gati regis Medionem venerunt. quibus auditis,

quum

quum in concione, quidnam reſpondendum reg
eſſet, conſultaretur; & alii manendum in Roma-
na ſocietate, alii non aſpernandam amicitiam re-
gis cenſerent; media viſa eſt Clyti ſententia, eoque
accepta eſt, ut ad regem mitterent legatos, pete-
rentque ab eo, ut Medionios ſuper tanta re con-
ſultare in concilio Acarnanum pateretur. In eam
legationem Mneſilochus, & qui ejus factionis erant
de induſtria conjecti; clam miſſis, qui regem ad-
movere copias juberent, ipſi terebant tempus. ita-
que vix dum iis egreſſis legatis, Antiochus in fini-
bus, & mox ad portas erat, & trepidantibus, qu
expertes proditionis fuerant, tumultuoſeque juven-
tutem ad arma vocantibus, ab Clyto & Mneſilo-
cho in urbem eſt inductus: & aliis ſua voluntat
affluentibus, metu coacti etiam qui diſſentiebant
ad regem convenerunt. quos placida oratione terri
tos quum permulſiſſet; ad ſpem vulgatæ clementi
aliquot populi Acarnaniæ defecerunt. Thyrium
Medione profectus eſt, Mneſilocho eodem & lega
tis præmiſſis. Cæterum detecta Medione fraus cau
tiores, non timidiores Thyrienſes fecit: dato
haud perplexo reſponſo, nullam ſe novam ſocieta
tem, niſi ex auctoritate Romanorum imperatorum
accepturos: portiſque clauſis, armatos in muris di
poſuerunt. Et peropportunè ad confirmandos A
carnanum animos Cn. Octavius miſſus à Quintic
quum præſidium & paucas naves ab A. Poſtumic
qui ab Atilio legato Cephaleniæ præpoſitus fuera
accepiſſet; Leucadem venit, implevitque ſpei ſ
cios. Manium Acilium Conſulem jam cum legic
nibus mare trajeciſſe, & in Theſſalia caſtra Romar
eſſe. Hunc rumorem quia ſimilem veri tempu
anni maturum jam ad navigandum faciebat; re
præſidio Medione impoſito, & in quibuſdam ali
Acarnaniæ oppidis, Thyrio abſceſſit: & per Æto
13 liæ ac Phocidis urbes Chalcidem rediit. Sub ide
tempus M. Bæbius & Philippus rex jam antè p
hiemem in Daſſaritiis congreſſi, quum Ap. Cla
dium, ut obſidione Lariſſam eximeret, in Theſſ
lia

m miſiſſent; quia id tempus rebus gerendis immaturum erat, in hiberna regreſſi, principio veris conjunctis copiis in Theſſaliam deſcenderunt. In Acarnania tum Antiochus erat. Advenientes, Philippus Mallœam Perrhæbiæ, Bæbius Phacium eſt aggreſſus. quo primo propè impetu capto, Phæſtum eadem celeritate capit. inde Atracem cum ſe receſſet, Chiretias hinc & Phricium occupat: præſidiiſque per recepta oppida diſpoſitis, Philippo rurſus obſidenti Mallœam ſe conjungit. Sub adventum Romani exercitus, ſeu ad metum virium, ſeu ad ſpem veniæ quum dedidiſſent ſeſe; ad ea recipienda oppida, quæ Athamanes occupaverant, uno agmine ierunt. Erant autem hæc, Æginium, Ericinium, Gomphi, Silana, Tricca, Melibœa, Phaloria. inde Pellinæum, ubi Philippus Megalopolitanus cum quingentis peditibus & equitibus quadraginta in præſidio erat, & circumſidunt, & priuſquam oppugnarent, mittunt ad Philippum qui moneret, ne vim ultimam experiri vellet. Quibus ille ſatis ferociter reſpondit, vel Romanis vel Theſſalis ſe crediturum fuiſſe: in Philippi ſe poteſtatem commiſſurum non eſſe. Poſteaquam apparuit vi agendum; quia videbatur & Limnæam eodem tempore oppugnari poſſe, regem ad Limnæam ire placuit: Bæbius reſtitit ad Pellinæum oppidum. Per eos fortè 14
dies Manius Acilius conſul cum decem millibus peditum, duobus millibus equitum, quindecim elephantis, mari trajecto, pedeſtres copias Lariſſam ducere delectos militum tribunos juſſit. ipſe cum equitatu Limnæam ad Philippum venit. Adventu conſulis deditio ſine cunctatione eſt facta: traditumque præſidium regium, & cum iis Athamanes. Ab Limnæa Pellinæum conſul proficiſcitur. Ibi primi Athamanes tradiderunt ſeſe. deinde & Philippus Megalopolitanus: cui decedenti de præſidio, quum obvius forte fuiſſet Philippus rex, ad ludibrium Regem eum conſalutari juſſit; ipſe congreſſus, fratrem, haud ſanè decoro majeſtati ſuæ joco, appellavit. Deductus inde ad conſulem cuſtodiri juſſus:

juſſus: & haud ita multo poſt in vinculis Romam miſſus. cætera multitudo Athamanum aut militum Antiochi regis, quæ in præſidiis deditorum per eos dies oppidorum fuerat, Philippo tradita regi eſt. fuère autem ad tria millia hominum. Conſul Lariſſam eſt profectus; ibi de ſumma belli conſultaturus. in itinere ab Pieria & Metropoli legati tradentes urbes ſuas occurrerunt. Philippus Athamanum præcipuè captivis indulgenter habitis, ut per eos conciliaret gentem, nactus ſpem Athamaniæ potiundæ, exercitum eo duxit: præmiſſis in civitates captivis. & illi magnam auctoritatem apud populares habuerunt, clementiam erga ſe regis munificentiamque commemorantes. & Amynander, cujus præſentis majeſtas aliquos in fide continuiſſet, veritus ne traderetur Philippo jam pridem hoſti, & Romanis merito tum propter defectionem infenſis; cum conjuge ac liberis regno exceſſit, Ambraciamque ſe contulit. ita Athamania omnis in jus ditionemque Philippi conceſſit. Conſul ad reficienda maximè jumenta, quæ & navigatione & poſtea itineribus fatigata erant, paucos Lariſſæ moratus dies, velut renovato modica quiete exercitu, Cranonem eſt profectus. Venienti Pharſalus, Scotuſſa, & Pheræ, quæque in eis præſidia Antiochi erant, deduntur. mille ex iis interrogatis, qui manere ſecum vellent, mille volentes Philippo tradit: cæteros inermes Demetriadem remittit. Proernam inde recepit, & quæ circa eam caſtella erant. Ducere tum porro in ſinum Maliacum cœpit. Appropinquante faucibus, ſuper quas ſiti Thaumaci ſunt, deſerta urbe juventus omnis armata, ſilvas & itinera inſedit: & in agmen Romanum ex ſuperioribus locis incurſavit. Conſul primo mittere, qui ex propinquo colloquentes deterrerent eos à tali furore: poſteaquam perſeverare in incepto vidit, tribuno cum duorum ſignorum militibus circummiſſo, intercluſit ad urbem iter armatis, vacuamque eam cepit. tum clamore a tergo captæ urbis audito, refugientium undique e ſilvis inſidiatorum cædes facta eſt. A Thaumacis

alter[a]

ero die conſul ad Sperchium amnem pervenit:
le Hypatæorum agros vaſtavit. Quum hæc age- 15
ntur, Chalcide erat Antiochus. qui jam tum cer-
ns, nihil ſe ex Græcia, præter amœna Chalcide
berna & infames nuptias petiſſe, Ætolorum vana
omiſſa incuſare, & Thoantem: Annibalem ve-
n, non ut prudentem tantum virum, ſed prope va-
m omnium, quæ tum evenirent, admirari. ne ta-
en temere cœpta, ſegnitia inſuper everteret, nun-
os in Ætoliam mittit, ut omni contracta juven-
te convenirent. Jam & ipſe eo decem millia ferè
iditum ex iis, qui poſtea venerant ex Aſia, expleta,
equites quingentos duxit. Quo quum aliquanto
uciores quam umquam antea conveniſſent, &
incipes tantummodo cum paucis clientibus eſ-
nt, atque ii dicerent omnia ſedulo ab ſe facta, ut
uam plurimos ex civitatibus ſuis evocarent; nec
ctoritate, nec gratia, nec imperio adverſus detre-
antes militiam valuiſſe; deſtitutus undique & ab
is, qui morabantur in Aſia, & ab ſociis, qui ea, in
uorum ſpem vocaverant, non præſtabant; intra
ltum Thermopylarum ſeſe recepit. Id jugum,
cut Apennini dorſo Italia dividitur, ita mediam
ræciam dirimit. ante ſaltum Thermopylarum in
ptentrionem verſa Epirus, & Perrhæbia, & Magne-
a & Theſſalia eſt, Phthiotæ Achæi, & ſinus Ma-
acus. intra fauces ad meridiem vergunt, Ætoliæ
ars major, & Acarnania, & cum Locride Phocis,
Bœotia, adjunctaque inſula Eubœa, & excur-
ente in altum, velut promontorio, Attica terra ſita
b tergo & Peloponneſus. Hoc jugum ab Leucate
mari ad occidentem verſo per Ætoliam ad alte-
um mare orienti objectum tendens, ea aſpreta ru-
eſque interjectas habet, ut non modo exercitus,
ed ne expediti quidem facilè ullos ad tranſitum cal-
es inveniant. Extremos ad orientem montes Oe-
am vocant. quorum quod altiſſimum eſt, Calli-
dromon appellatur: in cujus valle ad Maliacum
ſinum vergente iter eſt non latius quam ſexaginta
paſſus. Hæc una militaris via eſt, qua traduci exer-
citus,

citus, ſi non prohibeantur, poſſint. ideo Pylæ, &
ab aliis, quia calidæ aquæ in ipſis faucibus ſunt
Thermopylæ locus appellatur; nobilis Lacedæmo
niorum adverſus Perſas morte magis memorabili
16 quam pugna. Haudquaquam pari tum animo An
tiochus intra portas loci ejus caſtris poſitis, muni
tionibus inſuper ſaltum impediebat. & quum du
plici vallo foſſàque, & muro etiam qua res poſtula
bat, ex multa copia paſſim iacentium lapidum per
muniſſet omnia; ſatis fidens numquam ea vim Ro
manum exercitum facturum, Ætolos ex quatuo
millibus (tot enim convenerant) partim ad Hera
cleam præſidio obtinendam, quæ ante ipſas fauce
poſita eſt, partim Hypatam mittit: & Heraclean
haud dubius conſulem oppugnaturum, & jam mul
tis nunciantibus circa Hypatam omnia evaſtar
Conſul depopulatus Hypatenſem primo, deind
Heracleenſem agrum, inutili utrobique auxili
Ætolorum, in ipſis faucibus propè fontes calidarum
aquarum adverſus regem caſtra poſuit. Ætolorum
utræque manus Heracleam ſeſe incluſerunt. Antio
chum, cui priuſquam hoſtem cerneret, ſatis omni
permunita & præſidiis obſepta videbantur, timor
deinde inceſſit, ne quos per imminentia juga call
inveniret ad tranſitum Romanus. nam & Lacedæ
monios quondam ita à Perſis circumitos fama erat
& nuper Philippum ab iiſdem Romanis. itaqu
nuncium Heracleam ad Ætolos mittit, ut hanc ſal
tem ſibi operam eo bello præſtarent, ut vertices cir
ca montium occuparent obſiderentque, ne qu
tranſire Romanus poſſet. Hoc nuncio audito, di
ſenſio inter Ætolos orta eſt. pars imperio parendum
regis atque eundum cenſebant; pars ſubſiſtendum
Heracleæ ad utramque fortunam; ut ſive victus
conſule rex eſſet, in expedito haberent integras co
pias ad opem propinquis ferendam civitatibus ſuis
ſive vinceret; ut diſſipatos in fugam Romanos pe
ſequerentur. Vtraque pars non manſit modo in ſen
tentia ſua, ſed etiam exſecuta eſt conſilium. du
millia Heracleæ ſubſtiterunt: duo trifariam diviſ
Ca

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Callidromum & Rhoduntiam, & Tichiunta (hæc nomina cacuminibus ſunt) occupavere. Conſul 17
poſteaquam inſeſſa ſuperiora loca ab Ætolis vidit, M. Porcium Catonem & L. Valerium Flaccum conſulares legatos cum binis millibus delectorum militum ad caſtella Ætolorum, Flaccum in Rhoduntiam & Tichiunta, Catonem in Callidromum mittit. ipſe priuſquam ad hoſtem copias admoveret, vocatos in concionem milites, paucis eſt allocutus: *Pleroſque omnium ordinum milites inter vos eſſe video, qui in hac eadem provincia T. Quintii ductu auſpicioque militaveritis. Macedonico bello inexſuperabilis magis ſaltus ad amnem Aoum fuit, quam hic. Quippe portæ ſunt hæ. & unus inter duo maria clauſis omnibus, velut naturalis tranſitus eſt. munitiones & locis opportunioribus tunc fuerunt, & validiores impoſitæ: exercitus hoſtium ille & numero major, & militum genere aliquanto melior. Quippe illic Macedones Thraceſque & Illyrii erant, ferociſſimæ omnes gentes: hic Syri & Aſiatici Græci ſunt; leviſſima genera hominum, & ſervituti nata. Rex ille bellicoſiſſimus, exercitatus jam inde ab juventa finitimis Thracum atque Illyriorum, & circa omnium accolarum bellis: hic ut aliam omnem vitam ſileam, is eſt, qui quum ad inferendum populo Romano bellum ex Aſia in Europam tranſiſſet, nihil memorabilius toto tempore hibernorum geſſerit, quam quod amoris cauſſa ex domo privata & obſcuri etiam inter populares generis uxorem duxit. & novus maritus velut ſaginatus nuptialibus cœnis, ad pugnam proceſſit. Summa virium ſpeique ejus in Ætolis fuit; gente vaniſſima, & ingratiſſima; ut vos prius experti eſtis, nunc Antiochus experitur. Nam nec convenerunt frequentes, nec contineri in caſtris potuerunt, & in ſeditione ipſi inter ſe ſunt: & quum Hypatam tuendam Heracleamque depopoſciſſent, neutram tutati, refugerunt in juga montium, pars Heracleæ incluſerunt ſeſe. Rex ipſe confeſſus, nuſquam æquo campo non modo congredi ſe ad pugnam audere, ſed ne caſtra quidam in aperto ponere, relicta omni ante ſe*

regio-

regione ea, quam ſe nobis ac Philippo ademiſſe gloria-
batur, condidit ſe intra rupes: ne ante fauces quidem
ſaltus, ut quondam Lacedæmonios fama eſt, ſed intra
penitus retractis caſtris. quod quantum intereſt ad ti-
morem oſtendendum, an muris alicujus urbis obſiden-
dum ſeſe incluſerit? Sed neque Antiochum tuebuntur
anguſtiæ: nec Ætolos vertices illi, quos ceperunt.
Satis undique proviſum anteque præcautum eſt, ne
quid adverſus vos in pugna præter hoſtes eſſet. Illud
proponere animo veſtro debetis; non vos pro Græcia li-
bertate tantum dimicare (quamquam is quoque egre-
gius titulus eſſet, liberatam à Philippo ante, nunc ab
Ætolis & ab Antiocho liberare) neque ea tantum in
præmium veſtrum ceſſura, quæ nunc in regiis caſtris
ſunt: ſed illum quoque omnem apparatum, qui indies
ab Epheſo exſpectatur, prædæ futurum: Aſiam dein-
de Syriamque, & omnia uſque ad ortus ſolis ditiſſi-
ma regna imperio Romano aperturos. Quid deinde
aberit, quin ab Gadibus ad mare rubrum Oceano fines
terminemus, qui orbem terrarum amplexu finit: &
omne humanum genus ſecundum Deos nomen Roma-
num veneretur? In hæc tanta præmia dignos parate
animos, ut craſtino die bene juvantibus Diis acie de-
28 *cernamus.* Ab hac concione dimiſſi milites, priuſ-
quam corpora curarent, arma telaque parant. Luce
prima, ſigno pugnæ propoſito, inſtruit aciem con-
ſul, arcta fronte, ad naturam & anguſtias loci. Rex
poſteaquam ſigna hoſtium conſpexit, & ipſe copias
eduxit. Levis armaturæ partem ante vallum in pri-
mo locavit: tum Macedonum robur, quos Sariſſo-
phoros appellabant, velut firmamentum circa ipſas
munitiones conſtituit his. ab ſiniſtro cornu jacula-
torum ſagittariorumque & funditorum manum ſub
ipſis radicibus montis poſuit, ut ex altiore loco nuda
latera hoſtium inceſſerent. ab dextro Macedonibus
ad ipſum munimentorum finem, qua loca uſque ad
mare invia paluſtri limo & voraginibus claudunt,
elephantos cum aſſueto præſidio poſuit: poſt eos
equites. tum modico intervallo relicto, cæteras co-
pias in ſecunda acie. Macedones pro vallo locati,
primò

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

mò facile ſuſtinebant Romanos, tentantes ab mni parte aditus: multum adjuvantibus qui ex co ſuperiore fundis, velut nimbum, glandes & gittas ſimul & jacula ingerebant. deinde, ut major c jam toleranda vis hoſtium inferebat ſe; pulſi co, intra munimenta ſubductis ordinibus conceſ- runt: inde ex vallo propè alterum vallum, haſtis æ ſe objectis, fecerunt. & ita modica altitudo lli erat, ut & locum ſuperiorem ad pugnandum is præberet: & propter longitudinem haſtarum bjectum haberet hoſtem. Multi temerè ſubeuntes llum transfixi ſunt: & aut incepto irrito receſſiſ- nt, aut plures cecidiſſent, ni M. Porcius ab jugo allidromi, dejectis inde Ætolis, & magna ex par- e cæſis, (incautos enim & pleroſque ſopitos op- reſſerat) ſuper imminentem caſtris collem appa- uiſſet.

19 Flacco non eadem fortuna ad Tichiunta & hoduntiam, nequicquam ſubire ad ea caſtella co- ato, fuerat. Macedones, quique alii in caſtris re- iis erant, primo, dum procul nihil aliud quam tur- a & agmen apparebat, Ætolos credere viſa procul ugna ſubſidio venire. cæterum ut primum ſigna- que & arma ex propinquo cognita eorum aperue- unt, tantus repentè pavor omnes cepit, ut abjectis rmis fugerent. Et munimenta ſequentes impedie- unt, & anguſtiæ vallis, per quam ſequendi erant: & maximè omnium, quod elephanti noviſſimi gminis erant, quos pedes ægrè præterire, eques nul- lo poterat modo; timentibus equis, tumultumque inter ſe majorem quam in prælio edentibus. Aliquantum temporis & direptio caſtrorum tenuit. Scarphiam tamen eo die perſecuti ſunt hoſtem. Multis in ipſo itinere cæſis captiſque, non æquis viriſque tantum, ſed etiam elephantis, quos capere non potuerant, interfectis, in caſtra reverterunt: quæ tentata eo die inter ipſum pugnæ tempus ab Ætolis Heracleam obtinentibus præſidio, ſine ullo haud parum audacis incepti effectu fuerant. Conſul noctis inſequentis tertia vigilia, præmiſſo equitatu ad perſequendum hoſtem, ſigna legionum prima

luce

luce movit. Aliquantum viæ præceperat rex; ut qui non ante quam Elatiæ ab effuſo conſtiterit curſu: ubi primum reliquiis pugnæque & fugæ collectis, cum perexigua manu ſemiermium militum Chalcidem ſe recepit. Romanus equitatus ipſum quidem regem Elatiæ aſſecutus non eſt, ſed magnam partem agminis, aut laſſitudine ſubſiſtentis, aut errore, ut qui ſine ducibus per ignota itinera fugerent, diſſipatos oppreſſerunt. nec præter quingentos, qui circa regem fuerunt, ex toto exercitu quiſquam effugit: etiam ex decem millibus militum, quos Polybio auctore trajeciſſe ſecum regem in Græciam ſcripſimus, exiguus numerus. quid ſi Antiati Valerio credamus ſexaginta millia militum fuiſſe in regio exercitu ſcribenti, quadraginta inde millia ceciſſe, ſupra quinque millia capta cum ſignis militaribus ducentis triginta? Romanorum centum quinquaginta in ipſo certamine pugnæ, ab incurſu Ætolorum ſe tuentes non plus quinquaginta interfecti ſunt.

20 Conſule per Phocidem & Bœotiam exercitum ducente, conſciæ defectionis civitates, cum velamentis ante portas ſtabant; metu ne hoſtiliter diriperentur. cæterum per omnes dies haud ſecus quam in pacato agro ſine violatione ullius rei agmine proceſſit; donec in agrum Coroneum ventum eſt. Ibi ſtatua regis Antiochi poſita in templo Minervæ Itoniæ iram accendit: permiſſumque militi eſt, ut circumjectum templo agrum popularetur. deinde cogitatio animum ſubiit; quum communi decreto Bœotorum poſita eſſet ſtatua, indignum eſſe in unum Coronenſem agrum ſævire. Revocato extemplo milite, finis populandi factus: caſtigati tantum verbis Bœoti, ob ingratum in tantis tamque recentibus beneficiis animum erga Romanos. Inter ipſum pugnæ tempus decem naves regiæ cum præfecto Iſidoro ad Thronium in ſinu Maliaco ſtabant. eo gravis vulneribus Alexander Acarnan nuncius adverſæ pugnæ quum perfugiſſet, trepidæ inde recenti terrore naves Cenæum Eubœæ petierunt. ibi mortuus ſepultuſque Alexander. Tres, quæ ex Aſia pro-

ofectæ eundem portum tenuerant naves, audita
ercitus clade, Epheſum redierunt. Iſidorus ab
næo Demetriadem, ſi fortè eo deferret fuga re-
m, trajecit. Per eoſdem dies A. Atilius præfectus
omanæ claſſis, magnos regios commeatus, jam
itum, quod ad Andrum inſulam eſt, præterve-
os, excepit: alias merſit, alias cepit naves. quæ
viſſimæ agminis erant, curſum in Aſiam verte-
nt. Atilius Piræeum, unde profectus erat, cum
mine captivarum navium revectus, magnam vim
umenti & Athenienſibus, & aliis ejuſdem regio-
s ſociis diviſit. Antiochus ſub adventum conſulis 21
Chalcide profectus, Tenum primo tenuit. inde
heſum tranſmiſit. Conſuli Chalcidem venienti
rtæ patuerunt; quum appropinquante eo Ariſto-
les, præfectus regis, urbe exceſſiſſet. & cæteræ ur-
s in Eubœa ſine certamine traditæ, paucoſque per
es omnibus perpacatis, ſine ullius noxa urbis,
ercitus Thermopylas reductus. multò modeſtia
oſt victoriam, quam ipſa victoria laudabilior. In-
e conſul M. Catonem, per quem quæ geſta eſſent
natus populuſque Romanus haud dubio auctore
iret, Romam miſit. Is à Creuſa (Theſpienſium
mporium eſt, in intimo ſinu Corinthiaco retra-
um) Patras Æchaiæ petit: à Patris Corcyram uſ-
ue Ætoliæ atque Acarnaniæ littora legit: atque
a ad Hydruntum Italiæ trajecit. quinto die inde
edeſtri itinere Romam ingenti curſu pervenit. ante
ucem ingreſſus urbem, à porta ad prætorem M. Ju-
ium iter intendit. Is prima luce ſenatum vocavit.
uo L. Cornelius Scipio aliquot diebus ante à con-
ule dimiſſus, quum adveniens audiſſet prægreſſum
Catonem in ſenatu eſſe; ſupervênit exponenti quæ
eſta eſſent. Duo inde legati juſſu ſenatus in concio-
nem ſunt producti: atque ibi eadem, quæ in ſenatu,
le rebus in Ætolia geſtis, expoſuerunt. Supplicatio
n triduum decreta eſt; & ut quadraginta hoſtiis
majoribus prætor, quibus Diis ei videretur, ſacrifi-
caret. Per eoſdem dies & M. Fulvius Nobilior,
qui biennio ante prætor in ulteriorem Hiſpaniam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

erat profectus , ovans urbem eſt ingreſſus : argen
bigati præ ſe tulit centum & triginta millia : & ex
tra numeratum duodecim millia pondo argenti
22 auri pondo centum viginti ſeptem. Acilius conſu
ab Thermopylis Heracleam ad Ætolos præmiſit
ut tunc ſaltem experti regiam vanitatem reſipiſce-
rent ; traditaque Heraclea, cogitarent de petenda a
ſenatu ſeu furoris ſui , ſeu erroris venia. & cætera
Græciæ civitates defeciſſe eo bello ab optime de ſe me-
ritis Romanis : ſed quia poſt fugam regis , cujus fidu-
cia ab officio deceſſiſſent , non addidiſſent pertinaciam
culpæ, in fidem receptas eſſe. Ætolos quoque , quam-
quam non ſecuti ſint regem , ſed arceſſierint, & duce
belli, non ſocii fuerint ; ſi pœnitere poſſint, poſſe & in-
columes eſſe. Ad ea quum pacati nihil reſponderetur
appareretque armis rem gerendam , & rege ſuperato
bellum Ætolicum integrum reſtare; caſtra ab Ther-
mopylis ad Heracleam movit : eoque ipſo die, ut ſi-
tum noſceret urbis , ab omni parte equo mœnia eſ
circumvectus. Sita eſt Heraclea in radicibus Oetæ
montis : ipſa in campo , arcem imminentem loco
alto , & undique præcipiti habet. Contemplatus
omnia, quæ noſcenda erant, quatuor ſimul locis ag-
gredi urbem conſtituit. à flumine Aſopo , qua &
gymnaſium eſt , L. Valerium operibus atque oppu-
gnationi præpoſuit : arcem extra muros , quæ fre-
quentius propè quam urbs habitabatur , Ti. Sem-
pronio Longo oppugnandam dedit : ſinu Maliaco,
quæ aditum haud facilem pars habebat , M. Bæ-
bium ; ab altero amniculo , quem Melana vocant,
adverſus Dianæ templum , Appium Claudium op-
poſuit. Horum magno certamine intra paucos dies
turres , arieteſque , & alius omnis apparatus oppu-
gnandarum urbium perficitur. & quum ager Hera-
cleenſis paluſter omnis frequenſque proceris arbori-
bus, benigne ad omne genus operum materiam ſup-
peditabat : tum quia refugerant intra mœnia Ætoli,
deſertaque in veſtibulo urbis erant tecta , in varios
uſus non tigna modo & tabulas , ſed laterem quo-
que, & cæmenta, & ſaxa, variæ magnitudinis, præ-
bebant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ant. Et Romani quidem operibus magis quam 23
is urbem oppugnabant: Ætoli contra armis ſe
bantur. nam quum ariete quaterentur muri, non
eis, ut ſolet, exceptos declinabant ictus: ſed
rati, frequentes quidam ignes etiam, quos agge-
s injicerent, ferebant. fornices quoque in muro
t apti ad excurrendum: & ipſi, quum pro di-
s reficerent muros, crebriores eos, ut pluribus
mperetur in hoſtem locis, faciebant. Hoc primis
bus, dum integræ vires erant, & frequentes &
igrè fecerunt: indies deinde pauciores, & ſe-
us. Etenim quum multis urgerentur rebus, nulla
res æque ac vigiliæ conficiebant; Romanis in
gna copia militum ſuccedentibus aliis in ſtatio-
aliorum, Ætolos propter paucitatem eoſdem
noctesque aſſiduo labore urente. Per quatuor
viginti dies, ita ut nullum tempus vacuum di-
atione eſſet, adverſus quatuor è partibus ſimul
ugnantem hoſtem nocturnus diurno continua-
labor eſt. Quum fatigatos jam Ætolos ſciret
ſul & ex ratione temporis, & quod ita transfugæ
rmabant, tale conſilium iniit. media nocte re-
tui ſignum dedit, & ab oppugnatione ſimul
nes milites deductos uſque ad tertiam diei ho-
quietos in caſtris tenuit. inde cœpta oppugna-
ad mediam rurſus noctem perducta eſt: inter-
ſa deinde uſque ad tertiam diei horam. Fatiga-
nem rati cauſſam eſſe Ætoli non continuandæ
ugnationis, quæ & ipſos affecerat, ubi Romanis
um receptui ſignum eſſet, velut ipſi quoque hoc
ocati, pro ſe quiſque ex ſtationibus decedebant:
ante tertiam diei horam armati in muris appa-
ant. Conſul quum nocte media intermiſiſſet op- 24
nationem, quarta vigilia rurſus ab tribus parti-
ſumma vi aggreſſus; ab una Ti. Sempronium
ere intentos milites ſignumque exſpectantes juſ-
ad ea in nocturno tumultu, unde clamor exau-
etur, haud dubie ratus hoſtes concurſuros. Ætoli
s ſopiti affecta labore ac vigiliis corpora ex
nno moliebantur: pars vigilantes adhuc ad ſtre-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

pitum pugnantium in tenebris currunt. Hoſtes pa tim per ruinas jacentis muri tranſcendere conantu partim ſcalis aſcenſus tentant. adverſus quos und que ad opem ferendam occurrunt Ætoli. Pars un in qua ædificia extra urbem erant, neque defend tur, neque oppugnatur: ſed qui oppugnarent, inten ſignum exſpectabant, defenſor nemo aderat. Ja diluceſcebat, quum ſignum conſul dedit: & ſi ullo certamine partim per ſemiruta, partim ſcal integros muros tranſcendere. Simul clamor ind capti oppidi eſt exauditus, undique Ætoli deſert ſtationibus in arcem fugiunt. Oppidum victor permiſſu conſulis diripiunt: non tam ab ira, nec a odio, quam ut miles coërcitus in tot receptis ex p teſtate hoſtium urbibus, aliquo tandem loco fru ctum victoriæ ſentiret. Revocatos inde à medi ferme die milites quum in duas diviſiſſet parte unam radicibus montium circumduci ad rupe juſſit: quæ faſtigio altitudinis par, media valle vel abrupta ab arce erat: ſed adeo prope geminata cac mina eorum montium ſunt, ut ex vertice alte conjici tela in arcem poſſint: cum dimidia militu parte conſul ab urbe eſcenſurus in arcem, ſignum a iis, qui ab tergo in rupem evaſuri erant, exſpecta bat. Non tulêre qui in arce erant Ætoli primu eorum, qui rupem ceperant, clamorem, deinde in petum ab urbe Romanorum; & fractis jam animi & nulla ibi præparata re ad obſidionem diutius t lerandam: utpote congregatis fœminis, puerisqu & imbelli alia turba in arcem, quæ vix capere, n dum tueri multitudinem tantam poſſet. itaque a primum impetum abjectis armis dediderunt ſe Traditus inter cæteros princeps Ætolorum Dam critus eſt: qui principio belli decretum Ætol rum, quo arceſſendum Antiochum cenſuerant T. Quintio poſcenti reſponderat: In Italia dat rum, quum caſtra ibi Ætoli poſuiſſent. ob eam f rociam majus victoribus gaudium traditus fuit. E

25 dem tempore quo Romani Heracleam, Philipp Lamiam ex compoſito oppugnabat; circa The

mop

pylas cum conſule redeunte ex Bœotia, ut victo- ipſi populoque Romano gratularetur, excuſa- ue quod morbo impeditus bello non interfuiſ- congreſſus. inde diverſi ad duas ſimul oppu- ndas urbes profecti. Interſunt ſeptem millia e paſſuum. & quia Lamia quum poſita eſt in ulo, tum regionem ea maxime deſpectat oppi-, qua breve intervallum videtur, & omnia in ſpectu ſunt; quum enixe velut propoſito certa- e Romani Macedoneſque diem ac noctem, aut peribus aut in præliis eſſent, hoc major diffi- as Macedonibus erat, quod Romani aggere & is & omnibus ſupra terram operibus, ſubtus edones cuniculis oppugnabant: & in aſperis s ſilex ſæpe impenetrabilis ferro occurrebat. & n parum procederet inceptum, per colloquia cipum oppidanos tentabat rex, ut urbem dede-: haud dubius, quin ſi prius Heraclea capta, Romanis ſe potius quam ſibi dedituri eſ-; ſuamque gratiam conſul in obſidione libe- a facturus eſſet. nec eum opinio eſt fruſtrata: eſtim enim ab Heraclea capta nuncius venit, ut ugnatione abſiſteret. Æquius eſſe, Romanos tes, qui acie dimicaſſent cum Ætolis, præmia oriæ habere. Ita receſſum ab Lamia eſt, & pro- uæ clade urbis ipſi, ne quid ſimile paterentur, gerunt. Paucis priuſquam Heraclea caperetur 26
us, Ætoli concilio Hypatam coacto, legatos ad iochum miſerunt: inter quos & Thoas idem, & antea, miſſus eſt. mandata erant, ut ab rege rent primum, ut ipſe coactis rurſus terreſtribus alibuſque copiis, in Græciam trajiceret: dein- ſi qua ipſum teneret res, ut pecuniam & auxi- mitteret. id quum ad dignitatem ejus fidemque inere, non prodi ſocios, tum etiam ad incolu- atem regni, non ſinere Romanos omni cura tos, quum Ætolorum gentem ſuſtuliſſent, omni- copiis in Aſiam trajicere. Vera erant quæ di- ntur: eo magis regem moverunt. Itaque in ſentia pecuniam, quæ ad uſus belli neceſſaria

 erat,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

erat, legatis dedit: auxilia terreſtria navaliaque firmavit miſſurum. Thoantem unum ex legatis tinuit, & ipſum haud invitum morantem, ut
27 actor præſens promiſſorum adeſſet. Cæterum H raclea capta fregit tandem animos Ætolorum: poſt paucos dies quam ad bellum renovandum, ciendumque regem in Aſiam miſerant legatos; jectis belli conſiliis, pacis petendæ oratores, conſulem miſerunt. Quos dicere exorſos conſul terfatus, quum alia ſibi prævertenda eſſe dixiſ redire Hypatam eos datis dierum decem indu & L. Valerio Flacco cum iis miſſo, juſſit. ei ſecum acturi fuiſſent, exponere: & ſi qua vel alia. Hypatam ut eſt ventum, principes Ætolo apud Flaccum concilium habuerunt; conſultan quonam agendum modo apud conſulem foret. rantibus iis antiqua fœderum ordiri; meritaque populum Romanum, *Abſiſtere iis Flaccus ju quæ ipſi violaſſent ac rupiſſent. confeſſionem iis c magis profuturam, & totam in preces orationem ſam. nec enim in cauſſa ipſorum, ſed in populi mani clementia ſpem ſalutis poſitam eſſe. & ſu citer agentibus iis ſe adfuturum, & apud conſu & Romæ in ſenatu: eo quoque enim mittendos legatos.* Hæc una via omnibus ad ſalutem viſa *ut in fidem ſe permitterent Romanorum. Ita e & illis violandi ſupplices verecundiam ſe impo ros: & ipſos nihilominus ſuæ poteſtatis fore, ſi*
28 *melius fortuna oſtendiſſet.* Poſteaquam ad conſul ventum eſt, Phæneas legationis princeps long orationem, & varie ad mitigandam iram victo compoſitam, ita ad extremum finivit, ut dic Ætolos ſe ſuaque omnia fidei populi Romani mittere. Id conſul ubi audivit; *Etiam atque et videte*, inquit, *Ætoli, ut ita permittatis.* Tum cretum Phæneas, in quo id diſerte ſcriptum e oſtendit. *Quando ergo*, inquit, *ita permittitis, ſtulo ut mihi Dicæarchum civem veſtrum, & M tam Epirotam,* (Naupactum is cum præſidio greſſus ad defectionem compulerat) *& Amyn*

d

cum principibus Athamanum, quorum conſilio
bis defeciſtis, ſine mora dedatis. prope dicen-
nterfatus Romanum Phæneas, *Non in ſervi-*
m, inquit, *ſed in fidem tuam nos tradidimus. &*
n habeo te imprudentia labi: qui nobis imperes,
oris Græcorum non ſint. Ad hæc conſul, *Nec*
e, inquit, *magnopere nunc curo, quid Ætoli ſa-*
more Græcorum factum eſſe cenſeant: dum ego
Romano imperium inhibeam in deditos modo
to ſuo, ante armis victos. Itaque ni propere fit
impero, vinciri vos jam jubeo: afferrique cate-
& circumſiſtere lictores juſſit. Tum fracta
neæ ferocia, Ætoliſque aliis eſt: & tandem
s conditionis eſſent, ſenſere. & ſe quidem Phæ-
, & qui adſint Ætolorum, *Scire facienda eſſe*
imperentur, dixit: ſed ad decernenda ea concilio
olorum opus eſſe. ad id petere, ut decem dierum
cias daret. Petente Flacco pro Ætolis, induciæ
: & Hypatam reditum eſt. Vbi quum in con-
delectorum, quos Apocletos vocant, Phæneas
uæ imperarentur, & quæ ipſis prope accidiſſent,
ſuiſſet; ingemuerunt quidem principes condi-
i ſuæ, parendum tamen victori cenſebant, &
omnibus oppidis convocandos Ætolos ad con-
m. Poſteaquam vero omnis coacta multitudo 29
m illa audivit, adeo ſævitia imperii atque in-
itate exaſperati animi ſunt, ut ſi in pace fuiſſent,
impetu iræ concitari potuerint ad bellum. Ad
accedebat & difficultas eorum quæ impera-
ur: quonam modo enim utique regem Amy-
drum ſe tradere poſſe? Et ſpes forte oblata, quod
ander eo ipſo tempore ab rege Antiocho ve-
s, implevit exſpectatione vana multitudinem,
marique ingens parari bell[illegible]
quam conſcenderat navem, in Ætoliam perfe-
legatione rediens Phaleram in ſinu Maliaco te-
. inde Lamiam pecuniam quum devexiſſet, ipſe
expeditis veſpera prima inter Macedonum Ro-
naque caſtra medio agro, dum Hypatam no-
allibus petit, in ſtationem incidit Macedonum:

 dedu-

deductuſque ad regem eſt, nondum convivio d
miſſo. Quod ubi nunciatum eſt, velut hoſpitis, no
hoſtis, adventu motus Philippus, accumbere eu
epularique juſſit: atque inde dimiſſis aliis ſolum re
tentum, *ipſum quidem de ſe timere quicquam vetui*
Ætolorum prava conſilia, atque in ipſorum cap
ſemper recidentia, accuſavit. qui primum Romano
deinde Antiochum in Græciam adduxiſſent. Sed pr
teritorum, quæ magis reprehendi quam corrigi p
ſint, oblitum ſe, non facturum, ut inſultet adver
rebus eorum. Ætolos quoque finire tandem adverſ
ſe odia debere; & Nicandrum privatim ejus di
quo ſervatus à ſe foret, meminiſſe. Ita datis qui
tutum eum proſequerentur, Hypatam Nicand
30 conſultantibus de pace Romana ſupervenit. Mani
Acilius vendita aut conceſſà militi circa Heraclea
præda, poſteaquam nec Hypatæ pacata eſſe conſ
lia, & Naupactum concurriſſe Ætolos, ut inde t
tum impetum belli ſuſtinerent, audivit; præmiſ
Ap. Claudio cum quatuor millibus militum ad o
cupanda juga, qua difficiles tranſitus montiu
erant, ipſe Oetam aſcendit: Herculique ſacrificiu
fecit in eo loco, quem Pyram, quod ibi morta
corpus ejus Dei ſit crematum, appellant. inde to
exercitu profectus, reliquum iter ſatis expedi
agmine fecit. Vt ad Coracem eſt ventum (mons
altiſſimus inter Callipolin & Naupactum) ibi
jumenta multa ex agmine præcipitata cum ipſ
oneribus ſunt, & homines vexati. Id facile app
rebat, quam cum inerti hoſte res eſſet, qui tam in
peditum ſaltum nullo præſidio, ut clauderet tranſ
tum, inſediſſet. Tum quoque vexato exercitu,
Naupactum deſcendit: & uno caſtello adverſ
arcem poſito, cæteras partes urbis, diviſis copi
pro ſitu mœnium, circumſedit. nec minus ope
laboriſque ea oppugnatio, quam Heracleæ habu
31 Eodem tempore & Meſſene in Peloponneſo a
Achæis, quod concilii eorum recuſaret eſſe, opp
gnari cœpta eſt. Etenim duæ civitates Meſſene
Elis extra concilium Achaicum erant: cum Ætol

ſentie

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ebant. Elei tamen poſt fugatum ex Græcia Anhum legatis Achæorum lenius reſponderant; *iſſo præſidio regio cogitaturos ſe quid ſibi facien- eſſet.* Meſſenii ſine reſponſo dimiſſis legatis verant bellum trepidique rerum ſuarum, quum ager effuſo exercitu paſſim ureretur, caſtraque pe urbem poni viderent: legatos Chalcidem ad Quintium auctorem libertatis miſerunt, qui ciarent, Meſſenios Romanis, non Achæis, & rire portas, & dedere urbem paratos eſſe. Audilegatis, extemplo profectus Quintius Megaloim, ad Diophanem Prætorem Achæorum mi, qui extemplo reducere eum à Meſſene exercin, & venire ad ſe juberet. Dicto paruit Diopha: & ſoluta obſidione expeditus ipſe prægreſſus nen, circa Andaniam, parvum oppidum inter galopolim Meſſenemque poſitum, Quintio currit. & quum cauſſas oppugnationis exponecaſtigatum leniter, quod tantam rem ſine auritate ſua conatus eſſet; dimittere exercitum ſit: nec pacem omnium bono partam turbare: eſſeniis imperavit, ut exules reducerent, & Aæorum concilii eſſent. ſi qua haberent, de quis aut recuſare, aut in poſterum cavere ſibi velt, Corinthum ad ſe venirent. Diophanem conium Achæorum extemplo ſibi præbere juſſit. i de Zazyntho intercepta per fraudem inſula queus; poſtulavit, ut reſtitueretur Romanis. Philippi Macedonum regis Zacynthus fuerat: eam mercem Amynandro dederat, ut per Athamaniam dure exercitum in ſuperiorem partem Ætoliæ licet. qua expeditione fractis animis, Ætolos comlit ad petendam pacem. Amynander Philippum Megalopolitanum inſulæ præfecit: poſtea per belm, quo ſe Antiocho adverſus Romanos conjunit, Philippo ad munia belli revocato, Hieroclem Agrigentinum ſucceſſorem miſit. Is poſt fugam ab Thermopylis Antiochi, Amynandrumque à Philippo Athamania pulſum, miſſis ultro ad Diohanem prætorem Achæorum nunciis, pecuniam

pactus, inſulam Achæis tradidit. Id præmium b
ſuum eſſe, æquum cenſebant Romani. non en
Manium Acilium conſulem legioneſque Romar
Diophani & Achæis ad Thermopylas pugnaſ
Diophanes adverſus hæc purgare interdum ſe
gentemque: interdum de jure facti diſſerere. Q
dam Achæorum & initio eam ſe rem aſpernatos
ſtabantur, & tunc pertinaciam increpitabant pr
toris: auctoribuſque iis decretum eſt, ut T. Qui
tio ea res permitteretur. Erat Quintius ſicut adve
ſantibus aſper; ita, ſi cederes, idem placabilis. C
miſſa igitur contentione vocis vultuſque, *Si u
lem*, inquit, *poſſeſſionem ejus inſulæ cenſerem Acha
eſſe, auctor eſſem ſenatui populoque Romano, ut ea
vos habere ſinerent. cæterum ſicut teſtudinem, u
collecta in ſuum tegumen eſt, tutam ad omnes ict
video eſſe; ubi exerit partes aliquas, quodcumque n
davit, obnoxium atque infirmum habere; haud d
ſimiliter vos Achæi clauſos undique mari, quæ int
Peloponneſi ſint terminos, ea & jungere vobis,
juncta tueri facile. ſimul aviditate plura amplecten
hinc excedatis; nuda vobis omnia, quæ extra ſint,
expoſita ad omnes ictus eſſe.* Aſſentiente omni co
cilio, nec Diophane ultra tendere auſo, Zacynth
33 Romanis traditur. Per idem tempus Philippus r
proficiſcentem conſulem ad Naupactum percunct
tus, ſi ſe interim quæ defeciſſent ab ſocietate R
mana urbes, recipere vellet; permittente eo,
Demetriadem copias admovit; haud ignarus, qua
ta ibi tum perturbatio eſſet. Deſtituti enim ab om
ſpe, quum deſertos ſe ab Antiocho, ſpem nullam
Ætolis eſſe cernerent; dies noctéſque aut Philip
hoſtis adventum, aut infeſtiorem etiam, quo juſti
irati erant, Romanorum exſpectabant. Turba er
ibi incondita regiorum: qui primo pauci in præſ
dio relicti, poſtea plures, plerique inermes ex pr
lio adverſo fuga delati, nec virium, nec animi ſa
ad obſidionem tolerandam habebant. itaque pra
miſſis à Philippo, qui ſpem impetrabilis veni
oſtendebant; reſponderunt, patere portas regi. A
pri

imum ejus ingreſſum principum quidam urbe ex-
ſſerunt: Eurylochus mortem ſibi conſcivit. An-
ochi milites (ſic enim pacti erant) per Macedo-
iam Thraciamque, proſequentibus Macedonibus,
e quis eos violaret, Lyſimachiam deducti ſunt.
rant & paucæ naves Demetriade, quibus præerat
ſidorus: eæ quoque cum præfecto ſuo dimiſſæ
unt. Inde Dolopiam & Aperantiam & Perræbiæ 34
uaſdam civitates recepit. Dum hæc à Philippo ge-
untur, T. Quintius recepta Zacyntho ab Achaico
oncilio, Naupactum trajecit: quæ jam per duos
menſes (ſed prope excidium erat) oppugnabatur,
& ſi capta vi foret, omne ibi nomen Ætolorum ad
nternecionem videbatur venturum. Cæterum
quamquam merito iratus erat Ætolis, quod ſolos
obtrectaſſe gloriæ ſuæ, quum liberaret Græciam,
meminerat, & nihil auctoritate ſua motos eſſe,
quum, quæ tum maxime acciderant, caſura præmo-
nens, à furioſo incepto eos deterreret; tamen, ſui
maxime operis eſſe credens, nullam gentem libe-
ratæ à ſe Græciæ funditus everti, obambulare mu-
ris, ut facile noſceretur ab Ætolis, cœpit. Conteſtim
à primis ſtationibus cognitus eſt, vulgatumque per
omnes ordines, Quintium eſſe. itaque concurſu
facto undique in muros, manus pro ſe quiſque ten-
dentes, conſonante clamore nominatim Quintium
orare, ut opem ferret ac ſervaret. Et tum quidem,
quamquam moveretur his vocibus, manu tamen
abnuit, quiddam opis in ſe eſſe. Cæterum poſtea-
quam ad conſulem venit: *Vtrum fallit,* inquit, *te
Mani Acili, quid agatur? an quum ſatis provideas,
nihil id magnopere ad ſummam rempublicam perti-
nere cenſes?* Erexerat exſpectatione conſulem; &,
Quin expromis, inquit, *quid rei ſit?* Tum Quin-
tius: *Ecquid vides te devicto Antiocho in duabus
urbibus oppugnandis tempus terere, quum jam prope
annus circumactus ſit imperii tui. Philippum autem,
qui non aciem, non ſigna hoſtium vidit, non ſolum
urbes, ſed tot jam gentes, Athamaniam, Perræbiam,
Aperantiam, Dolopiam ſibi adjunxiſſe? Atqui non*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

non tantum intereſt noſtra, Ætolorum opes ac
minui, quantum, non ſupra modum Philippum
ſcere: & victoriæ tuæ præmium te militeſque
nondum tot urbes, quot Philippum gentes Græcia
35 *bere.* Aſſentiebatur his conſul, ſed pudor, ſi in
incepto abſcederet obſidione, occurrebat. tota
Quintio res permiſſa eſt. Is rurſus ad eam par
muri, qua paulo ante vociferati Ætoli fuerant,
diit. ibi quum impenſius orarent, ut miſerer
gentis Ætolorum; exire aliquos ad ſe juſſit. P
neas ipſe principeſque alii extemplo egreſſi ſ
quibus provolutis ad pedes: *Fortuna*, inquit, *ve*
facit, ut & iræ meæ & orationi temperem. Eve
runt quæ prædixi eventura. & ne hoc quidem reli
vobis eſt, ut indignis accidiſſe ea videantur. Ego
men ſorte quadam nutriendæ Græciæ datus, ne ing
tis quidem benefacere abſiſtam. Mittite oratores
conſulem qui inducias tantum temporis petant,
mittere legatos Romam poßitis, per quos ſenatu
vobis permittatis. Ego apud conſulem depre
tor, defenſorque vobis adero. Ita ut cenſuerat Qui
tius, fecerunt: nec aſpernatus eſt legationem co
ſul. induciiſque in diem certam datis, qua lega
renunciari ab Roma poſſet, ſoluta obſidio eſt,
exercitus in Phocidem miſſus. Conſul cum
Quintio ad Achaicum concilium Ægium traje
ibi de Eleis & exulibus Lacedæmoniorum re
tuendis actum. & neutra perfecta res: quia ſuæ g
tiæ reſervari eam Achæi, Elei per ſe ipſi, quam
Romanos maluerunt Achaico contribui concil
Epirotarum legati ad conſulem venerunt; qu
non ſincera fide in amicitia fuiſſe ſatis conſtaba
militem tamen nullum Antiocho dederant. pec
nia juviſſe eum inſimulabantur; legatos ad rege
ne ipſi quidem miſiſſe inficiabantur. Iis petentibu
ut in amicitia priſtina eſſe liceret; reſpondit conſu
Se, utrum hoſtium, an pacatorum eos numero hab
ret, nondum ſcire. Senatum ejus rei judicem fo
Integram ſe cauſſam eorum Romam rejicere. ind
cias ad id dierum nonaginta dare. Epirotæ Roma
mi

miſſi ſenatum adierunt. iis magis quæ non feciſſent hoſtilia referentibus, quam purgantibus ea, de quibus arguebantur, reſponſum datum eſt, quo veniam impetraſſe, non cauſſam probaſſe videri poſſent. Et Philippi regis legati ſub idem tempus in ſenatum introducti, gratulantes de victoria. iis petentibus, ut ſibi ſacrificare in Capitolio, donumque ex auro liceret ponere in æde Iovis Optimi Maximi; permiſſum ab ſenatu. centum pondo coronam auream poſuerunt. Non reſponſum ſolum benigne legatis eſt: ſed Philippi quoque filius Demetrius, qui obſes Romæ erat, ad patrem reducendus legatis datus eſt. Bellum quod cum Antiocho rege in Græcia geſtum eſt à Manio Acilio conſule, hunc finem habuit.

Alter conſul P. Cornelius Scipio Galliam 36
provinciam ſortitus, priuſquam ad bellum, quod cum Bojis gerendum erat, proficiſceretur, poſtulavit ab ſenatu, ut pecunia ſibi decerneretur ad ludos, quos proprætor in Hiſpania inter ipſum diſcrimen pugnæ voviſſet. Novum atque iniquum poſtulare eſt viſus. cenſuerunt ergo, *quos ludos inconſulto ſenatu ex ſua unius ſententia voviſſet, eos uti de manubiis, ſi quam pecuniam ad id reſervaſſet, vel ſua ipſe impenſa faceret.* eos ludos per dies decem P. Cornelius fecit. Per idem fere tempus ædes matris magnæ Idææ dedicata eſt: quam Deam is P. Cornelius advectam ex Aſia, P. Cornelio Scipione, cui poſt Africano fuit cognomen, P. Licinio conſulibus in Palatium à mari detulerat. Locaverant ædem faciendam ex ſenatusconſulto M. Livius, C. Claudius cenſores, M. Cornelio, Ti. Sempronio conſulibus, tredecim annis poſtquam locata erat. dedicavit eam M. Iunius Brutus: ludique ob dedicationem ejus facti, quos primos ſcenicos fuiſſe, Valerius Antias eſt auctor; Megaleſia appellatos. Item Iuventatis ædem in Circo Maximo C. Licinius Lucullus duûmvir dedicavit. Voverat eam ſexdecim annis ante M. Livius conſul, quo die Aſdrubalem exercitumque ejus cecidit. idem cenſor eam faciendam locavit, M. Cornelio, P. Sem-

pronio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

pronio conſulibus. Hujus quoque dedicandæ cauſſa ludi facti: & eo omnia cum majore religione facta, quod novum cum Antiocho inſtabat bellum.

37 Principio ejus anni, quo hæc jam profecto ad bellum Manio Acilio, manente adhuc Romæ P. Cornelio conſule agebantur; boves duos domitos in Carinis per ſcalas perveniſſe in tegulas ædificii, proditum memoriæ eſt. Eos vivos comburi, cineremque eorum dejici in Tiberim, aruſpices juſſerunt. Tarracinæ & Amiterni nunciatum eſt, aliquoties lapidibus pluiſſe. Minturnis ædem Iovis & tabernas circa forum de cœlo tactas eſſe: Vulturni in oſtio fluminis duas naves fulmine ictas conflagraſſe. Eorum prodigiorum cauſſa libros Sibyllinos ex Senatusconſulto decemviri quum adiſſent, renunciarunt, *Iejunium inſtituendum Cereri eſſe, & id quinto quoque anno ſervandum: & ut novendiale ſacrum fieret, & unum diem ſupplicatio eſſet. coronati ſupplicarent: & conſul P. Cornelius, quibus Diis quibuſque hoſtiis edidiſſent decemviri, ſacrificaret.* Placatis Diis, nunc votis ritè ſolvendis nunc prodigiis expiandis, in provinciam proficiſcitur conſul, atque inde Cn. Domitium proconſulem dimiſſo exercitu, Romam decedere juſſit: ipſe in agrum

38 Boiorum legiones induxit. Sub idem ferè tempus Ligures lege ſacrata coacto exercitu, nocte improviſo caſtra Q. Minucii proconſulis aggreſſi ſunt. Minucius uſque ad lucem intra vallum militem inſtructum tenuit; intentus ne qua tranſcenderet hoſtis munimenta. Prima luce duabus ſimul portis eruptionem fecit. nec primo impetu, quod ſperaverat, Ligures pulſi ſunt: duas amplius horas dubium certamen ſuſtinuere. Poſtremò quum alia atque alia agmina erumperent; & integri feſſis ſuccederent ad pugnam, tandem Ligures inter cætera etiam vigiliis confecti, terga dederunt. cæſa ſuper quatuor millia hoſtium: ex Romanis, ſociiſque minus trecenti perierunt. Duobus ferè poſt menſibus, P. Cornelius conſul cum Boiorum exercitu ſignis collatis egregie pugnavit. Duodetriginta millia hoſtium

cæſa,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

cæſa, Antias Valerius ſcribit: capta tria millia &
quadringentos: ſigna millitaria centum viginti
quatuor: equos mille ducentos triginta: carpenta
ducenta quadraginta ſeptem: ex victoribus mille
quadringentos octoginta quatuor cecidiſſe. Vt in
numero ſcriptori parum fidei ſit (quia in augendo
eo non alius intemperantior eſt) magnam victo-
riam fuiſſe apparet, quod & caſtra capta ſunt, &
Boii poſt eam pugnam extemplo dediderunt ſeſe,
& quod ſupplicatio ejus victoriæ cauſa decreta ab
ſenatu, victimæque majores cæſæ. Per eoſdem dies 39
M. Fulvius Nobilior ex ulteriore Hiſpania ovans
urbem eſt ingreſſus. argenti tranſtulit decem millia
pondo: bigati argenti centum & triginta: auri
centum viginti quinque. P. Cornelius conſul pri-
mo obſidibus à Boiorum gente acceptis, agri par-
te fere dimidia eos mulctavit: quo ſi vellet, popu-
lus Romanus colonias mittere poſſet. Inde Ro-
mam, ut ad triumphum haud dubium, decedens,
exercitum dimiſit, & adeſſe Romæ ad diem trium-
phi juſſit. ipſe poſtero die quam venit, ſenatu in
ædem Bellonæ vocato, quum de rebus ab ſe geſtis
diſſeruiſſet, poſtulavit, ut ſibi triumphanti liceret
in urbem invehi. P. Sempronius Blæſus tribunus
plebis, *non negandum Scipioni, ſed differendum ho-
norem triumphi cenſebat. Bella Ligurum Gallicis
ſemper juncta fuiſſe: eas inter ſe gentes mutua ex pro-
pinquo ferre auxilia. Si P. Scipio, devictis acie
Boiis, aut ipſe cum victore exercitu in agrum Ligu-
rum tranſiſſet, aut partem copiarum Q. Minucio
miſiſſet; qui jam tertium ibi annum dubio detine-
retur bello; debellari cum Liguribus potuiſſe. Nunc
ad triumphum frequentandum deductos eſſe milites,
qui egregiam navare operam reipublicæ potuiſſent:
poſſent etiam, ſi ſenatus, quod feſtinatione triumphi
prætermiſſum eſſet, id reſtituere differendo trium-
pho vellet. Iuberent conſulem cum legionibus redire
in provinciam; dare operam ut Ligures ſubigantur.
Niſi illi cogantur in jus judiciumque populi Roma-
ni; ne Boios quidem quieturos, aut pacem, aut bel-*

lum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

lum utrobique habenda. Devictis Liguribus paucis poſt menſes proconſulem P. Cornelium, multorum exemplo qui in magiſtratu non triumphaverunt
40 triumphaturum eſſe. Ad ea conſul, Neque ſe Ligures provinciam ſortitum eſſe, ait, neque cum Liguribus bellum geſſiſſe, neque triumphum de iis poſtulare: Q. Minucium confidere brevi ſubactis iis meritum triumphum poſtulaturum atque impetraturum eſſe: ſe de Gallis Boiis poſtulare triumphum, quos acie vicerit, caſtris exuerit: quorum gentem biduo poſt pugnam totam acceperit in deditionem: à quibus obſides abduxerit, pacis futuræ pignus. Verum enimvero illud multo majus eſſe, quod tantum numerum Gallorum ceciderit in acie, quod cum tot millibus certe Bojorum nemo ante ſe imperator pugnaverit: plus partem dimidiam ex quinquaginta millibus hominum cæſam, multa millia capta: ſenes puerosque Bojis ſupereſſe. Itaque id quemquam mirari poſſe, cur victor exercitus, quum hoſtem in provincia neminem reliquiſſet, Romam venerit ad celebrandum conſulis triumphum? Quorum militum ſi & in alia provincia opera uti ſenatus velit: utro tandem modo promptiores ad aliud periculum, novumque laborem ituros credat, ſi perſoluta iis ſine detrectatione prioris periculi laboriſque merces ſit, an ſi ſpem pro re ferentes dimittant; jam ſemel in prima ſpe deceptos? Nam quod ad ſe attineat, ſibi gloriæ in omnem vitam illo die ſatis quæſitum eſſe: quo ſe virum optimum judicatum ad accipiendam matrem Idæam miſiſſet ſenatus. Hoc titulo, etſi nec conſulatus nec triumphus addatur, ſatis honeſtam honoratamque P. Scipionis Naſicæ imaginem fore. Vniverſus ſenatus non ipſe modo ad decernendum triumphum conſenſit, ſed etiam tribunum plebis auctoritate ſua compulit ad remittendam interceſſionem. P. Cornelius conſul triumphavit de Bojis. in eo triumpho Gallicis carpentis arma ſignaque & ſpolia omnis generis tranſvexit, & vaſa ænea Gallica: & cum captivis nobilibus equorum quoque captorum gregem traduxit. Aureos torques tranſtulit mille quadringentos

ſeptua-

ptuaginta. ad hæc auri pondo ducenta quadraginta
uinque, argenti infecti factique in Gallicis vaſis
on infabre ſuo more factis, duo millia trecenta
uadraginta pondo, bigatorum nummorum du-
enta triginta tria. militibus, qui currum ſecuti
unt, trecentos vicenos quinos aſſes diviſit: duplex
enturioni, triplex equiti. Poſtero die, concione
dvocata, de rebus ab ſe geſtis, & de injuria tribuni
bello alieno ſe illigantis ut ſuæ victoriæ fructu ſe
efraudaret, quum diſſeruiſſet; milites exauctora-
os dimiſit. Dum hæc in Italia geruntur, Antio- 41
hus Epheſi ſecurus admodum de bello Romano
rat; tamquam non tranſituris in Aſiam Romanis.
uam ſecuritatem ei magna pars amicorum aut per
rrorem aut aſſentando faciebat. Annibal unus,
cujus eo tempore ut maxima apud regem auctori-
tas erat, *Magis mirari ſe*, ajebat, *quod non jam in*
Aſia eſſent Romani, quam venturos dubitare. Pro-
pius eſſe in Aſiam ex Græcia, quam ex Italia in
Græciam trajicere: & multo majorem cauſam An-
tiochum, quam Ætolos eſſe. neque enim mari mi-
nus, quam terra pollere Romana arma. jampridem
claſſem circa Maleam eſſe. Audire ſeſe, nuper novas
naves novumque imperatorem rei gerendæ cauſſa ex
Italia veniſſe. Itaque deſineret Antiochus pacem
ſibi ipſe ſpe vana facere. In Aſia, & de ipſa Aſia
brevi terra marique dimicandum ei cum Romanis
eſſe: & aut imperium adimendum orbem terrarum
affectantibus, aut ipſi regnum amittendum. Vnus
vera & providere & fideliter prædicere viſus. ita-
que ipſe rex navibus, quæ paratæ inſtructæque
erant, Cherſoneſum petit: ut ea loca, ſi forte terra
venirent Romani, præſidiis firmaret. cæteram
claſſem Polyxenidam parare, & deducere juſſit;
ſpeculatorias naves ad omnia exploranda circa in-
ſulas dimiſit. C. Livius præfectus Romanæ claſſis, 42
cum quinquaginta navibus tectis profectus, ab Ro-
ma Neapolim, quo ab ſociis ejus oræ convenire
juſſerat apertas naves, quæ ex fœdere debebantur,
Siciliam inde petit: fretoque Meſſanam præterve-
ctus,

ctus, quum ſex Punicas naves ad auxilium miſſas accepiſſet, ab Rheginis Locriſque, & ejuſdem juris ſociis debitas exegiſſet naves; luſtrata claſſe ad Lacinium, altum petit. Corcyram, quam primam Græciæ civitatum adiit; quum veniſſet, percunctatus de ſtatu belli (necdum enim omnia in Græcia perpacata erant) & ubi claſſis Romana eſſet; poſteaquam audivit circa Thermopylarum ſaltum in ſtatione conſulem ac regem eſſe, claſſem Piræei ſtare; maturandum ratus omnium rerum cauſſa, pergit protinus navigare Peloponneſum. Samen Zazynthumque, quia partis Ætolorum maluerant eſſe, protinus depopulatus, Maleam petit: & proſpera navigatione uſus, paucis diebus Piræeum ad veterem claſſem pervenit. Ad Scyllæum Eumenes rex cum tribus navibus occurrit; quum Æginæ diu incertus conſilii fuiſſet, utrum ad tuendum rediret regnum, (audiebat enim Antiochum Epheſi navales terreſtreſque parare copias) an nuſquam abſcederet ab Romanis, ex quorum fortuna ſua penderet. A Piræeo A. Atilius traditis ſucceſſori quinque & viginti navibus tectis, Romam eſt profectus. Livius una & octoginta roſtratis navibus, multis præterea minoribus, quæ aut apertæ roſtratæ aut
43 ſine roſtris ſpeculatoriæ erant, Delum trajecit. Eo fere tempore conſul Acilius Naupactum oppugnabat. Livium Deli per aliquot dies (& eſt ventoſiſſima regio inter Cycladas, fretis alias majoribus, alias minoribus diviſas) adverſi venti tenuerunt. Polyxenidas certior per diſpoſitas ſpeculatorias naves factus, Deli ſtare Romanam claſſem, nuncios ad regem miſit. qui omiſſis, quæ in Helleſponto agebat, cum roſtratis navibus, quantum accelerare potuit, Epheſum rediit: & conſilium extemplo habuit, faciendumne periculum navalis certaminis foret. Polyxenidas, *Negabat ceſſandum & utique prius confligendum, quam claſſis Eumenis, & Rhodiæ naves conjungerentur Romanis. ita numero non ferme impares futuros; ipſum cæteris omnibus ſuperiorem, & celeritate navium, & va-*

ietate auxiliorum. Nam Romanas naves, quum us inſcite factas immobiles eſſe, tum etiam, ut in terram hoſtium veniant, oneratas commeatu ire: ſuas autem, ut pacata omnia circa ſe relinntes, nihil præter militem atque arma habitu- multum etiam adjuturam notitiam maris terumque & ventorum: quæ omnia ignaros turbaa hoſtes eſſent. Movit omnes auctor conſilii, qui re conſilium exſecuturus erat. Biduum in appau morati: tertio die centum navibus, quarum tuaginta tectæ, cæteræ apertæ, minoris omnes mæ erant, profecti Phocæam petierunt. inde um audiſſet, appropinquare jam Romanam ſſem rex, quia non interfuturus navali certani erat; Magneſiam, quæ ad Sipylum eſt, conſit, ad terreſtres copias comparandas. claſſis ad ſſuntem portum Erythræorum (tamquam ibi ius exſpectatura hoſtem) contendit. Romani, i primum aquilones, (ii namque per aliquot dies uerant) cecidere, ab Delo Phanas, portum iorum in Ægæum mare verſum, petunt: inde urbem circumegere naves, commeatuque ſum-, Phocæam trajiciunt. Eumenes Elæam ad um claſſem profectus, paucis poſt inde diebus m quatuor & viginti navibus tectis, apertis pluus paulo, à Phocæa ad Romanos parantes inuenteſque ſe ad navale certamen, rediit. Inde ntum quinquaginta tectis navibus, apertis ferme inquaginta profecti, primo aquilonibus tranſrſis quum urgerentur in terram, cogebantur tenui mine prope in ordinem ſingulæ naves ire: deinde lenita paulum vis venti eſt, ad Corycum porm, qui ſuper Cyſſuntem eſt, conati ſunt trajite. Polyxenidas, ut appropinquare hoſtes alla- 44
m eſt, occaſione pugnandi lætus, ſiniſtrum ipſe rnu in altum extendit, dextrum cornu præfectos vium ad terram explicare jubet, & æqua fronte l pugnam procedebat. Quod ubi vidit Romanus, ela contrahit, maloſque inclinat, & ſimul armaenta componens, operitur inſequentes naves.

Jam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

jam ferme triginta in fronte erant; quibus ut æqua
ret lævum cornu, dolonibus erectis altum peter
intendit: juſſis, qui ſequebantur, adverſus dextrum
cornu prope terram proras dirigere. Eumene
agmen cogebat. cæterum ut demendis armamen-
tis tumultuari primum cœptum eſt, & ipſe quan-
ta maxima celeritate poteſt, concitat naves. Jam
omnibus in conſpectu erant; duæ Punicæ nave
antecedebant Romanam claſſem, quibus obvia
tres fuerunt regiæ naves. & ut in numero im-
pari, duæ regiæ unam circumſiſtunt. & primum
ab utroque latere remos detergunt: deinde trans
ſcendunt armati, & dejectis cæſiſque propugnato-
ribus, navem capiunt. Vna quæ compari Mart
concurrerat, poſtquam captam alteram navem vi
dit, priuſquam à tribus ſimul circumveniretur, re
tro ad claſſem refugit. Livius indignatione accen
ſus, prætoria nave in hoſtes tendit. adverſus quam
eadem ſpe duæ, quæ Punicam unam navem cir
cumvenerant, quum inferrentur, demittere in
aquam remos ab utroque latere remiges ſtabiliendæ
navis cauſſa juſſit, & in advenientes hoſtium nave
ferreas manus injicere: & ubi pugnam pedeſtri ſi-
milem feciſſet, meminiſſe Romanæ virtutis, ne
pro viris ducere regia mancipia. Haud paulo faci
lius, quam ante duæ unam, tunc una duas nave
expugnavit, cepitque. Et jam claſſes quoque undi
que concurrerant, & paſſim permiſtis navibus pu
gnabatur. Eumenes, qui extremus commiſſo cer
tamine advenerat, ut animadvertit lævum corn
hoſtium ab Livio turbatum; dextrum ipſe, ub
æqua pugna erat, invadit. Nec ita multo poſt, pri
mum ab lævo cornu fuga cœpit. Polyxenidas enin
ut virtute militum haud dubie ſuperari ſe vidit
ſublatis dolonibus effuſe fugere intendit: mox iden
& qui prope terram cum Eumene contraxerar
45 certamen, fecerunt. Romani & Eumenes, quoa
ſufficere remiges potuerunt, & in ſpe erant extrem
agminis vexandi, ſatis pertinaciter ſecuti ſun
poſteaquam celeritate navium, utpote levium
ſu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ſuas commeatu onuſtas eludi fruſtra tendentes viderunt, tandem abſtiterunt; tredecim captis navibus cum milite ac remige, decem demerſis. Romanæ claſſis una Punica navis, in primo certamine ab duabus circumventa, periit. Polyxenidas non prius, quam in portu Epheſi, fugæ finem fecit. Romani eo die, unde egreſſa regia claſſis erat, manſerunt: poſtero die hoſtem perſequi intenderunt. medio fere in curſu obviæ fuere iis quinque & viginti tectæ Rhodiæ naves, cum Pauſiſtrato præfecto claſſis. Iis adjunctis Epheſum hoſtem perſecuti, ante oſtium portus acie inſtructa ſteterunt. Poſteaquam confeſſionem victis ſatis expreſſerunt, Rhodii & Eumenes domos dimiſſi: Romani Chium petentes, Phœnicuntem primum portum Erythrææ terræ prætervecti, nocte anchoris jactis, poſtero die in inſulam ad ipſam urbem trajecerunt. ubi paucos dies remige maxime reficiendo morati, Phocæam tranſmittunt. Ibi, relictis ad præſidium urbis quatuor quinqueremibus, ad Canas claſſis venit: & quum jam hiems appeteret, foſſa valloque circumdatis naves ſubductæ. Exitu anni comitia Romæ habita, quibus creati ſunt conſules L. Cornelius Scipio, & C. Lælius: intuentibus cunctis ad finiendum cum Antiocho bellum. Poſtero die prætores creati, M. Tuccius, L. Aurunculeius, Cn. Fulvius, L. Æmilius, P. Junius, C. Atinius Labeo.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

EPITOME
LIBRI XXXVII.

LVcius Cornelius Scipio conſul legato P. Scipione Africano, qui ſe legatum fratris futurum dixerat, ſi ei Græcia & Aſia provincia decerneretur, quum C. Lælio, qui multum in ſenatu poterat, ea provincia dari videretur; profectus ad bellum adverſus Antiochum gerendum, in Aſiam primus omnium Romanorum ducum trajecit. Æmilius Regillus adverſus regiam claſſem Antiochi feliciter pugnavit ad Myonneſum, Rhodiis adjuvantibus. Filius Africani ab Antiocho captus, patri remiſſus eſt. Manius Acilius Glabrio de Antiocho, quem Græcia expulerat, & de Ætolis triumphavit. Victo deinde Antiocho à L. Cornelio Scipione, adjuvante Eumene rege Attali Pergameni filio, pax data: ea conditione, ut omnibus provinciis citra Taurum montem cederet. Eumeni, quo juvante Antiochus victus erat, regnum ampliatum. Rhodiis quoque, qui & ipſi juverant, quædam civitates conceſſæ. Colonia deducta eſt Bononia. Æmilius Regillus, qui præfectos Antiochi navali certamine vicerat, navalem triumphum duxit. L. Cornelius Scipio, qui cum Antiocho debellaverat, cognomine fratri coæquatus, Aſiaticus appellatus eſt.

1 LUCIO Cornelio Scipione, & C. Lælio conſulibus, nulla prius, ſecundum religiones acta in ſenatu res eſt, quam de Ætolis. & legati eorum inſtitere, quia brevem induciarum diem habebant: & ab T. Quintio, qui tum Romam ex Græcia redierat, adjuti ſunt. Ætoli, ut quibus plus in miſericordia ſenatus, quam in cauſſa ſpei eſſet, ſuppliciter egerunt; veteribus benefactis nova penſantes maleficia. Cæterum & præſentes interrogationibus undique ſenatorum, confeſſionem magis noxæ, quam reſponſa exprimentium, fatigati ſunt: & ex-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

excedere curia juſſi, magnum certamen præbuere. Plus ira, quam miſericordia in cauſſà eorum valebat. quia non ut hoſtibus modo, ſed tanquam indomitæ & inſociabili genti, ſuccenſebant. Per aliquot dies quum certatum eſſet, poſtremo neque dari, neque negari pacem placuit. duæ conditiones eis latæ ſunt: vel ſenatui liberum arbitrium de ſe permitterent; vel mille talentum darent, eoſdemque amicos atque inimicos haberent. Exprimere cupientibus, quarum rerum in ſe arbitrium ſenatui permitterent; nihil certi reſponſum eſt. ita infecta pace dimiſſi, urbe eodem die, Italia intra quindecim dies excedere juſſi. Tum de conſulum provinciis cœptum eſt agi. Ambo Græciam cupiebant. Multum Lælius in ſenatu poterat. is quum ſenatus aut ſortiri aut comparare inter ſe provincias conſules juſſiſſet; elegantius facturos dixit, ſi judicio Patrum, quam ſi ſorti eam rem permiſiſſent. Scipio reſponſo ad hoc dato, cogitaturum quid ſibi faciendum eſſet, cum fratre uno locutus; juſſuſque ab eo permittere audacter ſenatui; renunciat collegæ, facturum ſe quod is cenſeret. Quum res aut nova, aut vetuſtate exemplorum memoriæ jam exoletæ, relata exſpectatione certaminis ſenatum erexiſſet, P. Scipio Africanus dixit, *Si L. Scipioni fratri ſuo provinciam Græciam decreviſſent, ſe legatum iturum.* Hæc vox magno aſſenſu audita, ſuſtulit certamen. Experiri libebat, utrum plus regi Antiocho in Annibale victo, an in victore Africano conſuli legionibuſque Romanis auxilii foret: ac propè omnes Scipioni Græciam, Lælio Italiam decreverunt. Prætores inde provincias ſortiti; L. Aurunculejus urbanam, Cn. Fulvius peregrinam, L. Æmilius Regillus claſſem, P. Junius Brutus Tuſcos, M. Tuccius Apuliam & Bruttios, C. Atinius Siciliam. Conſuli deinde, cui Græcia provincia decreta erat, ad eum exercitum quem à Manio Acilio (duæ autem legiones erant) accepturus eſſet, in ſupplementum addita peditum civium Romanorum tria millia, equites centum, & ſociûm Latini nominis quinque millia, equi-

equites ducenti: & adjectum, ut quum in provinciam veniſſet, ſi è republica videretur eſſe, exercitum in Aſiam trajiceret. Alteri conſuli totus novus exercitus decretus: duæ legiones Romanæ, & ſociûm Latini nominis, quindecim millia peditum, equites ſexcenti. Exercitum ex Liguribus Quintius Minucius (jam enim confectam provinciam ſcripſerat, & Ligurum omne nomen in deditionem veniſſe) traducere in Boios, & Publio Cornelio proconſuli tradere, juſſus. Ex agro, quo victos bello mulctaverat Boios, deductæ urbanæ legiones, quæ priore anno conſcriptæ erant, M. Tuccio prætori datæ, & ſociûm Latini nominis peditum quindecim millia, equites ſexcenti, ad Apuliam Bruttioſque obtinendos. A. Cornelio ſuperioris anni prætori, qui Bruttios cum exercitu obtinuerat, imperatum, ſi ita conſuli videretur, ut legiones in Ætoliam trajectas Manio Acilio traderet; ſi is manere ibi vellet. ſi Acilius redire Romam mallet, ut A. Cornelius cum eo exercitu in Ætolia remaneret. C. Atinium Labeonem provinciam Siciliam exercitumque à M. Æmilio accipere placuit, & in ſupplementum ſcribere ex ipſa provincia, ſi vellet, peditum duo millia, & centum equites. P. Junius Brutus in Tuſcos exercitum novum, legionem unam Romanam, & decem millia ſociûm Latini nominis ſcribere, & quadringentos equites; L. Æmilius, cui provincia maritima erat, viginti naves longas, & ſocios navales à M. Junio prætore ſuperioris anni accipere juſſus, & ſcribere ipſe mille navales ſocios, duo millia peditum: cum iis navibus militibuſque in Aſiam proficiſci, & claſſem à C. Livio accipere. Duas Hiſpanias Sardiniamque obtinentibus prorogatum in annum imperium eſt, & iidem exercitus decreti. Siciliæ Sardiniæque binæ eo anno decumæ frumenti imperatæ: Siculum omne frumentum in Ætoliam ad exercitum portari juſſum: ex Sardinia pars Romam, pars
3 in Ætoliam, eodem quo Siculum. Priuſquam conſules in provincias proficiſcerentur, prodigia per pontifices procurari placuit. Romæ Junonis Lucinæ tem-

templum de cœlo tactum erat: ita ut faſtigium val-
væque deformarentur. Puteolis pluribus locis mu-
ris, & porta fulmine icta, & duo homines exanima-
ti. Nurſiæ ſereno, ſatis conſtabat nimbum ortum.
Ibi quoque duos liberos homines exanimatos. Terra
apud ſe pluiſſe Tuſculani nunciabant: & Reatini
mulam in agro ſuo peperiſſe. Ea procurata: Latinæ-
que inſtauratæ; quod Laurentibus carnis, quæ dari
debet, data non fuerat. Supplicatio quoque earum
religionum cauſſa fuit. quibus Diis decemviri ex li-
bris fieret, ediderunt. Decem ingenui, decem virgi-
nes, patrimi omnes matrimique ad id ſacrificium
adhibiti: & decemviri nocte lactentibus rem divi-
nam fecerunt. P. Cornelius Scipio Africanus, priuſ-
quam proficiſceretur, fornicem in Capitolio adver-
ſus viam, qua in Capitolium aſſcenditur cum ſignis
ſeptem auratis, duobus equis, & marmorea duo la-
bra ante fornicem poſuit. Per eoſdem dies principes
Ætolorum tres & quadraginta, inter quos Damo-
critus & frater ejus erant, ab duabus cohortibus
miſſis à Manio Acilio, Romam deducti, & in Lau-
tumias conjecti ſunt. cohortes inde ad exercitum
redire L. Cornelius conſul juſſit: legati ab Ptolo-
mæo & Cleopatra, regibus Ægypti, gratulantes
quod Manius Acilius conſul Antiochum regem
Græcia expuliſſet, venerunt: adhortanteſque, ut in
Aſiam exercitum traducerent, omnia perculſa metu
non in Aſia modo, ſed etiam in Syria eſſe, reges
Ægypti ad ea quæ cenſuiſſet ſenatus, paratos fore.
Gratiæ regibus actæ: legatis munera dari juſſa, in
ſingulos quaternûm millium æris. L. Cornelius con- 4
ſul peractis quæ Romæ agenda erant, pro concione
edixit, ut milites, quos ipſe in ſupplementum ſcri-
pſiſſet, quique in Bruttiis cum A. Cornelio propræ-
tore eſſent, ut hi omnes Idibus Quintilibus Brun-
duſium convenirent. Item treis legatos nominavit.
Sex. Digitium, L. Apuſtium, C. Fabricium Luſci-
num, qui ex ora maritima undique naves Brundu-
ſium contraherent: & omnibus jam paratis, palu-
datus ab urbe eſt profectus. Ad quinque millia vo-
lun-

luntariorum ex Romanis ſociiſque, qui emerita ſt
pendia ſub imperatore P. Africano habebant, præſ
fuere exeunti conſuli, & nomina dederunt. Per e
dies, quibus eſt profectus ad bellum conſul, lud
Apollinaribus, ante diem quintum Idus Quintil
cœlo ſereno interdiu obſcurata lux eſt, quum lu
ſub orbem ſolis ſubiſſet. Et L. Æmilius Regillus, c
navalis provincia evenerat, eodem tempore prof
ctus eſt. L. Aurunculeio negotium ab ſenatu datu
eſt, ut triginta quinqueremes, viginti triremes fac
ret: quia fama erat, Antiochum poſt prælium nav
le majorem claſſem aliquanto reparare. Ætoli priu
quam legati ab Roma retulerunt, nullam ſpem pa
eſſe, quamquam omnis ora maritima eorum quæ
Peloponneſum verſa eſt, depopulata ab Achæis era
periculi magis quam damni memores, ut Romar
intercluderent iter, Coracem montẽ occupaverur
neque enim dubitabant, ad oppugnationem Naup
cti eos principio veris redituros eſſè. Acilio, qui
exſpectari ſciebat, ſatius viſum eſt inopinatam a
gredi rem, & Lamiam oppugnare. Nam & à Phili
po propè ad excidium adductos eſſe. & tunc eo ipſ
quod nihil tale timerent, opprimi incautos poſ
Profectus ab Elatia primum in hoſtium terra ci
Sperchium amnem poſuit caſtra: inde nocte mo
5 ſignis, prima luce corona mœnia eſt aggreſſus. M
gnus pavor ac tumultus, ut in re improviſa fuit. co
ſtantius tamen, quam quis facturos crederet in t
ſubito periculo, quum viri propugnarent, fæmi
tela omnis generis ſaxaque in muros gererent, m
tifariam ſcalis appoſitis, urbem eo die defenderu
Acilius, ſigno receptui dato, ſuos in caſtra me
fermè die reduxit: & tunc cibo & quiete refe
corporibus, priuſquam prætorium dimitteret,
nunciavit, ut ante lucem armati paratique eſſent.
expugnata urbe ſe eos in caſtra non reducturum. I
dem tempore quo pridie pluribus locis aggreſſus,
oppidanos jam vires, jam tela, jam ante omnia a
mus deficeret, intra paucas horas urbem cepit.
partim divendita, partim diviſa præda, conſili

ha-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

…itum, quid deinde faceret. Nemini ad Naupa…m iri placuit; occupato ad Coracem ab Ætolis …u. ne tamen ſegnia æſtiva eſſent, & Ætoli non …etratam pacem ab ſenatu, nihilominus per ſuam …ctationem haberent, oppugnare Acilius Amphiſ…n ſtatuit. ab Heraclea per Oetam exercitus eo du…s. Quum ad mœnia caſtra poſuiſſet, non corona, …t Lamiam, ſed operibus oppugnare urbem eſt …rtus. Pluribus ſimul locis aries admovebatur: & …um quaterentur muri, nihil adverſus tale machi…tionis genus parare, aut comminiſci oppidani co…bantur. omnis ſpes in armis & audacia erat, eru…onibuſque crebris & ſtationes hoſtium, & eos …os, qui circa opera & machinas erant, turbabant. …ltis tamen locis murus decuſſus erat, quum alla… 6 …n eſt, ſucceſſorem Apolloniæ expoſito exercitu, … Epirum ac Theſſaliam venire. Cum tredecim …llibus peditum & quingentis equitibus conſul ve…bat. jam in ſinum Maliacum venerat. & præmiſ… Hypatam, qui tradere urbem juberent, poſtea…am reſponſum eſt, nihil niſi ex communi Ætolo…n decreto facturos; ne teneret ſe oppugnatio Hy…æ nondum Amphiſſa recepta, præmiſſo fratre …ricano, Amphiſſam ducit. Sub adventum eorum …pidani relicta urbe (jam enim magna ex parte nu…a mœnibus erat) in arcem, quam inexpugnabi…n habent, omnes armati atque inermes conceſſe… Conſul ſex millia fermè paſſuum inde poſuit ca…n. eo legati Athenienſes primum ad P. Scipionem, …egreſſum agmen (ſicut ante dictum eſt) deinde ad …nſulem venerunt; deprecantes pro Ætolis. Cle…entius reſponſum ab Africano tulerunt. qui cauſ…n relinquendi honeſte Ætolici belli quærens, A…m & regem Antiochum ſpectabat: juſſeratque …henienſes, non Romanis ſolum, ut pacem bello …eferrent, ſed etiam Ætolis perſuadere. Celeriter …ctoribus Athenienſibus frequens ab Hypata lega… Ætolorum venit. & ſpem pacis eis ſermo etiam …ricani, quem priorem adierunt, auxit; comme…orantis, multas gentes populoſque in Hiſpania

prius, deinde in Africa in fidem ſuam veniſſe.
omnibus ſe majora clementiæ benignitatiſq;, qua
virtutis bellicæ monumenta reliquiſſe. Perfecta v
debatur res, quum aditus conſul idem illud reſpo
ſum retulit, quo fugati ab ſenatu fuerant. Eo tan
quam novo quum icti Ætoli eſſent (nihil enim n
legatione Athenienſium, nec placido Africani r
ſponſo profectum videbant) referre ad ſuos dixeru
7 velle. Reditum inde Hypatam eſt, nec conſilium
pediebatur: nam neque unde mille talentûm da
tur erat; & permiſſo libero arbitrio, ne in corp
ſua ſæviretur, metuebant. Redire itaque eoſdem
gatos ad conſulem & Africanum juſſerunt, & pe
re, ut ſi dare verè pacem, non tantum oſtendere, f
ſtrantes ſpem miſerorum, vellent; aut ex ſum
pecuniæ demerent, aut permiſſionem extra civi
corpora fieri juberent. Nihil impetratum, ut mu
ret conſul: & ea quoque irrita legatio dimiſſa
Secuti & Athenienſes ſunt, & princeps legatio
eorum Echedemus, fatigatos tot repulſis Æto
& complorantes inutili lamentatione fortun
gentis, ad ſpem revocavit; auctor inducias ſex m
ſium petendi, ut legatos Romam mittere poſſ
Dilationem nihil ad præſentia mala, quippe
ultima eſſent, adjecturam. levari per multos ca
tempore interpoſito præſentes clades poſſe. Au
re Echedemo iidem miſſi, prius P. Scipione
vento, per eum inducias temporis ejus, quod p
bant, à conſule impetraverunt: & ſoluta obſidi
Amphiſſæ, M. Acilius tradito conſuli exercitu,
vincia deceſſit. & conſul ab Amphiſſa Theſſal
repetit, ut per Macedoniam Thraciamque du
in Aſiam. Tum Africanus fratri, *Iter, quod in*
L. Scipio, ego quoque approbo. ſed totum id ver
in voluntate Philippi. Qui ſi imperio noſtro fid
& iter, & commeatus, & omnia quæ in longo i
exercitus alunt juvantque, nobis ſuppeditabit.
deſtituat, nihil per Thraciam ſatis tutum ha
Itaque prius regis animum explorari placet. o
explorabitur, ſi nihil ex præparato agentem opp

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

i mittetur. T. Sempronius Gracchus longè tum
cerrimus juvenum ad id delectus, per diſpoſitos
nos propè incredibili celeritate ab Amphiſſa (in-
enim eſt dimiſſus) die tertio Pellam pervenit. In
nvivio rex erat, & in multum vini proceſſerat:
ipſa remiſſio animi, ſuſpicionem dempſit, novare
n quicquam velle. Et tum quidem comiter acce-
is hoſpes. poſtero die commeatus exercitui para-
; benignè, pontes in fluminibus factos, vias, ubi
nſitu difficiles erant, munitas vidit. Hæc referens
dem, qua ierat, celeritate Thaumacis occurrit
nſuli. Inde certiore & majore ſpe lætus exerci-
ad præparata omnia in Macedoniam pervênit.
nientes regio apparatu accepit, & proſecutus eſt
. Multa in eo & dexteritas & humanitas viſa,
æ commendabilia apud Africanum erant; virum
ut ad cætera egregium, ita à comitate, quæ ſine
curia eſſet, non averſum. Inde non per Macedo-
m modo, ſed etiam Thraciam, proſequente &
eparante omnia Philippo, ad Helleſpontum per-
ntum eſt. Antiochus poſt navalem ad Corycum
gnam, quum totam hiemem liberam in apparatus
reſtres maritimoſque habuiſſet; claſſi maximè re-
andæ, ne tota maris poſſeſſione pelleretur, inten-
fuerat. Succurrebat, *Superatum ſe quum claſſis
fuiſſet Rhodiorum. quod ſi ea quoque (nec commiſ-
os Rhodios, ut iterum morarentur) certamini adeſ-
, magno ſibi navium numero opus fore, ut viribus &
gnitudine claſſem hoſtium æquaret.* Itaque & An-
balem in Syriam miſerat ad Phœnicum arceſſen-
s naves, & Polyxenidam, quo minus proſperè ge-
res erat, eò enixius & ea quæ erant reficere, &
as parare naves juſſit. Ipſe in Phrygia hibernavit.
dique auxilia accerſens, etiam in Gallogræciam
ſerat. Bellicoſiores ea tempeſtate erant, Gallicos
huc, nondum exoleta ſtirpe gentis, ſervantes ani-
os. Filium Seleucum in Æolide reliquerat cum
ercitu ad maritimas continendas urbes. quas illinc
Pergamo Eumenes, hinc à Phocæa Erythriſque,
omani ſollicitabant. Claſſis Romana, ſicut ante

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

dictum eſt, ad Canas hibernabat. Eo media ferr
hieme rex Eumenes cum duobus millibus peditu
equitibus centum, venit. Is quum magnam præda
agi poſſe dixiſſet ex hoſtium agro, qui circa Thya
ra eſſet, hortando perpulit Livium, ut quinque mil
militum ſecum mitteret. miſſi ingentem prædam i
9 tra paucos dies averterunt. Inter hæc Phocææ ſedi
orta, quibuſdam ad Antiochum multitudinis a
mos avocantibus. Gravia hiberna navium era
grave tributum; quod togæ quingentæ impera
erant cum quingentis tunicis: gravis etiam ino
frumenti, propter quam naves quoque & præſidi
Romanum exceſſit. tum vero liberata metu fac
erat, quæ plebem in concionibus ad Antiochum t
hebat. Senatus & optimates in Romana ſociet
perſtandū cenſebant. defectionis auctores plus ap
multitudinem valuerunt. Rhodii, quo magis ce
tum priore æſtate erat, eo maturius æquinoctio v
no eundem Pauſiſtratum claſſis præfectum cum
& triginta navibus miſerunt. Jam Livius à Ca
cum triginta navibus, & ſeptem quadriremibus, c
ſecum Eumenes rex adduxerat, Helleſpontum p
bat: ut ad tranſitum exercitus, quem terra ventur
opinabatur; præpararet quæ opus eſſent. In portu
quem vocant Achæorum, claſſem primum adve
inde Ilium aſcendit, ſacrificioque Minervæ fa
legationes finitimas ab Eleunte & Dardano & R
teo, tradentes in fidem civitates ſuas, benignè a
vit. Inde ad Helleſponti fauces navigat; & de
navibus in ſtatione contra Abydum relictis, ca
claſſe in Europam ad Seſton oppugnandam traj
Jam ſubeuntibus armatis muros, fanatici Galli
mum cum ſolenni habitu ante portam occurr
Juſſu ſe matris Deûm famulos Deæ venire me
rant, ad precandum Romanum, ut parceret mœn
urbique. Nemo eorum violatus eſt: mox univ
ſenatus cum magiſtratibus ad dedendam urbem
ceſſit. Inde Abydum trajecta claſſis. ubi quum te
tis per colloquia animis, nihil pacati reſponder
10 ad oppugnationem ſeſe expediebant. Dum h

H

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ellеſponto geruntur, Polyxenidas regius præfectus
(rat autem exul Rhodius) quum audiſſet, profectam
domo populariu m ſuorum claſſem, & Pauſiſtra-
m præfectum ſuperbè quædam & contemptim in
concionatum dixiſſe, præcipuo certamine animi
verſus eum ſumpto, nihil aliud dies noctеſque
itabat animo, quam ut verba magnifica ejus rebus
nfutaret. Mittit ad eum hominem & illi notum
ui diceret, *Et ſe Pauſiſtrato patriæque ſuæ magno*
ui, ſi liceat, fore. & à Pauſiſtrato ſe reſtitui in pa-
iam poſſe. Quum, quonam modo ea fieri poſſent,
irabundus Pauſiſtratus percunctaretur, fidem pe-
nti dedit agendæ communiter rei, aut ſilentio te-
endæ. Tum internuncius, regiam claſſem aut to-
m, aut majorem ejus partem, Polyxenidam tradi-
rum ei. precium tanti meriti nullum aliud paciſci,
am reditum in patriam. Magnitudo rei, nec ut
ederet, nec ut aſpernaretur dicta, effecit. Panor-
um Samiæ terræ petit: ibique ad explorandam
m, quæ oblata erat, ſubſiſtit. Vltro citroque nuncii
rſare: nec fides ante Pauſiſtrato facta eſt, quam
oram nuncio ejus Polyxenidas ſua manu ſcripſit,
ea, quæ pollicitus eſſet, facturum: ſignoque ſuo
npreſſas tabellas miſit. Eo vero pignore velut au-
toratum ſibi proditorem ratus eſt. Neque enim
um, qui ſub rege viveret, commiſſurum fuiſſe, ut
dverſus ſemetipſum indicia manu ſua teſtata daret.
nde ratio ſimulatæ proditionis compoſita, *Omnem*
rerum apparatum omiſſurum, Polyxenidas dicere;
on remigem, non ſocios navales ad claſſem frequen-
es habiturum: ſubducturum per ſimulationem reſi-
iendi quaſdam naves, alias in propinquos portus di-
iſſurum: paucas ante portum Epheſi in ſalo habi-
urum. quas, ſi exire res cogeret, objecturus certamini
ret. Quam negligentiam Polyxenidam in claſſe
a habiturum Pauſiſtratus audivit, eam ipſe ex-
emplo habuit. partem navium ad commeatus ar-
eſſendos Halicarnaſſum, partem Samum ad urbem
niſit: ut paratus eſſet, quum ſignum aggrediendi à
roditore accepiſſet. Polyxenidas augere ſimulando

errorem, ſubducit quaſdam naves, alias velut ſubd
cturus eſſet, navalia reficit: remiges ex hibernis n
Epheſum arceſſit, ſed Magneſiam occultè cog
11 Fortè quidam Antiochi miles, quum Samum rei p
vatæ cauſſa veniſſet, pro ſpeculatore comprehen
deducitur Panormum ad præfectum. is percuncta
ti, quid Epheſi ageretur, incertum metu, an er
ſuos haud ſincera fide, omnia aperit: claſſem inſt
ctam paratamque in portu ſtare: remigium om
Magneſiam ad Sipylum miſſum: perpaucas na
ſubductas eſſe, & navalia tegi: numquam intent
rem navalem adminiſtratam eſſe. Hæc ne pro ve
audirentur, animus errore & ſpe vana præoccu
tus fecit. Polyxenidas ſatis omnibus compara
nocte remige à Magneſia arceſſito, deductiſ
raptim quæ ſubductæ erant navibus, quum di
non tam in apparatu abſumſiſſet, quam quod c
ſpici proficiſcentem claſſem nolebat; poſt ſolis
caſum profectus ſeptuaginta navibus tectis, ve
adverſo ante lucem Pygela portum tenuit.
quum interdiu ob eandem cauſam quieſſet; n
in proxima Samiæ terræ trajecit. Hinc Nican
quodam archipirata cum quinque navibus te
Palinurum juſſo petere, atque inde armatos,
proximum per agros iter eſſet, Panormum ad
gum hoſtium ducere; ipſe interim claſſe diviſa
ex utraque parte fauces portus teneret, Panorm
petit. Pauſiſtratus primo, ut in re necopinata,
batus parumper, deinde vetus miles celeriter co
cto animo, terra melius arceri, quam mari h
poſſe ratus; armatos duobus agminibus ad prom
toria quæ cornibus objectis ab alto portum faci
ducit: inde facilè telis ancipitibus hoſtem ſum
turus. id incœptum ejus Nicander à terra m
quum turbaſſet, repentè mutato conſilio naves
ſcendere omnes jubet. Tum vero ingens pariter
litum nautarumque trepidatio orta, & veluti
in naves fieri, quum ſe mari terraque ſimul ce
rent circumventos. Pauſiſtratus unam viam ſa
eſſe ratus, ſi vim facere per fauces portus,
en

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

mpere in mare apertum poſſet; poſteaquam con-
ndiſſe ſuos vidit, ſequi cæteris juſsis, ipſe princeps
citata nave remis ad oſtium portus tendit. Supe-
tem jam fauces navem ejus Polyxenidas, tribus
nqueremibus circumſiſtit. Navis roſtris icta ſup-
mitur: telis obruuntur propugnatores: inter quos
Pauſiſtratus impigrè pugnans interficitur. Na-
m reliquarum ante portum aliæ, aliæ in portu
prehenſæ; quædam à Nicandro, dum moliuntur
erra, captæ. quinque tantum Rhodiæ naves, cum
abus Cois effugerunt; terrore flammæ micantis
ſibi inter confertas naves facta. contis enim bi-
à prora prominentibus trullis ferreis multum
nceptum ignem præ ſe portabant. Erythrææ trire-
es, quum haud procul à Samo Rhodiis navibus,
ibus ut eſſent præſidio veniebant, obviæ fugienti-
a fuiſſent, in Helleſpontum ad Romanos curſum
verterunt. Sub idem tempus Seleucus proditam
hocæam porta una per cuſtodes aperta, recepit: &
yme, aliæque ejuſdem oræ urbes, ad eum metu 12
efecerunt. Dum hæc in Æolide geruntur, Abydus
uum per aliquot dies obſidionem toleraſſet, præſi-
io regio tutante mœnia, jam omnibus feſſis, Phi-
ota quoque, præfecto præſidii permittente, magi-
tratus eorum cum Livio de conditionibus traden-
æ urbis agebant. rem diſtinebat, quod utrum ar-
mati, an inermes emitterentur regii, parum conve-
iebat. Hæc agentibus quum interveniſſet nuncius
Rhodiorum cladis, emiſſa de manibus res eſt. me-
uens enim Livius, ne ſucceſſu tantæ rei inflatus Po-
yxenidas, claſſem quæ ad Canas erat opprimeret;
Abydi obſidione, cuſtodiaque Helleſponti extem-
plo relicta, naves, quæ ſubductæ Canis erant, dedu-
cit. Et Eumenes Elæam venit. Livius omni claſſe,
cui adjunxerat triremes duas Mitylenæas, Phocæam
petit. quam quum teneri valido regio præſidio au-
diſſet, nec procul Seleuci caſtra eſſe; depopulatus
maritimam oram, & præda maximè hominum
raptim in naves impoſita, tantum moratus, dum
Eumenes cum claſſe aſſequeretur, Samum petere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

intendit. Rhodiis primo audita clades ſimul pa
rem, ſimul luctum ingentem fecit. nam præter
vium militumque jacturam, quod floris, quod
boris in juventute fuerat, amiſerant: multis nob
bus ſecutis inter cætera auctoritatē Pauſiſtrati, q
inter ſuos merito maxima erat. deinde quod fra
capti, quod à cive potiſſimum ſuo forent, in i
luctus vertit. Decem extemplo naves, & diebus
paucis, decem alias præfecto omnium Eudamo
ſerunt: quem aliis virtutibus bellicis haudqu
Pauſiſtrato parem; cautiorem, quo minus animi e
ducem futurum credebant. Romani & Eumenes
in Erythræam primum claſſem applicaverunt.
noctem unam morati, poſtero die Corycum Tej
promontorium tenuerunt. inde quum in proxi
Samiæ vellent trajicere, non exſpectato ſolis o
ex quo ſtatum cœli notare gubernatores poſſ
in incertam tempeſtatem miſerunt. Medio in
ſu aquilone in ſeptentrionem verſo, exaſpe
13 fluctibus mari jactari cœperunt. Polyxenidas S
mum petituros ratus hoſtes, ut ſe Rhodiæ cl
conjungerent; ab Epheſo profectus, primo
Myonneſum ſtetit: inde ad Macrin (quam voca
inſulam trajecit: ut prætervehentis claſſis, ſi q
aberrantes ex agmine naves poſſet, aut poſtrem
agmen opportune adoriretur. Poſteaquam parſa
tempeſtate claſſem vidit, occaſionem primo agg
diendi ratus, paulo poſt increbreſcente vento,
majores jam volvente fluctus, quia pervenire ſe
eos videbat non poſſe, ad Æthaliam inſulam t
jecit: ut inde poſtero die Samum ex alto peten
naves aggrederetur. Romani pars exigua, pri
tenebris portum Samiæ deſertum tenuerunt: cl
ſis cætera noctem totam in alto jactata, in eund
portum decurrit. Ibi ex agreſtibus cognito, hoſti
naves ad Æthaliam ſtare; conſilium habitu
utrum extemplo decernerent, an Rhodiam exſ
ctarent claſſem. dilata re (ita enim placuit) Co
cum, unde venerant, trajecerunt. Polyxenidas qu
que quum fruſtra ſtetiſſet, Epheſum rediit. Tum R

n

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

næ naves vacuo ab hoſtibus mari Samum traje-
unt. Eodem & Rhodia claſſis poſt dies paucos
iit. quam ut exſpectatam eſſe appareret, profecti
emplo ſunt Epheſum, ut aut decernerent navali
tamine, aut ſi detrectaret hoſtis pugnam (quod
rimum intererat ad animos civitatum) timoris
feſſionem exprimerent. Contra fauces portus in-
ucta in frontem navium acie ſtetere, poſteaquam
mo adverſus ibat claſſe diviſa, pars in ſalo ad
ium portus in anchoris ſtetit: pars in terram mi-
es expoſuit. In eos jam ingentem prædam late
populato agro agentes, Andronicus Macedo, qui
præſidio Epheſi erat, jam mœnibus appropin-
antes eruptionem fecit, exutoſque magna parte
ædæ, ad mare ac naves redegit. Poſtero die inſi-
is medio fermè viæ poſitis, ad eliciendum extra
œnia Macedonem, Romani ad urbem agmine
e: inde, quum ea ipſa ſuſpicio, ne quis exiret,
terruiſſet, redierunt ad naves: & terra marique
gientibus certamen hoſtibus, Samum, unde ve-
rat, claſſis repetit. inde duas ſociorum ex Italia,
as Rhodias triremes cum præfecto Epicrate Rho-
orum ad fretum Cephalleniæ tuendum prætor
iſit. Infeſtum id latrocinio Lacedæmonius Hy-
iſtas cum juventute Cephallenum faciebat: clau-
mque jam mare commeatibus Italicis erat. Piræei 14
. Æmilio Regillo ſuccedenti ad navale imperium
picrates occurrit. qui audita clade Rhodiorum,
um ipſe duas tantum quinqueremes haberet; Epi-
atem cum quatuor navibus in Aſiam ſecum redu-
it. proſecutæ etiam apertæ Athenienſium naves
int. Ægeo mari trajecit. Eodem Timaſicrates
hodius cum duabus quadriremibus ab Samo no-
te intempeſta venit: deductuſque ad Æmilium,
ræſidii cauſſa ſe miſſum ait: quod eam oram ma-
s infeſtam, onerariis regiæ naves excurſionibus
rebris ab Helleſponto atque Abydo facerent. Tra-
cienti Æmilio à Chio Samum, duæ Rhodiæ qua-
riremes miſſæ obviam ab Livio, & rex Eumenes
um duabus quinqueremibus occurrit. Samum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

posteaquam ventum eſt, accepta à Livio claſſe,
ſacrificio, ut aſſolet, ritè facto, Æmilius concili
advocavit. Ibi C. Livius (is enim eſt primus ro
tus ſententiam) *Neminem fidelius dare poſſe co*
lium, dixit, *quam eum, qui id alteri ſuaderet, q*
ipſe ſi in eodem loco eſſet, facturus fuerit. Se in a
mo habuiſſe tota claſſe Epheſum petere, & onera
ducere multa ſaburra gravatas, atque eas in fauc
portus ſupprimere. & eo minoris molimenti ea cl
ſtra eſſe, quod in fluminis modum, longum & an
ſtum & vadoſum oſtium portus ſit. Ita ademtu
ſe maris uſum hoſtibus fuiſſe, inutilemque claſſem
15 *cturum.* Nulli ea placere ſententia. Eumenes
quæſivit, *Quid tandem ubi demerſis navibus f*
naſſent clauſtra maris, utrum libera ſua claſſe ab
ſuri inde forent ad opem ferendam ſociis terrorem
hoſtibus præbendum? an nihilo minus tota claſſe p
tum obſeſſuri? Sive enim abſcedant, cui dubi
eſſe quin hoſtes extracturi demerſas moles ſint,
minore molimento aperturi portum quam obſtruat
Sin autem manendum ibi nihilominus ſit, quid
tinere claudi portum? Quin contra, illos tutiſ
portu, opulentiſſima urbe fruentes, omnia Aſia p
bente, quieta æſtiva acturos: Romanos aperto in m
fluctibus tempeſtatibuſque objectos, omnium in
in aſſidua ſtatione futuros: ipſos magis alligatos
peditoſque, ne quid eorum quæ agenda ſint, poſ
agere, quam ut hoſtes clauſos habeant. Eudamus p
fectus Rhodiæ claſſis, magis eam ſibi diſplicere ſ
tentiam oſtendit, quam ipſe quid cenſeret, faci
dum dixit. Epicrates Rhodius, omiſſa in præſe
Epheſo, *Mittendam navium partem in Lyci*
cenſuit: & Patara, caput gentis, in ſocietatem adj
gendam. in duas res magnas id uſui fore & Rho
pacatis contra inſulam ſuam terris, totis viribus
cumbere in unius belli, quod adverſus Antiochum
curam poſſe: & eam claſſem, quæ in Lycia compa
retur, intercludi, ne Polyxenidæ conjungatur. H
maximè movit ſententia. placuit tamen Regill
tota claſſe evehi ad portum Epheſi, ad inferend

ſtibus terrorem. C. Livius cum duabus quinque- 16
nibus Romanis, & quatuor quadriremibus Rho-
is, & duabus apertis Smyrnæis, in Lyciam eſt
ſſus; Rhodum prius juſſus adire, & omnia cum
communicare conſilia. Civitates quas prætervé-
is eſt, Miletus, Myndus, Halicarnaſſus, Cnidus,
ous, imperata enixè fecerunt. Rhodum ut eſt ven-
m; ſimul & ad quam rem miſſus eſſet, iis expo-
t, & conſuluit eos. Approbantibus cunctis, &
eam quam habebat claſſem, aſſumptis tribus qua-
iremibus navigat Patara. Primo ſecundus ventus
ipſam urbem ferebat eos: ſperabantque ſubito
rrore aliquid moturos. poſteaquam circumagente
vento fluctibus dubiis volvi cœptum eſt mare,
ervicerunt quidem remis, ut tenerent terram: ſed
eque circa urbem tuta ſtatio erat, nec ante ho-
ium portus in ſalo ſtare poterant; aſpero mari &
octe imminente. Prætervecti mœnia, portum
hœnicunta, minus duûm millium ſpacio inde di-
antem, petiere, navibus à maritima vi tutum:
d altæ rupes inſuper imminebant, quas celeriter
ppidani aſſumptis regiis militibus quos in præſidio
abebant, ceperunt. adverſus quos Livius, quam-
uam erant iniqua ac difficilia ad exitus loca; Iſ-
æos auxiliares, & Smyrnæorum expeditos juve-
es miſit. Ii, dum miſſilibus primo, & adverſus
aucos levibus excurſionibus laceſſebatur magis
uam conſerebatur pugna, ſuſtinuerunt certamen.
oſteaquam plures ab urbe affluebant, & jam om-
iis multitudo effundebatur, timor inceſſit Livium,
e & auxiliares circumvenirentur, & navibus etiam
b terra periculum eſſet: ita non milites ſolum, ſed
tiam navales ſocios, remigum turbam, quibus
quiſque poterat telis, armatos in prælium eduxit.
Tum quoque anceps pugna fuit; neque milites ſo-
lum aliquot, ſed L. Apuſtius tumultuario prælio
cecidit. poſtremo tamen fuſi fugatique ſunt Lycii,
atque in urbem compulſi: & Romani cum haud
incruenta victoria ad naves redierunt. Inde in Thel-
meſſicum profecti ſinum, qui latere uno Cariam,

altero

altero Lyciam contingit, omiſſa Patara ampl
tentandi ſpe, Rhodii domum dimiſſi ſunt. Livi
prætervectus Aſiam, in Græciam tranſmiſit,
conventis Scipionibus (qui tum circa Theſſalia
27 erant) in Italiam trajiceret. Æmilius poſteaqua
omiſſas in Lycia res, & Livium profectum in It
liam cognovit, quum ipſe ab Epheſo repulſus tem
peſtate irrito incepto Samum revertiſſet, turpe r
tus, tentata fruſtra Patara eſſe, proficiſci eo to
claſſe, & ſumma vi aggredi urbem ſtatuit. Miletu
& cæteram oram ſociorum prætervecti, in Barg
liatico ſinu exſcenſionem ad Jaſſum fecerunt. V
bem regium tenebat præſidium: agrum circa R
mani hoſtiliter depopulati ſunt. Miſſis deinde q
per colloquia principum & magiſtratuum tentare
animos, poſteaquam nihil in poteſtate ſua reſpo
derunt eſſe, ad urbem oppugnandam ducit. Era
Jaſſenſium exules cum Romanis: ii frequent
Rhodios orare inſtiterunt, *Ne urbem & vicina*
ſibi & cognatam innoxiam perire ſinerent. Sibi ex
lii nullam aliam cauſſam eſſe, quam fidem erga R
manos. Eadem vi regiorum, qua ipſi pulſi ſint, tene
eos qui in urbe maneant. omnium Iaſſenſium una
mentem eſſe, ut ſervitutem regiam effugerent. Rho
dii moti precibus, Eumene etiam rege aſſumpto
ſimul ſuas neceſſitudines commemorando, ſimu
obſeſſæ regio præſidio urbis cauſſam miſerando
pervicerunt, ut oppugnatione abſiſteretur. Profec
inde pacatis cæteris, quum oram Aſiæ legeren
Loryma (portus adverſus Rhodum eſt) perven
runt. Ibi in principiis ſermo primo inter tribun
militum ſecretus oritur, deinde ad aures ipſius Æ
milii pervenit, abduci claſſem ab Epheſo, ab ſu
bello: ut ab tergo liber relictus hoſtis, in tot pro
pinquas ſociorum urbes omnia impune conari poſ
ſet. Movere ea Æmilium: vocatoſque Rhodio
quum percunctatus eſſet, utrumnam Pataris uni
verſa claſſis in portu ſtare poſſet, quum reſpondiſ
ſent, non poſſe; cauſſam nactus omittendæ rei
28 Samum reducit naves. Per idem tempus Seleucu

An

ntiochi filius, quum per omne hibernorum tem-
is exercitum in Æolide continuiſſet, partim ſociis
ferendo opem, partim quos in ſocietatem pellicere
on poterat depopulandis; tranſire in fines regni
umenis, dum is procul ab domo cum Romanis
Rhodiis Lyciæ maritima oppugnaret, ſtatuit.
d Elæam primo infeſtis ſignis acceſſit: deinde
miſſa oppugnatione urbis, agros hoſtiliter depo-
ulatus, ad caput arcemque regni Pergamum ducit
ppugnandam. Attalus primo ſtationibus ante ur-
em poſitis, & excurſionibus equitum leviſque ar-
naturæ, magis laceſſebat, quam ſuſtinebat hoſtem.
oſtremo quum per levia certamina expertus, nulla
arte virium ſe parem eſſe, intra mœnia ſe recepiſ-
et, obſideri urbs cœpta eſt. Eodem ferme tempore
Antiochus ab Apamea profectus, Sardibus pri-
um, deinde, haud procul Seleuci caſtris, ad ca-
ut Cayci amnis ſtativa habuit, cum magno exer-
tu miſto variis ex gentibus. Plurimum terroris in
allorum mercede conductis quatuor millibus erat.
os, paucis admiſtis, ad pervaſtandum paſſim Per-
umenum agrum miſit. Quæ poſteaquam Samum
nt nunciata, primo Eumenes avocatus domeſtico
ello cum claſſe Elæam petit: inde quum præſto
iſſent equites peditumque expediti: præſidio eo-
um tutus, priuſquam hoſtes ſentirent aut move-
ntur, Pergamum contendit. ibi rurſus levia per
xcurſiones prælia fieri cœpta; Eumene ſummæ rei
iſcrimen haud dubie detrectante. Paucos poſt dies
omana Rhodiaque claſſis, ut regi opem ferrent,
læam ab Samo venerunt. Quos ubi expoſuiſſe co-
ias Elææ, & tot claſſes in unum conveniſſe por-
um, Antiocho allatum eſt; & ſub idem tempus
udivit, conſulem cum exercitu jam in Macedonia
ſe, pararique quæ ad tranſitum Helleſponti opus
ſent; tempus veniſſe ratus, prius quam terra ma-
que ſimul urgeretur, agendi de pace; tumulum
uendam adverſus Elæam caſtris cepit. ibi peditum
mnibus copiis relictis, cum equitatu (erant autem
x millia equitum) in campos ſub ipſa Elææ mœ-
nia

nia deſcendit : miſſo caduceatore ad Æmilium
19 velle ſe de pace agere. Æmilius Eumene à Pergam
accito, adhibitis & Rhodiis, concilium habui
Rhodii haud aſpernari pacem : Eumenes *Nec hone*
ſtum eſſe dicere, eo tempore de pace agi : nec exitum
rei imponi poſſe. Qui enim, inquit, *aut honeſte in*
cluſi mœnibus & obſeſſi leges pacis accipiemus? au
cui rata iſta pax erit, quam ſine conſule, non ex au
ctoritate ſenatus, injuſſu populi Romani peregerimus
Quæro enim, pace per te facta, rediturusne extemp
in Italiam ſis, claſſem exercitumque deducturus
aut exſpectaturus, quid de ea re conſuli placeat, qui
ſenatus cenſeat, aut populus jubeat? Reſtat ergo, u
maneas in Aſia, & rurſus in hiberna copiæ reducta
omiſſo bello, exhauriant commeatibus præbendis ſ
cios : deinde (ſi ita viſum ſit iis penes quos poteſt
fuerit) inſtauremus novum de integro bellum. quo
poſſumus, ſi ex hoc impetu rerum nihil prolatan
remittitur, ante hiemem Diis volentibus perfeciſſ
Hæc ſententia vicit, reſponſumque Antiocho eſ
ante conſulis adventum de pace agi non poſſe. An
tiochus pace nequicquam tentata, vaſtatis Elæe
ſium primum; deinde Pergamenorum agris, rel
cto ibi Seleuco filio, Adramytteum, hoſtiliter it
nere facto, petit: agrum opulentum, quem vocan
Thebes campum, carmine Homeri nobilitatum
neque alio ullo loco Aſiæ major regiis militib
parta eſt præda. Eodem Adramytteum, ut urb
præſidio eſſent, navibus circumvecti, Æmilius &
20 Eumenes venerunt. Per eoſdem forte dies Elæa
ex Achaia mille pedites cum centum equitibus
Diophane omnibus his copiis præpoſito, acceſſ
runt. quos egreſſos navibus obviam miſſi ab Attal
nocte Pergamum deduxerunt. Veterani omnes
periti belli erant, & ipſe dux Philopœmenis, ſumm
tum omnium Græcorum imperatoris diſcipulu
qui biduum ſimul ad quietem hominum equorum
que, & ad viſendas hoſtium ſtationes, quibus loc
temporibuſque accederent, reciperentque ſeſe
ſumpſerunt. Ad radices ferè collis, in quo poſita e

urb

rbs, regii ſuccedebant. ita libera ab tergo popula-
o erat, nullo ab urbe, ne in ſtationes quidem qui
rocul jacularetur, excurrente. Poſtquam ſemel
ompulſi metu ſe mœnibus incluſerunt, contem-
tus eorum, & inde negligentia apud regios oritur;
on ſtratos, non infrænatos magna pars habebant
quos. paucis ad arma & ordines relictis, dilapſi
æteri ſparſerant ſe toto paſsim campo: pars in ju-
eniles luſus laſciviamque verſi, pars veſcentes ſub
mbra, quidam ſomno etiam ſtrati. Hæc Diopha-
es ex alta urbe Pergamo contemplatus, arma ſuos
apere, & ad portam præſto eſſe jubet: ipſe Attalum
diit, & in animo ſibi eſſe dixit, hoſtium ſtationem
entare. Ægrè id permittente Attalo, quippe qui
entum equitibus adverſus trecentos, mille pediti-
us cum quatuor millibus pugnaturũ cerneret; porta
greſſus, haud procul ſtatione hoſtium occaſionem
pperiens conſedit. Et qui Pergami erant, amentiam
nagis quam audaciam credere eſſe: & hoſtes pauli-
per in eos verſi, ut nihil moveri viderunt, nec ipſi
uicquam ex ſolita negligentia, inſuper etiam elu-
entes paucitatem, mutarunt. Diophanes quietos
liquamdiu ſuos, velut ad ſpectaculum modò edu-
tos, continuit: poſteaquam dilapſos ab ordinibus
oſtes vidit, peditibus quantum accelerare poſſent,
equi juſsis, ipſe princeps inter equites cum turma
ua quam poſſet effuſiſsimis habenis, clamore ab
mni ſimul pedite atque equite ſublato, ſtationem
oſtium improviſo invadit. Non homines ſolum,
ed equi etiam territi, quum vincula abrupiſſent;
repidationem & tumultum inter ſuos fecerunt,
auci ſtabant impavidi equi: eos ipſos non ſter-
ere, non infrænare, aut aſcendere facilè poterant;
nulto majorem quam pro numero equitum, terro-
em Achæis inferentibus. Pedites vero ordinati &
præparati ſparſos per negligentiam, & ſemiſomnes
propè adorti ſunt: cædes paſsim fugaque per cam-
pos facta eſt. Diophanes ſecutus effuſos quoad tu-
um fuit, magno Achæorum genti decore parto
ſpectaverant enim è mœnibus Pergami non viri,
modo,

modo , ſed fœminæ etiam) in præſidium urbis re-
21 diit. Poſtero die regiæ magis compoſitæ & ordi-
natæ ſtationes , quingentis paſſibus longius ab urbe
poſuerunt caſtra : & Achæi eodem fermè tempore
atque in eundem locum proceſſerunt. Per multa
horas intenti utrimque , velut jam futurum impe-
tum exſpectavêre : poſteaquam haud procul occaſi
ſolis redeundi in caſtra tempus erat, regii ſignis col-
latis abire agmine ad iter magis quam ad pugnam
compoſito cœpêre. Quievit Diophanes , dum in
conſpectu erant. deinde eodem, quo pridie, impetu
in poſtremum agmen incurrit: tantumque rurſu
pavoris ac tumultus incuſſit , ut quum terga cæde-
rentur, nemo pugnandi cauſſa reſtiterit : trepidan-
teſque, & vix ordinem agminis ſervantes, in caſtr
compulſi ſunt. Hæc Achæorum audacia Seleucum
ex agro Pergameno movere caſtra coegit. Antio-
chus poſteaquam Romanos & Eumenem ad tuen-
dum Adramytteum veniſſe audivit ; ea quidem
urbe abſtinuit ; depopulatus agros. Peræam inde
coloniam Mitylenæorum expugnavit. Cotton , &
Corylenus, & Aphrodiſias, & Crene, primo im-
petu captæ ſunt. inde per Thyatira Sardeis rediit
Seleucus in maritima ora permanens , aliis terrori
aliis præſidio erat. Claſſis Romana cum Eumen
Rhodiiſque, Mitylenen primo , inde retro , und
profecta erat , Elæam rediit. Inde Phocæam pe
tentes, ad inſulam quam Bachium vocant, (immi
net urbi Phocenſium) appulerunt , & quibus ant
abſtinuerant templis , ſigniſque (egregie autem ex
ornata inſula erat) quum hoſtiliter diripuiſſent
ad ipſam urbem tranſmiſerunt . eam diviſis inter
partibus quum oppugnarent, & viderent, ſine ope-
ribus, armis, ſcaliſque, capi non poſſe ; miſſum a
Antiocho præſidium trium millium armatorum
quum intraſſet urbem ; extemplo oppugnation
omiſſa , claſſis ad inſulam ſe recepit : nihil aliu
22 quam depopulato circa urbem hoſtium agro. Ind
placuit Eumenem domum dimitti , & præpara
conſuli atque exercitui , quæ ad tranſitum Hell
ſpon

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

nti opus eſſent: Romanam Rhodiamque claſ- n redire Samum, atque ibi in ſtatione eſſe, ne lyxenidas ab Epheſo moveret. Rex Elæam, Ro- ni & Rhodii Samum redierunt. Ibi M. Æmi- s frater prætoris deceſſit. Rhodii, celebratis exſe- iis, adverſus claſſem quam fama erat, ex Syria nire, tredecim ſuis navibus & una Coa quinque- mi, altera Gnidia, Rhodum ut ibi in ſtatione ent, profecti ſunt. Biduo ante quam Eudamus m claſſe à Samo veniret, tredecim à Rhodo na- s cum Pamphilida præfecto adverſus eandem Sy- cam claſſem miſſæ, aſſumptis navibus quatuor, æ Cariæ præſidio erant, oppugnantibus regiis, ædala & quædam alia parva caſtella obſidione emerunt. Eudamum confeſtim exire placuit. ad- tæ huic quoque ſunt ad eam claſſem, quam habe- t, ſex apertæ naves. Profectus quum quantum celerare poterat, maturaſſet; ad portum, quem egiſten vocant, prægreſſos conſequitur. inde uno mine Phaſelidem quum veniſſent; optimum vi- m eſt ibi hoſtem opperiri. In confinio Lyciæ & 23
mphyliæ Phaſelis eſt: prominet penitus in al- m, conſpiciturque prima terrarum Rhodum à licia petentibus, & procul navium præbet pro- ctum. eo maxime, ut in obvio claſſi hoſtium eſ- it, electus locus eſt. Cæterum quod non provi- runt, & loco gravi & tempore anni (medium im æſtatis erat) ad hoc inſolito odore ingruere orbi vulgo, maxime in remiges cœperunt. cujus ſtilentiæ metu profecti, quum prætervehérentur mphylium ſinum, ad Eurymedontem amnem pulſa claſſe, audiunt ab Aſpendiis ad Sidam jam ſtes eſſe. Tardius navigaverant regii, adverſo npore Eteſiarum, quod velut ſtatum Favoniis ntis eſſet. Rhodiorum duæ & triginta quadrire- es, quatuor triremes fuere. Regia claſſis ſeptem & ginta majoris formæ navium erat, in quibus tres pteres & quatuor hexeres habebat. præter has de- m triremes erant. & alii adeſſe hoſtes ex ſpecula adam cognovere. Vtraque claſſis poſtero die luce

pri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

prima, tamquam eo die pugnatura, è portu movit: & poſteaquam ſuperavere Rhodii promontorium, quod ab Sida prominet in altum; extemplo & conſpecti ab hoſtibus ſunt, & ipſi eos viderunt. Ab regio ſiniſtro cornu, quod ab alto objectum erat, Annibal, dextro Apollonius purpuratorum unus præerat. & jam in frontem directas habebant naves. Rhodii longo agmine veniebant. prima prætoria navis Eudami erat: cogebat agmen Chariclitus: Pamphilidas mediæ claſſi præerat. Eudamus poſteaquam hoſtium aciem inſtructam & paratam ad concurrendum vidit; & ipſe in altum evehitur, & deinceps, quæ ſequebantur, ſervantes ordinem in frontem dirigere jubet. Ea res primo tumultum præbuit. nam nec ſic in altum evectus erat, ut ordo omnium navium ad terram explicari poſſet: & feſtinans ipſe præpropere cum quinque ſolis navibus Annibali occurrit. cæteri quia in frontem dirigere juſſi erant, non ſequebantur. Extremo agmini loci nihil ad terram relicti erat: trepidantibuſque iis inter ſe, jam in dextro cornu adverſus Annibalem
24 pugnabatur. Sed momento temporis, & navium virtus & uſus rei maritimæ terrorem omnem Rhodiis dempſit. nam & in altum celeriter evectæ naves, locum poſt ſe quæque venienti ad terram dedêre: & ſi qua concurrerat roſtro cum hoſtium navi, aut proram lacerabat, aut remos detergebat, aut libero inter ordines diſcurſu prætervecta, in puppim impetum dabat. maxime exterruit hepteris regia à multo minore Rhodia nave uno ictu demerſa. Itaque jam haud dubie dexterum cornu hoſtium in fugam inclinabat. Eudamum in alto, multitudine navium maxime Annibal, cæteris omnibus longe præſtantem, urgebat: & circumveniſſet, ni ſigno ſublato ex prætoria nave, (quo diſperſam claſſem in unum colligi mos erat) omnes quæ in dextro cornu vicerant naves, ad opem ferendam ſuis concurriſſent. tum & Annibal, quæque circa eum erant naves, capeſſunt fugam: nec inſequi Rhodii, ex magna parte ægris, & ob id celerius feſ-

ſis

remigibus, potuerunt. Quum in alto ubi ſubſti-
ant, cibo reficerent vires, contemplatus Euda-
s hoſtes claudas mutilaſque naves apertis navi-
remulco trahentes, viginti paulo amplius inte-
s abſcedentes; è turri prætoriæ navis ſilentio fa-
, *Exſurgite*, inquit, *& egregium ſpectaculum ca-
ite oculis!* Conſurrexere omnes, contemplati-
trepidationem fugamque hoſtium; prope una
e exclamavere omnes, ut ſequerentur. Ipſius
damı multis ictibus vulnerata navis erat. Pam-
ilidam & Chariclitum inſequi, quoad putarent
um, juſſit. Aliquamdiu ſecuti ſunt: poſteaquam
ræ appropinquabat Annibal, veriti ne include-
tur vento in hoſtium ora, ad Eudamum revecti,
terem captam, quæ primo concurſu icta erat,
re Phaſelidem pertraxerunt. inde Rhodum, non
n victoria læti, quam alius alium accuſantes,
od quum potuiſſet, non omnis ſummerſa aut ca-
a claſſis hoſtium foret, redierunt. Annibal ictus
o prælio adverſo, ne tum quidem prætervehi Ly-
m audebat, quum conjungi veteri regiæ claſſi
am primum cuperet. Et id ne ei facere liberum
et, Rhodii Chariclitum cum viginti navibus ro-
atis ad Patara & Megeſten portum miſerunt. Eu-
mum cum ſeptem navibus maximis ex ea claſſe
i præfuerat, Samum redire ad Romanos juſſe-
nt: ut quantum conſilio, quantum auctoritate
leret, compelleret Romanos ad Patara oppu-
anda. Magnam lætitiam Romanis jam prius nun- 25
us victoriæ, deinde adventus attulit Rhodiorum.
apparebat, ſi ea cura Rhodiis dempta eſſet, va-
ios eos tuta ejus regionis maria præſtituros. ſed
ofecto Antiocho ab Sardibus, ne opprimerentur
bes maritimæ, abſcedere cuſtodia Ioniæ atque
olidis prohibuerunt. Pamphilidam cum quatuor
vibus tectis ad eam claſſem quæ circa Patara erat,
iſerunt. Antiochus non civitatum modo, quæ
rca ſe erant, contrahebat præſidia, ſed ad Pruſiam
ithyniæ regem miſerat legatos literaſque, quibus
anſitum in Aſiam Romanorum increpabat: *Ve-
nire*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

nire eos ad omnia regna tollenda, ut nullum uſqua
orbis terrarum, niſi Romanum imperium eſſet. Ph
lippum & Nabin expugnatos, ſe tertium peti. ut qui
que proximus ab oppreſſo ſit, per omneis, velut cont
nens incendium, pervaſurum. Ab ſe, gradum in B
thyniam fore, quando Eumenes in voluntariam ſe
vitutem conceſſiſſet. His motum Pruſiam literæ Sc
pionis conſulis, ſed magis ejus fratris Africani, a
ſuſpicione tali averterunt. qui præter conſuetudine
perpetuam populi Romani augendi omni hono
regum ſociorum majeſtatem, domeſticis ipſe exem
plis Pruſiam ad promerendam amicitiam ſuai
compulit. *Regulos ſe acceptos in fidem in Hiſpan*
reges reliquiſſe. Maſaniſſam non in patrio modo lo
caſſe regno, ſed in Syphacis, à quo ante expulſus fui
ſet, regnum impoſuiſſe. & eſſe eum non Africæ mod
regum longe opulentiſſimum, ſed toto in orbe terra
rum cuivis regum vel majeſtate vel viribus paren
Philippum & Nabin hoſtes & bello ſuperatos ab T
Quintio, tamen in regno relictos. Philippo quiden
anno priore etiam ſtipendium remiſſum, & filium ol
ſidem redditum: & quaſdam civitates extra Mace
doniam, patientibus Romanis imperatoribus, rece
piſſe eum. In eadem dignitate & Nabin futurun
fuiſſe; niſi eum ſuus primo furor, deinde fraus Æto
lorum abſumpſiſſet. Maxime confirmatus eſt ani
mus regis, poſteaquam ad eum C. Livius, qui præ
tor ante claſſi præfuerat, legatus ab Roma venit
& edocuit, quanto & ſpes victoriæ certior Roma
nis quam Antiocho, & amicitia ſanctior firmio
26 que apud Romanos futura eſſet. Antiochus poſte
quam à ſpe ſocietatis Pruſiæ decidit, Epheſum a
Sardibus eſt profectus ad claſſem, quæ per aliquo
menſes inſtructa ac parata fuerat, viſendam: mag
quia terreſtribus copiis exercitum Romanum &
duos Scipiones imperatores videbat ſuſtineri no
poſſe, quam quod res navalis ipſa per ſe aut tentat
ſibi unquam feliciter, aut tunc magnæ & certæ fidu
ciæ eſſet. Erat tamen momentum in præſentia ſpe
quod & magnam partem Rhodiæ claſſis circa Pa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

eſſe, & Eumenem regem cum omnibus navi-
ſuis conſuli obviam in Helleſpontum profectum
erat. aliquid etiam inflabat animos claſſis Rho-
, ad Samum per occaſionem fraude præparatam
mpta. His fretus, Polyxenida cum claſſe ad
andam omni modo certaminis fortunam miſ-
ipſe copias ad Notium ducit: (id oppidum Co-
monium mari imminens, abeſt à vetere Colo-
ne duo ferme millia paſſuum) & ipſam urbem
eſſe poteſtatis volebat; adeo propinquam Ephe-
ut nihil terra marive ageret, quod non ſubje-
m oculis Colophoniorum, ac per eos notum ex-
plo Romanis eſſet: quos audita obſidione non
itabat ad opem ferendam ſociæ urbi claſſem à
no moturos. eam occaſionem Polyxenidæ ad
n gerendam fore. Igitur operibus oppugnare ur-
n aggreſſus, & ad mare partibus duabus pariter
nitionibus deductis, utrimque vineas & agge-
n muro injunxit, & teſtudinibus arietes admo-
. Quibus territi malis Colophonii oratores Sa-
m ad L. Æmilium, fidem prætoris populique
mani implorantes, miſerunt. Æmilium & Sami
nis diu mora offendebat, nihil minus opinantem
m Polyxenidam bis nequicquam ab ſe provo-
um, poteſtatem pugnæ facturum eſſe: & turpe
ſtimabat, Eumenis claſſem adjuvare conſulem
trajiciendas in Aſiam legiones: ſe Colophonis
ſeſſæ auxilio incertam finem habituro alligari.
damus Rhodius, qui & tenuerat eum Sami, cu-
ntem proficiſci in Helleſpontum, cunctique in-
re & dicere, *Quanto ſatius eſſe vel ſocios obſidione*
imere, vel victam jam ſemel claſſem vincere ite-
m, totamque maris poſſeſſionem hoſti eripere, quam
ſertis ſociis, tradita Antiocho Aſia terra mari-
e, in Helleſpontum, ubi ſatis eſſet Eumenis claſſis,
ſua parte belli diſcedere. Profecti ab Samo ad 27
tendos commeatus, conſumptis jam omnibus,
nium parabant trajicere. id erat horreum Roma-
s: eoque omnes ex Italia miſſæ onerariæ dirige-
nt curſum. Circumvecti ab urbe ad averſa inſu-
læ,

læ, (objecta aquiloni, ad Chium & Erythras ſunt)
quum pararent trajicere, literis certior fit prætor,
frumenti vim magnam Chium ex Italia veniſſe;
vinum portantes naves tempeſtatibus retentas eſſe.
Simul allatum eſt, Teios regiæ claſſi benigne com-
meatus præbuiſſe: quinque millia vaſorum vini eſſe
pollicitos. Teum ex medio curſu claſſem repente
avertit: aut volentibus iis uſurus commeatu parato
hoſtibus, aut ipſos pro hoſtibus habiturus. Quum
direxiſſent ad terram proras, quindecim ferme ei
naves circa Myonneſum apparuerunt. quas primo
ex claſſe regia prætor eſſe ratus, inſtitit ſequi. appa-
ruit inde, piraticas celoces & lembos eſſe. Chiorum
maritimam oram depopulati, cum omnis generis
præda revertentes, poſteaquam videre ex alto claſ-
ſem, in fugam verterunt. & celeritate ſuperabant,
levioribus & ad id fabrefactis navigiis, & propio-
res terræ erant. Itaque priuſquam appropinquaret
claſſis, Myonneſum perfugerunt. unde ſe à portu
ratus abſtracturum naves, ignarus loci ſequebatur
prætor. Myonneſus promontorium inter Teum Sa-
mumque eſt. ipſe collis eſt in modum metæ, in
acutum cacumen à fundo ſatis lato faſtigiatus: à
continenti arctæ ſemitæ aditum habet: à mari exe-
ſæ fluctibus rupes claudunt; ita ut quibuſdam locis
ſuperpendentia ſaxa plus in altum quam quæ in ſta-
tione ſunt naves, promineant. Circa ea appropin-
quare non auſæ naves, ne ſub ictu ſuperſtantium in
rupibus piratarum eſſent, diem trivere. tandem ſub
noctem vano incepto quum abſtitiſſent, Teum po-
ſtero die acceſſere: & in portu qui ab tergo urbis
eſt (Geræſticum ipſi appellant) navibus conſtitutis
prætor ad depopulandum circa urbem agrum mili-
28 tes emiſit: Teii quum in oculis populatio eſſet, ora-
tores cum infulis & velamentis ad Romanum mi-
ſerunt. quibus purgantibus civitatem omnis facti
dictique hoſtilis adverſus Romanos, *& juviſſe eos
commeatu claſſem hoſtium arguit, & quantum vini
Polyxenidæ promiſiſſent. quæ ſi eadem claſſi Romanæ
darent, revocaturum ſe à populatione militem: ſin*

minus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

us, pro hoſtibus eos habiturum. Hoc tam triſte
ponſum, quum retuliſſent legati, vocatur in
cionem à magiſtratibus populus, ut quid age-
nt, conſultarent. Eo forte Polyxenidas cum regia
ſe à Colophone profectus poſteaquam moviſſe à
o Romanos audivit, & ad Myonneſum piratas
ecutos, Teorum agrum depopulari, naves in
æſtico portu ſtare; ipſe adverſus Myonneſum in
la (Macrin nautici vocant) anchoras portu oc-
o jecit. inde ex propinquo explorans quid ho-
agerent; primo in magna ſpe fuit, quemadmo-
n Rhodiam claſſem ad Samum circumſeſſis ad
rum faucibus portus expugnaſſet, ſic & Roma-
n expugnaturum. nec eſt diſſimilis natura loci.
montoriis coeuntibus inter ſe ita clauditur por-
ut vix duæ ſimul inde naves poſsint exire. Nocte
cupare fauces Polyxenidas in animo habebat, &
is navibus ad promontoria ſtantibus, quæ ab
oque cornu in latera exeuntium navium pugna-
t: ex cætera claſſe, ſicut ad Panormum fecerat,
natis in littora expoſitis, terra, marique ſimul
tes opprimere. quod non vanum ei conſilium
ſſet, ni quum Teii facturos ſe imperata promiſiſ-
t, ad accipiendos commeatus aptius viſum eſſet
manis in eum portum, qui ante urbem eſt, claſ-
n tranſire. Dicitur & Eudamus Rhodius vitium
erius portus oſtendiſſe, quum forte duæ naves in
to oſtio implicitos remos fregiſſent. & inter alia
quoque movit prætorem, ut traduceret claſſem,
od ab terra periculum erat; haud procul inde
tiocho ſtativa habente. Traducta claſſe ad ur- 29
m, ignaris omnibus egreſſi milites nautæque ſunt,
commeatus & vinum maxime dividendum in
ves; quum medio forte diei agreſtis quidam ad
ætorem adductus nunciat: alteram jam diem
aſſem ſtare ad inſulam Macrin, & paulo ante vi-
quaſdam moveri tamquam ad profectionem na-
s. Re ſubita perculſus prætor, tubicines canere
bet, ut ſi qui per agros palati eſſent, redirent: tri-
nos in urbem mittit ad cogendos milites, nautaſ-
que

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

que in naves. Haud ſecus quam in repentino incendio aut capta urbe trepidatur: aliis in urbem currentibus ad ſuos revocandos, aliis ex urbe naves curſu repetentibus: incertiſque clamoribus (quibus ipſis tubæ obſtreperent) turbatis imperiis, tandem concurſum ad naves eſt. Vix ſuam quiſque noſcere aut adire præ tumultu poterat: trepidatumque cum periculo & in mari & in terra foret: ni partibus diviſis Æmilius cum prætoria nave primus è portu in altum evectus, excipiens inſequenteis ſuo quamque ordine in frontem inſtruxiſſet: Eudamus Rhodiaque claſſis ſubſtitiſſent ad terram, ut & ſine trepidatione conſcenderent, & ut quæque parata eſſet, exiret navis. Ita & explicuere ordinem primæ in conſpectu prætoris, & coactum agmen ab Rhodiis eſt: inſtructaque acies velut cerneret regios, in altum proceſſit. inter Myonneſum & Corycum promontorium erant, quum hoſtem conſpexere. Et regia claſſis, binis in ordinem navibus longo agmine veniens, & ipſa aciem adverſam explicuit; tantum lævo evecta cornu, ut amplecti & circumire dexterum cornu Romanorum poſſet. quod ubi Eudamus, qui cogebat agmen, vidit, non poſſe exæquare ordinem Romanos, & tantum non jam circumiri à dextro cornu; concitat naves, (& erant Rhodiæ naves longe omnium celerrimæ tota claſſe) æquatoque cornu, prætoriæ navi, in qua Polyxenidas erat,
30 ſuam objecit. Jam totis claſſibus ſimul ab omni parte pugna conſerta erat. Ab Romanis octoginta naves pugnabant, ex quibus Rhodiæ duæ & viginti erant. Hoſtium claſſis undenonaginta navium fuit; & maximæ formæ naves tres hexeres habebat, duas hepteres. Robore navium & virtute militum Romani longe Rhodios præſtabant: Rhodiæ naves agilitate & arte gubernatorum & ſcientia remigum. Maximo tamen hoſtibus terrori fuere, quæ ignes præ ſe portabant: & quod unum iis ad Panormum circumventis ſaluti fuerat, id tum maximum momentum ad victoriam fuit. nam metu ignis adverſi regiæ naves, ne prora concurrerent, quum declinaſ-
ſent,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

, neque ipſæ ferire roſtro hoſtem poterant, & quas ſe ipſæ ad ictus præbebant. & ſi qua con- rat, obruebatur infuſo igni; magiſque ad in- ium, quam ad prælium, trepidabant. Pluri- n tamen, quæ ſolet, militum virtus in bello t. mediam namque aciem hoſtium Romani n rupiſſent, circumvecti ab tergo, pugnantibus rſus Rhodios regiis ſeſe objecêre: momento- emporis & media acies Antiochi, & lævo in u circumventæ naves mergebantur. Dextera integra, ſociorum magis clade quam ſuo peri- terrebatur. cæterum poſteaquam alias circum- as, prætoriam navem Polyxenidæ relictis ſo- ela dantem videre; ſublatis raptim dolonibus rat ſecundus petentibus Epheſum ventus) ca- nt fugam: quadraginta duabus navibus in ea a amiſſis, quarum decem & tres captæ in po- tem hoſtium venerunt, cæteræ incenſæ aut de- ſæ. Romanorum duæ naves fractæ ſunt, vulne- aliquot. Rhodia una capta, memorabili caſu. quum roſtro percuſſiſſet Sidoniam navem, an- a ictu ipſo excuſſa è nave ſua, unco dente velut u ferrea injecta, alligavit alterius proram: inde ltu injecto quum divellere ſe ab hoſte cupien- inhiberent Rhodii, tractum anchorale & impli- n remis, latus alterum deterſit, & debilitatam ſa quæ icta cohæſerat, navim cepit. hoc maxi- modo ad Myonneſum navali prælio pugnatum

Quo territus Antiochus, quia poſſeſſione ma- 31
lſus, longinqua tueri diffidebat ſe poſſe, præſi- n ab Lyſimachia, ne opprimeretur ibi ab Ro- is, deduci pravo, ut res ipſa poſtea docuit, ilio juſſit. non enim tueri ſolum Lyſimachiam mo impetu Romanorum facile erat: ſed obſi- em etiam per totam hiemem tolerare, & obſi- es quoque ad ultimam inopiam adducere ex- endo tempus, & interim ſpem pacis per occa- es tentare. Nec Lyſimachiam tantum hoſtibus dit poſt adverſam navalem pugnam, ſed etiam phonis obſidione abſceſſit, & Sardeis recepit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ſe: atque inde in Cappadociam ad Ariarathen,
auxilia arceſſerent, & quocumque alio poterat
copias contrahendas, in unum jam conſilium,
acie dimicaret intentus, miſit. Regillus Æmil
poſt victoriam navalem profectus Epheſum, di
ctis ante portum navibus, quum confeſſionem c
ceſſi maris ultimam hoſti expreſſiſſet, Chium, q
ante navale prælium, curſum à Samo intende
navigat. ibi naves in prælio quaſſatas quum re
ciſſet, L. Æmilium Scaurum cum triginta navi
Helleſpontum ad exercitum trajiciendum mi
Rhodias parte prædæ & ſpoliis navalibus decor
domum redire jubet. Rhodii impigre prævert
ad trajiciendaſque copias conſulis iêre: atque
quoque functi officio, tum demum Rhodum re
re. Claſſis Romana ab Chio Phocæam trajecit.
ſinu maris intimo poſita hæc urbs eſt, oblonga
ma. duum millium & quingentorum paſſuum
cium murus amplectitur: coit deinde ex utra
parte in arctiorem velut cuneum, Lamptera ipſi
pellant. mille & ducentos paſſus ibi latitudo pa
inde in altum lingua mille paſſuum excurrens
dium fere ſinum velut nota diſtinguit, ubi coh
faucibus anguſtis, duos in utramque regionem
ſos portus tutiſſimos habet. qui in meridiem ver
Nauſtathmos ab re appellatur, quia ingentem
32 navium capit: alter prope ipſum Lamptera eſt.
portus tutiſſimos quum occupaſſet Romana claſ
priuſquam aut ſcalis, aut operibus mœnia aggr
retur, mittendos cenſuit prætor qui principum
giſtratuumque animos tentarent. poſteaquam ob
natos vidit, duobus ſimul locis oppugnare eſt ad
tus. Altera pars infrequens ædificiis erat: tem
Deûm aliquantum tenebant loci. eâ prius ar
admoto, quatere muros turreſque cœpit. dei
quum eo multitudo occurreret ad defendend
altera quoque parte admotus aries, & jam utri
que ſternebantur muri. ad quorum caſum qu
impetum Romani milites per ipſam ſtragem rui
rum facerent; alii ſcalis etiam aſcenſum in mu
ter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

:arent ; adeo obſtinate reſtiterunt oppidani, ut
le appareret plus in armis & virtute, quam in
ienibus auxilii eſſe. coactus ergo periculo mili-
n prætor, receptui cani juſſit, ne objiceret incau-
furentibus deſperatione ac rabie. Dirempto
lio, ne tum quidem ad quietem verſi, ſed undi-
omnes ad munienda & obmolienda, quæ ruinis
ta erant, concurrerunt. Huic operi intentis
ervênit Q. Antonius, à prætore miſſus: qui ca-
ata pertinacia eorum, *Majorem curam Romanis*
m illis oſtenderet eſſe, ne in perniciem urbis pu-
retur. ſi abſiſtere furore vellent, poteſtatem iis dare
em conditione, qua prius C. Livii in fidem veniſ-
t, ſe tradendi. Hæc quum audiſſent, quinque die-
n ſpacio ad deliberandum ſumpto, tentata inte-
a ſpe auxilii ab Antiocho, poſteaquam legati
ſſi ad regem, nihil in eo eſſe præſidii, retulerunt;
n portas aperuerunt, pacti ne quid hoſtile pate-
tur. Quum ſigna in urbem inferrentur, & pro-
nciaſſet prætor, parci ſe deditis velle; clamor
lique eſt ſublatus, *indignum facinus eſſe, Phocæen-*
nunquam fidos ſocios, ſemper infeſtos hoſtes, im-
e eludere. ab hac voce (velut ſigno à prætore
o) ad diripiendam urbem paſſim diſcurrerunt.
nilius primo reſiſtere & revocare, dicendo, ca-
s, non deditas, diripi urbes: & in his tamen ar-
ium eſſe imperatoris, non militum. Poſteaquam
& avaritia imperio potentiora erant; præconi-
per urbem miſſis, liberos omnes in forum ad
onvenire jubet, ne violarentur: & in omnibus
e ipſius poteſtatis fuerunt, fides conſtitit præto-
Vrbem agroſque & ſuas leges iis reſtituit: &
a jam hiems appetebat, Phocææ portus ad hi-
nandum claſſi delegit. Per idem fere tempus 33
ſuli tranſgreſſo Æniorum Maronitarumque fi-
nunciatur, victam regiam claſſem ad Myon-
im, relictamque à præſidio Lyſimachiam eſſe.
multo quam de navali victoria lætius fuit; uti-
e poſteaquam eo venerunt; refertaque urbs om-
m rerum commeatibus, velut in adventum exer-

citus præparatis, eos excepit. ubi inopiam ultima
laboremque in obſidenda urbe ſibi propoſuera
Ibi paucos dies ſtativa habuere, ut impedime
ægrique conſequerentur, qui paſſim per om
Thraciæ caſtella feſſi morbis ac longitudine viæ
licti erant. Receptis omnibus, ingreſſi rurſus
per Cherſonneſum, Helleſpontum perveniunt.
omnibus cura regis Eumenis ad trajiciendum p
paratis, velut in pacata littora, nullo prohiber
aliis alio delatis navibus, ſine tumultu trajec
Ea vero res Romanis auxit animos; conceſſum
tranſire cernentibus in Aſiam: quam rem ma
certaminis futuram crediderant. Stativa deinde
Helleſpontum aliquamdiu habuerunt: quia
forte, quibus ancilia moventur, religioſi ad iter i
derant. iidem dies P. Scipionem propiore etiam
ligione, quia Salius erat, disjunxerant ab exerci
cauſſaque & is ipſe moræ erat, dum conſequere
34 Per eos forte dies legatus ab Antiocho in caſtra
nerat, Byzantius Heraclides; de pace afferens m
data: quam impetrabilem fore magnam ei ſp
attulit mora & cunctatio Romanorum: quos ſi
Aſiam attigiſſent, effuſo agmine ad caſtra regia i
ros crediderat. Statuit tamen non prius adire c
ſulem, quam P. Scipionem: & ita mandatum
rege erat. in eo maximam ſpem habebat, præ
quam quod & magnitudo animi & ſatietas glo
placabilem eum maxime faciebat. notumque
gentibus, qui victor ille in Hiſpania, qui dei
in Africa fuiſſet: etiam quod filius ejus captu
poteſtate regis erat. Is ubi & quando, & quo c
captus ſit, ſicut pleraque alia, parum inter auc
res conſtat. alii principio belli à Chalcide Ore
petentem, circumventum ab regiis navibus t
dunt: alii, poſteaquam tranſitum in Aſiam
cum turma Fregellana miſſum exploratum ad
gia caſtra, effuſo obviam equitatu quum recip
ſeſe, in eo tumultu delapſum equo cum duo
equitibus oppreſſum, ita ad regem deductum e
Illud ſatis conſtat, ſi pax cum populo Romano n

nei

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

t, hoſpitiumque privatim regi cum Scipioni-
eſſet, neque liberalius neque benignius haberi,
que adoleſcentem, quam cultus eſt, potuiſſe.
hæc quum adventum P. Scipionis legatus ex-
ſtaſſet, ubi is venit, conſulem adit, petitque
mandata audiret. Advocato frequenti conſilio 35
ti verba ſunt audita. Is multis ante legationi-
nequicquam ultro citroque de pace miſsis, *Eam*
m fiduciam impetrandi ſibi eſſe dixit, quod prio-
legati nihil impetraſſent. Smyrnam enim &
mpſacum, & Alexandriam Troadem, & Lyſi-
chiam in Europa, jactatas in illis diſceptationibus
. quarum Lyſimachia jam ceſsiſſe regem, ne quid
Europa habere eum dicerent: eas quæ in Aſia ſint,
itates, tradere paratum eſſe: & ſi quas alias Ro-
ni quod ſuarum partium fuerint, vindicare ab im-
io regio velint. impenſæ quoque in bellum factæ
tem dimidiam regem præſtiturum populo Romano.
e conditiones erant pacis. Reliqua oratio fuit,
memores rerum humanarum, & ſuæ fortunæ mode-
entur, & aliam ne urgerent. Finirent Europa im-
ium. id quoque immenſum eſſe. Parari ſingula ac-
rendo facilius potuiſſe, quam univerſa teneri poſſe.
d ſi Aſiæ quoque partem aliquam abſtrahere ve-
t, dummodo non dubiis regionibus finiant; vinci
m temperantiam Romana cupiditate, pacis &
cordiæ cauſſa regem paſſurum. Ea quæ legato ma-
a ad pacem impetrandam videbantur, parva Ro-
nis viſa. *Nam & impenſam quæ in bellum facta*
t, omnem præſtare regem æquum cenſebant; cu-
culpa bellum excitatum eſſet. &, non Ionia
do atque Ætolide deduci debere præſidia regia:
, ſicut Græcia omnis liberata eſſet, ita quæ in Aſia
t, omnes liberari urbes. Id aliter fieri non poſſe,
m ut cis Taurum montem poſſeſsione Aſiæ An-
chus cedat. Legatus poſteaquam nihil æqui in 36
nſilio impetrare ſe cenſebat; privatim (ſic enim
peratum erat) P. Scipionis tentare animum co-
us, Omnium primum filium ei ſine pretio
diturum regem dixit: deinde ignarus & ani-

mi Scipionis & moris Romani, auri pondus inge
eſt pollicitus, & nomine tantum regio excepto
ſocietatem omnis regni; ſi per eum pacem impe
traſſet. Ad ea Scipio: *Quod Romanos omneis, quo
me ad quem miſſus es, ignoras, minus miror: quum
te fortunam ejus à quo venis, ignorare cernam. Lyſi
machia tenenda erat, ne Cherſonneſum intraremus
aut ad Helleſpontum obſiſtendum, ne in Aſiam traji
ceremus; ſi pacem tamquam ab ſollicitis de belli event
petituri eratis. Conceſſo vero in Aſiam tranſitu, &
non ſolum frænis, ſed etiam jugo accepto, quæ diſc
ptatio ex æquo, quum imperium patiendum ſit, rel
cta eſt? Ego ex munificentia regia maximum donu
filium habebo: aliis, Deos precor, ne umquam fortun
egeat mea: animus certè non egebit. Pro tanto in m
munere gratum me eſſe in ſe ſentiet, ſi privata
gratiam pro privato beneficio deſiderabit. publice n
habebo quicquam ab illo, nec dabo. Quod in præſenti
dare poſſim, fidele conſilium eſt. Abi, nuncia m
verbis, bello abſiſtat: pacis conditionem nullam rec
ſet.* Nihil ea moverunt regem: tutam fore be
aleam ratum, quando perinde ac victo jam ſibi l
ges dicerentur. omiſſa igitur in præſentia mentio
pacis, totam curam in belli apparatum intendi

37 Conſul omnibus præparatis ad propoſita exſeque
da, quum ex ſtativis moviſſet, Dardanum primum
deinde Rhœteum, utraque civitate obviam effuſ
venit. inde Ilium proceſſit, caſtriſque in camp
qui eſt ſubjectus mœnibus, poſitis, in urbem arce
que quum aſcendiſſet, ſacrificavit Minervæ præſi
arcis, & Ilienſibus in omni rerum verborumq
honore ab ſe oriundos Romanos præferentibus,
Romanis lætis origine ſua. inde profecti ſextis c
ſtris ad caput Cayci amnis pervenerunt. Eo & E
menes rex, conatus primo ab Helleſponto reduce
claſſem in hiberna Elæam, adverſis deinde ven
quum aliquot diebus ſuperare Lecton promont
rium non potuiſſet, in terram egreſſus, ne dee
principiis rerum, qua proximum fuit, in caſtra R
mana cum parva manu contendit. Ex caſtris Perg
mu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

m remiſſus ad commeatus expediendos, tradito
mento quibus juſſerat conſul, in eadem ſtativa
it. inde plurium dierum præparatis cibariis,
ilium erat ire ad hoſtem priuſquam hiems op-
meret. Regia caſtra circa Thyatira erant: ibi
m audiſſet Antiochus P. Scipionem ægrum
am delatum, legatos, qui filium ad eum reduce-
, miſit. Non ſolum animo patrio gratum mu-
, ſed corpori quoque ſalubre gaudium fuit: ſa-
ıſque tandem complexu filii, *Renunciate*, in-
, *gratias regi me agere: referre gratiam aliam*
c non poſſe, quam ut ſuadeam, ne ante in aciem
endat, quam ut in caſtra me rediſſe audierit.
amquam ſeptuaginta millia peditum, plus duo-
im millia equitum animos interdum ad ſpem
taminis faciebant, motus tamen Antiochus tanti
ctoritate viri, in quo ad incertos belli eventus
nis fortunæ poſuerat ſubſidia, recepit ſe tranſ-
ſſus Phrygium amnem: circaque Magneſiam,
æ ad Sipulum eſt, poſuit caſtra. & ne, dum ex-
here tempus vellet, munimenta Romani tenta-
t; foſſam ſex cubitis altam, duodecim latam
m duxiſſet, extra duplex vallum foſſæ circum-
dit: interiore labro murum cum turribus crebris
jecit. unde facile arceri tranſitu foſſæ hoſtis poſ-
. Conſul circa Thyatira regem eſſe ratus, conti- 38
is itineribus quinto die ad Hyrcanum campum
ſcendit. inde quum profectum audiſſet, ſecutus
ſtigia citra Phrygium amnem, quatuor millia ab
ſte poſuit caſtra. Eo mille ferme equites (maxi-
a pars Gallogræci erant, & Dahæ quidam, alia-
mque gentium ſagittarii equites intermiſti,) tu-
ultuoſe amne trajecto, in ſtationes impetum fe-
runt. Primo turbaverunt incompoſitos. deinde
um longius certamen fieret, Romanorum, ex
opinquis caſtris facili ſubſidio, creſceret numerus,
gii feſſi jam & plures non ſuſtinentes, recipere ſe
onati, circa ripam amnis priuſquam flumen ingre-
erentur, ab inſtantibus tergo aliquot interfecti
nt. Biduum deinde ſilentium fuit; neutris tranſ-

gredientibus amnem. tertio poſt die Romani ſim
omnes tranſgreſſi ſunt : & duo millia ferme
quingentos paſſus ab hoſte poſuerunt caſtra. M
tantibus & muniendo occupatis, tria millia delec
equitum peditumque regiorum , magno terrore
tumultu advenere. aliquanto pauciores in ſtatio
erant , & tamen per ſe nullo à munimento caſtr
rum milite avocato , & primo æquum prælium ſ
ſtinuere , & creſcente certamine pepulerunt hoſt
centum ex his occiſis , centum ferme captis. I
quatriduum inſequens , inſtructæ utrimque ac
pro vallo ſtetere. quinto die Romani proceſſere
medium campi. Antiochus nihil promovit ſign
ita ut extremi minus mille pedes à vallo abeſſe
39 Conſul, poſteaquam detrectari certamen vidit, p
ſtero die in conſilium advocavit , *Quid ſibi facie
dum eſſet, ſi Antiochus pugnandi copiam non facere
Inſtare hiemem. aut ſub pellibus habendos mili
fore, aut ſi concedere in hiberna vellent, differend
eſſe in æſtatem bellum.* Nullum unquam hoſte
Romani æque contempſerunt. conclamatum und
que eſt, duceret extemplo, & uteretur ardore mi
tum : qui tamquam non pugnandum cum tot m
libus hoſtium , ſed par numerus pecorum trucida
dus eſſet, per foſſas, per vallum caſtra invadere p
rati erant, ſi in prælium hoſtis non exiret. Cn. D
mitius ad explorandum iter, & qua parte adiri v
lum hoſtium poſſet , miſſus, poſteaquam om
certa retulit , poſtero die propius caſtra admov
placuit. tertio ſigna in medium campi prolata,
inſtrui acies cœpta eſt. Nec Antiochus ultra ter
verſandum ratus , ne & ſuorum animos minue
detrectando certamen , & hoſtium ſpem auger
& ipſe copias eduxit : tantum progreſſus à caſt
ut dimicaturum appareret. Romana acies un
prope formæ fuit , & hominum & armorum
nere. duæ legiones Romanæ , duæ ſociûm ac L
tini nominis erant : quina millia & quadringen
ſingulæ habebant. Romani mediam aciem, corn
Latini tenuerunt : haſtatorum prima ſigna, dein
pr

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

principum erant : triarii poſtremos claudebant.
Extra hanc, veluti juſtam aciem, à parte dextera
conſul Achæorum cetratis immiſtos auxiliares
Eumenis, tria millia ferme peditum, æquata fronte
inſtruxit : ultra eos equitum minus tria millia op-
poſuit. ex quibus Eumenis octingenti, reliquus
omnis equitatus Romanus erat : extremos Tralleis
& Cretenſes (quingentorum utrique numerum ex-
plebant) ſtatuit. Lævum cornu non videbatur egere
talibus auxiliis, quia flumen ab ea parte ripæque
deruptæ claudebant. quatuor tamen inde turmæ
equitum oppoſitæ. Hæc ſumma copiarum erat
Romanis : & duo millia miſtorum Macedonum
Thracumque, qui voluntate ſecuti erant, præſidio
relicti ſunt caſtris. Sexdecim elephantos poſt tria-
rios in ſubſidio locaverunt. nam præterquam quod
multitudinem regiorum elephantorum (erant au-
tem quatuor & quinquaginta) ſuſtinere non vide-
bantur poſſe, ne pari quidem numero Indicis Africi
reſiſtunt; ſive quia magnitudine (longe enim illi
præſtant) ſive robore animorum vincuntur. Regia 40
acies varia magis multis gentibus, diſſimilitudine
armorum auxiliorumque erat. decem & ſex millia
peditum more Macedonum armati fuere, qui pha-
langitæ appellabantur. hæc media acies fuit in fron-
te in decem partes diviſa. Partes eas interpoſitis
binis elephantis diſtinguebat : à fronte introrſus in
duos & triginta ordines armatorum acies patebat.
hoc & roboris in regiis copiis erat, & perinde quum
alia ſpecie, tum eminentibus tantum inter arma-
tos elephantis magnum terrorem præbebat. In-
gentes ipſi erant. addebant ſpeciem frontalia, &
criſtæ, & tergo impoſitæ turres, turribuſque ſu-
perſtantes, præter rectorem, quaterni armati. Ad
latus dexterum phalangitarum mille & quingen-
tos equites Gallogræcorum oppoſuit. his tria mil-
lia equitum loricatorum (cataphractos ipſi ap-
pellant) adjunxit. addita his ala mille ferme e-
quitum : agema eam vocabant. Medi erant lecti
viri, & ejuſdem regionis miſti multarum gentium

equites. continens his grex ſedecim elephantorum
eſt oppoſitus in ſubſidiis: ab eadem parte paululum
producto cornu regia cohors erat: Argyraſpide
genere armorum appellabantur. Dahæ deinde eq
tes ſagittarii mille & ducenti. tum levis armatu
trium millium, pari ferme numero, pars Cretenſ
pars Tralles. duo millia & quingenti Myſi ſagit
tiis adjuncti erant. Extremum cornu claudeba
quatuor millia miſti Cyrtæi funditores, & Elym
ſagittarii. Ab lævo cornu phalangitis adjuncti era
Gallogræci equites mille & quingenti. & ſimili
his armati duo millia Cappadocum ab Ariara
miſsi rege. Inde auxiliares miſti omnium gener
duo millia & ſeptingenti, & tria millia cataph
ctorum equitum, & mille alii equites, regia ala
vioribus tegumentis ſuis equorumque, alio h
diſsimili habitu: Syri plerique erant Phrygibus
Lydis immiſti. Ante hunc equitatum falcatæ q
drigæ & cameli, quos appellant dromadas. his in
debant Arabes ſagittarii; gladios habentes tenu
longos quaterna cubita, ut ex tanta altitudine co
tingere hoſtem poſſent. Inde alia multitudo par
quæ in dextro cornu erat; primi Tarentini, dein
Gallogræcorum equitum duo millia & quinger
inde Neocretes mille, & eodem armatu Care
Cilices mille & quingenti, & totidem Tralles,
tria millia cetratorum: Piſidæ erant, & Pamph
& Lycii. tum Cyrtæorum & Elymæorum pari
dextro cornu locatis auxilia, & ſexdecim eleph
41 modico intervallo diſtantes. Rex ipſe in dextr
cornu erat. Seleucum filium & Antipatrum fra
filium in lævo præpoſuit: media acies tribus p
miſſa, Minioni, & Zeuxidi, & Philippo magi
elephantorum. Nebula matutina, creſcente die
vata in nubes, caliginem dedit. humor inde ab
ſtro velut perfudit omnia. Quæ nihil admod
Romanis, eadem perincommoda regiis erant. n
& obſcuritas lucis in acie modica Romanis n
adimebat in omnes partes conſpectum, & hum
toto ferè gravi armatu nihil gladios aut pila he

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

tabat. Regii tam lata acie, ne ex medio quidem cornua ſua circumſpicere poterant; nedum extremi inter ſe conſpicerentur: & humor, arcus fundaſque, & jaculorum amenta, emollierat. Falcatæ quoque quadrigæ, quibus ſe perturbaturum hoſtium aciem Antiochus crediderat, in ſuos terrorem verterunt. armatæ autem in hunc maxime modum erant: cuſpides circa temonem ab jugo decem cubita extantes, velut cornua habebant: quibus, quicquid obvium daretur, transfigerent. & in extremis jugis binæ circa eminebant falces; altera æquata jugo, altera inferior in terram devexa: illa, ut quicquid ab latere objiceretur, abſcinderet: hæc, ut prolapſos ſubeunteſque contingeret. item ab axibus rotarum utrimque binæ eodem modo diverſæ deligabantur falces. Sic armatas quadrigas, quia ſi in extremo aut in medio locatæ forent, per ſuos agendæ erant, in prima acie, ut ante dictum eſt, locaverat rex. Quod ubi Eumenes vidit, haud ignarus pugnæ, & quam anceps eſſet auxilii genus, ſi quis pavorem magis equis injiceret, quam juſta adoriretur pugna, Cretenſes ſagittarios funditoreſque & jaculatores equitum, non confertos, ſed quam maxime poſſent diſperſos, excurrere jubet; ſimul omnibus partibus tela ingerere. Hæc velut procella, partim vulneribus miſſilium undique conjectorum, partim clamoribus diſſonis, ita conſternavit equos, ut repente velut effrænati paſſim incerto curſu ferrentur: quorum impetus & levis armatura, & expediti funditores, & velox Cretenſis momento declinabant: & eques inſequendo, tumultum ac pavorem equis cameliſque & ipſis ſimul conſternatis augebat, clamore & ab alia circumſtantium turba multiplici adjecto. Ita medio inter duas acies campo exiguntur quadrigæ: amotoque inani ludibrio, tum demum ad juſtum prælium, ſigno utrimque dato, concurſum eſt. Cæterum vana illa res veræ mox 42
cladis cauſſa fuit. auxilia enim ſubſidiaria, quæ proxima locata erant, pavore & conſternatione quadrigarum territa, & ipſa in fugam verſa; nudarunt

runt omnia uſque ad cataphractos equites. ad quo
quum diſſipatis ſubſidiis perveniſſet equitatus Ro-
manus, ne primum quidem impetum pars eorum
ſuſtinuerunt. alii fuſi ſunt, alii propter gravitatem
tegumentorum armorumque oppreſſi ſunt. Totum
deinde lævum cornu inclinavit; & turbatis auxi-
liaribus, qui inter equitem & quos appellant, pha-
langitas, erant; uſque ad mediam aciem terror per-
venit. Ibi ſimul perturbati ordines, & impeditu
intercurſu ſuorum uſus prælongarum haſtarum, (*ſa-*
riſſas Macedones vocant) intulere ſigna Romana
legiones, & pila in perturbatos conjecere. ne in-
terpoſiti quidem elephanti militem Romanum de-
terrebant, aſſuetum jam ab Africis bellis, & vitar
impetum belluæ, & ex tranſverſo aut pilis inceſſe
re, aut ſi propius ſubire poſſet, gladio nervos inci
dere. Jam media acies ferè omnis à fronte proſtrat
erat, & ſubſidia circumita à tergo cædebantur
quum in parte alia fugam ſuorum, & propè jam a
ipſa caſtra clamorem paventium accepere. Namqu
Antiochus à dextro cornu, quum ibi fiducia flumi
nis nulla ſubſidia cerneret, præter quatuor turma
equitum, & eas dum applicant ſe ſuis, ripam nu
dantes, impetum in eam partem cum auxiliis & ca
taphracto equitatu facit. nec à fronte tantum inſta
bat, ſed circumito à flumine cornu, jam ab later
urgebat; donec fugati equites primum, deinde pro
ximi peditum effuſo curſu ad caſtra compulſi ſun
43 Præerat caſtris M. Æmilius tribunus militum, M
Lepidi filius, qui poſt annos paucos pontifex ma
ximus factus eſt. Is qua fugam cernebat ſuorum
cum præſidio omni occurrit: & ſtare primo, de
inde redire in pugnam jubebat; pavorem & tur
pem fugam increpans. Minæ exinde erant, in per
niciem ſuam cæcos ruere, ni dicto parerent. po
ſtremo dat ſignum ſuis, ut primos fugientium cæ
dant: turbam inſequentium ferro & vulneribu
in hoſtes redigant. Hic major timor minorem v
cit. ancipiti coacti metu primo conſtiterunt, de
inde & ipſi redierunt in pugnam, & Æmilius cu

ſu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ſuo præſidio (erant autem duo millia virorum fortium) effusè ſequenti regi acriter reſtitit: & Attalus Eumenis frater à dextro cornu à quo lævum hoſtium primo impetu fugatum fuerat, ut ab ſiniſtro fugam ſuorum & tumultum circa caſtra vidit, in tempore cum ducentis equitibus advenit. Antiochus poſteaquam & eos quorum terga modo viderat, repetentes pugnam, & aliam & à caſtris & ex acie affluentem turbam conſpexit; in fugam vertit equum. Ita utroque cornu victores Romani per acervos corporum (quos in media maximè acie cumulaverant, ubi & robur fortiſſimorum virorum & arma gravitate fugam impedierant) pergunt ad caſtra diripienda. equites primi omnium Eumenis, deinde & alius equitatus toto paſſim campo ſequuntur hoſtem, & poſtremos, ut quoſque adepti ſunt, cædunt. Cæterum fugientibus major peſtis intermiſtis quadrigis elephantiſque & camelis erat & ſua ipſorum turba: quum ſolutis ordinibus velut cæci ſuper alios alii ruentes, incurſu belluarum obtererentur. In caſtris quoque ingens & major prope quam in acie cædes eſt edita. nam & primorum fuga in caſtra maxime inclinavit, & hujus fiducia multitudinis, qui in præſidio erant, pertinacius pro vallo pugnarunt. retenti in portis valloque, quæ ſe impetu ipſo capturos crediderant Romani, poſteaquam tandem perruperunt, ab ira graviorem ediderunt cædem. Ad quinquaginta millia peditum 44
cæſa ea die dicuntur: equitum quatuor millia. mille & quadringenti capti, & quindecim cum rectoribus elephanti. Romanorum aliquot vulnerati ſunt. ceciderunt non plus trecenti pedites, quatuor & viginti equites. & de Eumenis exercitu quinque & viginti. Et illo quidem die victores direptis hoſtium caſtris cum magna præda in ſua reverterunt; poſtero die ſpoliabant cæſorum corpora, & captivos contrahebant. Legati ab Thyatira & à Magneſia ad Sipylum ad dedendas urbes venerunt. Antiochus cum paucis fugiens, in ipſo itinere pluribus congregantibus ſe, modica manu arma-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

armatorum media fermè nocte Sardeis conceſſit. inde quum audiſſet Seleucum filium & quoſdam amicorum Apameam prægreſſos, & ipſe quarta vigilia cum conjuge ac filia petit Apameam ; Zenoni tradita cuſtodia urbis , Timone Lydiæ præpoſito. quibus ſpretis conſenſu oppidanorum & militum qui in arce erant , legati ad conſulem miſſi ſunt.

45 Sub idem ferè tempus , & ab Trallibus & à Magneſia, quæ ſuper Mæandrum eſt, & ab Epheſo, legati ad dedendas urbes venerunt. Reliquerat Epheſum Polyxenidas audita pugna , & claſſe uſque ad Patara Lyciæ pervectus , metu ſtationis Rhodiarum navium, quæ ad Megiſten erat , in terram egreſſus, cum paucis itinere pedeſtri Syriam petiit. Aſiæ civitates in fidem conſulis ditionemque populi Romani ſeſe tradebant , Sardibus jam conſul erat. eo & P. Scipio ab Elæa, cum primum pati laborem viæ potuit , venit. Sub idem ferè tempus caduceator ab Antiocho per P. Scipionem à conſule petiit impetravitque , ut oratores mittere liceret regi. Paucos poſt dies Zeuxis, qui præfectus Lydiæ fuerat & Antipater fratris filius , venerunt. hi prius Eumene convento , quem propter vetera certamina averſum maximè à pace credebant eſſe , & placatiore eo & ſua & regis ſpe invento , tum P. Scipionem, & per eum conſulem adierunt : præbitoque iis petentibus frequenti concilio ad mandata edenda , *Non tam quid ipſi dicamus, habemus* , inquit Zeuxis, *quam ut à vobis quæramus Romani , quo piaculo expiare errorem regis , pacem veniamque impetrare à victoribus poſſimus. Maximo ſemper animo victis regibus populiſque ignoviſtis. quanto id majore & placatiore animo decet vos facere in hac victoria quæ vos dominos orbis terrarum fecit ? Poſitis jam adverſus omnes mortales certaminibus , haud ſecus quam Deos conſulere & parcere vos generi humano oportet.* Jam antequam legati venirent , decretum erat, quid reſponderetur. reſpondere Africanum placuit. Is in hunc modum locutus fertur : *Romani ex iis quæ in Deûm immortalium poteſtate erant , ea habemus,*

quæ

quæ Dii dederunt. Animos qui noſtræ mentis ſunt, eoſdem in omni fortuna geſſimus, gerimuſque: neque eos ſecundæ res extulerunt, nec adverſæ minuerunt. ejus rei, ut alios omittam, Annibalem veſtrum vobis darem teſtem, niſi vos ipſos dare poſſem. Poſteaquam Helleſpontum trajecimus; priuſquam caſtra regia, priuſquam aciem videremus, quum communis Mars & incertus belli eventus eſſet, de pace vobis agentibus, quas pares paribus ferebamus conditiones, eaſdem nunc victores victis ferimus. Europâ abſtinete, Aſiaque omni, quæ cis Taurum montem eſt, decedite. Pro impenſis deinde in bellum factis quindecim millia talentûm Euboicorum dabitis; quingenta præſentia, duo millia & quingenta, quum Senatus populuſque Romanus pacem comprobaverint. millia deinde talentûm per duodecim annos. Eumeni quoque reddi quadringenta talenta, & quod frumenti reliquum ex eo, quod patri debitum eſt, placet. Hæc quum pepigerimus, facturos vos ut pro certo habeamus, erit quidem aliquod pignus, ſi obſides viginti noſtro arbitratu dabitis: ſed nuſquam ſatis liquebit nobis, ibi pacem eſſe populo Romano, ubi Annibal erit. eum ante omnia depoſcimus. Thoantem quoque Ætolum, concitorem Ætolici belli, qui & illorum fiducia vos, & veſtra illos in nos armavit, dedetis, & cum eo Mnaſimachum Acarnana, & Chalcidenſes, Philonem & Eubulidam. In deteriore ſua fortuna pacem faciet rex, quia ſerius facit, quam facere potuit. Si nunc moratus fuerit, ſciat, regum majeſtatem difficilius ab ſummo faſtigio ad medium detrahi, quam a mediis ad ima præcipitari. Cum his mandatis ab rege miſſi erant legati, ut omnem pacis conditionem acciperent. itaque Romam mitti legatos placuit. Conſul in hiberna exercitum Magneſiam ad Mæandrum & Tralleis Epheſumque diviſit. Epheſum ad conſulem paucos poſt dies obſides ab rege adducti ſunt: & legati, qui Romam irent, venerunt. Eumenes quoque eodem tempore profectus eſt Romam quo legati regis. ſecutæ eos ſunt legationes omnium Aſiæ populorum. Dum hæc in Aſia geruntur, duo 46

ferè

ferè ſub idem tempus cum triumphi ſpe proconſules de provinciis Romam redierunt; Q. Minucius ex Liguribus, Manius Acilius ex Ætolia. Auditis utriuſque rebus geſtis, Minucio negatus triumphus, Acilio magno conſenſu decretus: iſque triumphans de rege Antiocho & Ætolis urbem eſt invectus. Prælata ſunt in triumpho ſigna militaria ducenta triginta. & argenti infecti tria millia pondo; ſignati tetradrachmûm Atticûm centum tredecim millia: ciſtophorum ducenta quadraginta octo: vaſa argentea cælata multa, magnique ponderis. Tulit & ſupellectilem regiam argenteam, ac veſtem magnificam: coronas aureas, dona ſociarum civitatum quadraginta quinque: ſpolia omnis generis: captivos nobiles, Ætolos, & regios duces ſex & triginta duxit. Damocritus Ætolorum dux paucos ante dies quum è carcere nocte effugiſſet, in ripa Tiberis conſecutis cuſtodibus, priuſquam comprehenderetur, gladio ſe tranfixit. Milites tantum, qui ſequerentur currum, defuerunt: alioqui magnificus & ſpectaculo, & fama rerum triumphus fuit. Hujus triumphi minuit lætitiam nuncius ex Hiſpania triſtis, adverſa pugna in Vaſtetanis, ductu L. Æmilii proconſulis apud oppidum Lyconem cum Luſitanis, ſex millia de exercitu Romano cecidiſſe. Cæteros paventes intra vallum compulſos, ægrè caſtra defendiſſe, & ad modum fugientium magnis itineribus in agrum pacatum reductos. hæc ex Hiſpania nunciata. Ex Gallia legatos Placentinorum, & Cremonenſium L. Aurunculeius prætor in ſenatum introduxit. iis querentibus inopiam colonorum, aliis belli caſibus, aliis morbo abſumptis, quoſdam tædio accolarum Gallorum reliquiſſe colonias; decrevit ſenatus, *Uti C. Lælius conſul, ſi ei videretur, ſex millia familiarum conſcriberet, quæ in eas colonias dividerentur. & ut L. Aurunculeius prætor triumviros crearet ad eos colonos deducendos.*
47 Creati M. Atilius Serranus, L. Valerius P. F. Flaccus, L. Valerius C. F. Tappus. Haud ita multo poſt quum jam conſularium comitiorum appeteret

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ret tempus, C. Lælius conſul ex Gallia Romam
rediit. is non ſolum ex facto abſente ſe Senatus-
conſulto in ſupplementum Cremonæ & Placentiæ
colonos ſcripſit, ſed, ut novæ coloniæ duæ in
agrum, qui Bojorum fuiſſet, deducerentur, & re-
tulit, & auctore eo Patres cenſuerunt. Eodem tem-
pore L. Æmilii prætoris literæ allatæ de navali pu-
gna ad Myonneſum facta, & L. Scipionem conſu-
lem exercitum in Aſiam trajeciſſe. Victoriæ nava-
lis ergo in unum diem ſupplicatio decreta eſt: in
alterum diem, quod exercitus Romanus tum pri-
mum in Aſia poſuiſſet caſtra, ut ea res proſpera &
læta eveniret. vicenis majoribus hoſtiis in ſingulas
ſupplicationes ſacrificare conſul eſt juſſus. Inde con-
ſularia comitia magna contentione habita. M. Æ-
milius Lepidus petebat, adverſa fama hominum,
quod provinciam Siciliam petendi cauſſa, non con-
ſulto ſenatu ut ſibi id facere liceret, reliquiſſet. pe-
tebant cum eo M. Fulvius Nobilior, Cn. Manlius
Vulſo, M. Valerius Meſſala. Fulvius conſul unus
creatur, quum cæteri centurias non expleſſent: is
quoque poſtero die Cn. Manlium, Lepido dejecto
(nam Meſſala tacuit) collegam dixit. Prætores ex-
inde facti, duo Q. Fabii, Labeo & Pictor, (Flamen
Quirinalis eo anno inauguratus fuerat) M. Sempro-
nius Tuditanus, Sp. Poſtumius Albinus, L. Plau-
tius Hypſeus, L. Bæbius Dives. M. Fulvio Nobi- 48
liore, & Cn. Manlio Vulſone conſulibus, Valerius
Antias auctor eſt, rumorem celebrem Romæ fuiſſe,
& pæne pro certo habitum, recipiendi Scipionis
adoleſcentis cauſſa, Conſulem L. Scipionem, &
cum eo P. Africanum in colloquium evocatos re-
gis, & ipſos comprehenſos eſſe, & ducibus captis
confeſtim ad caſtra Romana exercitum ductum, ea-
que expugnata, & deletas omnes copias Roma-
norum eſſe. Ob hæc Ætolos ſuſtuliſſe animos, &
abnuiſſe imperata facere, principeſque eorum, in
Macedoniam, & in Dardanos, & in Thraciam,
ad conducenda mercede auxilia, profectos. Hæc
qui nunciarent Romam, A. Terentium Varronem,
&

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

& M. Claudium Lepidum ab A. Cornelio propræ
tore ex Ætolia miſſos eſſe. Subtexit deinde fabula
huic, legatos Ætolos in Senatu inter cætera ho
quoque interrogatos eſſe : unde audiſſent impera-
tores Romanos in Aſia captos ab Antiocho rege,
& exercitum deletum eſſe ? Ætolos reſpondiſſe, ab
ſuis legatis ſe, qui cum conſule fuerint, certiore
factos. Rumoris hujus quia neminem alium aucto-
rem habeo : neque affirmata res mea opinione ſit,
45 nec pro vana prætermiſſa. Ætoli legati in ſenatum
introducti, quum & cauſſa eos ſua & fortuna hor
taretur, ut confitendo ſeu ſuæ culpæ, ſeu errori ve
niam peterent ſupplices ; orſi à beneficiis in popu
lum Romanum, & propè exprobrantes virtuten
ſuam in Philippi bello, & offenderunt aures inſo
lentia ſermonis : & eo, vetera & obliterata repe
tendo, rem adduxerunt, ut haud paulo plurium
maleficiorum gentis, quam beneficiorum memori
ſubiret animos Patrum, & quibus miſericordi
opus erat, iram & odium irritarent. Interrogati al
uno ſenatore, permitterentne arbitrium de ſe po
pulo Romano; deinde ab altero; habiturine eo
dem, quos populus Romanus, ſocios & hoſtes e
ſent ; nihil ad ea reſpondentes, egredi templo juſ
ſunt, Conclamatum deinde propè ab univerſo ſ
natu eſt. *Totos adhuc Antiochi Ætolos eſſe, & e*
unica ea ſpe pendere animos eorum. Itaque bell
cum haud dubiis hoſtibus gerendum, perdomandoſq
feroces animos eſſe. Etiam illa res accendit, quod e
ipſo tempore, quo pacem ab Romanis peteban
Dolopiæ atque Athamaniæ bellum inferebant. S
natusconſultum in Manii Acilii ſententiam, q
Antiochum Ætoloſque devicerat, factum eſt,
Ætoli eo die juberentur proficiſci ab urbe, & intr
quintum decimum diem Italia excedere. A. Teren
tius Varro ad cuſtodiendum iter eorum miſſus : d
nuntiatumque, *Si qua deinde legatio ex Ætol*
niſi permiſſu imperatoris, qui eam provinciam obt
neret, & cum legato Romano veniſſet Romam
pro hoſtibus omnes futuros. Ita dimiſſi Æto

I

De provinciis deinde conſules retulerunt: ſortiri 50
eos Ætoliam & Aſiam placuit. qui Aſiam ſortitus eſſet, exercitus ei quem L. Scipio haberet, eſt decretus, & in ejus ſupplementum quatuor millia peditum Romanorum, ducenti equites, & ſociorum ac Latini nominis octo millia peditum & quadringenti equites: his copiis ut bellum cum Antiocho gereret. Alteri conſuli exercitus, qui erat in Ætolia, eſt decretus; & ut in ſupplementum ſcriberet permiſſum, civium ſociorumque eundem numerum quem collega. naves quoque idem conſul quæ priore anno paratæ erant, ornare juſſus, ac ducere ſecum: nec cum Ætolis ſolum bellum gerere, ſed etiam in Cephalleniam inſulam trajicere. Mandatum eidem, ſi per commodum reipublicæ facere poſſet, ut ad comitia Romam rediret. nam præterquam quod magiſtratus annui ſubrogandi eſſent, cenſores quoque placere creari. ſi qua res eum teneret, ſenatum certiorem faceret, ſe ad comitiorum tempus occurrere non poſſe. Ætolia M. Fulvio, Aſia Cn. Manlio ſorte evenit. Prætores deinde ſortiti ſunt, Sp. Poſtumius Albinus urbanam, & inter peregrinos, M. Sempronius Tuditanus Siciliam, Q. Fabius Pictor Flamen Quirinalis Sardiniam, Q. Fabius Labeo claſſem, L. Plautius Hypſeus Hiſpaniam citeriorem, L. Bæbius Dives Hiſpaniam ulteriorem. Siciliæ legio una, & claſſis, quæ in ea provincia erat, decreta. & ut duas decumas frumenti novus Prætor imperaret Siculis, earum alteram in Aſiam, alteram in Ætoliam mitteret. Idem ab Sardis exigi, atque ad eoſdem exercitus id frumentum, ad quos Siculum, deportari juſſum. L. Bæbio ſupplementum in Hiſpaniam datum, mille Romani pedites, equites quinquaginta, & ſex millia peditum Latini nominis, & ducenti equites. Plautio Hypſeo in Hiſpaniam citeriorem mille Romani dati ſunt pedites, duo millia ſociûm Latini nominis, & ducenti equites. cum his ſupplementis, ut ſingulas legiones duæ Hiſpaniæ haberent. Prioris anni magiſtratibus, C. Lælio cum ſuo exercitu proro-

prorogatum in annum imperium eſt. prorogatum
& P. Junio proprætori in Etruria, cum eo exercitu
qui in provincia eſſet; & M. Tuccio prætori in
51 Bruttiis & Apulia. Priuſquam in provincias præ-
tores irent, certamen inter P. Licinium pontifi-
cem maximum fuit, & Q. Fabium Pictorem Fla-
minem Quirinalem, quale patrum memoria inte
L. Metellum & Poſtumium Albinum fuerat. Con-
ſulem illum cum C. Lutatio collega in Siciliam ad
claſſem proficiſcentem, ad ſacra retinuerat Metel-
lus pontifex maximus; prætorem hunc, ne in Sar-
diniam proficiſceretur, P. Licinius tenuit, & in
ſenatu & ad populum magnis contentionibus cer-
tatum eſt: & imperia inhibita ultro citroque, &
pignora capta. & mulctæ dictæ, & tribuni appel-
lati, & provocatum ad populum eſt. Religio ad
poſtremum vicit, ut dicto audiens eſſet flamen
pontifici; & mulctæ ex juſſu populi remiſſæ. It
provincia erepta, prætorem magiſtratu abdicare ſe
conantem, Patres auctoritate ſua deterruerunt: &
ut jus inter peregrinos diceret, decreverunt. Dele-
ctibus deinde intra paucos dies (neque enim mul
milites legendi erant) perfectis, conſules prætoreſ-
que in provincias proficiſcuntur. Fama deinde d
rebus in Aſia geſtis temere vulgata ſine auctore: &
poſt dies paucos nuncii certi, literæque imperato-
ris Romam allatæ; quæ non tantum gaudium a
recenti metu attulerunt (deſierant enim victum i
Ætolia metuere) quam averterunt famam: quo
ineuntibus id bellum gravis hoſtis & ſuis viribu
& quod Annibalem rectorem militiæ haberet, vi
ſus fuerat. nihil tamen aut de Conſule mittendo i
Aſiam mutandum, aut minuendas eas copias cen
ſuerunt; metu, ne cum Gallis foret bellandum
52 Haud multo poſt M. Aurelius Cotta, legat
L. Scipionis, cum Antiochi regis legatis, & Eu-
menes rex Rhodiique Romam venerunt. Cotta i
ſenatu primum, deinde in concione juſſu Patrum
quæ acta in Aſia eſſent, expoſuit. ſupplicati
inde in triduum decreta eſt, & quadraginta maj

i

es hoſtiæ immolari juſſæ. Tum omnium primum Eumeni ſenatus datus eſt. Is quum breviter & egiſſet gratias Patribus, quod obſidione ſe ac fratrem exemiſſent, regnumque ab injuriis Antiochi vindicaſſent, & gratulatus eſſet, quod mari terraque proſperè res geſſiſſent: quodque regem Antiochum fuſum fugatumque & exutum caſtris, prius Europa, poſt & Aſia, quæ cis Taurum montem eſt, expuliſſent; ſua deinde merita malle eos ex imperatoribus ſuis legatiſque quam ſe commemorante, cognoſcere, dixit. Hæc approbantibus cunctis, jubentibuſque dicere ipſum omiſſa in id verecundia, quid ſibi à Senatu populoque Romano tribui æquum cenſeret: propenſius cumulatiuſque, ſi quo poſſit, prout ejus merita ſint, ſenatum facturum; Ad ea rex: *Si ab aliis ſibi præmiorum optio deferretur, libenter data modo facultate conſulendi ſenatum Romanum, conſilio ampliſſimi ordinis uſurum fuiſſe, ne quid aut immoderatè cupiſſe, aut petiſſe parum modeſtè videri poſſet: verum enimvero, quum ipſi daturi ſint, multo magis munificentiam eorum in ſe fratreſque ſuos, ipſorum arbitrii debere eſſe.* Nihil hac oratione ejus Patres conſcripti deterriti ſunt, quo minus dicere ipſum juberent. & quum aliquamdiu, hinc indulgentia, hinc modeſtia, inter permittentes invicem non magis mutua, quam inexplicabili facilitate certatum eſſet, Eumenes templo exceſſit. Senatus in eadem perſtare ſententia, *ut abſurdum eſſe diceret, ignorare regem quid ſperans aut petens venerit. quæ accommodata regno ſuo ſint, ipſum optime ſcire: Aſiam longe melius, quam ſenatum noſſe. revocandum igitur & cogendum quæ vellet, quæque ſentiret, expromere.* Reductus à 53
prætore in templum rex, & dicere juſſus: *Perſeveraſſem*, inquit, *tacere, P. C. niſi Rhodiorum legationem mox vocaturos vos ſcirem: & illis auditis, mihi neceſſitatem fore dicendi. Quæ quidem eo difficilior oratio erit, quod ea poſtulata eorum futura ſunt, ut non ſolum nihil quod contra me ſit, ſed ne quod ad ipſos quidem proprie pertineat, petere*

vi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

*videantur. Agent enim cauſſam civitatum Græca-
rum, & liberari eas dicent debere. quo impetrato, cu
dubium eſt, quin & à nobis averſuri ſint, non eas mo-
do civitates, quæ liberabuntur, ſed etiam veteres ſti-
pendiarias noſtras; ipſi autem tanto obligatos benefi-
cio, verbo ſocios, revera ſubjectos imperio & obno-
xios habituri ſint? Et (ſi Diis placet) quum has tan-
tas opes affectabunt, diſſimulabunt ulla parte id a
ſe pertinere: vos modo id decere, & conveniens eſſ
antefactis, dicent. Hæc vos ne decipiat oratio, provi-
dendum vobis erit: neve non ſolum inæqualiter alio
nimium deprimatis ex ſociis veſtris, alios præter mo-
dum extollatis; ſed etiam, ne qui adverſus vos arm
tulerint, meliore ſtatu ſint, quam ſocii & amici ve-
ſtri. Quod ad me attinet, in aliis rebus ceſſiſſe intr
finem juris mei cuilibet videri malim, quam nimi
pertinaciter in obtinendo eo tetendiſſe: in certamin
autem amicitiæ veſtræ, benevolentiæ erga vos, honori
qui à vobis habebitur, minime æquo animo vinci poſ
ſum. Hanc ego maximam hæreditatem à patre acce-
pi, qui primus omnium Aſiam Græciamque incolen-
tium in amicitiam veſtram venit, eamque perpetu
& conſtanti fide ad extremum finem vitæ perduxit
nec animum duntaxat vobis bonum ac fidelem præ
ſtitit, ſed omnibus interfuit bellis, quæ in Græcia geſ
ſiſtis; terreſtribus navalibuſque: omni genere com
meatuum ita, ut nemo ſociorum veſtrorum æquari ul
parte poſſet, vos adjuvit. Poſtremo quum Bœotos a
ſocietatem veſtram hortaretur, in ipſa concione inte
mortuus, haud multo poſt exſpiravit. Hujus ego veſt
gia ingreſſus, voluntati quidem & ſtudio in colend
vobis adjicere (etenim inexſuperabilia hæc erant
nihil potui: rebus ipſis meritiſque & impenſis off
ciorum ut ſuperare poſſem, fortuna, tempora, Anti
chus, & bellum in Aſia geſtum præbuerunt mat
riam. Rex Aſiæ & partis Europæ Antiochus, filia
ſuam in matrimonium mihi dabat: reſtituebat ex
templo civitates quæ defecerant à nobis: ſpem ma
gnam in poſterum amplificandi regni faciebat; ſi
cum adverſus vos bellum geſſiſſem. Non gloriabor*

qu

uod nihil in vos deliquerim. illa potius, quæ vetu-
ſſima domus noſtræ vobiſcum amicitia digna ſunt,
feram. Pedeſtribus navalibuſque copiis, ut nemo
ſtrorum ſociorum me æquiparare poſſet, imperato-
s veſtros adjuvi, commeatus terra marique ſuppe-
itavi: navalibus præliis, quæ multis locis facta
nt, omnibus aſſui: nec labori meo, nec periculo uſ-
uam peperci. Quod miſerrimum eſt in bello, obſidio-
em paſſus ſum; Pergami incluſus cum diſcrimine
ltimo ſimul vitæ regnique. Liberatus deinde obſi-
ione; cum alia parte Antiochus, alia Seleucus circa
rcem regni mei caſtra haberent, relictis rebus meis
ta claſſe ad Helleſpontum L. Scipioni conſuli veſtro
ccurri, ut eum in trajiciendo exercitu adjuvarem.
oſtquam in Aſiam exercitus veſter eſt tranſgreſſus,
unquam à conſule abſceſſi: nemo miles Romanus
nagis aſſiduus in caſtris veſtris fuit, quam ego fra-
reſque mei. nulla expeditio, nullum equeſtre prælium
ine me factum eſt. In acie ibi ſteti: eam partem ſum
utatus, in qua me conſul eſſe voluit. Non ſum hoc di-
cturus, Patres Conſcripti, Quis hoc bello meritis
rga vos mecum comparari poteſt? Ego nulli omnium
neque populorum, neque regum, quos in magno honore
habetis, non auſim me comparare. Maſaniſſa hoſtis
vobis ante quam ſocius fuit: nec incolumi regno cum
auxiliis ſuis, ſed extorris, expulſus, amiſſis omnibus
copiis, cum turma equitum in caſtra confugit veſtra.
tamen eum, quia in Africa adverſus Syphacem &
Carthaginienſes fideliter atque impigre vobiſcum ſte-
tit, non in patrium ſolum regnum reſtituiſtis, ſed ad-
jecta opulentiſſima parte Syphacis regni, præpoten-
tem inter Africæ reges feciſtis. Quo tandem igitur
nos præmio atque honore digni apud vos ſumus, qui
numquam hoſtes, ſemper ſocii fuimus? Pater, ego,
fratreſque mei non in Aſia tantum, ſed etiam procul
ab domo in Peloponneſo, in Bœotia, in Ætolia, Phi-
lippi, Antiochi, Ætolico bello, terra marique pro vo-
bis arma tulimus. Quid ergo poſtulas? dicat aliquis.
Ego, Patres Conſcripti, quoniam dicere utique volen-
tibus vobis parendum eſt; ſi vos ea mente ultra Tauri

juga

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

juga Antiochum emoviſtis, ut ipſi teneretis eas terras
nullos accolas, nec finitimos habere, quam vos malo
nec ulla alia re tutius ſtabiliuſque regnum meum fu
turum ſpero. Sed ſi vobis decedere inde atque exerci
tus deducere in animo eſt; neminem digniorem eſſ
ex ſociis veſtris, qui bello a vobis parta poſſideat, quam
me, dicere auſim. At enim magnificum eſt liberar
civitates ſervas! Ita opinor, ſi nihil hoſtile adverſu
vos fecerunt: ſin autem Antiochi partis fuerint
quanto eſt veſtra prudentia & æquitate dignius, ſocii
54 *benemeritis, quam hoſtibus vos conſulere?* Grata ora
tio regis Patribus fuit. & facile apparebat munific
omnia & propenſo animo facturos. Interpoſit
Smyrnæorum brevis legatio eſt, quia non aderan
quidam Rhodiorum. Collaudatis egregiè Smyr
næis, quod omnia ultima pati, quam ſe regi trader
maluiſſent; introducti Rhodii ſunt. quorum prin
ceps legationis expoſitis initiis amicitiæ cum po
pulo Romano meritiſque Rhodiorum Philipp
prius, deinde Antiochi bello: *Nihil*, inquit, *nobi*
tota noſtra actione, Patres Conſcripti, neque diffici
lius, neque moleſtius eſt, quam quod cum Eumene no
bis diſceptatio eſt: cum quo uno maxime regum, &
privatum ſingulis, & quod magis nos movet, publicum
civitati noſtræ hoſpitium eſt. Cæterum non animi no
ſtri, Patres Conſcripti nos, ſed rerum natura, qu
potentiſſima eſt, disjungit; ut nos liberi etiam alio
rum libertatis cauſſam agamus; reges ſerva omnia
& ſubjecta imperio ſuo eſſe velint. Utcumque tame
res ſe habet, magis verecundia noſtra adverſus regem
nobis obſtat, quam ipſa diſceptatio aut nobis impedit
eſt, aut vobis perplexam deliberationem præbitur
videtur. Nam ſi aliter ſocio atque amico regi, & be
nemerito, hoc ipſo in bello, de cujus præmiis agitur
honos haberi nullus poſſet, niſi liberas civitates ei i
ſervitutem traderetis; eſſet deliberatio anceps: ne au
regem amicum inhonoratum dimitteretis, aut dece
deretis inſtituto veſtro, & gloriam Philippi bello par
tam nunc ſervitute tot civitatum deformaretis: ſe
ab hac neceſſitate aut gratiæ in amicum minuend
au

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

gloriæ veſtræ, egregiè vos fortuna vindicat. Eſt
m Deûm benignitate non glorioſa magis quam di-
victoria veſtra: quæ vos facile iſto velut ære alie-
exſolvat. nam & Lycaonia & Phrygia utraque,
Piſidia omnis, & Cherſonneſus, quæque circum-
ent Europæ, in veſtra ſunt poteſtate. quarum una
libet regi adjecta, multiplicare regnum Eumenis
eſt: omnes vero datæ, maximis eum regibus æqua-
Licet ergo vobis & præmiis belli ditare ſocios, &
decedere inſtituto veſtro: & meminiſſe, quem
ulum prætenderitis prius adverſus Philippum, nunc
verſus Antiochum belli: quid feceritis Philippo vi-
, quid nunc à vobis, non magis quia feciſtis, quam
a id vos facere decet, deſideretur atque exſpectetur.
a enim aliis & honeſta & probabilis eſt cauſſa ar-
rum. Illi agrum, hi vicos, hi oppida, hi portus
mque aliquam maris ut poſſideant. Vos nec cupi-
hæc, antequam haberetis: nec nunc, quum orbis
rarum in ditione veſtra ſit, cupere poteſtis. Pro di-
itate & gloria apud omne genus humanum, quod
trum nomen imperiumque juxta ac Deos immor-
es jampridem intuetur, pugnaſtis. quæ parare &
erere arduum fuit, neſcio an tueri difficilius ſit.
ntis vetuſtiſſimæ nobiliſſimæque, vel fama rerum
tarum, vel omni commendatione humanitatis do-
inarumque tuendam ab ſervitio regio libertatem
ſcepiſtis. hoc patrocinium receptæ in fidem & clien-
am veſtram univerſæ perpetuum vos præſtare decet.
on quæ in ſolo modo antiquo ſunt, Græcæ magis ur-
ſunt, quam coloniæ earum, illinc quondam profe-
e in Aſiam. Nec terra mutata mutavit genus aut
ores. certare pio certamine cujuſlibet bonæ artis ac
rtutis auſi ſumus cum parentibus quæque civitas, &
nditoribus ſuis. Adiſtis Græciæ, adiſtis Aſiæ urbes
erique. niſi quod longius à vobis abſumus, nulla vin-
mur alia re. Maſſilienſes, quos, ſi natura inſita ve-
t ingenio terræ vinci poſſet, jampridem efferaſſent
t indomitæ circumfuſæ gentes, in eo honore, in ea
erito dignitate audimus apud vos eſſe, ac ſi medium
mbilicum Græciæ incolerent. non enim ſonum modo

linguæ, veſtitumque & habitum, ſed ante omnia m
res, & leges, & ingenium, ſincerum integrumque
contagione accolarum, ſervarunt. Terminus eſt nu
imperii veſtri mons Taurus. quicquid intra eum ca
dinem eſt; nihil longinquum vobis videri debet. q
arma veſtra pervenerunt, eodem jus hinc profectu
perveniat. Barbari, quibus pro legibus ſemper dom
norum imperia fuerunt, quo gaudent, reges habean
Græci ſuam fortunam, veſtros animos gerunt. Dom
ſticis quondam viribus etiam imperium amplecteb
tur; nunc imperium ubi eſt, ibi ut ſit perpetuu
optant. libertatem veſtris tueri armis ſatis habe
quoniam ſuis non poſſunt. At enim quædam civita
cum Antiocho ſenſerunt. & aliæ prius cum Phili
& cum Pyrrho Tarentini. Ne alios populos enum
rem, Carthago libera cum ſuis legibus eſt. Huic ve
exemplo quantum debeatis, videte, Patres Conſcri
inducetis in animum negare Eumenis cupidita
quod juſtiſſimæ iræ veſtræ negaſtis. Rhodii & in
& in omnibus bellis, quæ in illa ora geſſiſtis, qu
forti fidelique opera vos adjuverimus, veſtro jud
relinquimus. nunc in pace id conſilium afferim
quod ſi comprobaritis, magnificentius vos vict
55 *uſos eſſe, quam viciſſe, omnes exiſtimaturi ſint.* A
magnitudini Romanæ oratio viſa eſt. Poſt Rho
Antiochi legati vocati ſunt. ii vulgato petenti
veniam more, errorem faſſi regis, obteſtati
Patres Conſcriptos, *Vt ſuæ potius clementiæ, q*
regis culpæ, qui ſatis ſuperque pœnarum dediſſet,
mores conſulerent. poſtremo pacem datam a L.
pione imperatore, quibus legibus dediſſet, confir
rent auctoritate ſua. Et ſenatus eam pacem ſer
dam cenſuit, & paucos poſt dies populus juſſit.
dus in Capitolio cum Antipatro principe legatio
& eodem fratris filio regis Antiochi, eſt ict
Auditæ deinde & aliæ legationes ex Aſia ſunt.
bus omnibus datum eſt reſponſum, *Decem le*
more majorum ſenatum miſſurum ad res Aſiæ d
ptandas, componendaſque. Summam tamen
fore, ut cis Taurum montem quæ intra regni A

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

...i fines fuiſſent, Eumeni attribuerentur; præter Ly-...am Cariamque uſque ad Mæandrum amnem, ea ...vitatis Rhodiorum eſſent. Ceteræ civitates Aſiæ, ...æ Attali ſtipendiariæ fuiſſent, eædem Eumeni ve-...igal penderent: quæ vectigales Antiochi fuiſſent, ...liberæ atque immunes eſſent. Decem legatos hos ...ecreverunt, Q. Minucium Rufum, L. Furium Pur-...urionem, Q. Minucium Thermum, Ap. Clau-...um Neronem, Cn. Cornelium Merulam, M. Ju-...ium Brutum, L. Aurunculeium, L. Æmilium ...aullum, P. Cornelium Lentulum, P. Ælium Tu-...eronem. His, quæ præſentis diſceptationis eſſent, 56 ...bera mandata. de ſumma rerum ſenatus conſti-...uit: Lycaoniam omnem & Phrygiam utramque & ...Myſiam, regias ſylvas, & Lydiæ Ioniæque, extra ea ...ppida quæ libera fuiſſent, quo die cum rege Antiocho ...ugnatum eſt, & nominatim Magneſiam ad Sypi-...um, & Cariam, quæ Hydrela appellatur, agrumque ...Hydrelatanum ad Phrygiam vergentem, & caſtella ...icoſque ad Mæandrum amnem, & oppida; niſi quæ ...bera ante bellum fuiſſent; Telmiſſum item nomi-...atim, & caſtra Telmiſſium, præter agrum qui Pto-...omæi Telmiſſii fuiſſet: hæc omnia, quæ ſupra ſcripta ...unt, regi Eumeni juſſa dari. Rhodiis Lycia data, ...xtra eundem Telmiſſum, & caſtra Telmiſſium, & ...grum qui Ptolomæi Telmiſſii fuiſſent: hæc & ab ...Eumene & ab Rhodiis excepta. Ea quoque his pars ...ata Cariæ, quæ propior Rhodum inſulam trans ...Mæandrum amnem eſt, oppida, vici, caſtella, agri, ...ui ad Piſidiam vergunt: niſi quæ eorum oppida in ...ibertate fuiſſent, pridie quam cum Antiocho rege in ...Aſia pugnatum eſt. Pro his quum gratias egiſſent ...Rhodii, de Solis urbe, quæ in Cilicia eſt, egerunt. ...Argis & illos, ſicut ſeſe, oriundos eſſe. ab ea germa-...nitate fraternam ſibi cum iis caritatem eſſe. Petere ...oc extraordinarium munus, ut eam civitatem ex ...ervitute regia eximerent. Vocati ſunt regis Antio-...chi legati, actumque cum iis eſt: nec quicquam im-...etratum, teſtante fœdera Antipatro: adverſus quæ ...ab Rhodiis non Solos, ſed Ciliciam peti, & juga

Tauri tranſſcendi. Revocatis in ſenatum Rhodiis,
quum quantopere tenderet legatus regius, expoſuiſ-
ſent Patres; adjecerunt; *Si utique eam rem ad ci-
vitatis ſuæ dignitatem pertinere cenſerent Rhodii,
ſenatum omni modo expugnaturum pertinaciam le-
gatorum.* Tum vero impenſius, quam ante, Rhodi
gratias egerunt, ceſſuroſque ſe potius arrogantiæ
Antipatri, quam cauſſam turbandæ pacis præbitu
57 ros, dixerunt. ita nihil de Solis mutatum eſt. Pe
eos dies, quibus hæc geſta ſunt, legati Maſſilien
ſium nunciaverunt, L. Bæbium prætorem, in pro
vinciam Hiſpaniam proficiſcentem, ab Liguribu
circumventum, magna parte comitum cæſa, vu
neratum ipſum cum paucis, ſine lictoribus Maſſ
liam perfugiſſe, & intra triduum exſpiraſſe. Senatu
ea re audita, decrevit, uti P. Junius Brutus, qui pr
prætor in Etruria eſſet, provincia exercituque tr
ditis uni cui videretur ex legatis, ipſe in ulteriore
Hiſpaniam proficiſceretur, eaque ei provincia eſſ
Hoc Senatusconſultum, literæque à Sp. Poſtum
prætore in Etruriam miſſæ ſunt. profectuſque in H
ſpaniam eſt P. Junius proprætor. In qua provin
prius aliquanto, quam ſucceſſor veniſſet L. Æmil
Paullus, qui poſtea regem Perſea magna gloria
cit, quum priore anno haud proſpere rem geſſiſſ
tumultuario exercitu collecto, ſignis collatis c
Luſitanis pugnavit. Fuſi fugatique ſunt hoſtes. c
ſa decem & octo millia armatorum, tria millia
centi capti, & caſtra expugnata. Hujus victo
fama tranquilliores in Hiſpania res fecit. Eod
anno ante diem tertium Calendas Januarias, Bo
niam Latinam coloniam, ex Senatusconſulto
Valerius Flaccus, M. Atilius Serranus, L. Vale
Tappus triumviri deduxerunt. tria millia homin
ſunt deducta, equitibus ſeptuagena jugera, cæt
colonis quinquagena ſunt data. Ager captus
Gallis Boiis fuerat: Galli Tuſcos expulerant.
dem anno cenſuram multi & clari viri petieru
quæ res tanquam in ſe parum magni certam
cauſſam haberet, aliam contentionem multo m

n excitavit. Petebant T. Quintius Flamininus, Cornelius Cn. F. Scipio, L. Valerius Flaccus, Porcius Cato, M. Claudius Marcellus, Ma-s Acilius Glabrio, qui Antiochum ad Ther-opylas Ætoloſque devicerat. in hunc maximè, od multa congiaria habuerat, quibus magnam rtem hominum obligarat, favor populi ſe incli-bat. Id quum ægre paterentur tot nobiles; no-m ſibi hominem tantum præferri; P. Sempro-is Gracchus, & C. Sempronius Rutilus, tribuni ebis, ei diem dixerunt, quod pecuniæ regiæ, ædæque aliquantum captæ in Antiochi caſtris, que in triumpho tuliſſet, neque in ærarium de-liſſet. Varia teſtimonia legatorum tribunorum-ie militum erant. M. Cato ante alios teſtes con-iciebatur: cujus auctoritatem perpetuo tenore tæ partam, toga candida elevabat. Is teſtis, quæ aſa aurea atque argentea captis caſtris inter aliam ædam regiam vidiſſet, ea ſe in triumpho negabat idiſſe. Poſtremo in hujus maximè invidiam deſi-ere ſe petitione Glabrio dixit; quando quod taciti ndignarentur nobiles homines, id æque novus ompetitor inæſtimabili perjurio inceſſeret. Cen- 58
um millium mulcta irrogata erat. bis de ea cer-atum eſt. tertiò, quum de petitione deſtitiſſet eus; nec populus de mulcta ſuffragium ferre vo-uit, & tribuni eo negotio deſtiterunt. Cenſores T. Quintius Flamininus, M. Claudius Marcellus reati. Per eoſdem dies L. Æmilio Regillo, qui laſſe præfectum Antiochi regis devicerat, extra urbem in æde Apollinis quum ſenatus datus eſſet, auditis rebus geſtis ejus, quantis cum claſſibus ho-ſtium dimicaſſet, quot inde naves demerſiſſet aut cepiſſet, magno conſenſu Patrum triumphus nava-is eſt decretus. Triumphavit Calendis Februariis. in eo triumpho undequinquaginta coronæ aureæ tranſlatæ ſunt: pecunia nequaquam tanta pro ſpe-cie regii triumphi: tetradrachma Attica triginta quatuor millia ſeptingenta: ciſtophorum centum triginta unum millia trecenta. Supplicationes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

deindefuerunt ex Senatusconſulto, quod L. Æm
lius Paullus in Hiſpania proſpere rem geſſiſſe
Haud ita multo poſt L. Scipio ad urbem venit. qu
ne cognomine fratri cederet, Aſiaticum ſe appella
voluit. & in ſenatu, & in concione de rebus ab
geſtis diſſeruit. Erant qui fama id majus bellum
quam difficultate rei fuiſſe interpretarentur; un
memorabili prælio debellatum, gloriamque eju
victoriæ præfloratam ad Thermopylas eſſe. Cæte
rum vere æſtimanti, Ætolicum magis ad Thermo
pylas bellum, quam regium fuit. *Quota enim par*
virium ſuarum ibi dimicavit Antiochus? in Aſi
totius Aſiæ ſteterunt vires; ab ultimis Orientis om
59 *nium gentium contractis auxiliis.* Merito ergo &
Diis immortalibus, quantus maximus poterat
habitus eſt honos, quod ingentem victoriam faci
lem etiam feciſſent, & imperatori triumphus e
decretus. Triumphavit menſe intercalario pridi
Calendas Martias. qui triumphus ſpectaculo ocu
lorum major, quam Africani fratris ejus fuit; re
cordatione rerum, & æſtimatione periculi certa
miniſque, non magis comparandus, quam ſi im
peratorem imperatori, aut Antiochum ducem An
nibali conferres. Tulit in triumpho ſigna militari
ducenta triginta quatuor: oppidorum ſimulacr
centum triginta quatuor: eburneos dentes mill
ducentos viginti: aureas coronas ducentas vigint
quatuor: argenti pondo centum triginta ſeptem
millia & CCCCXX: tetradrachmum Atticorum
ducenta viginti quatuor millia: ciſtophorum tre
centa triginta unum millia, & LXX: nummos au
reos Philippeos CXL millia: vaſorum argenteo
rum (omnia cælata erant) mille pondo, & CCCC
XXIV: aureorum mille pondo XXIV. & duces
regii, præfecti, & purpurati duo & tringinta ante
currum ducti. Militibus quiniviceni denarii dati;
duplex centurioni; triplex equiti. & ſtipendium
militare, & frumentum duplex poſt triumphum
datum. prælio in Aſia facto duplex dederat.
Triumphavit anno fere, poſteaquam conſulatu
abiit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

t. Eodem fere tempore, & Cn. Manlius conſul 60
Aſiam, & Q. Fabius Labeo prætor ad claſſem
it. Cæterum conſuli non deerat cum Gallis
i materia. mare pacatum erat, devicto Antio-
. Cogitanti itaque Fabio, cui rei potiſſimum
teret, ne otioſam provinciam habuiſſe videri
et; optimum viſum eſt, in Cretam inſulam
cere. Cydoniatæ bellum adverſus Gortynios
oſſioſque gerebant, & captivorum Romanorum
ie Italici generis magnus numerus in ſervitute
per totam inſulam dicebatur. Claſſe ab Epheſo
ectus, quum primum Cretæ littus attigit, nun-
circa civitates miſit, ut armis abſiſterent, ca-
oſque in ſuis quæque urbibus agriſque conquiſi-
reducerent. & legatos mitterent ad ſe, cum
ous de rebus ad Cretenſes pariter Romanoſ-
pertinentibus ageret. Nihil magnopere ea
tenſes moverunt. captivos, præter Gortynios,
i reddiderunt. Valerius Antias ad quatuor
lia captivorum, quia belli minas timuerunt,
tota inſula reddita ſcripſit: eamque cauſſam
io, quum rem nullam aliam geſſiſſet, navalis
mphi impetrandi ab ſenatu fuiſſe. A Creta E-
ſum Fabius rediit: inde tribus navibus in Thra-
oram miſſis, ab Æno & Maronia præſidia
tiochi deduci juſſit; ut in libertate eæ civitates
nt.

EPITOME

LIBRI XXXVIII.

*[M]Arcus Fulvius conſul in Epiro Ambracienſes ob-
ſeſſos, per deditionem accepit: Cephaleniam ſub-
t, Ætolis perdomitis pacem dedit. Cn. Manlius
ſul collega ejus Gallogræcos, Tholiſtobogios, Tecto-
s, & Trocmos, qui Brenno duce in Aſiam tran-
ant, quum ſoli citra Taurum montem non pare-*

rent, vicit. Eorum origo, & quemadmodum
loca quæ tenent, occupaverint, refertur. Exemplu
quoque virtutis & pudicitiæ in fœmina traditi
nam cum Orgiagontis regis Gallogræcorum uxor c
ptiva eſſet, centurionem cuſtodem, qui ei vim i
tulerat, occidit. Luſtrum à cenſoribus conditum e
cenſa ſunt civium capita CCLVIII. *millia,*
CCCXXVIII. *Cum Ariarathe rege Cappado*
amicitia juncta eſt. Cn. Manlius, contradicenti
decem legatis, ex quorum conſilio fœdus cum Ant
cho conſcripſerat, de Gallogræcis, acta pro ſe cau
in ſenatu, triumphavit. Scipio Africanus, die ei
cta, ut quidam ajunt, à Q. Petillio tribuno pleb
ut quidam à Nævio, quod præda ex Antiocho cap
ærarium fraudaſſet; poſteaquam is dies venit, e
catus in Roſtra: Hac die, *inquit*, Quirites C
thaginem vici: *& proſequente populo, Capitoli*
aſcendit. Inde, ne amplius tribuniciis injuriis vex
retur, in voluntarium exilium Liternum conceſſ
incertum ibi an Romæ defunctus. nam ejus mon
mentum utrobique fuit. Scipio Aſiaticus fra
Africani, eodem peculatus crimine accuſatus, da
natuſque, quum in vincula & carcerem duceretu
Tib. Sempronius Gracchus, tribunus plebis, qui
tea Scipionibus inimicus erat, interceſſit: & ol
beneficium Africani filiam duxit. Cum prætor q
ſtores in bona ejus publice poſſidenda miſiſſet; n
modo in iis ullum veſtigium pecuniæ regiæ appar
ſed nequaquam tantum redactum, quantæ ſum
erat damnatus. Collatam à cognatis & amicis in
merabilem pecuniam accipere noluit: quæ neceſſa
ei erant ad cultum, redempta.

D

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

DVM in Aſia bellum geritur, ne in 1
Ætolis quidem quietæ res fuerant; principio à gente Athamanum orto. Athamania ea tempeſtate, pulſo Amynandro, ſub præfectis Philippi regio tenebatur præſidio: qui ſuperbo atque immodico imperio deſiderium Amynandri fecerant. Exulanti tum Amynandro in Ætolia literis ſuorum, indicantium ſtatum Athamaniæ, ſpes recuperandi regni facta eſt. remiſſique ab eo nunciant principibus Argitheam, (id enim caput Athamaniæ erat) ſi populariũ animos ſatis perſpectos haberent, impetrato ab Ætolis auxilio in Athamaniam ſe venturum cum delectis Ætolorum, quod concilium eſſet gentis, & Nicandro prætore. quos ubi ad omnia paratos eſſe vidit, certiores ſubinde facit, quo die cum exercitu Athamaniam ingreſſurus eſſet. Quatuor primo fuere conjurati adverſus Macedonum præſidium. hi ſenos ſibi adjutores ad rem gerendam aſſumſerunt: deinde paucitate parum freti, quæ celandæ rei quam agendæ aptior erat, parem priori numerum adjecerunt. Ita duo & quinquaginta facti, quadrifariam ſe diviſerunt: pars una Heracleam, altera Tetraphyliam petit, ubi cuſtodia regiæ pecuniæ eſſe ſolita erat, tertia Theudoriam, quarta Argitheam. Ita inter omnes convenit, ut primo quieti, velut ad privatam rem agendam veniſſent, in foro obverſarentur: die certa multitudinem omnem convocarent ad præſidia Macedonum arcibus expellenda. Vbi ea dies advenit, & Amynander cum mille Ætolis in finibus erat: ex compoſito quatuor ſimul locis præſidia Macedonum expulſa. literæque in alias urbes paſſim dimiſſæ, ut vindicarent ſeſe ab impotenti dominatione Philippi, & reſtituerent in patrium ac legitimum regnum. Vndique Macedones expelluntur. Theium oppidum, literis à Zenone præfecto præſidii interceptis, & arce ab regiis occupata, paucos dies obſidentibus reſtitit: deinde id quoque

traditum Amynandro eſt, & omnis Athamani
poteſtate erat, præter Athenæum caſtellum, fini
2 Macedoniæ ſubjectum. Philippus audita defecti
Athamaniæ, cum ſex millibus armatorũ profec
ingenti celeritate Gomphos pervenit. ibi reli
majore parte exercitus (neque enim ad tanta
nera ſuffeciſſent) cum duobus millibus Athenæu
quod unum à præſidio ſuo retentum fuerat, per
nit. inde proximis tentatis, quum facile anim
vertiſſet cætera hoſtilia eſſe, Gomphos regreſ
omnibus copiis ſimul in Athamaniam rediit.
nonem inde cum mille peditibus præmiſſum Et
piam occupare jubet, opportune Argitheæ im
nentem, quem ubi teneri à ſuis locum vidit,
circa templum Jovis Acræi poſuit caſtra. ibi un
diem fœda tempeſtate retentus, poſtero die duc
ad Argitheam intendit. Euntibus extemplo ap
ruere Athamanes, in tumulos imminentes
diſcurrentes. ad quorum conſpectum conſtit
prima ſigna, totoque agmine pavor & trepid
erat: & pro ſe quiſque, quidnam futurum eſſet,
gitare, ſi in valles ſubjectas rupibus agmen f
demiſſum. Hæc tumultuatio regem cupientem
ſe ſequerentur, raptim evadere anguſtias, revoc
primos, & eadem qua venerat via referre co
ſigna. Athamanes primo ex intervallo quieti
quebantur: poſteaquam Ætoli ſe conjunxeru
hos, ut ab tergo agmini inſtarent, reliqueru
ipſi à lateribus ſe circumfuderunt. quidam
notos calles breviore via prægreſſi, tranſitus i
dere: tantumque tumultus Macedonibus eſt i
ctum, ut fugæ magis effuſæ, quam itineris ordi
modo, multis armis viriſque relictis, flumen
jecerint. hic finis ſequendi fuit. Inde tuto M
dones Gomphos, & à Gomphis in Macedoni
redierunt. Athamanes Ætolique Ethopiam, ad
nonem ac mille Macedonas opprimendos, undi
concurrerunt. Macedones parum loco freti,
Ethiopia in altiorem deruptioremque undique
mulum conceſſere. quo pluribus locis aditu

vento, expulere eos Athamanes: diſperſoſque &
per invias atque ignotas rupes iter fugæ non expe-
dientes, partim ceperunt, partim interfecerunt:
multi pavore in derupta præcipitati, perpauci cum
Zenone ad regem evaſerunt. poſtero die per indu-
tias ſepeliendi cæſos poteſtas facta eſt. Amynander 3
recuperato regno legatos Romam ad ſenatum, &
ad Scipiones in Aſiam, Epheſi poſt magnum cum
Antiocho prælium morantes, miſit. Pacem pete-
bat, excuſabatque ſeſe, quod per Ætolos recupe-
raſſet paternum regnum. Philippum incuſabat.
Ætoli ex Athamania in Amphilochos profecti
ſunt, & majoris partis voluntate in jus ditionem-
que totam redegerunt gentem. Amphilochia rece-
pta (nam fuerat quondam Ætolorum) eadem ſpe in
Aperantiam tranſcenderunt. ea quoque magna ex
parte ſine certamine in deditionem venit. Dolopes
nunquam Ætolorum fuerant: Philippi erant. hi
primum ad arma concurrerunt: cæterum poſtea-
quam Amphilochos cum Ætolis eſſe, fugamque
ex Athamania Philippi, & cædem præſidii ejus ac-
cepere, & ipſi à Philippo ad Ætolos deficiunt. Qui-
bus circumjectis gentibus, jam undique ſe à Mace-
donibus tutos credentibus eſſe Ætolis, fama affer-
tur, Antiochum in Aſia victum ab Romanis. nec
ita multo poſt legati ab Roma rediere, ſine ſpe pa-
cis: Fulviumque conſulem nunciantes jam cum
exercitu trajeciſſe. His territi, prius ab Rhodo &
Athenis legationibus excitis, ut per auctoritatem
civitatum earum ſuæ preces nuper repudiatæ faci-
liorem aditum ad ſenatum haberent; principes
gentis ad tentandum ultimam ſpem Romam miſe-
runt: nihil ne bellum haberent, priuſquam pæne in
conſpectu hoſtis erat, præmeditati. Jam M. Fulvius
Apolloniam exercitu trajecto, cum Epirotarum
principibus conſultabat, unde bellum inciperet.
Epirotis Ambraciam placebat aggredi: quæ tum
contribuerat ſe Ætolis. *ſive ad tuendam eam veni-
rent Ætoli, apertos circa campos ad dimicandum
eſſe: ſive detrectarent certamen, oppugnationem fore
haud*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

haud difficilem. nam & copiam in propinquo mate
riæ ad aggeres excitandos, & cætera opera eſſe: &
Arethontem navigabilem amnem opportunum a
comportanda quæ uſui ſint, præter ipſa mœnia fluere
& æſtatem aptam rei gerendæ adeſſe. his perſuaſe
4 runt, ut per Epirum duceret. Conſuli ad Ambra
ciam advenienti, magni operis oppugnatio viſa eſt
Ambracia tumulo aſpero ſubjecta, Perranthem in
colæ vocant. urbs, qua murus vergit in campos &
flumen, occidentem; arx, quæ poſita in tumul
eſt, orientem ſpectat. amnis Aretho ex Acarnani
fluens cadit in ſinum maris; ab nomine propinqu
urbis Ambracium appellatum. præterquam quo
hinc amnis munit, hinc tumuli, muro quoque fi
mo ſepta erat; patente in circuitu paulo ampli
tria millia paſſuum. Fulvius bina à campo caſt
modico inter ſe diſtantia intervallo, unum caſte
lum loco edito contra arcem objecit. ea omnia va
lo ac foſſa ita jungere parat, ne exitus incluſis a
urbe, neve aditus foris ad auxilia intromittend
eſſet. Ad famam oppugnationis Ambraciæ Stratu
jam edicto Nicandri prætoris convenerant Ætol
Inde primo copiis omnibus ad prohibendam obſ
dionem venire in animo fuerat. deinde, poſte
quam urbem jam magna ex parte operibus ſepta
viderunt, Epirotarum trans flumen loco plano ca
ſtra poſita eſſe; dividere copias placuit. cum mil
expeditis Eupolemus Ambraciam profectus, p
nondum commiſſa inter ſe munimenta urbem i
travit. Nicandro cum cætera manu primo Epiro
rum caſtra nocte aggredi conſilium fuerat; hau
facili ab Romanis auxilio, quia flumen interera
deinde periculoſum inceptum ratus, ne qua ſent
rent Romani, & regreſſus inde in tutum non eſſe
deterritus ab hoc conſilio, ad depopulandam Aca
5 naniam iter convertit. Conſul jam munimen
quibus ſepienda urbs erat, jam operibus, quæ a
movere muris parabat, perfectis, quinque ſimul l
cis mœnia eſt aggreſſus. tria paribus intervallis fa
liore aditu à campo adverſus Pyrrheum, quod v
ca

cant, admovit: unum è regione Æſculapii, unum adverſus arcem. Arietibus muros quatiebat; aſſeribus falcatis detergebat pinnas. Oppidanos primo, & ad ſpeciem, & ad ictus mœnium cum terribili ſonitu editos, pavor ac trepidatio cepit. deinde ut præter ſpem ſtare muros viderunt; collectis rurſus animis, in arietes tollenonibus libramenta plumbi aut ſaxorum, ſtipiteſve robuſtos incutiebant, falces anchoris ferreis injectis, in interiorem partem muri trahentes aſſerem, perfringebant: ad hoc eruptionibus & nocturnis in cuſtodias operum, & diurnis in ſtationes ultro terrorem inferebant. In hoc ſtatu res ad Ambraciam quum eſſent, jam Ætoli à populatione Acarnaniæ Stratum redierant. inde Nicander Prætor ſpem nactus ſolvendæ incepto forti obſidionis, Nicodamum quendam cum Ætolis quingentis Ambraciam intromittit. noctem certam, tempuſque etiam noctis conſtituit, quo & illi ab urbe opera hoſtium, quæ adverſus Pyrrheum erant, aggrederentur, & ipſe ad caſtra Romana terrorem faceret; poſſe ratus ancipiti tumultu, nocte augente pavorem, memorabilem rem geri. Et Nicodamus intempeſta nocte, quum alias cuſtodias fefelliſſet, per alias impetu conſtanti erupiſſet, ſuperato brachio in urbem penetrat: animique aliquantum ad omnia audenda & ſpei obſeſſis adjecit. & ſimul conſtituta nox venit, ex compoſito repente opera eſt aggreſſus. Id inceptum conatu, quam effectu gravius fuit. quia nulla ab exteriore parte vis admota eſt: ſeu metu deterrito prætore Ætolorum, ſeu quia potius viſum eſt Amphilochis opem ferre nuper receptis: quos Perſeus Philippi filius miſſus ad Dolopiam Amphilochoſque recipiendos, ſumma vi oppugnabat. Tribus locis, ſicut ante dictum eſt, 6
ad Pyrrheum opera Romana erant: quæ omnia ſimul, ſed nec apparatu, nec vi ſimili, Ætoli aggreſſi ſunt. alii cum ardentibus facibus, alii ſtuppam picemque & malleolos ferentes, tota collucente flammis acie, advenere: multos primo impetu cuſtodes oppreſſerunt. deinde poſteaquam clamor tumultuſque

que

que in caſtra eſt perlatus, datumque à conſule
gnum, arma capiunt, & omnibus portis ad ope
ferendam effunduntur. Vno in loco ferro igniq
geſta res eſt. à duobus irrito incepto, quum tent
ſent magis quam iniſſent certamen, Ætoli abſceſ
runt. Atrox pugna in unum inclinaverat locum. i
diverſis partibus duo duces Eupolemus & Nicod
mus pugnantes hortabantur, & prope certa fov
bant ſpe, jam Nicandrum ex compoſito affore,
terga hoſtium invaſurum. Hæc res aliquamdiu an
mos pugnantium ſuſtinuit. cæterum poſteaqua
nullum ex compoſito ſignum à ſuis accipiebant,
creſcere numerum hoſtium cernebant; deſtit
ſegnius inſtare: poſtremo re omiſſa, jam vix tu
receptu, fugientes in urbem compelluntur; par
operum incenſa, & pluribus aliquanto, quam i
ceciderant, interfectis. quod ſi ex compoſito ac
res fuiſſet, haud dubium erat expugnari una utiq
parte opera cum magna cæde hoſtium potuiſ
Ambracienſes, quique intus erant Ætoli, non
ejus ſolum noctis incepto receſſere, ſed in reliquu
quoque tempus, velut proditi à ſuis, ſegniores
pericula erant. jam nemo eruptionibus, ut ante,
ſtationes hoſtium, ſed diſpoſiti per muros & tur
7 ex tuto pugnabant. Perſeus ubi adeſſe Ætolos aud
vit; omiſſa obſidione urbis, quam oppugnabat, c
populatus tantum agros, Amphilochia exceſſit,
que in Macedoniam rediit. Et Ætolos inde avoc
vit populatio maritimæ oræ. Pleuratus Illyrioru
rex cum ſexaginta lembis Corinthium ſinum inv
ctus, adjunctis Achæorum, quæ Patris erant, na
bus, maritima Ætoliæ vaſtabat. adverſus quos m
le Ætoli miſſi, quacumque ſe claſſis circumeger
per littorum anfractus brevioribus ſemitis occur
bant. Et Romani ad Ambraciam pluribus locis qu
tiendo arietibus muros, aliquantum urbis nudav
rant. nec tamen penetrare in urbem poterant. Na
& pari celeritate novus pro diruto murus objic
batur, & armati ruinis ſuperſtantes, inſtar mu
menti erant. Itaque quum aperta vi parum proce

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ret conſuli res, cuniculum occultum, vineis ante contecto loco, agere inſtituit. & aliquamdiu, quum dies noctesque in opere eſſent, non ſolum ſub terra fodientes, ſed egerentes etiam humum, fefellêre hoſtem. Cumulus repentè terræ eminens, index operis oppidanis fuit. pavidique ne jam ſubrutis muris facta in urbem via eſſet; foſſam intra murum è regione ejus operis, quod vineis contectum erat, ducere inſtituunt. cujus ubi ad tantam altitudinem, quantæ eſſe ſolum infimum cuniculi poterat, pervenerunt, ſilentio facto, pluribus locis aure admota, ſonitum fodientium captabant. Quem ubi acceperant, aperiunt rectam in cuniculum viam. nec fuit magni operis. momento enim ad inane, ſuſpenſo furculis ab hoſtibus muro, pervenerunt. ibi commiſſis operibus, quum è foſſa in cuniculum pateret iter, primo ipſis ferramentis, quibus in opere uſi erant; dein celeriter armati etiam ſubeuntes, occultam ſub terram ediderunt pugnam. ſegnior deinde ea facta eſt; interſepientibus cuniculum, ubi vellent, nunc ciliciis prætentis, nunc foribus raptim objectis. Nova etiam haud magni operis adverſus eos qui in cuniculo erant, excogitata res eſt. dolium à fundo pertuſum, qua fiſtula modica inſeri poſſet, & fiſtulam ferream operculumque dolii ferreum, & ipſum pluribus locis perforatum fecerunt. hoc tenui pluma completum dolium ore in cuniculum verſo poſuerunt. Per operculi foramina, prælongæ haſtæ, quas ſariſſas vocant, ad ſummovendos hoſtes eminebant. ſcintillam levem ignis inditam plumæ, folle fabrili ad caput fiſtulæ impoſito, flando accenderunt. inde non ſolum magna vis fumi, ſed acrior etiam fœdo quodam nidore ex aduſta pluma quum totum cuniculum compleſſet, vix durare quiſquam intus poterat. Quum in hoc ſtatu res ad Ambraciam eſſet; legati ab Ætolis Phaneas & Damoteles, cum liberis mandatis, decreto gentis, ad conſulem venerunt. nam prætor eorum quum alia parte Ambraciam oppugnari cerneret, alia infeſtam oram navibus hoſtium eſſe, alia Amphilochos Dolopiam- 8

que

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

que à Macedonibus vaſtari; nec Ætolos ſimul a
tria diverſa bella occurſantes ſufficere; convoca
concilio, Ætolos principes, quid agendum eſſe
conſuluit. Omnium eo ſententiæ decurrerunt,
pax, ſi poſſet, æquis; ſi minus, tolerandis condition
bus peteretur. Antiochi fiducia bellum ſuſceptum
Antiocho terra marique ſuperato, & prope extra o
bem terræ ultra juga Tauri exacto, quam ſpem e
ſuſtinendi belli? Phaneas & Damoteles, quod è
Ætolorum, ut in tali caſu fideque ſua eſſe cenſeren
agerent. Quid enim ſibi conſilium, aut cujus rei e
ctionem a fortuna relictam? Cum his mandatis l
gati miſſi, *orare conſulem, ut parceret urbi, miſerer*
tur gentis quondam ſociæ; nolle dicere injuriis, mi
riis certe coactæ inſanire. Non plus mali meritos Æ
tolos Antiochi bello, quam boni antè, quum adverſ
Philippum bellatum ſit, feciſſe. nec tum large gr
tiam relatam ſibi, nec nunc immodice pœnam injur
debere. Ad ea conſul reſpondit: *Magis ſæpe, qua*
vere umquam, Ætolos pacem petere. imitarent
Antiochum in petenda pace, quem in bellum trax
ſent. Non paucis urbibus eum, de quarum libert
certatum ſit, ſed omni Aſia cis Taurum montem, o
mo regno exceſſiſſe. Ætolos, niſi inermes, de p
agentes non auditurum ſe. arma illis prius, equoſ
omnes tradendos eſſe, deinde mille talentum arge
populo Romano dandum: cujus ſummæ dimidiu
præſens numeraretur, ſi pacem habere vellent. Ad
adjecturum etiam in fœdus eſſe, ut eoſdem, quos
9 *pulus Romanus, amicos atque hoſtes habeant.* Adv
ſus quæ legati. & quia gravia erant, & quia ſuoru
animos indomitos ac immutabiles noverant; nu
reddito reſponſo, domum regreſſi ſunt, ut etiam
que etiam, quid agendum eſſet, re integra prætor
& principes conſulerent. Clamore & jurgio ex
pti, quod rem traherent, qualemcunque pacem
ferre juſſi, quum redirent Ambraciam, Acarnan
inſidiis prope viam poſitis, quibuſcum bellum e
circumventi Tyrrheum cuſtodiendi deducun
Hæc mora injecta eſt paci. Quum jam Atheni

ſi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ſum Rhodiorumque legati, qui ad deprecandum pro his venerant, apud conſulem eſſent, Amynander quoque Athamanum rex fide accepta venerat in caſtra Romana; magis pro Ambracia, ubi majorem partem temporis exſulaverat, quam pro Ætolis ſollicitus. per hos certior factus conſul de caſu legatorum, adduci eos à Tyrrheo juſſit, quorum poſt adventum agi cœptum eſt de pace. Amynander, quod ſui maxime operis erat, impigre agebat, ut Ambracienſes compelleret ad deditionem. id quum per colloquia principum ſuccedens muris parum proficeret; poſtremò conſulis permiſſu ingreſſus urbem, partim conſilio, partim precibus evicit, ut permitterent ſe Romanis. Et Ætolos C. Valerius Lævini filius, qui cum ea gente primum amicitiam pepigerat, conſulis frater, matre genitus eadem, egregie adjuvit. Ambracienſes prius pacti, ut Ætolorum auxiliares ſine fraude emitterent; aperuerunt portas. dein *ut quingenta Euboica darent talenta: ex quibus ducenta præſentia, trecenta per annos ſex penſionibus æquis: captivos perfugaſque redderent Romanis. urbem ne quam formulæ ſui juris facerent, quæ poſt id tempus, quo T. Quintius trajeciſſet in Græciam, aut vi capta ab Romanis eſſet, aut voluntate in amicitiam veniſſet. Cephallenia inſula ut extra jus fœderis eſſet.* Hæc quamquam ſpe ipſorum aliquanto leviora erant; petentibus Ætolis, ut ad concilium referrent, permiſſum eſt. Parva diſceptatio de urbibus tenuit. quæ quum ſui juris aliquando fuiſſent, avelli velut à corpore ſuo ægre patiebantur. ad unum tamen omnes accipi pacem juſſerunt. Ambracienſes coronam auream conſuli centum & quinquaginta pondo dederunt: ſigna ænea marmoreaque, & tabulæ pictæ, quibus ornatior Ambracia (quia regia ibi Pyrrhi fuerat) quam cæteræ regionis ejus urbes erant, ſublata omnia, aveſtaque. nihil præterea tactum, violatumve. Pro- 10
fectus ab Ambracia conſul in mediterranea Ætoliæ, ad Argos Amphilochicum (viginti duo millia ab Ambracia abeſt) caſtra poſuit. eo tandem legati

Ætoli

Ætoli mirante conſule quod morarentur, venerun
Inde, poſteaquam approbaſſe pacem conciliu
Ætolorum accepit, juſſis proficiſci Romam ad ſ
natum, permiſſoque, ut Athenienſes & Rhodii d
precatores irent, dato qui ſimul cum iis proficiſc
retur, C. Valerio fratre, ipſe in Cephalleniam traj
cit. Præoccupatas aures animoſque principum R
mæ criminibus Philippi invenerunt: qui per leg
tos, per literas, Dolopas, Amphilochoſque & Ath
maniam ereptas ſibi querens, præſidiaque ſua, p
ſtremò etiam filium Perſea ex Amphilochis pu
ſum, averterat ſenatum ab audiendis precibus e
rum. Rhodii tamen & Athenienſes cum ſilenti
auditi ſunt. Athenienſis legatus Leon, Iceſiæ filiu
eloquentia etiam dicitur moviſſe: qui vulgata ſim
litudine, *mari tranquillo, quod ventis concitaretu*
æquiparando multitudinem Ætolorum, uſus, *quan*
diu in fide Romanæ ſocietatis manſiſſent, inſita ge
tis tranquillitate quieſſe eos ajebat: poſteaquam fla
ab Aſia Thoas & Dicæarchus, ab Europa Menet
& Damocritus cœpiſſent; tum illam tempeſtate
coortam, quæ ad Antiochum eos, ſicuti in ſcopulun
11 *intuliſſet*. Diu jactati Ætoli, tandem ut conditi
nes pacis convenirent, effecerunt. Fuerunt aute
hæ: *Imperium majeſtatemque populi Romani ge*
Ætolorum conſervato ſine dolo malo. Ne quem exe
citum, qui adverſus ſocios amicoſque eorum ducetu
per fines ſuos tranſire ſinito: neve ulla ope juva
Hoſtes eoſdem habeto, quos populus Romanus, arm
que in eos ferto, bellum pariter gerito: perfugas, fug
tivos captivoſque reddito Romanis ſociiſque; præte
quam ſi qui capti, quum domos rediſſent, iterum ca
ſunt: aut ſi qui eo tempore ex iis capti ſunt, qui tu
hoſtes erant Romanis, quum inter præſidia Roma
Ætoli eſſent. Aliorum qui comparebunt, intra d
centum Corcyræorum magiſtratibus ſine dolo malo tr
dantur. qui non comparebunt, quando quiſque eoru
primum inventus fuerit, reddatur. Obſides quadr
ginta arbitratu conſulis Romani dato: ne mino
duodecim annorum, neu majores quadraginta. Ob

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

eſto prætor, præfectus equitum, ſcriba publicus: neu
is, qui antè obſes fuerit apud Romanos. Cephalenia
tra pacis leges eſto. De pecuniæ ſumma, quam
nderent, penſionibuſque ejus, nihil ex eo quod
m conſule convenerat, mutatum. Pro argento
aurum dare mallent, darent, convenit; dum pro
genteis decem aureus unus valeret. *Quæ urbes,*
i agri, qui homines Ætolorum juris aliquando fue-
nt; qui eorum L. Quintio, Cn. Domitio conſuli-
s, poſtve eos conſules armis ſubacti, aut voluntate in
tionem populi Romani venerunt, ne quem eorum
Ætoli recepiſſe velint. Oeniadæ cum urbe agriſque
carnanum ſunto. His legibus fœdus ictum cum
tolis eſt. Eadem non æſtate ſolum, ſed etiam 12
ſdem prope diebus, quibus hæc à M. Fulvio con-
le in Ætolia geſta ſunt; conſul alter Cn. Manlius
Gallogræcia bellum geſſit, quod nunc ordiri per-
m. Vere primo Epheſum conſul venit, acceptiſ-
ue copiis à L. Scipione, & exercitu luſtrato, con-
onem apud milites habuit. qua, *Collaudata vir-*
ute eorum, quod cum Antiocho uno prælio debellaſ-
nt; adhortatus eos ad novum cum Gallis ſuſcipien-
um bellum, qui & auxiliis Antiochum juviſſent; &
deo indomita haberent ingenia, ut nequicquam An-
ochus emotus ultra juga Tauri montis eſſet, niſi fran-
rentur opes Gallorum: de ſe quoque pauca, nec falſa,
ec immodica, adjecit. Læti cum frequenti aſſenſu
onſulem audiverunt; partem virium Antiochi
iſſe Gallos credentes: rege ſuperato, nullum mo-
nentum in ſolis per ſe Gallorum copiis fore. Eu-
nenem haud tempore abeſſe (Romæ tunc erat) cre-
ere conſul, gnarum locorum hominumque, & cu-
is intereſſet frangi Gallorum opes. Attalum igitur
atrem ejus arceſſit à Pergamo, hortatuſque ad ca-
eſſendum ſecum bellum, pollicentem ſuam ſuo-
umque operam, domum ad comparandum dimit-
it. Paucos poſt dies profecto ab Epheſo conſule
d Magneſiam occurrit Attalus cum mille pediti-
us, equitibus ducentis; Athenæo fratre juſſo cum
æteris copiis ſubſequi: commendata iis cuſtodia
Per-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Pergami, quos fratri regnoque fidos credebat. Con-
ſul collaudato juvene, cum omnibus copi
Mæandrum progreſſus, caſtra poſuit, quia vad
perari amnis non poterat; & contrahendæ
erant ad exercitum trajiciendum. Tranſ
13 Mæandrum, ad Hieran comen pervenerunt.
num ibi auguſtum Apollinis & oraculum:
verſibus haud inconditis dare vates dicuntur.
alteris caſtris ad Harpaſum flumen ventum eſt:
legati ab Alabandis venerunt, ut caſtellum qu
ipſis nuper deſciſſet, aut auctoritate aut armis c
ret jura antiqua pati. Eodem & Athenæus Eu
& Attali frater cum Cretenſi Leuſo, & Co
Macedone venit. mille pedites miſtarum gent
& trecentos equites ſecum adduxerunt. Conſu
buno militum miſſo cum modica manu, caſte
vi receptum Alabandenſibus reddit. ipſe nihi
digreſſus, ad Antiochiam ſuper Mæandrum am
poſuit caſtra. Hujus amnis fontes Celænis o
tur. Celænæ urbs, caput quondam Phrygiæ fuit
gratum inde haud procul veteribus Celænis: n
que urbi Apameæ nomen inditum; ab Apame
tore Seleuci regis. Et Marſyas amnis haud p
à Mæandri fontibus oriens, in Mæandrum
Famaque ita tenet, Celænis Marſyam cum
line tibiarum cantu certaſſe. Mæander ex arce
ma Celænarum ortus, media urbe decurrens
Garas primum, deinde Ionas, in ſinum mari
tur, qui inter Prienem & Miletum eſt. Ad A
chiam in caſtra conſulis Seleucus Antiochi fil
fœdere icto cum Scipione ad frumentum exc
dandum venit. Parva diſceptatio de Attali au
ribus orta eſt: quod Romano tantum militi p
Antiochum, ut daretur frumentum Seleucus
bat. Diſcuſſa ea quoque eſt conſtantia conſuli
dimiſſo tribuno edixit, ne Romani milites a
rent, priuſquam Attali auxilia accepiſſent. In
Gordiutichos, quod vocant, proceſſum eſt.
loco ad Tabas tertiis caſtris perventum. in f
Piſidarum poſita eſt urbs, in ea parte quæ ve

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

mphylium mare. Integris viribus regionis ejus,
oces ad bellandum habebat viros. Tum quoque
uites, in agmen Romanum eruptione facta, haud
odice primo impetu turbavere: deinde ut apparuit,
c numero ſe nec virtute pares eſſè, in urbem com-
lſi, veniam erroris petebant; dedere urbem para-
quinque & viginti talenta argenti, & decem mil-
medimnûm tritici imperata. ita in deditionem
cepti. Tertio inde die ad Chaum amnem perven- 14
m: inde profecti, Erizam urbem primo impetu
perunt. Ad Thabuſion caſtellum imminens flu-
ini Indo ventum eſt. cui fecerat nomen Indus, ab
ephante dejectus. Haud procul à Cibyra aberant:
c legatio ulla à Moagete, tyranno civitatis ejus,
omine ad omnia infido atque importuno, venie-
at. Ad tentandum ejus animum C. Helvium cum
uatuor millibus peditum & quingentis equitibus
onſul præmittit. huic agmini jam fines ingredienti
gati occurrerunt; nunciantes, paratum eſſè tyran-
um imperata facere. orabant, ut pacatus fines
iret, cohiberetque à populatione agri militem. &
coronam auream quindecim talenta afferebant.
Helvius integros à populatione agros ſervaturum
ollicitus, ire ad conſulem legatos juſſit, quibus ea-
lem referentibus, conſul: *Neque Romani*, inquit,
*onæ voluntatis ullum ſignum erga nos tyranni habe-
nus: & ipſum talem eſſe inter omnes conſtat; ut de
œna ejus magis quam de amicitia nobis cogitandum
ſit.* Perturbati hac voce legati, nihil aliud petere,
quam ut coronam acciperet: veniendique ad eum
oteſtatem tyranno, & copiam loquendi ac pur-
gandi ſe faceret. Permiſſu conſulis poſtero die in
caſtra tyrannus venit; veſtitus comitatuſque vix ad
privati modice locupletis habitum. & oratio fuit
ſummiſſa & infracta; extenuantis opes ſuas, ur-
biumque ſuæ ditionis egeſtatem querentis. Erant
autem ſub eo, præter Cibyram, Syleum, & quæ
Alimne appellatur. ex his, ut ſe ſuoſque ſpoliaret,
quinque & viginti talenta ſe confecturum, prope
ut diffidens pollicebatur. *Enimvero*, inquit conſul,

ferri

ferri jam ludificatio non poteſt. Parum eſt , non e
buiſſe abſentem , cum per legatos fruſtrareris nos ,
præſens quoque in eadem impudentia perſiſtas. Qu
que & viginti talenta tyrannidem tuam exhau
rent? Quingenta ergo talenta niſi triduo numer
populationem in agris , obſidionem in urbe exſpec
Hac denunciatione conterritus ; perſtare tamen
pertinaci ſimulatione inopiæ. & paulatim illil
rali adjectione , nunc per cavillationem , nu
precibus & ſimulatis lachrymis , ad centum tale
eſt perductus. adjecta decem millia medimn
frumenti. Hæc omnia intra ſex dies acta. A Cib
per agros Sindenſium exercitus ductus , tranſgreſſ
que Caularem amnem , poſuit caſtra. Poſtero
eſt præter Caralitin paludem agmen ductum.
Mandropolim manſerunt. inde progredientibus
Lagon proximam urbem , metu incolæ fugeru
Vacuum hominibus , & refertum rerum omni
copia oppidum diripuerunt. inde ab Lyſis flumi
fonte , poſtero die ad Cobulatum amnem progre
Termeſſenſes eo tempore Hyrienſium arcem u
capta oppugnabant: incluſi quum alia ſpes aux
nulla eſſet, legatos ad conſulem orantes opem m
runt. cum conjugibus ac liberis in arce incluſo
mortem indies aut ferro aut fame patiendam exſ
ctare. Volenti conſuli cauſſa in Pamphyliam div
tendi oblata eſt. adveniens obſidione Hyrie
exemit. Termeſſo pacem dedit , quinquaginta
lentis argenti acceptis. item Aſpendiis , cæteriſ
Pamphyliæ populis. Ex Pamphylia rediens ad
men Taurum primo die, poſtero ad Xylinen (qu
vocant) comen poſuit caſtra. Profectus inde co
nentibus itineribus , ad Cormaſam urbem perve
Darſa proxima urbs erat. eam metu incolarum
ſertam, plenam omnium rerum copia invenit. P
gredienti præter paludes, legati ab Lyſinoe deder
civitatem venerunt. Inde in agrum Sagalaſſenu
uberem fertilemque omni genere frugum , vent
eſt. Colunt Piſidæ , longe optimi bello regio
ejus. quum ea res animos facit , tum agri fœcur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

& multitudo hominum, & ſitus inter paucas
nitæ urbis. Conſul, quia nulla legatio ad finem
ſto fuerat, prædatum in agros miſit. tum de-
um fracta pertinacia eſt, ut ferri agique res ſuas
lerunt. Legatis miſſis pacti quinquaginta talen-
, & viginti millibus medimnûm tritici, viginti
rdei, pacem impetraverunt. Progreſſus inde ad
ptimæ fontes, ad vicum, quem Aporidos comen
cant, poſuit caſtra. Eo Seleucus ab Apamea po-
ero die venit. Ægros inde & inutilia impedimen-
quum Apameam dimiſiſſet, ducibus itinerum ab
leuco acceptis, profectus eo die in Metropolita-
m campum, poſtero die Dinias Phrygiæ proceſ-
. Inde Synnada venit; metu omnibus circa op-
dis deſertis. quorum jam præda grave agmen tra-
ens, vix quinque millium die toto itinere perfe-
o, ad Beudos, quod vetus appellant, pervenit. ab
nabura inde, & altero die ad Alandri fontes, ter-
o ad Abbaſſum poſuit caſtra. ibi plures dies ſta-
ua habuit: quia perventum erat ad Toliſtoboio-
um fines. Hi Galli, magna hominum vis, ſeu ino- 16
ia agri, ſeu prædæ ſpe, nullam gentem per quas
uri eſſent, parem armis rati, Brenno duce in Dar-
anos pervenerunt. ibi ſeditio orta, & ad viginti
nillia hominum cum Leonorio ac Lutario regulis,
eceſſione facta à Brenno, in Thraciam iter averte-
unt. ubi cum reſiſtentibus pugnando, pacem pe-
entibus ſtipendium imponendo Byzantium quum
erveniſſent, aliquamdiu oram Propontidis vecti-
alem habendo, regionis ejus urbes obtinuerunt.
Cupido inde eos in Aſiam tranſeundi, audientes ex
ropinquo quanta ubertas terræ ejus eſſet, cepit. &
Lyſimachia fraude capta, Cherſoneſoque omni ar-
mis poſſeſſa, ad Helleſpontum deſcenderunt. Ibi
verò exiguo diviſis freto cernentibus Aſiam, multo
magis animi ad tranſeundum accenſi; nuncioſque
ad Antipatrum præfectum ejus oræ de tranſitu mit-
tebant. quæ res quum lentius ſpe ipſorum trahere-
tur, alia rurſus nova inter regulos orta ſeditio eſt.
Leonorius retro, unde venerat, cum majore parte
homi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

hominum repetit Byzantium: Lutarius, Maced
nibus per ſpeciem legationis ab Antipatro ad ſpec
landum miſſis, duas tectas naves, & tres lemb
adimit. his alios atque alios dies noctesque tranſ
hendo, intra paucos dies omnes copias trajec
Haud ita multo poſt Leonorius, adjuvante Nic
mede Bithyniæ rege, à Byzantio tranſmi
Coeunt deinde in unum rurſus Galli, & auxilia N
comedi dant, adverſus Zybœam; partem tenent
Bithyniæ, gerenti bellum. Atque eorum maxi
opera devictus Zybœa eſt, Bithyniaque omnis
ditionem Nicomedis conceſſit. Profecti ex Bith
nia in Aſiam proceſſerunt. non plus ex viginti m
libus hominum quam decem armata erant: tam
tantum terroris omnibus, quæ cis Taurum incolu
gentibus injecerunt; ut quas adiſſent, quaſque n
adiſſent, pariter ultimæ propinquis imperio pa
rent. Poſtremo quum tres eſſent gentes, Toliſtob
gii, Trocmi, Tectoſagi; in tres partes, qua cui
populorum ſuorum vectigalis Aſia eſſet, diviſeru
Trocmis Helleſponti ora data: Toliſtobogii Æol
atque Ioniam, Tectoſagi mediterranea Aſiæ ſor
ſunt. & ſtipendium tota cis Taurum Aſia exi
bant. Sedem autem ipſi circa Halyn flumen ce
runt. tantuſque terror eorum nominis erat, mu
dine etiam magna ſobole aucta, ut Syriæ quo
ad poſtremum reges ſtipendium dare non abn
rent. Primus Aſiam incolentium abnuit Attal
pater regis Eumenis. audacique incepto præter
mnium opinionem affuit fortuna: & ſignis coll
ſuperior fuit. non tamen ita infregit animos eoru
ut abſiſterent imperio. Eædem opes uſque ad bell
Antiochi cum Romanis manſerunt. tum quo
pulſo Antiocho, magnam ſpem habuerunt; q
procul mari incolerent, Romanum exercitum a
17 non perventurum. Cum hoc hoſte tam terri
omnibus regionis ejus, quia bellum gerendum e
pro concione milites maxime in hunc modum al
cutus eſt conſul: *Non me præterit, milites, omniu*
quæ Aſiam colunt, gentium Gallos fama belli præſt

In

er mitiſſimum genus hominum, ferox natio perva- i bello prope orbem terrarum, ſedem cepit. procera ora, promiſſæ & rutilatæ comæ, vaſta ſcuta, præ- i gladii: ad hoc cantus inchoantium prælium, & atus & tripudia, & quatientium ſcuta in pa- m quendam morem horrendus armorum crepitus: ia de induſtria compoſita ad terrorem. Sed hæc, us inſolita atque inſueta ſunt, Græci & Phryges Cares timeant: Romanis Gallici tumultus aſſue- etiam vanitates notæ ſunt. Semel primo congreſſu Alliam olim fuderunt majores noſtros: ex eo tem- per ducentos jam annos pecorum in modum con- natos cædunt, fugantque. & plures prope de Gal- riumphi, quam de toto orbe terrarum acti ſunt. usu hoc cognitum eſt; ſi primum impetum, n fervido ingenio & cæca iræ effundunt, ſuſtinue- fluunt ſudore & laſſitudine membra, labant ar- : mollia corpora, molles ubi ira conſedit animos, pulvis, ſitis, ut ferrum non admoveas, proſternunt. legionibus legiones eorum ſolum experti ſumus, vir unus cum viro congrediendo. T. Manlius, . Valerius, quantum Gallicam rabiem vinceret nana virtus, docuerunt. Iam M. Manlius unus ine ſcandentes in Capitolium Gallos detruſit. & majoribus noſtris cum haud dubiis Gallis in terra genitis res erat. Hi jam degeneres ſunt; miſti, & llogræci verè, quod appellantur. Sicut in frugibus dibuſque, non tantum ſemina ad ſervandam in- m valent, quantum terræ proprietas cœlique, ſub aluntur, mutat. Macedones, qui Alexandriam in gypto, qui Seleuciam ac Babyloniam, quique s ſparſas per orbem terrarum colonias habent; in os, Parthos, Ægyptios degenerarunt. Maſſilia, r Gallos ſita, traxit aliquantum ab accolis ani- rum: Tarentinis quid ex Spartana dura illa & rida diſciplina manſit? Generoſius in ſua quicquid e gignitur, inſitum alienæ terræ, in id quo alitur, ura vertente ſe, degenerat. Phrygas igitur Galli- oneratos armis, ſicut in acie Antiochi cecidiſtis, tos victores cædetis. Magis id vereor, ne parum

inde gloriæ quam ne nimium belli ſit. Attalu
rex ſæpe fudit, fugavitque. Nolite exiſtimare, bel
tantum recens captas feritatem illam ſilveſtrem
mo ſervare, deinde, quum diu manibus humanis a
tur, miteſcere: in hominum feritate mulcenda
eandem naturam eſſe. Eoſdemne hos creditis eſſe,
patres eorum avique fuerunt? extorres inopia a
rum profecti domo per aſperrimam Illyrici or
Pœoniam inde & Thraciam, pugnando cum feroc
mis gentibus, emenſi, has terras ceperunt. Durato
tot malis exaſperatoſque accepit terra, quæ copia
rum omnium ſaginaret. uberrimo agro, mitiſ
cœlo, clementibus accolarum ingeniis, omnis illa,
qua venerant, manſuefacta eſt feritas. Vobis, me
cule, Martis viris cavenda ac fugienda quamprim
amœnitas eſt Aſiæ. tantum hæ peregrinæ volupt
ad extinguendum vigorem animorum poſſunt:
tum contagio diſciplinæ moriſque accolarum v
Hoc tamen feliciter evenit, quod ſicut vim adv
vos nequaquam, ita famam apud Græcos paren
antiquæ obtinent, cum qua venerunt. bellique
riam victores eandem inter ſocios habebitis, qua
ſervantes antiquum ſpecimen animorum Gallos v
18 *ſetis.* Concione dimiſſa, miſſiſque ad Epoſſog
tum legatis, qui unus ex regulis & in Eumenis a
citia manſerat, & negaverat Antiocho adverſus
manos auxilia, caſtra movit. primo die ad A
drum flumen, poſtero ad vicum, quem vo
Tyſcon, ventum. Eo legati Oroandenſium q
veniſſent amicitiam petentes, ducenta talent
ſunt imperata: precantibuſque ut domum re
tiarent, poteſtas facta. Ducere inde exercitum
ſul ad Plitendum: deinde ad Alyattos caſtra po
Eo miſſi ad Epoſſognatum redierunt, & legati
illis reguli orantes, ne Tectoſagis bellum infer
ipſum in eam gentem iturum, Epoſſognatum:
ſuaſurumque ut imperata faciant. Data venia
gulo. duci inde exercitus per Axylon (quam
cant) terram cœptus. Ab re nomen habet.
ligni modo quicquam, ſed ne ſpinas quidem,

ullum aliud alimentum fert ignis. Fimo bubulo pro lignis utuntur. Ad Cuballum Gallogræciæ caſtellum caſtra habentibus Romanis, apparuere cum magno tumultu hoſtium equites. nec turbarunt tantum ſtationes Romanas repente invecti, ſed quoſdam etiam occiderunt. qui tumultus quum in caſtra perlatus eſſet, effuſus repente omnibus portis equitatus Romanus fudit, fugavitque Gallos, & aliquot fugientes occidit. Inde conſul, ut qui jam ad hoſtes perventum cerneret, explorato deinde & cum cura coacto agmine procedebat. continentibus itineribus quum ad Sangarium flumen perveniſſet, pontem, quia vado nuſquam tranſitus erat, facere inſtituit. Sangarius ex Adoreo monte per Phrygiam fluens, miſcetur ad Bithyniam Thymbri fluvio. inde major jam geminatis aquis per Bithyniam fertur, & in Propontidem ſeſe effundit; non tamen tam magnitudine memorabilis, quam quod piſcium accolis ingentem vim præbet. Tranſgreſſis ponte perfecto flumen, præter ripam euntibus Galli Matris Magnæ à Peſſinunte occurrere cum inſignibus ſuis, vaticinantes fanatico carmine, Deam Romanis viam belli & victoriam dare, imperiumque ejus regionis. Accipere ſe omen quum dixiſſet conſul; caſtra eo ipſo loco poſuit. poſtero die ad Gordium pervenit. Id haud magnum quidem oppidum eſt, ſed pluſquam mediterraneum celebre & frequens emporium. tria maria pari ferme diſtantia intervallo habet. Helleſpontum, ad Sinopen, & alterius oræ littora, qua Cilices maritimi colunt. multarum magnarumque præterea gentium fines contingit, quarum commercium in eum maxime locum mutui uſus contraxere. id tum deſertum fuga incolarum oppidum, refertum idem copia rerum omnium invenerunt. Ibi ſtativa habentibus legati ab Epoſſognato venerunt, nunciantes, *Profectum eum ad regulos Gallorum, nihil æqui impetraſſe. ex campeſtribus vicis agriſque frequentes demigrare, & cum conjugibus ac liberis quæ ferre atque agere poſſent, præ ſe agentes portanteſque Olympum montem petere, ut*

19*inde armis locorumque ſitu ſeſe tueantur.* Certa poſtea Oenoandenſium legati attulerunt. *Toliſtobogiorum civitatem Olympum montem cepiſſe: diverſos Tectoſagos alium montem, qui Magaba dicatur, petiſſe. Trocmos, conjugibus ac liberis apud Tectoſagos depoſitis, armatorum agmine Toliſtobojis ſtatuiſſe auxilium ferre.* Erant autem tunc trium populorum reguli Ortiagon & Combolomarus, & Gaulotus. Iis hæc maxime belli ratio ſumendi fuerat, quod quum montes editiſſimos ejus regionis tenerent, convectis omnibus, quæ ad uſum quamvis longi temporis ſufficerent, tædio ſe fatigaturos hostes cenſebant. *Nam neque auſuros per tam ardua atque iniqua loca ſubire eos: & ſi conarentur, vel parva manu prohiberi ac deturbari poſſe. nec quietos in radicibus gelidorum montium ſedentes, frigus, aut inopiam laturos.* Et quum ipſa altitudo locorum eos tutaretur, foſſam quoque & alia munimenta verticibus iis, quos inſederant, circumjecere. Minima apparatus miſſilium telorum cura fuit: quod ea affatim præbituram aſperitatem ipſam locorum
20credebant. Conſul, quia non cominus pugnam ſed procul, locis oppugnandis futuram præceperat animo, ingentem vim pilorum, velitarium haſtarum, ſagittarum, glandiſque & modicorum, qui funda mitti poſſent, lapidum paraverat. inſtructuſque miſſilium apparatu, ad Olympum montem ducit: & à quinque ferme millibus locat caſtra. Poſtero die cum quadringentis equitibus, & Attalo progreſſum eum ad naturam montis, ſitumque Gallicorum caſtrorum viſendum, equites hoſtium, duplex numerus, effuſi caſtris in fugam averterunt. caſi quoque pauci fugientium, vulnerati plures. Tertio die cum omnibus ad loca exploranda profectus; quia nemo hoſtium extra munimenta procurrit, tuto circumvectus montem, animadvertit meridiana regione terrenos, & placide acclivos ad quendam finem colles eſſe; ad ſeptentrionem arduas & rectas prope rupes. atque omnibus ferme aliis inviis, itinera tria eſſe: unum medio monte, qua ter-

ena

rena erant: duo difficilia ab hiberno ſolis ortu, & ab æſtivo occaſu. Hæc contemplatus eo die, ſub ipſis radicibus poſuit caſtra. poſtero die ſacrificio facto, quum primis hoſtiis litaſſet, trifariam exercitum diviſum ducere ad hoſtem pergit. ipſe cum maxima parte copiarum, qua æquiſſimum aditum præbebat mons, aſcendit. L. Manlium fratrem ab hiberno ortu, quoad loca patiantur, & tuto poſſit, ſubire jubet. ſi qua periculoſa & prærupta occurrant, non pugnare cum iniquitate locorum, neque inexſuperabilibus vim afferre: ſed obliquo monte ad ſe declinare, & ſuo agmini conjungi. C. Helvium cum tertia parte circumire ſenſim per infima montis, deinde ab æſtivo occaſu erigere agmen. & Attali auxilia trifariam æquo numero diviſit: ſecum eſſe ipſum juvenem juſſit. equitatum cum elephantis in proxima tumulis planicie reliquit. Edictum præfectis, ut intenti quid ubique geratur, animadvertant: opemque ferre, quo poſtulent res, properent. Galli duobus lateribus ſatis fidentes in- 21
via eſſe, ab ea parte, quæ in meridiem vergeret, ut armis clauderent viam, quatuor ferme millia armatorum ad tumulum imminentem viæ, minus mille paſſuum à caſtris occupandum mittunt: eo ſe rati velut caſtello iter impedituros. Quod ubi Romani viderunt, expediunt ſeſe ad pugnam. ante ſigna modico intervallo velites eunt, & ab Attalo Cretenſes ſagittarii, & funditores, & Tralii Thraces: ſigna peditum ut per arduum leni gradu ducuntur, ita præ ſe habentium ſcuta, ut miſſilia tantum vitarent, pede collato non viderentur pugnaturi. Miſſilibus ex intervallo loci prælium commiſſum eſt; primo par, Gallos loco adjuvante, Romanos varietate & copia telorum. Procedente certamine nihil jam æqui erat. ſcuta longa, cæterum ad amplitudinem corporum parum lata, & ea ipſa plana, male tegebant Gallos. Nec jam tela habebant, præter gladios: quorum, quum manum hoſtis non conſereret, nullus uſus erat. Saxis, nec modicis, ut quæ non præparaſſent, ſed quod cuique temere trepi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

danti ad manum veniſſet, ut inſueti, nec arte, n
viribus adjuvantes ictum, utebantur. ſagittis, gla
de, jaculis incauti, ab omni parte configebantur: n
quid agerent, ira & pavore obcæcatis animis, cern
bant: & erant deprehenſi genere pugnæ, in qu
minime apti ſunt. Nam quemadmodum comin
ubi invicem pati ac inferre vulnera licet, accen
ira animos eorum; ita ubi ex occulto & procul l
vibus telis vulnerantur, nec quo ruant cæco impe
habent; velut feræ transfixæ in ſuos temere inc
runt. Detegebat vulnera eorum, quod nudi p
gnant, & ſunt fuſa & candida corpora, ut quæ nu
quam niſi in pugna nudentur: ita & plus ſangui
e multa carne fundebatur, & fœdiores patebant p
gæ, & candor corporum magis ſanguine atro mac
labatur. Sed non tam patentibus plagis movent
interdum inſecta cute, ubi latior, quam altior pla
eſt, etiam glorioſius ſe pugnare putant. Iide
quum aculeus ſagittæ aut glandis abditæ intror
tenui vulnere in ſpeciem urit, & ſcrutantes quæ v
lant, telum non ſequitur; tum in rabiem & pud
rem tam parvæ perimentis peſtis verſi, proſtern
corpora humi, ſic ut paſſim procumberent. A
ruentes in hoſtem, undique configebantur: & qui
cominus venerant, gladiis à velitibus trucidaba
tur. Hic miles tripedalem parmam habet: & i
dextera haſtas, quibus eminus utitur. gladio Hiſ
nienſi eſt cinctus. quod ſi pede collato pugnandu
eſt, tranſlatis in lævam haſtis, ſtringit gladiu
Pauci ſupererant jam Gallorum. qui poſteaquam
levi armatura ſuperatos ſe viderunt, & inſtare
gionum ſigna, effuſa fuga caſtra repetunt; pavori
tumultus jam plena: ut ubi fœminæ, puerique,
alia imbellis turba permiſta eſſet. Romanos vic
22 res deſerti fuga hoſtium acceperunt tumuli. S
idem tempus L. Manlius, & C. Helvius, qui
quoad viam colles obliqui dederunt, aſcendiſſe
poſteaquam ad invia ventum eſt, flexere iter in p
tem montis, quæ una habebat iter: & ſequi con
lis agmen modico uterque intervallo, velut ex co
pe

poſito, cœperunt; quod primo optimum factu fuiſſet, in id neceſſitate ipſa compulſi. Subſidia enim in talibus iniquitatibus locorum maximo ſæpe uſui fuerunt: ut primis forte deturbatis, ſecundi & tegant pulſos, & integri pugnam excipiant. Conſul, poſteaquam ad tumulos ab levi armatura captos prima ſigna legionum pervenerunt; reſpirare, & conquieſcere pauliſper militem jubet: ſimul ſtrata per tumulos corpora Gallorum oſtentat: *Et quum levis armatura tale prælium ediderit, quid ab legionibus, quid ab juſtis armis, quid ab animis fortiſſimorum militum exſpectari? Caſtra illis capienda eſſe, in quæ compulſus ab levi armatura hoſtis trepidet.* præcedere tamen jubet levem armaturam: quæ, quum ſtaret agmen, colligendis per tumulos telis, ut miſſilia ſufficerent, haud ſegne idipſum tempus conſumpſerat. Jam caſtris appropinquabant: & Galli, ne parum ſe munimenta ſua tegerent, armati pro vallo conſtiterant. obruti deinde omni genere telorum, quum quo plures ac denſiores erant, eo minus vani quicquam intercideret teli: intra vallum momento temporis compelluntur, ſtationibus tantum firmis ad ipſos aditus portarum relictis. In multitudinem compulſam in caſtra vis ingens miſſilium telorum conjiciebatur: & vulnerari multos, clamor permiſtus mulierum atque puerorum ploratibus ſignificabat. In eos qui portas ſtationibus ſuis clauſerant, legionum anteſignani pila conjecerunt. hi vero non vulnerabantur: ſed tranſverberatis ſcutis plerique inter ſe conſerti hærebant: nec diutius impetum Romanorum ſuſtinuerunt. Patentibus jam 23
portis, priuſquam irrumperent victores, fuga è caſtris Gallorum in omnes partes facta eſt. ruunt cæci per vias, per invia: nulla præcipitia ſaxa, nullæ rupes, obſtant: nihil præter hoſtem metuunt. Itaque plerique præcipites per vaſtam altitudinem prolapſi aut debilitati exanimantur. conſul caſtris captis, direptione prædaque abſtinet. militem ſequi pro ſe quemque & inſtare, & perculſis pavorem addere, jubet. Supervenit & alterum cum L. Manlio

agmen, nec eos caſtra intrare ſinit. protinus ad p[illegible] ſequendos hoſtes mittit. & ipſe paulo poſt, trad[illegible] captivorum cuſtodia tribunis militum, ſequitu[illegible] debellatum ratus, ſi in illo pavore quam pluri[illegible] cæſi forent aut capti. Egreſſo conſule, C. Helvi[illegible] cum tertio agmine advenit. nec continere ſuos [illegible] direptione caſtrorum valuit: prædaque eorum, i[illegible] quiſſima ſorte, qui pugnæ non interfuerant, fa[illegible] eſt. Equites diu ignari, & pugnæ & victoriæ ſu[illegible] rum, ſteterunt. deinde & ipſi, quantum equi [illegible] colles ſubire poterant: ſparſos fuga Gallos circa r[illegible] dices montis conſectati cecidere, aut cepere. N[illegible] merus interfectorum haud facile iniri potuit, qu[illegible] late inter omnes anfractus montium fugaque & c[illegible] des fuit: & magna pars rupibus inviis in profun[illegible] altitudinis convalles delapſa eſt: pars in ſilvis v[illegible] pribuſque occiſa. Claudius, qui bis pugnatum [illegible] Olympo monte ſcribit, ad quadraginta millia h[illegible] minum cæſa, auctor eſt. Valerius Antias, qui m[illegible] gis immodicus in numero augendo eſſe ſolet, n[illegible] plus decem millia. Numerus captivorum, haud d[illegible] bie millia quadraginta explevit: quia omnis ge[illegible] ris ætatiſque turbam ſecum traxerant; demigra[illegible] tium magis quam in bellum euntium modo. Co[illegible] ſul armis hoſtium in uno concrematis cumulo, c[illegible] teram prædam conferre omnes juſſit: & aut ven[illegible] dit quod ejus in publicum redigendum erat: [illegible] cum cura, ut quam æquiſſima eſſet, per milites [illegible] viſit. Laudati quoque pro concione omnes ſu[illegible] donatique pro merito quiſque. ante omnes Attal[illegible] ſummo cæterorum aſſenſu: nam ſingularis ejus j[illegible] venis quum virtus & induſtria in omnibus labo[illegible]
24 bus, periculiſque, tum modeſtia etiam fuerat. S[illegible] pererat bellum integrum cum Tectoſagis. Ad e[illegible] profectus conſul, tertiis caſtris Ancyram, nobil[illegible] in illis locis urbem, pervenit: unde hoſtes pa[illegible] plus decem millia aberant. Vbi quum ſtativa eſſe[illegible] facinus memorabile à captiva factum eſt. Ortiag[illegible] tis reguli uxor forma eximia cuſtodiebatur in[illegible] plures captivos, cui cuſtodiæ centurio præerat;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

libidinis & avaritiæ militaris. Is primo ejus animum tentavit. quem quum abhorrentem à voluntario videret ſtupro; corpori, quod ſervum fortuna erat, vim fecit. Deinde ad leniendam indignitatem injuriæ, ſpem reditus ad ſuos mulieri facit. & ne eam quidem, ut amans, gratuitam; certo auri pondere pactus. ne quem conſcium ſuorum haberet, ipſi permittit, ut quem vellet, unum ex captivis nuncium ad ſuos mitteret. Locum prope flumen conſtituit: quo, duo, nec plus, neceſſarii captivæ cum auro venirent nocte inſequenti, ad eam accipiendam. Forte ipſius mulieris ſervus inter captivos ejuſdem cuſtodiæ erat. hunc nuncium primis tenebris extra ſtationes centurio educit. Nocte inſequenti & duo neceſſarii mulieris ad conſtitutum locum, & centurio cum captiva venit. ubi quum aurum oſtenderent, quod ſummam talenti Attici (tanti enim pepigerat) expleret: mulier lingua ſua, ſtringerent ferrum, & centurionem penſantem aurum occiderent, imperavit. Jugulati præciſum caput, ipſa involutum veſte ferens, ad virum Ortiagontem, qui ab Olympo domum refugerat, pervenit. quem priuſquam complecteretur, caput centurionis ante pedes ejus abjecit: mirantique cujuſnam id caput hominis, aut quod id facinus haudquaquam muliebre eſſet, & injuriam corporis, & ultionem violatæ per vim pudicitiæ confeſſa viro eſt: aliaque (ut traditur) ſanctitate & gravitate vitæ, hujus matronalis facinoris decus ad ultimum conſervavit. Ad Ancyram in ſtativa Tectoſagum ora- 25
tores ad conſulem venerunt; petentes, ne ante ab Ancyra caſtra moveret, quam collocutus cum ſuis regibus eſſet. nullas conditiones pacis iis non bello fore potiores. Tempus in poſterum diem conſtituitur: locuſque qui maxime medius inter caſtra Gallorum & Ancyram eſt viſus. Quo quum conſul ad tempus cum præſidio quingentorum equitum veniſſet, nec ullo Gallorum ibi viſo, regreſſus in caſtra eſſet; oratores iidem redeunt, excuſantes religione objecta venire reges non poſſe. principes gentis, per

quos æque res tranſigi poſſet, venturos. Conſul ſ
quoque Attalum miſſurum dixit. Ad hoc collo-
quium utrimque ventum eſt. trecentos equites At-
talus præſidii cauſſa quum adduxiſſet, jactæ ſunt pa-
cis conditiones. Finis rei quia abſentibus ducibu
imponi non poterat, convenit, uti conſul regeſqu
eo loco poſtero die congrederentur. Fruſtratio Gal-
lorum eo ſpectabat: primum, ut tererent tempus
donec res ſuas, cum quibus periclitari nolebant, cum
conjugibus ac liberis trans Halyn flumen trajice-
rent: deinde quod ipſi conſuli parum cauto adverſu
colloquii fraudem inſidiabantur. Mille ad eam rem
ex omni numero audaciæ expertæ delegerunt equi-
tes. & ſucceſſiſſet fraudi, ni pro jure gentium, cu-
jus violandi conſilium initum erat, ſtetiſſet fortuna.
Pabulatores lignatoreſque Romani in eam partem,
in qua colloquium futurum erat, ducti ſunt: tutiu
id futurum tribunis ratis, quia conſulis præſidium
& ipſum pro ſtatione habituri erant, hoſti oppoſi-
tum. ſuam tamen alteram ſtationem propius caſtra
ſexcentorum equitum poſuerunt. Conſul affirmant
Attalo, venturos reges & tranſigi rem poſſe, profe-
ctus è caſtris, quum eodem quo antea præſidio
equitum, quinque millia ferè proceſſiſſet, nec mul-
tum à conſtituto loco abeſſet; repente concitati
equis cum impetu hoſtili videt Gallos venientes
conſtituit agmen, & expedire tela animoſque equi-
tibus juſſis, primo conſtanter initium pugnæ acce-
pit, nec ceſſit: dein, quum prægravaret multitudo,
cedere ſenſim, nihil confuſis turmarum ordinibus
cœpit. poſtremo quum jam plus in mora pericul
quam in ordinibus conſervandis præſidii eſſet,
omnes paſſim in fugam effuſi ſunt. tum vero inſta-
re diſſipatis Galli, & cædere: magnaque pars op-
preſſa foret, ni ſtatio pabulatorum ſexcenti equite
occurriſſent. Ii procul clamore pavido ſuorum ex-
audito, quum tela equoſque expediſſent: integr
profligatam pugnam acceperunt. Itaque verſa ex-
templo fortuna eſt, verſus in victores à victis ter-
ror. & primo impetu fuſi Galli ſunt, & ex agri
con-

concurrebant pabulatores, & undique obvius hoſtis
Gallis erat: ut ne fugam quidem facilem aut tutam
haberent; quia recentibus equis Romani feſſos ſe-
quebantur. Pauci ergo effugerunt: captus eſt nemo:
major multo pars per fidem violati colloquii pœnas
morte luerunt. Romani ardentibus ira animis, po-
ſtero die omnibus copiis ad hoſtem perveniunt. Bi- 25
duum natura montis per ſeipſum exploranda, ne
quid ignoti eſſet, abſumpſit conſul. tertio die quum
auſpicio operam dediſſet, deinde immolaſſet, in
quatuor partes diviſas copias educit: duas ut medio
monte duceret, duas ab lateribus ut adverſus cor-
nua Gallorum erigeret. Hoſtium quod roboris
erat, Tectoſagi & Trocmi mediam tenebant aciem,
millia hominum quinquaginta. equitatum (quia
equorum nullus inter inæquales rupes uſus erat) ad
pedes deductum, decem millia hominum, ab dex-
tro locaverunt cornu. Ariarathis Cappadoces &
Morzis auxiliares in lævo quatuor fermè millium
numerum explebant. Conſul, ſicut in Olympo
monte, prima in acie locata levi armatura, telo-
rum omnis generis ut æque magna vis ad manum
eſſet, curavit. Vbi appropinquarunt, omnia eadem,
utrimque quæ fuerant in priore prælio, erant: præ-
ter animos & victoribus ab re ſecunda auctos, &
hoſtibus fractos: quia etſi non ipſi victi erant, ſuæ
gentis hominum cladem pro ſua ducebant. itaque
à paribus initiis cœpta res, eundem exitum habuit.
Velut nubes levium telorum conjecta obruit aciem
Gallorum. nec aut procurrere quiſquam ab ordini-
bus ſuis, ne nudarent undique corpus ad ictus, aude-
bant: & ſtantes quo denſiores erant, hoc plura,
velut deſtinatum petentibus, vulnera accipiebant.
Conſul jam per ſe turbatis ſi legionum ſigna oſten-
diſſet, verſuros extemplo in fugam omnes ratus, re-
ceptis inter ordines velitibus & alia turba auxilio-
rum, aciem promovit. Galli, & memoria Tholi- 27
ſtoboiorum cladis territi, & inhærentia corpori-
bus gerentes tela, feſſique & ſtando & vulneribus,
ne primum quidem impetum & clamorem Roma-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

norum tulerunt. Fuga ad caſtra inclinavit : ſed pa
ci intra munimenta ſe recepere : pars major dex
lævaque prælati, qua quemque impetus tulit, fug
runt. victores uſque ad caſtra ſecuti, ceciderı
terga : deinde in caſtris cupiditate prædæ hæſeru
nec ſequebatur quiſquam. In cornibus Galli di
tius ſteterunt, quia ſerius ad eos perventum eſt. c
terum ne primum quidem conjectum telorum tul
runt. Conſul, qui ingreſſos in caſtra ab direpti
ne abſtrahere non poterat; eos qui in cornibus fu
rant, protinus ad ſequendos hoſtes miſit. per a
quantum ſpacium ſecuti, non plus tamen octo m
lia hominum in fuga (nam pugna nulla fuit) ce
derunt: reliqui flumen Halyn trajecerunt. Rom
norum magna pars ea nocte in hoſtium caſt
manſit. cæteros in ſua caſtra conſul reduxit. P
ſtero die captivos prædamque recenſuit: quæ ta
fuit, quantam avidiſſima rapiendi gens, quum
montem Taurum omnia armis per multos tenuiſ
annos, coacervare potuit. Galli ex diſſipata paſſi
fuga, in unum locum congregati, magna pars ſau
aut inermes, nudati omnibus rebus, oratores de p
ce ad conſulem miſerunt. Eos Manlius Epheſu
venire juſſit. ipſe (jam enim medium autum
erat) locis gelidis propinquitate Tauri montis ex
dere properans victorem exercitum in hiberna m
28 ritimæ oræ reduxit. Dum hæc in Aſia geruntur,
cæteris provinciis tranquillæ res fuerunt. Cenſo
Romæ T. Quintius Flamininus, & M. Claud
Marcellus ſenatum perlegerunt. princeps in ſena
tertium lectus P. Scipio Africanus, quatuor
præteriti ſunt, nemo curuli uſus honore. &
equitatu recenſendo mitis admodum cenſura fu
Subſtructionem ſuper Æquimælium in Capitol
& viam ſilice ſternendam à porta Capena ad M
tis locaverunt. Campani, ubi cenſerentur, ſenat
conſuluerunt. decretum, uti Romæ cenſerent
Aquæ ingentes eo anno fuerunt. Tiberis duo
cies campum Martium planaque urbis inundav
Ab Cn. Manlio conſule bello in Aſia cum Ga

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

perfecto, alter conſul M. Fulvius perdomitis Ætolis, quum trajeciſſet in Cephalleniam, circa civitates inſulæ miſit percunctatum, utrum ſe dedere Romanis, an belli fortunam experiri mallent? Metus ad omnes valuit, ne deditionem recuſarent. obſides inde imperatos pro viribus inopis populi, vicenos Neſiotæ, Crannii, Pallenſes, & Samæi dederunt. Inſperata pax Cephalleniæ affulſerat: quum repente una civitas, incertum quam ob cauſſam, Samæi deſciverunt. Quia opportuno loco urbs poſita eſſet, timuiſſe ſe ajebant, ne demigrare cogerentur ab Romanis. cæterum ipſine ſibi eum finxerint metum, & timore vano quietem exuerint, an jactata ſermonibus res apud Romanos perlata ad eos ſit, nihil comperti eſt. niſi quod, datis jam obſidibus, repente portas clauſerunt: & ne ſuorum quidem precibus (miſerat enim ſub muros conſul ad tentandam miſericordiam parentum populariumque) deſiſtere ab incepto voluerunt. Oppugnari deinde, poſteaquam nihil pacati reſpondebatur, cœpta urbs eſt. apparatum omnem tormentorum machinarumque tranſvectum ab Ambraciæ oppugnatione habebat: & opera quæ facienda erant, impigre milites perfecerunt. duobus igitur locis admoti arietes
quatiebant muros. Nec ab Samæis quicquam, quo 29
aut opera aut hoſtis arceri poſſet, prætermiſſum eſt. duabus tamen maxime reſiſtebant rebus: una, interiorem ſemper juxta validum pro diruto novum obſtruentes murum: altera, eruptionibus ſubitis, nunc in opera hoſtium, nunc in ſtationes: & plerumque iis prœliis ſuperiores erant. Vna ad coërcendos inventa haud magna memoratu res eſt. centum funditores ab Ægio & Patris & Dymis acciti. A pueris ii more quodam gentis, ſaxis globoſis, quibus ferme arenæ immiſtis ſtrata littora ſunt, funda mare apertum inceſſentes, exercebantur. itaque longius certiuſque & validiore ictu quam Balearis funditor, eo telo uſi ſunt. & eſt non ſimplicis habenæ, ut Balearica aliarumque gentium funda: ſed triplex ſcutale crebris ſuturis duratum, ne

fluxa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

fluxa habena volutetur in jactu glans, ſed libra
quum ſederit, velut nervo miſſa excutiatur. coro
nas modici circuli magno ex intervallo loci aſſue
trajicere, non capita ſolum hoſtium vulneraban
ſed quem locum deſtinaſſent oris. Eæ fundæ Sa
mæos cohibuerunt, ne tam crebro, neve tam aud
cter erumperent: adeo ut precarentur ex mur
Achæos, ut parumper abſcederent: & ſe cum Ro
manis ſtationibus pugnantes quiete ſpectarent. Qua
tuor menſes obſidionem Samæi ſuſtinuerunt. quum
ex paucis quotidie aliqui eorum caderent, aut vu
nerarentur, & qui ſuperarent, feſſi & corporibus &
animis eſſent; Romani nocte per arcem, quam
Cyatidem vocant (nam urbs in mare devexa, in oc
cidentem vergit) muro ſuperato in forum perven
runt. Samæi poſteaquam captam urbis partem a
hoſtibus ſenſerunt, cum conjugibus ac liberis i
majorem refugerunt arcem. inde poſtero die dedit
30 direpta urbe, ſub corona omnes venierunt. Conſ
compoſitis rebus Cephalleniæ, præſidio Samæ in
poſito, in Peloponneſum, jamdiu arceſſentib
Ægienſibus maxime ac Lacedæmoniis, trajeci
Ægium à principio Achaici concilii ſemper co
ventus gentis indicti ſunt; ſeu dignitati urbis i
ſeu loci opportunitati datum eſt. hunc morem Ph
lopœmen eo primum anno labefactare conatus, l
gem parabat ferre, ut in omnibus civitatibus qu
Achaici concilii eſſent, invicem conventus agere
tur. & ſub adventum conſulis Damiurgis civit
tum, qui ſummus eſt magiſtratus, Ægium evoca
tibus, Philopœmen (prætor tum erat) Argos co
ventum edixit. quo cum appareret omnes ferè co
venturos; conſul quoque quamquam Ægienſiu
favebat cauſſæ, Argos venit: ubi quum diſceptat
fuiſſet; & rem inclinatam cerneret, incepto deſ
tit. Lacedæmonii deinde eum in ſua certami
averterunt. Sollicitam eam civitatem exules max
me habebant. quorum magna pars in maritim
Laconicæ oræ caſtellis, quæ omnis adempta era
habitabant. id ægre patientes Lacedæmonii, ut al

que

nem liberum ad mare haberent aditum, ſi quando
omam, aliove quo mitterent legatos, ſimulque ut
nporium & receptaculum peregrinis mercibus ad
ceſſarios uſus eſſet; nocte adorti vicum mariti-
um, nomine Lan, improviſo occupavêre. Vi-
ni, quique ibi exules habitabant, primo inopinata
territi ſunt: deinde ſub lucem congregati, levi
rtamine expulerunt Lacedæmonios. terror tamen
mnem maritimam oram pervaſit: legatoſque
mmuniter, & caſtella omnia vicique, & exules
uibus ibi domicilia erant; ad Achæos miſerunt.
hilopœmen prætor, jam inde ab initio exulum 31
auſæ & amicus, & auctor ſemper Achæis minuen-
i opes & auctoritatem Lacedæmoniorum, conci-
um quærentibus dedit. decretumque eo referente
ctum eſt, *Quum in fidem Achæorum tutelamque*
T. Quintius & Romani Laconicæ oræ caſtella & vi-
os tradidiſſent, & quum abſtinere his ex fœdere La-
edæmonii deberent, Las vicus oppugnatus eſſet, cæ-
leſque ibi facta; qui ejus rei auctores affineſque eſſent,
iſi dederentur Achæis, violatum videri fœdus. Ad
xpoſcendos eos legati extemplo Lacedæmonem
miſſi ſunt. Id imperium adeo ſuperbum & indi-
gnum Lacedæmoniis viſum eſt; ut ſi antiqua civi-
atis fortuna eſſet, haud dubie arma extemplo ca-
pturi fuerint. maximè autem conſternavit eos me-
tus, ſi ſemel primis imperiis obediendo jugum acce-
piſſent, ne id quod jamdiu moliretur, Philopœmen
exulibus Lacedæmonem traderet. Furentes igitur
ira, triginta hominibus ex factione, cum qua conſi-
liorum aliqua ſocietas Philopœmeni atque exuli-
bus erat, interfectis, decreverunt renunciandam ſo-
cietatem Achæis: legatoſque extemplo Cephale-
niam mittendos, qui conſuli M. Fulvio, quique Ro-
manis Lacedæmonem dederent: orarentque eum,
ut veniret in Peloponneſum ad urbem Lacedæmo-
nem in fidem ditionemque populi Romani acci-
piendam. Id ubi legati ad Achæos retulerunt, 32
omnium civitatum quæ ejus concilii erant, conſen-
ſu, bellum Lacedæmoniis indictum eſt. ne extem-
plo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

plo gereretur, hiems impediit. Incurſionibus t
men parvis, latrocinii magis quam belli modo, no
terra tantum, ſed etiam navibus à mari fines eoru
vaſtati. Hic tumultus conſulem in Peloponneſu
adduxit; juſſuque ejus Elin concilio indicto, L
cedæmonii ad diſceptandum acciti. Magna ibi no
diſceptatio modo, ſed etiam altercatio fuit. c
conſul, quum alia, ſatis ambitioſe partem utramqu
fovendo, incerta reſpondiſſet; una denunciation
ut bello abſtinerent, donec Romam legatos ad ſen
tum miſiſſent, finem impoſuit. Vtrimque legat
miſſa Romam eſt. exules quoque Lacedæmoni
rum ſuam cauſſam legationemque Achæis injunx
runt. Diophanes & Lycortas Megalopolitani am
bo, principes legationis Achæorum fuerunt. q
diſſidentes in republica, tum quoque minimè int
ſe convenientes orationes habuerunt. Diophanes ſ
natui diſceptationem omnium rerum permittebat
eos optime controverſias inter Achæos ac Lac
dæmonios finituros eſſe: Lycortas ex præcep
Philopœmenis poſtulabat, ut Achæis ex fœdere
legibus ſuis quæ decreſſent, agere liceret: libert
temque ſibi illibatam, cujus ipſi auctores eſſen
præſtarent. Magnæ auctoritatis apud Romanos tu
gens Achæorum erat: novari tamen nihil de L
cedæmoniis placebat. cæterum reſponſum ita pe
plexum fuit, ut & Achæi ſibi de Lacedæmone pe
miſſum acciperent: & Lacedæmonii non omn
conceſſa iis interpretarentur. hac poteſtate imm
33 dice Achæi ac ſuperbe uſi ſunt. Philopœmeni con
tinuatur magiſtratus, qui veris initio exercitu i
dicto caſtra in finibus Lacedæmoniorum poſui
legatos deinde miſit ad depoſcendos auctores d
fectionis; & civitatem in pace futurám, ſi id f
ciſſent, pollicens: & illos nihil indicta cauſſa pa
ſuros. Silentium præ metu cæterorum fuit. qu
nominatim depopoſcerat, ipſi ſe ituros profeſſi ſun
fide accepta ab legatis, vim abfuturam, don
cauſſam dixiſſent. ierunt alii etiam illuſtres vi
& advocati privatis, & quia pertinere cauſſam e

ru

rum ad rempublicam cenſebant. Numquam alias
exules Lacedæmoniorum Achæi ſecum adduxe-
rant in fines: quia nihil æque alienaturum animos
civitatis videbatur. tunc exercitus totius prope an-
teſignani exules erant. Ii venientibus Lacedæmo-
niis ad portam caſtrorum agmine facto occurrerunt.
& primo laceſſere jurgiis: deinde altercatione orta,
quum accenderentur iræ, ferociſſimi exulum impe-
tum in Lacedæmonios fecerunt. quum illi Deos &
fidem legatorum teſtarentur, & legati & prætor
ſummoveret turbas, & protegeret Lacedæmonios,
vinculaque jam quoſdam injicientes arceret: creſce-
bat tumultu concito turba. Et Achæi ad ſpectacu-
lum primo concurrerunt. deinde vociferantibus
exulibus quæ paſſi forent, & orantibus opem, affir-
mantibuſque ſimul, *Numquam talem occaſionem
habituros, ſi eam prætermiſiſſent: fœdus, quod in
Capitolio, quod Olympiæ, quod in arce Athenis ſa-
cratum fuiſſet, irritum per illos eſſe: priuſquam alio
de integro fœdere obligarentur, noxios puniendos eſſe*;
accenſa his vocibus multitudo ad vocem unius, qui
ut ferirent, inclamavit, ſaxa conjecit: atque ita
ſeptemdecim, quibus vincula per tumultum injecta
erant, interfecti ſunt: ſexaginta tres poſtero die
comprehenſi, à quibus prætor vim arcuerat, non
quia ſalvos vellet, ſed quia perire cauſſa indicta no-
lebat, objecti multitudini iratæ, quum averſis au-
ribus pauca locuti eſſent, damnati omnes: & tra-
diti ſunt ad ſupplicium. Hoc metu injecto Lace- 34
dæmoniis, imperatum primum, ut muros dirue-
rent: deinde ut omnes externi auxiliares, qui
mercede apud tyrannos militaſſent, terra Laconica
excederent. tum, uti quæ ſervitia tyranni liberaſ-
ſent (ea magna multitudo erat) ante diem certam
abirent. qui ibi manſiſſent, eos prehendendi, ven-
dendi, abducendi Achæis jus eſſet. Lycurgi leges,
moreſque abrogarent. Achæorum aſſueſcerent le-
gibus, inſtitutiſque. ita unius eos corporis fore, &
de omnibus rebus facilius conſenſuros. Nihil obe-
dientius fecerunt, quam ut muros diruerent: nec
ægrius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ægrius paſſi ſunt quam exules reduci. Decretum Te-
geæ in concilio communi Achæorum de reſtituen-
dis iis factum eſt. & mentione illata, externos auxi-
liares dimiſſos, & Lacedæmoniis aſſcriptos (ita
enim vocabant, qui à tyrannis liberati erant) urbe
exceſſiſſe, in agros dilapſos, priuſquam dimitteretu
exercitus: ire prætorem cum expeditis, & compre-
hendere id genus hominum, & vendere jure prædæ
placuit. Multi comprehenſi venierunt. porticus ex
ea pecunia Megalopoli permiſſu Achæorum re-
fecta eſt: quam Lacedæmonii diruerant. Et ager
Belbinitis, quem injuria tyranni Lacedæmoniorum
poſſederant, reſtitutus eidem civitati, ex decreto
vetere Achæorum: quod factum erat Philippo
Amyntæ filio regnante. Per hæc, velut enervata ci-
vitas Lacedæmoniorum, diu Achæis obnoxia fuit
nulla tamen res tanto erat damno, quam diſciplina
Lycurgi, cui per ſeptingentos annos aſſueverant
35 ſublata. A concilio, ubi à conſule inter Achæos La-
cedæmonioſque diſceptatum eſt, M. Fulvius, qui
jam in exitu annus erat, comitiorum cauſſa profe-
ctus Romam, creavit conſules M. Valerium Meſſa-
lam, & C. Livium Salinatorem; quum M. Æmi-
lium Lepidum inimicum eo quoque anno petenten
dejeciſſet. Prætores inde creati Q. Marcius Philip-
pus, M. Claudius Marcellus, C. Stertinius, C. Ati-
nius, P. Claudius Pulcher, L. Manlius Acidinus
Comitiis perfectis, conſulem M. Fulvium in pro-
vinciam ad exercitum redire placuit. eique & col-
legæ Cn. Manlio imperium in annum prorogatum
eſt. Eo anno in ædem Herculis ſignum Dei ipſius
ex decemvirorum reſponſo, & ſejuges in Capitoli
aurati à P. Cornelio poſiti. conſulem dediſſe, in-
ſcriptum eſt. Et duodecim clypea ærata ab ædilibu
curulibus, P. Claudio & Ser. Sulpicio Galba, ſun
poſita ex pecunia, qua frumentarios ob annonam
compreſſam damnarunt. & ædilis plebis Q. Ful-
vius Flaccus duo ſigna aurata, uno reo damnat
(nam ſeparatim accuſaverant) poſuit. collega eju
A. Cæcilius neminem condemnavit. Ludi Ro-
man

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

mani ter, Plebeii quinquies toti inſtaurati. Marcus Valerius Meſſala inde, & C. Livius Salinator conſulatum idibus Martiis quum iniiſſent, de republica, deque provinciis & exercitibus ſenatum conſuluerunt. De Ætolia & Aſia nihil mutatum eſt. Conſulibus, alteri Piſæ cum Liguribus, alteri Gallia provincia decreta eſt. comparare inter ſe, aut ſortiri juſſi, & novos exercitus, binas legiones ſcribere, & ut ſociis Latini nominis quina dena millia peditum imperarent, & mille ducentos equites. Meſſalæ Ligures, Salinatori obtigit Gallia. Prætores inde ſortiti ſunt. Marco Claudio urbana, Publio Claudio peregrina juriſdictio evenit. Q. Marcius Siciliam, C. Stertinius Sardiniam, L. Manlius Hiſpaniam citeriorem, C. Atinius ulteriorem eſt ſortitus. De exercitibus ita placuit: è Gallia legio- 36
nes, quæ ſub C. Lælio fuerant, ad M. Tuccium proprætorem in Bruttios traduci. &, qui in Sicilia eſſet, dimitti exercitum: & claſſem, quæ ibi eſſet, Romam reducere M. Sempronium proprætorem. Hiſpaniis legiones ſingulæ, quæ tum in iis provinciis erant, decretæ: & ut terna millia peditum, ducenos equites ambo prætores in ſupplementum ſociis imperarent, ſecumque tranſportarent. Priuſquam in provincias novi magiſtratus proficiſcerentur, ſupplicatio in triduum pro collegio decemvirorum imperata fuit in omnibus compitis, quod luce inter horam tertiam ferme & quartam tenebræ obortæ fuerant. & novendiale ſacrificium indictum eſt, quod in Aventino lapidibus pluiſſet. Campani, quum eos ex ſenatuſconſulto, quod priore anno factum erat, cenſores Romæ cenſeri coëgiſſent (nam antea incertum fuerat, ubi cenſerentur) petierunt, ut ſibi cives Romanas ducere uxores liceret; & ſi qui prius duxiſſent, ut habere eas; & ante eam diem nati, uti juſti ſibi liberi hæredeſque eſſent: utraque res impetrata. De Formianis Fundaniſque municipibus, & Arpinatibus, C. Valerius Tappus tribunus plebis promulgavit: uti iis ſuffragii latio (nam ante ſine ſuffra-
gio

gio habuerant civitatem) eſſet. Huic rogationi quatuor tribuni plebis, quia non ex auctoritate ſenatus ferretur, quum intercederent, edocti, populi eſſe, non ſenatus jus, ſuffragium, quibus velit, impartiri; deſtiterunt incœpto. Rogatio perlata eſt, ut in Æmilia tribu Formiani & Fundani; in Cornelia Arpinates ferrent. atque in his tribubus tum primum ex Valerio plebiſcito cenſi ſunt. M. Claudius Marcellus cenſor, forte ſuperato T. Quintio, luſtrum condidit. cenſa civium capita ducenta quinquaginta octo millia, trecenta octo. Luſtro
37 perfecto, conſules in provincias profecti ſunt. Hieme ea qua hæc Romæ geſta ſunt, ad Cn. Manlium conſulem primum, deinde pro conſule, hibernantem in Aſia, legationes undique ex omnibus civitatibus gentibuſque, quæ cis Taurum montem incolunt, conveniebant: & ut clarior nobiliorque victoria Romanis de rege Antiocho fuit, quam de Gallis; ita lætior ſociis erat de Gallis quam de Antiocho. Tolerabilior regia ſervitus fuerat; quam feritas immanium barbarorum, incertuſque in dies terror; quo velut tempeſtas eos populantes inferret. itaque, ut quibus libertas Antiocho pulſo, pax Gallis domitis, data eſſet; non gratulatum modo venerant, ſed coronas etiam aureas pro ſuis quæque facultatibus attulerant. & ab Antiocho legati, & ab ipſis Gallis, ut pacis leges dicerentur, & ab Ariarathe rege Cappadocum venerunt, ad veniam petendam, luendamque pecunia noxam, quod auxiliis Antiochum juviſſet. Ei ducenta talenta argent ſunt imperata. Gallis reſponſum, quum Eumenes rex veniſſet, tum daturum iis leges. civitatum legationes cum benignis reſponſis, lætiores etiam quam venerant, dimiſſæ. Antiochi legati pecuniam in Pamphyliam, frumentumque ex pacto cum L. Scipione fœdere juſſi advehere, eo ſe cum exercitu venturum. Principio deinde veris luſtrato exercitu profectus, die octavo Apameam venit. ibi triduum ſtativis habitis, tertiis rurſus ab Apamea caſtris in Pamphyliam, quo pecuniam fru-

men

mentumque regios convehere juſſerat, pervenit. hille & quinquaginta talenta argenti accepta Apameam deportantur. frumentum exercitui dividitur. Inde ad Pergam ducit: quæ una in iis locis regio tenebatur præſidio. Appropinquanti præfectus præſidii obvius fuit, triginta dierum tempus petens, ut regem Antiochum de urbe tradenda conſuleret. dato tempore, ad eam diem præſidio deceſſum eſt. à Perga L. Manlio fratre cum quatuor millibus militum Oenoanda ad reliquum pecuniæ ex eo quod pepigerant exigendum miſſo, ipſe quia Eumenem regem & decem legatos ab Roma Epheſum veniſſe audierat, juſſis ſequi Antiochi legatis, Apameam exercitum reduxit. Ibi ex decem legatorum ſenten- 38
tia fœdus in hæc verba ferè cum Antiocho conſcriptum eſt. *Amicitia regi Antiocho cum populo Romano his legibus & conditionibus eſto. Ne quem exercitum, qui cum populo Romano ſociiſque bellum geſturus erit, rex per fines regni ſui, eorumve qui ſub ditione ejus erunt, tranſire ſinito: neu commeatu, neu qua alia ope juvato. Idem Romani ſociique Antiocho, & iis qui ſub imperio ejus erunt præſtent. Belli gerendi jus Antiocho ne eſto cum iis qui inſulas colunt, neve in Europam tranſeundi. Excedito urbibus, agris, vicis, caſtellis cis Taurum montem uſque ad Halyn amnem, & a valle Tauri uſque ad juga qua in Lycaoniam vergit. Ne qua arma efferto ex iis oppidis, agris, caſtelliſque, quibus excedat. ſi qua extulit, qua quoque oportebit, recte reſtituito. Ne militem, neu quem alium ex regno Eumenis recipito. Si qui earum urbium cives quæ regno abſcedunt, cum rege Antiocho, intraque fines ejus regni ſunt, Apameam omnes ante diem certam redeant. Qui ex regno Antiochi apud Romanos ſocioſque ſunt, iis jus abeundi manendique eſto. Servos, ſeu fugitivos, ſeu bello captos, ſeu qui liber captus aut transfuga erit, reddito Romanis ſociiſque. Elephantos tradito omnes, neque alios parato. Tradito & naves longas armamentaque earum: neve plures quam decem naves actuarias (nulla pluſquam triginta remis agatur) habeto: neve monerem ex belli*

belli cauſſa, quod ipſe illaturus erit. Neve navigato citra Calycadnum, neve Sarpedonem, promontoria: extra quam ſi qua navis pecuniam, ſtipendium, aut legatos, aut obſides portabit. Milites mercede conducendi ex iis gentibus, quæ ſub ditione populi Romani ſunt, Antiocho regi jus ne eſto. ne voluntarios quidem recipiendi. Rhodiorum ſociorumve quæ ædes ædificiaque intra fines regni Antiochi ſunt, quo jure ante bellum fuerunt, eo Rhodiorum ſociorumve ſunto. Si quæ pecuniæ debentur, earum exactio eſto. Si quid ablatum eſt, id conquirendi, cognoſcendi, repetendique jus item eſto. Si quas urbes, quas tradi oportet, ii tenent, quibus Antiochus dedit, ex iis præſidia deducito: utique recte tradantur, curato. Argenti probi duodecim millia Attica talenta dato intra duodecim annos penſionibus æquis. Talentum ne minus pondo octoginta Romanis ponderibus pendat, & tritici quingenta quadraginta millia modiûm. Eumeni regi talenta trecenta quinquaginta intra quinquennium dato: & pro frumento quod æſtimatione fiat, talenta centum viginti ſeptem. Obſides Romanis viginti dato: & triennio mutato, ne minores octonum denum annorum, neu majores quinum quadragenum. Si qui ſociorum populi Romani ultro bellum inferent Antiocho, vim vi arcendi jus eſto: dum ne quam urbem aut belli jure teneat, aut in amicitiam accipiat. Controverſias inter ſe jure ac judicio diſceptanto; aut ſi utriſque placebit, bello. De Annibale Pœno, & Ætolo Thoante, & Mnaſimacho Acarnane, & Chalcidenſibus, Eubulida & Philone, dedendis, in hoc quoque fœdere aſcriptum eſt. & ſi quid poſtea addi, demi, mutarive
39 placuiſſet, ut id ſalvo fœdere fieret. Conſul juravit in hoc fœdus: ab rege qui exigerent jusjurandum, profecti, Q. Minucius Thermus, & L. Manlius qui tum forte ab Oenoandis rediit: & Q. Fabio Labeoni, qui claſſi præerat, ſcripſit, ut Patara extemplo proficiſceretur: quæque ibi naves regiæ eſſent, concideret, cremaretque. Profectus ab Epheſo quinquaginta tectas naves aut concidit, aut incendit.

Tel-

Telmeſſum eadem expeditione (territis ſubito adventu claſſis oppidanis) recepit. Ex Lycia protinus, juſſis ab Epheſo ſequi, qui ibi relicti erant, per inſulas in Græciam trajecit. Athenis paucos moratus dies, dum Pyræeum ab Epheſo naves venirent, totam inde claſſem in Italiam reduxit. Cn. Manlius, cum inter cætera, quæ accipienda ab Antiocho erant, elephantos quoque accepiſſet, donoque Eumeni omnes dediſſet: deinde cauſſas civitatum, multis inter novas res turbatis, cognovit. Et Ariarathes rex, parte dimidia pecuniæ imperatæ, Eumenis beneficio, cui deſponderat per eos dies filiam, remiſſa, in amicitiam eſt acceptus. Civitatum autem cognitis cauſſis, decem legati aliam aliarum fecerunt conditionem. Quæ ſtipendiariæ regi Antiocho fuerant, & cum populo Romano ſenſerant iis, immunitatem dederunt: quæ partium Antiochi fuerant, aut ſtipendiariæ Attali regis, eas omnes vectigal pendere Eumeni juſſerunt. nominatim præterea Colophoniis qui in Notio habitant, & Cymeis & Mileſiis immunitatem conceſſerunt. Clazomeniis ſuper immunitatẽ & Drymuſam inſulam dono dederunt: & Mileſiis, quem ſacrum appellant, agrum reſtituerunt: & Ilienſibus Rhœteum & Gergithum addiderunt; non tam ob recentia ulla merita, quam originum memoria. eadem & Dardanum liberandi cauſſa fuit. Chios quoque, & Smyrnæos, & Erythræos, pro ſingulari fide quam eo bello præſtiterunt, & agro donarunt, & in omni præcipuo honore habuerunt. Phocæenſibus & ager, quem ante bellum habuerant, redditus; & ut legibus antiquis uterentur, permiſſum. Rhodiis affirmata, quæ data priore decreto erant. Lycia & Caria datæ uſque ad Mæandrum amnem; præter Telmiſſum. Regi Eumeni Cherſonneſum in Europa, & Lyſimachiam, caſtella, vicos, agros, quibus finibus tenuerat Antiochus, adjecerunt: in Aſia Phrygiam utramque: alteram ad Helleſpontum, majorem alteram vocant: & Myſiam, quam Pruſias rex ademerat, ei reſtituerunt: & Lycaoniam, & Myliada, & Lydiam,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

diam, & nominatim urbes, Tralles, atque Epheſum & Telmiſſum. De Pamphylia diſceptatum inter Eumenem & Antiochi legatos quum eſſet, quia pars ejus citra, pars ultra Taurum eſt; integra res ad
40 ſenatum rejicitur. His fœderibus decretiſque datis, Manlius cum decem legatis omnique exercitu ad Helleſpontum profectus, evocatis eo regulis Gallorum, leges, quibus pacem cum Eumene ſervarent, dixit, denunciavitque, ut morem vagandi cum armis finirent, agrorumque ſuorum terminis ſe continerent. Contractis deinde ex omni ora navibus, & Eumenis etiam claſſe per Athenæum fratrem regis ab Elæa adducta, copias omnes in Europam trajecit. inde per Cherſonneſum modicis itineribus, grave præda omnis generis agmen trahens, Lyſimachiæ ſtativa habuit: ut quam maxime recentibus & integris jumentis Thraciam, per quam iter vulgo horrebant, ingrederetur. Quo profectus eſt ab Lyſimachia die, ad amnem Melana, quem vocant, inde poſtero die Cypſela pervenit. à Cypſelis via decem millium fere ſilveſtris, anguſta, confragoſa excipiebat. propter cujus difficultatem itineris in duas partes diviſus exercitus, & præcedere una juſſa, altera magno intervallo cogere agmen, media impedimenta interpoſuit: plauſtra cum pecunia publica erant, precioſaque alia præda. Itaque quum per ſaltum iret, Thracum decem haud amplius millia ex quatuor populis, Aſtii, & Cæni, & Maduateni, & Cœletæ, ad ipſas anguſtias viam circumſederunt. Opinio erat, non ſine Philippi regis Macedonum fraude id factum. eum ſciſſe non alia quam per Thraciam redituros Romanos, & quantam pecuniam ſecum portarent. In primo agmine imperator erat; ſollicitus propter iniquitatem locorum. Thraces nihil ſe moverunt, donec armati tranſirent. poſteaquam primos ſuperaſſe anguſtias viderunt, poſtremos nondum appropinquantes, impedimenta & ſarcinas invadunt. cæſiſque cuſtodibus, partim ea quæ in plauſtris erant, diripere, partim ſub oneribus jumenta abſtrahere. Vnde poſteaquam cla-

mo-

primum ad eos qui jam ingreſſi ſaltum ſeque-
tur, deinde etiam ad primum agmen eſt perla-
utrimque in medium concurritur, & inordina-
ſimul pluribus locis prælium conſeritur. Thra-
præda ipſa impeditos oneribus, & pleroſque (ut
capiendum manus vacuas haberent) inermes, ad
em præbet; Romanos iniquitas locorum, bar-
s per calles notos incurſantibus, & latentibus
rdum per cavas valles, prodebat. ipſa etiam one-
plauſtraque, ut fors tulit, his aut illis incommode
ecta pugnantibus impedimento ſunt: alibi præ-
, alibi prædæ vindex cadit. Prout locus iniquus
iuſve his aut illis, prout animus pugnantium eſt,
ut numerus (alii enim pluribus quam ipſi erant,
paucioribus occurrerant) varia pugnæ fortuna
multi utrimque cadunt. Jam nox appetebat,
um prælio excedunt Thraces; non fuga vulnerum,
mortis, ſed quia ſatis prædæ habebant. Roma- 41
um primum agmen extra ſaltum circa templum
ndidium caſtra loco aperto poſuit: pars altera ad
todiam impedimentorum medio in ſaltu duplici
cumdata vallo manſit. Poſtero die, prius explo-
o ſaltu quam moverent, primis ſe conjungunt. In
prælio, quum & impedimentorum pars & calo-
m, & milites aliquot, quum paſſim toto prope
u pugnaretur, cecidiſſent; plurimum Q. Minu-
Thermi morte damni eſt acceptum, fortis ac
enui viri. Eo die ad Hebrum flumen perventum
. inde Æniorum fines præter Apollinis, Zeryn-
um quem vocant incolæ, templum ſuperant.
iæ anguſtiæ circa Tempyra excipiunt, (hoc loco
men eſt) nec minus confragoſæ, quam priores;
quia nihil ſilveſtre circa eſt, ne latebras quidem
inſidiandum præbent. Huc ad eandem ſpem
dæ Thrauſi (gens & ipſa Thracum) convenêre:
quia nudæ valles procul ut conſpicerentur an-
ſtias obſidentes, efficiebant; minus terroris tu-
ultuſque fuit apud Romanos. quippe etſi iniquo
co, prælio tamen juſto, acie aperta, collatis
nis dimicandum erat. Conferti ſubeuntes cum

clamore, impetu facto primum expulere loco ho-
ſtes; deinde avertêre. fuga inde cædeſque ſuis ipſos
impedientibus anguſtiis, fieri cœpta eſt. Romani
victores ad vicum Maronitarum (Saren appellant)
poſuerunt caſtra. poſtero die patenti itinere Priati-
cus campus eos excepit, triduumque ibi frumentum
accipientes manſerunt; partim ex agris Maronita-
rum, conferentibus ipſis, partim ex navibus ſuis,
quæ cum omnis generis commeatu ſequebantur. Ab
ſtativis, diei via Apolloniam fuit. hinc per Abderi-
tarum agrum Neapolim perventum eſt. Hoc omne
per Græcorum colonias pacatum iter fuit. reliquum
inde per medios Thracas dies noctesque, & ſi non
infeſtum ſuſpectum tamen, donec in Macedoniam
pervenerunt. Mitiores Thracas idem exercitus,
quum à Scipione eadem via duceretur, habuerat:
nullam ob aliam cauſſam, quam quod prædæ mi-
nus, quod peteretur, fuerat. Quanquam tum quoque
Claudius auctor eſt, ad quindecim millia Thracum,
præcedenti ad exploranda loca agmen, Mutini Nu-
midæ occurriſſe. quadringentos equites fuiſſe Nu-
midas, paucos elephantos. Mutinis filium per me-
dios hoſtes cum centum quinquaginta delectis equi-
tibus perrupiſſe. eundem mox, quum jam Mutine
in medio elephantis collocatis in cornua equitibu
diſpoſitis, manum cum hoſte conſeruiſſet, terroren
ab tergo præbuiſſe. atque inde turbatos equeſtr
velut procella hoſtes, ad peditum agmen non ac
ceſſiſſe. Cn. Manlius per Macedoniam in Theſſa
liam exercitum traduxit. inde per Epirum Apollo
niam quum perveniſſet; nondum adeo hiberno con
tempto mari, ut trajicere auderet, Apolloniæ hiber
navit. Exitu prope anni M. Valerius conſul ex Li
42 guribus ad magiſtratus ſubrogandos Romam veni
nulla memorabili in provincia re geſta, ut ea proba
bilis moræ cauſa eſſet, quod ſolito ſerius ad comit
veniſſet. Comitia conſulibus rogandis fuerunt an
diem duodecimum Calendas Martias. creati M. Æ
milius Lepidus, C. Flaminius. Poſtero die prætor
facti, App. Claudius Pulcher, Ser. Sulpicius Galb

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Q. Terentius Culleo, L. Terentius Maſſaliota, Q. Fulvius Flaccus, M. Furius Craſſipes. Comitiis fectis, quas provincias prætoribus eſſe placeret, ulit ad ſenatum conſul. decreverunt duas Romæ is dicendi cauſſa, duas extra Italiam, Siciliam & rdiniam: duas in Italia, Tarentum & Galliam. Extemplo, priuſquam inirent magiſtratum, ſor- ri juſſi. Ser. Sulpicius urbanam, Q. Terentius pe- grinam eſt ſortitus. L. Terentius Siciliam, Q. lvius Sardiniam, Ap. Claudius Tarentum, M. Fu- ius Galliam. Eo anno L. Minucius Myrtilus, & Manlius, quod legatos Carthaginienſes pulſaſſe cebantur, juſſu M. Claudii prætoris urbis per fe- ales traditi ſunt legatis & Carthaginem avecti. In uribus magni belli, & gliſcentis indies magis, ma erat. itaque conſulibus novis, quo die de pro- ciis & de republica retulerunt, ſenatus utrique ures provinciam decrevit. Huic ſenatusconſulto idus conſul intercedebat, *Indignum eſſe prædi- s, conſules ambo in valles Ligurum includi. M. lvium & Cn. Manlium biennium jam, alterum in ropa, alterum in Aſia, velut pro Philippo atque tiocho ſubſtitutos regnare. ſi exercitus in his terris placeat, conſules iis potius quam privatos præeſſe tere. Vagari eos cum belli terrore per nationes, qui- bellum indictum non ſit: pacem precio venditan- ſi eas provincias exercitibus obtinere opus eſſet; t Man. Acilio, L. Scipioni conſulibus M. Fulvius Cn. Manlius ſucceſſiſſent conſules; ita Fulvio Man- ue C. Livium, & M. Valerium conſules, debuiſſe edere. nunc certe perfecto Ætolico bello, recepta Antiocho Aſia, devictis Gallis, aut Conſules ad exer- s conſulares mitti, aut reportari legiones inde red- ue tandem reipublicæ debere.* Senatus, his audi- in ſententia perſeveravit, ut conſulibus ambo- Ligures provincia eſſet: Manlium Fulviumque edere de provinciis, & exercitus inde deducere, redire Romam, placuit. Inimicitiæ inter M. Ful- 43 m & M. Æmilium conſulem erant: & ſuper ceta Æmilius, ſerius biennio ſe conſulem factum

M. Fulvii opera ducebat. itaque ad invidiam ei fa
ciendam legatos Ambracienſes, in ſenatum, ſubo
natos criminibus, introduxit. *Qui ſibi, quum i
pace eſſent, imperataque à prioribus conſulibus feci
ſent, & eadem præſtare obedienter M. Fulvio para
eſſent, bellum illatum queſti; agros primum depop
latos, terrorem direptionis & cædis urbi injectum,
eo metu claudere cogerentur portas. Obſeſſos deinde,
oppugnatos ſe, & omnia exempla belli edita in ſe, c
dibus, incendiis, ruinis, direptione urbis: conjuge
liberos in ſervitium abſtractos: bona adempta: &
quod ſe ante omnia moveat, templa tota urbe ſpolia
ornamentis. ſimulacra Deûm, Deos imo ipſos, co
vulſos ex ſedibus ſuis, ablatos eſſe: parietes poſteſq
nudatos. Quos adorent, ad quos precentur & ſuppl
cent, Ambracienſibus non ſupereſſe.* Hæc querente
interrogando criminoſe ex compoſito conſul ad pl
ra, velut non ſua ſponte dicenda, eliciebat. Mo
Patribus, alter conſul C. Flaminius M. Fulvii cau
ſam excepit: qui *veterem & obſoletam viam ingr
ſos Ambracienſes* dixit. *Sic M. Marcellum à Syr
cuſanis, ſic Q. Fulvium à Campanis accuſatos. qu
eadem opera T. Quintium à Philippo rege, Ma
Acilium & L. Scipionem ab Antiocho, C. Ma
lium à Gallis, ipſum Fulvium ab Ætolis & Ceph
leniæ populis accuſari paterentur. Ambraciam
pugnatam & captam, & ſigna inde ornamenta
ablata, & cætera facta, quæ captis urbibus ſolea
negaturum aut me pro M. Fulvio, aut ipſum M. F
vium cenſetis, Patres Conſcripti; qui ob has res
ſtas triumphum à vobis poſtulaturus ſit; Amb
ciam captam, ſignaque, quæ ablata criminantur,
cætera ſpolia ejus urbis ante currum laturus, & fi
rus in poſtibus ſuis? Nihil eſt, quod ſe ab Æt
ſeparent. eadem Ambracienſium & Ætolor
cauſſa eſt. Itaque collega meus, vel in alia cauſſa i
micitias exerceat; vel ſi in hac utique mavult,
tineat Ambracienſes ſuos in adventum M. Fulv
Ego nec de Ambracienſibus, nec de Ætolis dece
44 quicquam abſente M. Fulvio patiar.* Quum Æn

lius callidam malitiam inimici, velut omnibus notam inſimularet, & tempus eum morando extracturum diceret, ne conſule inimico Romam rediret; certamine conſulum biduum abſumtum eſt. nec præſente Flaminio decerni quicquam videbatur poſſe. Captata occaſio eſt, quum æger forte Flaminius abeſſet. & referente Æmilio ſenatusconſultum factum eſt, *Vt Ambracienſibus omnes ſuæ res redderentur: in libertate eſſent, ac legibus ſuis uterentur: portoria, quæ vellent, terra marique caperent, dum eorum immunes Romani ac ſocii Latini nominis eſſent. Signa aliaque ornamenta, quæ quererentur ex ædibus ſacris ſublata eſſe; de iis quum M. Fulvius Romam revertiſſet, placere ad collegium pontificum referri, & quod ii cenſuiſſent, fieri.* Neque his contentus conſul fuit, ſed poſtea per infrequentiam adjecit ſenatusconſulto, Ambraciam non videri vi captam eſſe. Supplicatio inde ex decemvirorum decreto pro valetudine populi fuit per triduum: quia gravis peſtilentia urbem atque agros vaſtabat. Latinæ inde fuerunt. Quibus religionibus liberati conſules, & delectu perfecto (novis enim uterque maluit uti militibus) in provinciam profecti ſunt: vetereſque omnes dimiſerunt. Poſt conſulum profectionem Cn. Manlius proconſul Romam venit, cui quum ab Ser. Sulpicio prætore ſenatus ad ædem Bellonæ datus eſſet, & ipſe commemoratis rebus ab ſe geſtis poſtulaſſet, ut ob eas Diis immortalibus honos haberetur, ſibique triumphanti urbem invehi liceret; contradixerunt pars major decem legatorum, qui cum eo fuerant, & ante alios L. Furius Purpureo, & L. Æmilius Paullus, *Legatos ſeſe Cn.* 45
Manlio datos pacis cum Antiocho faciendæ cauſſa, fœderiſque & legum, quæ cum L. Scipione inchoatæ fuiſſent, perficiendarum. Cn. Manlium ſumma ope tetendiſſe, ut eam pacem turbaret, & Antiochum, ſi ſui poteſtatem feciſſet, inſidiis exciperet: ſed illum cognita fraude conſulis, quum ſæpe colloquiis petitis captatus eſſet, non congreſſum modo, ſed conſpectũ etiam ejus vitaſſe. Cupientem tranſire Taurum, ægre omnium lega-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

torum precibus, ne carminibus Sibyllæ prædictam ſuperantibus terminos fatales cladem experiri vellet, retentum. admoviſſe tamen exercitum, & prope ipſis jugis ad divortia aquarum caſtra poſuiſſe. Quum nullam ibi cauſſam belli inveniret, quieſcentibus regiis, circumegiſſe exercitum ad Gallogræcos: cui nationi non ex ſenatus auctoritate, non populi juſſu bellum illatum. quod quem unquam de ſua ſententia facere auſum? Antiochi, Philippi, Annibalis & Pœnorum recentiſſima bella eſſe. de omnibus his conſultum ſenatum, populum juſſiſſe. ſæpe legatos ante miſſos, res repetitas: poſtremo qui bellum indicerent miſſos. Quid eorum, Cn. Manli, factum eſt, ut iſtud publicum populi Romani bellum, & non tuum privatum latrocinium dicamus? At eo ipſo contentus fuiſti. recto itinere duxiſti exercitum ad eos, quos tibi hoſtes deſumpſeras: an & per omnes anfractus viarum, quum ad bivia conſiſteres, ut quo flexiſſet agmen Attalus Eumenis frater, eo conſul mercenarius, cum exercitu Romano ſequereris, Piſidiæ Lycaoniæque & Phrygiæ receſſus omnes atque angulos peragraſti, ſtipem à tyrannis caſtellaniſque deviis colligens? Quid enim tibi cum Oenoandis? quid cum aliis æque innoxiis populis? Bellum autem ipſum, cujus nomine triumphum petis, quo modo geſſiſti? Loco æquo, tempore tuo pugnaſti? Tu vero recte, ut Diis immortalibus honos habeatur, poſtulas: primum, quod pro temeritate imperatoris, nullo jure gentium bellum inferentis, pœnas luere exercitum noluerunt: deinde,
46 *quod belluas, non hoſtes nobis objecerunt. Nolito nomen tantum exiſtimare miſtum eſſe Gallogræcorum. multo ante & corpora & animi miſti ac vitiati ſunt. An ſi illi Galli eſſent, cum quibus millies vario eventu in Italia pugnatum eſt, quantum in imperatore noſtro fuit, nuncius illinc rediſſet? Bis cum iis pugnatum eſt, bis loco iniquo ſubiit, in valle inferiore pedibus pæne hoſtium aciem ſubjecit; ut ſi non tela ex ſuperiore loco mitterent, ſed corpora ſua nuda injicerent, obruere nos potuerint. Quid igitur incidit? magna fortuna populi Romani eſt, magnum & terribile nomen.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

men. Recenti ruina Annibalis, Philippi, Antiochi, prope attoniti erant, tanta corporum moles. Fundis ſagittiſque in fugam conſternati ſunt: gladius in acie cruentatus non eſt Gallico bello: velut avium examina, ad crepitum primum miſſilium avolavere. At hercule, nos iidem (admonente fortuna, quid ſi hoſtem habuiſſemus, caſurum fuiſſet) quum redeuntes in latrunculos Thracas incidiſſemus, cæſi, fugati, exuti impedimentis ſumus. Q. Minucius Thermus, in quo haud paulo plus damni factum eſt, quam ſi Cn. Manlius, cujus temeritate ea clades inciderat, periſſet, cum multis viris fortibus cecidit: exercitus ſpolia regis Antiochi referens, trifariam diſſipatus: alibi primum, alibi poſtremum agmen, alibi impedimenta. inter vepres in latebris ferarum noctem unam delituit. Pro his triumphus petitur? Si nihil in Thracia cladis ignominiæque foret acceptum, de quibus hoſtibus triumphum peteres? de iis, ut opinor, quos tibi hoſtes ſenatus, aut populus Romanus dediſſet. Sic huic L. Scipioni, ſic illi Manio Acilio de rege Antiocho, ſic paulo ante T. Quintio de rege Philippo, ſic P. Africano de Annibale, & Pœnis, & Syphace, triumphus datus. & minima illa, quum jam ſenatus cenſuiſſet bellum, quæſita tamen ſunt, quibus nunciandum eſſet; ipſis utique regibus nunciaretur, an ſatis eſſet ad præſidium aliquod nunciari? Vultis ergo hæc omnia pollui & confundi? tolli fecialia jura? nullos eſſe feciales? fiat (pace Deûm dixerim) jactura religionis: oblivio Deorum capiat pectora veſtra. Num ſenatum quoque de bello conſuli non placet? non ad populum ferri, velint, jubeantne cum Gallis bellum geri? Modo certe conſules Græciam atque Aſiam volebant. tamen perſeverantibus vobis Ligures provinciam decernere, dicto audientes fuerunt. Merito ergo à vobis proſpere bello geſto triumphum petent, quibus auctoribus geſſerunt. Talis oratio Furii & Æmilii fuit. Manlium 47
in hunc maxime modum reſpondiſſe accepimus: *Tribuni plebis antea ſolebant triumphum poſtulantibus adverſari, Patres Conſcripti. Quibus ego*

gratiam habeo, quod ſeu mihi, ſeu magnitudini rerum geſtarum hoc dederunt, ut non ſolum ſilentio comprobarent honorem meum, ſed referre etiam, ſi opus eſſet, viderentur parati eſſe. Ex decem legatis, ſi Dii placet, quod concilium diſpenſandæ cohoneſtandæque victoriæ imperatoribus majores dederunt noſtri, adverſarios habeo. L. Furius, L. Æmilius currum triumphalem me conſcendere prohibent, coronam inſignem capiti detrahunt. quos ego, ſi tribuni me triumphare prohiberent, teſtes citaturus fui rerum a me geſtarum. Nullius equidem invideo honori, Patres Conſcripti. Vos tribunos plebei nuper, viros fortes ac ſtrenuos, impedientes Q. Fabii Labeonis triumphum, auctoritate veſtra deterruiſtis. triumphavit: quem non bellum injuſtum geſſiſſe, ſed hoſtem omnino non vidiſſe, inimici jactabant. Ego, qui cum centum millibus ferociſſimorum hoſtium ſignis collatis toties pugnavi, qui plus quadraginta millia hominum cepi aut occidi, qui bina caſtra eorum expugnavi, qui citra juga Tauri omnia pacatiora, quam terra Italia eſt, reliqui; non triumpho modo fraudor, ſed cauſſam apud vos, Patres Conſcripti, accuſantibus me his ipſe legatis dico. Duplex eorum, ut animadvertiſtis, Patres Conſcripti, accuſatio fuit: nam nec gerendum mihi fuiſſe bellum cum Gallis, & geſtum temere atque imprudenter, dixerunt. non erant Galli hoſtes, ſed tu eos pacatos imperata facientes violaſti. Non ſum poſtulaturus a vobis, Patres Conſcripti, ut quæ communiter de immanitate gentis Gallorum, de infeſtiſſimo odio in nomen Romanum ſcitis; ea de illis quoque, qui has terras incolunt, exiſtimetis. Gallos, remota univerſæ gentis infamia atque invidia, per ſe ipſos æſtimate. Vtinam rex Eumenes, utinam Aſiæ civitates omnes adeſſent, & illos potius querentes, quam me accuſantem audiretis! Mittite agedum legatos circa omnes Aſiæ urbes, & quærite, utrum à graviori ſervitute, Antiocho ultra Tauri juga emoto, an Gallis ſubactis, liberati ſint? quoties agri eorum vaſtati ſint, quoties præda abactæ, referant: quum vix redimendi captivos copia eſſet, & mactatas

huma-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

humanas hoſtias immolatoſque liberos ſuos audirent. Stipendium ſcitote pependiſſe ſocios veſtros Gallis: & nunc liberatos per vos regio imperio fuiſſe penſuros, ſi à me foret ceſſatum. Quo longius Antiochus emotus eſſet, hoc impotentius in Aſia Galli dominarentur: & quicquid eſt terrarum citra Tauri juga, Gallorum imperio, non veſtro adjeciſſetis. At enim ſunt quidem iſta vera. etiam Delphos, quondam commune humani generis oraculum, umbilicum orbis terrarum, Galli ſpoliaverunt: nec ideo populus Romanus his bellum indixit aut intulit. Equidem aliquid intereſſe rebar inter id tempus quo nondum in jure ac ditione veſtra Græcia atque Aſia erat, ad curandum animadvertendumque quid in his terris fieret: & hoc, quo finem imperii Romani Taurum montem ſtatuiſtis, quo libertatem immunitatemve civitatibus datis, quo aliis fines adjicitis: alias agro mulctatis, aliis vectigal imponitis: regna augetis, minuitis, donatis, adimitis: curæ veſtræ cenſetis eſſe, ut pacem terra marique habeant. An niſi præſidia deduxiſſet Antiochus, quæ quieta in ſuis arcibus erant, non putaretis liberatam Aſiam? Si Gallorum exercitus effuſi vagarentur, rata dona veſtra, quæ dediſtis regi Eumeni, rata libertas civitatibus eſſet? Sed quid ego hæc ita argumentor; tanquam non acceperim, ſed fecerim hoſtes Gallos? Te L. Scipio appello, cujus ego mihi, ſuccedens in vicem imperii tui, virtutem felicitatemque pariter non fruſtra ab Diis immortalibus precatus ſum, te P. Scipio, qui legati jus, collegæ majeſtatem, & apud fratrem conſulem & apud exercitum habuiſti; ſciatiſne in exercitu Antiochi Gallorum legiones fuiſſe? videritis in acie eos, in cornu utroque (id enim roboris eſſe videbatur) locatos? pugnaveritis, ut cum hoſtibus juſtis? cecideritis? ſpolia eorum retuleritis? Atqui cum Antiocho, non cum Gallis bellum his ſenatus decreverat, & populus juſſerat. ſed ſimul, ut opinor, cum his decreverant juſſerantque, qui intra ejus præſidia fuiſſent. ex quibus, præter Antiochum, cum quo pacem pepigerat Scipio, & cum quo nominatim fœdus ut fieret, mandaveratis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

omnes hoſtes erant, qui pro Antiocho arma adverſus nos tulerunt. In qua cauſſa quum Galli ante omnes fuiſſent, & reguli quidam & tyranni; ego tamen & cum aliis pro dignitate imperii veſtri coacti luere peccata ſua, pacem pepigi: & Gallorum animos, ſi poſſent mitigari a feritate inſita, tentavi: & poſteaquam indomitos atque implacabiles cernebam, tum demum vi atque armis coercendos ratus ſum. Nunc quoniam ſuſcepti belli purgatum eſt crimen; geſti reddenda eſt ratio. In quo conſiderem equidem cauſſæ meæ, etiamſi non apud Romanum, ſed apud Carthaginienſem ſenatum agerem; ubi in crucem tolli imperatores dicuntur, ſi proſpero eventu, pravo conſilio rem geſſerunt. Sed ego in ea civitate, quæ ideo omnibus rebus incipiendis gerendiſque Deos adhibet, quia nullius calumniæ ſubjicit ea quæ Dii comprobaverunt, & in ſolennibus verbis habet, quum ſupplicationem aut triumphum decernit; Quod bene ac feliciter rempublicam adminiſtrarit; ſi nollem, ſi grave, ac ſuperbum exiſtimarem virtute gloriari; pro felicitate mea exercituſque mei, quod tantam nationem ſine ulla militum jactura devicimus, poſtularem, ut Diis immortalibus honos haberetur, & ipſe triumphans in Capitolium aſcenderem, unde votis rite nuncupatis profectus ſum; negaretis hoc mihi cum
49 Diis immortalibus? Iniquo enim loco dimicavi. Dic igitur, quo æquiore potuerim dimicare? Quum montem hoſtes cepiſſent? loco munito ſe tenerent? nempe eundum ad hoſtes erat, ſi vincere vellem. Quid ſi urbem eo loco haberent, & mœnibus ſe tenerent? nempe oppugnandi erant. Quid? ad Thermopylas æquone loco Man. Acilius cum rege Antiocho pugnavit? Quid? Philippum non eodem modo ſuper Aoum amnem juga tenentem montium T. Quintius dejecit? Equidem adhuc qualem aut ſibi fingant, aut vobis videri velint hoſtem fuiſſe, non invenio. Si degenerem & emollitum amœnitate Aſiæ, quid periculi vel iniquo loco ſubeuntibus fuit; ſi timendum & feritate animorum & robore corporum, huicne tantæ victoriæ triumphum negatis? Cæca invidia eſt, Pa-

tres Conſcripti, nec quidquam aliud ſcit, quam detrectare virtutes, corrumpere honores ac præmia earum. Mihi, quæſo, ita ignoſcatis, Patres Conſcripti, ſi longiorem orationem non cupiditas gloriandi de me, ſed neceſſaria criminum defenſio fecit. An etiam per Thraciam ſaltus patentes, qui anguſti erant, & plana ex arduis, & culta ex ſilveſtribus facere potui, & præſtare, necubi notis ſibi latebris deliteſcerent latrones Thraces, ne quid ſarcinarum raperetur, ne quod jumentum ex tanto agmine abſtraheretur, ne quis vulneraretur, ne ex vulnere vir fortis ac ſtrenuus Q. Minucius moreretur? In hoc caſu, quo infeliciter incidit, ut talem civem amitteremus, hærent. Quod ſaltu iniquo, loco alieno, quum adortus hoſtis nos eſſet, duæ ſimul acies primi & noviſſimi agminis hærentem ad impedimenta noſtra exercitum barbarorum circumvenerunt, quod multa millia ipſo die, plura multo poſt dies paucos ceciderunt & ceperunt; hoc ſi ipſi tacuerint, vos ſcituros, quum teſtis orationis meæ totus exercitus ſit, non credunt. Si gladium in Aſia non ſtrinxiſſem, ſi hoſtem non vidiſſem; tamen triumphum in Thracia duobus præliis merueram. Sed jam dictum ſatis eſt. quin, pro eo, quod pluribus verbis vos, quam volui, fatigavi, veniam à vobis petitam impetratamque velim, Patres Conſcripti. Plus crimina eo die, quam defenſio, 50
valuiſſent, ni altercationem in ſerum perduxiſſent. dimittitur ſenatus in ea opinione, ut negaturus triumphum fuiſſe videretur. Poſtero die & cognati amicique Cn. Manlii ſummis opibus annixi ſunt, & auctoritas ſeniorum valuit, negantium, exemplum proditum memoriæ eſſe, ut imperator, qui perduellibus devictis, confecta provincia, exercitum reportaſſet, ſine curru & laurea privatus, inhonoratuſque, urbem iniret. hic pudor malignitatem vicit, triumphumque frequentes decreverunt. Oppreſſit deinde mentionem memoriamque omnem contentionis hujus, majus & cum majore & clariore viro certamen ortum. P. Scipioni Africano (ut Valerius Antias auctor eſt) duo Q. Petillii diem dixe-

dixerunt. id, prout cujuſque ingenium erat, interpretabantur. Alii non tribunos plebis, ſed univerſam civitatem, quæ id pati poſſet, incuſabant. *Duas maximas orbis terrarum urbes ingratas uno prope tempore in principes inventas, Romam ingratiorem: ſi quidem victa Carthago victum Annibalem in exilium expuliſſet; Roma victrix victorem Africanum expellat.* Alii, *Neminem unum civem tantum eminere debere, ut legibus interrogari non poſſit: nihil tam æquandæ libertatis eſſe, quam potentiſſimum quemque poſſe dicere cauſſam. Quid autem tuto cuiquam nedum ſummam rempubl. permitti, ſi ratio non ſit reddenda? qui jus æquum pati non poſſit, in eum vim haud injuſtam eſſe.* Hæc agitata ſermonibus, donec dies dicendæ cauſſæ venit. nec alius antea quiſquam, nec ille ipſe Scipio conſul cenſorve majore omnis generis hominum frequentia, quam reus illo die in forum eſt deductus. Juſſus dicere cauſſam, ſine ulla criminum mentione, orationem adeo magnificam de rebus ab ſe geſtis eſt exorſus, ut ſatis conſtaret, neminem umquam neque melius, neque verius laudatum eſſe. Dicebantur enim ab eodem animo ingenioque, à quo geſta erant. & aurium faſtidium aberat; quia
51 pro periculo, non in gloriam, referebantur. Tribuni plebis vetera luxuriæ crimina Syracuſanorum hibernorum, & Locris Pleminianum tumultum, quum ad fidem præſentium criminum retuliſſent; ſuſpicionibus magis, quam argumentis pecuniæ captæ reum accuſarunt. *Filium captum ſine pretio redditum, omnibuſque aliis rebus Scipionem, tamquam in ejus unius manu pax Romana bellumque eſſet, ab Antiocho cultum. Dictatorem eum conſuli, non legatum in provincia fuiſſe: nec ad aliam rem eo profectum, quam ut id quod Hiſpaniæ, Galliæ, Siciliæ, Africæ jampridem perſuaſum eſſet, hoc Græciæ Aſiæque & omnibus ad Orientem verſus regibus gentibuſque appareret; unum hominem caput columenque imperii Romani eſſe: ſub umbra Scipionis civitatem dominam orbis terrarum latere: nutus ejus pro decretis Patrum, pro*

popu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

populi juſſu eſſe. infamia intactum, invidia qua poſ-
ſunt urgent. Orationibus in noctem perductis, pro-
dicta dies eſt. ubi ea venit, tribuni in Roſtris prima
luce conſederunt. Citatus reus, magno agmine
amicorum clientiumque per mediam concionem ad
Roſtra ſubiit. ſilentioque facto, *Hoc*, inquit, *die,*
tribuni plebis, voſque Quirites, cum Annibale & Car-
thaginienſibus ſignis collatis in Africa bene ac feliciter
pugnavi. Itaque quum hodie litibus & jurgiis ſuper-
ſederi æquum ſit, ego hinc extemplo in Capitolium ad
Iovem optimum maximum, Iunonemque & Miner-
vam, cæteroſque Deos, qui Capitolio atque arci præſi-
dent, ſalutandos ibo: hiſque gratias agam, quod mihi
& hoc ipſo die, & ſæpe alias egregie reipubl. gerendæ
mentem facultatemque dederunt! Veſtrûm quoque
quibus commodum eſt, ite mecum Quirites; & ora-
te Deos, ut mei ſimiles principes habeatis. ita, ſi ab
annis ſeptendecim ad ſenectutem ſemper vos ætatem
meam honoribus veſtris anteiſtis, ego veſtros honores
rebus gerendis præceſſi. Ab Roſtris in Capitolium
aſcendit: ſimul ſe univerſa concio avertit, & ſe-
cuta Scipionem eſt. adeo, ut poſtremo ſcribæ via-
toreſque tribunos relinquerent, nec cum iis præter
ſervilem comitatum, & præconem, qui reum ex
Roſtris citabat, quiſquam eſſet. Scipio non in Ca-
pitolio modo, ſed per totam urbem omnia templa
Deûm cum populo Romano circumiit. Celebra-
tior is prope dies favore hominum & æſtimatione
veræ magnitudinis ejus fuit, quam quo triumphans
de Syphace rege & Carthaginienſibus urbem eſt
invectus. Hic ſpecioſus ultimus dies P. Scipioni il- 52
luxit. poſt quem, quum invidiam & certamina
cum tribunis proſpiceret, die longiore prodicta, in
Literninum conceſſit; certo conſilio ne ad cauſ-
ſam dicendam adeſſet. Major animus & natura
erat, ac majori fortunæ aſſuetus, quam ut reus eſſe
ſciret, & ſummittere ſe in humilitatem cauſſam
dicentium. Vbi dies venit, citarique abſens eſt
cœptus, L. Scipio morbum cauſſam eſſe cur ab-
eſſet, excuſabat. quam excuſationem quum tri-
buni

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

buni qui diem dixerant, non acciperent, & ab eadem ſuperbia non venire ad cauſſam dicendam arguerent, quia judicium & tribunos plebis & concionem reliquiſſet; & quibus jus de ſe dicendæ ſententiæ & libertatem ademiſſet, his comitatus, velut captos trahens, triumphum de populo Romano egiſſet, ſeceſſionemque eo die in Capitolium à tribunis plebis feciſſet: *Habetis ergo temeritatis illius mercedem. quo duce & auctore nos reliquiſtis, ab eo ipſi relicti eſtis. & tantum animorum indies nobis decreſcit, ut ad quem ante annis ſeptemdecim, exercitum & claſſem habentem tribunos plebis ædilemque in Siciliam mittere auſi ſumus, qui prehenderent eum, & Romam reducerent; ad eum privatum ex villa ſua extrahendum ad cauſſam dicendam mittere non audeamus?* Tribuni plebis appellati ab L. Scipione ita decreverunt, *Si morbi cauſſa excuſaretur, ſibi placere accipi eam cauſſam, diemque a collegis prodici.* Tribunus plebis eo tempore Tib. Sempronius Gracchus erat, cui inimicitiæ cum P. Scipione intercedebant. is, quum vetuiſſet nomen ſuum decreto collegarum aſſcribi, triſtioremque omnes ſententiam exſpectarent, ita decrevit: *Quum L. Scipio excuſet morbum eſſe cauſſam fratri, ſatis id ſibi videri, Se P. Scipionem, priuſquam Romam rediſſet, accuſari non paſſurum. tum quoque, ſi ſe appellet, auxilio ei futurum, ne cauſſam dicat. Ad id faſtigium rebus geſtis, honoribus populi Romani, P. Scipionem Deorum hominumque conſenſu perveniſſe, ut ſub Roſtris reum ſtare & præbere aures adoleſcentium conviciis, populo Romano magis deforme, quam*
53 *ipſi ſit.* Adjecit decreto indignationem: *Sub pedibus veſtris ſtabit, tribuni, domitor ille Africæ Scipio? Ideò quatuor nobiliſſimos duces Pœnorum in Hiſpania, quatuor exercitus fudit, fugavitque: ideò Syphacem cepit, Annibalem devicit, Carthaginem vectigalem nobis fecit, Antiochum (recepit enim fratrem conſortem hujus gloriæ L. Scipio) ultra Tauri juga emovit, ut duobus Petiliis ſuccumberet, vos de P. Africano palmam peteretis? Nulliſne meritis ſuis, nul-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

nullis veſtris honoribus unquam in arcem tutam, & velut ſanctam clari viri pervenient: ubi ſi non venerabilis, inviolata ſaltem ſenectus eorum conſidat? Movit & decretum, & adjecta oratio non cæteros modo, ſed ipſos etiam accuſatores: &, deliberaturos ſe quid ſui juris & officii eſſet, dixerunt. Senatus deinde, concilio plebis dimiſſo, haberi eſt cœptus. ibi gratiæ ingentes ab univerſo ordine, præcipue à conſularibus ſenioribuſque Tib. Graccho actæ ſunt; quod rempublicam privatis ſimultatibus potiorem habuiſſet. & Petillii vexati ſunt probris, quod ſplendere aliena invidia voluiſſent; & ſpolia ex Africani triumpho peterent. Silentium deinde de Africano fuit. vitam Literni egit, ſine deſiderio urbis. Morientem rure eo ipſo loco ſepeliri ſe juſſiſſe ferunt, monumentumque ibi ædificari, ne funus ſibi in ingrata patria fieret. Vir memorabilis, bellicis tamen magis quam pacis artibus. Memorabilior prima pars vitæ, quam poſtrema fuit: quia in juventa bella aſſidue geſta; cum ſenecta res quoque defloruere; nec præbita eſt materia ingenio. Quid ad primum conſulatum ſecundus, etiam ſi cenſuram adjicias? quid Aſiatica legatio; & valetudine adverſa inutilis, & filii caſu deformata, & poſt reditum neceſſitate aut ſubeundi judicii, aut ſimul cum patria deſerendi? Punici tamen belli perpetrati; quo nullum neque majus neque periculoſius Romani geſſere; unus præcipuam gloriam tulit. Morte Africani crevere inimicorum animi. quo- 54
rum princeps fuit M. Porcius Cato, qui vivo quoque eo allatrare ejus magnitudinem ſolitus erat. hoc auctore exiſtimantur Petillii & vivo Africano rem ingreſſi, & mortuo rogationem promulgaſſe. Fuit autem rogatio talis: *Velitis jubeatis, quæratur, quæ pecunia capta, ablata, coacta ab rege Antiocho eſt, quique ſub ejus imperio fuerunt: quod ejus in publicum relatum non eſt, uti de ea re Ser. Sulpicius prætor urbanus ad ſenatum referat? quem eam rem velit ſenatus quærere de iis, qui prætores nunc ſunt?* Huic rogationi primo Q. & L. Mummii

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

mii intercedebant: Senatum quærere de pecunia
non relata in publicum, ita ut antea ſemper factum
eſſet, æquum cenſebant. Petillii, nobilitatem &
regnum in ſenatu Scipionum accuſabant. L. Furius
Purpureo conſularis, qui in decem legatis in Aſia
fuerat, latius rogandum cenſebat. non quæ ab An-
tiocho modo pecuniæ captæ forent, ſed quæ ab aliis
regibus gentibuſque; Cn. Manlium inimicum in-
ceſſens. Et L. Scipio, quem magis pro ſe, quam
adverſus legem dicturum apparebat, diſſuaſor pro-
ceſſit. is poſt mortem P. Africani fratris, viri
omnium fortiſſimi clariſſimique, eam exortam ro-
gationem eſt conqueſtus. *Parum enim fuiſſe, non lau-
dari pro Roſtris P. Africanum poſt mortem, niſi etiam
accuſaretur. Et, Carthaginienſes exilio Annibalis
contentos eſſe: populum Romanum ne morte quidem
P. Scipionis exſatiari; niſi & ipſius fama ſepulti
iaceretur, & frater inſuper, acceſſio invidiæ, macte-
tur.* M. Cato ſuaſit rogationem, (extat oratio ejus
de pecunia regis Antiochi) & Mummios tribunos
auctoritate deterruit, ne adverſarentur rogationi.
Remittentibus ergo his interceſſionem, omnes tri-
55 bus uti rogaſſet, juſſerunt. Ser. Sulpicio deinde re-
ferente, quem rogatione Petillia quærere vellent;
Q. Terentium Culleonem Patres juſſerunt. Ad hunc
prætorem, adeò amicum Corneliæ familiæ, ut qui
Romæ mortuum elatumque P. Scipionem (eſt enim
ea quoque fama) tradunt, pileatum, ſicut in trium-
pho ierat, in funere quoque ante lectum iſſe, me-
moriæ prodiderint, & ad portam Capenam mulſum
proſecutis funus dediſſe, quod ab eo inter alios ca-
ptivos in Africa ex hoſtibus receptus eſſet; aut adeo
inimicum eundem, ut propter inſignem ſimultatem
ab ea factione, quæ adverſa Scipionibus erat, dele-
ctus ſit potiſſimum ad quæſtionem exercendam; cæ-
terum ad hunc nimis æquum aut iniquum præto-
rem, reus extemplo factus L. Scipio: ſimul & de-
lata & recepta nomina legatorum ejus, A. & L. Ho-
ſtiliorum Catonum, & C. Furii Aculeonis quæſto-
ris. &, ut omnia contacta ſocietate peculatus vide-
ren-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

rentur, ſcribæ quoque duo & accenſus. L. Hoſtilius
& ſcribæ, & accenſus, priuſquam de Scipione ju-
dicium fieret, abſoluti ſunt: Scipio & A. Hoſtilius
legatus, & C. Furius damnati: *quo commodior pax
Antiocho daretur, Scipionem ſex millia pondo auri,
quadringenta octoginta argenti plus accepiſſe, quam in
ærarium retulerit: A. Hoſtilium octoginta pondo auri,
argenti quadringenta tria. Furium quæſtorem auri
centum triginta, argenti ducenta pondo.* Has ego
ſummas auri & argenti relatas apud Antiatem inve-
ni. in L. Scipione malim equidem librarii mendum
quam mendacium ſcriptoris eſſe, in ſumma auri at-
que argenti. Similius enim veri eſt, argenti quam
auri majus pondus fuiſſe: & potius quadragies quam
ducenties quadragies litem æſtimatam: eo magis,
quod tantæ ſummæ rationem etiam ab ipſo P. Sci-
pione requiſitam eſſe in ſenatu tradunt: librumque
rationis ejus quum Lucium fratrem afferre juſſiſſet,
inſpectante ſenatu ſuis ipſum manibus concerpſiſſe:
indignantem quod, quum bis millies in ærarium in-
tuliſſet, quadragies ratio ab ſe poſceretur. ab eadem
fiducia animi, quum quæſtores pecuniam ex ærario
contra legem promere non auderent, popoſciſſe cla-
ves, & ſe aperturum ærarium dixiſſe; qui, ut claude-
retur, effeciſſet. Multa alia in Scipionis exitu maxi- 56
me vitæ, dieque dicta, morte, funere, ſepulchro, in
diverſum trahunt: ut cui famæ, quibus ſcriptis aſſen-
tiar, non habeam. Non de accuſatore convenit; alii
M. Nævium, alii Petillios diem dixiſſe ſcribunt:
non de tempore, quo dicta dies ſit: non de anno,
quo mortuus ſit: non ubi mortuus, aut elatus ſit.
Alii Romæ, alii Literni & mortuum & ſepultum:
utrobique monumenta oſtenduntur, & ſtatuæ. Nam
& Literni monumentum, monumentoq; ſtatua ſu-
perimpoſita fuit; quam tempeſtate disjectam nuper
vidimus ipſi. Et Romæ extra portam Capenam in
Scipionũ monumento tres ſtatuæ ſunt: quarum duæ
P. & L. Scipionũ dicuntur eſſe: tertia poëtæ Q. En-
nii. Nec inter ſcriptores rerum diſcrepat ſolum, ſed
orationes quoq; ſi modo ipſorũ ſunt quę feruntur, P.
Sci-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Scipionis & Tib. Gracchi) abhorrent inter ſe. Index orationis P. Scipionis, nomen M. Nævii tribuni plebis habet: ipſa oratio ſine nomine eſt accuſatoris. nebulonem modo, modo nugatorem appellat. Ne Gracchi quidem oratio aut Petilliorum, accuſatorum Africani, aut diei dictæ Africano ullam mentionem habet. Alia tota ſerenda fabula eſt Gracchi orationi conveniens: & illi auctores ſequendi ſunt, qui, quum L. Scipio & accuſatus & damnatus ſit pecuniæ captæ ab rege, legatum in Etruria fuiſſe Africanum tradunt. quo poſt famam de fratris caſu allatam, relicta legatione cucurriſſe eum Romam; & quum à porta recta ad forum ſe contuliſſet, quod in vincula duci fratrem dictum erat; repuliſſe à corpore ejus viatorem: & tribunis retinentibus magis piè quam civiliter vim feciſſe. Hæc enim ipſe Gracchus queritur, diſſolutam eſſe à privato tribuniciam poteſtatem. & ad poſtremum, quum auxilium L. Scipioni polliceretur, adjicit, tolerabilioris exempli eſſe, à tribuno plebis potius, quam à privato, victam videri & tribuniciam poteſtatem & rempublicam eſſe. Sed ita hanc unam impotentem ejus injuriam invidia onerat, ut increpando quod degenerarit tantum à ſe ipſe, cumulatas ei veteres laudes moderationis & temperantiæ pro reprehenſione præſenti reddat. caſtigatum enim quondam ab eo populum, ait, quod eum perpetuum conſulem & dictatorem vellet facere. Prohibuiſſe ſtatuas ſibi in comitio, in roſtris, in curia, in Capitolio, in cella Jovis poni. prohibuiſſe ne decerneretur, ut imago ſua triumphali ornatu è templo Jovis optimi maximi exiret.
57 Hæc vel in laudatione poſita ingentem magnitudinem animi moderandis ad civilem habitum honoribus ſignificarent: quæ exprobrando inimicus fatetur. Huic Graccho minorem ex duabus filiis (nam major P. Cornelio Naſicæ haud dubiè à patre collocata erat) nuptam fuiſſe convenit. Illud parum conſtat, utrum poſt mortem patris & deſponſa ſit, & nupſerit: an veræ illæ opiniones ſint, Grac-

chum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

chum, quum L. Scipio in vincula duceretur, nec quiſquam collegarum auxilio eſſet, juraſſe, *Sibi inimicitias cum Scipionibus, quæ fuiſſent, manere, nec ſe gratiæ quærendæ cauſſa quicquam facere. ſed in quem carcerem reges & imperatores hoſtium ducentem vidiſſet P. Africanum, in eum ſe fratrem ejus duci, non paſſurum.* Senatum, eo die forte cœnantem in Capitolio, conſurrexiſſe, & petiſſe, ut inter epulas Graccho filiam Africanus deſponderet. quibus ita inter publicum ſolenne ſponſalibus rite factis, quum ſe domum recepiſſet, Scipionem Æmiliæ uxori dixiſſe, filiam ſe minorem deſpondiſſe. quum illa muliebriter indignabunda, nihil de communi filia ſecum conſultatum, adjeciſſet, non, ſi Tib. Graccho daret, expertem conſilii debuiſſe matrem eſſe; lætum Scipionem tam concordi judicio; ipſi deſponſam reſpondiſſe. hæc de tanto viro, quamquam & opinionibus & monumentis literarum variarent, proponenda erant. Judiciis à Q. Te- 58
rentio prætore perfectis, Hoſtilius & Furius damnati, prædes eodem die quæſtoribus urbanis dederunt. Scipio quum contenderet, omnem quam accepiſſet pecuniam, in ærario eſſe, nec ſe quicquam publici habere in vincula duci eſt cœptus. P. Scipio Naſica tribunos appellavit: orationemque habuit plenam veris decoribus; non communiter modo Corneliæ gentis, ſed proprie familiæ ſuæ. *Parentes ſuos & P. Africani ac L. Scipionis, qui in carcerem duceretur, fuiſſe Cn. & P. Scipiones; clariſſimos viros. Eos, quum per aliquot annos in terra Hiſpania adverſus multos Pœnorum Hiſpanorumque & duces & exercitus nominis Romani famam auxiſſent, non bello ſolum, ſed quod Romanæ temperantiæ fideique ſpecimen illis gentibus dediſſent, ad extremum ambo pro populo Romano morte occubuiſſe. quum illorum tueri gloriam poſteris ſatis eſſet, P. Africanum tantum paternas ſuperaviſſe laudes, ut fidem fecerit, non ſanguine humano, ſed ſtirpe divina ſatum ſe eſſe. L. Scipionem, de quo agatur (ut quæ in Hiſpania, quæ in Africa, quum legatus fratris eſſet, geſſiſ-*

ſet,

*ſet, prætereantur) conſulem, & ab ſenatu dignum
viſum, cui extra ſortem Aſia provincia, & bellum
cum Antiocho rege decerneretur: & à fratre, cu
poſt duos conſulatus cenſuramque & triumphum le-
gatus in Aſiam iret. Ibi ne magnitudo & ſplendo
legati laudibus conſulis officeret, ſorte ita incidiſſe, u
quo die ad Magneſiam ſignis collatis L. Scipio An-
tiochum deviciſſet, æger P. Scipio Elææ dierum ali-
quot via abeſſet. Non fuiſſe minorem eum exerci
tum, quam Annibalis, cum quo in Africa eſſet pu-
gnatum. Annibalem eundem fuiſſe inter multos alio
regios duces, qui imperator Punici belli fuerit: &
bellum quidem ita geſtum eſſe, ut ne fortunam qui-
dem quiſquam criminari poſſit. In pace crimen quæ
ri. eam dici vaniſſe. Hic decem legatos ſimul ar-
gui, quorum ex conſilio data pax eſſet. quin extitiſſ
ex decem legatis, qui Cn. Manlium accuſarent: ta
men non modo ad criminis fidem, ſed ne ad moran*

59 *quidem triumphi etiam accuſationem valuiſſe. At
hercule, in Scipione ipſas leges pacis, ut nimium ac
modatas Antiocho, ſuſpectas eſſe. integrum enim e
regnum relictum, omnia poſſidere eum victum, qu
ante bellum ejus fuerint! auri & argenti quum vi
magnam habuiſſet, nihil in publicum relatum, omn
in privatum verſum. An non præter omnium ocu
los tantum auri argentique in triumpho L. Scipioni
quantum non decem aliis triumphis, ſi omne in unu
conferatur, ſit latum? Nam quid de finibus regni di
cam? Aſiam omnem, & proxima Europæ tenuiſ
Antiochum? Ea quanta regio orbis terrarum ſit,
Tauro monte in Ægæum uſque prominens mar
quot non urbes modo ſed gentes amplectatur, omn
ſcire. hanc regionem dierum plus triginta in long
tudinem, decem inter duo maria in latitudinem p
tentem, uſque ad Tauri montis juga Antiocho aden
ptam; expulſo in ultimum angulum orbis terrarun
Quid, ſi gratuita pax eſſet, plus adimi ei potuiſſe
Philippo victo, Macedoniam; Nabidi Lacedæmone
relictam. nec Quintio crimen quæſitum: non eni
habuiſſe eum Africanum fratrem. cujus quum glor*

prodeſſe L. Scipioni debuiſſet, invidiam nocuiſſe. Tan-
tum auri argentique judicatum eſſe, in domum L. Sci-
pionis illatum, quantum venditis omnibus bonis redigi
non poſſet. id ubi ergo eſſe regium aurum? ubi tot hæ-
reditates acceptas? In domo, quam ſumptus non ex-
hauſerint, extare debuiſſe novæ fortunæ cumulum. At
enim quod ex bonis redigi non poſſit, ex corpore & tergo
per vexationem & contumelias L. Scipionis perituros
inimicos: ut in carcerem inter fures nocturnos & la-
trones vir clariſſimus includatur, & in robore & te-
nebris exſpiret: deinde nudus ante carcerem projicia-
tur. Non id Corneliæ magis familiæ, quam urbi Ro-
manæ fore erubeſcendum. Adverſus ea Terentius præ- 60
tor rogationem Petilliam, & Senatusconſultum, &
judicium de L. Scipione factum recitavit: ſe, ni re-
feratur pecunia in publicum, quæ judicata ſit, nihil
habere quod faciat, niſi ut prehendi damnatum, &
in vincula duci jubeat. Tribuni quum in conſilium
ſeceſſiſſent, paulo poſt C. Fannius ex ſua collega-
rumque aliorum, præter Gracchum, ſententia pro-
nunciavit; prætori non intercedere tribunos, quo
minus ſua poteſtate utatur. Tib. Gracchus ita decre-
vit: *Quo minus ex bonis L. Scipionis quod judicatum*
ſit, redigatur, ſe non intercedere prætori. L. Scipionem
(qui regem opulentiſſimum orbis terrarum devicerit,
imperium populi Romani propagaverit in ultimos ter-
rarum fines; regem Eumenem, Rhodios, alias tot ur-
bes Aſiæ devinxerit populi Romani beneficiis, plurimos
duces hoſtium in triumpho ductos carcere incluſerit;)
non paſſurum inter hoſtes populi Romani L. Scipionem
in carcere & in vinculis eſſe, mittique eum ſe jubere.
Tanto aſſenſu auditum eſt decretum, adeo dimiſſum
L. Scipionem læti homines viderunt, ut vix in ea-
dem civitate videretur factum judicium. In bona
deinde L. Scipionis poſſeſſum publicè quæſtores
prætor miſit. neque in iis non modo veſtigium ullum
comparuit pecuniæ regiæ, ſed nequaquam tantum
redactum eſt, quantæ ſummæ damnatus fuerat. Col-
lata pecunia à cognatis amiciſque & clientibus eſt
L. Scipioni; ut ſi acciperet eam, locupletior ali-
quan-

quanto eſſet, quam ante calamitatem fuerat. Nihi accepit. quæ neceſſaria ad cultum erant, redempta ei à proximis cognatis ſunt. Verteratque Scipionum invidia in prætorem, & conſilium ejus, & accuſatores.

EPITOME
LIBRI XXXIX.

Æmilius Conſul Liguribus ſubactis, viam à Placentia uſque Ariminum perductam Flaminiæ junxit. Initia luxuriæ introducta ab exercitu Aſiatico referuntur. Ligures, quicumque citra Apenninum erant, ſubacti ſunt. Bacchanalia, ſacrum Græcum, & quidem nocturnum, ſcelerum omnium ſeminarium, quum ad ingentis turbæ conjurationem perveniſſet; a conſule inveſtigatum, & multorum pœna ſublatum eſt. A Cenſoribus L. Valerio Flacco, & M. Porcio Catone, viro & belli & pacis artibus maximo, motus eſt ſenatu L. Quintius Flamininus, T. Quintii frater, eo quod cum Galliam provinciam Conſul obtinuerat, rogatus à Philippo Pœno, quem amabat, ſcorto nobili, Gallum quendam ſua manu occiderat: ſive, ut quidam tradiderunt, unum damnatorum ſecuri percuſſerat; rogatus à meretrice Placentina, cujus amore deperibat. Extat in eum M. Catonis oratio. Scipio Literni deceſſit. Et, tamquam jungente fortuna, circa idem tempus duo funera maximorum virorum, Annibal à Pruſia Bithyniæ rege, ad quem victo Antiocho confugerat, quum dederetur Romanis, qui ad expoſcendum illum, T. Quinctium Flamininum miſerant, veneno ſibi mortem conſcivit. Philopœmen quoque, dux Achæorum, vir maximus, a Meſſeniis interemptus veneno, cum ab iis bello captus eſſet. Coloniæ, Potentia, & Piſaurum, & Mutina, & Parma deductæ ſunt. Præterea res adverſum Celtiberos proſpere geſtas, & initia cauſſaſ-

que

que belli Macedonici continet, cujus origo inde fluxit, quod Philippus ægre ferebat regnum ſuum imminui à Romanis, & quod cogeretur a Thracibus aliiſque locis præſidia deducere.

DVM hæc (ſi modo hoc anno acta 1
ſunt) Romæ aguntur; Conſules ambo in Liguribus gerebant bellum. Is hoſtis velut natus ad continendam inter magnorum intervalla bellorum Romanis militarem diſciplinam erat: nec alia provincia militem magis ad virtutem acuebat. nam Aſia, & amœnitate urbium, & copia terreſtrium maritimarumque rerum, & mollitia hoſtium, regiiſque opibus, ditiores quam fortiores exercitus faciebat. præcipuè ſub imperio Cn. Manlii ſolute ac negligenter habiti ſunt. itaque aſperius paulo iter in Thracia, & exercitatior hoſtis magna clade eos caſtigavit. In Liguribus omnia erant, quæ militem excitarent, loca montana & aſpera, quæ & ipſis capere labor eſt, & ex præoccupatis dejicere hoſtem: itinera ardua, anguſta, infeſta inſidiis: hoſtis levis, & velox, & repentinus; qui nullum uſquam tempus, nullum locum quietum aut ſecurum eſſe ſineret: oppugnatio neceſſaria munitorum caſtellorum, laborioſa ſimul, periculoſaque: inops regio, quæ parſimonia aſtringeret milites, prædæ haud multum præberet. Itaque non lixa ſequebatur, non jumentorum longus ordo agmen extendebat: nihil, præter arma & viros omnem ſpem in armis habentes, erat. Nec deerat umquam cum iis vel materia belli, vel cauſſa: quia propter domeſticam inopiam vicinos agros incurſabant. nec tamen in diſcrimen ſummæ rerum pugnabatur. C. Flami- 2
nius Conſul, cum Friniatibus Liguribus in agro eorum pluribus præliis ſecundis factis, in deditionem gentem accepit, & arma ademit: ea quia non ſincera fide tradebant, quum caſtigarentur, relictis vicis in montem Auginum confugerunt. confeſtim ſecutus eſt conſul. Cæteri effuſi rurſus, & pars maxi-

maxima inermes, per invia & rupes deruptas præ
cipitantes fugerunt, qua ſequi hoſtis non poſſet: it
trans Apenninum abierunt. qui caſtris ſe tenuerant
circumſeſſi expugnati ſunt. Inde trans Apenninun
ductæ legiones. ibi montis, quem ceperant, altitu
dine pauliſper ſe tutati, mox in deditionem conce
ſerunt. tum conquiſita cum intentiore cura arma
& omnia adempta. Tranſlatum deinde ad Apuan
Ligures bellum; qui in agrum Piſanum Bononien
ſemque ita incurſaverant, ut coli non poſſet. H
quoque perdomitis, conſul pacem dedit finitimi
& quia à bello quieta ut eſſet provincia effecera
ne in ocio militem haberet, viam à Bononia pe
duxit Arretium. M. Æmilius alter Conſul agr
Ligurum, vicoſque, qui in campis aut vallibu
erant, ipſis montes duos, Balliſtam Suiſmontium
que tenentibus, deuſſit, depopulatuſque eſt: deinc
eos qui in montibus erant adortus, primo levib
præliis fatigavit: poſtremo coactos in aciem deſce
dere, juſto prælio devicit: in quo ædem Dianæ vo
vit. Subactis cis Apenninum omnibus, tum tran
montanos adortus: in his & Briniates Ligures eran
quos non adierat C. Flaminius. Omnes Æmilius ſu
egit, armaque ademit, & de montibus in camp
multitudinem deduxit. Pacatis Liguribus, in agru
Gallicum exercitum duxit: viamque ab Placenti
ut Flaminiæ committeret, Ariminum perdux
Prælio ultimo, quo cum Liguribus ſignis colla
conflixit, ædem Junoni Reginæ vovit. hæc in L
guribus eo anno geſta. In Gallia M. Furius Præto
inſontibus Cænomanis in pace ſpeciem belli qu
rens, ademerat arma. id Cænomani conqueſti R
mæ apud ſenatum, rejectique ad conſulem Æm
lium, cui ut cognoſceret ſtatueretque ſenatus p
miſerat. Magno certamine cum Prætore habit
tenuerunt cauſſam. arma reddita Cænomanis; d
cedere provincia Prætor juſſus. Legatis deinde
ciorum Latini nominis, qui toto undique ex La
frequentes convenerant, ſenatus datus eſt. his qu
rentibus, magnam multitudinem civium ſuoru

R

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Romam commigraſſe, & ibi cenſos eſſe; Q. Te-
entio Culleoni prætori negotium datum eſt, ut eos
onquireret, & quem C. Claudio, M. Livio cenſo-
ibus, poſtve eos cenſores, ipſum, parentemve ejus
pud ſe cenſum eſſe probaſſent ſocii, ut redire eo co-
eret, ubi cenſi eſſent. Hac conquiſitione duodecim
nillia Latinorum domos redierunt: jam tum mul-
tudine alienigenarum urbem onerante. Priuſquam 4
Conſules redirent Romam, M. Fulvius proconſul,
x Ætolia rediit. itaque ad ædem Apollinis in ſenatu
uum de rebus in Ætolia Cephalleniaque ab ſe geſtis
iſſeruiſſet, petiit à Patribus, ut æquum cenſerent,
b rempublicam bene ac feliciter geſtam, & Diis
mmortalibus honorem haberi jubere, & ſibi
riumphum decernere. M. Abutius tribunus plebis,
i quid de ea re ante M. Æmilii conſulis adventum
lecerneretur, interceſſurum ſe oſtendit: *eum con-
radicere velle, proficiſcentemque in provinciam ita
ſibi mandaſſe, ut ea diſceptatio integra in adventum
um ſervaretur. Fulvium temporis jacturam facere.
enatum etiam præſente conſule quod vellet decretu-
um.* M. Fulvius. *Si aut ſimultas M. Æmilii ſe-
um, ignota hominibus eſſet, aut quam iis eas inimici-
ias impotenti ac prope regia ira exerceret; tamen non
uiſſe ferendum, abſentem conſulem, & Deorum im-
nortalium honori obſtare, & meritum debitumque
riumphum morari: imperatorem rebus egregie geſtis,
ictoremque exercitum cum præda ac captivis ante
ortas ſtare, donec conſuli, ob hoc ipſum moranti, redire
Romam libitum eſſet. Verum enimvero, quum ſint
nobiliſſimæ ſibi cum conſule inimicitiæ, quid ab eo
uemquam poſſe æqui exſpectare, qui per infrequen-
iam furtim Senatusconſultum factum ad ærarium
etulerit. Ambraciam non videri vi captam: quæ
ggere ac vineis oppugnata ſit. ubi incenſis operibus
lia de integro facta ſint: ubi circa muros ſupra ſub-
erq́; terram per dies quindecim pugnatum: ubi à prima
uce, quum jam tranſcendiſſet muros miles, uſque ad
octem diu anceps prælium tenuerit: ubi plus tria mil-
ia hoſtium ſint cæſa. Iam de Deorum immortalium*

templis ſpoliatis in capta urbe, qualem calumni
ad pontifices attulerit? Niſi Syracuſarum cæte
rumque captarum civitatum ornamentis urbem ex
nari fas fuerit, in Ambraciam unam captam non
luerit belli jus. Se & Patres Conſcriptos orare, &
tribunis petere, ne ſe ſuperbiſſimo inimico ludib
eſſe ſinant. Vndique omnes alii deprecari trib
num, alii caſtigare. Tib. Gracchi collegæ plu
mum oratio movit: *Ne ſuas quidem ſimultates*
magiſtratu exercere boni exempli eſſe: alienarum v
ſimultatum tribunum plebis cognitorem fieri, tu
& indignum collegii ejus poteſtate & ſacratis legi
eſſe. Suo quemque judicio & homines odiſſe, aut di
gere, & res probare aut improbare debere. Non pe
dere ex alterius vultu ac nutu, nec alieni momen
animi circumagi, aſtipularique irato conſuli tri
num plebei. & quid privatim M. Æmilius man
verit, meminiſſe: tribunatum ſibi à populo Rom
mandatum oblivivſci; & mandatum pro auxilio
libertate privatorum, non pro conſulari regno. Ne
quidem cernere eum: fore ut memoriæ ac poſterit
mandetur, ejuſdem collegii alterum è duobus tribu
plebis ſuas inimicitias remiſiſſe reipublicæ, alter
alienas & mandatas exercuiſſe. His victus caſti
tionibus tribunus, quum templo exceſſiſſet, re
rente Ser. Sulpitio prætore, triumphus M. Fulvio
decretus. Is quum gratias Patribus Conſcri
egiſſet, adjecit *Ludos magnos ſe Iovi optimo maxi*
eo die, quo Ambraciam cepiſſet, voviſſe. in eam
ſibi centum decem pondo auri à civitatibus collatu
Petere ut ex ea pecunia quam in triumpho latam
ærario poſiturus eſſet, id aurum ſecerni juberent.
natus pontificum collegium conſuli juſſit, n
omne id aurum in ludos conſumi neceſſum eſſ
Quum pontifices negaſſent ad religionem perti
re, quanta impenſa in ludos fieret; ſenatus Fulv
quantum vellet impenderet, permiſit, dum ne ſu
mam octoginta millium excederet. Triumph
menſe Januario ſtatuerat, ſed quum audiſſet con
lem Æmilium literis Aburii tribuni plebis acce

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

de remiſſa interceſſione, ipſum ad impediendum
triumphum Romam venientem, ægrum in via ſub-
ſtitiſſe, ne plus in triumpho certaminum quam in
bello haberet, prætulit triumphi diem. triumphavit
ante diem decimum Calendas Januarias de Ætolis,
& de Cephallenia. Aureæ coronæ centum duode-
cim pondo ante currum latæ ſunt: argenti pondo
millia octoginta tria: auri pondo CCXLIII. tetra-
drachmum Atticum centum octodecim millia: Phi-
lippei nummi duocecim millia quadringenti viginti
duo: ſigna ænea ducenta octoginta quinque: ſigna
marmorea ducenta triginta: arma, tela, cætera ſpo-
lia hoſtium, magnus numerus. ad hæc catapultæ,
balliſtæ, tormenta omnis generis: duces aut Ætoli
& Cephallenes, aut regii ab Antiocho ibi relicti ad
ſeptem & viginti. Multos eo die, priuſquam in ur-
bem inveheretur, in circo Flaminio tribunos, præ-
fectos, equites, centuriones, Romanos ſocioſque
donis militaribus donavit: militibus ex præda vice-
nos quinos denarios diviſit: duplex centurioni, tri-
plex equiti. Jam conſularium comitiorum appete- 6
bat tempus, quibus quia M. Æmilius, cujus ſortis
ea cura erat, occurrere non potuit, C. Flaminius Ro-
mam venit. ab eo creati Conſules Sp. Poſtumius Al-
binus, Q. Marcius Philippus. Prætores inde facti T.
Mænius, P. Cornelius Sulla, C. Calpurnius Piſo, M.
Licinius Lucullus, C. Aurelius Scaurus, L. Quintius
Criſpinus. Extremo anni magiſtratibus jam creatis,
ante diem tertium nonas Martias Cn. Manlius Vul-
ſo de Gallis, qui Aſiam incolunt, triumphavit. ſerius
ei triumphandi cauſa fuit, ne, Q. Terentio Culleone
prætore cauſam lege Petillia diceret, & incendio
alieni judicii, quo L. Scipio damnatus erat, confla-
graret: eo infenſioribus in ſe, quam in illum judici-
bus, quod diſciplinam militarem ſevere ab eo con-
ſervatam, ſucceſſor ipſe omni genere licentiæ corru-
perat. Neque ea ſola infamiæ erant, quæ in provincia
procul ab oculis facta narrabantur: ſed etiam magis,
quæ in militibus ejus quotidie conſpiciebantur. Lu-
xuriæ enim peregrinæ origo ab exercitu Aſiatico in-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

vecta in urbem eſt. ii primum lectos æratos, veſter
ſtragulam precioſam, plagulas, & alia textilia, &
quæ tum magnificæ ſupellectilis habebantur, mo
nopodia & abacos, Romam advexerunt. tum pſa
triæ ſambuciſtriæque, & convivalia ludionum obl
ctamenta addita epulis: epulæ quoque ipſæ, & cu
& ſumptu majore apparari cœptæ: tum coquu
viliſſimum antiquis mancipium, & æſtimatione
uſu, in precio eſſe; & quod miniſterium fuerat, a
haberi cœpta. vix tamen illa, quæ tum conſpici
7 bantur, ſemina erant futuræ luxuriæ. In triumpl
tulit Cn. Manlius coronas aureas CC duodecim po
do: argenti pondo CCXX. millia: auri pon
MMCCIII. tetradrachmum Atticum CXXVII. m
lia: ciſtophorum CCL Philippeorum aureoru
nummorum ſedecim millia CCCXX: & arma ſp
liaque multa Gallica, carpentis tranſvecta. duces h
ſtium duo & quinquaginta ducti ante currum. mi
tibus quadragenos binos denarios diviſit, dupl
centurioni; & ſtipendium duplex in pedites ded
triplex in equites. Multi omnium ordinum, don
militaribus donis, currum ſecuti ſunt. carmina
à militibus ea in imperatorem dicta, ut facile
pareret in ducem indulgentem ambitioſumque
dici. triumphum eſſe militari magis favore, qu
populari celebrem. Sed ad populi quoque grati
conciliandam amici Manlii valuerunt. quibus an
tentibus Senatusconſultum factum eſt, *Vt ex pe*
nia, quæ in triumpho tranſlata eſſet, ſtipendium co
tum à populo in publicum, quod ejus ſolutum antea
eſſet, ſolveretur. Vicenoſquinos & ſemiſſes in mi
æris queſtores urbani cum fide & cura ſolverunt.
idem tempus tribuni militum duo ex duabus Hi
niis cum literis C. Atinii & L. Manlii, qui eas p
vincias obtinebant, venerunt. Ex iis literis cognit
eſt, Celtiberos Luſitanoſque in armis eſſe, & ſoc
rum agros populari. de ea re conſultationem i
gram ſenatus ad novos magiſtratus rejecit. L
Romanis eo anno, quos P. Cornelius Cethegus
Poſtumius Albinus faciebant, malus in circo in

ilis in ſignum Pollentiæ procidit , atque id dejecit. n religione moti Patres, & diem unum adjiciendum udorum celebritati cenſuerunt; & ſigna duo pro uno ponenda; & novum auratum faciendum. Et plebeii udi ab ædilibus C. Sempronio Blæſo , & M. Furio uſco diem unum inſtaurati ſunt. Inſequens annus 8
p. Poſtumium Albinum, & Q. Marciũ Philippum Conſules ab exercitu bellorumque & provinciarum ura ad inteſtinæ conjurationis vindictam avertit. Prætores provincias ſortiti ſunt , T. Mænius urbanam, M. Licinius Lucullus inter cives & peregrinos, C. Aurelius Scaurus Sardiniam , P. Cornelius Sulla Siciliam, L. Quintius Criſpinus Hiſpaniam citeriorem, C. Calpurnius Piſo Hiſpaniã ulteriorem. Conſulibus ambobus quæſtio de clandeſtinis conjurationibus decreta eſt. Græcus ignobilis in Etruriam primum venit , nulla cum arte earum , quas multas ad animorum corporumque cultum nobis eruditiſſima omnium gens invexit ; ſacrificulus & vates : nec is qui aperta religione propalam & quæſtum & diſciplinam profitendo , animos horrore imbueret , ſed occultorum antiſtes ſacrorum. Initia erant, quæ primo paucis tradita ſunt : deinde vulgari cœpta per viros, mulieresque. additæ voluptates religioni vini & epularum , quo plurium animi illicerentur. Quum vinum animos & nox, & miſti feminis mares, ætatis teneræ majoribus , diſcrimen omne pudoris extinxiſſent ; corruptelæ primum omnis generis fieri cœptæ : quum ad id quiſque , quo natura pronioris libidinis eſſet , paratam voluptatem haberet. Nec unum genus noxæ , ſtupra promiſcua ingenuorum fœminarumque, erant : ſed falſi teſtes, falſa ſigna teſtimoniaque & indicia ex eadem officina exibant. Venena indidem inteſtinæq; cædes: ita ut ne corpora quidem interdum ad ſepulturam extarent. Multa dolo, pleraq; per vim audebantur. occulebat vim, quod præ ululatibus tympanorumq; & cymbalorum ſtrepitu , nulla vox, quæritantium inter ſtupra & cædes, exaudiri poterat. Hujus mali labes ex Etruria Romã, 9
velut contagione morbi , penetravit. primo urbis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

magnitudo capacior, patientiorque talium malorum
ea celavit: tandem indicium hoc maxime modo ad
Poſtumium conſulem pervenit. P. Æbutius, cuju
pater publico equo ſtipendia fecerat, pupillus reli
ctus, mortuis deinde tutoribus, ſub tutela Duronia
matris & vitrici T. Sempronii Rutili educatus fue
rat. Et mater dedita viro erat: & vitricus, quia tu
telam ita geſſerat, ut rationem reddere non poſſet
aut tolli pupillum, aut obnoxium ſibi vinculo ali
quo fieri cupiebat. via una corruptelæ Bacchana
lium erant. Mater adoleſcentulum appellat, *Se pr*
ægro eo voviſſe, ubi primum convaluiſſet, Bacchis eum
ſe initiaturam. damnatam voti, Deûm benignitate
exſolvere id velle. Decem dierum caſtimonia opus eſſe
decimo die cœnatum, deinde purè lautum in ſacrarium
deducturam. Scortum nobile libertina Hiſpala Fe
cenia, non digna quæſtu cui ancillula aſſueverat
etiam poſtquam manumiſſa erat, eodem ſe gener
tuebatur. Huic conſuetudo juxta vicinitatem cum
Æbutio fuit; minime adoleſcentis aut rei aut fama
damnoſa: ultro enim amatus appetituſque erat. &
maligne omnia præbentibus ſuis, meretriculæ muni
ficentia ſuſtinebatur. Quin eo proceſſerat conſuetu
dine capta, ut poſt patroni mortem, quia in nulliu
manu erat, tutore à tribunis & prætore petito, quum
teſtamentum faceret, unum Æbutium inſtitueret
10 hæredem. Hæc amoris pignora quum eſſent, ne
quicquam ſecretum alter ab altero haberent, per jo
cum adoleſcens vetat eam mirari, ſi per aliquot no
ctes ſecubuiſſet. Religionis ſe cauſſa, ut voto pro va
letudine ſua facto liberetur, Bacchis initiari velle. I
ubi mulier audivit, perturbata, *Dii meliora!* inquit
mori & ſibi & illi ſatius eſſe, quam id faceret. & i
caput eorum deteſtari minas periculaque qui id ſuaſiſ
ſent. Admiratus quum verba, tum perturbationem
tantam adoleſcens, Parcere execrationibus jube
matrem id ſibi, aſſentiente vitrico, imperaſſe; *Vi*
tricus ergo, inquit, *tuus (matrem enim inſimulare*
forſitan fas non ſit) pudicitiam, famam, ſpem, vitam
que tuam perditum ire hoc facto properat. Eo mag

m

irabundo, quærentique quid rei eſſet, *pacem ve-*
amque precata Deorum Dearumque ſi coacta cari-
te ejus, ſilenda enunciaſſet; ancillam ſe ait dominæ
mitem id ſacrarium intraſſe, liberam numquam eo
ceſſiſſe. Scire corruptelarum omnis generis eam offi-
nam eſſe: & jam biennio conſtare neminem initia-
m ibi majorem annis viginti. Vt quiſque introdu-
us ſit, velut victimam tradi ſacerdotibus. eos dedu-
ere in locum, qui circumſonet ululatibus, cantuque
mphoniæ, & cymbalorum & tympanorum pulſu, ne
ox queritantis, quum per vim ſtuprum inferatur,
xaudiri poſſit. Orare deinde atque obſecrare, ut eam
em quocunque diſcuteret modo: nec ſe eo præcipitaret,
bi omnia infanda patienda primum, deinde facienda
ſent. neq; ante dimiſit eum, quam fidem dedit ado-
eſcens, ab his ſacris ſe temperaturum. Poſteaquam
lomum venit, & mater mentionem intulit, quid eo
lie, quid deinceps cæteris quæ ad ſacra pertinerent,
aciendum eſſet; negat eorum ſe quicquam factu-
um, nec initiari ſibi in animo eſſe. Aderat ſermoni
itricus. confeſtim mulier exclamat, *Hiſpalæ concu-*
bitu carere eum decem noctes non poſſe. illius excetræ
delinimentis & venenis imbutum, nec vitrici, nec pa-
rentis, nec Deorum verecundiam habere, jurgantes
hinc mater, hinc vitricus, cum quatuor eum ſervis
domo exegerunt. Adoleſcens inde ad Æbutiam ſe
amitam contulit: cauſſamque ei, cur eſſet à matre
ejectus, narravit. deinde ex auctoritate ejus poſtero
die ad conſulem Poſtumium, arbitris remotis, rem
detulit. Conſul poſt diem tertium ad ſe juſſum re-
dire dimiſit: ipſe Sulpiciam, gravem fœminam, ſo-
crum ſuam, percunctatus eſt, ecquam anum Æbu-
tiam ex Aventino noſſet? quum eam noſſe, pro-
bam, & antiqui moris fœminam, reſpondiſſet; opus
eſſe ſibi ea conventa dixit. mitteret nuncium, ad
eam, ut veniret. Æbutia accita ad Sulpiciam ve-
nit. & conſul paulo poſt, velut forte interveniſſet,
ſermonem de Æbutio fratris ejus filio infert. Lacry-
mæ mulieri obortæ, & miſerari caſum adoleſcentis
cœpit; qui ſpoliatus fortunis, à quibus minime

oporteret, apud ſe tunc eſſet, ejectus à matre: quo
probus adoleſcens (Dii propitii eſſent) obſcœnis, u
12 fama eſſet, ſacris initiari nollet. Satis de Æbuti
exploratum ratus conſul, non vanum auctorem eſſe
dimiſſa Æbutia, ſocrum rogat, ut Hiſpalam, indi
dem ex Aventino libertinam, non ignotam vici
niæ, accerſeret ad ſeſe. eam quoque eſſe quæ per
cunctari vellet. Ad cujus nuncium perturbata Hi
ſpala, quod ad tam nobilem & gravem fœminan
ignara cauſſæ arceſſeretur: poſteaquam lictores i
veſtibulo turbamque conſularem & conſulem ipſun
conſpexit; prope exanimata eſt. In interiorem par
tem ædium abductam ſocru adhibita conſul, *Si ver*
dicere inducere in animum poſſet, negat perturbari de
bere. fidem vel à Sulpicia tali fœmina, vel ab ſe ac
ciperet. expromeret ſibi quæ in luco Similæ Baccha
nalibus in ſacro nocturno ſolerent fieri. Hoc ubi au
divit, tantus pavor tremorque omnium membro
rum mulierem cepit, ut diu hiſcere non poſſet: tan
dem confirmata, puellam admodum ſe ancillam
initiatam cum domina, ait. aliquot annis, ex quo
manumiſſa ſit, nihil, quid ibi fiat, ſciret. Jam id
ipſum conſul laudare, cum initiatam ſe non infitia
retur, ſed & cætera eadem fide expromeret. ne
ganti ultra quicquam ſcire; non eandem dicere, ſ
coarguatur ab alio ac per ſe fatenti, veniam aut gra
tiam fore. eum ſibi omnia expoſuiſſe, qui ab illa
13 audiſſet. Mulier haud dubie, id quod erat, Æbu
tium indicem arcani rata eſſe, ad pedes Sulpicia
procidit: & eam primo orare cœpit, *Ne mulieris li*
bertinæ cum amatore ſermonem, in rem non ſerian
modo, ſed capitalem etiam, verti vellet: ſe terrend
ejus cauſſa, non quo ſciret quicquam, ea locutam eſſe
Hic Poſtumius accenſus ira, *Tum quoque* ait *eam*
cum Æbutio ſe amatore cavillari credere, non in do
mo graviſſimæ fœminæ & cum conſule loqui. & Sul
picia attollere paventem, ſimul illam adhortari: ſi
mul iram generi lenire. Tandem confirmata, mul
tum incuſata perfidia Æbucii, qui optimi in eo ipſo
meriti talem gratiam retuliſſet; *Magnum ſibi me*
tum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

tum Deorum, quorum occulta initia enunciaret, ma-
jorem multo dixit hominum eſſe, qui ſe indicem mani-
bus ſuis diſcerpturi eſſent. itaque hoc ſe Sulpiciam, hoc
conſulem orare, ut ſe extra Italiam aliquo amanda-
rent, ubi reliquum vitæ degere tuto poſſet. Bono ani-
mo eſſe jubere eam conſul, & ſibi curæ fore dicere,
ut Romæ tuto habitaret. Tum Hiſpala originem ſa-
crorum expromit. *Primo ſacrarium id fœminarum*
fuiſſe, nec quemquam virum eo admitti ſolitum.
Tres in anno ſtatos dies habuiſſe, quibus interdiu Bac-
chis initiarentur. Sacerdotes invicem matronas creari
ſolitas. Pacullam Miniam Campanam ſacerdotem
omnia, tamquam Deûm monitu immutaſſe. nam
& viros eam primam ſuos filios initiaſſe, Minium,
& Herennium Cerrinios. & nocturnum ſacrum ex
diurno, & pro tribus in anno diebus quinos ſingulis
menſibus dies initiorum feciſſe. Ex quo in promiſcuo
ſacra ſint, & permiſti viri fœminis, & noctis licentia
acceſſerit; nihil ibi facinoris, nihil flagitii præter-
miſſum. plura virorum inter ſeſe, quam fœmina-
rum eſſe ſtupra. Si qui minus patientes dedecoris ſint,
& pigriores ad facinus; pro victimis immolari: ni-
hil nefas ducere, hanc ſummam inter eos religionem
eſſe: Viros velut mente capta cum jactatione fana-
tica corporis vaticinari, matronas Baccharum ha-
bitu crinibus paſſis cum ardentibus facibus decur-
rere ad Tiberim, demiſſaſque in aquam faces (quia
vivum ſulphur cum calce inſit) integra flamma ef-
ferre. Raptos à Diis homines dici, quos machinæ illi-
gatos ex conſpectu in abditos ſpecus abripiant. eos eſſe,
qui aut conjurare, aut ſociari facinoribus, aut ſtu-
prum pati noluerint. Multitudinem ingentem, al-
terum jam prope populum eſſe: in his nobiles quoſ-
dam viros, fœminaſque. Biennio proximo inſtitu-
tum eſſe, ne quis major viginti annis initiaretur.
captari ætates & erroris & ſtupri patientes. Peracto 14
indicio, advoluta rurſus genibus, preces eaſdem,
ut ſe ablegaret, repetivit. Conſul rogat ſocrum, ut
aliquam partem ædium vacuam faceret, quo Hi-
ſpala immigraret. cœnaculum ſuper ædes datum

eſt, ſcalis ferentibus in publicum obſeratis, aditu in ædes verſo. Res omnes Feceniæ extemplo tranſlatæ, & familia accerſita: & Æbutius migrare ad conſulis clientem juſſus. Ita quum indices ambo in poteſtate eſſent, rem ad ſenatum Poſtumius defert. Omnibus ordine expoſitis, quæ delata primo, quæ deinde ab ſe inquiſita forent, Patres pavor ingens cepit: quum publico nomine, ne quid eæ conjurationes, cœtuſque nocturni fraudis occultæ aut periculi importarent: tum privatim ſuorum quiſque vicem, ne quis affinis ei noxæ eſſet. Cenſuit autem ſenatus, gratias conſuli agendas, quod eam rem & cum ſingulari cura, & ſine ullo tumultu inveſtigaſſet. Quæſtionem deinde de Bacchanalibus ſacriſque nocturnis extra ordinem conſulibus mandant: indicibus Æbutio ac Feceniæ ne fraudi ea res ſit, curare, & alios indices præmiis invitare jubent. ſacerdotes eorum ſacrorum, ſeu viri ſeu fœminæ eſſent, non Romæ modo, ſed per omnia fora & conciliabula conquiri, ut in conſulum poteſtate eſſent. edici præterea in urbe Roma, & per totam Italiam edicta mitti, *Ne quis qui Bacchis initiatus eſſet, coiſſe aut conveniſſe cauſſa ſacrorum velit, neu quid talis rei divinæ feciſſe. ante omnia, ut quæſtio de his habeatur qui coiſſent, conjuraſſentve, quo ſtuprum flagitiumve inferretur.* Hæc ſenatus decrevit. Conſules ædilibus curulibus imperarunt, ut ſacerdotes ejus ſacri omnes conquirerent, comprehenſoſque libero conclavi ad quæſtionem ſervarent. Ædiles plebis videre, ne qua ſacra in operto fierent. Triumviris capitalibus mandatum eſt, ut vigilias diſponerent per urbem ſervarentque ne qui nocturni cœtus fierent. utque ab incendiis caveretur, adjutores triumviris quinque viri, uti cis Tiberim ſuæ

15 quiſque regionis ædificiis præeſſent. Ad hæc officia dimiſſis magiſtratibus, conſules in Roſtra eſcenderunt, & concione advocata, quum ſolenne carmen precationis, quod præfari, priuſquam populum alloquantur, magiſtratus ſolent, peregiſſet conſul, ita cœpit: *Nulli unquam concioni, Quirites,*

tes, tam non ſolum apta, ſed etiam neceſſaria hæc ſolennis Deorum comprecatio fuit, quæ vos admoneret; hos eſſe Deos, quos colere, venerari, precarique majores veſtri inſtituiſſent: non illos, qui pravis & externis religionibus captas mentes velut furialibus ſtimulis ad omne ſcelus & ad omnem libidinem agerent. Equidem nec quid taceam, nec quatenus proloquar, invenio: ſi aliquid ignorabitis, ne locum negligentiæ dem; ſi omnia nudavero, ne nimium terroris offundam vobis, vereor. quicquid dixero, minus quam pro atrocitate & magnitudine rei dictum ſcitote eſſe. ut ad cavendum ſatis ſit, dabitur opera à nobis. Bacchanalia tota jam pridem Italia, & nunc per urbem etiam multis locis eſſe, non fama modo accepiſſe vos, ſed crepitibus etiam ululatibuſque nocturnis, qui perſonant tota urbe, certum habeo; cæterum quæ ea res ſit, ignorare. alios Deorum aliquem cultum, alios conceſſum ludum & laſciviam eſſe credere: & qualecumque ſit, ad paucos pertinere. Quod ad multitudinem eorum attinet, ſi dixero multa millia hominum eſſe, ilico neceſſe eſt exterreamini, niſi adjunxero, qui qualeſque ſint. Primum igitur mulierum magna pars eſt, & is fons mali hujuſce fuit: deinde ſimillimi fœminis mares, ſtuprati & conſtupratores, fanatici vigiles; vino, ſtrepitibus, clamoribuſque nocturnis attoniti. Nullas adhuc vires conjuratio, cæterum incrementum ingens virium habet, quod indies plures fiunt. Majores veſtri, ne vos quidem, niſi quum aut vexillo in arce poſito comitiorum cauſſa exercitus eductus eſſet, aut plebi concilium tribuni edixiſſent, aut aliquis ex magiſtratibus ad concionem vocaſſet, forte temere coire voluerunt: & ubicumque multitudo eſſet, ibi & legitimum rectorem multitudinis cenſebant debere eſſe. Quales primum nocturnos cœtus, deinde promiſcuos mulierum ac virorum eſſe creditis? Si quibus ætatibus initientur mares ſciatis; non miſereat vos eorum ſolum, ſed etiam pudeat. Hoc ſacramento initiatos juvenes milites faciendos cenſetis Quirites? iis ex obſcœno ſacrario eductis arma committenda? hi cooperti ſtupris

ſuis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

*ſuis, alieniſque, pro pudicitia conjugum ac liberorum
16 veſtrorum ferro decernent? Minus tamen eſſet, ſi fla-
gitiis tantum effœminati forent (ipſorum id magna
ex parte dedecus erat) a facinoribus manus, mentem
a fraudibus abſtinuiſſent. Numquam tantum malum
in republica fuit, nec ad plures, nec ad plura perti-
nens. quicquid his annis libidine, quicquid fraude,
quicquid ſcelere peccatum eſt, ex illo uno ſacrario ſci-
tote ortum eſſe. Nec dum omnia in quæ conjurave-
runt, edita facinora habent. adhuc privatis noxiis,
quia nondum ad rempubl. opprimendam ſatis virium
eſt, conjuratio ſeſe impia tenet: creſcit & ſerpit quo-
tidie malum. jam majus eſt, quam ut capere id pri-
vata fortuna poßit: ad ſummam rempub. ſpectat.
Niſi præcavetis, Quirites, jam huic diurnæ, legitime
ab conſule vocatæ, par nocturna concio eſſe poterit. nunc
illi vos ſinguli univerſos concionantes timent: jam ubi
vos dilapſi domos & in rura veſtra eritis, illi coierint.
conſultabunt de ſua ſalute ſimul ac veſtra pernicie.
tum ſingulis vobis univerſi timendi erunt. Optare igi-
tur unuſquiſque veſtrûm debet, ut bona mens ſuis
omnibus fuerit. Si quem libido, ſi furor in illum gur-
gitem abripuit, illorum eum, cum quibus in omne fla-
gitium & facinus conjuravit, non ſuum judicet eſſe.
Ne quis etiam errore labatur veſtrûm quoque, non ſum
ſecurus. nihil enim in ſpeciem fallacius eſt, quam
prava religio. Vbi Deorum numen prætenditur ſcele-
ribus, ſubit animum timor, ne fraudibus humanis
vindicandis divini juris aliquid immiſtum violemus.
Hac vos religione innumerabilia decreta pontificum,
Senatuſconſulta, aruſpicum denique reſponſa liberant.
Quoties hoc patrum avorumque ætate negotium eſt
magiſtratibus datum, ut ſacra externa fieri vetarent,
ſacrificulos vateſque foro, circo, urbe prohiberent, va-
ticinos libros conquirerent, comburerentque, omnem
diſciplinam ſacrificandi, præterquam more Roma-
no, abolerent? Iudicabant enim prudentiſſimi viri
omnis divini humanique juris, nihil æque diſſol-
vendæ religionis eſſe, quam ubi non patrio, ſed ex-
terno ritu ſacrificaretur. Hæc vobis prædicenda ratus
ſum,*

ſum, ne qua ſuperſtitio agitaret animos veſtros, quum demolientes nos Bacchanalia diſcutienteſque nefarios cœtus cerneretis. Omnia Diis propitiis, volentibuſque ea faciemus: qui, quia ſuum numen ſceleribus libidinibuſque contaminari indigne ferebant, ex occultis ea tenebris in lucem extraxerunt. nec patefieri ut impunita eſſent, ſed ut vindicarentur & opprimerenrur, voluerunt. Senatus quæſtionem extra ordinem de ea re mihi collegæque meo mandavit: nos, quæ ipſis nobis agenda ſunt, impigre exſequemur. Vigiliarum nocturnarum curam, per urbem minoribus magiſtratibus mandavimus. Vos quoque æquum eſt, quæ veſtra munia ſunt, quo quiſque loco poſitus erit, quod imperabitur, impigre præſtare, & dare operam, ne quid fraude noxiorum periculi aut tumultus oriatur. Recitari 17
deinde Senatusconſulta juſſerunt, indicique præmium propoſuerunt, *Si quis quem ad ſe deduxiſſet, nomenve abſentis detuliſſet. qui nominatus profugiſſet, diem certam ſe finituros: ad quam niſi citatus reſpondiſſet, abſens damnaretur. ſi quis eorum, qui tum extra terram Italiam eſſent, nominaretur; ei laxiorem diem daturos, ſi venire ad cauſſam dicendam vellet.* Edixerunt deinde *ne quis quid fugæ cauſſa vendiſſe, neve emiſſe vellet: ne quis reciperet, celaret, ope ulla juvaret fugientes.* Concione dimiſſa, terror magnus urbe tota fuit. nec mœnibus ſe tantum urbis, aut finibus Romanis continuit: ſed paſſim per totam Italiam, literis hoſpitum de Senatuſconſulto, & concione, & edicto conſulum acceptis, trepidari cœptum eſt. Multi ea nocte quæ diem inſecuta eſt, quo in concione res palam facta eſt, cuſtodiis circa portas poſitis, fugientes à triumviris comprehenſi & reducti ſunt: multorum nomina delata. quidam ex iis viri fœminæque mortem ſibi conſciverunt. Conjuraſſe ſupra ſeptem millia virorum ac mulierum dicebantur. capita autem conjurationis conſtabat eſſe, M. & L. Catinios de plebe Romana, & Faliſcum, L. Opiternium, & Minium Cerrinium Campanum. ab his omnia facinora & flagitia orta: eos maximos ſacerdotes conditoreſque ejus

ſacri

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ſacri eſſe. data opera eſt, ut primo quoque tempore comprehenderentur. Adducti ad conſules faſſique,
18 de ſe nullam moram indicio fecerunt. Cæterum tanta fuga ex urbe facta erat, ut quia multis actiones & res peribant, cogerentur prætores T. Mænius & M. Licinius, per ſenatum res in diem trigeſimum differre, donec quæſtiones à conſulibus perficerentur. Eadem ſolitudo, quia Romæ non reſpondebant, nec inveniebantur, quorum nomina delata erant, coegit conſules circa fora proficiſci, ibiq; quærere & judicia exercere. Qui tantum initiati erant, & ex carmine ſacro, præeunte verba ſacerdote, precationes fecerant, in quibus nefanda conjuratio in omne facinus ac libidinem continebatur, nec earum rerum ullam, in quas jurejurando obligati erant, in ſe aut alios admiſerant; eos in vinculis relinquebant: qui ſtupris aut cædibus violati erant, qui falſis teſtimoniis, ſignis adulterinis, ſubjectione teſtamentorum, fraudibus aliis contaminati; eos capitali pœna afficiebant. Plures necati, quam in vincula conjecti ſunt. magna vis in utraque cauſſa virorum mulierumque fuit. Mulieres damnatas cognatis, aut in quorum manu eſſent, tradebant: ut ipſi in privato animadverterent in eas. ſi nemo erat idoneus ſupplicii exactor in publico animadvertebatur. Datum deinde conſulibus negotium eſt, ut omnia Bacchanalia Romæ primum, deinde per totam Italiam diruerent: extra quam ſi qua ibi vetuſta ara aut ſignum conſecratum eſſet. in reliquum deinde Senatusconſulto cautum eſt, *Ne qua Bacchanalia Romæ, neve in Italia eſſent. ſi quis tale ſacrum ſolenne & neceſſarium duceret, nec ſine religione & piaculo ſe id omittere poſſe apud prætorem urbanum profiteretur; prætor ſenatum conſuleret, ſi ei permiſſum eſſet, quum in ſenatu centum non minus eſſent, ita id ſacrum faceret, dum ne plus quinque ſacrificio intereſſent; neu qua pecunia communis, neu quis ma-*
19 *giſter ſacrorum, aut ſacerdos eſſet.* Aliud deinde huic conjunctum, referente Q. Marcio conſule, Senatusconſultum factum eſt, *Ut de iis quos pro indici-*

*dicibus conſules habuiſſent, integra res ad ſenatum
referretur, quum Sp. Poſtumius quæſtionibus perfe-
ctis Romam rediſſet.* Minium Cerrinium Campa-
num Ardeam in vincula mittendum cenſuerunt:
magiſtratibuſque Ardeatium prædicendum, ut in
intentiore eum cuſtodia aſſervarent; non ſolum ne
effugeret, ſed ne mortis conſciſcendæ locum habe-
ret. Sp. Poſtumius aliquanto poſt Romam venit. eo
referente de P. Æbutii & Hiſpalæ Feceniæ præmio,
quod eorum opera indicata Bacchanalia eſſent, S.C.
factum eſt, *Vt ſingulis his centena millia æris quæſto-
res urbani ex ærario darent; utique conſul cum tri-
bunis plebis ageret, ut ad plebem primo quoque tem-
pore ferrent, ut P. Æbutio emerita ſtipendia eſſent,
ne invitus militaret, neve cenſor ei equum publicum
aſſignaret. Vtique Fecenia Hiſpalæ datio, diminutio,
gentis enuptio, tutoris optio item eſſet, quaſi ei vir te-
ſtamento dediſſet. Vtique ei ingenuo nubere liceret.
neu quid ei, qui eam duxiſſet, ob id fraudi ignominiæ-
ve eſſet. Vtique conſules prætoreſque qui nunc eſſent,
quive poſtea futuri eſſent, curarent, ne quid ei mulieri
injuriæ fieret, utique tuto eſſet. id ſenatum velle, &
æquum cenſere, ut ita fieret.* Ea omnia lata ad ple-
bem, factaque ſunt ex Senatusconſulto, & de cæte-
rorum indicum impunitate præmiiſque conſulibus
permiſſum eſt. Et jam Q. Marcius quæſtionibus ſuæ 20
regionis perfectis, in Ligures provinciam proficiſci
parabat; tribus millibus peditum Romanorum cen-
tum quinquaginta equitibus, & quinque millibus
Latini nominis peditum, ducentis equitibus in ſup-
plementum acceptis. Eadem provincia, idem nu-
merus peditum equitumque & collegæ decretus
erat. Exercitus acceperunt, quos priore anno C. Fla-
minius & M. Æmilius conſules habuerunt. duas
præterea legiones novas ex Senatuſconſulto ſcribere
juſſi ſunt: & viginti millia peditum ſociis & no-
mini Latino imperarunt, & equites mille trecen-
tos, & tria millia peditum Romanorum, ducen-
tos equites. totum hunc exercitum præter legiones
in ſupplementum Hiſpanienſis exercitus duci pla-
cebat,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

cebat. itaque conſules, dum ipſi quæſtionibus impediebantur, T. Mænium delectui habendo præfecerunt. perfectis quæſtionibus, prior Q. Marcius in Ligures Apuanos eſt profectus. Dum penitus in abdito ſaltus (quæ latebræ receptaculaque ſemper illis fuerant) perſequitur; in præoccupatis anguſtiis, loco iniquo eſt circumventus. quatuor millia militum amiſſa, & legionis ſecundæ ſigna tria, undecim vexilla ſociûm Latini nominis in poteſtatem hoſtium venerunt: & arma multa, quæ, quia impedimento fugientibus per ſilveſtres ſemitas erant, paſſim jactabantur. prius ſequendi Ligures finem quam fugæ Romani fecerunt. Conſul ubi primum ex hoſtium agro evaſit, ne quantum diminutæ copiæ forent appareret, in locis pacatis exercitum dimiſit. Non tamen obliterare famam rei male geſtæ potuit. nam ſaltus, unde eum Ligures fugaverant, Marcius
21 eſt appellatus. Sub hunc nuncium ex Liguſtinis vulgatum, literæ ex Hiſpania miſtam gaudio triſtitiam afferentes recitatæ ſunt. C. Atinius, qui biennio antè prætor in eam provinciam profectus erat, cum Luſitanis in agro Aſtenſi ſignis collatis pugnavit. ad ſex millia hoſtium ſunt cæſa: cæteri fuſi, fugati caſtriſque exuti. Ad oppidum deinde Aſtam oppugnandam legiones ducit. id quoque haud multo majore certamine cepit, quam caſtra; ſed dum incautius ſubit muros, ictus ex vulnere poſt dies paucos moritur. Literis de morte proprætoris recitatis, ſenatus cenſuit mittendum, qui ad Lunæ portum C. Calpurnium prætorem conſequeretur: nunciaretque, ſenatum æquum cenſere, ne ſine imperio provincia eſſet, maturare eum proficiſci. Quarto die, qui miſſus erat, Lunam venit, paucis ante diebus Calpurnius profectus erat. Et in citeriore Hiſpania L. Manlius Acidinus, qui eodem tempore, quo C. Atinius in provinciam ierat, cum Celtiberis acie conflixit. incerta victoria diſceſſum eſt, niſi quod Celtiberi caſtra inde nocte proxima moverunt: Romanis & ſuos ſepeliendi, & ſpolia legendi ex hoſtibus poteſtas facta eſt. Paucos poſt dies coacto majore exercitu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

citu Celtiberi ad Calagurrim oppidum ultro laceſſiverunt prælio Romanos. Nihil traditur, quæ cauſſa numero aucto infirmiores eos fecerit: ſuperati prælio ſunt. ad duodecim millia hominum cæſa, plus duo capta: & caſtris Romanus potitus. & niſi ſucceſſor adventu ſuo inhibuiſſet impetum victoris, ſubacti Celtiberi forent. Novi prætores ambo exercitus in hiberna deduxerunt. Per eos dies quibus 22
hæc ex Hiſpania nunciata ſunt, ludi Taurilia per biduum facti religionis cauſſa. per dies decem apparatos deinde ludos M. Fulvius, quos voverat Ætolico bello fecit. Multi artifices ex Græcia venerant honoris ejus cauſſa. athletarum quoque certamen tum primò Romanis ſpectaculo fuit: & venatio data leonum & pantherarum: & propè hujus ſeculi copia ac varietate ludicrum celebratum eſt. Novendiale deinde ſacrum tenuit, quod in Piceno per triduum lapidibus pluerat, igneſque cœleſtes multifariam orti aduſſiſſe complurium levi afflatu veſtimenta maxime dicebantur. Addita & unum diem ſupplicatio eſt ex decreto pontificum, quod ædes Opis in Capitolio de cœlo tacta erat. hoſtiis majoribus conſules procurarunt urbemque luſtraverunt. Sub idem tempus & ex Vmbria nunciatum eſt, ſemimarem duodecim fermè annos natum inventum. id prodigium abominantes, arceri Romano agro necarique quamprimum juſſerunt. Eodem anno Galli tranſalpini tranſgreſſi in Venetiam ſine populatione aut bello, haud procul inde, ubi nunc Aquileia eſt, locum oppido condendo ceperunt. Legatis Romanis, de ea re trans Alpes miſſis, reſponſum eſt, Neque profectos ex auctoritate gentis eos: nec quid in Italia facerent, ſe ſcire. L. Scipio ludos eo tempore, quos bello Antiochi voviſſe ſeſe dicebat, ex collata ad id pecunia ab regibus civitatibuſque, per dies decem fecit. Legatum eum poſt damnationem & bona vendita, miſſum in Aſiam, ad dirimenda inter Antiochum & Eumenem reges certamina, Valerius Antias eſt auctor. tum collatas ei pecunias, congregatoſque per Aſiam artifices: & quorum ludorum poſt bellum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

in quo votos diceret, mentionem non feciſſet, de iis
23 poſt legationem demum in ſenatu actum. Quum jam in exitu annus eſſet, Q. Marcius abſens magiſtratu abiturus erat. Sp. Poſtumius quæſtionibus cum ſumma fide curaque perfectis, comitia habuit. creati ſunt conſules Ap. Claudius Pulcher. M. Sempronius Tuditanus. Poſtero die prætores facti P. Cornelius Cethegus, A. Poſtumius Albinus, C. Afranius Stellio, C. Atilius Serranus, L. Poſtumius Tempſanus, M. Claudius Marcellinus. Extremo anni, quia Sp. Poſtumius conſul renunciaverat, peragrantem ſe propter quæſtiones utrumque littus Italiæ, deſertas colonias, Sipontum ſupero, Buxentum infero mari, inveniſſe. triumviri ad colonos eo ſcribendos ex Senatusconſulto ab T. Mænio prætore urbano creati ſunt, L. Scribonius Libo, M. Tuccius, Cn. Bæbius Tamphilus. Cum Perſeo rege & Macedonibus bellum quod imminebat, non unde plerique opinantur, nec ab ipſo Perſeo cauſſas cepit. inchoata initia à Philippo ſunt: & is ipſe, ſi diutius vixiſſet, id bellum geſſiſſet. Vna eum res, quum victo leges imponerentur, maximè angebat; quod qui Macedonum ab ſe defecerant in bello, in eos jus ſæviendi ademptum ei ab ſenatu erat: quum, quia rem integram Quintius in conditionibus pacis diſtulerat, non deſperaſſet impetrari poſſe. Antiocho rege deinde bello ſuperato ad Thermopylas, diviſis partibus, quum per eoſdem dies conſul Acilius Heracleam, Philippus Lamiam oppugnaſſet; capta Heraclea, quia juſſus abſcedere à mœnibus Lamiæ erat, Romaniſque oppidum deditum eſt, ægre eam rem tulerat. permulſit iram ejus conſul quod ad Naupactum ipſe feſtinans, quo ſe ex fuga Ætoli contulerant, Philippo permiſit, ut Athamaniæ & Amynandro bellum inferret: & urbes, quas Theſſalis Ætoli ademerant, regno adjiceret. Haud magno certamine & Amynandrum Athamania expulerat, & urbes aliquot receperat. Demetriadem quoque urbem validam, & ad omnia opportunam, & Magnetum gentem ſuæ ditionis fecit. inde & in Thracia quaſdam

dam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

dam urbes novæ atque inſuetæ libertatis vitio, ſeditionibus principum turbatas, partibus quæ domeſtico certamine vincerentur, adjungendo ſe, cepit. His 24
ſedata in præſentia regis ira in Romanos eſt. numquam tamen remiſit animum à colligendis in pace viribus, quibus, quandocumque data fortuna eſſet, ad bellum uteretur. Vectigalia regni, non fructibus tantum agrorum portoriiſque maritimis auxit: ſed metalla etiam & vetera intermiſſa recoluit, & nova multis locis inſtituit. ut vero antiquam multitudinem hominum, quæ belli cladibus amiſſa erat, reſtitueret; non ſobolem tantum ſtirpis parabat, cogendis omnibus procreare atque educare liberos: ſed Thracum etiam magnam multitudinem in Macedoniam traduxerat: quietuſque aliquamdiu à bellis omni cura in augendas regni opes intentus fuerat. Rediere deinde cauſſæ, quæ de integro iram moverent in Romanos. Theſſalorum & Perræborum querelæ de urbibus ſuis ab eo poſſeſſis, & legatorum Eumenis regis de Thraciis oppidis per vim occupatis, traductaque in Macedoniam multitudine, ita auditæ erant, ut eas non negligi ſatis appareret. Maxime moverat ſenatum, quod jam Æni & Maroneæ affectari poſſeſſionem audierant. minus Theſſalos curabant. Athamanes quoque legati venerunt; non partis amiſſæ, non finium jacturam querentes, ſed totam Athamaniam ſub jus judiciumque regis veniſſe. Et Maronitarum exules erant pulſi, quia libertatis cauſſam defendiſſent, ab regio præſidio. ii non Maroneam modo, ſed etiam Ænum in poteſtate nunciabant Philippi eſſe. Venerant & à Philippo legati ad purganda ea: qui, nihil niſi permiſſu Romanorum imperatorum factum, affirmabant. *Civitates Theſſalorum, Perræborum, & Magnetum, & cum Amynandro Athamanum gentem, in eadem cauſſa, qua Ætolos fuiſſe. Antiocho rege pulſo, occupatum oppugnandis Ætolicis urbibus conſulem, ad recipiendas eas civitates Philippum miſiſſe. armis ſubactos parere.* Senatus ne quid abſente rege ſtatueret, legatos ad eas controverſias diſceptandas miſit, Q. Cæcilium

lium Metellum, M. Bæbium Tamphilum, T. Sem-
pronium. quorum ſub adventum, ad Theſſalica
Tempe omnibus iis civitatibus, quibus cum rege
25 diſceptatio erat, concilium indictum eſt. Ibi quum
Romani legati diſceptatorum loco, Theſſali Perræ-
bique, & Athamanes, haud dubii accuſatores, Phi-
lippus ad audienda crimina tanquam reus, conſediſ-
ſent; pro ingenio quiſque eorum qui principes lega-
tionum erant, & gratia cum Philippo aut odio,
acerbius leniuſve egerunt. In controverſiam autem
veniebant, Philippopolis, Tricca, Phaloria, & Eu-
rymenæ, & cætera circa eas oppida; utrum Theſſa-
lorum juris, quum vi ademptæ poſſeſſæque ab Æto-
lis forent (nam Philippum Ætolis ademiſſe eas con-
ſtabat) an Ætolica antiquitus ea oppida fuiſſent. ita
enim Acilium regi conceſſiſſe, ſi Ætolorum fuiſſent:
& ſi voluntate, non vi atque armis coacti, cum
Ætolis eſſent. Ejuſdem formulæ diſceptatio de Per-
ræborum Magnetumque oppidis fuit. omnium enim
jura poſſidendo per occaſiones Ætoli miſcuerant.
Ad hæc, quæ diſceptationis erant, querelæ Theſſa-
lorum adjectæ, *quod ea oppida, ſi jam redderentur
ſibi, ſpoliata ac deſerta redditurus eſſet. nam præter
belli caſibus amiſſos, quingentos principes juventutis
in Macedoniam abduxiſſe, & opera eorum in ſervili-
bus abuti miniſteriis: & quæ reddiderit coactus Theſ-
ſalis, inutilia ut redderet, curaſſe. Thebas Phthias unum
maritimum emporium fuiſſe; quondam Theſſalis quæ-
ſtuoſum & frugiferum. Ibi navibus onerariis compa-
ratis regem, quæ præter Thebas Demetriadem cur-
ſum dirigerent; negotiationem maritimam omnem
eo avertiſſe. Iam ne à legatis quidem, qui jure gen-
tium ſancti ſint, violandis abſtinere. inſidias poſitas
euntibus ad T. Quintium. Itaque ergo in tantum
metum omnes Theſſalos conjectos, ut non in civita-
tibus ſuis, non in communibus gentis conciliis, quiſ-
quam hiſcere audeat. procul enim abeſſe libertatis au-
ctores Romanos: lateri adhærere gravem dominum;
prohibentem uti beneficiis populi Romani. Quid au-
tem, ſi vox libera non ſit, liberum eſſe? Nunc ſe fidu-*
cia

ia & præſidio legatorum ingemiſcere magis quam
oqui. niſi provideant aliquid Romani, quo & Græcis
Macedoniam accolentibus metus, & audacia Philippi
minuatur; nequicquam & illum victum, & ſe li-
beratos eſſe. Vt equum tenacem non parentem, frenis
aſperioribus caſtigandum eſſe. Hæc acerbe poſtremi:
quum priores leniter permulſiſſent iram ejus, peten-
tes, *Vt ignoſceret pro libertate loquentibus: & ut*
depoſita domini acerbitate aſſueſceret ſocium atque
amicum ſeſe præſtare. & imitaretur populum Roma-
num; qui caritate quam metu adjungere ſibi ſocios
mallet. Theſſalis auditis, Perræbi Gonnocondy-
lum, quod Philippus Olympiadem appellaverat,
Perræbiæ fuiſſe, & ut ſibi reſtitueretur, agebant.
& de Mallœa & Ericinio eadem poſtulatio erat.
Athamanes libertatem repetebant, & caſtella Athe-
næum & Pœtneum. Philippus, ut accuſatoris po- 26
tius quam rei ſpeciem haberet, & ipſe à querelis
orſus, *Menelaidem in Dolopia, quæ regni ſui fuiſ-*
ſet, Theſſalos vi atque armis expugnaſſe queſtus eſt.
item Petram in Pieria ab iiſdem Theſſalis Perræ-
biſque captam. Xynias quidem haud dubiè Ætoli-
cum oppidum ſibi eos contribuiſſe; & Paracheloida,
quæ ſub Athamania eſſet, nullo jure Theſſalorum
formulæ factam. Nam quæ ſibi crimina objiciantur,
de inſidiis legatorum, & maritimis portubus fre-
quentatis aut deſertis; alterum deridiculum eſſe,
ſe reddere rationem, quos portus mercatores aut nau-
tici petant; alterum mores ſuos reſpuere. tot annos
eſſe, per quos numquam ceſſaverint legati, nunc ad
imperatores Romanos, nunc Romam ad ſenatum cri-
mina de ſe deferre. quem unquam verbo violatum
eſſe? Semel ad Quintium euntibus inſidias dici fa-
ctas. ſed, quid iis acciderit, non adjici. Quærentium
quid falſo objiciant, quum veri nihil habeant, ea cri-
mina eſſe. Inſolenter & immodice abuti Theſſalos in-
dulgentia populi Romani; velut ex diutina ſiti ni-
mis avide meram haurientes libertatem. Ita ſervo-
rum modo præter ſpem repente manumiſſorum, li-
centiam vocis & linguæ experiri. & jactare ſeſe in-
ſecta-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ſectatione & convitiis dominorum. Elatus deinde ira adjecit, *Nondum omnium dierum ſolem occidiſſe.* Id minaciter dictum, non Theſſali modo in ſeſe, ſed etiam Romani acceperunt. & quum fremitus poſt eam vocem ortus, & tandem ſedatus eſſet; Perræborum inde Athamanumque legatis reſpondit, *Eandem de quibus illi agant, civitatum cauſſam eſſe. conſulem Acilium & Romanos ſibi dediſſe eas, quum hoſtium eſſent. Si ſuum munus qui dediſſent, adimere velint, ſcire ſe cedendum eſſe: ſed meliori ac fideliori amico, in gratiam levium & inutilium ſociorum injuriam eos eſſe facturos. Nec enim ullius rei minus diuturnam eſſe gratiam, quam libertatis: præſertim apud eos, qui male utendo eam corrupturi ſint.* Cauſſa cognita, pronunciaverunt legati, *Placere deduci præſidia Macedonum ex iis urbibus: & antiquis Macedoniæ terminis regnum finiri. De injuriis, quas ultro citroque illatas querantur; quo modo inter eas gentes & Macedonas diſceptetur; formulam juris ex-*
27 *ſequendi conſtituendam eſſe.* Inde graviter offenſo rege, Theſſalonicen ad cognoſcendum de Thraciæ urbibus proficiſcuntur. ibi legati Eumenis: *Si liberas eſſe Ænum & Maroneam velint Romani, nihil ſui pudoris eſſe ultra dicere, quam ut admoneant; re, non verbo eos liberos relinquant, nec ſuum munus intercipi ab illo patiantur. Sin autem minor cura ſit civitatum in Thracia poſitarum; multo verius eſſe, quæ ſub Antiocho fuerint, præmia belli Eumenem quam Philippum habere; vel pro patris Attali meritis bello, quod adverſus Philippum ipſum geſſerit populus Romanus; vel ſuis, quod Antiochi bello terra marique laboribuſque periculiſque omnibus interfuerit. Habere eum præterea decem legatorum in eam rem præjudicium. qui quum Cherſonneſum Lyſimachiamque dederint, Maroneam quoque atque Ænum profecto dediſſe. quæ ipſa propinquitate regionis velut appendices majoris muneris eſſent. Nam Philippum quidem quo aut merito in populum Romanum, aut jure imperii, quum tam procul à finibus Macedoniæ abſint, civitatibus his præſidia impoſuiſſe? Vocari Ma-*
roni-

nitas juberent. ab iis certiora omnia de ſtatu civi-
tum earum ſcituros. Legati Maronitarum vocati,
Non uno loco tantum urbis præſidium regium eſſe,
cut in aliis civitatibus, dixerunt, ſed pluribus ſimul:
plenam Macedonum Maroneam eſſe. Itaque do-
inari aſſentatores regios. his ſolis loqui & in ſenatu
in concionibus licere. eos omnes honores & capere
ſos, & dare aliis. Optimum quemque, quibus liber-
tis, quibus legum cura ſit, aut exulare pulſos patria,
ut inhonoratos & deterioribus obnoxios ſilere. De jure
tiam finium pauca adjecerunt: Q. Fabium Labeo-
em, quum in regione ea fuiſſet, direxiſſe finem Phi-
ppo veterem viam regiam, quæ ad Thraciæ Paroreiam
beat; nuſquam ad mare declinantem. Philippum
ovam poſtea deflexiſſe viam, qua Maronitarum ur-
es agroſque amplectatur. Ad ea Philippus longe 28
liam, quam adverſus Theſſalos Perræboſque nu-
er, ingreſſus diſſerendi viam. Non cum Maronitis,
nquit, mihi aut cum Eumene diſceptatio eſt; ſed
tiam vobiſcum Romani. à quibus nihil æqui me im-
etrare jam diu animadverto. Civitates Macedo-
um quæ à me inter inducias defecerant, reddi mihi
quum cenſebam; non quia magna acceſſio ea regni
utura eſſet (ſunt enim & parva oppida, & in fini-
us extremis poſita) ſed quia multum ad reliquos
Macedonas continendos exemplum pertinebat. nega-
um eſt mihi. Bello Ætolico Lamiam oppugnare juſ-
us à conſule Manio Acilio, quum diu fatigatus ibi
ræliis operibuſque eſſem; tranſcendentem me jam
muros, à capta prope urbe revocavit conſul, & abdu-
ere copias inde coegit. Ad hujus ſolatium injuriæ
ermiſſum eſt, ut Theſſaliæ Perræbiæque & Athama-
um, reciperem quædam caſtella magis quam urbes.
a quoque ipſa vos mihi, Q. Cæcili, paucos ante dies
demiſtis. Pro non dubio paulo ante, ſi Diis placet,
egati Eumenis ſumebant, quæ Antiochi fuerunt, Eu-
menem æquius eſſe quam me habere. id ego aliter lon-
e judico eſſe. Eumenes enim non niſi viciſſent Ro-
mani, ſed niſi bellum geſſiſſent, manere in regno ſuo
non potuit. Itaque ille veſtrum meritum habet, non

vos

illius: mei autem regni tantum aberat ut ulla pars in diſcrimine fuerit, ut tria millia talentûm, & quinquaginta tectas naves, & omnes Græciæ civitates, quas antea tenuiſſem, pollicentem ultro Antiochum in mercedem ſocietatis, ſim aſpernatus. hoſtemque ei me eſſe prius etiam, quam Manius Acilius exercitum in Græciam trajiceret, præ me tuli: & cum eo conſule belli partem, quamcunque mihi delegavit, geſſi. & inſequenti conſuli L. Scipioni, quum terra ſtatuiſſet ducere exercitum ad Helleſpontum, non iter tantum per regnum noſtrum dedi, ſed vias etiam munivi, pontes feci, commeatus præbui: nec per Macedoniam tantum, ſed per Thraciam, ubi etiam inter cætera pax quoque præſtanda à barbaris erat. Pro hoc ſtudio meo erga vos, ne dicam merito, utrum adjicere vos Romani aliquid, & amplificare & augere regnum meum munificentia veſtra oportebat, an quæ haberem aut meo jure, aut beneficio veſtro, eripere? id quod nunc facitis. Macedonum civitates, quas regni mei fuiſſe fatemini, non reſtituuntur. Eumenes, tanquam ad Antiochum, ſpoliandum me venit. &, ſi Diis placet, decem legatorum decretum calumniæ impudentiſſimæ prætendit; quo maxime & refelli & coargui poteſt. Diſertiſſime enim planiſſimeque in eo ſcriptum eſt; Cherſonneſum & Lyſimachiam Eumeni dari. Ubi tandem Ænus, & Maronea, & Thraciæ civitates aſſcriptæ ſunt? quod ab illis ne poſtulare quidem eſt auſus, id apud vos, tamquam ab illis impetraverit, obtinebit? Quo in numero me apud vos eſſe velitis, refert. Si tanquam inimicum & hoſtem inſectari propoſitum eſt; pergite, ut cœpiſtis, facere. Sin aliquis reſpectus eſt mei, ut ſocii atque amici regis;
29 *deprecor, ne me tanta injuria dignum judicetis.* Movit aliquantum oratio regis legatos. itaque medio reſponſo rem ſuſpenderunt: *Si decem legatorum decreto Eumeni datæ civitates eæ eſſent, nihil ſe mutare. ſi Philippus bello cepiſſet eas, præmium victoriæ jure belli habiturum. ſi neutrum eorum foret, placere cognitionem ſenatui reſervari: & ut omnia in integro manerent, præſidia, quæ in iis urbibus ſint, deduci.*

Hæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

æ cauſſæ maxime animum Philippi alienaverunt
Romanis. ut non à Perſeo filio ejus novis cauſſis
otum, ſed ob has à patre bellum relictum filio
eri poſſit. Romæ nulla belli Macedonici ſuſpi-
 erat. L. Manlius proconſul ex Hiſpania redie-
. cui poſtulanti ab ſenatu in æde Bellonæ trium-
um rerum geſtarum magnitudo impetrabilem fa-
bat: exemplum obſtabat; quod ita comparatum
ore majorum erat, ne quis, qui exercitum non de-
taſſet, triumpharet, niſi perdomitam pacatamque
vinciam tradidiſſet ſucceſſori. medius tamen ho-
s Manlio habitus, ut ovans urbem iniret. Tulit
onas aureas quinquaginta duas: auri præterea
ndo centum viginti duo: argenti ſedecim millia
centa: & pronunciavit in ſenatu, decem millia
ndo argenti, & octoginta auri Q. Fabium quæ-
rem advehere. id quoque ſe in ærarium illatu-
m. Magnus motus ſervilis eo anno in Apulia
t. Tarentum provinciam L. Poſtumius prætor
bebat. Is de paſtorum conjuratione, qui vias la-
ciniis paſcuaque publica infeſta habuerant, quæ-
onem ſevere exercuit, ad ſeptem millia homi-
m condemnavit: multi inde fugerunt: de multis
mptum eſt ſupplicium. Conſules diu retenti ad
em delectibus, tandem in provincias profecti
t. Eodem anno in Hiſpania prætores C. Calpur- 30
s & L. Quintius, quum primo vere ex hibernis
pias eductas in Beturia junxiſſent, in Carpeta-
m, ubi hoſtium caſtra erant, progreſſi ſunt; com-
ni animo conſilioque parati rem gerere. Haud
cul Hippone & Toleto urbibus, inter pabulato-
pugna orta eſt. quibus dum utrimque ſubvenitur
ſtris, paulatim omnes copiæ in aciem eductæ
t. In eo tumultuario certamine, & loca ſua &
us pugnæ pro hoſte fuere. duo exercitus Romani
, atque in caſtra compulſi ſunt. non inſtitere per-
is hoſtes. Prætores Romani, ne poſtero die ca-
 oppugnarentur, ſilentio proximæ noctis tacito
no exercitum abduxerunt. Luce prima Hiſpani
 inſtructa ad vallum acceſſerunt, vacuaque

præter

præter ſpem caſtra ingreſſi, quæ derelicta inter nocturnam trepidationem erant, diripuerunt: regreſſique in ſua caſtra, paucos dies quietis ſtativis manſerunt. Romanorum ſociorumque, in prælio fugaque, ad quinque millia occiſa; quorum ſe ſpoliis hoſtes armarunt. inde ad Tagum flumen profecti ſunt. Prætores interim Romani, omne id tempus contrahendis ex civitatibus ſociis Hiſpanorum auxiliis, reficiendiſque ab terrore adverſæ pugnæ militum animis, conſumpſerunt. ubi ſatis placuêre vires, & jam miles quoque, ad delendam priorem ignominiam, hoſtem poſcebat; duodecim millia paſſuum ab Tago flumine poſuerunt caſtra. inde tertia vigilia ſublatis ſignis, quadrato agmine principio lucis ad Tagi ripam pervenerunt. Trans fluvium in colle hoſtium caſtra erant. extemplo qua duobus locis vada nudabat amnis, dextera parte Calpurnius, læva Quintius exercitum traduxerunt: quieto hoſte, dum miratur ſubitum adventum, conſultatque; qui tumultum injicere trepidantibus in ipſo tranſitu amnis potuiſſet. Interim Romani impedimentis quoque omnibus traductis contractiſque in unum locum, quia jam moveri videbant hoſtem, nec ſpacium erat caſtra communiendi, aciem inſtruxerunt. in medio locatæ quinta Calpurnii legio, & octava Quintii. id robur toto exercitu erat. Campum apertum uſque ad hoſtium caſtra habebant liberum
31 à metu inſidiarum. Hiſpani poſteaquam in citeriore ripa duo Romanorum agmina conſpexerunt, ut, priuſquam ſe jungere atque inſtruere poſſent, occuparent eos, caſtris repente effuſi curſu ad pugnam tendunt. Atrox in principio prælium fuit; & Hiſpanis recenti victoria ferocibus, & inſueta ignominia milite Romano accenſo. acerrime media acies, duæ fortiſſimæ legiones, dimicabant; quos quum aliter moveri loco non poſſe hoſtis cerneret, cuneo inſtitit pugnare: & uſque plures confertioreſque, medios urgebant. Ibi poſteaquam laborare aciem Calpurnius prætor vidit, T. Quintilium Varum, L. Juventium Thalnam legatos, ad ſingulas legiones

es adhortandas propere mittit. Docere & monere
bet, *in illis ſpem omnem vincendi & retinendæ Hi-
aniæ eſſe. Si illi loco cedant, neminem ejus exerci-
s non modo Italiam, ſed ne Tagi quidem ulteriorem
pam, umquam viſurum.* ipſe cum equitibus dua-
m legionum paululum circumvectus, in cuneum
ſtium, qui mediam urgebat aciem, ab latere in-
rrit. Quintius cum ſuis equitibus alterum hoſtium
tus invadit: ſed longe acrius Calpurniani equites
gnabant, & prætor ipſe ante alios. nam & pri-
us hoſtem percuſſit, & ita ſe immiſcuit mediis,
t vix, utrius partis eſſet, noſci poſſet. & equites
ætoris eximia virtute, & equitum pedites accenſi
nt. Pudor movit primos centuriones, qui inter
la hoſtium prætorem conſpexerunt. Itaque urgere
gniferos pro ſe quiſque, jubere inferre ſigna, &
nfeſtim militem ſequi. Renovatur ab omnibus
amor. impetus fit velut ex ſuperiore loco. Haud
cus ergo quam torrentis modo fundunt ſternunt-
ue perculſos, nec ſuſtinere alii ſuper alios inferen-
s ſeſe poſſunt. Fugientes in caſtra equites perſecuti
nt, & permiſti turbæ hoſtium intra vallum pene-
averunt. ubi ab relictis in præſidio caſtrorum præ-
um inſtauratum: coactique ſunt Romani equites
eſcendere ex equis. Dimicantibus iis legio quinta
pervenit: deinde, ut quæque potuerant, copiæ
ffluebant. Cæduntur paſſim Hiſpani per tota ca-
ra: nec plus quam quatuor millia hominum effu-
erunt. inde tria millia ferè, qui arma retinuerant,
ontem propinquum ceperunt: mille ſemiermes
axime per agros palati ſunt. Supra triginta quin-
ue millia hoſtium fuerant, ex quibus tam exigua
ars pugnæ ſuperfuit. ſigna capta centum triginta
ria. Romani ſociique paulo plus ſexcenti, & pro-
incialium auxiliorum centum quinquaginta fermè
eciderunt. tribuni militum quinque amiſſi, &
auci equites Romani, cruentæ maxime victoriæ
peciem fecerunt. in caſtris hoſtium, quia ipſis ſpa-
ium ſua communiendi non fuerat, manſerunt. Pro
oncione poſtero die laudati, donatique à C. Cal-

 purnio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

purnio equites, phaleris. pronunciavitque, eorum maxime opera hoſtes fuſos, caſtra capta & expugnata eſſe. Quintius alter prætor ſuos equites catellis ac fibulis donavit. donati & centuriones ex utriuſque exercitu permulti; maxime qui mediam aciem tenuerunt. Conſules delectibus aliiſque, quæ Romæ
32 agenda erant, peractis rebus, in Ligures provinciam exercitum duxerunt. Sempronius à Piſis profectus in Apuanos Ligures, vaſtando agros, urendoque vicos & caſtella eorum, aperuit ſaltum uſque ad fluvium Macram & Lunæ portum. Hoſtes montem, antiquam ſedem majorum ſuorum, ceperunt. & inde, ſuperata locorum iniquitate, prælio dejecti ſunt. Et Ap. Claudius felicitatem virtutemque collegæ in Liguribus Ingaunis æquavit ſecundis aliquot præliis. ſex præterea oppida eorum expugnavit: multa millia hominum in iis cepit: belli auctores tres & quadraginta ſecuri percuſſit. Iam comitiorum appetebat tempus. prior tamen Claudius quam Sempronius, cui ſors comitia habendi obtigerat, Romam venit; quia P. Claudius frater ejus conſulatum petebat. Competitoreſque habebat patricios L. Æmilium, Q. Fabium Labeonem, Ser. Sulpicium Galbam, veteres candidatos. & ab repulſis eo magis debitum, quia primo negatus erat, honorem repetentes. etiam quia plus quam unum ex patriciis creari non licebat, arctior petitio quatuor petentibus erat. Plebeji quoque gratioſi homines petebant, L. Porcius, Q. Terentius Culleo, Cn. Bæbius Tamphilus. & ii repulſi, in ſpem impetrandi tandem aliquando honoris, dilati. Claudius unus ex omnibus novus candidatus erat. Opinione hominum haud dubiè deſtinabantur Q. Fabius Labeo, & L. Porcius Licinus. ſed Claudius conſul ſine lictoribus cum fratre toto foro volitando, clamantibus adverſariis, & majore parte ſenatus, *meminiſſe eum debere, prius ſe conſulem populi Romani, quam fratrem P. Claudii eſſe: quin ille ſedens pro tribunali aut arbitrum, aut comitiorum tacitum ſpectatorem ſe præberet;* coerceri tamen ab effuſo ſtudio nequiit. Magnis conten-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

tentionibus tribunorum quoque plebis, qui aut con-
tra conſulem, aut pro ſtudio ejus pugnabant, comi-
tia aliquoties turbata : donec pervicit Appius, ut de-
jecto Fabio fratrem traheret. Creatus P. Claudius
Pulcher, præter ſpem ſuam & cæterorum. locum
ſuum tenuit L. Porcius Licinus, quia moderatis ſtu-
diis, non vi Claudiana, inter plebejos certatum eſt.
Prætorum inde comitia ſunt habita. C. Decimius
Flavus, P. Sempronius Longus, P. Cornelius Cethe-
gus, Q. Nævius Matho, C. Sempronius Blæſus, A.
Terentius Varro, prætores facti. Hæc eo anno quo
Ap. Claudius, M. Sempronius conſules fuerunt, do-
mi militiæque geſta. Principio inſequentis anni, P. 33
Claudio, L. Porcio conſulibus, Q. Cæcilius, M. Bæ-
bius, & T. Sempronius, qui ad diſceptandum inter
Philippum & Eumenem reges, Theſſalorumque ci-
vitates, miſſi erant, legationem renuntiarunt; regum
quoque eorum civitatumque legatos in ſenatum in-
troduxerunt. Eadem utrimque iterata quę dicta apud
legatos in Græcia erant. Aliam deinde legationem
novam Patres, cujus princeps Ap. Claudius fuit, in
Macedoniam & in Græciam decreverunt: ad viſen-
dum, redditæne civitates Rhodiis & Theſſalis &
Perræbis eſſent. Iiſdem mandatum, ut ab Æno &
Maronea præſidia deducerentur, maritimaq; omnis
Thraciæ ora à Philippo & Macedonibus liberaretur.
Peloponneſum quoque adire juſſi; unde prior lega-
tio diſceſſerat incertiore ſtatu rerum, quam ſi non
veniſſent. nam ſuper cætera etiam ſine reſponſo di-
miſſi, nec datum petentibus erat Achæorum conci-
lium. De qua re querente graviter Q. Cæcilio, ſimul
Lacedæmoniis deplorantibus mœnia diruta, abductā
plebem in Achaiam & venundatam: ademptas, qui-
bus ad eam diē civitas ſtetiſſet, Lycurgi leges: Achæi
maxime concilii negati crimen excuſabant, recitan-
do legem: quæ, niſi belli paciſve cauſſa, & quum le-
gati ab ſenatu cum literis, aut ſcriptis mandatis veni-
rent, vetaret indici concilium. Ea ne poſtea excuſa-
tio eſſet, oſtendit ſenatus, curæ iis eſſe debere, ut
Romanis legatis ſemper adeundi concilium gentis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

poteſtas fieret: quemadmodum & illis, quoties
34 vellent, ſenatus daretur. Dimiſſis iis legationibus,
Philippus à ſuis certior factus, cedendum civitatibus, deducendaque præſidia eſſe; infenſus omnibus, in Maronitas iram effundit. Onomaſto, qui præerat maritimæ oræ, mandat, ut partis adverſæ principes interficeret. Ille per Caſandrum quendam, unum ex regiis jam diu habitantem Maroneæ, nocte Thracibus intromiſſis, velut in bello capta urbe, cædem fecit. Id apud Romanos legatos querentes, *tam crudeliter adverſus innoxios Maronitas, tam ſuperbe adverſus populum Romanum factum, ut, quibus libertatem reſtituendam ſenatus cenſuiſſet, ii pro hoſtibus trucidarentur;* abnuebat *quicquam eorum ad ſe, aut quemquam ſuorum pertinere. Seditione inter ipſos dimicatum, quum alii ad ſe, alii ad Eumenem civitatem traherent. id facile ſcituros eſſe, ſi percunctarentur ipſos Maronitas:* haud dubius, perculſis omnibus terrore tam recentis cædis, neminem hiſcere adverſus ſe auſurum. Negare Appius, *Rem evidentem pro dubia quærendam. ſi ab ſe culpam removere vellet, Onomaſtum & Caſandrum, per quos acta res diceretur, mitteret Romam, ut eos ſenatus percunctari poſſet.* Primo adeo perturbavit ea vox regem, ut non color, non vultus ei conſtaret. deinde collecto tandem animo, *Caſandrum, qui Maroneæ fuiſſet, ſi utique vellent, ſe miſſurum dixit. Ad Onomaſtum quidem quid eam rem pertinere? qui non modo Maroneæ, ſed ne in regione quidem propinqua fuiſſet?* Et parcebat magis Onomaſto honoratiori amico, & eundem indicem haud paulo plus timebat: quia & ipſe ſermonem cum eo contulerat, & multorum talium miniſtrum & conſcium habebat. Caſander quoque, miſſis qui per Epirum ad mare proſequerentur eum, ne qua indicium emanaret, veneno creditur
35 tur ſublatus. Et legati à Philippi colloquio ita digreſſi ſunt, ut præ ſe ferrent, nihil eorum ſibi placere: & Philippus minime quin rebellandum eſſet dubius, quia tamen immaturæ ad id vires erant, ad moram interponendam Demetrium, minorem filium,

lium, mittere Romam, ſimul ad purganda crimina, ſimul ad deprecandam iram ſenatus, ſtatuit: ſatis credens ipſum etiam juvenem, quod Romæ obſes ſpecimen regiæ indolis dediſſet, aliquid momenti facturum. Interim per ſpecimen auxilii Byzantiis ferendi, re ipſa ad terrorem regulis Thracum injiciendum profectus, perculſis iis uno prælio, & Amadoco duce capto, in Macedoniam rediit, miſſis ad accolas Iſtri fluminis barbaros, ut in Italiam irrumperent, ſollicitandos. Et in Peloponneſo adventus Romanorum legatorum, qui ex Macedonia in Achaiam ire juſſi erant, exſpectabatur: adverſus quos ut præparata conſilia haberent, Lycortas prætor concilium indixit. Ibi de Lacedæmoniis actum. *Ex hoſtibus eos accuſatores factos. & periculum eſſe, ne victi magis timendi forent, quam bellantes fuiſſent. quippe in bello ſociis Romanis Achæos uſos: nunc eoſdem Romanos æquiores Lacedæmoniis quam Achæis eſſe: ubi Areus etiam & Alcibiades, ambo exules ſuo beneficio reſtituti, legationem Romam adverſus gentem Achæorum ita de ipſis meritam ſuſcepiſſent, adeoque infeſta oratione uſi eſſent, ut patria pulſi, non reſtituti in eam, viderentur.* Clamor undique ortus, referret nominatim de iis. & quum omnia ira, non conſilio gererentur, capitis damnati ſunt. Paucos poſt dies Romani legati venerunt. his Clitore in
Arcadia datum eſt concilium. Priuſquam agerent 36
quicquam, terror Achæis injectus erat & cogitatio, quam non ex æquo diſceptatio futura eſſet; quod Areum & Alcibiadem, capitis ab ſe in concilio proximo damnatos, cum legatis videbant: nec hiſcere quiſquam audebat. Appius ea, quæ apud ſenatum queſti erant Lacedæmonii, diſplicere ſenatui oſtendit. *Cædem primum ad conflictum factam eorum, qui à Philopœmene ad cauſam dicendam evocati veniſſent: deinde quum in homines ita ſævitum eſſet, ne in ulla parte crudelitas eorum ceſſaret, muros dirutos urbis nobiliſſimæ eſſe, leges vetuſtiſſimas abrogatas, inclytamque per gentes Lycurgi diſciplinam ſublatam.* Hæc quum Appius dixiſſet, Lycortas, & quia præ-

tor, & quia Philopœmenis, auctoris omnium quæ Lacedæmone acta fuerant, factionis erat, ita reſpondit: *Difficilior nobis, Ap. Claudi, apud vos oratio eſt, quam Romæ nuper apud ſenatum fuit. Tunc enim Lacedæmoniis accuſantibus reſpondendum erat: nunc à vobis ipſis accuſati ſumus, apud quos cauſſa dicenda eſt, quam iniquitatem conditionis ſubimus illa ſpe, judicis animo te auditurum eſſe, poſita contentione, qua paulo ante egiſti. Ego certe, quum ea, quæ & hic antea apud Q. Cæcilium, & poſtea Romæ queſti ſunt Lacedæmonii, à te paulo ante relata ſint, non tibi ſed illis me apud te reſpondere credam. Cædem objicitis eorum, qui a Philopœmene prætore evocati ad cauſſam dicendam interfecti ſunt. Hoc ego crimen non modo à vobis Romani, ſed ne apud vos quidem nobis objiciendum fuiſſe arbitror. Quid ita? quia in veſtro fœdere erat, ut maritimis urbibus abſtinerent Lacedæmonii. Quo tempore armis captis urbes, à quibus abſtinere juſsi erant, nocturno impetu occupaverunt; ſi T. Quintius, ſi exercitus Romanus, ſicut antea in Peloponneſo fuiſſet, eo nimirum capti & oppreſsi confugiſſent. quum vos procul eſſetis, quo alio, niſi ad nos ſocios veſtros, quos antea Gythio opem ferenteis, quos Lacedæmonem vobiſcum ſimili de cauſſa oppugnanteis viderant, confugerent? Pro vobis igitur juſtum piumque bellum ſuſcepimus. quod quum alii laudent, reprehendere ne Lacedæmonii quidem poſsint, Dii quoque ipſi comprobaverint, qui nobis victoriam dederunt; quonam modo ea, quæ belli jure acta ſunt, in diſceptationem veniunt? quorum tamen maxima pars nihil pertinet ad nos. Noſtrum eſt, quod evocavimus eos ad cauſam dicendam, qui ad arma multitudinem exciverant, qui expugnaverant maritima oppida, qui diripuerant, qui cædem principum fecerant? Quod vero illi venientes in caſtra interfecti ſunt; veſtrum eſt, Areu & Alcibiade, qui nunc nos, ſi Diis placet, accuſatis, non noſtrum. Exules Lacedæmoniorum, quo in numero hi quoque duo fuerunt & tunc vobiſcum erant, quod domicilio ſibi delegerant maritima oppida, ſe petitos credentes; in eos quorum opera patria extorres, ne in tuto quidem exilio poſſe*

con-

conſeneſcere ſe indignabantur, impetum fecerunt. Lacedæmonii igitur Lacedæmonios, non Achæi, interfecerunt. nec, jure an injuria cæſi ſint, argumentari
refert. At enim illa certe veſtra ſunt, Achæi, quod 37
leges diſciplinamque vetuſtiſſimam Lycurgi ſuſtuliſtis, quod muros diruiſtis. Quæ utraque ab iiſdem objici qui poſſunt; quum muri Lacedæmoniis non ab Lycurgo, ſed paucos ante annos ad diſſolvendam Lycurgi diſciplinam exſtructi ſint? Tyranni enim nuper eos, arcem & munimentum ſibi, non civitati, paraverunt. Et ſi exiſtat hodie ab inferis Lycurgus, gaudeat ruinis eorum; & nunc ſe patriam & Spartam antiquam agnoſcere dicat. Non Philopœmenem exſpectare, nec Achæos, ſed vos ipſi Lacedæmonii veſtris manibus amoliri & diruere omnia tyrannidis veſtigia debuiſtis. Veſtræ enim illæ deformes veluti cicatrices ſervitutis erant: & quum ſine muris per octingentos prope annos liberi, aliquando etiam principes Græciæ fuiſſetis, muris velut compedibus circumdatis vincti per centum annos ſerviſtis. Quod ad leges ademptas attinet: ego antiquas Lacedæmoniis leges tyrannos ademiſſe arbitror. nos non ſuas ademiſſe, quas non habebant, ſed noſtras leges dediſſe: nec male conſuluiſſe civitati, quum concilii noſtri eam fecerimus, & nobis miſcuerimus, ut corpus unum & concilium totius Peloponneſi eſſet. Tunc, opinor, ſi aliis ipſi legibus viveremus, alias iſtis injunxiſſemus, queri, ſe iniquo jure eſſe, & indignari poſſent. Scio ego, Appi Claudi, hanc orationem, qua ſum adhuc uſus, neque ſociorum apud ſocios neque liberæ gentis eſſe: ſed ſervorum verius diſceptantium apud dominos. Nam ſi non vana illa vox præconis fuit, qua liberos eſſe omnium primos Achæos juſſiſtis, ſi fœdus ratum eſt, ſi ſocietas & amicitia ex æquo obſervatur; cur ego, quid Capua capta feceritis Romani, non quæro, vos rationem repoſcitis, quid Achæi Lacedæmoniis bello victis fecerimus? Interfecti aliqui ſunt, finge à nobis. Quid? vos ſenatores Campanos ſecuri non percuſſiſtis? Muros diruimus. vos non muros tantum, ſed urbem & agros ademiſtis. Specie, inquis, æquum eſt fœdus apud Achæos, re precaria libertas:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

apud Romanos etiam imperium eſt. Sentio Appi: & ſi non oportet, non indignor; ſed oro vos, quantumlibet interſit inter Romanos & Achæos, modo ne in æquo hoſtes veſtri noſtrique apud vos ſint, ac nos ſocii: imo ne meliore jure ſint. Nam ut in æquo eſſent, nos fecimus, quum leges iis noſtras dedimus, quum, ut Achæi concilii eſſent, effecimus. Parum eſt victis, quod victoribus ſatis eſt. plus poſtulant hoſtes, quam ſocii habent. Quæ jurejurando, quæ monumentis literarum in lapide inſculptis in æternam memoriam ſancta atque ſacrata ſunt, ea cum perjurio noſtro tollere parant. Veremur quidem vos, Romani, & ſi ita vultis, etiam timemus: ſed plus & veremur & timemus Deos immortales. Cum aſſenſu maximæ partis eſt auditus, & locutum omnes pro majeſtate magiſtratus, cenſebant: ut facile appareret, molliter agendo dignitatem ſuam tenere Romanos non poſſe. Tum Appius ſuadere ſe magnopere Achæis dixit, ut, dum liceret voluntate ſua facere, gratiam inirent, ne mox inviti & coacti facerent. Hæc vox audita quidem cum omnium gemitu eſt, ſed metum injecit imperata recuſandi. id modo petierunt, ut Romani, quæ viderentur, de Lacedæmoniis mutarent, nec Achæos religione obſtringerent, irrita ea, quæ jurejurando ſanxiſſent, faciendi. damnatio tantum Arei & Alcibiadis, quæ nuper facta erat,

38 ſublata eſt. Romæ principio ejus anni quum de provinciis conſulum & prætorum actum eſſet, conſulibus Ligures, quia bellum nuſquam alibi erat, decreti. Prætores, C. Decimius Flavus urbanam, P. Cornelius Cethegus inter cives & peregrinos, ſortiti ſunt. C. Sempronius Blæſus Siciliam, Q. Nævius Matho Sardiniam, & ut idem de veneficiis quæreret, A. Terentius Varro Hiſpaniam citeriorem, P. Sempronius Longus Hiſpaniam ulteriorem. De iis duabus provinciis legati per id fere tempus, L. Juventius Thalna, & T. Quintilius Varus, venerunt. qui, quantum bellum jam profligatum in Hiſpania eſſet, ſenatu edocto, poſtularunt ſimul, ut pro rebus tam proſpere geſtis Diis immortalibus habe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

retur honos, & ut prætoribus exercitum deportare liceret. Supplicatio in biduum decreta eſt. de legionibus deportandis, quum de conſulum prætorumque exercitibus ageretur, rem integram referri juſſerunt. Paucos poſt dies conſuli in Ligures binæ legiones, quas Appius Claudius & M. Sempronius habuerant, decretæ ſunt. De exercitibus Hiſpanienſibus magna contentio fuit inter novos prætores & amicos abſentium, Calpurnii Quintiique. Vtraque cauſſa tribunos plebis, utraque conſules habebat. ii ſe interceſſuros Senatusconſulto, ſi deportandos cenſerent exercitus, denuntiabant; illi, ſi hæc interceſſio fieret, nullam rem aliam ſe decerni paſſuros. Victa poſtremo abſentium gratia eſt, & Senatusconſultum factum, *Vt prætores quatuor millia peditum Romanorum ſcriberent, quadringentos equites, & quinque millia ſociorum peditum Latini nominis, quingentos equites, quos ſecum in Hiſpaniam portarent. quum eas legiones quatuor deſcripſiſſent, quod plus quam quina millia peditum, treceni equites, in ſingulis legionibus eſſet, dimitterent: eos primum, qui emerita ſtipendia haberent, deinde, ut cujuſque fortiſſima opera Calpurnius & Quintius in prælio uſi eſſent.* Hac ſedata contentione, alia ſubinde C. De- 39
cimii Prætoris morte exorta eſt. Cn. Sicinius, & L. Puppius, qui ædiles proximo anno fuerant, & C. Valerius Flamen Dialis, & Q. Fulvius Flaccus (is quia ædilis curulis deſignatus erat, ſine toga candida, ſed maxima ex omnibus contentione) petebant. certamenque ei cum flamine erat. & poſteaquam primo æquare, mox ſuperare etiam eſt viſus, pars tribunorum plebis negare, rationem ejus habendam eſſe, quod duos ſimul unus magiſtratus præſertim curules, neque capere poſſet, nec gerere: pars legibus eum ſolvi æquum cenſere, ut, quem vellet, prætorem creandi, populo poteſtas fieret. L. Portius conſul primo in ea ſententia eſſe, ne nomen ejus acciperet. deinde ut ex auctoritate ſenatus idem faceret, convocatis Patribus, *referre ſe ad eos* dixit, *quod nec jure ullo, nec exemplo tolerabili liberæ civi-*

civitati ædilis curulis deſignatus præturam peteret: ſibi, niſi quid aliud iis videretur, in animo eſſe è lege comitia habere. Patres cenſuerunt, uti L. Portius conſul cum Q. Fulvio ageret, ne impedimento eſſet, quo minus comitia Prætoris in locum C. Decimii ſubrogandi è lege haberentur. Agenti conſuli ex Senatuſconſulto, reſpondit Flaccus, *nihil, quod ſe indignum eſſet, facturum.* Medio reſponſo ſpem ad voluntatem interpretantibus fecerat; ceſſurum Patrum auctoritati eſſe. Comitiis acrius etiam quam ante petebat, criminando, extorqueri ſibi à conſule & ſenatu, populi Romani beneficium, & invidiam geminati honoris fieri: tanquam non appareret, ubi deſignatus Prætor eſſet extemplo ædilitate ſe abdicaturum. Conſul cum & pertinaciam petentis creſcere, & favorem populi magis magiſque in eum inclinari cerneret, dimiſſis comitiis ſenatum vocavit. cenſuerunt frequentes, quoniam Flaccum auctoritas Patrum nihil moviſſet, ad populum cum Flacco agendum. Concione advocata quum egiſſet conſul; ne tum quidem de ſententia motus, gratias populo Romano egit, quod tanto ſtudio, quotieſcunque declarandæ voluntatis poteſtas facta eſſet, Prætorem ſe voluiſſet facere. Ea ſibi ſtudia civium ſuorum deſtituere non in animo eſſe. Hæc vero tam obſtinata vox, tantum ei favorem accendit, ut haud dubius Prætor eſſet; ſi conſul accipere nomen vellet. Ingens certamen tribunis & inter ſe ipſos, & cum conſule fuit: donec ſenatus à conſule eſt habitus, decretumque: quoniam prætoris ſubrogandi comitia ne legibus fierent, pertinacia Q. Flacci, & prava ſtudia hominum impedirent, ſenatum cenſere ſatis prætorum eſſe: P. Cornelius utramque in urbe juriſdictionem haberet, Apollinique ludos faceret.

40 His comitiis prudentia & virtute ſenatus ſublatis, alia majoris certaminis, quo & majore de re, & inter plures potentioreſque viros, ſunt exorta. Cenſuram ſumma contentione petebant L. Valerius Flaccus, P. & L. Scipiones, Cn. Manlius Vulſo, L. Furius Purpureo, patricii: plebeii autem, M. Porcius

Cato,

Cato, M. Fulvius Nobilior, Tib. & M. Sempronii,
Longus & Tuditanus. ſed omneis patricios ple-
bejoſque nobiliſſimarum familiarum M. Porcius
longe anteibat. in hoc viro tanta vis animi ingenii-
que fuit, ut, quocumque loco natus eſſet, fortunam
ſibi ipſe facturus fuiſſe videretur. Nulla ars, neque
privatæ, neque publicæ rei gerendæ, ei defuit. Vr-
banas ruſticaſque res pariter callebat. Ad ſummos
honores alios ſcientia juris, alios eloquentia, alios
gloria militaris provexit. huic verſatile ingenium ſic
pariter ad omnia fuit, ut natum ad id unum diceres,
quodcumque ageret. In bello manu fortiſſimus,
multiſque inſignibus clarus pugnis. idem poſtea-
quam ad magnos honores pervenit, ſummus impe-
rator: idem in pace, ſi jus conſuleres, peritiſſimus;
ſi cauſſa oranda eſſet, eloquentiſſimus. nec is tan-
tum, cujus lingua vivo eo viguerit, monumentum
eloquentiæ nullum extet: vivit imo, vigetque elo-
quentia ejus, ſacrata ſcriptis omnis generis. Oratio-
nes & pro ſe multæ, & pro aliis, & in alios. nam
non ſolum accuſando, ſed etiam cauſſam dicendo
fatigavit inimicos. Simultates nimio plures & exer-
cuerunt eum, & ipſe exercuit eas. nec facile dixeris,
utrum magis preſſerit eum nobilitas, an ille agitave-
rit nobilitatem. Aſperi proculdubio animi, & lin-
guæ acerbæ & immodice liberæ fuit: ſed invicti
cupiditatibus animi, & rigidæ innocentiæ; contem-
ptor gratiæ, divitiarum. In parſimonia, in patientia
laboris periculique, ferrei prope corporis animique;
quem ne ſenectus quidem, quæ ſolvit omnia, frege-
rit. Qui ſextum & octogeſimum annum agens
cauſſam dixerit, ipſe prò ſe oraverit, ſcripſeritque:
nonageſimo anno Sergium Galbam ad populi addu-
xerit judicium. Hunc, ſicut omni vita, tum prenſan- 41
tem premebat nobilitas: coierantque (præter L.
Flaccum, qui collega in conſulatu fuerat) candidati
omnes, ad dejiciendum honore eum; non ſolum ut
ipſi potius adipiſcerentur, nec quia indignaban-
tur novum hominem cenſorem videre, ſed etiam
quod triſtem cenſuram, periculoſamque multorum
famæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

famæ, & ab læſo à pleriſque, & lædendi cupido, exſpectabant. Etenim tum quoque minitabundus petebat; refragari ſibi, qui liberam & fortem cenſuram timerent, criminando. & ſimul L. Valerio ſuffragabatur. Illo uno collega caſtigare ſe nova flagitia, & priſcos mores revocare poſſe. His accenſi homines, adverſa nobilitate non M. Porcium modo cenſorem fecerunt, ſed etiam collegam ei L. Valeriũ Flaccum adjecerunt. Secundum comitia cenſorum conſules prætoreſque in provincias profecti ſunt, præter Q. Nævium, quem quatuor non minus menſes, priuſquam in Sardiniam iret, quæſtiones veneficii, quarum magnam partem extra urbem per municipia conciliabulaque habuit, quia ita aptius viſum erat, tenuerunt. Si Antiati Valerio credere libet, ad duo hominum millia damnavit. Et L. Poſtumius prætor, cui Tarentum provincia evenerat, magnas paſtorum conjurationes vindicavit, & reliquias Bacchanalium quæſtionis cum omni executus eſt cura. multos, qui aut citati non affuerant, aut vades deſeruerant, in ea regione Italiæ latentes, partim noxios judicavit, partim comprehenſos Romam ad ſenatum miſit. in carcerem omnes à P.
42 Cornelio conjecti ſunt. In Hiſpania ulteriore, fractis proximo bello Luſitanis, quietæ res fuerunt. In citeriore A. Terentius, in Sueſſètanis, opppidum Corbionem vineis & operibus expugnavit, captivos vendidit. quieta deinde hiberna & citerior provincia habuit. Veteres prætores, C. Calpurnius Piſo, & L. Quintius, Romam, redierunt. utrique magno patrum conſenſu triumphus eſt decretus. Prior C. Calpurnius de Luſitanis & Celtiberis triumphavit. coronas aureas tulit octoginta tres, & duodecim millia pondo argenti. Paucos poſt dies L. Quintius Criſpinus ex iiſdem Luſitanis Celtiberiſque triumphavit. tantundem auri atque argenti in eo triumpho tranſlatum. Cenſores, M. Porcius & L. Valerius, metu miſta exſpectatione ſenatum legerunt: ſeptem moverunt ſenatu. ex quibus unum inſignem & nobilitate & honoribus, L. Quintium Flami-
ninum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ninum conſularem. Patrum memoria inſtitutum fertur, ut cenſores motis ſenatu adſcriberent notas. Catonis & aliæ quidem acerbæ orationes extant in eos, quos aut ſenatorio loco movit, aut quibus equos ademit: longe graviſſima in L. Quintium oratio eſt, qua ſi accuſator ante notam, non cenſor poſt notam uſus eſſet, retinere Quintium in ſenatu ne frater quidem T. Quintius, ſi tum cenſor eſſet, potuiſſet. Inter cætera objecit ei: Philippum Pœnum, carum ac nobile ſcortum, ab Roma in Galliam provinciam ſpe ingentium donorum perductum. eum puerum, per laſciviam quum cavillaretur, exprobrare conſuli perſæpe ſolitum, quod ſub ipſum ſpectaculum gladiatorium abductus ab Roma eſſet, ut obſequium amatori venditaret. Forte epulantibus iis, quum jam vino incaluiſſent, nunciatum in convivio eſſe, nobilem Bojum cum liberis transfugam veniſſe: convenire conſulem velle, ut ab eo fidem præſens acciperet. Introductum in tabernaculum per interpretem, alloqui conſulem cœpiſſe. inter cujus ſermonem Quintius ſcorto, *Vis tu*, inquit, *quoniam gladiatorium ſpectaculum reliquiſti, jam hunc Gallum morientem aſpicere?* Et quum is vixdum ſerio annuiſſet, ad nutum ſcorti conſulem ſtricto gladio, qui ſuper caput pendebat, loquenti Gallo caput primum percuſſiſſe, deinde fugienti, fidemque populi Romani atque eorum qui aderant imploranti, latus transfodiſſe. Valerius Antias, ut qui nec Catonis orationem legiſſet, & fabulæ tantum ſine auctore editæ crediſſet; aliud argumentum, ſimile tamen & libidine & crudelitate, peragit. Placentiæ famoſam mulierem, cujus amore deperiret, in convivium accerſitam ſcribit. ibi jactantem ſeſe ſcorto inter cætera retuliſſe, quam acriter quæſtiones exercuiſſet, & quam multos capitis damnatos in vinculis haberet, quos ſecuri percuſſurus eſſet. Tum illam infra eum accubantem negaſſe, umquam vidiſſe quemquam ſecuri ferientem & pervelle id videre. Hic indulgentem amatorem, unum ex illis miſeris attrahi juſſum, ſecuri percuſ-

ſiſſe.

ſiſſe. Facinus ſive eo modo quo cenſor objecit, ſive ut Valerius tradit, commiſſum eſt, ſævum atque atrox: inter pocula atque epulas, ubi libare Diis dapes, ubi bene precari mos eſſet, ad ſpectaculum ſcorti procacis, in ſinu conſulis recubantis, mactatam humanam victimam eſſe, & cruore menſam reſperſam. In extrema oratione Catonis conditio Quintio fertur, ut ſi id factum negaret, cæteraque, quæ objeciſſet, ſponſione defenderet ſeſe: ſin fateretur, ignominiane ſua quemquam doliturum cenſeret, quum ipſe vino, & venere amens, ſanguine ho-
44 minis in convivio luſiſſet? In equitatu recognoſcendo L. Scipioni Aſiageni ademptus equus. in cenſibus quoque accipiendis triſtis & aſpera in omnes ordines cenſura fuit. Ornamenta & veſtem muliebrem & vehicula, quæ pluris quam quindecim millium æris eſſent, in cenſum referre viatores juſſit. item mancipia minora annis viginti, quæ poſt proximum luſtrum decem millibus æris, aut eo pluris, veniſſent, uti ea quoque decem, tanto pluris quam quanti eſſent, æſtimarentur. & his rebus omnibus terni in millia æris attribuerentur. aquam publicam omnem in privatum ædificium aut agrum fluentem ademerunt. & quæ in loca publica inædificata, immolitave privati habebant, intra dies triginta demoliti ſunt. Opera deinde facienda ex pecunia in eam rem decreta, lacus ſternendos lapide, detergendaſque, qua opus eſſet, cloacas; in Aventino & in aliis partibus, qua nondum erant, faciendas locaverunt. & ſeparatim Flaccus molem ad Neptunias aquas, ut iter populo eſſet, & viam per Formianum montem. Cato atria duo, Mænium & Titium in lautumiis, & quatuor tabernas in publicum emit: baſilicamque ibi fecit, quæ Porcia appellata eſt. & vectigalia ſummis preciis, ultrotributa infimis locaverunt. Quas locationes quum ſenatus precibus & lacrimis publicanorum victus induci, & de integro locari juſſiſſet; cenſores edicto ſummotis ab haſta, qui ludificati priorem locationem erant, omnia eadem paulum imminutis preciis locaverunt. Nobilis cen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ſura fuit, ſimultatumque plena: quæ M. Porcium (cui acerbitas ea aſſignabatur) per omnem vitam exercuerunt. Eodem anno coloniæ duæ, Potentia in Picenum, Piſaurum in Gallicum agrum, deductæ ſunt. Sena jugera in ſingulos data. diviſerunt agrum, coloniaſque deduxerunt iidem tres viri, Q. Fabius Labeo, & M. & Q. Fulvii, Flaccus & Nobilior. Conſules ejus anni nec domi, nec militiæ memorabile quicquam egerunt. In inſequentem annum 45
creatunt conſules M. Claudium Marcellum, Q. Fabium Labeonem. M. Claudius, Q. Fabius idibus Martiis, quo die conſulatum inierunt, de provinciis ſuis prætorumque retulerunt. Prætores creati erant, C. Valerius flamen Dialis, qui & priore anno petierat. & Sp. Poſtumius Albinus, & P. Cornelius Siſenna, L. Pupius, L. Julius, Cn. Sicinius. Conſulibus Ligures cum iiſdem exercitibus, quos P. Claudius, & M. Porcius habuerant, provincia decreta eſt. Hiſpaniæ extra ſortem prioris anni prætoribus cum ſuis exercitibus ſervatæ. Prætores ita ſortiri juſſi, uti flamini Diali utique altera juris dicendi Romæ provincia eſſet. peregrinam eſt ſortitus. Siſennæ Cornelio urbana, Sp. Poſtumio Sicilia, L. Pupio Apulia, L. Julio Gallia, Cn. Sicinio Sardinia evenit. L. Julius maturare eſt juſſus. Galli tranſalpini per ſaltus ignotæ antea viæ (ut ante dictum eſt) in Italiam tranſgreſſi, oppidum in agro, qui nunc Aquileienſis eſt, ædificabant. Id eos ut prohiberet, quoad ejus ſine bello poſſet, prætori mandatum eſt. ſi armis prohibendi eſſent, conſules certiores faceret. ex his placere alterum adverſus Gallos ducere legiones. Extremo prioris anni comitia habita erant in demortui Cn. Cornelii locum auguris ſufficiendi. Creatus Sp. Poſtumius Albinus. Hujus principio 46
anni P. Licinius Craſſus Pontifex maximus mortuus eſt: in cujus locum M. Sempronius Tuditanus pontifex eſt cooptatus. Pontifex maximus eſt creatus C. Servilius Geminus. P. Licinii funeris cauſſa viſceratio data, & gladiatores centum viginti pugnaverunt: & ludi funebres per triduum facti; poſt

ludos

ludos epulum. in quo, quum toto foro ſtrata triclinia eſſent, tempeſtas cum magnis procellis coorta coëgit pleroſque tabernacula ſtatuere in foro. Eadem paulo poſt, quum undique diſſerenaſſet, ſublata. defunctoſque vulgo ferebant, quod inter fatalia vates ceciniſſet, neceſſe eſſe tabernacula in foro ſtatui. Hac religione levatis, altera injecta, quod ſanguine per biduum pluiſſet in area Vulcani: & per decemviros ſupplicatio indicta erat ejus prodigii expiandi cauſſa. Priuſquam conſules in provincias proficiſcerentur, legationes tranſmarinas in ſenatum introduxerunt. nec umquam ante tantum regionis ejus hominum Romæ fuerat. Nam ex quo fama per gentes, quæ Macedoniam accolunt, vulgata eſt, crimina querimoniaſque de Philippo non negligenter ab Romanis audiri, multis operæ precium fuiſſe queri; pro ſe quæq; civitates genteſque, ſinguli etiam privatim (gravis enim accola omnibus erat) Romam aut ad ſpem levandæ injuriæ, aut ad deflendæ ſolatium venerunt. Et ab Eumene rege legatio cum fratre ejus Athenæo venit, ad querendum; ſimul quod non deducerentur ex Thracia præſidia; ſimul quod in Bithyniam Pruſiæ bellum adverſus Eumenem
47 gerenti auxilia miſſa forent. Reſpondendum ad omnia juveni tum admodum Demetrio erat: quum haud facile eſſet, aut ea quæ objicerentur, aut quæ adverſus ea dicenda erant, memoria complecti. nec enim multa ſolum, ſed etiam pleraque oppido quam parva erant: de controverſia finium, de hominibus raptis, pecoribuſque abactis, de jure aut dicto per libidinem, aut non dicto; de rebus per vim aut per gratiam judicatis. nihil horum neque Demetrium docere dilucide, nec ſe ſatis liquido diſcere ab eo ſenatus quum cerneret poſſe; ſimul & tirocinio & perturbatione juvenis moveretur; quæri juſſit ab eo, ecquem de his rebus commentarium à patre accepiſſet? Quum reſpondiſſet, *accepiſſe ſe;* nihil prius nec potius viſum eſt, quam regis ipſius de ſingulis reſponſa accipere. Librum extemplo popoſcerunt; deinde, ut ipſe recitaret, permiſerunt. Erant autem de rebus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

rebus ſingulis in breve coactæ cauſſæ: ut alia feciſſe ſe ſecundum decreta legatorum doceret: alia non per ſe ſtetiſſe, quo minus faceret, ſed per eos ipſos qui accuſarent. Interpoſuerat & querelas de iniquitate decretorum, & quam non ex æquo diſceptatum apud Cæcilium foret, indigneque ſibi, nec ullo ſuo merito, inſultatum ab omnibus eſſet. Has notas irritati ejus animi collegit ſenatus; cæterum alia excuſanti juveni, alia recipienti, futura ita, ut maxime vellet ſenatus, reſponderi placuit: *Nihil patrem ejus neque rectius, nec magis, quod ex voluntate ſenatus eſſet, feciſſe; quam quod, utcumque ea geſta eſſent, per Demetrium filium ſatisfieri voluiſſet Romanis. Multa & diſſimulare & obliviſci & pati præterita ſenatum poſſe, & credere etiam Demetrio credendum eſſe. Obſidem enim ſe animum ejus habere, et ſi patri corpus reddiderit: & ſcire, quantum ſalva in patrem pietate poſſit, amicum eum populo Romano eſſe. Honoriſque ejus cauſſa miſſuros in Macedoniam legatos: ut, ſi quid minus factum ſit quam debuerit, tum quoque ſine piaculo rerum prætermiſſarum fiat. Velle etiam ſentire Philippum, integra omnia ſibi cum populo Romano Demetrii filii beneficio eſſe.* Hæc 48
quæ augendæ amplitudinis ejus cauſa facta erant, extemplo in invidiam, mox etiam in perniciem adoleſcenti verterunt. Lacedæmonii deinde introducti ſunt. multæ & parvæ diſceptationes jactabantur; ſed, quæ maxime rem continerent, erant: utrum reſtituerentur quos Achæi damnaverant, nec ne. inique, an jure occidiſſent, quos occiderant, vertebatur, & utrum manerent in Achaico concilio Lacedæmonii: an, ut ante fuerat, ſecretum ejus unius Peloponneſo civitatis jus eſſet. Reſtitui, judiciaque facta tolli placuit. Lacedæmonem manere in Achaico concilio: ſcribiq; id decretum, & conſignari à Lacedæmoniis & Achæis. Legatus in Macedoniam Q. Marcius eſt miſſus: juſſus idem in Peloponneſo ſociorum res adſpicere. nam ibi quoque & ex veteribus diſcordiis reſidui motus erant, & Meſſene deſciverat à concilio Achaico. cujus belli & cauſſam & ordinem ſi

expro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

expromere velim, immemor ſim propoſiti, quo ſtatui non ultra attingere externa, niſi qua Romanis
49 cohærent rebus. Eventus memorabilis eſt, quod quum bello ſuperiores eſſent Achæi, Philopœmen prætor eorum capitur ad prœoccupandam Coronen profectus, quam hoſtes petebant: in valle iniqua cum equitibus paucis oppreſſus. Ipſum potuiſſe effugere Thracum Cretenſiumque auxilio tradunt. ſed pudor relinquendi equites, nobiliſſimos gentis, ab ipſo nuper lectos, tenuit. quibus dum locum ad evadendas anguſtias cogendo ipſe agmen præbet, ſuſtinens impetus hoſtium; prolapſo equo, & ſuo ipſe caſu, & onere equi ſuper eum ruentis, haud multum abfuit quin exanimaretur; ſeptuaginta annos jam natus, & diutino morbo, ex quo tum primum reficiebatur, viribus admodum attenuatis. jacentem hoſtes ſuperfuſi oppreſſerunt: cognitumque primum à verecundia memoriaque meritorum haud ſecus quam ducem ſuum attollunt, reficiuntque, & ex valle devia in viam portant; vix ſibimetipſi præ necopinato gaudio credentes: pars nuncios Meſſenem præmittunt debellatum eſſe. Philopœmenem captum adduci. Primum adeo incredilis viſa res, ut non pro vano modo, ſed vix pro ſano nuncius audiretur. deinde ut ſuper alium alius idem omnes affirmantes veniebant, tandem facta fides; & priuſquam appropinquare urbi ſatis ſcirent, ad ſpectaculum omnes ſimul liberi ac ſervi, pueri quoque cum fœminis effunduntur. itaque clauſerant portam turbæ, dum pro ſe quiſque, niſi ipſe oculis ſuis credidiſſet, vix pro comperta tantam rem habiturus videretur. Ægre ſummoventes obvios intrare portam, qui adducebant Philopœmenem, potuerunt, atque turba conferta iter reliquum clauſerat. & cum pars maxima excluſa à ſpectaculo eſſet, theatrum repente, quod viæ propinquum erat, compleverunt, & ut eo in conſpectum populi adduceretur, una voce omnes expoſcebant. Magiſtratus & principes, veriti ne quem motum miſericordia præſentis tanti viri faceret, quum alios verecundia priſtinæ majeſtatis col-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ata præſenti fortunæ, alios recordatio ingentium
meritorum motura eſſet, procul in conſpectu eum
ſtatuerunt. deinde raptim ex oculis hominum ab-
ſtraxerunt, Prætore Dinocrate dicente, eſſe quæ per-
tinentia ad ſummam belli percunctari eum magi-
ſtratus vellent. Inde abducto eo in curiam, & ſenatu
vocato, conſultari cœptum. Jam inveſperaſcebat, & 50
non modo cætera, ſed ne in proximam quidem no-
ctem ubi ſatis tuto cuſtodiretur, expediebant. Obſtu-
puerant ad magnitudinem priſtinæ ejus fortunæ vir-
tutiſque: & neque ipſi domum recipere cuſtodien-
dum audebant, nec cuiquam uni cuſtodiam ejus ſa-
tis credebant. Admonent deinde quidam, eſſe the-
ſaurum publicum ſub terra, ſaxo quadrato ſeptum.
eò vinctus demittitur, & ſaxum ingens, quo operi-
tur, machina ſuperimpoſitũ eſt. ita loco potius quam
homini cuiquam credendam cuſtodiam rati, lucem
inſequentem exſpectaverunt. Poſtero die multitudo
quidem integra, memor priſtinorũ ejus in civitatem
meritorum, parcendum, ac per eum remedia quæ-
renda eſſe præſentium malorum, cenſebat: defectio-
nis auctores, quorum in manu reſpublica erat, in ſe-
creto conſultantes omnes ad necem ejus conſentie-
bant: ſed utrum maturarent, an differrent, ambige-
batur. Vicit pars avidior pœnæ; miſſuſque qui vene-
num ferret. Accepto poculo nihil aliud locutum fe-
runt, quam quæſiſſe ſi incolumis Lycortas (is alter
imperator Achæorum erat) equiteſque evaſiſſent?
Poſteaquam dictum eſt, incolumes eſſe; Bene habet,
inquit, & poculo impavide exhauſto, haud ita mul-
tò poſt exſpiravit. Nec diuturnum mortis ejus gau-
dium auctoribus crudelitatis fuit. victa namq; Meſ-
ſene bello expoſcentibus Achæis noxios dedidit, oſ-
ſaque reddita Philopœmenis ſunt: & ſepultus ab
univerſo Achaico concilio. adeo omnibus humanis
congeſtis honoribus, ut ne divinis quidem abſtinere-
tur. Ab ſcriptoribus rerum Græcis Latiniſque tantum
huic viro tribuitur, ut à quibuſdam eorum velut ad
inſignem notam hujus anni memoriæ mandatum
ſit, tres claros imperatores eo anno deceſſiſſe, Phi-

lopœ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

lopœmenem, Annibalem, P. Scipionem. adeo in
æquo cum duarum potentiſſimarum gentium ſum-
51 mis imperatoribus poſuerunt. Ad Pruſiam regem
legatus, T. Quintius Flamininus venit, quem ſuſpe-
ctum Romanis, & receptus poſt fugam Antiochi
Annibal, & bellum adverſus Eumenem motum, fa-
ciebat. ibi, ſeu quia à Flaminino inter cætera obje-
ctum Pruſiæ erat; hominem omnium qui viverent
infeſtiſſimum populo Romano apud eum eſſe, qui
patriæ ſuæ primum, deinde fractis ejus opibus, An-
tiocho regi auctor belli adverſus populum Roma-
num fuiſſet; ſeu quia ipſe Pruſias, ut gratificaretur
præſenti Flaminino Romaniſque, per ſe necandi aut
tradendi ejus in poteſtatem conſilium cepit; à pri-
mo colloquio Flaminini, milites extemplo ad do-
mum Annibalis cuſtodiendam miſſi ſunt. Semper
talem exitum vitæ ſuæ Annibal proſpexerat animo;
& Romanorum inexpiabile odium in ſe cernens, &
fidei regum nihil ſanè confiſus. Pruſiæ vero levita-
tem etiam expertus erat. Flaminini quoque adven-
tum velut fatalem ſibi horruerat. Ad omnia undi-
que infeſta, ut iter ſemper aliquod præparatum fugæ
haberet, ſeptem exitus è domo fecerat; & ex iis
quoſdam occultos, ne cuſtodia ſepirentur. Sed grave
imperium regum nihil inexploratum, quod inveſti-
gari volunt, efficit. totius circuitum domus ita cu-
ſtodiis complexi ſunt, ut nemo inde elabi poſſet.
Annibal, poſteaquam eſt nunciatum milites regios
in veſtibulo eſſe, poſtico, quod devium maximè at-
que occultiſſimi exitus erat, fugere conatus, ut id
quoque occurſu militum obſeptum ſenſit, & omnia
circa clauſa cuſtodiis diſpoſitis eſſe, venenum (quod
multo ante præparatum ad tales habebat caſus) po-
poſcit. *Liberemus*, inquit, *diuturna cura populum
Romanum: quando mortem ſenis exſpectare longum
cenſent. Nec magnam nec memorabilem ex inermi
proditoque Flamininus victoriam feret. mores quidem
populi Romani quantum mutaverint, vel hic dies ar-
gumento erit. Horum patres Pyrrho regi hoſti armato
exercitum in Italia habenti, ut à veneno caveret,
præ-*

*rædixerunt. hi legatum conſularem, qui auctor eſſet
ruſiæ per ſcelus occidendi hoſpitis, miſerunt.* Exe-
ratus deinde in caput regnumque Pruſiæ, & hoſpi-
ales Deos violatæ ab eo fidei teſtes invocans, po-
ulum exhauſit. Hic vitæ exitus fuit Annibalis. 52
cipionem & Polybius & Rutilius hoc anno mor-
uum ſcribunt. Ego neque his, neque Valerio aſ-
entior: his, quod, cenſoribus M. Porcio, L. Vale-
io, principem ſenatus ipſum L. Valerium cenſorem
ectum invenio: quum ſuperioribus tribus luſtris
Africanus fuiſſet: quo vivo, niſi ut ille ſenatu mo-
eretur, quam notam nemo memoriæ prodidit,
lius princeps in locum ejus lectus non eſſet. Antia-
em auctorem refellit tribunus plebis M. Nævius,
dverſus quem oratio inſcripta P. Africani eſt. Hic
Nævius in magiſtratuum libris eſt tribunus plebis,
P. Claudio, L. Porcio conſulibus: ſed iniit tribu-
natum: Appio Claudio, M. Sempronio conſuli-
us, ante diem quartum idus Decembres. inde tres
nenſes ad idus Marcias ſunt; quibus P. Claudius,
L. Porcius conſulatum inierunt. Ita & vixiſſe in
ribunatu Nævii videtur: dieſque ei dici ab eo po-
uiſſe; deceſſiſſe autem ante L. Valerii & M. Porcii
enſuram. Trium clariſſimorum ſuæ cujuſque gen-
is virorum non magis tempore congruente compa-
abilis mors videtur eſſe, quam quod nemo eorum
atis dignum ſplendore vitæ exitum habuit. Iam
primum omnes non in patrio ſolo mortui, nec ſe-
ulti ſunt. veneno abſumpti Annibal & Philopœ-
men, exul Annibal proditus ab hoſpite: captus Phi-
opœmen, in carcere & in vinculis exſpiravit. Sci-
pio, etſi non exul, neque damnatus, die tamen di-
cta, ad quam non affuerat, reus abſens, citatus, vo-
untarium non ſibimetipſe ſolum, ſed etiam funeri
uo exilium indixit. Dum ea in Peloponneſo (à 53
quibus divertit oratio) geruntur; reditus in Mace-
doniam Demetrii legatorumque, aliter aliorum af-
fecerat animos. vulgus Macedonum, quos belli ab
Romanis imminentis metus terruerat, Demetrium
ut pacis auctorem cum ingenti favore conſpicie-
bant:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

bant: ſimul & ſpe haud dubia regnum ei poſt mortem patris deſtinabant. Nam etſi minore ætate, quam Perſeus eſſet, hunc tamen juſta matrefamiliæ: illum pellice ortum eſſe: illum, ut ex vulgato corpore genitum, nullam certi patris notam habere: hunc inſignem Philippi ſimilitudinem præ ſe ferre. Ad hoc, Romanos Demetrium in paterno ſolio locaturos: Perſei nullam apud eos gratiam eſſe. Hæc vulgo loquebantur. itaque & Perſea cura angebat, ne parum pro ſe una ætas valeret, quum omnibus aliis rebus frater ſuperior eſſet: & Philippus ipſe, vix ſui arbitrii fore quem hæredem regni relinqueret credens, ſibi quoque graviorem eſſe quam vellet, minorem filium cenſebat. Offendebatur interdum concurſu Macedonum ad eum: & alteram jam ſe vivo regiam eſſe indignabatur. Et ipſe juvenis haud dubie inflatior redierat; ſubnixus erga ſe judiciis ſenatus, conceſſiſque ſibi, quæ patri negata eſſent: & omnis mentio Romanorum, quantam dignitatem ei apud cæteros Macedonas, tantam invidiam non apud fratrem modo, ſed etiam apud patrem conciliabat: utique poſteaquam alii legati Romani venerunt, & cogebatur decedere Thracia, præſidiaque deducere, & alia aut ex decreto priorum legatorum, aut ex nova conſtitutione Senatus, facere: ſed omnia mœrens quidem & gemens. Eo magis, quod filium frequentiorem prope cum illis, quam ſecum cernebat: obedienter tamen adverſus Romanos faciebat, ne quam movendi extemplo belli cauſſam præberet: avertendos etiam animos à ſuſpicione taſium conſiliorum ratus, mediam in Thraciam, exercitum in Odryſas, & Dantheletas, & Beſſos duxit. Philippopolin urbem fuga deſertam oppidanorum, qui in proxima montium juga cum familiis receperant ſeſe, cepit: campeſtreſque barbaros, depopulatus agros eorum, in deditionem accepit. relicto inde ad Philippopolin præſidio, quod haud multo poſt ab Odryſis expulſum eſt, oppidum in Deuriopo condere inſtituit. Pæoniæ ea regio eſt prope Erigonum fluvium, qui ex Illyrico per Pæoniam fluens, in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Axium amnem editur. Haud procul Stobis, ve-
re urbe, novam urbem Perſeida, ut is filio majori
beretur honos, appellari juſſit. Dum hæc in Ma-
donia geruntur, conſules in provincias profecti.
arcellus nuncium præmiſit ad L. Porcium pro-
nſulem, ut ad novum Gallorum oppidum legio-
s admoveret. Advenienti conſuli Galli ſeſe dedi-
runt: duodecim millia armatorum erant. pleri-
e arma ex agris rapta habebant. ea ægrè patienti-
s iis adempta, quæque alia populantes agros ra-
erant, aut ſecum attulerant. de his rebus qui que-
entur, legatos Romam miſerunt. Introducti in
natum à C. Valerio prætore expoſuerunt; *Se, ſu-
ante in Gallia multitudine, inopia coactos agri &
ſtate, ad quærendam ſedem Alpes tranſgreſſos. quæ
ulta per ſolitudines viderent, ibi ſine ullius injuria
ſediſſe. Oppidum quoque ædificare cœpiſſe: quod
licium eſſet, nec agro, nec urbi ulli vim allaturos
niſſe. Nuper M. Claudium ad ſe nuncium miſiſſe,
lum ſe cum iis, ni dederentur, geſturum. Se cer-
m, etſi non ſpecioſam pacem, quam incerta belli
eoptantes, dedidiſſe ſe prius in fidem, quam in po-
tatem populi Romani. Poſt paucos dies, juſſos &
ro & urbe decedere, ſeſe tacitos abire quo terrarum
ſent, in animo habuiſſe. arma deinde ſibi & poſtre-
o omnia alia quæ ferrent agerentve adempta. Orare
Senatum populumque Romanum, ne in ſe innoxios
ditos acerbius quam in hoſtes ſævirent.* Huic ora-
oni ſenatus ita reſponderi juſſit: *Neque illos recte
iſſe, quum in Italiam venirent, oppidumque in
eno agro nullius Romani magiſtratus, qui ei provin-
præeſſet, permiſſu ædificare conati ſint: neque ſe-
tui placere, deditos ſpoliari. Itaque ſe cum iis le-
tos ad conſules miſſuros: qui, ſi redeant, unde vene-
t, omnia iis ſua reddi jubeant: quique protinus
nt trans Alpes, & denuncient Gallicis populis, mul-
udinem ſuam domi contineant. Alpes propè inex-
perabilem finem in medio eſſe. non utique iis melius
e, quam qui eas primi pervias* feciſſent. Legati
iſſi, L. Furius Purpureo, Q. Minucius, P. Manlius

Acidinus. Galli redditis omnibus, quæ ſine cujuſ-
55 quam injuria habebant, Italia exceſſerunt. Legatis
Romanis tranſalpini populi benigne reſponderunt.
ſeniores eorum nimiam lenitatem populi Romani
caſtigarunt: *Quod eos homines, qui gentis injuſſu pro-
fecti occupare agrum imperii Romani, & in alieno ſolo
ædificare oppidum conati ſunt, impunitos dimiſerint.
Debuiſſe gravem temeritatis mercedem ſtatui. quod
vero etiam ſua reddiderint, vereri ne tanta indulgen-
tia plures ad talia audenda impellantur.* Et excepe-
runt & proſecuti cum donis legatos ſunt. M. Clau-
dius conſul, Gallis ex provincia exactis, Iſtricum
bellum moliri cœpit: literis ad ſenatum miſſis, ut
ſibi in Iſtriam traducere legiones liceret. Id ſenatui
placuit. Illud agitabant, uti colonia Aquileia de-
duceretur. nec ſatis conſtabat, utrum Latinam, an
civium Romanorum deduci placeret. poſtremo La-
tinam potius coloniam deducendam patres cenſue-
runt. Triumviri creati ſunt, P. Scipio Naſica, C. Fla-
minius, L. Manlius Acidinus. Eodem anno Mutina
& Parma coloniæ Romanorum civium ſunt dedu-
ctæ. bina millia hominum in agro, qui proxime
Bojorum, ante Tuſcorum fuerat, octona jugera
Parmæ, quina Mutinæ acceperunt. Deduxerunt
triumviri, M. Æmilius Lepidus, T. Æbutius Carus,
L. Quintius Criſpinus. Et Saturnia colonia civium
Romanorum in agrum Caletranum eſt deducta. de-
duxerunt triumviri, Q. Fabius Labeo, C. Afranius
Stellio, Tib. Sempronius Gracchus. jugera in ſingulos
56 data decem. Eodem anno A. Terentius proprætor
haud procul flumine Ibero in agro Auſetano, & præ-
lia ſecunda cum Celtiberis fecit, & oppida, quæ ibi
communierant, aliquot expugnavit. Vlterior Hiſpa-
nia eo anno in pace fuit: quia & P. Sempr. propræ-
tor diutino morbo eſt implicitus, & nullo laceſſen-
te, peropportune quieverunt Luſitani. Nec in Liguri-
bus memorabile quicquam à Q. Fabio conſule ge-
ſtum. M. Marcellus ex Iſtria revocatus, exercitu di-
miſſo Romam comitiorum cauſſa rediit. Creavit
conſules, Cn. Bæbium Tamphilum, & L. Æmilium
Paul-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Paullum. cum M. Æmilio Lepido hic ædilis curulis fuerat: à quo conſule quintus annus erat; quum is ipſe Lepidus poſt duas repulſas conſul factus eſſet. Prætores inde facti, Q. Fulvius Flaccus, M. Valerius Lævinus, P. Manlius iterum, M. Ogulnius Gallus, L. Cæcilius Denter, C. Terentius Iſtra. Supplicatio extremo anno fuit prodigiorum cauſſa; quod ſanguine per biduum pluiſſe in area Concordiæ ſatis credebant: nunciatumque erat, haud procul Sicilia inſulam, quæ non ante fuerat, novam editam è mari eſſe. Annibalem hoc anno Antias Valerius deceſſiſſe auctor eſt: legatis ad eam rem ad Pruſiam miſſis, præter Quintium Flamininum (cujus in ea re celebre eſt nomen) L. Scipione Aſiatico, & P. Scipione Naſica.

EPITOME

LIBRI XL.

QVum Philippus liberos eorum, quos in vinculis nobiliſſimorum hominum habebat, conquiri ad mortem juſſiſſet, Theoxena, pro liberis ſuis & ſororis admodum pueris, verita regis libidinem, prolatis in medium gladiis, & poculo, in quo erat venenum, ſuaſit iis, ut imminens ludibrium morte effugerent: & quum perſuaſiſſet, ipſa ſe cum viro in mare præcipitavit. Certamina inter Philippi Macedoniæ regis liberos Perſeum & Demetrium referuntur: & ut fraude fratris ſui Demetrius fictis criminibus, inter quæ accuſatione parricidii, & affectati regni, primum petitus, ad ultimum, quoniam populi Romani amicus erat, veneno necatus eſt. regnumque Macedoniæ mortuo Philippo ad Perſeum devenit. Item, res in Liguribus & Hiſpania contra Celtiberos à compluribus feliciter geſtas continet. Libri Numæ Pompilii in agro L. Petillii ſcribæ ſub Ianiculo à cultoribus agri in arca lapidea clauſi, & Græci & Latini, inventi

ſunt, in quibus plura, quæ diſſolvendarum religió- num, prætor, ad quem delati erant, quum legiſſet, ju- ravit Senatui, contra Rempublicam eſſe, ut legeren- tur ſervarenturque. & ex Senatusconſulto in comitio exuſti ſunt. Colonia Aquileia deducta eſt. Philippus ægritudine animi confectus, quod Demetrium filium falſis alterius filii in eundem delationibus impulſus veneno ſuſtuliſſet, & de pœna Perſei cogitavit, vo- luitque Antigonum potius amicum ſuum ſucceſſorem regni ſui relinquere. Sed in hac cogitatione morte raptus eſt. regnum Perſeus excepit.

1 PRINCIPIO inſequentis anni conſules prætoreſque ſortiti provincias ſunt. conſulibus nulla, præter Ligures, quæ decerneretur, erat. Juriſdictio urbana M. Ogulnio Gallo, inter peregrinos M. Valerio evenit. Hiſpaniarum Q. Fulvio Flacco citerior, P. Manlio ulterior, L. Cæcilio Dentri Sicilia, C. Terentio Iſtræ Sardinia. Conſules delectus habere juſſi. Q. Fabius ex Liguribus ſcripſerat, Apuanos ad rebellionem ſpectare: periculumque eſſe, ne impetum in agrum Piſanum facerent. Et ex Hiſpaniis, citeriorem in armis eſſe, & cum Celtiberis bellari ſciebant: in ulteriore, quia diu æger prætor eſſet, luxuria & ocio ſolutam diſciplinam militarem eſſe. Ob ea novos exercitus conſcribi placuit: quatuor legiones in Ligures; uti ſingulæ quina millia, & ducentos pedites, trecenos haberent equites: ſociorum iiſdem Latini nominis quindecim millia peditum addita, & ſeptingenti equites. Hi duo conſulares exercitus eſſent. Scribere præterea juſſi ſeptem millia peditum ſociorum, ac Latini nominis, & ſexcentos equites, & mittere ad M. Marcellum in Galliam: cui ex conſulatu prorogatum imperium erat. In Hiſpaniam etiam utramque, quæ ducerentur, quatuor millia peditum, civium Romanorum, & ducenti equites, & ſociorum ſeptem millia peditum, cum trecentis equitibus, ſcribi juſſa. & Q. Fabio Labeoni cum exercitu, quem habebat in Ligu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Liguribus, prorogatum in annum imperium eſt.
Ver procelloſum eo anno fuit. pridie Parilia medio 2
ferme die atrox cum vento tempeſtas coorta, multis
ſacris profaniſque locis ſtragem fecit: ſigna ænea
in Capitolio dejecit: forem ex æde Lunæ, quæ in
Aventino eſt, raptam tulit, & in poſticis parietibus
Cereris templi affixit: ſigna alia in circo maximo,
cum columnis, quibus ſuperſtabant, evertit: faſtigia
aliquot templorum à culminibus abrupta, fœde
diſſipavit. Itaque in prodigium verſa ea tempeſtas,
procurarique auruſpices juſſerunt. ſimul procuratum
eſt, quod tripedem mulum Reate natum nunciatum
erat: & à Formiis ædem Apollinis Cajetæ de cœlo
tactam. ob ea prodigia viginti hoſtiis majoribus ſa-
crificatum eſt, & diem unum ſupplicatio fuit. Per
eoſdem dies ex literis A. Terentii proprætoris co-
gnitum, P. Sempronium in ulteriore provincia,
quum plus annum æger fuiſſet, mortuum eſſe. eo
maturius in Hiſpaniam prætores juſſi proficiſci. Le-
gationes tranſmarinæ deinde in ſenatum introductæ
ſunt. Prima Eumenis & Pharnacis regum, & Rho-
diorum, querentium de Sinopenſium clade. Phi-
lippi quoque legati, & Achæorum, & Lacedæmo-
niorum, ſub idem tempus venerunt: iis, prius Mar-
cio audito, qui ad res Græciæ Macedoniæque viſen-
das miſſus erat, reſponſa data ſunt. Aſiæ regibus ac
Rhodiis reſponſum eſt, legatos ad eas res viſendas
miſſurum ſenatum. De Philippo auxerat curam 3
Marcius. nam ita feciſſe eum, quæ ſenatui placuiſ-
ſent, fatebatur, ut facile appareret, non diutius, quam
neceſſe eſſet, facturum. neque obſcurum erat, re-
bellaturum, omniaque, quæ tunc ageret diceretque,
eo ſpectare. Jam primum omnem fere multitudi-
nem equitum ex maritimis civitatibus cum familiis
ſuis in Emathiam, quæ nunc dicitur, quondam ap-
pellata Pæonia eſt, traduxit: Thracibuſque & aliis
barbaris urbes tradidit habitandas: fidiora hæc ge-
nera hominum fore ratus in Romano bello. Ingen-
tem ea res fremitum tota Macedonia fecit, relin-
quenteſque penates ſuos cum conjugibus ac liberis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

pauci tacitum dolorem continebant: execrationeſque in agminibus proficiſcentium in regem, vincente odio metum, exaudiebantur. His ferox animus, omnes homines, omnia loca temporaque, ſuſpecta habebat. Poſtremo negare propalam cœpit, ſatis tutum ſibi quicquam eſſe: niſi liberos eorum, quos interfeciſſet, comprehenſos in cuſtodia habe-
4 ret. & tempore alium alio tolleret. Eam crudelitatem fœdam per ſe, fœdiorem unius domus clades fecit. Herodicum principem Theſſalorum multis antè annis occiderat: generos quoque ejus poſtea interfecit. in viduitate relictæ filiæ, ſingulos filios parvos habentes. Theoxena & Archo nomina mulieribus erant. Theoxena multis petentibus aſpernata nuptias eſt. Archo Poridi cuidam longe principi gentis Æneatum nupſit: & apud eum plures enixa partus, parvis admodum relictis omnibus deceſſit. Theoxena, ut in ſuis manibus liberi ſororis educarẽtur, Poridi nupſit: & tamquã omnes ipſa enixa foret, ſuum ſororiſq; filios in eadem habebat cura. poſteaquam regis edictũ de comprehendendis liberis eorũ, qui interfecti eſſent, accepit; ludibrio futuros, non regis modo, ſed cuſtodum etiam libidini rata, ad rem atrocem animum adjecit, auſaque eſt dicere, ſe ſua manu potius omnes interfecturam, quam in poteſtatem Philippi venirent. Poris abominatus mentionem tam fœdi facinoris, Athenas deportaturum eos ad fidos hoſpites dixit, comitemque ipſum fugæ futurum eſſe. Proficiſcuntur ab Theſſalonica Æneam ad ſtatum ſacrificium, quod conditori Æneæ cum magna cærimonia quotannis faciunt. ibi die per ſolennes epulas conſumpto, navem præparatam à Poride, ſopitis omnibus, de tertia vigilia conſcendunt, tamquam redituri in Theſſalonicam: ſed trajicere in Eubœam erat propoſitum. cæterum in adverſum ventum nequicquam eos tendentes propè terram lux oppreſſit: & regii, qui præerant cuſtodiæ portus, lembum armatum ad pertrahendam eam navim miſerunt, cum gravi edicto, ne reverterentur ſine ea. Quum jam appropin-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

pinquabant, Poris quidem ad hortationem remigum nautarumque intentus erat: interdum manus ad cœlum tendens, opem ut Dii ferrent, orabat. ferox interim fœmina ad multo antè præcogitatum revoluta facinus, venenum diluit, ferrumque promit: & poſito in conſpectu poculo, ſtrictiſque gladiis, *Mors*, inquit, *una vindicta eſt. Viæ ad mortem hæ ſunt: qua quemque animus fert, effugite ſuperbiam regiam. Agite juvenes mei, primum, qui majores eſtis, capite ferrum: aut haurite poculum, ſi ſegnior mors juvat.* Et hoſtes aderant, & auctor mortis inſtabat. Alii alio leto abſumpti ſemianimes è nave præcipitantur. ipſa deinde virum comitem mortis complexa in mare ſeſe dejecit. nave vacua dominis regii potiti ſunt. Hujus atrocitas facinoris 5
novam velut flammam regis invidiæ adjecit, ut vulgo ipſum liberoſque ejus execrarentur. quæ diræ brevi ab omnibus Diis exauditæ, ut ſæviret ipſe in ſuum ſanguinem, effecerunt. Perſeus enim, quum indies magis cerneret favorem dignitatemque Demetrii fratris apud Macedonum multitudinem creſcere, & gratiam apud Romanos; ſibi ſpem nullam regni ſupereſſe, niſi in ſcelere ratus, ad id unum omnes cogitationes intendit. cæterum quum ſe ne ad id quidem, quod muliebri cogitabat animo, ſatis per ſe validum crederet; ſingulos amicorum patris tentare ſermonibus perplexis inſtitit. & primò quidam ex his, aſpernantium tale quicquam ſpeciem præbuerunt, quia plus in Demetrio ſpei ponebant. deinde creſcente indies Philippi odio in Romanos, cui Perſeus indulgeret, Demetrius ſumma ope adverſaretur; proſpicientes animo exitum incauti à fraude fraterna juvenis, adjuvandum quod futurum erat rati, fovendamque ſpem potentioris, Perſeo ſe adjungunt: cætera in ſuum quæque tempus agenda differunt. in præſentia placet, omni ope in Romanos accendi regem, impellique ad conſilia belli, ad quæ jam ſua ſponte animum inclinaſſet. Simul, ut Demetrius indies ſuſpectior eſſet, ex compoſito ſermones ad ſpretionem Romanorum trahebant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ibi quum alii mores & inſtituta eorum , alii res ge-
ſtas , alii ſpeciem ipſius urbis nondum exornatæ,
neque publicis , neque privatis locis , alii ſingulos
principum eluderent ; juvenis incautus & amore
nominis Romani , & certamine adverſus fratrem,
omnia tuendo ſuſpectum ſe patri , & opportunum
criminibus faciebat. itaque expertem eum pater
omnium de Rebus Romanis conſiliorum habebat.
totus in Perſea verſus , cum eo cogitationes ejus rei
dies ac noctes agitabat. Redierant, quos forte miſe-
rat in Baſtarnas ad accerſenda auxilia , adduxe-
runtque inde nobiles juvenes , & regii quoſdam
generis. quorum unus ſororem ſuam in matrimo-
nium Philippi filio pollicebatur : erexeratque con-
ſociatio gentis ejus animum regis. Tum Per-
ſeus : *Quid iſta proſunt ?* inquit. *nequaquam tan-
tum in externis auxiliis eſt præſidii , quantum peri-
culi fraude domeſtica. Proditorem nolo dicere , certe
ſpeculatorem habemus in ſinu : cujus , ex quo obſes
Romæ fuit , corpus nobis reddiderunt Romani , ani-
mum ipſi habent. Omnium pene Macedonum in eum
ora converſa ſunt : nec regem ſe alium rentur habitu-
ros eſſe, quam quem Romani dediſſent.* His per ſe ægra
mens ſenis ſtimulabatur , & animo magis quam
6 vultu , ea crimina accipiebat. Forte luſtrandi exer-
citus venit tempus , cujus ſolenne eſt tale : Caput
mediæ canis præciſæ , & prior pars ad dexteram
cum extis , poſterior ad lævam viæ ponitur. inter
hanc diviſam hoſtiam copiæ armatæ traducuntur.
præferuntur primo agmini arma inſignia omnium
ab ultima origine Macedoniæ regum : deinde rex
ipſe cum liberis ſequitur. proxima eſt regia cohors
cuſtodeſque corporis : poſtremum agmen Macedo-
num cætera multitudo claudit. latera regis duo filii
juvenes cingebant ; Perſeus jam triceſimum annum
agens, Demetrius quinquenio minor. medio juventæ
robore ille , hic flore ; fortunati patris matura ſobo-
les, ſi mens ſana fuiſſet. Mos erat, luſtrationis ſacro
peracto exercitum decurrere , & diviſas bifariam
duas acies concurrere ad ſimulacrum pugnæ. Regii
juve-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

juvenes duces ei ludicro certamini dati. cæterum
non imago fuit pugnæ, ſed tamquam de regno di-
micaretur, ita concurrerunt: multaque vulnera ſu-
dibus facta, nec præter ferrum quicquam defuit ad
juſtam belli ſpeciem. Pars ea, quæ ſub Demetrio
erat, longe ſuperior fuit. id ægre patiente Perſeo,
lætari prudentes amici ejus, eamque rem ipſam di-
cere præbituram cauſſam criminandi juvenis. Con- 7
vivium eo die ſodalium, qui ſimul decurrerant,
uterque habuit: quum vocatus ad cœnam ab De-
metrio Perſeus negaſſet, feſto die invitatio benigna,
& hilaritas juvenilis utroſque in vinum traxit. Com-
memoratio ibi certaminis ludicri, & jocoſa dicta in
adverſarios, ita ut ne ipſis quidem ducibus abſtine-
retur, jactabantur. ad has accipiendas voces ſpecu-
lator ex convivis Perſei miſſus, quum incautior ob-
verſaretur, exceptus à juvenibus fortè triclinio egreſ-
ſis, male mulctatur. Hujus rei ignarus Demetrius,
Quin comiſſatum, inquit, *ad fratrem imus? & iram
ejus, ſi qua ex certamine reſidet, ſimplicitate & hi-
laritate noſtra lenimus?* Omnes ſe ire conclama-
runt, præter eos, qui ſpeculatoris ab ſe pulſati præ-
ſentem ultionem metuebant. quum eos quoque De-
metrius traheret; ferrum veſte abdiderunt, quo ſe tu-
tari, ſi qua vis fieret, poſſent. Nihil occulti eſſe in
inteſtina diſcordia poteſt. utraque domus ſpecu-
latorum & proditorum plena erat. Præcurrit index
ad Perſea; ferro ſuccinctos nuncians cum Deme-
trio quatuor adoleſcentes venire. etſi cauſſa appa-
rebat, (nam ab iis pulſatum convivam ſuum audie-
rat) tamen infamandæ rei cauſſa januam obſerari
jubet: & ex parte ſuperiore ædium, verſiſque in
viam feneſtris, comiſſatores, tamquam ad cæ-
dem ſuam venientes, aditu januæ arcet. Deme-
trius per vinum, quod excluderetur, pauliſper voci-
feratus, in convivium redit, totius rei ignarus. Po- 8
ſtero die Perſeus, quum primum conveniendi pote-
ſtas patris fuit, regiam ingreſſus perturbato vul-
tu in conſpectu patris tacitus procul conſtitit. cui
cum pater, Satin' ſalvæ? & quænam ea mœſtitia

eſſet? interrogaret eum: *De lucro tibi*, inquit, *vivere me ſcito. jam non occultis à fratre petimur inſidiis. Nocte cum armatis domum ad interficiendum me venit: clauſiſque foribus, parietum præſidio me à furore ejus ſum tutatus.* Quum pavorem miſtum admiratione patri injeciſſet: *Atqui ſi aures præbere potes*, inquit, *manifeſtam rem teneas, faciam.* Enimvero ſe Philippus dicere auditurum, vocarique extemplo Demetrium juſſit: & ſeniores duos amicos, expertes inter fratres certaminum, infrequentes jam in Regia, Lyſimachum & Onomaſtum accerſit, quos in conſilio haberet. Dum veniunt amici, ſolus, filio procul ſtante, multa ſecum animo volutans inambulavit. poſteaquam veniſſe eos nunciatum eſt, ſeceſſit in partem interiorem cum duobus amicis, totidem cuſtodibus corporis: filiis, ut ternos inermes ſecum introducerent, permiſit. Ibi quum conſediſſet: *Sedeo*, inquit, *miſerrimus pater judex inter duos filios, accuſatorem parricidii, & reum; aut confictì, aut admiſſi criminis labem apud meos inventurus. Iampridem quidem hanc procellam imminentem timebam, quum vultus inter vos minime fraternos cernerem, quum voces quaſdam exaudirem. ſed interdum ſpes animum ſubibat, deflagrare iras veſtras, purgari ſuſpiciones poſſe. etiam hoſtes armis poſitis fœdus iciſſe, & privatas multorum ſimultates finitas. ſubituram vobis aliquando germanitatis memoriam. puerilis quondam ſimplicitatis conſuetudiniſque inter vos, meorum denique præceptorum: quæ vereor, ne vana ſurdis auribus cecinerim. Quoties ego, audientibus vobis, deteſtatus exempla diſcordiarum fraternarum, horrendos eventus eorum retuli, quibus ſe ſtirpemque ſuam, domos, regna, funditus evertiſſent? Meliora quoque exempla parte altera poſui; ſociabilem conſortionem inter binos Lacedæmoniorum reges, ſalutarem per multa ſecula ipſis patriæque. Eandem civitatem, poſteaquam mos ſibi cuique rapiendi tyrannidem exortus ſit, everſam. Iam hos Eumenem Attalumque fratres, à quam exiguis rebus, prope ut puderet regii nominis, mihi, Antiocho, & cuilibet re-*

gum

gum hujus ætatis, nulla re magis, quam fraterna una-
nimitate regnum æquaſſe. Ne Romanis quidem exem-
plis abſtinui, quæ aut viſa, aut audita habebam: T.
& L. Quintiorum, qui bellum mecum geſſerunt, P.
& L. Scipionum, qui Antiochum devicerunt: patris
patruique eorum, quorum perpetuam vita concordiam
mors quoque miſcuit. Neque vos illorum ſcelus, ſimi-
liſque ſceleri exitus deterrere à vecordi diſcordia po-
tuit: neque horum bona mens, bona fortuna, ad ſani-
tatem flectere. Vivo, & ſpirante me hæreditatem
meam ambo & ſpe & cupiditate improba creviſtis.
Eouſque me vivere vultis, donec alterius veſtrûm ſu-
perſtes, haud ambiguum regem alterum mea morte
faciam. Nec fratrem, nec patrem poteſtis pati. nihil
cari, nihil ſancti eſt: in omnium vicem regni unius
inſatiabilis amor ſucceſſit. Agite! conſcelerate aures
paternas: decernite criminibus, mox ferro decreturi:
dicite palam, quicquid aut veri poteſtis, aut commi-
niſci libet. Reſeratæ aures ſunt, quæ poſthac ſecretis
alterius ab altero criminibus claudentur. Hæc furens
ira quum dixiſſet, lacrimæ omnibus obortæ, & diu
mœſtum ſilentium tenuit. Tum Perſeus: *Aperienda* 9
nimirum nocte janua fuit, & armati comiſſatores
accipiendi, præbendumque ferro jugulum, quando non
creditur, niſi perpetratum facinus: & eadem petitus
inſidiis audio, quæ latro atque inſidiator. Non nequic-
quam iſti unum Demetrium filium te habere, me ſub-
ditum & pellice genitum appellant. nam ſi gradum,
ſi caritatem filii apud te haberem, non in me queren-
tem deprehenſas inſidias, ſed in eum, qui feciſſet, ſæ-
vires: nec adeo tibi vilis vita eſſet noſtra, ut nec præ-
terito periculo meo movereris, neque futuro, ſi inſi-
diantibus ſit impune. Itaque ſi mori tacitum oportet,
taceamus, precati tantum Deos, ut à me cœptum ſce-
lus in me finem habeat, nec per meum latus tu peta-
ris. Sin autem, quod circumventis in ſolitudine na-
tura ipſa ſubjicit, ut hominum, quos numquam vide-
rint, fidem tamen implorent; mihi quoque ferrum in
me ſtrictum cernenti vocem mittere liceat. Per te pa-
triumque nomen, quod utri noſtrûm ſanctius ſit, jam-

pridem

pridem ſentis, ita me audias, precor; tamquam ſi voce & comploratione nocturna excitus mihi quiritanti interveniſſes, Demetrium cum armatis nocte intempeſta in veſtibulo meo deprehendiſſes. quod tum vociferarer in re præſenti pavidus, hoc nunc poſtero die queror. Frater, non comiſſantium in vicem jamdiu vivimus inter nos: regnare utique vis: huic ſpei tuæ obſtat ætas mea, obſtat gentium jus, obſtat vetuſtus Macedoniæ mos, obſtat vero etiam patris judicium. Huc tranſcendere, niſi per meum ſanguinem, non potes. omnia moliris & tentas. adhuc ſeu cura mea, ſeu fortuna, reſtitit parricidio tuo. Heſterna die in luſtratione, & decurſu, & ſimulacro ludicro pugnæ, funeſtum prope prælium feciſti: nec me aliud a morte vindicavit, quam quod me ac meos vinci paſſus ſum. Ab hoſtili prælio, tamquam fraterno luſu, pertrahere me ad cœnam voluiſti. Credis me, pater, inter inermes convivas cœnaturum fuiſſe, ad quem armati comiſſatum venerunt; credis nihil a gladiis nocte periculum fuiſſe, quem ſudibus te inſpectante prope occiderunt? Quid hoc noctis, quid inimicus ad iratum, quid cum ferro ſuccinctis juvenibus venis? Convivam me tibi committere auſus non ſum, comiſſatorem te cum armatis venientem recipiam? Si aperta janua fuiſſet, funus meum parares hoc tempore, pater, quo querentem audis. Nihil ego, tamquam accuſator criminoſe, nec dubia argumentis colligendo ago. Quid enim? negat ſe cum multitudine veniſſe ad januam meam? an ferro ſuccinctos ſecum fuiſſe? Quos nominavero, accerſe. poſſunt quidem omnia audere, qui hoc auſi ſunt, non tamen audebunt negare. Si deprehenſos intra limen meum cum ferro ad te deducerem, pro manifeſto haberes; fatentes pro deprehenſis habe.

10 *Execrare nunc cupiditatem regni, & furias fraternas concita! ſed ne ſint cæcæ, pater, execrationes tuæ, diſcerne & diſpice inſidiatorem & petitum inſidiis. ***** noxium huic eſſe caput. Qui occiſurus fratrem fuit, habeat etiam iratos paternos Deos: qui periturus fraterno ſcelere fuit, perfugium in patris miſericordia & juſtitia habeat. Quo enim alio confugiam,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

fugiam, cui non ſolenne luſtrale exercitus tui, non decurſus militum, non domus, non epulæ, non nox ad quietem data naturæ beneficio mortalibus, tuta eſt? Si iero ad fratrem invitatus, moriendum eſt: ſi recepero intra januam comiſſatum fratrem, moriendum eſt. nec eundo, nec manendo inſidias evito. quo me conferam? Nihil præter Deos, pater, & te colui. non Romanos habeo, ad quos confugiam. periſſe expetunt, quia tuis injuriis doleo, quia tibi ademptas tot urbes, tot gentes, modo Thraciæ maritimam oram, indignor. nec me, nec te incolumi, Macedoniam ſuam futuram ſperant. Si me ſcelus fratris, te ſenectus, abſumpſerit, aut nec ea quidem exſpectata fuerit; regem regnumque Macedoniæ ſua futura ſciunt. Si quid extra Macedoniam tibi Romani reliquiſſent, mihi quoque id relictum crederem receptaculum. At in Macedonibus ſatis præſidii eſt. Vidiſti heſterno die impetum in me militum. Quid illis defuit, niſi ferrum? quod illis defuit interdiu, convivæ fratris noctu aſſumpſerunt. Quid de magna parte principum loquar, qui in Romanis ſpem omnem dignitatis & fortunæ poſuerunt, & in eo, qui omnia apud Romanos poteſt? neque hercule iſtum mihi tantum fratri majori, ſed prope eſt, ut tibi quoque ipſi regi & patri præferant. Iſte enim eſt, cujus beneficio pœnam tibi ſenatus remiſit, qui nunc te ab armis Romanis protegit, qui tuam ſenectutem obligatam & obnoxiam adoleſcentiæ ſuæ eſſe æquum cenſet. Pro iſto Romani ſtant, pro iſto omnes urbes tuo imperio liberatæ, pro iſto Macedones, qui pace Romana gaudent. mihi præter te, pater, quid uſquam aut ſpei, aut præſidii eſt? Quo 11
ſpectare illas literas ad te nunc miſſas T. Quintii credis, quibus & bene te conſuluiſſe rebus tuis ait, quod Demetrium Romam miſeris, & hortatur, ut iterum & cum pluribus legatis, & primoribus quoque Macedonum, remittas eum? T. Quintius nunc eſt auctor omnium rerum iſti, & magiſter. Eum ſibi, te abdicato patre, in locum tuum ſubſtituit. illinc ante omnia clandeſtina concocta ſunt conſilia. Quæruntur adjutores conſiliis, quum te plures, & principes Macedo-

num cum iſto mittere jubet. qui hinc integri & ſinceri Romam eunt, Philippum regem ſe habere credentes, imbuti illic & infecti Romanis delinimentis redeunt. Demetrius iis unus omnia eſt. eum jam regem vivo patre appellant. Hæc ſi indignor, audiendum eſt ſtatim, non ab aliis ſolum, ſed etiam à te, pater, cupiditatis regni crimen. Ego vero, ſi in medio ponitur, non agnoſco. quem enim ſuo loco moveo, ut ipſe in ejus locum ſuccedam? Vnus ante me pater eſt: &, ut diu ſit, Deos rogo. Superſtes (& ita ſim, ſi merebor, ut ipſe me eſſe velit) hæreditatem regni, ſi pater tradet, accipiam. Cupit regnum, & quidem ſcelerate cupit, qui tranſcendere feſtinat ordinem ætatis, naturæ, moris Macedonum, juris gentium. Obſtat frater major, ad quem jure, voluntate etiam patris, regnum pertinet. Tollatur: non primus regnum fraterna cæde petiero. Pater ſenex, & filio ſolus orbatus, de ſe magis timebit, quam ut filii necem ulciſcatur. Romani lætabuntur, probabunt, defendent factum. Hæ ſpes incertæ, pater, ſed non inanes ſunt. Ita enim res ſe habet: periculum vitæ propellere a me potes, puniendo eos, qui ad me interficiendum ferrum ſumpſerunt: ſi facinori eorum ſucceſſerit, mortem meam idem tu per-
12 *ſequi non poteris.* Poſteaquam dicendi finem Perſeus fecit, conjecti eorum, qui aderant, oculi in Demetrium ſunt, velut confeſtim reſponſurus eſſet. deinde diu ſilentium fuit. Quum perfuſum fletu, appareret omnibus loqui non poſſe; tandem vicit dolorem ipſa neceſſitas, quum dicere juberent. atque ita orſus eſt: *Omnia, quæ reorum antea fuerant auxilia, pater, præoccupavit accuſator. Simulatis lacrimis in alterius perniciem, veras meas lacrimas ſuſpectas tibi fecit. quum ipſe, ex quo ab Roma redii, per occulta cum ſuis colloquia dies noctesque inſidietur ultro mihi; non inſidiatoris modo, ſed latronis manifeſti & percuſſoris ſpeciem induit. Periculo ſuo te exterret, ut innoxio fratri per eundem te maturet perniciem. perfugium ſibi nuſquam gentium eſſe ait, ut ego ne apud te quidem quicquam ſpei reliquæ habeam. Circumventum, ſolum, inopem, invidia gratiæ externæ, quæ*

obeſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

obeſt potius, quam prodeſt, onerat. Iam illud quam accuſatoriè, quod noctis hujus crimen miſcuit cum cætera inſectatione vitæ meæ? ut & hoc, quod jam, quale ſit, ſcies, ſuſpectum alio vitæ noſtræ tenore faceret: & illam vanam criminationem ſpei, voluntatis, conſiliorum meorum, nocturno hoc ficto & compoſito argumento fulciret. Simul & illud quæſivit, ut repentina & minime præparata accuſatio videretur: quippe ex noctis hujus metu & tumultu repentino exorta. Oportuit autem, Perſeu, ſi proditor ego patris regnique eram, ſi cum Romanis, ſi cum aliis inimicis patris inieram conſilia, non exſpectatam fabulam noctis hujus eſſe, ſed proditionis meæ ante me accuſatum: ſi illa ſeparata ab hac vana accuſatio erat, invidiamque tuam adverſus me magis, quam crimen meum indicatura, hodie quoque eam aut prætermitti, aut in aliud tempus differri: ut perſpiceretur, utrum ego tibi, an tu mihi, novo quidem & ſingulari genere odii, inſidias feciſſes. Ego tamen, quantum in hac ſubita perturbatione potero, ſeparabo ea quæ tu confudiſti: & noctis hujus inſidias aut tuas aut meas detegam. Occidendi ſui conſilium me iniſſe, videri vult: ut ſcilicet, majore fratre ſublato, cujus jure gentium, more Macedonum, tuo etiam, ut ait, judicio regnum eſt futurum; ego minor, in ejus, quem occidiſſem, ſuccederem locum. Quid ergo illa ſibi vult pars altera orationis, qua Romanos a me cultos ait, atque eorum fiducia in ſpem regni me veniſſe? nam ſi & in Romanis tantum momenti eſſe credebam, ut, quem vellent, imponerent Macedoniæ regem, & meæ tantum apud eos gratiæ confidebam; quid opus parricidio fuit? An ut cruentum fraterna cæde diadema gererem? ut illis ipſis, apud quos aut vera aut certe ſimulata probitate partam gratiam habeo, ſi quam forte habeo, execrabilis & inviſus eſſem? niſi T. Quintium credis, cujus virtute & conſiliis me nunc argui regi, quum & ipſe tali pietate vivat cum fratre, mihi fraternæ cædis fuiſſe auctorem. Idem non Romanorum ſolum gratiam, ſed Macedonum judicia ac penè omnium Deorum hominumque conſenſum collegit, per quæ omnia ſe mihi parem

in certamine non futurum crediderit. idem, tanquam in aliis omnibus rebus inferior eſſem, ad ſceleris ſpem ultimam confugiſſe me inſimulat. Vis hanc formulam cognitionis eſſe, ut uter timuerit, ne alter dignior videretur regno, is conſilium opprimendi fratris cepiſſe
13 *judicetur? Exſequamur tamen quocunque modo conficti ordinem criminis. Pluribus modis ſe petitum criminatus eſt, & omnes inſidiarum vias in unum diem contulit. Volui interdiu eum poſt luſtrationem, quum concurrimus, & quidem, ſi Diis placet, luſtrationum die occidere: volui, quum ad cœnam invitavi, veneno ſcilicet tollere: volui, quum comiſſatum gladiis accincti me ſecuti ſunt, ferro interficere. Tempora quidem qualia ſint ad parricidium electa, vides: luſus, convivii, comiſſationis. Quis dies? qualis? quo luſtratus exercitus, quo inter diviſam victimam prælatis omnium, qui umquam fuere, Macedoniæ regum armis regiis, duo ſoli tua tegentes latera, pater, prævecti ſumus, & ſecutum eſt Macedonum agmen. Hoc ego, etiam ſi quid ante admiſiſſem piaculo dignum, luſtratus, & expiatus ſacro, tum quam maxime in hoſtiam itineri noſtro circumdatam intuens, parricidium, venena, gladios, in comiſſationem præparatos, volutabam in animo. Vt quibus aliis deinde ſacris contaminatam omni ſcelere mentem expiarem? Sed cæcus criminandi cupiditate animus, dum omnia ſuſpecta efficere vult, aliud alio confundit. nam ſi veneno te inter cœnam tollere volui, quid minus aptum fuit, quam pertinaci certamine & concurſu iratum te efficere? Vt merito, ſicut feciſti, invitatus ad cœnam abnueres? quum autem iratus negaſſes, utrum ut placarem te danda opera fuit, ut aliam quærerem occaſionem, quoniam ſemel venenum paraveram: an ab illo conſilio velut tranſiliendum ad aliud fuit, ut ferro te, & quidem eo die per ſpeciem comiſſationis, occiderem? Quo deinde modo, ſi te metu mortis credebam cœnam evitaſſe meam, non ab eodem metu comiſſatio-*
14 *nem quoque evitaturum exiſtimabam? Non eſt res, qua erubeſcam, pater, ſi die feſto inter æquales largiore vino ſum uſus. tu quoque velim inquiras, qua lætitia,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

quo luſu apud me celebratum heſternum convivium ſit, illo etiam (pravo forſitan) gaudio provehente quod in juvenili armorum certamine pars noſtra non inferior fuerat. miſeria hæc & metus crapulam facile excuſſerunt, quæ ſi non interveniſſent, inſidiatores nos ſopiti jaceremus. Si domum tuam expugnaturus, capta domo dominum interfecturus eram, non temperaſſem vino in unum diem? non milites abſtinuiſſem meos? Et ne ego me ſolus nimia ſimplicitate tuear, ipſe quoque minime malus ac ſuſpicax frater, nihil aliud ſcio, inquit, nihil arguo, niſi quod cum ferro comiſſatum venerunt. Si quæram, unde id ipſum ſcieris; neceſſe erit te fateri, aut ſpeculatorum tuorum plenam domum fuiſſe meam, aut illos ita aperte ſumpſiſſe ferrum, ut omnes viderent. Et ne quid ipſe aut prius inquiſiſſe, aut nunc criminoſe argumentari videretur, te quærere ex iis, quos nominaſſet, jubebat, an ferrum habuiſſent? ut tanquam in re dubia, quum id quæſiſſes, quod ipſi fatentur, pro convictis haberentur. Quin tu illud quæri jubes, num tui occidendi cauſſa ferrum ſumpſerint? num me auctore & ſciente? Hoc enim videri vis, non illud quod fatentur & palam eſt, & ſui ſe tuendi cauſa ſumpſiſſe dicunt. Recte an perperam fecerint, ipſi ſui facti rationem reddent. Meam cauſſam, quæ nihil eo facto contingitur, ne miſcueris: aut explica, utrum aperte an clam te aggreſſuri fuerimus. Si aperte, cur non omnes ferrum habuimus? cur nemo præter eos, qui tuum ſpeculatorem pulſarunt? ſi clam, quis ordo conſilii fuit? Convivio ſoluto, quum comiſſator ego diſceſſiſſem, quatuor ſubſtitiſſent, ut ſopitum te aggrederentur? quomodo fefelliſſent, & alieni, & mei, & maxime ſuſpecti, quia paulo ante in rixa fuerant? quomodo autem trucidato te ipſi evaſuri fuerint? quatuor gladiis domus tua capi & expugnari potuit. Quin tu omiſſa iſta nocturna fabula, 15
ad id quod doles, quod invidiam urit, reverteris? Cur uſquam regni tui mentio fit, Demetri? cur dignior patris fortunæ ſucceſſor quibuſdam videris, quam ego? cur ſpem meam, quæ, ſi tu non eſſes, certa erat, dubiam & ſolicitam facis? Hæc ſentit Perſeus, etſi non dicit:

hæc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

hæc iſtum inimicum, hæc accuſatorem faciunt: hæc domum, hæc regnum tuum criminibus & ſuſpicionibus replent. Ego autem, pater, quemadmodum nec nunc ſperare regnum, nec ambigere unquam de eo forſitan debeam, quia minor ſum, quia tu me majori cedere vis; ſic illud nec debui facere, nec debeo, ut indignus te patre, indignus omnibus videar. id enim vitiis meis, non cedendi cui jus faſque eſt, modeſtia conſequar. Romanos objicis mihi: & ea quæ gloriæ eſſe debent in crimen vertis. Ego nec obſes Romanis ut traderer, nec, ut legatus mitterer Romam, petii. à te miſſus, ire non recuſavi. utroque tempore ita me geſsi, ne tibi pudori, ne regno tuo, ne genti Macedonum eſſem. Itaque mihi cum Romanis amicitiæ cauſſa tu fuiſti pater. Quoad tecum illis pax manebit, mecum quoque gratia erit: ſi bellum eſſe cœperit, qui obſes, qui legatus pro patre non inutilis fui, idem hoſtis illis acerrimus ero. Nec hodie, ut proſit mihi gratia Romanorum, poſtulo: ne obſit, tantum deprecor. nec in bello cœpit, nec ad bellum reſervatur. Pacis pignus fui, ad pacem retinendam legatus miſſus ſum. neutra res mihi nec gloriæ nec crimini ſit. Ego ſi quid impie in te, pater, ſi quid ſcelerate in fratrem admiſi, nullam deprecor pœnam. ſi innocens ſum, ne invidia conflagrem, quum crimine non poſsim, deprecor. Non hodie me primum frater accuſat: ſed hodie primum aperte, nullo meo in ſe merito. Si mihi pater ſuccenſeret, te majorem fratrem pro minore deprecari oportebat, te adoleſcentiæ, te errori veniam impetrare. in eo, ubi præſidium eſſe oportebat, ibi exitium eſt. E convivio & comiſſationibus prope ſemiſomnus raptus ſum ad cauſſam parricidii dicendam. ſine advocatis, ſine patronis, ipſe pro me dicere cogor. Si pro alio dicendum eſſet, tempus ad meditandam & componendam orationem ſumpſiſſem, quum quid aliud quam ingenii fama periclitarer? ignarus quid arceſsitus eſſem, te iratum & jubentem dicere cauſſam, fratrem accuſantem audivi. Ille diu ante præparata, meditata in me oratione eſt uſus: ego id tantum temporis, quo accuſatus ſum, ad cognoſcendum, quid ageretur, habui. Vtrum

mo-

momento illo horæ accuſatorem audirem? an defen-
ſionem meditarer? Attonitus repentino atque inopi-
nato malo, vix quid objiceretur, intelligere potui: ne-
dum ſatis ſciam quo modo me tuear. Quid mihi ſpei
eſſet, niſi patrem judicem haberem? apud quem etiam
ſi caritate a fratre majore vincor, miſericordia certe
meus vinci non debeo. Ego enim, ut me mihi tibique
ſerves, precor: ille, ut me in ſecuritatem ſuam occidas,
poſtulat. Quid eum, quum regnum ei tradideris, fa-
cturum credis eſſe, qui jam nunc ſanguine meo ſibi in-
dulgeri æquum cenſet. Dicenti hæc lacrimæ ſimul 16
ſpiritum & vocem intercluſerunt. Philippus ſum-
motis iis pauliſper collocutus cum amicis pronun-
ciavit: *Non verbis ſe nec unius horæ diſceptatione*
cauſſam eorum dijudicaturum, ſed inquirendo in
utriuſque vitam, mores; & dicta factaque, in ma-
gnis, parviſque rebus, obſervando: ut omnibus ap-
pareret, noctis proximæ crimen facile revictum;
ſuſpectam nimiam cum Romanis Demetrii gratiam
eſſe. Hæc vivo Philippo velut ſemina jacta ſunt
Macedonici belli, quod maxime cum Perſeo geren-
dum erat. Conſules ambo in Ligures, quæ tum una
conſularis provincia erat, proficiſcuntur. & quia
proſpere ibi res geſſerunt; ſupplicatio in unum diem
decreta eſt. Ligurum duo millia ferè ad extremum
finem provinciæ Galliæ, ubi caſtra Marcellus habe-
bat, venerunt, uti reciperentur orantes. Marcellus,
opperiri eodem loco Liguribus juſſis, ſenatum per
literas conſuluit. Senatus reſcribere M. Ogulnium
prætorem Marcello juſſit: *Verius fuiſſe, conſules,*
quorum provincia eſſet, quam ſe, quid e republica eſſet,
decernere. tum quoque non placere ſibi, per deditio-
nem Ligures recipi, & receptis arma adimi. Atque
eos ad conſulem mitti ſenatum æquum cenſere. Præ-
tores eodem tempore, P. Manlius in ulteriorem Hi-
ſpaniam, quam & priore prætura provinciam ob-
tinuerat; Q. Fulvius Flaccus in citeriorem perve-
nit, exercitumque à Terentio accepit. nam ulterior
morte P. Sempronii proprætoris ſine imperio fuerat.
Fulvium Flaccum oppidum Hiſpanum, Vrbicuam
nomi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

nomine, oppugnantem Celtiberi adorti ſunt. Dura ibi prælia aliquot facta: multi Romani milites & vulnerati & interfecti ſunt. vicit perſeverantia Fulvius, quod nulla vi abſtrahi ab obſidione potuit. Celtiberi feſſi præliis variis abſceſſerunt. urbs, amoto auxilio eorum, intra paucos dies capta & direpta eſt: prædam militibus prætor conceſſit. Fulvius, hoc oppido capto, P. Manlius exercitu tantum in unum coacto, qui diſſipatus fuerat; nulla alia memorabili geſta re, exercitus in hiberna deduxerunt. Hæc ea æſtate in Hiſpania geſta. Terentius, qui ex ea provincia deceſſerat, ovans urbem iniit. tranſlatum, argenti pondo novem millia trecenta viginti: auri octoginta pondo, & duæ coronæ aureæ pondo
27 ſexaginta ſeptem. Eodem anno inter populum Carthaginienſem & regem Maſaniſſam in re præſenti diſceptatores Romani de agro fuerunt. ceperat eum ab Carthaginienſibus, pater Maſaniſſæ, Gala, Galam Syphax inde expulerat: poſtea in gratiam ſoceri Aſdrubalis Carthaginienſibus dono dederat. Carthaginienſes eo anno Maſaniſſa expulerat. Haud minore certamine animorum, quam quum ferro & acie dimicarunt, res acta apud Romanos. Carthaginienſes, quod primo majorum ſuorum fuiſſet, deinde ab Syphace ad ſe perveniſſet, repetebant. Maſaniſſa paterni regni agrum ſe & recepiſſe, & habere jure gentium ajebat: & cauſſa & poſſeſſione ſuperiorem eſſe nihil aliud ſe in ea diſceptatione metuere, quam ne pudor Romanorum, dum vereantur ne quid ſocio atque amico regi adverſus communes ſuos atque illius hoſtes indulſiſſe videantur, damno ſit. Legati poſſeſſionis jus non mutarunt. cauſſam integram Romam ad ſenatum rejecerunt. In Liguribus nihil poſtea geſtum. receſſerant primum in devios ſaltus, deinde dimiſſo exercitu, paſſim in vicos caſtellaque ſua dilapſi ſunt. Conſules quoque dimittere exercitum voluerunt, ac de ea re Patres conſuluerunt. Alterum ex his dimiſſo exercitu ad magiſtratus in annum creandos venire Romam, juſſerunt: alterum cum legionibus ſuis Piſis hie-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

hiemare. Fama erat, Gallos tranſalpinos juventutem armare: nec, in quam regionem Italiæ effuſura ſe multitudo eſſet, ſciebatur. ita inter ſe conſules compararunt, ut Cn. Bæbius ad comitia iret, quia M. Bæbius frater ejus conſulatum petebat. Comitia 18 conſulibus rogandis fuere. creati, P. Cornelius Cethegus, M. Bæbius Tamphilus. Prætores inde facti, duo Q. Fabii, Maximus & Buteo, C. Claudius Nero, Q. Petillius Spurinus, M. Pinarius Poſca, L. Duronius. His inito magiſtratu provinciæ ita ſorte evenerunt. Ligures conſulibus; prætoribus, Q. Petillio urbana, Q. Fabio Maximo peregrina, Q. Fabio Buteoni Gallia, C. Claudio Neroni Sicilia, M. Pinario Sardinia, L. Duronio Apulia, & Iſtri adjecti, quod Tarentini Brunduſinique nunciabant, maritimos agros infeſtos tranſmarinarum navium latrociniis eſſe. eadem Maſſilienſes de Ligurum navibus querebantur. Exercitus inde decreti. quatuor legiones conſulibus, quina millia ducenos Romanos pedites, trecentos haberent equites, & quindecim millia ſociûm ac Latini nominis, octingentos equites. In Hiſpanis prorogatum veteribus prætoribus imperium eſt, cum exercitibus quos haberent. & in ſupplementum decreta tria millia civium Romanorum, ducenti equites: & ſociûm Latini nominis, ſex millia peditum, trecenti equites. Nec rei navalis cura omiſſa. duûmviros in eam rem conſules creare juſſi, per quos naves viginti deductæ navalibus ſociis civibus Romanis, qui ſervitutem ſerviſſent, complerentur; ingenui tantum ut iis præeſſent. Inter duumviros ita diviſa tuenda denis navibus maritima ora, ut promontorium iis Minervæ, velut cardo, in medio eſſet: alter in dextram partem uſque ad Maſſiliam, lævam alter uſque ad Barium tueretur. Prodigia 19 multa fœda & Romæ eo anno viſa, & nunciata peregrè. In area Vulcani & Concordiæ ſanguinem pluit, & pontifices haſtas motas nunciavere: & Lanuvii ſimulacrum Junonis Soſpitæ lacrimaſſe. & peſtilentia in agris foriſque & conciliabulis, &

in

in urbe tanta erat, ut Libitina tunc vix ſufficeret.
His prodigiis cladibuſque anxii Patres decreverunt,
ut & conſules, quibus Diis videretur, hoſtiis majo-
ribus ſacrificarent, & decemviri libros adirent. Eo-
rum decreto ſupplicatio circa omnia pulvinaria Ro-
mæ in diem unum indicta eſt. iiſdem auctoribus &
ſenatus cenſuit, & conſules edixerunt, ut per totam
Italiam triduum ſupplicatio & feriæ eſſent. Peſti-
lentiæ tanta vis erat, ut quum, propter defectionem
Corſorum, bellumque ab Ilienſibus concitatum in
Sardinia, octo millia peditum ex ſociis Latini no-
minis ſcribi placuiſſet, & trecentos equites, quos
M. Pinarius prætor ſecum in Sardiniam trajiceret;
tantum hominum demortuum eſſe, tantum ubique
ægrorum conſules renunciaverint, ut is numerus
effici militum non potuerit. quod deerat militum,
ſumere à Cn. Bæbio proconſule, qui Piſis hiber-
nabat, juſſus prætor, atque inde in Sardiniam tra-
jicere. L. Duronio prætori, cui provincia Apu-
lia evenerat, adjecta de Bacchanalibus quæſtio eſt:
cujus reſidua quædam velut ſemina ex prioribus
malis jam priore anno apparuerant: ſed magis in-
choatæ apud L. Pupium prætorem quæſtiones
erant, quam ad exitum ullum perductæ: id perſe-
care novum prætorem, ne ſerperet iterum latius,
Patres juſſerunt. Et leges de ambitu conſules ex au-
20 ctoritate ſenatus ad populum tulerunt. Legatio-
nes deinde in ſenatum introduxerunt. Regum pri-
mas Eumenis, & Ariarathis Cappadocis, & Phar-
nacis Pontici. nec ultra quicquam eis reſponſum
eſt, quam miſſuros qui de controverſiis eorum co-
gnoſcerent, ſtatuerentque. Lacedæmoniorum dein-
de exulum & Achæorum legati introducti ſunt. &
ſpes data exulibus eſt, ſcripturum ſenatum Achæis,
ut reſtituerentur. Achæi de Meſſene recepta, com-
poſitiſque ibi rebus, cum aſſenſu Patrum expo-
ſuerunt. Et à Philippo rege Macedonum duo le-
gati venerunt, Philocles & Apelles. nulla ſuper re
quæ ab ſenatu petenda eſſet: ſpeculatum magis in-
quiſitumque miſſi de iis, quorum Perſeus Deme-
trium

rium inſimulaſſet, ſermonum cum Romanis; maxime cum T. Quintio adverſus fratrem de regno habitorum. Hos tanquam medios, nec in alterius favorem inclinatos, miſerat rex. erant autem & hi Perſei fraudis in fratrem miniſtri & participes. Demetrius omnium, præterquam fraterni ſceleris, quod nuper eruperat, ignarus, primo neque magnam neque nullam ſpem habebat, patrem ſibi placari poſſe. minus deinde indies patris animo fidebat, quum obſideri aures à fratre cerneret. Itaque circumſpiciens dicta factaque ſua, ne cujus ſuſpiciones augeret, maxime ab omni mentione & contagione Romanorum abſtinebat: ut neque ſcribi ſibi vellet; quia hoc præcipuè criminum genere exaſperari animum ſentiebat. Philippus, ſimul ne ocio miles de- 21
terior fieret, ſimul avertendæ ſuſpicionis cauſſa quicquam à ſe agitari de Romano bello, Stobos, Pæoniæ exercitu indicto, in Mædicam ducere pergit. Cupido eum ceperat in verticem Æmi montis aſcendendi, quia vulgatæ opinioni crediderat, Ponticum ſimul & Adriaticum mare, & Iſtrum amnem, & Alpes conſpici poſſe: ſubjecta oculis ea haud parvi ſibi momenti futura ad cogitationem Romani belli. Percunctatus regionis peritos de aſcenſu Æmi, quum ſatis inter omnes conſtaret, viam exercitui nullam eſſe, paucis & expeditis per difficillimum aditum, ut ſermone familiari minorem filium permulceret, quem ſtatuerat non ducere ſecum, primum quærit ab eo, *Quum tanta difficultas itineris proponatur, utrum perſeverandum ſit in incœpto, an abſtinendum? Si pergat tamen ire, non poſſe oblviſci ſe in talibus rebus Antigoni: qui ſæva tempeſtate jactatus, quum in eadem nave ſecum ſuos omnes habuiſſet, præcepiſſe liberis diceretur, ut & ipſi meminiſſent, & ita poſteris proderent, ne quis cum tota gente ſimul in rebus dubiis periclitari auderet. Memorem ergo ſe præcepti ejus, duos ſimul filios non commiſſurum in aleam ejus, qui proponeretur, caſus. & quoniam majorem filium ſecum duceret, minorem ad ſubſidia ſpei & cuſtodiam regni remiſ-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

remiſſurum in Macedoniam eſſe. Non fallebat Demetrium ablegari ſe, ne adeſſet conſilio; quum in conſpectu locorum conſultaret, qua proxime itinera ad mare Adriaticum atque Italiam ducerent, quæque belli ratio eſſet futura. ſed non ſolum parendum patri tum, ſed etiam aſſentiendum erat, ne invitum parere ſuſpicionem faceret. Vt tamen iter ei tutum in Macedoniam eſſet, Didas ex prætoribus regiis unus, qui Pæoniæ præerat, juſſus eſt proſequi eum cum modico præſidio. Hunc quoque Perſeus, ſicut pleroſque patris amicorum, ex quo haud dubium cuiquam eſſe cœperat, ad quem ita inclinato regis animo hæreditas regni pertineret, inter conjuratos in fratris perniciem habuit. in præſentia dat ei mandata, ut per omne obſequium inſinuaret ſe in quam maxime familiarem uſum, ut elicere omnia arcana, ſpeculariquc abditos ejus ſenſus poſſit. Ita digreditur Demetrius, cum infeſtioribus, quam ſi
22 ſolus iret, præſidiis. Philippus Mædicam primum, deinde ſolitudines interjacentes Mædicæ atque Æmo tranſgreſſus, ſeptimis demum caſtris ad radices montis pervenit. ibi unum moratus diem, ad deligendos, quos duceret ſecum, tertio die iter eſt ingreſſus. Modicus primo labor in imis collibus fuit. quantum in altitudinem egrediebantur, magis magiſque ſilveſtria & pleraque invia loca excipiebant. Pervenere deinde in opacum iter, ut, præ denſitate arborum immiſſorumque aliorum in alios ramorum, perſpici cœlum vix poſſet: ut vero jugis appropinquabant, quod rarum in aliis locis eſſet, adeo omnia contecta nebula, ut haud ſecus quam nocturno itinere impedirentur: tertio demum die ad verticem perventum. Nihil vulgatæ opinioni degreſſi inde detraxerunt. magis credo ne vanitas itineris ludibrio eſſet, quam quod diverſa inter ſe maria, monteſque, & amnes, ex uno loco conſpici potuerint. Vexati omnes, & ante alios rex ipſe, quo gravior ætate erat, difficultate viæ eſt. Duabus aris ibi Iovi & Soli ſacratis quum immolaſſet, qua triduo aſcenderat biduo eſt degreſſus;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ſus; frigora nocturna maxime metuens, quæ caniculæ ortu ſimilia brumalibus erant. Multis per eos dies difficultatibus conflictatus, nihilo lætiora in caſtris invenit: ubi ſumma penuria erat, ut in regione, quam ab omni parte ſolitudines clauderent. Itaque unum tantum moratus diem, quietis eorum cauſſà quos habuerat ſecum, itinere inde ſimili fugæ in Denthæletas tranſcurrit. Socii erant: ſed propter inopiam haud ſecus quam hoſtium fines Macedones populati ſunt. rapiendo enim paſſim villas primum, dein quoſdam vicos etiam evaſtarunt, non ſine magno pudore regis; quum ſociorum voces, nequicquam Deos ſociales nomenque ſuum implorantes audiret. Frumento inde ſublato, in Mædicam regreſſus, urbem, quam Petram appellant, oppugnare eſt adortus. ipſe à campeſtri aditu caſtra poſuit. Perſeum filium cum modica manu circummiſit, ut à ſuperioribus locis urbem aggrederetur. Oppidani, quum terror undique inſtaret, obſidibus datis, in præſentia dediderunt ſeſe. iidem, poſteaquam exercitus receſſit, obliti obſidum, relicta urbe, in loca munita & montes refugerunt. Philippus omni genere laboris ſine ullo effectu fatigatis militibus, & fraude prætoris Didæ auctis in filium ſuſpicionibus, in Macedoniam rediit. Miſſus hic 23
comes (ut ante dictum eſt) quum ſimplicitatem juvenis incauti, & ſuis haud immerito ſuccenſentis, aſſentando indignandoque & ipſe vicem ejus, captaret; in omnia ultro ſuam offerens operam, fide data arcana ejus elicuit. Fugam ad Romanos Demetrius meditabatur. cui conſilio adjutor Deûm beneficio oblatus videbatur Pæoniæ prætor, per cujus provinciam ſpem ceperat, elabi tuto poſſe. Hoc conſilium extemplo & fratri proditur, & auctore eo indicatur patri. Literæ primum ad obſidentem Petram allatæ ſunt. inde Herodorus (princeps hic amicorum Demetrii erat) in cuſtodiam eſt conjectus: & Demetrius diſſimulanter aſſervari juſſus. Hæc ſuper cætera triſtem adventum in Macedoniam regi fecerunt. movebant eum &

præſentia crimina: exſpectandos tamen, quos ad
exploranda omnia Romam miſerat, cenſebat. His
anxius curis, quum aliquot menſes egiſſet, tandem
legati, jam ante præmeditatis in Macedonia, quæ
ab Roma renunciarent, venerunt. qui, ſuper cætera
ſcelera, falſas etiam literas ſigno adulterino T. Quin-
tii ſignatas reddiderunt regi. Deprecatio erat in lite-
ris: *Si quid adoleſcens cupiditate regni prolapſus ſe-
cum egiſſet, nihil eum adverſus ſuorum quemquam
facturum: neque eum ſeſe eſſe, qui ullius impii conſi-
lii auctor futurus videri poßit.* Hæ literæ fidem Per-
ſei criminibus fecerunt. Itaque Herodorus extem-
plo, diu excruciatus, ſine indicio rei ullius in tor-
24 mentis moritur. Demetrium iterum ad patrem ac-
cuſavit Perſeus. fuga per Pæoniam præparata argue-
batur, & corrupti quidam, ut comites itineris eſ-
ſent: maximè falſæ literæ T. Quintii urgebant. ni-
hil tamen palam gravius pronunciatum de eo eſt, ut
dolo potius interficeretur: nec id cura ipſius, ſed ne
pœna ejus conſilia adverſus Romanos nudaret. Ab
Theſſalonica Demetriadem ipſi quum iter eſſet; A-
ſterium Pæoniæ Demetrium mittit cum eodem
comite Dida: Perſeum Amphipolin, ad obſides
Thracum accipiendos. digredienti ab ſe Didæ man-
data dediſſe dicitur, de filio occidendo. Sacrificium
ab Dida ſeu inſtitutum, ſeu ſimulatum eſt. ad quod
celebrandum invitatus Demetrius ab Aſterio Hera-
cleam venit. in ea cœna dicitur venenum datum.
Poculo epoto, extemplo ſenſit. & mox coortis do-
loribus, relicto convivio, quum in cubiculum rece-
piſſet ſeſe, crudelitatem patris conquerens, parrici-
dium fratris, ac Didæ ſcelus incuſans, torquebatur.
intromiſſi deinde Thyrſis quidam Stuberæus, & Be-
rœæus Alexander, injectis tapetibus in caput fauceſ-
que, ſpiritum intercluſerunt. Ita innoxius adole-
ſcens, quum in eo ne ſimplici quidem genere mor-
25 tis contenti inimici fuiſſent, interficitur. Dum hæc
in Macedonia geruntur, L. Æmilius Paullus, pro-
rogato ex conſulatu imperio, principio veris in Li-
gures Ingaunos exercitum introduxit. Vbi primum
in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

in hoſtium finibus caſtra poſuit, legati ad eum, per ſpeciem pacis perendæ, ſpeculatum venerunt. neganti Paullo, niſi cum deditis paciſci ſe pacem: non tam id recuſabant, quam tempore opus eſſe ajebant, ut generi agreſti hominum perſuaderetur. ad hoc decem dierum induciæ quum darentur, petierunt deinde, ne trans montes proximos caſtris pabulatum lignatumque milites irent. culta ea loca ſuorum finium eſſe. Id ubi impetravere, poſt eos ipſos montes, unde averterant hoſtem, exercitu omni coacto, repente multitudine ingenti caſtra Romanorum oppugnare ſimul omnibus portis aggreſſi ſunt. Summa vi totum unum diem oppugnarunt: ita ut ne efferendi quidem ſigna Romanis ſpacium, nec ad explicandam aciem locus eſſet. Conferti in portis obſtando magis, quam pugnando caſtra tutabantur. Sub occaſum Solis quum receſſiſſent hoſtes, duos equites ad Cn. Bæbium proconſulem cum literis Piſas mittit, ut obſeſſo ſibi per inducias quamprimum ſubſidio veniret. Bæbius exercitum M. Pinario prætori eunti in Sardiniam tradiderat. cæterum & ſenatum literis certiorem fecit, obſideri à Liguribus L. Æmilium; & Marco Claudio Marcello, cujus proxima inde provincia erat, ſcripſit, ut, ſi videretur ei, exercitum ex Gallia traduceret in Ligures, & L. Æmilium liberaret obſidione. Hæc ſera futura auxilia erant. Ligures poſtero die ad caſtra redeunt. Æmilius, quum & venturos ſciſſet, & educere in aciem potuiſſet, intra vallum ſuos tenuit, ut extraheret rem in id tempus, quo Bæbius cum exercitu venire à Piſis poſſet. Romæ magnam tre- 26
pidationem literæ Bæbii fecerunt. eo majorem, quod paucos poſt dies Marcellus tradito exercitu Fabio Romam quum veniſſet, ſpem ademit, eum, qui in Gallia eſſet, exercitum in Ligures traduci poſſe, quia bellum cum Iſtris eſſet prohibentibus coloniam Aquileiam deduci. eo profectum Fabium, neque inde regredi bello inchoato poſſe. Una, & ea ipſa tardior, quam tempus poſtulabat, ſubſidii ſpes erat, ſi conſules maturaſſent in provinciam ire. id

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ut facerent, pro ſe quiſque Patrum vociferari. Con-
ſules, niſi confecto delectu negare ſe ituros, nec
ſuam ſegnitiem, ſed vim morbi in cauſſa eſſe, quo
ſerius perficeretur. non tamen potuerunt ſuſtinere
conſenſum ſenatus, quin paludati exirent, & mili-
tibus, quos conſcriptos haberent, diem edicerent,
quo Piſas convenirent. permiſſum, ut qua irent, pro-
tinus ſubitarios milites ſcriberent, ducerentque ſe-
cum. Et prætoribus Q. Petillio & Q. Fabio impe-
ratum eſt, ut Petillius duas legiones civium Roma-
norum tumultuarias ſcriberet, & omnes minores
quinquaginta annis ſacramento rogaret: Fabio, ut
ſociis Latini nominis quindecim millia peditum,
octingentos equites imperaret. Duumviri navales
creati, C. Matienus, & C. Lucretius, naveſque iis
ornatæ ſunt; Matienoque, cujus ad Gallicum ſinum
provincia erat, imperatum, ut claſſem primo quo-
que tempore duceret in Ligurum oram; ſi quo uſui
27 eſſe L. Æmilio atque ejus exercitui poſſet. Æmilius,
poſteaquam nihil uſquam auxilii oſtendebatur, in-
terceptos credens equites, non ultra differendum ra-
tus, quin per ſe fortunam tentaret, priuſquam hoſtes
venirent, qui jam ſegnius ſecordiuſque oppugna-
bant: ad quatuor portas exercitum inſtruxit, ut
ſigno dato ſimul ex omnibus partibus eruptionem
facerent. Quatuor extraordinariis cohortibus duas
adjunxit, præpoſito M. Valerio legato: erumpere
extraordinaria porta juſſit. ad dexteram principa-
lem haſtatos legionis primæ inſtruxit: principes ex
eadem legione in ſubſidiis poſuit. M. Servilius &
& L. Sulpicius tribuni militum his præpoſiti: tertia
legio adverſus principalem ſiniſtram portam inſtru-
cta eſt. id tantum mutatum: principes primi, &
haſtati in ſubſidiis locati: Sex. Iulius Cæſar & L.
Aurelius Cotta, tribuni militum huic legioni præ-
fecti ſunt. Q. Fulvius Flaccus legatus cum dextera
ala ad quæſtoriam portam poſitus, duæ cohortes &
triarii duarum legionum in præſidio caſtrorum ma-
nere juſſi. Omnes portas concionabundus ipſe im-
perator circumiit: & quibuſcumque irritamentis
poterat,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

poterat, iras militum acuebat: nunc fraudem hoſtium incuſans, qui pace petita, induciis datis, per ipſum induciarum tempus contra jus gentium ad caſtra oppugnanda veniſſent: nunc quantus pudor eſſet, edocens, ab Liguribus, latronibus verius quam hoſtibus juſtis, Romanum exercitum obſideri. *Quo ore quiſquam veſtrum, ſi hinc alieno præſidio non veſtra virtute evaſeritis, occurret; non dico eis militibus, qui Annibalem, qui Philippum, qui Antiochum, maximos noſtræ ætatis reges duceſque, vicerunt: ſed iis, qui hos ipſos Ligures, aliquoties pecorum modo fugientes, per ſaltus invios conſectati ceciderunt? Quod Hiſpani, quod Galli, quod Macedones Pœnive non audeant; Liguſtinus hoſtis vallum Romanum ſubit, obſidet ultro & oppugnat, quem ſcrutantes antea devios ſaltus, abditum, & latentem vix inveniebamus?* Ad hæc conſentiens reddebatur clamor, *nullam militum culpam eſſe; quibus nemo ad erumpendum ſignum dediſſet. Daret ſignum: intellecturum, eoſdem, qui antea fuerint, & Romanos & Ligures eſſe.* Bina cis montes caſtra Ligurum erant. ex iis, primis diebus ſole orto, pariter omnes compoſiti & inſtructi procedebant: tum niſi exſatiati cibo vinoque arma non capiebant. diſperſi, inordinati exibant: ut quibus pro ſpe certum eſſet, hoſtes extra vallum ſigna non elaturos. Adverſus ita incompoſitos eos venientes, clamore pariter omnium, qui in caſtris erant, calonum quoque & lixarum ſublato, ſimul omnibus portis Romani eruperunt. Liguribus adeo improviſa res fuit, ut perinde, ac ſi inſidiis circumventi forent, trepidarent. Exiguum temporis aliqua forma pugnæ fuit. fuga deinde effuſa, & fugientium paſſim cædes erat. Equitibus dato ſigno, ut conſcenderent equos, nec effugere quemquam ſinerent; in caſtra omnes trepida fuga compulſi ſunt: deinde ipſis exuti caſtris. Supra quindecim millia Ligurum eo die occiſa: capta duo millia & quingenti. Triduo poſt Ligurum Ingaunorum omne nomen obſidibus datis in deditionem venit. gubernatores nautæque conquiſiti, qui præ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

datores fuiſſent navibus, atque omnes in cuſtodiam conjecti. Et à C. Matieno duumviro naves ejus generis in Liguſtina ora duæ ac triginta captæ ſunt. Hæc, qui nunciarent, literaſque ad ſenatum ferrent, L. Aurelius Cotta, C. Sulpicius Gallus, Romam miſſi: ſimulque peterent, ut L. Æmilio confecta provincia decedere, & deducere ſecum milites liceret atque dimittere. Vtrumque permiſſum ab ſenatu, & ſupplicatio ad omnia pulvinaria per triduum decreta: juſſique prætores, Petillius urbanas dimittere legiones, Fabius ſociis atque nomini Latino remittere delectum. & uti prætor urbanus conſulibus ſcriberet, ſenatum æquum cenſere, ſubitarios milites, tumultus cauſſa conſcriptos, primo quoque tempore dimitti. Colonia Graviſcæ eo anno deducta eſt in agrum Etruſcum, de Tarquinienſibus quondam captum. Quina jugera agri data. treſviri deduxerunt, C. Calpurnius Piſo, P. Claudius Pulcher, C. Terentius Iſtra. Siccitate & inopia frugum inſignis annus fuit. Sex menſes nunquam pluiſſe, memoriæ proditum eſt. Eodem anno in agro L. Petillii ſcribæ ſub Ianiculo, dum cultores agri altius moliuntur terrám, duæ lapideæ arcæ octonos ferme pedes longæ, quaternos latæ, inventæ ſunt; operculis plumbo devinctis. Literis Latinis Græciſquë utraqúe arca inſcripta erat; in altera Numam Pompilium, Pomponis filium, regem Romanorum, ſepultum eſſe: in altera, libros Numæ Pompilii ineſſe. Eas arcas quum ex amicorum ſententia dominus aperuiſſet; quætitulum ſepulti regis habuerat, inanis inventa, ſine ullo veſtigio corporis humani, aut ullius rei; per tabem tot annorum omnibus abſumptis. in altera duo faſces candelis involuti, ſeptenos habuere libros, non integros modo, ſed recentiſſima ſpecie. Septem Latini de jure Pontificio erant: ſeptem Græci de diſciplina ſapientiæ, quæ illius ætatis eſſe potuit. Adjicit Antias Valerius, Pythagoricos fuiſſe: vulgatæ opinioni, qua creditur Pythagoræ auditorem fuiſſe Numam, mendacio probabili accommoda-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ta fide. Primo ab amicis, qui in re præſenti fue-
runt, libri lecti. mox pluribus legentibus quum vul-
garentur, Q. Petillius prætor urbanus, ſtudioſus le-
gendi eos libros à L. Petillio ſumpſit. & erat fami-
liaris uſus, quod ſcribam eum quæſtor Q. Petillius
in decuriam legerat. Lectis rerum ſummis, quum
animadvertiſſet pleraque diſſolvendarum religio-
num eſſe, L. Petillio dixit, *Seſe eos libros in ignem
conjecturum eſſe. prius quam id faceret, ſe ei permit-
tere uti, ſi quod ſeu jus, ſeu auxilium ſe habere ad
eos libros repetendos exiſtimaret, experiretur: id in-
tegra ſua gratia eum facturum.* Scriba ad tribunos
plebis adit: ab tribunis ad ſenatum res eſt rejecta.
Prætor ſe jusjurandum dare paratum eſſe ajebat, li-
bros eos legi, ſervarique non oportere. Senatus
cenſuit, *Satis habendum, quod prætor jusjurandum
polliceretur, libros primo quoque tempore in comitio
cremandos eſſe. pretium pro libris, quantum Q. Pe-
tillio pratori majorique parti tribunorum plebis vi-
deretur, domino eſſe ſolvendum.* id ſcriba non acce-
pit. libri in comitio, igne à victimariis facto, in
conſpectu populi cremati ſunt. Magnum bellum 30
ea æſtate coortum in Hiſpania citeriore. ad quin-
que & triginta millia hominum, quantum nun-
quam ferme antea Celtiberi comparaverant. Q.
Fulvius Flaccus eam obtinebat provinciam. is, quia
armare juventutem Celtiberos audierat, & ipſe,
quanta poterat, à ſociis auxilia contraxerat; ſed
nequaquam numero militum hoſtem æquabat.
Principio veris exercitum in Carpetaniam duxit,
& caſtra locavit ad oppidum Eburam, modico
præſidio in urbe poſito. Paucis poſt diebus Cel-
tiberi, millia duo ferme inde, ſub colle poſuerunt
caſtra. quos ubi adeſſe prætor Romanus ſenſit,
M. Fulvium fratrem cum duabus turmis ſociorum
equitum ad caſtra hoſtium ſpeculatum miſit; quam
proxime ſuccedere ad vallum juſſum, ut viſeret,
quanta eſſent: pugna abſtineret, reciperetque ſeſe,
ſi hoſtium equitatum exeuntem vidiſſet. Ita, ut
præceptum erat, fecit. per dies aliquot nihil ultra

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

motum, quam ut hæ duæ turmæ oſtenderentur:
dein ſubducerentur, ubi equitatus hoſtium caſtris
procurriſſet. Poſtremo & Celtiberi omnibus ſi-
mul peditum equitumque copiis caſtris egreſſi, acie
directa medio ferme ſpacio inter bina caſtra conſti-
terunt. Campus erat planus omnis, & aptus pugnæ.
ibi ſtetere Hiſpani hoſtem exſpectantes. Romanus
intra vallum ſuos continuit per quatriduum conti-
nuum, & illi eodem loco aciem inſtructam tenue-
runt. Ab Romanis nihil motum. inde quievere in
caſtris Celtiberi, quia pugnæ copia non fiebat:
equites tantum in ſtationem egrediebantur, ut pa-
rati eſſent, ſi quid ab hoſte moveretur. pone caſtra
utrique pabulatum & lignatum ibant, neutri alte-
31 ros impedientes. Prætor Romanus, ubi ſatis tot
dierum quiete credidit ſpem factam hoſti, nihil ſe
priorem moturum: L. Acilium cum ala ſiniſtra:
& ſex millibus provincialium auxiliorum circumi-
re montem jubet, qui ab tergo hoſtibus erat: inde
ubi clamorem audiſſet, decurrere ad caſtra eorum.
nocte profecti ſunt, ne poſſent conſpici. Flaccus
luce prima C. Scribonium præfectum ſocium ad
vallum hoſtium cum equitibus extraordinariis ſini-
ſtræ alæ mittit. quos, ubi & propius accedere, &
plures, quam ſoliti erant, Celtiberi conſpexerunt,
omnis equitatus effunditur caſtris: ſimul & pediti-
bus ſignum ad exeundum datur. Scribonius, uti
præceptum erat, ubi primum fremitum equeſtrium
audivit, avertit equos, & caſtra repetit. eo effuſius
ſequi hoſtes. primo equites, mox & peditum acies
aderat, haud dubia ſpe, caſtra eo die ſe oppugna-
turos. quingentos paſſus non plus à vallo aberant.
Itaque ubi Flaccus ſatis abſtractos eos à præſidio
caſtrorum ſuorum ratus eſt, intra vallum exercitu
inſtructo, tribus partibus ſimul erumpit: clamore
non tantum ad ardorem pugnæ excitandum ſub-
lato, ſed etiam, ut qui in montibus erant, exau-
dirent. nec morati ſunt, quin decurrerent, ſicut
imperatum erat, ad caſtra: ubi quingentorum ar-
matorum, non amplius, relictum erat præſidium.
quos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

quos quum & paucitas ſua, & multitudo hoſtium, & improviſa res terruiſſet, prope ſine certamine capiuntur caſtra. caſtris, quæ pars maxime à pugnantibus conſpici poterat, injecit Acilius ignem. Po- 32
ſtremi Celtiberorum, qui in acie erant, primi flammam conſpexere. deinde per totam aciem vulgatum eſt, caſtra amiſſa eſſe, & tum, cum maxime, ardere: unde illis terror, inde Romanis animus crevit. jam clamor ſuorum vincentium accidebat, jam ardentia hoſtium caſtra apparebant. Celtiberi parumper incertis animis fluctuati ſunt. cæterum poſteaquam receptus pulſis nullus erat, nec uſquam, niſi in certamine, ſpes; pertinacius de integro capeſſunt pugnam. Acie media urgebantur acriter. à quinta legione adverſus lævum cornu, in quo ſui generis provincialia auxilia inſtruxiſſe Romanos cernebant, cum majore fiducia intulerunt ſigna. Iam prope erat, ut ſiniſtrum cornu pelleretur Romanis, ni ſeptima legio ſucceſſiſſet: ſimul ab oppido Ebura, qui in præſidio relicti erant, in medio ardore pugnæ advenerunt, & Acilius ab tergo erat. Diu in medio cæſi Celtiberi. qui ſupererant in omnes paſſim partes capeſſunt fugam. Equites bipartito in eos emiſſi, magnam cædem edidere. ad viginti tria millia hoſtium eo die cæſa: capta quatuor millia, & octingenti cum equis plus quingentis: & ſigna militaria nonaginta octo. Magna victoria, non tamen incruenta fuit. Romani de duabus legionibus milites paulo plus ducenti, ſociûm Latini nominis ſeptingenti triginta, externorum auxiliarium duo millia ferme & quadringenti ceciderunt. Prætor in caſtra victorem exercitum reduxit. Acilius manere in caſtris ab ſe captis juſſus. poſtero die ſpolia de hoſtibus lecta: & pro concione donati, quorum virtus inſignis fuerat. Sau- 33
ciis deinde in oppidum Eburam devectis, per Carpetaniam ad Contrebiam ductæ legiones. ea urbs circumſeſſa quum à Celtiberis auxilia acceſſiſſet, morantibus iis, non quia ipſi cunctati ſunt, ſed quia profectos à domo inexplicabiles continuis

imbribus viæ & inflati amnes tenebant, deſperato auxilio ſuorum in deditionem venit. Flaccus quoque tempeſtatibus fœdis coactus, exercitum omnem in urbem introduxit. Celtiberi, qui domo profecti erant, deditionis ignari, quum tandem ſuperatis, ubi primum remiſerunt imbres, amnibus, Contrebiam veniſſent: poſteaquam caſtra nulla extra mœnia viderunt, aut in alteram partem translata rati, aut receſſiſſe hoſtes, per negligentiam effuſi, ad oppidum acceſſerunt. In eos duabus portis Romani eruptionem fecerunt, & incompoſitos adorti fuderunt. Quæ res ad reſiſtendum eos, & ad capeſſendam pugnam, impediit, quod non uno agmine nec ad ſigna frequentes veniebant; eadem magnæ parti ad fugam ſaluti fuit. Sparſi enim toto paſſim campo ſe diffuderunt: nec uſquam confertos eos hoſtis circumvenit. tamen ad duodecim millia ſunt cæſa: capta plus quinque millia hominum, equi quadringenti, ſigna militaria ſexaginta duo. Qui palati è fuga domum ſe recipiebant, alterum agmen Celtiberorum venientium, deditionem Contrebiæ, & ſuam cladem narrando averterunt. extemplo in vicos caſtellaque ſua omnes dilapſi. Flaccus à Contrebia profectus, per Celtiberiam populabundus ducit legiones: multa caſtella oppugnavit, donec maxima pars Celtiberorum in

34 deditionem venit. Hæc in citeriore Hiſpania eo anno geſta. Et in ulteriore Manlius prætor ſecunda aliquot prælia cum Luſitanis fecit. Aquileia colonia Latina eodem anno in agro Gallorum eſt deducta. tria millia peditum, quinquagena jugera, centuriones centena; centena quadragena equites acceperunt. tresviri deduxerunt, P. Cornelius Scipio Naſica, C. Flaminius, L. Manlius Acidinus. Ædes duæ eo anno dedicatæ ſunt: una Veneris Erycinæ ad portam Collinam. dedicavit L. Porcius L. F. Licinus duumvir. (vota erat ab conſule L. Porcio, Liguſtino bello.) altera in foro olitorio Pietatis. eam ædem dedicavit Manius Acilius Glabrio duumvir: ſtatuamque auratam, quæ prima omnium

omnium in Italia ſtatua aurata eſt, patri Glabrioni poſuit. Is erat, qui ipſe eam ædem voverat, quo die cum rege Antiocho ad Thermopylas depugnaſſet: locaveratque idem ex ſenatusconſulto. Per eoſdem dies, quibus hæ ædes dedicatæ ſunt, L. Æmilius Paullus proconſul ex Liguribus Ingaunis triumphavit. Tranſtulit coronas aureas quinque & viginti. nec præterea quicquam auri argentique in eo triumpho latum. captivi multi principes Ligurum ante currum ducti. æris trecenos militibus diviſit. Auxerunt ejus triumphi famam legati Ligurum; pacem perpetuam orantes: ita in animum induxiſſe Ligurum gentem, nulla umquam arma, niſi imperata à populo Romano, ſumere. Reſponſum à Q. Fabio prætore eſt Liguribus juſſu ſenatus, *Orationem eam non novam Liguribus eſſe: mens vero ut nova & orationi conveniens eſſet, ipſorum id plurimum referre. Ad conſules irent, &, quæ ab iis imperata eſſent, facerent. nulli alii, quam conſulibus ſenatum crediturum eſſe, ſincera fide in pace Ligures eſſe.* Pax in Liguribus fuit. In Corſica pugnatum eſt cum Corſis. ad duo millia eorum M. Pinarius prætor in acie occidit. qua clade compulſi obſides dederunt, & ceræ centum millia pondo. Inde in Sardiniam exercitus ductus: & cum Ilienſibus, gente ne nunc quidem omni parte pacata, ſecunda prælia facta. Carthaginienſibus eodem anno centum obſides redditi, pacemque cum iis populus Romanus, non ab ſe tantum, ſed ab rege etiam Maſaniſſa præſtitit: qui tum præſidio armato agrum, qui in controverſia erat, obtinebat. Ocioſam provinciam conſules habuerunt. M. Bæbius, 35 comitiorum cauſſa, Romam revocatus, conſules creavit, A. Poſtumium Albinum Luſcum, & C. Calpurnium Piſonem. Prætores exinde facti, Tib. Sempronius Gracchus, L. Poſtumius Albinus, P. Cornelius Mamercus, Tib. Minucius Molliculus, A. Hoſtilius Mancinus, C. Mœnius. ii omnes magiſtratum Idibus Martiis inierunt. Principio ejus anni, quo A. Poſtumius Albinus, & C. Calpurnius

nius Piſo conſules fuerunt, ab A. Poſtumio conſule in ſenatum introducti, qui ex Hiſpania citeriore venerant à Q. Fulvio Flacco, L. Minucius legatus, & duo Tribuni militum, T. Mænius, & L. Maſſa. Hi quum duo ſecunda prælia, deditionem Celtiberiæ, confectam provinciam nunciaſſent; nec ſtipendio, quod mitti ſoleret, nec frumento portato ad exercitum in eum annum opus eſſe; petierunt ab ſenatu primum, *ut ob res proſpere geſtas Diis immortalibus honos haberetur. deinde, ut Q. Fulvio decedenti de provincia deportari inde exercitum, cujus forti opera & ipſe & multi ante eum prætores uſi eſſent, liceret. quod fieri, præterquam quod ita deberet, etiam prope neceſſarium eſſet. Ita enim obſtinatos eſſe milites, ut non ultra retineri poſſe in provincia viderentur, injuſſuque abituri inde eſſent, ſi non dimitterentur: aut in perniciosſam, ſi quis impenſe retineret, ſeditionem exarſuri.* Conſulibus ambobus provinciam Ligures eſſe ſenatus juſſit. Prætores inde ſortiti ſunt. A. Hoſtilio urbana, Ti. Minucio peregrina obvenit; P. Cornelio Sicilia, C. Mænio Sardinia. Hiſpanias ſortiti, L. Poſtumius ulteriorem, Tib. Sempronius citeriorem. Is quia ſucceſſurus Q. Fulvio Flacco erat, ne vetere exercitu provincia ſpoliaretur, *Quæro*, inquit, *de te L. Minuci, quum confectam provinciam nuncies, exiſtimesne Celtiberos perpetuo in fide manſuros ita ut ſine exercitu ea provincia obtineri poſſit? Si neque de fide barbarorum quidquam recipere aut affirmare nobis potes, & habendum illic utique exercitum cenſes; utrum tandem auctor ſenatui ſis ſupplementum in Hiſpaniam mittendi? ut ii modo, quibus emerita ſtipendia ſint, milites dimittantur: veteribus militibus tyrones immiſceantur? An deductis de provincia veteribus legionibus novas conſcribendi & mittendi: quum contemptum tyrocinium etiam mitiores barbaros excitare ad rebellandum poſſit? Dictu quam re facilius ſit, provinciam ingenio ferocem rebellatricem confeciſſe. Paucæ civitates, ut quidem ego audio, quas vicina maxime hiberna premebant, in jus ditionemque venerunt, alteriores*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

riores in armis ſunt. quæ cum ita ſint, ego jam hinc prædico, Patres Conſcripti, me exercitu eo, qui nunc eſt, rempublicam adminiſtraturum: ſi deducat ſecum Flaccus legiones, loca pacata me ad hibernacula electurum, neque novum militem ferociſſimo hoſti objecturum. Legatus ad ea, quæ interrogatus erat, re- 36
ſpondit: *Neque ſe, neque quemquam alium divinare poſſe, quid in animo Celtiberi haberent, aut porro habituri eſſent. Itaque negare non poſſe, quin rectius ſit, etiam ad pacatos barbaros, nondum ſatis aſſuetos imperio, exercitum mitti. novo autem, an vetere exercitu opus ſit; ejus eſſe dicere, qui ſcire poſſit, qua fide Celtiberi in pace manſuri ſint: ſimul & qui illud exploratum habeat, quieturos milites, ſi diutius in provincia retineantur. Si ex eo, quod aut inter ſe loquantur, aut ſucclamationibus apud concionantem imperatorem ſignificent, quid ſentiant, conjectandum ſit; palam vociferatos eſſe, aut imperatorem in provincia retenturos, aut cum eo in Italiam venturos eſſe.* Diſceptationem inter prætorem legatumque conſulum relatio interrupit: qui ſuas ornari provincias, priuſquam de prætoris exercitu ageretur, æquum cenſebant. Novus omnis exercitus conſulibus eſt decretus: binæ legiones Romanæ cum ſuo equitatu, & sociûm Latini nominis, quantus ſemper numerus, quindecim millia peditum, & octingenti equites. cum hoc exercitu Apuanis Liguribus ut bellum inferrent, mandatum eſt. P. Cornelio, & M. Bæbio prorogatum imperium: juſſique provincias obtinere, donec conſules veniſſent. tum imperatum, ut dimiſſo, quem haberent, exercitu, reverterentur Romam. De Tib. Sempronii deinde exercitu actum eſt. novam legionem eì quinque millium & ducentorum peditum cum equitibus quadringentis conſules ſcribere juſſi: & mille præterea peditum civium Romanorum, quinquaginta equites: & sociis è nomine Latino imperare ſeptem millia peditum, trecentos equites. cum hoc exercitu placuit ire in Hiſpaniam citeriorem Tib. Sempronium. Q. Fulvio permiſſum, ut qui milites ante Sp. Poſtumium, &

Q. Mar-

Q. Marcium conſules, cives Romani ſociive in Hiſpaniam tranſportati eſſent, & præterea, ſupplemento adducto, quot amplius duabus legionibus, quam decem millia, & quadringenti pedites, ſexcenti equites eſſent; & ſociûm Latini nominis duodecim millia, ſexcenti equites, quorum forti opera duobus adverſus Celtiberos præliis uſus Q. Fulvius eſſet; eos, ſi videretur, ſecum deportaret. Et ſupplicationes decretæ, quod is proſpere rempublicam geſſiſſet: & cæteri prætores in provincias miſſi. Q. Fabio Buteoni prorogatum in Gallia imperium eſt. Octo legiones, præter exercitum veterem, qui in Liguribus in ſpe propinqua miſſionis erat, eo anno eſſe placuit. & is ipſe exercitus ægre explebatur propter peſtilentiam, quæ jam tertium annum urbem Romanam atque Italiam vaſtabat. Prætor Tib. Minucius, & haud ita multo poſt Conſul C. Calpurnius moritur, multique alii omnium ordinum illuſtres viri: poſtremo, prodigii loco ea clades haberi cœpta eſt. C. Servilius pontifex maximus, piacula iræ Deûm conquirere juſſus, decemviri libros inſpicere, conſul Apollini, Æſculapio, Saluti, dona vovere, & dare ſigna inaurata, quæ vovit deditque. Decemviri ſupplicationem in biduum valetudinis cauſſa, in urbe, & per omnia fora conciliabulaque edixerunt: majores duodecim annis omnes coronati, & lauream in manu tenentes ſupplicaverunt. Fraudis quoque humanæ inſinuaverat ſuſpicio animis: & veneficii quæſtio ex ſenatus conſulto, quod in urbe propiuſve urbem decem millibus paſſuum eſſet commiſſum, C. Claudio prætori, qui in locum Tib. Minucii erat ſuffectus; ultra decimum lapidem per fora conciliabulaque C. Mænio, priuſquam in Sardiniam provinciam trajiceret, decreta. Suſpecta conſulis erat mors maximè. necatus à Quarta Hoſtilia uxore dicebatur. ut quidem filius ejus Q. Fulvius Flaccus in locum vitrici conſul eſt declaratus; aliquanto magis infamis mors Piſonis cœpit eſſe: & teſtes exiſtebant, qui poſt declaratos conſules, Albinum & Piſonem, quibus comitiis Flaccus tulerat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

lerat repulſam, & exprobratum ei à matre dicerent,
quod jam ei tertium negatus conſulatus petenti eſ-
ſet: & adjeciſſe, pararet ſe ad petendum: intra
duos menſes effecturam, ut conſul fieret. Inter
multa alia teſtimonia ad cauſſam pertinentia, hæc
quoque vox nimis vero eventu comprobata, valuit,
cur Hoſtilia damnaretur. Veris principio hujus,
dum conſules novos delectus Romæ tenet; mors
deinde alterius; & creandi comitia conſulis in lo-
cum ejus, omnia tardiora fecerunt; interim P. Cor-
nelius, & M. Bæbius, qui in conſulatu nil memo-
rabile geſſerant; in Apuanos Ligures exercitum in-
duxerunt. Ligures, qui ante adventum in provin- 38
ciam conſulum non exſpectaſſent bellum, impro-
viſo oppreſſi; ad duodecim millia hominum dedi-
derunt ſe. Eos, conſulto per literas prius ſenatu,
deducere ex montibus in agros campeſtres procul ab
domo, ne reditus ſpes eſſet, Cornelius & Bæbius
ſtatuerunt: nullum alium ante finem rati fore Ligu-
ſtini belli. Ager publicus populi Romani erat in
Samnitibus, qui Taurafinorum **** traducere
Ligures Apuanos vellent; edixerunt, Ligures ab
Anido montibus deſcendere cum liberis conjugi-
buſque: ſua omnia ſecum portarent. Ligures ſæpe
per legatos deprecati, ne penates, ſedem in qua ge-
niti eſſent, ſepulchra majorum, cogerentur relin-
quere, arma, obſides pollicebantur. poſteaquam
nihil impetrabant, neque vires ad bellandum erant,
edicto paruerunt. Traducti ſunt publico ſumptu ad
quadraginta millia liberorum capitum cum fœmi-
nis pueriſque. argenti data centum & quinquaginta
millia ſeſtertium, unde in novas ædes compararent
quæ opus eſſent. agro dividendo dandoque, iidem,
qui traduxerant, Cornelius & Bæbius præpoſiti. po-
ſtulantibus tamen ipſis, quinqueviri ab ſenatu dati,
quorum ex conſilio agerent. Tranſacta re, quum ve-
terem exercitum Romam deduxiſſent, triumphus
ab ſenatu eſt decretus. Hi omnium primi nullo bel-
lo geſto triumpharunt. tantum hoſtes ducti ante
currum: quia nec quid ferretur, neque quid ducere-
tur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

tur captum, neque quid militibus daretur, quicquam in triumphis eorum fuerat. Eodem anno in Hiſpania Fulvius Flaccus proprætor, quia ſucceſſor in provinciam tardius veniebat, educto exercitu ex hibernis, ulteriorem Celtiberiæ agrum, unde ad deditionem non venerant, inſtitit vaſtare. qua re irritavit magis, quam conterruit animos barbarorum: & clam comparatis copiis ſaltum Manlianum, per quem tranſiturum exercitum Romanum ſatis ſciebant, obſederunt. In Hiſpaniam ulteriorem eunti L. Poſtumio Albino collegæ Gracchus mandaverat, ut Q. Fulvium certiorem faceret, Tarraconem exercitum adduceret. ibi dimitti veteranos, ſupplementaque diſtribuere, & ordinare omnem exercitum ſeſe velle: dies quoque, & ea propinqua edita Flacco eſt, qua ſucceſſor eſſet venturus. Hæc nova allata res, omiſſis quæ agere inſtituerat, Flaccum raptim deducere exercitum ex Celtiberia quum coegiſſet; barbari, cauſſæ ignari, ſuam defectionem, & clam comparata arma ſenſiſſe eum, & pertimuiſſe rati, eo ferocius ſaltum inſederunt. Vbi eum ſaltum prima luce agmen Romanum intravit, repente ex duabus partibus ſimul exorti hoſtes Romanos invaſerunt. quod ubi vidit Flaccus, primos tumultus in agmine per centuriones ſtare omnes ſuo quemque loco, & arma expedire jubendo, ſedavit: & ſarcinis jumentiſque in unum locum coactis, copias omnes partim per legatos tribunoſque militum, ut tempus & locus poſtulabat, ſine ulla trepidatione inſtruxit; cum bis deditis rem eſſe admonens. *Scelus & perſidiam illis, non virtutem nec animum acceſſiſſe. Reditum ignobilem in patriam, clarum ac memorabilem eos ſibi feciſſe: cruentos ex recenti cæde hoſtium gladios, & manantia ſanguine ſpolia, Romam ad triumphum delaturos.* Plura dici tempus non patiebatur. invehebant ſe hoſtes, & in partibus extremis jam pugnabatur.

40 deinde acies concurrerunt. Atrox ubique prælium, ſed varia fortuna erat. egregie legiones, nec ſegnius duæ alæ pugnabant: externa auxilia ab

ſimili

ſimili armatura, meliore aliquantum militum genere urgebantur, nec locum tueri poterant. Celtiberi ubi ordinata acie, & ſignis collatis ſe non eſſe pares legionibus ſenſerunt, cuneo impreſſionem fecerunt. quo tantum valent genere pugnæ, ut, quacumque parte perculêre impetu ſuo, ſuſtineri nequeant. tunc quoque turbatæ legiones ſunt, prope interrupta acies. Quam trepidationem ubi Flaccus conſpexit, equo advehitur ad legionarios equites: &, *Ecquid auxilii in vobis eſt? Actum jam de hoc exercitu erit?* quum undique acclamaſſent, quin ederet quid fieri velit, non ſegniter imperium exſecuturos: *Duplicate turmas,* inquit, *duarum legionum equites, & permittite equos in cuneum hoſtium, quo noſtros urgent. id cum majore vi equorum facietis, ſi effrenatos in eos equos immittitis:* quod ſæpe Romanos equites cum magna laude feciſſe ſua, memoriæ proditum eſt. Dicto paruerunt, detractiſque frænis bis ultro citroque cum magna ſtrage hoſtium infractis omnibus haſtis tranſcurrerunt. Diſſipato cuneo, in quo omnis ſpes fuerat, Celtiberi trepidare, & prope omiſſa pugna locum fugæ circumſpicere. Et alarii equites, poſtquam Romanorum equitum tam memorabile facinus videre, & ipſi virtute eorum accenſi, ſine ullius imperio, in perturbatos jam hoſtes equos immittunt. Tunc vero Celtiberi omnes in fugam effunduntur, & imperator Romanus averſos hoſtes contemplatus, ædem Fortunæ Equeſtri, Jovique optimo maximo ludos vovit: cæduntur Celtiberi per totum ſaltum diſſipati fuga. Decem & ſeptem millia hoſtium cæſa eo die traduntur: vivi capti plus tria millia, ducentis ſeptuaginta ſeptem cum ſignis militaribus: equis prope mille centum. Nullis caſtris eo die victor exercitus manſit: victoria non ſine jactura militum fuit. quadringenti ſeptuaginta duo milites Romani, ſociûm ac Latini nominis mille decem. & novem, cum his tria millia militum auxiliariorum perierunt. ita victor exercitus, renovata priore gloria, Tarraconem eſt perductus. Venienti Fulvio

Ti.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Ti. Sempronius prætor, qui biduo ante venerat, obviam proceſſit: gratulatuſque eſt, quod rempublicam egregie geſſiſſet. cum ſumma concordia, quos dimitterent, quoſque retinerent milites, compoſuerunt. Inde Fulvius, exauctoratis militibus in naves impoſitis, Romam eſt profectus. Sempronius in Celtiberiam legiones duxit. conſules ambo in

41 Ligures exercitus induxerunt, diverſis partibus. Poſtumius prima & tertia legione Baliſtam Suiſmontiumque montes obſedit. & premendo præſidiis anguſtos ſaltus eorum, commeatus intercluſit: inopiaque omnium rerum eos perdomuit. Fulvius ſecunda & quarta legione adortus à Piſis Apuanos Ligures, qui eorum circa Macram fluvium incolebant, in deditionem acceptos, ad ſeptem millia hominum in naves impoſitos, præter oram Etruſci maris Neapolin tranſmiſit. inde in Samnium traducti, agerque his inter populares datus eſt. Montanorum Ligurum ab A. Poſtumio vineæ cæſæ, frumentaque deuſta: donec cladibus omnibus belli coacti in deditionem venerunt, armaque tradiderunt. Navibus inde Poſtumius ad viſendam oram Ingaunorum Intemeliorumque Ligurum proceſſit. Priuſquam hi conſules venirent ad exercitum, qui Piſas indictus erat, præerant A. Poſtumius, & frater Q. Fulvii M. Fulvius Nobilior. ſecundæ legionis Fulvius tribunus militum erat. is menſibus ſuis dimiſit legionem. jurejurando adactis centurionibus, æs in ærarium ad quæſtores eſſe delaturos. Hoc ubi Placentiam (nam eo forte erat profectus) Poſtumio nunciatum eſt, cum equitibus expeditis ſecutus dimiſſos, quos eorum potuit aſſequi, deduxit caſtigatos Piſas. de cæteris conſulem certiorem fecit. Eo referente ſenatusconſultum factum eſt, ut M. Fulvius in Hiſpaniam relegaretur ultra novam Carthaginem. Literæque ei datæ ſunt à conſule ad P. Manlium in Hiſpaniam ulteriorem deferendæ. Milites juſſi ad ſigna redire. cauſſa ignominiæ, uti ſemeſtre ſtipendium in eum annum eſſet ei legioni, decretum. qui miles ad exercitum non rediiſſet, eum

ipſum

ium bonaque ejus vendere conſul juſſus. Eodem 42
no L. Duronius, qui prætor anno ſuperiore ex
yrico cum decem navibus Brunduſium redierat;
de in portu relictis navibus quum veniſſet Ro-
am, inter exponendas res, quas ibi geſſiſſet, haud
bie in Regem Illyriorum Gentium latrocinii
nnis maritimi cauſam avertit. ex regno ejus
nnes naves eſſe, quæ ſuperi maris oram depopula-
eſſent. De his rebus legatos miſiſſe, nec conve-
endi regis poteſtatem factam. Venerant Romam
gati à Gentio, qui, quo tempore Romani conve-
endi Regis cauſſâ veniſſent, ægrum forte eum in
timis partibus fuiſſe regni dicerent. Petere Gen-
um ab ſenatu, ne crederent confictis criminibus in
, quæ inimici detuliſſent. ad ea Duronius adjecit,
ultis civibus Romanis & ſociis Latini nominis
jurias factas in regno ejus. & cives Romanos dici
orcyræ retineri. Eos omnes Romam adduci pla-
uit: C. Claudium prætorem cognoſcere: neque
nte Gentio regi legatiſve ejus reſponſum reddi. In-
r multos alios, quos peſtilentia ejus anni abſum-
it, ſacerdotes quoque aliquot mortui ſunt. L. Va-
rius Flaccus pontifex mortuus eſt. in ejus locum
ffectus eſt Q. Fabius Labeo. P. Manlius, qui nu-
r ex ulteriore Hiſpania redierat, triumvir epulo,
. Fulvius M. F. in locum ejus triumvir cooptatus.
m prætextatus erat. De rege ſacrifico ſufficiendo
locum Cn. Cornelii Dolabellæ contentio inter
. Servilium pontificem maximum fuit, & L. Cor-
elium Dolabellam. duumvirum navalem, quem
inauguraret pontifex, magiſtratu ſeſe abdicare ju-
bat. recuſantique id facere, ob eam rem mulcta
umviro dicta à pontifice, deque ea quum provo-
ſſet, certatum ad populum. quum plures jam
ibus intro vocatæ, dicto eſſe audientem pontifici
umvirum juberent; mulctamque remitti, ſi ma-
ſtratu ſe abdicaſſet; ultimum de cœlo, quod co-
itia turbaret, intervenit. religio inde fuit ponti-
cibus inaugurandi Dolabellæ. P. Clœlium Sicu-
m inaugurarunt: qui ſecundo loco inauguratus
erat.

erat. Exitu anni, & C. Servilius Geminus pontifex maximus deceſſit: idem decemvir ſacrorum fuit. pontifex in locum ejus à collegio cooptatus eſt, Q. Fulvius Flaccus. At pontifex maximus M. Æmilius Lepidus, quum multi clari viri petiſſent, & decemvir ſacrorum Q. Marcius Philippus in ejuſdem locum eſt cooptatus. Et augur Sp. Poſtumius Albinus deceſſit. in locum ejus P. Scipionem filium Africani augures cooptarunt. Cumanis eo anno petentibus permiſſum, ut publice Latine loquerentur,
43 & præconibus Latine vendendi jus eſſet. Piſanis agrum pollicentibus, quo Latina colonia deduceretur, gratiæ ab ſenatu actæ. triumviri creati ad eam rem, Q. Fabius Buteo, M. & P. Popilii Lænates. à C. Mænio prætore (cui provincia Sardinia quum eveniſſet, additum erat, ut quæreret de veneficiis longius ab urbe decem millibus paſſuum) literæ allatæ, *Se jam tria millia hominum damnaſſe, & creſcere ſibi quæſtionem indiciis. aut eam ſibi eſſe deferendam, aut provinciam dimittendam.* Q. Fulvius Flaccus ex Hiſpania rediit Romam cum magna fama geſtarum rerum, qui, quum extra urbem triumphi cauſſa eſſet, conſul eſt creatus cum L. Manlio Acidino; & poſt paucos dies cum militibus, quos ſecum deduxerat, triumphans urbem eſt invectus. Tulit in triumpho coronas aureas centum viginti quatuor: auri pondo triginta unum; præterea ſignati Oſcenſis nummûm centum ſeptuaginta tria millia ducentos. Militibus de præda quinquagenos denarios dedit: duplex centurionibus, triplex equiti, tantundem ſociis Latini nominis: & ſtipendium omnibus duplex. Eo anno rogatio primum lata eſt ab L. Villio tribuno plebis, quot annos nati quemque magiſtratum peterent caperentque. inde cognomen familiæ inditum, ut Annales appellarentur.
44 Prætores quatuor poſt multos annos lege Bæbia creati, quæ alternis quaternos jubebat creari. hi facti, Cn. Cornelius Scipio, C. Valerius Lævinus, Q. & P. Mucii Scævolæ. Q. Fulvio, & L. Manlio conſulibus eadem provincia, quæ ſuperioribus,

pari

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

pari numero copiæ peditum, equitum, civium, ſo-
ciorum decretæ. In Hiſpanis duabus Tib. Sempro-
nio & L. Poſtumio cum iiſdem exercitibus, quod
haberent, prorogatum imperium eſt. & in ſupple-
mentum conſules ſcribere juſſi ad tria millia pedi-
tum Romanorum trecentos equites. quinque millia
ſociorum Latini nominis, & quadringentos equites.
P. Mucius Scævola urbanam ſortitus provinciam
eſt: & ut idem quæreret de veneficiis in urbe, &
propius urbem decem millia paſſuum. Cn. Corne-
lius Scipio peregrinam, Q. Mucius Scævola Sici-
liam, C. Valerius Lævinus Sardiniam. Q. Fulvius
conſul prius quam ullam rem publicam ageret, libe-
rare & ſe & rempublicam religione votis ſolvendis
dixit velle. voviſſe, quo die poſtremum cum Cel-
tiberis pugnaſſet, ludos Jovi optimo maximo, &
ædem Equeſtri Fortunæ ſeſe facturum: in eam rem
ſibi pecuniam collatam eſſe ab Hiſpanis. Ludi decre-
ti, & ut duumviri ad ædem locandam crearentur. de
pecunia finitur, *Ne major cauſſa ludorum conſumere-
tur, quam quanta Fulvio Nobiliori poſt Ætolicum
bellum ludos facienti decreta eſſet: neve quid ad eos
ludos arceſſeret, cogeret, acciperet, faceret, adverſus
id, ſenatusconſultum, quod L. Æmilio, Cn. Bæbio
conſulibus de ludis factum eſſet.* Decreverat id ſena-
tus propter effuſos ſumptus factos in ludos Tib.
Sempronii ædilis, qui graves non modo Italiæ ac
ſociis Latini nominis, ſed etiam provinciis externis
fuerant. Hiems eo anno nive ſæva & omni tempe- 45
ſtatum genere fuit: arbores, quæ obnoxiæ frigori-
bus ſunt, deuſſerat cunctas: & ea tum aliquanto
quam alias longior fuit. itaque Latinas mox ſubito
coorta & intolerabilis tempeſtas in monte turbavit:
inſtauratæque ſunt ex decreto pontificum. Eadem
tempeſtas & in Capitolio aliquot ſigna conſtravit,
fulminibuſque complura loca deformavit; ædem
Jovis Tarracinæ, ædem albam Capuæ, portamque
Romanam: muri pinnæ aliquot locis decuſſæ erant.
Hæc inter prodigia, nunciatum & ab Reate, *tri-
pedem natum mulum.* Ob ea decemviri juſſi adire
libros

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

libros edidere, quibus Diis, & quot hoſtiis ſacrificarentur: & ob fulminibus complura loca deformata, ad ædem Jovis ut ſupplicatio diem unum eſſet. Ludi deinde votivi Q. Fulvii conſulis per dies decem magno apparatu facti. Cenſorum inde comitia habita: creati, M. Æmilius Lepidus pontifex maximus, & M. Fulvius Nobilior, qui ex Ætolis triumphaverat. Inter hos viros nobiles inimicitiæ erant; ſæpe multis in ſenatu, & ad populum atrocioribus celebratæ certaminibus. Comitiis confectis, ut traditum antiquitus eſt, cenſores in campo ad aram Martis ſellis curulibus conſederunt; quo repente principes ſenatorum cum agmine venerunt civita-
46 tis: inter quos Q. Cæcilius Metellus verba fecit. *Non obliti ſumus, cenſores, vos paulo ante ab univerſo populo Romano moribus noſtris præpoſitos eſſe: & nos à vobis & admoneri & regi, non vos a nobis debere. indicandum tamen eſt, quid omneis bonos in vobis aut offendat, aut certe mutatum malint. Singulos quum intuemur, M. Æmili, M. Fulvi, neminem hodie in civitate habemus, quem, ſi revocemur in ſuffragium, velimus vobis prælatum eſſe. ambo quum ſimul aſpicimus, non poſſumus non vereri, ne male comparati ſitis, nec tantum reipublicæ proſit, quod omnibus nobis egregie placetis, quam quod alter alteri diſplicetis, noceat. Inimicitias per annos multos vobis ipſis graves & atroces geritis: quæ, periculum eſt, ne ex hac die nobis & reipublicæ, quam vobis graviores fiant. De quibus cauſſis hoc timeamus, multa ſuccurrunt quæ dicerentur; niſi forte implacabiles veſtræ iræ implicaverint animos veſtros. Has ut hodie, ut in iſto templo finiatis ſimultates, quæſumus vos univerſi; & quos conjunxit ſuffragiis ſuis populus Romanus, hac etiam reconciliatione gratiæ conjungi a nobis ſinatis. Vno animo, uno conſilio legatis ſenatum, equites recenſeatis, agatis cenſum, luſtrum condatis. quod in omnibus fere precationibus nuncupabitis verbis: Vt ea res mihi collegæque meo bene & feliciter eveniat, id ita ut vere, ut ex animo velitis evenire: efficiatiſque, ut quod Deos precati eritis, id vos velle etiam homi-*

hominescredamus. T. Tatius & Romulus, in cujus urbis medio foro acie hoſtes concurrerant, ibi concordes regnarunt. Non modo ſimultates, ſed bella quoque ſiniuntur. ex infeſtis hoſtibus plerumque ſocii fideles, interdum etiam cives ſiunt. Albani diruta Alba Romam traducti ſunt: Latini, Sabini in civitatem accepti. Vulgatum illud, quia verum erat, in proverbium venit: Amicitias immortaleis, inimicitias mortaleis debere eſſe. Fremitus ortus cum aſſenſu: deinde univerſorum voces idem petentium confuſæ in unum, orationem interpellarunt. Inde Æmilius queſtus quum alia, tum bis à M. Fulvio ſe certo conſulatu dejectum. Fulvius contra queri, ſe ab eo ſemper laceſſitum, & in probrum ſuum ſponſionem factam: tamen ambo ſignificare, ſi alter vellet, ſe in poteſtate tot principum civitatis futuros. Omnibus inſtantibus qui aderant, dexteras fidemque dedere, mittere vere ac finire odium. Deinde, collaudantibus cunctis, deducti ſunt in Capitolium. & cura ſuper tali re principum, & facilitas cenſorum egregie comprobata ab ſenatu, & laudata eſt. Cenſoribus deinde poſtulantibus, ut pecuniæ ſumma ſibi, qua in opera publica uterentur, attribueretur; vectigal annuum decretum eſt. Eodem anno in Hi- 47
ſpania L. Poſtumius & Ti. Sempronius proprætores comparaverunt ita inter ſe, ut in Vacceos per Luſitaniam iret Albinus, inde in Celtiberiam reverteretur. Gracchus, quod majus ibi bellum eſſet, in ultima Celtiberiæ penetravit. Mundam urbem primum vi cepit, nocte ex improviſo aggreſſus. acceptis deinde obſidibus, præſidioque impoſito, caſtella oppugnare, agros urere, donec ad prævalidam aliam urbem (Certimam appellant Celtiberi) pervenit. ubi quum jam opera admoveret, veniunt legati ex oppido, quorum ſermo antiquæ ſimplicitatis fuit; non diſſimulantium bellaturos, ſi vires eſſent. Petierunt enim, ut ſibi in caſtra Celtiberorum ire liceret ad auxilia accipienda. ſi non impetraſſent, tum ſeparatim eos ab illis ſe conſulturos. permittente Graccho ierunt, & poſt paucis diebus alios decem

decem legatos ſecum adduxerunt. Meridianum tem-
pus erat. nihil prius petierunt à prætore, quam ut
bibere ſibi juberet dari. Epotis primis poculis, ite-
rum popoſcerunt; magno riſu circumſtantium, in
tam rudibus & moris omnis ignaris ingeniis. tum
maximus natu ex iis: *Miſſi ſumus*, inquit, *a gente
noſtra, qui ſciſcitaremur, qua tandem re fretus arma
nobis inferres?* Ad hanc percunctationem Grac-
chus, *Exercitu ſe egregio fidentem veniſſe*, reſpon-
dit, *quem ſi ipſi viſere velint, quo certiora ad ſuos re-
ferant, poteſtatem ſe eis facturum eſſe:* tribuniſque
militum imperat, ut ornari omneis copias peditum
equitumque, & decurrere jubeant armatas. Ab hoc
ſpectaculo legati miſſi deterruerunt ſuos, ab auxilio
circumſeſſæ urbi ferendo. Oppidani quum ignes no-
cte turribus nequicquam (quod ſignum convenerat)
ſuſtuliſſent, deſtituti ab unica ſpe auxilii, in dedi-
tionem venerunt. ſeſtertium quater & vicies ab iis
eſt exactum; quadraginta nobiliſſimi equites: nec
obſidum nomine (nam militare juſſi ſunt) & ta-
48 men reipſa ut pignus fidei eſſent. Inde jam duxit ad
Alcen urbem, ubi caſtra Celtiberorum erant, à qui-
bus venerant nuper legati. eos quum per aliquot dies
armaturam levem immittendo in ſtationes laceſſiſ-
ſet parvis præliis, indies majora certamina ſerebat,
ut omnes extra munitiones eliceret. ubi quod pe-
tebatur, ſenſit effectum, auxiliorum præfectis im-
perat, ut contracto certamine, tanquam multitu-
dine ſuperarentur, repente tergis datis ad caſtra effu-
ſe fugerent: ipſe intra vallum ad omneis portas in-
ſtruxit copias. Haud multum temporis interceſſit,
quum ex compoſito refugientium ſuorum agmen,
poſt effuſe ſequentes barbaros conſpexit. Inſtructam
ad hoc ipſum intra vallum habebat aciem. itaque
tantum moratus, ut ſuos refugere in caſtra libero
introitu ſineret, clamore ſublato ſimul omnibus
portis erupit. Non ſuſtinuere impetum necopina-
tum hoſtes. qui ad caſtra oppugnanda venerant, ne
ſua quidem tueri potuerunt. nam extemplo fuſi,
fugati, mox intra vallum paventes compulſi. po-
ſtremo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ſtremo exuuntur caſtris. Eo die novem millia hoſtium cæſa : capti vivi trecenti viginti, equi centum duodecim : ſigna militaria triginta ſeptem. de exercitu Romano centum novem ceciderunt. Ab hoc 49
prælio Gracchus duxit ad populandum Celtiberiam legiones ; & quum ferret paſſim cuncta atque ageret, populique alii voluntate, alii metu jugum acciperent ; centum tria oppida intra paucos dies in deditionem accepit. præda potitus ingenti eſt. Convertit inde agmen retro, unde venerat, ad Alcen, atque eam urbem oppugnare inſtitit. Oppidani primum impetum hoſtium ſuſtinuerunt : deinde, quum jam non armis modo, ſed etiam operibus oppugnarentur, diffiſi præſidio urbis, in arcem univerſi conceſſerunt : poſtremo & inde, præmiſſis oratoribus, in ditionem ſe ſuaque omnia Romanis permiſerunt. Magna inde præda facta eſt. multi captivi nobiles in poteſtatem venerunt ; inter quos & Turri filii duo, & filia. Regulus hic earum gentium erat, longe potentiſſimus omnium Hiſpanorum. Audita ſuorum clade, miſſis qui fidem venienti in caſtra ad Gracchum peterent, venit. & primum quæſivit ab eo, liceret ne ſibi ac ſuis vivere ? quum prætor victurum reſpondiſſet ; quæſivit iterum, *ſi cum Romanis militare liceret ?* id quoque Graccho permittente ; Sequar, inquit, vos adverſus veteres ſocios meos, quoniam illos ad me *propiunt ſuſpicere. Secutus eſt inde Romanos, fortique ac fideli opera multis locis rem Romanam adjuvit. Ergavia inde nobilis & 5
potens civitas, aliorum circa populorum cladibus territa, portas aperuit Romanis. Eam deditionem oppidorum *haud cum fide factam*, quidam auctores ſunt. *è qua regione abduxiſſet legiones, extemplo inde rebellatum, magnoque eum poſtea prælio ad montem Caunum cum Celtiberis à prima luce ad ſextam horam diei ſignis collatis pugnaſſe : multos utrimque cecidiſſe: nec aliud magnopere victores fuiſſe Romanos; niſi quod poſtero die manentes intra vallum prælio laceſſierint. Spolia per totum diem legiſſe; tertio die prælio majore iterum pugnatum ; & tunc demum haud dubie victos*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Celtiberos: caſtraque eorum capta & direpta eſſe. Viginti duo millia hoſtium eo die eſſe cæſa: plus trecentos captos: parem fere equorum numerum: & ſigna militaria ſeptuaginta duo. inde debellatum, veramque pacem, non fluxa, ut ante, fide, Celtiberos feciſſe. Eadem æſtate & Poſtumium in Hiſpania ulteriore bis cum Vacceis egregie pugnaſſe ſcribunt. ad triginta & quinque millia hominum occidiſſe, & caſtra oppugnaſſe. Propius vero eſt, ſerius in provinciam perveniſſe, quam ut ea æſtate potuerit res gerere.
51 Cenſores fideli concordia ſenatum legerunt, princeps electus eſt ipſe cenſor M. Æmilius Lepidus pontifex maximus: tres ejecti de ſenatu. retinuit quoſdam Lepidus à collega præteritos. Opera ex pecunia attributa diviſaque inter ſe, hæc confecerunt. Lepidus molem ad Tarracinam; ingratum opus, quod prædia habebat ibi, privatamque publicæ rei impenſam inſuerat. Theatrum & proſcenium ad Apollinis, ædem Jovis in Capitolio, columnaſque circa poliendas albo locavit. & ab his columnis, quæ incommode oppoſita videbantur, ſigna amovit: clypeaque de columnis, & ſigna militaria affixa omnis generis dempſit. M. Fulvius plura & majoris locavit uſus. portum & pilas pontis in Tiberim; quibus pilis fornices poſt aliquot annos P. Scipio Africanus, & L. Mummius cenſores locaverunt imponendos. baſilicam poſt argentarias novas, & forum piſcatorum circumdatis tabernis; quas vendidit in privatum: & forum & porticum extra portam Trigeminam, & aliam poſt navalia, & ad fanum Herculis, & poſt Spei ad Tiberim ædem Apollinis Medici. Habuere & in promiſcuo præterea pecuniam. ex ea communiter locarunt aquam adducendam, fornicesque faciendos. Impedimento operi fuit M. Licinius Craſſus, qui per fundum ſuum duci non eſt paſſus. Portoria quoque & vectigalia iidem multa inſtituerunt. complura ſacella publica, quæ occupata à privatis; publicaque ſacra ut eſſent paterentque populo, curarunt. Mutarunt ſuffragia: regionatimque generibus hominum: cauſſiſque & quæſtibus, tribus deſcri-
pſe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

erunt. Et alter ex cenſoribus M. Æmilius petiit 52
ſenatu; ut ſibi dedicationis templorum Reginæ
nonis & Dianæ, quæ bello Liguſtino ante annis
cto voviſſet, pecunia ad ludos decerneretur. Vi-
nti millia æris decreverunt. dedicavit eas ædes
ramque in circo Flaminio. ludoſque ſcenicos tri-
uum poſt dedicationem templi Junonis, biduum
oſt Dianæ, & ſingulos dies fecit in circo. Idem
dicavit ædem Larium Permarinûm in Campo.
overat eam annis undecim ante L. Æmilius Re-
llus, navali prælio adverſus præfectos regis Antio-
hi. Supra valvas templi tabula cum titulo hoc fixa
t: *Duello magno regibus dirimendo * caput * ſubi-*
*ndis * patrandæ pacis * hæc pugna exeunti L. Æmi-*
*o M. Æmilii filio Regillo, Prætori * *, auſpicio,*
nperio, felicitate ductuque ejus inter Epheſum, Sa-
um, Chiumque claſſi, Regis Antiochi ante d. XI.
Cal. Ian. victa, fuſa, contuſa, fugata eſt, ubique eo
e naves longæ cum omnibus ſociis captæ XLII. *Ea*
*gna pugnata Rex Antiochus Regnumque ejus * * * *.*
jus rei ergo ædem Laribus Permarinis vovit. Eodem
xemplo tabula in æde Jovis in Capitolio ſupra val-
as fixa eſt. Biduo, quo ſenatum legerunt cenſores, 53
Q. Fulvius conſul profectus in Ligures, per invios
ontes valleſque ſaltus cum exercitu tranſgreſſus,
gnis collatis cum hoſte pugnavit: neque tantum
cie vicit, ſed caſtra quoque eodem die cepit. tria
nillia ducenti hoſtium, omniſque ea regio Ligurum
n deditionem venit. Conſul deditos in campeſtres
gros deduxit, præſidiaque montibus impoſuit. Ce-
eriter & ex provincia literæ Romam venerunt.
upplicationes ob eas res geſtas in triduum decretæ
unt. Prætores quadraginta hoſtiis majoribus per
upplicationes rem divinam fecerunt. Ab altero con-
ule L. Manlio nihil memoria dignum in Liguribus
ſt geſtum. Galli tranſalpini tria millia hominum
n Italiam tranſgreſſi, neminem bello laceſſentes,
grum à conſule & ſenatu petebant, ut pacati ſub
mperio populi Romani eſſent. Eos ſenatus excedere
talia juſſit: & conſulem Q. Fulvium quærere &

animadvertere, in eos, qui principes & auctore
54 tranſcendendi Alpes fuiſſent. Eodem anno Philip-
pus Rex Macedonum, ſenio & mœrore conſumptus
poſt mortem filii deceſſit. Demetriade hibernabat
quum deſiderio anxius filii, tum pœnitentia crude-
litatis ſuæ. ſtimulabat animum & alter filius, haud
dubie & ſua & aliorum opinione rex; converſique
in eum omnium oculi, & deſtituta ſenectus; aliis
exſpectantibus ſuam mortem: aliis ne exſpectan-
tibus quidem. Quo magis angebatur. & cum eo
Antigonus Echecratis filius, nomen patrui Antigo-
ni ferens qui tutor Philippi fuerat, regiæ vir maje-
jeſtatis, nobili etiam pugna adverſus Cleome-
nem Lacedæmonium clarus. Tutorem eum Græ-
ci, ut cognomine à cæteris regibus diſtinguerent,
appellarunt. Hujus fratris filius Antigonus ex ho-
noratis Philippi amicis unus incorruptus per-
manſerat: eique ea fides, nequaquam amicum
Perſea, inimiciſſimum fecerat. is proſpiciens ani-
mo, quanto cum periculo ſuo hæreditas regni
ventura eſſet ad Perſea; ut primum labare ani-
mum regis, & ingemiſcere interdum filii deſide-
rio ſenſit: nunc præbendo aureis, nunc laceſſen-
do etiam mentionem rei temere actæ, ſæpe que-
renti querens & ipſe aderat. & quum multa ad-
ſoleat veritas præbere veſtigia ſui, omni ope adju-
vabat, quo maturius omnia emanarent. Suſpe-
cti & miniſtri facinoris, Apelles maxime & Phi-
locles erant, qui Romam legati fuerant, literaſ-
que exitiales Demetrio ſub nomine Flaminini at-
tulerant. Falſas eſſe, & à ſcriba vitiatas, ſignum-
55 que adulterinum, vulgo in regia fremebant. Cæ-
terum quum ſuſpecta magis, quam manifeſta eſ-
ſet res, forte Xychus obvius fit Antigono, com-
prehenſuſque ab eo, in regiam eſt perductus. reli-
cto eo cuſtodibus, Antigonus ad Philippum pro-
ceſſit. *Multis*, inquit, *ſermonibus, intellexiſſe vi-
deor, magno te æſtimaturum, ſi ſcire vera omnia poſſis
de filiis tuis; uter ab utro petitus fraude & inſidiis
eſſet. Homo unus omnium, qui nodum hujus erroris*

ex-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

*exſolvere poſſit, in poteſtate tua eſt Xychus. forte vo-
catum perductumque in regiam, vocari juberet.* Ad-
ductus, primo ita negare inconſtanter, ut parvo
metu admoto, paratum indicem eſſe appareret. con-
ſpectum tortoris verberumque non ſuſtinuit: ordi-
nemque omnem facinoris legatorum miniſteriique
ſui expoſuit. Extemplo miſſi qui legatos compre-
henderent. Philoclem, qui præſens erat, oppreſſe-
runt: Apelles miſſus ad Chæream quendam perſe-
quendum, indicio Xychi audito, in Italiam traje-
cit. De Philocle nihil certi vulgatum eſt. alii primo
audaciter negantem, poſtquam in conſpectum addu-
ctus ſit Xychus, non ultra tetendiſſe; alii tormenta
etiam inficiantem perpeſſum affirmant. Philippo
redintegratus eſt luctus geminatusque. & infelici-
tatem ſuam in liberis graviorem, quod alter periſſet,
cenſebat. Perſeus certior factus, omnia detecta eſſe, 56
potentior quidem erat quam ut fugam neceſſariam
duceret. tantum, ut procul abeſſet, curabat; interim
velut ab incendio flagrantis iræ, dum Philippus vi-
veret, ſe defenſurus. qui ſpe potiundi ad pœnam
corporis ejus amiſſa, quod reliquum erat, id ſtude-
re, ne ſuper impunitatem etiam præmio ſceleris
frueretur. Antigonum igitur appellat; cui & palam
facti parricidii gratia obnoxius erat: neque puden-
dum aut pœnitendum eum regem Macedonibus
propter recentem patrui Antigoni gloriam fore cen-
ſebat. *Quando in eam fortunam veni*, inquit, *Anti-
gone, ut orbitas mihi, quam alii deteſtantur parentes,
optabilis eſſe debeat; regnum, quod à patruo tuo forti,
non ſolum fideli, tutela ejus cuſtoditum & auctum
etiam accepi, id tibi tradere in animo eſt. Te unum
habeo, quem dignum regno judicem. ſi neminem ha-
berem, perire & extingui id mallem, quam Perſeo
ſceleſtæ fraudis præmium eſſe. Demetrium excitatum
ab inferis, reſtitutumque credam mihi, ſi te, qui
morti innocentis, qui meo infelici errori unus inlacri-
maſti, in locum ejus ſubſtitutum relinquam.* Ab hoc
ſermone omni genere honoris producere eum non
deſtitit. quum in Thracia Perſeus abeſſet, circumire

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Macedoniæ urbes, principibuſque Antigonum commendare. & ſi vita longior ſuppetiſſet, haud dubium fuit, quin eum in poſſeſſione regni relicturus fuerit. Ab Demetriade profectus, Theſſalonicæ plurimum temporis moratus fuerat. inde quum Amphipolin veniſſet, gravi morbo eſt implicitus. ſed animo tamen ægrum magis fuiſſe, quam corpore, conſtat: curiſque & vigiliis (quum identidem ſpecies & umbræ inſontis interempti filii eum diris agitarent) extinctum eſſe, cum execrationibus alterius. Admoveri tamen potuiſſet Antigonus, ſi haud ſtatim palam facta eſſet mors regis. Medicus Calligenes, qui curationi præerat, non exſpectata morte regis, à primis deſperationis notis, nuncios prædiſpoſitos, ita ut convenerat, miſit ad Perſeum: & mortem regis in adventum ejus omnes, qui extra
57 regiam erant, celavit. Oppreſſit igitur necopinantes ignaroſque omnes Perſeus, & regnum ſcelere partum invaſit. Peropportuna mors Philippi fuit ad dilationem, & ad vires bello contrahendas. nam poſt paucis diebus gens Baſtarnarum diu ſollicitata, ab ſuis ſedibus magna peditum equitumque manu Iſtrum trajecit. inde prægreſſi qui nunciarent regi, Antigonus & Cotto: nobilis is erat Baſtarna. erat Antigonus perinvitus cum ipſo Cottone legatus ad concitandos Baſtarnas miſſus. Haud procul Amphipoli famæ incerti nuncii occurrerunt, mortuum eſſe regem: quæ res omnem ordinem conſilii turbavit. Compoſitum autem ſic fuerat: tranſitum per Thraciam tutum, & commeatus Baſtarnis ut Philippus præſtaret. id ut facere poſſet, regionum principes donis coluerat; fide ſua obligata, pacato agmine tranſituros Baſtarnas. Dardanorum gentem delere propoſitum erat, inque eorum agro ſedes dare Baſtarnis. duplex inde erat commodum futurum, ſi & Dardani gens ſemper infeſtiſſima Macedoniæ, temporibuſque iniquis regum imminens, tolleretur: & Baſtarnæ, relictis in Dardania conjugibus liberiſque, ad populandam Italiam poſſent mitti. Per Scordiſcos iter eſſe ad mare Adriaticum, Italiamque.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

que. alia via traduci exercitum non poſſe. Facile Ba-
ſtarnis Scordiſcos iter daturos. nec enim aut lingua
aut moribus æquales abhorrere; & ipſos adjunctu-
ros ſe, quum ad prædam opulentiſſimæ gentis ire
vidiſſent. Inde in omnem eventum conſilia com-
modabantur. ſive cæſi ab Romanis forent Baſtarnæ;
Dardanos tamen ſublatos, prædamque ex reliquiis
Baſtarnarum, & poſſeſſionem liberam Dardaniæ,
ſolatio fore: ſive proſpere geſſiſſent; Romanis aver-
ſis in Baſtarnarum bellum, recuperaturum ſe in
Græcia quæ amiſiſſet. Hæc Philippi conſilia fue-
rant. Ingreſſi ſunt pacato agmine, fide Cottonis 58
& Antigoni. ſed haud multo poſt famam mortis
Philippi, neque Thraces commercio faciles erant,
neque Baſtarnæ empto contenti eſſe poterant, aut
in agmine contineri, ne decederent via. inde inju-
riæ ultro citroque fieri: quarum indies incremento
bellum exarſit. Poſtremo Thraces, quum vim ac
multitudinem ſuſtinere hoſtium non poſſent, reli-
ctis campeſtribus vicis, in montem ingentis altitu-
dinis (Donucam vocant) conceſſerunt. Quo ubi
ire Baſtarnæ vellent, quali tempeſtate Gallos ſpo-
liantes Delphos fama eſt peremptos eſſe; talis tum
Baſtarnas, nequicquam ad juga montium appropin-
quantes, oppreſſit. neque enim imbre tantum effuſo,
dein creberrima grandine obruti ſunt, cum ingenti
fragore cœli tonitribuſque & fulguribus præſtrin-
gentibus aciem oculorum, ſed fulmina etiam ſic
undique micabant, ut peti viderentur corpora: nec
ſolum milites, ſed etiam principes icti caderent.
itaque quum præcipiti fuga per rupes præaltas im-
providi ſternerentur, ruerentque; inſtabant quidem
perculſis Thraces: ſed ipſi Deos auctores fugæ eſſe
cœlumque in ſe ruere ajebant. Diſſipati procella,
quum tanquam ex naufragio plerique ſemiermes in
caſtra, unde profecti erant, rediſſent; conſultari quid
agerent cœptum: inde orta diſſenſio; aliis redeun-
dum, aliis penetrandum in Dardaniam, cenſenti-
bus. Triginta ferme millia hominum (Elonico du-
ce profecti erant) pervenerunt. cætera multitudo re-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

tro qua venerat, tranſdanubianam regionem repetiit. Perſeus potitus regno, interfici Antigonum juſſit: & dum firmaret res, legatos Romam ad amicitiam paternam renovandam, petendumque, ut rex ab ſenatu appellaretur, miſit. Hæc eo anno in
59 Macedonia geſta. Alter conſulum, Q. Fulvius ex Liguribus triumphavit. quem triumphum magis gratiæ, quam rerum geſtarum magnitudini datum, conſtat. Armorum hoſtilium magnam vim tranſtulit: nullam pecuniam admodum. diviſit tamen in ſingulos milites tricenos æris: duplex centurionibus, triplex equiti. Nihil in eo triumpho magis inſigne fuit, quam quod forte evenit, ut eodem die triumpharet, quo priore anno ex prætura triumphaverat. Secundum triumphum comitia edixit, quibus creati conſules ſunt, M. Iunius Brutus, A. Manlius Vulſo. Prætorum inde tribus creatis, comitia tempeſtas diremit. poſtero die reliqui tres facti, ante diem quartum Idus Martias, M. Titinius Curvus, T. Claudius Nero, T. Fonteius Capito. Ludi Romani inſtaurati ab ædilibus curulibus, Cn. Servilio Cæpione, Ap. Claudio Centone, propter prodigia, quæ evenerant. Terra movit, in foris publicis, ubi lectiſternium erat. Deorum capita, quæ in lectis erant, averterunt ſe: lanaque cum integumentis, quæ Iovi oppoſita fuit, decidit. de menſa oleas quoque prægustaſſe mures, in prodigium verſum eſt. Ad ea expianda nihil ultra, quam ut ludi inſtaurarentur, actum eſt.

EPITOME

LIBRI XLI.

Ignis in æde Veſtæ exſtinctus eſt. Tib. Sempronius Gracchus proconſul Celtiberos victos in deditionem accepit: monimentumque operum ſuorum, Gracchurim oppidum in Hiſpania conſtituit. Et à Poſtumio

Albino

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Albino proconſule, Vaccei ac Luſitani ſubacti ſunt. uterque triumphavit. Antiochus, Antiochi filius, obſes Romanis à patre datus, mortuo fratre Seleuco, qui patri defuncto ſucceſſerat, in regnum Syriæ dimiſſus. Luſtrum à cenſoribus conditum eſt: cenſa ſunt civium capita ducenta ſeptuaginta tria millia ducenta quadraginta quatuor. Q. Voconius Saxa tribunus plebis legem tulit, ne quis hæredem mulierem inſtitueret: ſuaſit legem M. Cato. extat oratio ejus. Præterea res contra Ligures, Iſtros, Sardos, & Celtiberos à compluribus ducibus proſpere geſtas, & initia belli Macedonici continet, quod Perſeus Philippi filius moliebatur. miſerat enim ad Carthaginienſes legationem & ab iis nocte audita erat: ſed & alias Græciæ civitates ſollicitabat. qui, præter religionem, quod quam multa templa magnifica multis locis erexit, Athenis Iovis Olympii, & Antiochiæ Capitolini; viliſſimum regem egit.

ACEPHALVS.

* *

à patre in pace habitam armaſſe, eoque juventuti 1
prædandi cupidæ pergratus eſſe dicebatur. Conſilium de Iſtrico bello quum haberet conſul, alii, gerendum extemplo, antequam contrahere copias hoſtes poſſent; alii, conſulendum prius ſenatum cenſebant. Vicit ſententia, quæ diem non proferebat. Profectus ab Aquileia conſul, caſtra ad lacum Timavi poſuit. imminet mari is lacus. Eodem decem navibus C. Furius duumvir navalis venit. Adverſus Illyriorum claſſem creati duumviri navales erant, qui tuendam viginti navibus mari ſuperiore Anconam, veluti cardinem haberent: inde L. Cornelius dextra littora uſque ad Tarentum, C. Furius læva uſque ad Aquileiam tueretur. Eæ naves ad proximum portum in Iſtriæ fines cum onerariis & magno commeatu miſſæ: ſecutuſque cum legionibus conſul, quinque ferme millia à mari poſuit caſtra In portu emporium brevi perfrequens factum, omniaque hinc in caſtra ſupportabantur. & quo id tu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

tius fieret, ſtationes ab omnibus caſtrorum partibus circumdatæ ſunt: in Iſtriamque ſuum præſidium ſtativum, repentina cohors Placentina oppoſita inter mare & caſtra: &, ut idem aquatoribus ad fluvium eſſet præſidium, M. Æbutius tribunus militum ſecundæ legionis duos manipulos militum adjicere juſſus eſt. T. & C. Ælii tribuni militum legionem tertiam, quæ pabulatores & lignatores tueretur, via quæ Aquileiam fert, duxerant. Ab eadem regione mille ferme paſſuum caſtra erant Gallorum: Carmelus pro regulo erat tribus aut amplius milli-
2 bus armatorum. Iſtri, ut primum ad lacum Timavi caſtra ſunt Romana mota, ipſi poſt collem occulto loco conſederunt: & inde obliquis itineribus agmen ſequebantur, in omnem occaſionem intenti: nec quicquam eos, quæ terra marique agerentur, fallebat. Poſtquam ſtationes invalidas eſſe pro caſtris, eorum turba inermis frequens inter caſtra & mare mercantium, ſine ullo terreſtri aut maritimo munimento viderunt; duo ſimul præſidia, Placentinæ cohortis, & manipulorum ſecundæ legionis, aggrediuntur. Nebula matutina texerat inceptum: qua dilabente ad primum teporem ſolis, perlucens jam aliquid, incerta tamen, ut ſolet, lux ſpeciem omnium multiplicem intuenti reddens, tum quoque fruſtrata Romanos, multo majorem iis quam erat hoſtium aciem oſtendit: qua territi utriuſque ſtationis milites, ingenti tumultu quum in caſtra confugiſſent, haud paulo ibi plus, quam quod ſecum ipſi attulerant, terroris fecerunt. Nam neque dicere quid fugiſſent, nec percontantibus reddere reſponſum poterant: & clamor in portis (ut ubi nulla eſſet ſtatio, quæ ſuſtineret impetum) audiebatur: & concurſatio in obſcuro incidentium aliorum in alios, incertum fecerat, an hoſtis intra vallum eſſet. Una vox audiebatur; ad mare vocantium. Id forte temere ab uno exclamatum totis paſſim perſonabat caſtris. Itaque primo velut juſſi id facere, pauci armati, major pars inermes, ad mare decurrunt: dein plures, poſtremo prope omnes, & ipſe conſul; quum

fruſtra

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

fruſtra revocare fugientes conatus, nec imperio, nec
auctoritate, nec precibus, ad extremum valuiſſet.
Vnus remanſit M. Licinius Strabo, tribunus mili-
tum tertiæ legionis, cum tribus ſignis ab legione ſua
relictus. Hunc in vacua caſtra impetu facto Iſtri,
quum alius armatus iis nemo obviam iſſet, in præ-
torio inſtruentem atque adhortantem ſuos oppreſſe-
runt. Prælium atrocius quam pro paucitate reſi-
ſtentium fuit: nec ante finitum eſt, quam tribunus
militum, quique circa eum conſtiterant, interfecti
ſunt. Prætorio dejecto, direptis quæ ibi fuerunt,
ad quæſtorium forum, quintanamque, hoſtes per-
venerunt. Ibi quum omnium rerum paratam expo-
ſitamque copiam, & ſtratos lectos in quæſtorio in-
veniſſent, regulus accubans epulari cœpit. mox idem
cæteri omnes armorum hoſtiumque obliti faciunt:
&, ut quibus inſuetus liberalior victus eſſet, avidius
vino ciboque corpora onerant. Nequaquam eadem 3
eſt tum rei forma apud Romanos: terra mari trepi-
datur, nautici tabernacula detendunt, commeatum-
que in littore expoſitum in naves rapiunt: milites in
ſcaphas & mare territi ruunt: nautæ metu ne com-
pleantur navigia, alii turbæ obſiſtunt, alii ab litto-
re naves in altum expellunt. inde certamen, mox
etiam pugna cum vulneribus & cæde invicem mili-
tum nautarumque oritur, donec juſſu conſulis pro-
cul à terra claſſis ſubmota eſt. Secernere inde iner-
mes ab armatis cœpit. vix mille ducenti ex tanta
multitudine, qui arma haberent, perpauci equites,
qui equos ſecum eduxiſſent, inventi ſunt: cætera
deformis turba, velut lixarum calonumque, præda
vere futura, ſi belli hoſtes meminiſſent. Tunc de-
mum nuncius ad tertiam legionem revocandam, &
Gallorum præſidium: & ſimul ex omnibus locis ad
caſtra recipienda demendamque ignominiam rediri
cœptum eſt. Tribuni militum tertiæ legionis pa-
bulum lignaque projicere jubent: centurionibus
imperant, ut graviores ætate milites binos in ea ju-
menta, ex quibus onera dejecta erant, imponant:
equites, ut ſingulos è juvenibus pedites ſecum in
equos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

equos tollant. *Egregiam gloriam legionis fore, ſi caſtra, metu ſecundanorum amiſſa, ſua virtute recipiant: & recipi facile eſſe, ſi in præda occupati barbari ſubito opprimantur: ſicut ceperint, poſſe capi.* Summa militum alacritate adhortatio audita eſt. Ferunt citati ſigna, nec ſigniferos armati morantur: priores tamen conſul copiæque, quæ à mari reducebantur, ad vallum acceſſerunt. L. Atius tribunus primus ſecundæ legionis, non hortabatur modo milites, ſed docebat etiam, *Si victores Iſtri, quibus armis cepiſſent caſtra, iiſdem capta retinere in animo haberent, primum exutum caſtris hoſtem ad mare perſecuturos fuiſſe, deinde ſtationes certè pro vallo habi-*
4 *turos. vino ſomnoque veriſimile eſſe merſos jacere.* Sub hæc A. Bæculonium ſigniferum ſuum, notæ fortitudinis virum, inferre ſignum juſſit. Ille ſi unum ſe ſequerentur, quo celerius fieret, facturum dixit: connixuſque, quum trans vallum ſignum trajeciſſet, primus omnium portam intravit. Ea parte alia T. & C. Ælii tribuni militum tertiæ legionis cum equitatu adveniunt. confeſtim & quos binos onerariа in jumenta impoſuerant ſecuti; & conſul cum toto agmine. At Iſtrorum pauci, qui modice vinoſi erant, memores fuerunt fugæ; aliis ſomno mors continuata eſt: integraque ſua omnia Romani, præterquam quod vini cibique abſumptum erat, receperunt. Ægri quoque milites, qui in caſtris relicti fuerant, poſtquam intra vallum ſuos ſenſerunt, armis arreptis cædem ingentem fecerunt. Ante omnes inſignis opera fuit C. Popilii equitis. Sabello cognomen erat. is pede ſaucio relictus, longe plurimum hoſtium occidit. Ad octo millia Iſtrorum ſunt cæſa, captus nemo. quia ira & indignatio immemores prædæ fecit. Rex tamen Iſtrorum temulentus ex convivio raptim à ſuis in equum impoſitus fugit. Ex victoribus ducenti triginta ſeptem milites perierunt; plures in matutina fuga quam in re-
5 cipiendis caſtris. Forte ita evenit, ut Cn. & L. Gavillii, novelli Aquilejenſes, cum commeatu venientes, ignari prope in capta caſtra ab Iſtris inciderent.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Ii quum Aquilejam relictis impedimentis refugiſſent, omnia terrore ac tumultu, non Aquilejæ modo, ſed Romæ quoque poſt paucos dies impleverunt: quo non capta tantum caſtra ab hoſtibus, nec fuga quæ vera erat, ſed perditas res deletumque exercitum omnem, allatum eſt. Itaque, quod in tumultu fieri ſolet, delectus extra ordinem non in urbe tantum, ſed tota Italia indicti. Duæ legiones civium Romanorum conſcriptæ, & decem millia peditum cum equitibus quingentis ſociis nominis Latini imperata. M. Iunius conſul tranſire in Galliam, & ab civitatibus provinciæ ejus, quantum quæque poſſet, militum exigere juſſus. Simul decretum, *ut T. Claudius prætor militibus legionis quartæ, & ſociûm Latini nominis quinque millibus, equitum ducentis quinquaginta, Piſas ut convenirent, ediceret, eamque provinciam, dum conſul inde abeſſet, tutaretur: M. Titinius prætor legionem primam, parem numerum ſociorum peditum equitumque, Arimini convenire juberet.* Nero paludatus Piſas in provinciam eſt profectus. Titinius C. Caſſio tribuno militum Ariminum, qui præeſſet legioni, miſſo, delectum Romæ habuit. M. Junius conſul ex Liguribus in Provinciam Galliam tranſgreſſus, auxiliis, protinus per civitates Galliæ, militibuſque colonis imperatis, Aquilejam pervenit. Ibi certior factus, exercitum incolumem eſſe, ſcriptis literis Romam ne tumultuarentur, ipſe remiſſis auxiliis quæ Gallis imperaverat, ad collegam eſt profectus. Romæ magna ex necopinato lætitia fuit: delectus omiſſus eſt. exauctorati, qui ſacramento dixerant: & exercitus, qui Arimini peſtilentia affectus erat, domum dimiſſus. Iſtri magnis copiis, quum caſtra haud procul conſulis caſtris haberent, poſtquam alterum conſulem cum exercitu novo adveniſſe audierunt, paſſim in civitates dilapſi ſunt: conſules Aquilejam in hiberna legiones reduxerunt. Sedato 6
tandem Iſtrico tumultu Senatusconſultum factum eſt, ut conſules inter ſe compararent, uter eorum ad comitia habenda Romam rediret. Quum abſentem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ſentem Manlium tribuni plebis, A. Licinius Nerva,
& C. Papirius Turdus, in concionibus lacerarent,
rogationemque promulgarent, ne Manlius poſt Idus
Martias (prorogatæ namque conſulibus jam in an-
num provinciæ erant) imperium retineret; uti cauſ-
ſam extemplo dicere, quum abiſſet magiſtratu, poſ-
ſet; huic rogationi Q. Ælius collega interceſſit,
magniſque contentionibus obtinuit, ne perferretur.
Per eos dies Ti. Sempronius Gracchus, & L. Poſtu-
mius Albinus ex Hiſpania Romam quum revertiſ-
ſent, ſenatus iis à M. Titinio prætore datus in æde
Bellonæ, ad diſſerendas res, quas geſſiſſent, poſtulan-
doſque honores meritos, ut Diis immortalibus ha-
beretur honos. Eodem tempore & in Sardinia ma-
gnum tumultum eſſe, literis T. Æbutii prætoris co-
gnitum eſt, quas filius ejus ad ſenatum attulerat.
Ilienſes, adjunctis Balarorum auxiliis, pacatam pro-
vinciam invaſerant: nec eis invalido exercitu, &
magna parte peſtilentia abſumpto, reſiſti poterat.
Eadem & Sardorum legati nunciabant; orantes ut
urbibus ſaltem (jam enim agros deploratos eſſe)
opem ſenatus ferret. Hæc legatio totumque quod
ad Sardiniam pertinebat, ad novos magiſtratus re-
jectum eſt. Æque miſerabilis legatio Lyciorum, qui
crudelitatem Rhodiorum, quibus ab L. Cornelio
Scipione attributi erant, querebantur: *fuiſſe ſub di-*
tione Antiochi: eam regiam ſervitutem collatam cum
præſenti ſtatu, præclaram libertatem viſam. non pu-
blico tantum ſe premi imperio, ſed ſingulos juſtum pati
ſervitium. juxta ſe conjuges liberoſque vexari: in
corpus, in tergum ſæviri: famam, quod indignum ſit,
maculari, dehoneſtarique: & palam res odioſas fieri;
juris etiam uſurpandi cauſſa. ne pro dubio habeant,
nihil inter ſe & argento parata mancipia intereſſe.
Motus his ſenatus, literas Lyciis ad Rhodios dedit:
nec Lycios Rhodiis nec ullos alicuiquam, qui nati li-
beri ſint, in ſervitutem dari placere. Lycios ita ſub
Rhodiorum ſimul imperio & tutela eſſe, ut in ditione
7 *populi Romani civitates ſociæ ſint.* Triumphi deinde
ex Hiſpania duo continui acti. Prior Sempronius
Gracchus

Gracchus de Celtiberis, ſociiſque eorum; poſtero die L. Poſtumius de Luſitanis, aliiſque ejuſdem regionis Hiſpanis triumphavit. quadraginta millia pondo argenti Ti. Gracchus tranſtulit, viginti millia Albinus. Militibus denarios quinos vicenos, duplex centurioni, triplex equiti ambo diviſerunt: ſociis tantundem quantum Romanis. Per eoſdem fortè dies M. Junius conſul ex Iſtria comitiorum cauſſa Romam venit. Eum quum in ſenatu fatigaſſent interrogationibus tribuni plebis Papirius & Licinius, de his quæ in Iſtria eſſent acta, in concionem quoque produxerunt. Ad quæ quum conſul, ſe dies non plus undecim in ea provincia fuiſſe, reſponderet; quæ ſe abſente acta eſſent, ſe quoque, ut illos, fama comperta habere; exſequebantur deinde, quærentes, *Quid ita non potius A. Manlius Romam veniſſet, ut rationem redderet populo Romano, cur ex Gallia provincia, quam ſortitus eſſet, in Iſtriam tranſiſſet: quando id bellum ſenatus decreviſſet, quando id bellum populus Romanus juſſiſſet? At hercule, privato quidem conſilio bellum ſuſceptum eſſe, ſed geſtum prudenter fortiterque. Immo, utrum ſuſceptum ſit nequius, an inconſultius geſtum, dici non poſſe. Stationes duas necopinantes ab Iſtris oppreſſas, caſtra Romana capta; quod peditum, quod equitum in caſtris fuerit. cæteros inermes fuſoſque, ante omnes conſulem ipſum, ad mare ac naves fugiſſe. Privatum rationem redditurum earum rerum eſſe, quoniam conſul noluiſſet.* Comitia deinde habita. conſules 8
creati, C. Claudius Pulcher, Ti. Sempronius Gracchus: & poſtero die prætores facti, P. Ælius Tubero iterum, C. Quintius Flamininus, C. Numiſius, C. Mummius, Cn. Cornelius Scipio, P. Valerius Lævinus. Tuberoni urbana juriſdictio, Quintio peregrina evenit, Numiſio Sicilia, Mummio Sardinia: ſed ea, propter belli magnitudinem, provincia conſularis facta. Gracchus eam ſortitur; Iſtriam Claudius, Scipio & Lævinus Galliam in duas diviſam provincias ſortiti ſunt. Idibus Martiis, quo die Sempronius Claudiuſque conſulatum inierunt,

mentio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

mentio tantum de provinciis Sardinia Iſtriaque & utriuſque hoſtibus fuit, qui in his provinciis bellum conciviſſent. Poſtero die legati Sardorum qui ad novos magiſtratus dilati erant, L. Minucius Thermus, qui legatus Manlii conſulis in Iſtria fuerat, in ſenatum venit. Ab his edoctus eſt ſenatus, quantum belli eæ provinciæ haberent. Moverunt ſenatum & legationes ſociûm nominis Latini, quæ & cenſores, & priores conſules fatigaverunt, tandem in ſenatum introductæ. Summa querelarum erat, *Cives ſuos Romæ cenſos pleroſque Romam commigraſſe. Quod ſi permittatur, perpaucis luſtris futurum, ut deſerta oppida, deſerti agri, nullum militem dare poſſent. Fregellas quoque millia quatuor familiarum tranſiſſe ab ſe, Samnites Pelignique querebantur: neque eo minus aut hos aut illos plus in delectum militum dare.* Genera autem fraudis duo mutandæ viritim civitatis inducta erant. Lex ſociis ac nominis Latini, qui ſtirpem ex ſeſe domi relinquerent, dabat, ut cives Romani fierent. ea lege male utendo, alii ſociis, alii populo Romano injuriam faciebant. Nam &, ne ſtirpem domi relinquerent, liberos ſuos, quibusquibus Romanis in conditionem, ut manumitterentur, mancipio dabant, libertinique cives eſſent: & quibus ſtirps deeſſet, quam relinquerent, cives Romani fiebant. Poſtea his quoque imaginibus juris ſpretis, promiſcue ſine lege, ſine ſtirpe, in civitatem Romanam per migrationem & cenſum tranſibant. Hæc ne poſtea fierent, petebant legati. *& ut redire in civitates juberent ſocios, deinde ut lege caverent, ne quis quem civitatis mutandæ cauſſa ſuum faceret, neve alienaret: &, ſi quis ita civis Romanus factus eſſet.* *Hæc impetrata ab ſenatu. Provinciæ deinde, quæ in bello erant, Sardinia atque Iſtria decretæ. In Sardiniam duæ legiones ſcribi juſſæ; quina millia in ſingulas, & duceni pedites, treceni equites, & duodecim millia peditum ſociorum ac Latini nominis, & ſexcenti equites, & decem quinqueremes naves, ſi deducere ex navalibus vellet. Tantundem peditum equitumque in

Iſtriam,

tiam, quantum in Sardiniam, decretum. Et le-
onem unam cum equitibus trecentis, & quinque
illia peditum ſociorum, & ducentos quinquaginta
ittere equites in Hiſpaniam conſules ad M. Titi-
um juſſi. Priuſquam conſules provincias ſorti-
ntur, prodigia nunciata ſunt. Lapidem in agro
ruſtumino in lacum Martis de cœlo cecidiſſe.
uerum trunci corporis in agro Romano natum: &
uadrupedem anguem viſum: & Capuæ multa in
ro ædificia de cœlo tacta: & Puteolis duas naves
lminis ictu concrematas eſſe. Inter hæc, quæ nun-
abantur, lupus etiam Romæ interdiu agitatus,
uum Collina porta intraſſet, per Æſquilinam ma-
o conſectantium tumultu evaſit. Eorum prodi-
iorum cauſſa conſules majores hoſtias immola-
unt, & diem unum circa omnia pulvinaria ſuppli-
atio fuit. Sacrificiis ritè perfectis, provincias ſor-
ti ſunt: Claudio Iſtria, Sempronia Sardinia obvê-
it. Legem deinde ſociis C. Claudius tulit Senatus-
onſulto, & edixit: *qui ſocii ac nominis Latini ipſi
ajoreſve eorum M. Claudio, T. Quintio cenſoribus,
oſtque ea apud ſocios nominis Latini cenſi eſſent, ut
mnes in ſuam quiſque civitatem ante Calend. No-
vembris redirent.* Quæſtio, qui ita non rediſſent,
L. Mummio prætori decreta eſt, ad legem & edi-
ctum conſulis Senatusconſultum adjectum eſt: *ut
dictator, conſul, interrex, cenſor, prætor, qui nunc
eſſet apud forum, ** quem manumitteretur, in liber-
tatem vindicaretur, ut jusjurandum daret: qui eum
manumitteret, civitatis mutandæ cauſſa manu non
mittere: qui id non juraret, eum manumittendum
non cenſuerunt.* Hæc in poſterum cauſa juriſque di-
ctio C. Claudio conſuli decreta eſt. Dum hæc 10
Romæ geruntur, M. Junius, & A. Manlius, qui
priore anno conſules fuerant, quum Aquilejæ hi-
bernaſſent, principio veris in fines Iſtrorum exerci-
tum introduxerunt: ubi quum effuſe popularentur,
dolor magis & indignatio diripi res ſuas cernentes
Iſtros, quam certa ſpes ſatis ſibi virium adverſus
duos exercitus, excivit. concurſu ex omnibus popu-
lis

lis juventutis facto, repentinus & tumultuarius exercitus acrius primo impetu quam perſeverantius pugnavit. Ad quatuor millia eorum in acie cæſa: cæteri omiſſo bello in civitates paſſim diffugerunt. inde legatos primum ad pacem petendam in caſtra Romana, deinde obſides imperatos, miſerunt. Hæc quum Romæ cognita literis proconſulum eſſent, C. Claudius conſul, veritus, ne forte ea res provinciam exercitumque ſibi adimeret, non votis nuncupatis, non paludatus, ſine lictoribus, uno omnium certiore facto collega, nocte profectus præceps in provinciam abiit: ubi inconſultius, quam venerat, ſe geſſit. nam quum concione advocata fugam è caſtris A. Manlii adverſis auribus militum (quippe qui primi ipſi fuiſſent) jactaſſet; ingeſſiſſetque probra M. Junio, quod ſe dedecoris ſocium collegæ feciſſet; ad extremum utrumque decedere provincia juſſit. Quod quum milites conſulis imperio dicto audientes futuros ſeſe dicerent, quum is more majorum ſecundum vota in Capitolio nuncupata, cum lictoribus, paludatus profectus ab urbe eſſet; furens ira, vocatum qui pro quæſtore Manlii erat, catenas popoſcit; vinctos ſe Junium Manliumque minitans Romam miſſurum. Ab eo quoque ſpretum conſulis imperium eſt: & circumfuſus exercitus favens imperatorum cauſſæ, &, conſuli infeſtus, animos ad non parendum addebat. Poſtremo fatigatus conſul, & contumeliis ſingulorum, & multitudinis (nam inſuper irridebant) ludibriis, nave eadem qua venerat, Aquilejam rediit. Inde collegæ ſcripſit, ut militum novorum ei parti, quæ ſcripta in Iſtriam provinciam eſſet, ediceret, Aquilejam ut conveniret. ne quid ſe Romæ teneret, quo minus votis nuncupatis paludatus ab urbe exiret. Hæc collegæ obſequenter facta, breviſque dies ad conveniendum edicta eſt. Claudius prope conſecutus eſt literas ſuas. Concione adveniens de Manlio & Junio habita, non ultra triduum moratus Romæ paludatus, cum lictoribus, votiſque in Capitolio nuncupatis, in provinciam æque ac prius præcipiti celeritate abit.

Paucis

Paucis ante diebus Junius Manliuſque oppidum 11
Neſattium, quo ſe principes Iſtrorum & regulus ipſe Æpulo receperat, ſumma vi oppugnant. Eo Claudius duabus legionibus novis adductis, vetere exercitu cum ſuis ducibus dimiſſo, ipſe oppidum circumſedit, & vineis oppugnare intendit: amnemque præterfluentem mœnia, qui & impedimento oppugnantibus erat, & aquationem Iſtris præbebat, multorum dierum opere exceptum novo alveo avertit. Ea res barbaros miraculo terruit abſciſſæ aquæ: & ne tum quidem memores pacis, in cædem conjugum ac liberorum verſi; etiam ut ſpectaculo hoſtibus tam fœdum facinus eſſet, palam in muris trucidatos præcipitabant. Inter ſimul comploratıonem fœminarum puerorumque, ſimul nefandam cædem, milites tranſgreſſi murum, oppidum intrarunt. cujus capti tumultum ut ex pavido clamore fugientium accepit rex, trajecit ferro pectus, ne vivus caperetur: cæteri capti, aut occiſi. Duo deinde oppida, Mutila & Faveria, vi capta, & deleta. Præda, ut in gente inopi, ſpe major fuit. & omnis militibus conceſſa eſt. Quinque millia capitum, ſexcenta triginta duo, ſub corona venierunt. auctores belli virgis cæſi, & ſecuri percuſſi. Iſtria tota trium oppidorum excidio, & morte regis pacata eſt: omneſque undique populi obſidibus datis in ditionem venerunt. Sub Iſtrici finem belli, apud
Ligures concilia de bello haberi cœpta. T. Clau- 12
dius proconſul, qui prætor priore anno fuerat, cum præſidio legionis unius Piſis præerat. cujus literis ſenatus certior factus, eas ipſas literas ad C. Claudium (nam alter conſul jam in Sardiniam trajecerat) deferendas cenſet: & adjicit decretum, quoniam Iſtria provincia confecta eſſet; ſi ei videretur, exercitum traduceret in Ligures. Simul ex literis conſulis, quas de rebus in Iſtria geſtis ſcripſerat, in biduum ſupplicatio decreta. Et ab altero conſule Tib. Sempronio in Sardinia proſpere res geſtæ. Exercitum in agrum Sardorum Ilienſium induxit. Balarorum magna auxilia Ilienſibus venerant. Cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

utraque gente ſignis collatis conflixit. fuſi fugatique hoſtes, caſtriſque exuti: duodecim millia armatorum cæſa. Poſtero die arma lecta conjici in acervum juſſit conſul, ſacrumque id Vulcano cremavit. Victorem exercitum in hiberna ſociarum urbium reduxit. Et C. Claudius literis T. Claudii & Senatusconſulto accepto, ex Iſtria legiones in Ligures transduxit. Ad Scultennam flumen in campos progreſſi caſtra habebant hoſtes. Ibi cum his acie dimicatum. quindecim millia cæſa, plus ſeptingentis in prælio, aut in caſtris (nam ea quoque expugnata ſunt) capti: & ſigna militaria unum & quinquaginta capta. Ligures reliquiæ cædis, in montes refugerunt paſſim: populantique campeſtres agros conſuli nulla uſquam apparuerunt arma. Claudius, duarum gentium uno anno victor, duabus, quod raro alius, in conſulatu pacatis provinciis, Romam revertit.

13 Prodigia eo anno nunciata: in Cruſtumino avem ſangualem (quam vocant) ſacrum lapidem roſtro cecidiſſe. Bovem in Campania locutum. Vaccam æneam Syracuſis ab agreſti tauro, qui pecore aberraſſet, initam, ac ſemine aſperſam. In Cruſtumino diem unum in ipſo loco ſupplicatio fuit. & in Campania bos alenda publice data: Syracuſanumque prodigium expiatum, editis ab aruſpicibus Diis, quibus ſupplicaretur. Pontifex eo anno mortuus eſt M. Claudius Marcellus, qui conſul cenſorque fuerat. in ejus locum ſuffectus eſt pontifex filius ejus M. Marcellus. & Lunam colonia eodem anno duo millia civium Romanorum ſunt deducta. Triumviri deduxerunt, P. Ælius, L. Egilius, Cn. Sicinius. quinquagena & ſingula jugera & ſemiſſes agri, in ſingulos dati ſunt. de Ligure captus is ager erat. Etruſcorum antè, quam Ligurum fuerat. C. Claudius conſul ad urbem venit: cui (quum in ſenatu de rebus in Hiſtria Liguribuſque proſpere geſtis diſſeruiſſet) poſtulanti triumphus eſt decretus. triumphavit in magiſtratu de duabus ſimul gentibus. Tulit in eo triumpho denariûm trecenta ſeptem millia. & victoriatûm octoginta quinque millia ſeptingen-

ta

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ta duo. militibus in ſingulos quinideni denarii dati: duplex centurioni, triplex equiti. Sociis dimidio minus, quam civibus datum. itaque taciti, ut iratos eſſe ſentires, ſecuti ſunt currum. Dum is triumphus 14
de Liguribus agebatur, Ligures, poſtquam ſenſerunt, non conſularem tantum exercitum Romam abdu-ctum, ſed legionem ab T. Claudio Piſis dimiſſam, ſoluti metu clam exercitu indicto, per tranſverſos limites ſuperatis montibus in campos degreſſi, a-grum Mutinenſem populati, repentino impetu co-loniam ipſam ceperunt. Id ubi Romam allatum eſt, ſenatus C. Claudium conſulem comitia primo quo-que tempore habere juſſit, creatiſque in annum magiſtratibus, in provinciam redire, & coloniam ex hoſtibus eripere. Ita, uti cenſuit ſenatus, comitia habita. Conſules creati, Cn. Cornelius Scipio Hi-ſpalus, Q. Petillius Spurinus. Prætores inde facti, M. Popillius Lænas, P. Licinius Craſſus, M. Cor-nelius Scipio, L. Papirius Maſo, M. Aburius, L. Aquilius Gallus. C. Claudio conſuli prorogatum in annum imperium, & Gallia provincia: &, ne Iſtri quoque idem, quod & Ligures facerent, ſocios nominis Latini in Iſtriam mitteret, quos triumphi cauſſa de provincia deduxiſſet. Cn. Cornelio, & Q. Petillio conſulibus, quo die magiſtratum inie-runt, immolantibus Jovi ſingulis bubus, uti ſolet, in ea hoſtia, qua Q. Petillius ſacrificavit, in jocino-re caput non inventum. id quum ad ſenatum retu-liſſet, bove perlitare juſſus. De provinciis deinde conſultus ſenatus, Piſas & Ligures provincias con-ſulibus decrevit. Cui Piſæ provincia obveniſſet, quum magiſtratuum creandorum tempus eſſet, ad comitia reverti juſſit. additum decreto, ut binas le-giones novas ſcriberent, & trecentos equites: & dena millia peditum ſociis nominique Latino, & ſexcentos imperarent equites. T. Claudio proro-gatum eſt imperium in id tempus, quo in provin-ciam conſul veniſſet. Dum de his rebus in ſenatu agitur, C. Cornelius, evocatus à viatore, quum templo egreſſus eſſet, paulo poſt rediit confuſo vul-

tu;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

tu; & expoſuit Patribus Conſcriptis, bovis ſeſcenatis, quem immolaviſſet, jecur defluxiſſe. id ſe victimario nuncianti parum credentem, ipſum aquam effundi ex olla, ubi exta coquerentur, juſſiſſe. & vidiſſe cæteram integram partem extorum, jecur omne inenarrabiliter abſumtum. Territis eo prodigio Patribus, & alter conſul curam adjecit: qui ſe, quod caput jocinori defuiſſet, tribus bubus perlitaſſe negavit. Senatus majoribus hoſtiis uſque ad litationem ſacrificari juſſit. Cæteris Diis perlitatum ferunt. Saluti Petillium perlitaſſe negant. Inde conſules prætoreſque provincias ſortiti. Piſæ Cn. Cornelio, Ligures Petillio obvenerunt. Prætores, L. Papirius Maſo urbanam, M. Aburius inter peregrinos, ſortiti ſunt. M. Cornelius Scipio Malugineníis Hiſpaniam ulteriorem, L. Aquilius Gallus Siciliam habuit. Duo deprecati ſunt, ne in provincias irent: M. Popillius in Sardiniam. Gracchum eam provinciam pacare, & T. Æbutium prætorem adjutorem ab ſenatu datum eſſe. Interrumpi tenorem rerum, in quibus peragendis continuatio ipſa efficaciſſima eſſet, minime convenire. Inter traditionem imperii, novitatemque ſucceſſoris, quæ noſcendis prius quam agendis rebus imbuenda ſit, ſæpe bene gerendæ rei occaſiones intercidere. Probata Popillii excuſatio eſt. P. Licinius Craſſus ſacrificiis ſe impediti ſolennibus excuſabat, ne in provinciam iret. Citerior Hiſpania obvenerat. Cæterum aut ire juſſus, aut jurare pro concione, ſolenni ſacrificio ſe prohiberi. id ubi in P. Licinio ita ſtatutum eſt, & ab ſe uti jusjurandum acciperent, M. Cornelius poſtulavit, ne in Hiſpaniam ulteriorem iret. Prætores ambo in eadem verba jurejurarunt. M. Titinius & T. Fontejus, proconſules, manere cum eodem imperii jure in Hiſpania juſſi: & ut in ſupplementum his tria millia civium Romanorum cum equitibus ducentis, quinque millia ſociûm Latini
16 nominis, & trecenti equites mitterentur. Latinæ feriæ fuere ante diem tertium Nonas Maji, in quibus, quia in una hoſtia magiſtratus Lanuvinus precatus

ratus non erat, *populo Romano Quiritium*, religioni fuit. Id quum ad ſenatum relatum eſſet, ſenatuſque ad pontificum collegium rejeciſſet; pontificibus, quia non rectè factæ Latinæ eſſent, inſtauratis Latinis, placuit Lanuvinos, quorum opera inſtauratæ eſſent, hoſtias præbere. Acceſſerat ad religionem, quod Cn. Cornelius conſul ex monte Albano rediens concidit: & parte membrorum captus, ad Aquas Cumanas profectus, ingraveſcente morbo Cumis deceſſit. ſed inde mortuus Romam allatus, & funere magnifico elatus, ſepultuſque eſt. Pontifex idem fuerat. Conſul Q. Petillius, quum primum per auſpicia poſſet, collegæ ſubrogando, comitia habere juſſus, & Latinas edicere. comitia in ante diem tertium Nonas Sextiles, Latinas in ante diem tertium Idus Sextiles, edixit. Plenis religionum animis prodigia inſuper nunciata: Tuſculi facem in cœlo viſam: Gabiis ædem Apollinis, & privata ædificia complura, Graviſcis murum portamque de cœlo tacta. Ea Patres procurari, uti pontifices cenſuiſſent, juſſerunt. Dum Conſules, primum religiones, deinde alterum alterius mors & comitia, & Latinarum inſtaurationes impediunt, interim C. Claudius exercitum ad Mutinam, quam Ligures priore anno ceperant, admovit. Ante triduum, quam oppugnare cœperat, receptam ex hoſtibus, colonis reſtituit. Octo millia ibi Ligurum intra muros cæſa: literæque Romam extemplo ſcriptæ, quibus non modo rem exponeret ſed etiam gloriaretur, ſua virtute ac felicitate neminem jam cis Alpes hoſtem populi Romani: agrique aliquantum captum, qui multis millibus hominum dividi viritim poſſet. Et Tib. Sempronius eodem tempore in 17
Sardinia multis ſecundis præliis Sardos perdomuit. quindecim millia hoſtium ſunt cæſa. Omnes Sardorum populi, qui defecerant, in ditionem redacti. ſtipendiariis veteribus duplex vectigal imperatum, exactumque: cæteri frumentum contulerunt. Pacata provincia, obſidibuſque ex tota inſula ducentis triginta acceptis, legati Romam, qui ea nunciarent,

miſſi:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

miſſi: quique ab ſenatu peterent, ut ob eas res, ductu auſpicioque Tib. Sempronii proſpere geſtas, Diis immortalibus honos haberetur: ipſique decedenti de provincia exercitum ſecum deportare liceret. Senatus, in æde Apollinis legatorum verbis auditis, ſupplicationem in biduum decrevit, & quadraginta majoribus hoſtiis conſules ſacrificare juſſit: Tib. Sempronium proconſulem exercitumque eo anno in provincia manere. Comitia deinde conſulis unius ſubrogandi, quæ in ante diem tertium Nonas Sextiles edicta erant, eo ipſo die ſunt confecta. Q. Petillius conſul collegam, qui extemplo magiſtratum occiperet, creavit, M. Valerium Lævinum. Is jam diu cupidus provinciæ, quum opportunæ cupiditati ejus litteræ allatæ eſſent, Ligures rebellaſſe; Nonis Sextilibus paludatus, literis auditis, tumultus ejus cauſa legionem tertiam ad C. Claudium proconſulem in Galliam proficiſci juſſit: & duumviros navales cum claſſe Piſas ire, qui Ligurum oram, maritimum quoque terrorem admoventes, circumvectarentur. Eodem & Q. Petillius conſul ad conveniendum exercitui diem edixerat. Et C. Claudius proconſul, audita rebellione Ligurum, præter eas copias quas ſecum Parmæ habebat, ſubitariis collectis militibus exercitum ad fines Ligurum admovit.

18 Hoſtes ſub adventum C. Claudii, à quo duce ſe meminerant nuper ad Scultennam flumen victos fugatoſque, locorum magis præſidio adverſus infeliciter expertam vim, quam armis ſe defenſuri, duos montes Letum & Baliſtam ceperunt: muroque inſuper amplexi, tardius ex ægris demigrantes, oppreſſi ad mille & quingentos perierunt. Cæteri montibus ſe tenebant, &, ne in metu quidem feritatis ingenitæ obliti, ſæviunt in prædam, quæ Mutinæ parta erat: captivos cum fœda laceratione interficiunt: pecora in fanis trucidant verius paſſim, quam ritè ſacrificant. Satiati cæde animantium; quæ inanima erant parietibus affigunt, vaſa omnis generis uſui magis quam ornamento in ſpeciem facta. Q. Petillius conſul, ne abſente ſe debellaretur, literas ad

C. Clau-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

C. Claudium miſit, ut cum exercitu ad ſe in Galliam veniret: campis Macris ſe eum exſpectaturum. Literis acceptis Claudius ex Liguribus caſtra movit, exercitumque ad campos Macros conſuli tradidit. Eodem paucis poſt diebus C. Valerius conſul alter venit. Ibi diviſis copiis, priuſquam digrederentur, communiter ambo exercitus luſtraverunt. tum ſortiti, quia non ab eadem utrumque parte aggredi hoſtem placebat, regiones quas peterent. Valerium auſpicato ſortitum conſtabat, quod in templo fuiſſet: in Petillio id vitio factum, poſtea augures reſponderunt, quod extra templum ſortem in ſitellam in templum latam foris ipſe poſuerit. Profecti inde in diverſas regiones. Petillius adverſus Baliſtæ & Leti jugum, quod eos montes perpetuo dorſo inter ſe jungit, caſtra habuit. Ibi adhortantem eum pro concione milites, immemorem ambiguitatis verbi ominatum ferunt: *ſe eo die Letum capturum eſſe.* Duabus ſimul partibus ſubire in adverſos montes cœpit. Ea pars, in qua ipſe erat, impigre ſuccedebat. Alteram hoſtes quum propuliſſent, ut reſtitueret rem inclinatam, conſul equo advectus, ſuos quidem à fuga revocavit: ipſe, dum incautius ante ſigna obverſatur, miſſili trajectus cecidit. Nec hoſtem duces occiſum ſenſerunt: & ſuorum pauci, qui viderant, haud negligenter, ut qui in eo victoriam verti ſcirent, corpus occultavere. Alia multitudo peditum equitumque, deturbatis hoſtibus, montes ſine duce cepere. ad quinque millia Ligurum occiſa: ex Romano exercitu duo & quinquaginta ceciderunt. Super tam evidentem triſtis ominis eventum, etiam ex pullario auditum eſt, vitium in auſpicio fuiſſe, nec id conſulem ignoraſſe. C. Valerius audita

* *

Periti religionum juriſque publici, quando duo ordinarii conſules ejus anni, alter morbo alter ferro periiſſet, ſuffectum conſulem negabant comitia habere poſſe

* *

19 deduxit. Cis Apenninum Garuli & Lapicini, & Hercates, trans Apenninum Briniates fuerant. Inter Audenam amnem P. Mutius cum iis, qui Lunam Piſaſque depopulati erant, bellum geſſit: omnibuſque in ditionem redactis, arma ademit. Ob eas res in Gallia Liguribuſque geſtas duorum conſulum ductu auſpicioque, ſenatus in triduum ſupplicationes decrevit, & quadraginta hoſtiis ſacrificari juſſit. Et tumultus quidem Gallicus & Liguſtinus, qui principio ejus anni exortus fuerat, haud magno conatu brevi oppreſſus erat. Belli Macedonici ſubibat jam cura, miſcente Perſeo inter Dardanos Baſtarnaſque certamina. & legati, qui miſſi ad res viſendas in Macedoniam erant, jam reverterant Romam, renunciaverantque bellum in Dardania eſſe. Simul venerant & ab rege Perſeo oratores, qui purgarent, nec accitos ab eo Baſtarnas, nec auctore eo quicquam facere. Senatus nec liberavit ejus culpæ regem, neque arguit: moneri eum tantummodo juſſit, ut etiam atque etiam curaret, ut ſanctum haberet fœdus, quod ei cum Romanis eſſe videri poſſet. Dardani quum Baſtarnas non modo non excedere finibus ſuis, quod ſperaverant, ſed graviores fieri indies cernerent, ſubnixos Thracum accolarum & Scordiſcorum, auxiliis; audendum aliquid vel temere rati, omnes undique armati ad oppidum, quod proximum caſtris Baſtarnarum erat, convenerunt. Hiems erat, & id anni tempus elegerant, ut Thraces Scordiſcique in fines ſuos abirent. quod ubi ita factum, & ſolos jam eſſe Baſtarnas audierunt, bifariam dividunt copias. pars, ut recto itinere ad laceſſendum ex aperto iret: pars devio ſaltu circumducta, ab tergo aggrederetur. Cæterum priuſquam circumire caſtra hoſtium poſſent, pugnatum eſt: victique Dardani compelluntur in urbem, quæ fere duodecim millia ab caſtris Baſtarnarum aberat. Victores confeſtim circumſidunt urbem: haud dubie poſtero die aut metu dedituris ſe hoſtibus, aut vi expugnaturi. Interim Dardanorum altera manus, quæ circumducta erat,

ignara

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ignara cladis ſuorum, caſtra Baſtarnarum ſine præſidio relicta

* *

more ſella eburnea poſita jus dicebat, diſceptabatque controverſias minimarum rerum. adeoque nulli fortunæ adhærebat animus, per omnia genera vitæ errans, uti nec ſibi, nec aliis, quinam homo eſſet, ſatis conſtaret. Non alloqui amicos, vix notis familiariter arridere: munificentia inæquali ſeſe alioſque ludificari: quibuſdam honoratis magnoque æſtimantibus ſe puerilia, ut eſcæ aut luſus, munera dare: alios nihil exſpectantes ditare. Itaque neſcire quid ſibi vellet quibuſdam videri. quidam ludere eum ſimpliciter, quidam haud dubie inſanire ajebant. In duabus tamen magnis honeſtiſque rebus verè regius erat animus, in urbium donis, & Deorum cultu. Megalopolitanis in Arcadia murum ſe circumdaturum urbi eſt pollicitus, majoremque partem pecuniæ dedit. Tegeæ theatrum magnificum è marmore facere inſtituit. Cyzici in Prytaneum, id eſt, penetrale urbis, ubi publice quibus is honos datus eſt veſcuntur, vaſa aurea menſæ unius poſuit. Rhodiis, ut nihil unum inſigne, ita omnis generis, ut quæque uſus eorum poſtulaverunt, dona dedit. Magnificentiæ vero in Deos, vel Jovis Olympii templum Athenis, unum in terris inchoatum pro magnitudine Dei, poteſt teſtis eſſe. Sed & Delon aris inſignibus ſtatuarumque copia exornavit. & Antiochiæ Jovis Capitolini magnificum templum, non laqueatum auro tantum, ſed parietibus totis lamina inauratum, & alia multa in aliis locis pollicitus, quia perbreve tempus regni ejus fuit, non perfecit. Spectaculorum quoque omnis generis magnificentia ſuperiores reges vicit; reliquorum ſui moris & copia Græcorum artificum. Gladiatorum munus Romanæ conſuetudinis, primo majore cum terrore hominum inſuetorum ad tale ſpectaculum, quam voluptate dedit: deinde ſæpius dando, & modo vulneribus tenus, modo ſine miſſione etiam; & familiare oculis gratum-

20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

que id ſpectaculum fecit, & armorum ſtudium pleriſque juvenum accendit. Itaque, qui primo ab Roma magnis præmiis paratos gladiatores accerſere ſolitus erat, jam ſuo

* *

21 L. Cornelius Scipio inter peregrinos. M. Atilio prætori provincia Sardinia obvenerat: ſed cum legione nova, quam conſules conſcripſerant, quinque millibus peditum, trecentis equitibus in Corſicam juſſus eſt tranſire. Dum is ibi bellum gereret, Cornelio prorogatum imperium, ut obtineret Sardiniam. Cn. Servilio Cæpioni in Hiſpaniam ulteriorem, & P. Furio Philo in citeriorem tria millia peditum Romanorum, equites centum quinquaginta, & ſociûm Latini nominis quinque millia peditum, trecenti equites: Sicilia L. Claudio ſine ſupplemento decreta. Duas præterea legiones conſules ſcribere juſſi, cum juſto numero peditum equitumque, & decem millia peditum ſociis imperare, & ſexcentos equites. Delectus conſulibus eo difficilior erat, quod peſtilentia, quæ priore anno in boves ingruerat, eo verterat in homines. in morbos qui inciderant, haud facilè ſeptimum diem ſuperabant: qui ſuperarant, longinquo, maxime quartanæ, implicabantur morbo. Servitia maxime moriebantur. eorum ſtrages per omnes vias inſepultorum erat. Ne liberorum quidem funeribus Libitina ſufficiebat. Cadavera intacta à canibus ac vulturibus, tabes abſumebat: ſatiſque conſtabat, nec illo, nec priore anno in tanta ſtrage boum hominumque vulturium uſquam viſum. Sacerdotes publici ea peſtilentia mortui ſunt, Cn. Servilius Cæpio pontifex, pater prætoris, & Tib. Sempronius C. F. Longus decemvir ſacrorum, & P. Ælius augur, & Tib. Sempronius Gracchus, & C. Mamilius Vitulus, curio maximus, & M. Sempronius Tuditanus pontifex. pontifices ſuffecti ſunt, C. Sulpicius Galba in locum Tuditani. Augures ſuffecti ſunt, in Gracchi locum T. Veturius Gracchus Sempronianus: in P. Ælii, Q. Ælius Pætus. Decemvir ſacrorum C. Sempronius

nius Longus, curio maximus, C. Scribonius curio ſufficitur. Quum peſtilentiæ finis non fieret; ſenatus decrevit, uti decemviri libros Sibyllinos adirent. Ex decreto eorum, diem unum ſupplicatio fuit. & Q. Marcio Philippo verba præeunte, populus in foro votum concepit: Si morbus peſtilentiaque ex agro Romano emota eſſet, biduum ferias ac ſupplicationem ſe habiturum. In Vejenti agro biceps natus puer, & Sinueſſæ unimanus, & Oximi puella cum dentibus, & arcus interdiu ſereno cœlo ſuper ædem Saturni in foro Romano intentus, & tres ſimul ſoles effulſerunt: & faces eadem nocte plures per cœlum lapſæ ſunt in Lanuvino. Cæriteſque anguem in oppido ſuo jubatum, aureis maculis ſparſum, apparuiſſe affirmabant. &, in agro Campano bovem locutum eſſe, ſatis conſtabat. Legati Nonis Juniis ex Africa redierunt, qui convento prius Maſiniſſa rege, Carthaginem ierant: cæterum certius aliquanto quæ Carthagine acta eſſent ab rege reſcierant, quam ab ipſis Carthaginienſibus. compertum tamen affirmaverunt, legatos ab rege Perſeo veniſſe, iiſque noctu ſenatum in æde Æſculapii datum eſſe. ab Carthagine legatos in Macedoniam miſſos, & rex affirmaverat, & ipſi parum conſtanter negaverant. In Macedoniam quoque mittendos legatos ſenatus cenſuit. tres miſſi ſunt, C. Lælius, M. Valerius Meſſala, Sex. Digitius. Perſeus per id tempus, quia quidam Dolopum non parebant, &, de quibus ambigebatur rebus, diſceptationem ab rege ad Romanos revocabant; cum exercitu profectus, ſub jus judiciumque ſuum totam coëgit gentem. Inde per Oetæos montes tranſgreſſus, religionibus quibuſdam animo objectis, oraculum aditurus Delphos aſcendit. Quum in media repentè Græcia apparuiſſet, magnum non finitimis modo urbibus terrorem præbuit, ſed in Aſiam quoque ad regem Eumenem nuncius tumultus ejus venit. Triduum non plus Delphis moratus, per Phthiotidem Achajam, Theſſaliamque, ſine damno injuriaque agrorum per quos iter fecit, in regnum rediit. Nec earum tan-

tum civitatum, per quas iturus erat, ſatis habuit animos ſibi conciliare: ſed aut legatos, aut literas dimiſit, petens, ne diutius ſimultatum, quæ cum patre ſuo fuiſſent, meminiſſent. nec enim tam atroces fuiſſe eas, ut non cum ipſo potuerint ac debuerint finiri. Secum quidem omnia illis integra eſſe ad inſtituendam fideliter amicitiam. Cum Achæorum maximè gente reconciliandæ gratiæ viam quære-
23 bat. Hæc una ex omni Græcia gens, & Athenienſium civitas, eo proceſſerat irarum, ut finibus interdiceret Macedonibus. Itaque ſervitiis ex Achaja fugientibus receptaculum Macedonia erat: quia quum finibus ſuis interdixiſſent, intrare regni terminos ipſi non audebant. Id quum Perſeus animadvertiſſet, comprehenſis omnibus literas * * * cæterum, ne ſimilis fuga ſervorum poſtea fieret, cogitandum & illis eſſe. Recitatis his literis per Xenarchum prætorem, qui privatæ gratiæ aditum apud regem quærebat; & pleriſque moderate & benigne ſcriptas eſſe cenſentibus literas, atque his maxime, qui præter ſpem recepturi eſſent amiſſa mancipia: Callicrates ex iis qui in eo verti ſalutem gentis crederent, ſi cum Romanis inviolatum fœdus ſervaretur, *Parva*, inquit, *aut mediocris res Achæi quibuſdam videtur agi. Ego maxime graviſſimam omnium, non agique tantum arbitror, ſed quodammodo actam eſſe. Nam qui regibus Macedonum, Macedonibuſque ipſis, finibus interdixiſſemus, manereque id decretum, ſcilicet ne legatos, ne nuncios admitteremus regum, per quos aliquorum ex nobis animi ſollicitarentur; ii concionantem quodammodo abſentem audimus regem: &, ſi Diis placet, orationem ejus probamus. & quum feræ beſtiæ cibum ad fraudem ſuam poſitum plerumque aſpernentur & refugiant, nos cæci, ſpecie parvi beneficii, ineſcamur: & ſervulorum minimi precii recipiendorum ſpe, noſtram ipſorum libertatem ſubrui & tentari patimur. Quis enim non videt, viam regiæ ſocietatis quæri, qua Romanum fœdus, quo noſtra omnia continentur, violetur? Niſi hoc dubium alicui eſt, bellandum Romanis cum Perſeo*

eſſe,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

eſſe, & quod vivo Philippo exſpectatum, morte ejus interpellatum eſt, id poſt mortem Philippi futurum. Duos, ut ſcitis, habuit filios Philippus, Demetrium & Perſea. Genere materno, virtute, ingenio, favore Macedonum, longe præſtitit Demetrius. Sed quia in Romanos odii regnum poſuerat præmium, Demetrium nullo alio crimine, quam Romanæ amicitiæ initæ, occidit: Perſea, quem populus Romanus prius pœnæ quam regni hæredem futurum ſciebat, regem fecit. Itaque quid hic poſt mortem patris egit aliud, quam bellum paravit? Baſtarnas primum ad terrorem omnium in Dardaniam immiſit: qui ſi ſedem eam tenuiſſent, graviores eos accolas Græcia habuiſſet quam Aſia Gallos habeat. Ea ſpe depulſus, non tamen belli conſilia omiſit: imo, ſi vera volumus dicere, jam inchoavit bellum. Dolopiam armis ſubegit, nec provinciis de controverſis ad diſceptationem populi Romani adivit. inde tranſgreſſus Oetam, ut repente in medio umbilico Græciæ conſpiceretur, Delphos aſcendit. Hæc uſurpatio itineris inſoliti quo vobis ſpectare videtur? Theſſaliam deinde peragravit. quod ſine ullius eorum quos oderat noxia, hoc magis tentationem metuo. Inde literas ad nos cum muneris ſpecie miſit: & cogitare jubet, quomodo in reliquum hoc munere non egeamus. hoc eſt, ut decretum, quo arcentur Peloponneſo Macedones, tollamus: rurſus legatos regios, & hoſpitia cum principibus, & mox Macedonum exercitus, ipſum quoque à Delphis (quantum enim interluit fretum?) trajicientem in Peloponneſum videamus, immiſceamur Macedonibus armantibus ſe adverſus Romanos. Ego nihil novi cenſeo decernendum, ſervandaque omnia integra, donec ad certum dirigatur, vanuſne hic timor noſter an verus fuerit. Si pax inviolata inter Macedonas Romanoſque manebit, nobis quoque amicitia & commercium ſit: nunc de eo cogitare periculoſum & immaturum videtur.

Poſt hunc Arco frater Xenarchi prætoris ita diſſeruit: *Difficilem orationem Callicrates, & mihi & omnibus, qui ab eo diſſentimus, fecit: agendo enim Romanæ ſocietatis cauſſam ipſe, tentarique & oppugnari* 24

*dicendo, quam nemo neque tentat, neque oppugnat; effecit, ut, qui ab ſe diſſentiret, adverſus Romanos dicere videretur. Ac primum omnium tamquam non hic nobiſcum fuiſſet, ſed aut ex curia populi Romani veniret, aut regum arcanis intereſſet; omnia ſcit & nunciat quæ occulte facta ſunt. Divinat etiam quæ futura fuerant, ſi Philippus vixiſſet. quid ita Perſeus regni hæres ſit, quid parent Macedones, quid cogitent Romani. Nos autem, qui nec ob quam cauſſam, nec quemadmodum perierit Demetrius, ſcimus; nec quid Philippus, ſi vixiſſet, facturus fuerit; ad hæc, quæ palam geruntur, conſilia noſtra accommodare oportet. Ac ſcimus, Perſea regno accepto ad legatos Romanos veniſſe, ac regem Perſea à populo Romano appellatum: audimus, legatos Romanos veniſſe ad regem, & eos benigne acceptos. Hæc omnia pacis equidem ſigna eſſe judico, non belli: nec Romanos offendi poſſe, ſi, ut bellum gerentes eos ſecuti ſumus, nunc quoque pacis auctores ſequamur. cur quidem nos inexpiabile omnium ſoli bellum adverſus regnum Macedonum geramus, non video. Opportuni propinquitate ipſa Macedoniæ ſumus: an infirmiſſimi omnium, tamquam quos nuper ſubjecit, Dolopes? imo contra ea vel viribus noſtris, Deûm benignitate, vel regionis intervallo tuti. Sed ſumus æque ſubjecti ac Theſſali Ætolique. nihilo plus fidei auctoritatiſque habemus adverſus Romanos, qui ſemper ſocii atque amici fuimus, quam Ætoli, qui paulo ante hoſtes fuerunt. Quod Ætolis, quod Theſſalis, quod Epirotis, omni denique Græciæ, cum Macedonibus juris eſt, idem & nobis ſit. cur execrabilis iſta nobis ſolis velut deſertio juris humani eſt? Fecerit aliquid Philippus, cur adverſus eum armatum & bellum gerentem hoc decerneremus: quid Perſeus novus rex, omnis injuriæ inſons, ſuo beneficio paternas ſimultates obliterans, meruit? cur ſoli omnium hoſtes ei ſumus? Quamquam & illud dicere poteram, tanta priorum Macedoniæ regum merita erga nos fuiſſe, ut Philippi unius injurias, ſi quæ fortè fuerunt, * utique poſt mortem. quum claſſis Romana Cenchreis ſtaret, conſul cum exercitu Elatiæ eſſet, tri-*

duum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

duum in concilio fuimus ; conſultantes, utrum Romanos an Philippum ſequeremur. Nonnihil metus præſens ab Romanis ſententias noſtras inclinarit. fuit certe tamen aliquid, quod tam longam deliberationem faceret : id quod erat vetuſta conjunctio cum Macedonibus, vetera & magna in nos regum merita. Valeant & nunc eadem illa, non ut præcipuè amici, ſed ne præcipuè inimici ſimus. Ne id, quod non agitur, Callicrates, ſimulaverimus. nemo novæ ſocietatis aut novi fœderis, quo nos temerè illigemus, conſcribendi eſt auctor : ſed commercium tantum juris præbendi repetendique ſit, ne interdictione finium noſtrorum & nos quoque regno arceamus : ne ſervis noſtris aliquo fugere liceat. Quid hoc adverſus Romana fœdera eſt? Quid rem parvam & apertam, magnam & ſuſpectam facimus? Quid vanos tumultus ciemus? Quid, ut ipſi locum aſſentandi Romanis habeamus, ſuſpectos alios ac inviſos efficimus? Si bellum erit, ne Perſeus quidem dubitat quin Romanos ſecuturi ſimus. in pace etiamſi non odia finiuntur, intermittantur. Quum iidem huic orationi, qui literis regis adſentierant, adſentirentur; indignatione principum, quod quam rem ne legatione quidem dignam judicaſſet Perſeus, literis paucorum verſuum impetraret, decretum differtur. Legati deinde poſtea miſſi ab rege, quum Megalopoli concilium eſſet: dataque opera eſt ab iis, qui offenſionem apud Romanos timebant, ne admitterentur. Per hæc tempora Æto- 25
lorum in ſemetipſos verſus furor, mutuis cædibus ad internecionem adducturus videbatur gentem. Feſſi deinde & Romam utraque pars miſerunt legatos, & inter ſe ipſi de reconcilianda concordia agebant: quæ novo facinore diſcuſſa res, veteres etiam iras excitavit. Exulibus Hypateis, qui factionis Proxeni erant, quum reditus in patriam promiſſus eſſet, fideſque data per principem civitatis Eupolemum, octoginta illuſtres homines, quibus redeuntibus inter cæteram multitudinem Eupolemus obvius exierat, quum ſalutatione benigne excepti eſſent, dextræque datæ; ingredientes portam, fidem datam

Deoſque teſtes nequicquam invocantes, interfecti ſunt. Inde gravius de integro bellum exarſit. C. Valerius Lævinus, & Appius Claudius Pulcher, & C. Memmius, & M. Popillius, & L. Canuleius miſſi ab ſenatu venerant. Apud eos quum Delphis utriuſque partis legati magno certamine agerent; Proxenus maxime, quum cauſſa, tum eloquentia, præſtare viſus eſt, qui paucos poſt dies ab Orthobula uxore veneno eſt ſublatus: damnataque eo crimine, in exilium abiit. Idem furor & Cretenſes lacerabat. adventu deinde Q. Minucii legati, qui cum decem navibus miſſus ad ſedanda eorum certamina erat, in ſpem pacis venerant. cæterum induciæ & antea ſex menſium fuerunt: inde multo gravius bellum exarſit. Lycii quoque per idem tempus ab Rhodiis bello vexabantur. Sed externorum inter ſe bella, quo quæque modo geſta ſunt, perſequi non operæ eſt; ſatis ſuperque oneris ſuſtinenti res à populo Romano geſtas ſcribere.
26 Celtiberi in Hiſpania, qui bello domiti ſe Tib. Graccho dediderant, pacati manſerant, M. Titinio prætore obtinente provinciam rebellarunt ſub adventum Ap. Claudii, orſique bellum ſunt ab repentina oppugnatione caſtrorum Romanorum. Prima lux ferme erat, quum vigiles in vallo, quique in portarum ſtationibus erant, quum vidiſſent procul venientem hoſtem; ad arma conclamaverunt. Ap. Claudius ſigno propoſito pugnæ, ac paucis adhortatus milites, tribus ſimul portis eduxit. Obſiſtentibus ad exitum Celtiberis, primo par utrimque prælium fuit; quia propter anguſtias non omnes in faucibus pugnare poterant Romani: urgentes deinde alii alios ſecuti evaſerunt extra vallum, ut pandere aciem, & exæquari cornibus hoſtibus, quibus circumibantur, poſſent. ita repente eruperunt, ut ſuſtinere impetum eorum Celtiberi nequirent. Ante horam ſecundam pulſi ſunt: ad quindecim millia cæſa aut capta: ſigna adempta duo & triginta. Caſtra etiam eo die expugnata; debellatumque. nam qui ſuperfuere prælio, in oppida ſua dilapſi ſunt: quieti dein-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

de paruerunt imperio. Cenſores eo anno creati, 27
Q. Fulvius Flaccus, & A. Poſtumius Albinus, legerunt ſenatum: princeps lectus M. Æmilius Lepidus pontifex maximus. De ſenatu novem ejecerunt. inſignes notæ fuerunt M. Cornelii Maluginenſis, qui biennio ante prætor in Hiſpania fuerat: & L. Cornelii Scipionis prætoris, cujus tum inter cives & peregrinos juriſdictio erat: & Cn. Fulvii, qui frater germanus, &, ut Valerius Antias tradit, conſors etiam cenſoris erat. Conſules votis etiam in Capitolio nuncupatis in provincias profecti ſunt. Ex iis M. Æmilio ſenatus negotium dedit, ut Patavinorum in Venetia ſeditionem comprimeret, quos certamine factionum ad inteſtinum bellum exarſiſſe & ipſorum legati attulerant. Legati, qui in Ætoliam ad ſimiles motus comprimendos ierant, renunciarunt, coërceri rabiem gentis non poſſe. Patavinis ſaluti fuit adventus conſulis: neque aliud quod ageret in provincia quum habuiſſet, Romam rediit. Cenſores vias ſternendas ſilice in urbe, glarea extra urbem ſubſternendas, marginandaſque primi omnium locaverunt, ponteſque multis locis faciendos: & ſcenam ædilibus prætoribuſque præbendam: & carceres in circo, & ova ad notas curriculis numerandis, & * dam, & metas trans * & caveas ferreas pe * intromitterentur * feriis in monte Albano conſulibus, & clivum Capitolinum ſilice ſternendum curaverunt, & porticum ab æde Saturni in Capitolium ad ſenaculum, ac ſuper id curiam. & extra portam Trigeminam emporium lapide ſtraverunt, ſtipitibuſque ſepſerunt: & porticum Æmiliam reficiendam curarunt: gradibuſque aſcenſum ab Tiberi in emporium fecerunt. & extra eandem portam in Aventinum porticum ſilice ſtraverunt, & eo publico ab æde Veneris fecerunt. Iidem Calatiæ & Oximi muros faciendos locaverunt: venditiſque ibi publicis locis, pecuniam, quæ redacta erat, tabernis utrique foro circumdandis conſumpſerunt. & alter ex iis Fulvius Flaccus (nam Poſtumius nihil niſi ſenatus Romani po-

pulive juſſu ſe locaturum ipſorum pecunia dicebat)
Jovis ædem Piſauri & Fundis, & Pollentiæ, etiam
aquam adducendam, & Piſauri viam ſilice ſternen-
dam, & Sinueſſam a ga * aviariæ. In his & cloa-
cam circumducendam & forum porticibus taber-
niſque claudendum, & Janos tres faciendos. Hæc
ab uno cenſore opera locata, cum magna gratia co-
lonorum. Moribus quoque regendis diligens & ſe-
28 vera cenſura fuit. multis equi ademti. Exitu prope
anni diem unum ſupplicatio fuit, ob res proſperè
geſtas in Hiſpania; ductu auſpicioque Ap. Claudii
proconſulis. & majoribus hoſtiis viginti ſacrifica-
tum: & alterum diem ſupplicatio ad Cereris Li-
beri Liberæque fuit, quod ex Sabinis terræ motus
ingens cum multis ædificiorum ruinis nunciatus
erat. Quum Ap. Claudius ex Hiſpania Romam re-
diſſet, decrevit ſenatus, ut ovans urbem iniret. Jam
conſularia comitia appetebant, quibus magna con-
tentione habitis propter multitudinem petentium,
creati, L. Poſtumius Albinus, & M. Popillius Læ-
nas. Prætores inde facti, Numerius Fabius Buteo,
M. Matienus, C. Cicereius, & M. Furius Craſſipes
iterum, A. Atilius Serranus iterum, C. Cluvius
Saxula iterum. Comitiis perfectis Ap. Claudius
Cento ex Celtiberis ovans quum in urbem iniret,
decem millia pondo argenti, quinque millia auri
in ærarium tulit. Flamen dialis inauguratus eſt Cn.
Cornelius. Eodem anno tabula in æde matris Ma-
tutæ cum indice hoc poſita eſt: *Tib. Sempronii
Gracchi conſulis imperio auſpicioque legio exercituſque
populi Romani Sardiniam ſubegit. in ea provincia
hoſtium cæſa aut capta ſupra octoginta millia. Re-
publica feliciſſimè geſta, atque liberatis ** vectiga-
libus reſtitutis exercitum ſalvum atque incolumem
pleniſſimum præda domum reportavit. iterum trium-
phans in urbem Romam rediit. Cujus rei ergo hanc
tabulam donum Iovi dedit.* Sardiniæ inſulæ forma
erat, atque in ea ſimulacra pugnarum picta. Munera
gladiatorum eo anno aliquot parva alia data: unum
ante cætera inſigne fuit T. Flaminini, quod mortis
cauſa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

cauſa patris ſui, cum viſceratione epuloque, & ludis ſcenicis quatriduum dedit. magni tamen muneris ea ſumma fuit, ut per triduum quatuor & ſeptuaginta homines pugnarint.

EPITOME
I
LIBR XLII.

Q. Fulvius Flaccus cenſor templum Iunonis Laciniæ tegulis marmoreis ſpoliavit, ut ædem, quam dedicaverat, tegeret. tegulæ ex ſenatuſconſulto reportatæ. Eumenes Aſiæ rex in ſenatu de Perſeo, Macedoniæ rege, queſtus eſt: cujus injuriæ in populum Romanum referuntur. ob quas bello ei indicto, P. Licinius Craſſus Conſul, cui Macedonia decreta erat, in Macedoniam tranſiit, levibuſque expeditionibus, equeſtribus prœliis, in Theſſalia cum Perſeo parum felici eventu pugnavit. Inter Maſaniſſam, & Carthaginienſes de agro fuit dies ad diſceptandum à ſenatu datus. Legati miſſi ad civitates ſocias & reges rogandos, an in fide permanerent, dubitantibus Rhodiis. Luſtrum à cenſoribus conditum eſt. Cenſa ſunt civium capita CCLVII *millia* CCXXXI. *Res præterea adverſus Corſos & Ligures proſpere geſtas continet.*

L. POSTUMIUS Albinus, M. Po- 1
pillius Lænas, quum omnium primum de provinciis exercitibuſque ad ſenatum retuliſſent; Ligures utrique decreti ſunt: ut novas ambo, quibus eam provinciam obtinerent, legiones (binæ ſingulis decretæ) & ſociûm Latini nominis dena millia peditum, & ſexcentos equites, & ſupplementum Hiſpaniæ tria millia peditum Romanorum ſcriberent, & ducentos equites. Ad hoc, mille & quingenti pedites Romani cum centum equitibus ſcribi juſſi;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

juſſi; cum quibus prætor, cui Sardinia obtigiſſet, in Corſicam tranſgreſſus bellum gereret; interim M. Atilius vetus prætor provinciam obtineret Sardiniam. Prætores deinde provincias ſortiti ſunt; A. Atilius Serranus urbanam, C. Cluvius Saxula inter cives & peregrinos, Num. Fabius Buteo Hiſpaniam citeriorem, M. Matienus ulteriorem, M. Furius Craſſipes Siciliam, C. Cicereius Sardiniam. Priuſquam magiſtratus proficiſcerentur, ſenatui placuit, L. Poſtumium conſulem, ad agrum publicum à privato terminandum, in Campaniam ire: cujus ingentem modum poſſidere privatos, paulatim proferendo fines, conſtabat. Hic iratus Præneſtinis, quod, cum eo privatus ſacrificii in templo Fortunæ faciundi cauſſa profectus eſſet, nihil in ſe honorifice, neque publice, neque privatim factum à Præneſtinis eſſet: priuſquam ab Roma proficiſceretur, literas Præneſte miſit, ut ſibi magiſtratus obviam exiret, locum publice pararet ubi diverteretur, jumentaque quum exiret inde præſto eſſent. Ante hunc conſulem nemo unquam ſociis in ulla re oneri aut ſumptui fuit. ideo magiſtratus mulis tabernaculiſque, & omni alio inſtrumento militari ornabantur, ne quid tale imperarent ſociis: privata hoſpitia habebant; ea benigne comiterque colebant: domuſque eorum Romæ hoſpitibus patebant, apud quos ipſis diverti mos eſſet. Legati, qui repente aliquo mitterentur, ſingula jumenta per oppida, iter qua faciendum erat, imperabant: aliam impenſam ſocii in magiſtratus Romanos non faciebant. Injuria Conſulis etiamſi juſta, non tamen in magiſtratu exercenda, & ſilentium nimis aut modeſtum, aut timidum Præneſtinorum, jus, velut probato exemplo, magiſtratibus fecit graviorum indies talis ge-
2 neris imperiorum. Principio hujus anni, legati qui in Ætoliam & Macedoniam miſſi erant, renunciarunt, *ſibi conveniendi regis Perſei, quum alii abeſſe eum, alii ægrum eſſe, falſo utrumque fingerent, poteſtatem non factam. Facile tamen apparuiſſe ſibi bellum parari, nec ultra ad arma ire dilaturum. Item*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

in Ætolia ſeditionem gliſcere indies, neque diſcordiarum principes auctoritate ſua coërceri potuiſſe. Quum bellum Macedonicum in expectatione eſſet, priuſquam id ſuſciperetur, prodigia expiari pacemque Deûm peti precationibus, quæ editæ ex fatalibus libris eſſent, placuit. Lanuvii claſſis magnæ ſpecies in cœlo viſæ dicebantur: & Priverni lana pulla terra enata: & in Vejenti apud Rementem lapidatum: Pomptinum omne, velut nubibus locuſtarum, coopertum eſſe: in Gallico agro, qua induceretur aratrum, ſub exiſtentibus glebis piſces emerſiſſe. Ob hæc prodigia libri fatales inſpecti, editumque ab decemviris eſt, & quibus Diis, quibuſque hoſtiis ſacrificaretur, & ut ſupplicatio prodigiis expiandis fieret: altera quæ priore anno valetudinis populi cauſſa vota eſſet, ea uti feriæque eſſent. itaque ſacrificatum eſt, ut decemviri ſcriptum ediderunt. Eodem anno ædes Junonis Laci- 3
niæ detecta. Q. Fulvius Flaccus cenſor, ædem Fortunæ Equeſtris, quam in Hiſpania prætor bello Celtiberico voverat, faciebat enixo ſtudio, ne ullum Romæ amplius aut magnificentius templum eſſet. Magnum ornamentum ſe templo ratus adjecturum, ſi tegulæ marmoreæ eſſent; profectus in Bruttios, ædem Junonis Laciniæ ad partem dimidiam detegit. id ſatis fore ratus ad tegendum quod ædificaretur. Naves paratæ fuerunt, quæ tollerent atque aſportarent; auctoritate cenſoria ſociis deterritis id ſacrilegium prohibere. Poſtquam cenſor rediit, tegulæ expoſitæ de navibus, ad templum portabantur. quamquam unde eſſent ſilebatur, non tamen celari potuit. Fremitus igitur in curia ortus eſt; ex omnibus partibus poſtulabatur, ut conſules eam rem ad ſenatum referrent. Vt vero accerſitus in curiam cenſor venit, multo infeſtius ſinguli univerſique præſentem lacerare: *Templum auguſtiſſimum regionis ejus, quod non Pyrrhus, non Annibal violaſſent, violare parum habuiſſe, niſi detexiſſet fœde ac prope diruiſſet. Detractum culmen templo, nudatum tectum patere imbribus putrefaciendum. cen-*

ſorem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ſorem moribus regendis creatum, cui ſarta tecta exigere ſacris publicis & loca tuenda more majorum traditum eſſet; eum per ſociorum urbes diruentem templa, nudantemque tecta ædium ſacrarum, vagari: & quod, ſi in privatis ſociorum ædificiis faceret, indignum videri poſſet, id Deûm immortalium templa demolientem facere. & obſtringere religione populum Romanum, ruinis templorum templa ædificantem: tamquam non iidem ubique Dii immortales ſint, ſed ſpoliis aliorum alii colendi exornandique. Quum, priuſquam referretur, appareret quid ſentirent Patres; relatione facta in unam omnes ſententiam ierunt, ut hæ tegulæ reportandæ in templum locarentur, piaculariaque Junoni fierent. Quæ ad religionem pertinent, cum cura facta: tegulas relictas in area templi, quia reponendarum nemo artifex inire rationem potuerit, redemptores nunciarunt.

4 Ex prætoribus, qui in provincias ierant, Num. Fabius Maſſiliæ moritur, quum in citeriorem Hiſpaniam iret. Itaque, quum id nunciatum à Maſſilienſibus legatis eſſet, ſenatus decrevit, ut P. Furius & Cn. Servilius, quibus ſuccedebatur, inter ſe ſortirentur, uter citeriorem Hiſpaniam prorogato imperio obtineret. Sors opportuna fuit. P. Furius idem, cujus ea provincia fuerat, remaneret. Eodem anno, quum agri Liguſtini & Gallici quod bello captum erat, aliquantum vacaret, Senatuſconſultum factum, ut is ager viritim divideretur. Decemviros in eam rem ex ſenatuſconſulto creavit, A. Atilius prætor urbanus, M. Æmilium Lepidum, C. Caſſium, T. Æbutium Carum, C. Tremellium, P. Cornelium Cethegum, Q. & L. Appuleios, M. Cæcilium, C. Salonium, C. Munatium. Diviſerunt dena jugera in ſingulos, ſociis nominis Latini terna. Per idem tempus, quo hæc agebantur, legati ex Ætolia Romam venerunt, de diſcordiis ſeditionibuſque ſuis: & Theſſali legati, nunciantes

5 quæ in Macedonia gererentur. Perſeus jam bellum vivo patre cogitatum in animo volvens, omnes non gentes modo Græciæ ſed civitates etiam, legatio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ionibus mittendis, pollicendo plura quam præſtando, ſibi conciliabat. Erant tamen magna ex parte hominum ad favorem ejus inclinati animi, & aliquanto quam in Eumenem propenſiores: quum Eumenis beneficiis muneribuſque omnes Græciæ civitates & pletique principum obligati eſſent: & ita ſe in regno ſuo gereret, ut quæ ſub ditione ejus urbes eſſent, nullius liberæ civitatis fortunam ſecum mutatam vellent. contra Perſea fama erat poſt patris mortem uxorem manu ſua occidiſſe: Apellem miniſtrum quondam fraudis in fratre tollendo, atq; ob id requiſitum à Philippo ad ſupplicium, exulantem, accerſitum poſt patris mortem ingentibus promiſſis ad præmia tantæ præparatæ rei, clam interfeciſſe. inteſtinis externiſque præterea multis cædibus infamem, nec ullo commendabilem merito, præferebant vulgo civitates, tam pio erga propinquos, tam juſto in cives, tam munifico erga omnes homines regi: ſeu fama & majeſtate Macedonum regum præoccupati ad ſpernendum originem novi regni: ſeu mutationis rerum cupidi; ſeu quia eum objectum eſſe Romanis volebant. Erant autem non Ætoli modo in ſeditionibus propter ingentem vim æris alieni, ſed Theſſali etiam: ea contagione velut tabes in Perræbiam quoque id pervaſerat malum. Quum Theſſalos in armis eſſe nunciatum eſt, Ap. Claudium legatum ad eas res aſpiciendas componendaſque ſenatus miſit. Qui utriuſque partis principibus caſtigatis, quum injuſto fœnore gravatum æs alienum, ipſis magna ex parte concedentibus qui oneraraunt, levaſſet, juſti crediti ſolutionem in annorum penſiones diſtribuit. Per eundem Appium eodemq; modo compoſitæ in Perræbia res. Ætolorum cauſas Marcellus Delphis per idem tempus hoſtilibus actas animis, quas inteſtino geſſerant bello, cognovit. Quum certatum utrimque temeritate atque audacia cerneret, decreto quidem ſuo neutram partem aut levare aut onerare voluit: communiter ab utriſque petiit, abſtinerent bello, &, oblivione præteritorum, diſcordias finirent. Hujus reconciliationis inter ipſos fides

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

fides obſidibus ultro citroque datis firmata eſt. Corinthum, ut ibi deponerentur obſides, convenitur.
6 A Delphis & Ætolico concilio Marcellus in Peloponneſum trajecit, quo Achæis edixerat conventum. Vbi collaudata gente, quod conſtanter vetus decretum de arcendis aditu finium regibus Macedonum tenuiſſent, inſigne adverſus Perſea odium Romanorum fecit: quod ut maturius erumperet, Eumenes rex, commentarium ferens ſecum, quod de apparatibus belli omnia inquirens fecerat, Romam venit. Per idem tempus quinque legati ad regem miſſi, qui res in Macedonia adſpicerent. Alexandriam iidem ad Ptolemæum renovandæ amicitiæ cauſſa proficiſci juſſi. Legati erant hi, C. Valerius, Cn. Lutatius Cerco, Q. Bæbius Sulca, M. Cornelius Mammula, M. Cæcilius Denter. Et ab Antiocho rege ſub idem tempus legati venerunt: quorum princeps Apollonius in ſenatum introductus multis juſtiſque cauſſis regem excuſavit. *Quod ſtipendium ſerius quo ad diem præſtaret. id ſe omne advexiſſe, ne cujus niſi temporis gratia regi fieret. Donum præterea afferre, vaſa aurea quingentûm pondo. Petere regem, ut quæ cum patre ſuo ſocietas atque amicitia fuiſſet, ea ſecum renovaretur: imperaretque ſibi populus Romanus, quæ bono fidelique ſocio regi eſſent imperanda. ſe nullo uſquam ceſſaturum officio. Ea merita in ſe ſenatus fuiſſe, quum Romæ eſſet, eam comitatem juventutis, ut pro rege, non pro obſide omnibus ordinibus fuerit.* Legatis benigne reſponſum, & ſocietatem renovare cum Antiocho, quæ cum patre ejus fuerat, A. Atilius prætor urbanus juſſus. Quæſtores urbani ſtipendium, vaſa aurea cenſores acceperunt: eiſque negotium datum eſt, ut ponerent ea in quibus templis videretur: legatoque centum millium æris munus miſſum, & ædes liberæ hoſpitio datæ ſumptuſque decretus, donec in Italia eſſet. Legati, qui in Syria fuerant, renunciaverunt, in maximo eum honore apud regem eſſe:
7 amiciſſimumque populo Romano. In provinciis eo anno hæc. C. Cicereius prætor in Corſica ſignis col-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

llatis pugnavit: ſeptem millia Corſorum cæſa: pti amplius mille & ſeptingenti. Voverat in ea gna prætor ædem Junoni Monetæ. Pax deinde ta petentibus Corſis, & exacta ceræ ducena mil- i pondo. Ex Corſica ſubacta Cicereius in Sardi- am tranſmiſit. Et in Liguribus in agro Statiellati gnatum ad oppidum Caryſtum. Eo ſe magnus ercitus Ligurum contulerat. Primo ſub adven- m M. Popillii conſulis mœnibus ſeſe contine- nt: deinde, poſtquam oppidum oppugnaturum omanum cernebant, progreſſi ante portas, aciem ruxerunt: nec conſul, (ut qui idipſum oppugna- one comminanda quæſiſſet) moram certamini fe- t. Pugnatum eſt amplius tres horas, ita ut neutro clinaret ſpes. Quod ubi conſul vidit, nulla parte overi Ligurum ſigna, imperat equitibus ut equos nſcendant, ac tribus ſimul partibus in hoſtes uanto maximo poſſent tumultu incurrant. Pars agna equitum, mediam trajecit aciem, & ad ter- a pugnantium pervaſit. Inde terror injectus Ligu- bus. diverſi in omnes partes fugerunt. perpauci etro in oppidum, quia inde ſe maxime objecerat ques. & pugna tam pervicax multos abſumpſerat igurum, & in fuga paſſim cæſi ſunt. Decem millia ominum cæſa traduntur: amplius ſeptingenti paſ- m capti: ſigna militaria relata octoginta duo. Nec incruenta victoria fuit. amplius tria millia mi- tum amiſſa; quum cedentibus neutris ex parte traque primores caderent. Poſt hanc pugnam ex 8
iverſa fuga in unum collecti Ligures, quum majo- em multo partem civium amiſſam quam ſupereſſe ernerent (nec enim plus decem millia hominum rant) dediderunt ſeſe; nihil quidem illi pacti. ſpe- averant tamen non atrocius, quam ſuperiores im- peratores, conſulem in ſe ſæviturum. At ille arma omnibus ademit, oppidum diruit, ipſos bonaque eorum vendidit: literaſque ſenatui de rebus à ſe geſtis miſit. Quas quum A. Atilius prætor in cu- ia recitaſſet (nam conſul alter Poſtumius agris ecognoſcendis in Campania occupatus aberat) atrox

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

atrox res viſa ſenatui : *Statiellates, qui uni ex Ligurum gente non tuliſſent arma adverſus Romanos, tum quoque oppugnatos, non ultro inferentes bellum, deditos in fidem populi Romani, omni ultimæ crudelitatis exemplo laceratos ac deletos eſſe : tot millia capitum innoxiorum, fidem implorantia populi Romani, ne quis umquam ſe poſtea dedere auderet, peſſimo exemplo veniſſe : & diſtractos paſſim, juſtis quondam hoſtibus populi Romani pacatis ſervire.* Quas ob res ** *Placere ſenatui, M. Popillium Conſulem Ligures, pretio emptoribus reddito, ipſos reſtituere in libertatem : bonaque ut iis, quicquid ejus recuperari poſſit, reddantur curare. Arma primo quoque tempore fieri in ea gente. conſulem de provincia decedere, quum deditos in fidem ſuam Ligures reſtituiſſet. Claram victoriam vincendo oppugnantes, non ſæviendo in affli-*
9 *ctos fieri.* Conſul, qua ferocia animi uſus erat in Liguribus, eandem ad non parendum ſenatui habuit. Legionibus extemplo Piſas in hibernacula miſſis, iratus Patribus, infeſtus prætori, Romam rediit : ſenatuque extemplo ad ædem Bellonæ vocato, multis verbis invectus eſt in prætorem : *qui quum ob bello rem bene geſtam, uti Diis immortalibus honos haberetur, referre ad ſenatum debuiſſet, adverſus ſe pro hoſtibus ſenatuſconſultum feciſſet, quo victoriam ſuam ad Ligures transferret, dedique iis prope conſulem prætor juberet. Itaque mulctam ei ſe dicere. A Patribus poſtulare, ut ſenatuſconſultum in ſe factum tolli juberent : ſupplicationemque, quam abſentes ex literis de bene geſta republica miſſis decernere debuerint, præſentes honoris Deorum primum cauſſa, deinde & ſui aliquo tandem reſpectu decernerent.* Nihilo lenioribus quam abſens ſenatorum aliquot orationibus increpitus, neutra impetrata re in provinciam redit. Alter Conſul Poſtumius, conſumpta æſtate in recognoſcendis agris, ne viſa quidem provincia ſua, comitiorum cauſſa Romam rediit : conſules, C. Popillium Lænatem, P. Ælium Ligurem, creavit. Prætores deinde facti, C. Licinius Craſſus, M. Junius Pennus, Sp. Lucretius, Sp. Cluvius, Cn.

Sici-

icinius , C. Memmius iterum. Eo anno luſtrum 10
onditum eſt. Cenſores erant, Q. Fulvius Flaccus,
. Poſtumius Albinus. Poſtumius condidit. Cenſa
nt civium Romanorum capita ducenta ſexaginta
ovem millia & quindecim. Minor aliquanto nu-
merus, quia L. Poſtumius conſul pro concione edi-
erat, qui ſociûm Latini nominis ex edicto C. Clau-
i Conſulis redire in civitates ſuas debuiſſent, ne
uis eorum Romæ, ſed omnes in ſuis civitatibus
enſerentur. Concors & è republica cenſura fuit.
mnes, quos ſenatu moverunt, quibuſque equos
demerunt, ærarios fecerunt, & tribu moverunt:
eque ab altero notatum alter probavit. Fulvius
edem Fortunæ Equeſtris, quam proconſul in Hi-
pania dimicans cum Celtiberorum legionibus vo-
erat, annos ſex poſtquam voverat, dedicavit: &
cenicos ludos per quatriduum, unum diem in circo
ecit. L. Cornelius Lentulus, decemvir ſacrorum,
o anno mortuus eſt. in locum ejus ſuffectus A. Po-
tumius Albinus. Locuſtarum tantæ nubes à mari
vento repente in Apuliam illatæ ſunt, ut exami-
nibus ſuis agros latè operirent. ad quam peſtem
rugum tollendam, C. Sicinius prætor deſignatus
um imperio in Apuliam miſſus, ingenti agmine
hominum ad colligendas eas coacto, aliquantum
temporis abſumpſit. Principium inſequentis anni,
quo C. Popillius & P. Ælius fuerunt conſules, re-
ſiduas contentiones ex priore anno habuit. Pa-
tres referri de Liguribus renovarique ſenatuſconſul-
tum volebant, & conſul Ælius referebat. Popil-
lius & collegam & ſenatum pro fratre deprecaba-
tur: præ ſe ferens, ſi quid decernerent interceſſurum,
collegam deterruit. Patres eo magis utrique pariter
conſulum infenſi, in cœpto perſtabant. Itaque, quum
de provinciis ageretur, & Macedonia jam immi-
nente Perſei bello peteretur, Ligures ambobus con-
ſulibus decernuntur. Macedoniam decreturos ne-
gant, ni de M. Popillio referretur. Poſtulantibus
deinde, ut novos exercitus ſcribere, aut ſupplemen-
tum veteribus liceret, utrumque negatum eſt. Præ-
tori-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

toribus quoque in Hiſpaniam ſupplementum peten-
tibus negatum: M. Junio in citeriorem, Sp. Lu-
cretio in ulteriorem. C. Licinius Craſſus urbanam
juriſdictionem, Cn. Sicinius inter peregrinos erat
ſortitus: C. Memmius Siciliam, Sp. Cluvius Sar-
diniam. Conſules ob ea irati ſenatui, Latinis feriis
in primam quamque diem indictis, in provinciam
abituros ſe denunciarunt: nec quicquam rei publicæ
acturos; præterquam quod ad provinciarum admi-
11 niſtrationem attineret. Attalum regis Eumenis fra-
trem legatum veniſſe Romam, Valerius Antias his
conſulibus ſcribit; ad deferenda de Perſeo crimina,
indicandoſque apparatus belli. Plurium annales, &
quibus crediſiſſe malis, ipſum Eumenem veniſſe
tradunt. Eumenes igitur ut Romam venit, exceptus
cum tanto honore, quantum non meritis tantum
ejus, ſed beneficiis etiam ſuis, ingentia quæ in eum
congeſta erant, exiſtimaret deberi populus Roma-
nus, in ſenatum eſt introductus. *Cauſam veniendi ſibi
Romam fuiſſe*, dixit, *præter cupiditatem viſendi
Deos homineſque, quorum beneficio in ea fortuna eſ-
ſet, ſupra quam ne optare quidem auderet: etiam ut
coram moneret ſenatum, ut Perſei conatis obviam iret.*
Orſus inde à Philippi conſiliis, necem Demetrii
filii retulit, adverſantis Romano bello; *Baſtarna-
rum gentem excitam ſedibus ſuis, quorum auxiliis
fretus in Italiam tranſiret. Hæc eum volutantem in
animo, oppreſſum fato regnum ei reliquiſſe, quem in-
feſtiſſimum eſſe ſenſiſſet Romanis. itaque Perſea, hæ-
reditarium à patre relictum bellum, & ſimul cum im-
perio traditum, jamjam primum alere ac fovere
omnibus conſiliis. Florere præterea juventute, quam
ſtirpem longa pax ediderit: florere opibus regni, flo-
rere etiam ætate. Quæ quum corporis robore ac viri-
bus vigeat, animum eſſe inveteratum diutina arte
atque uſu belli. jam inde à puero, patris contubernio,
Romanis quoque bellis, non finitimis tantum aſſue-
tum, miſſum à patre in expeditiones multas, variaſ-
que. Iam ex quo ipſe accepiſſet regnum, multa, quæ,
non vi, non dolo, Philippus omnia expertus potuiſſet*
moli-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

moliri, admirando rerum ſucceſſu tenuiſſe. Acceſſiſſe ad vires eam, quæ longo tempore, multis magniſq; meritis pararetur, auctoritatem. Nam apud Græciæ atque 12
Aſiæ civitates, vereri majeſtatem ejus omnes. nec pro quibus meritis, pro qua munificentia, tantum ei tribuatur, cernere: nec dicere pro certo poſſe, utrum felicitate id quadam ejus accidat, an, quod ipſe vereatur dicere, invidia adverſus Romanos favorem illi conciliet. Inter ipſos quoque reges ingentem auctoritate, Seleuci filiam duxiſſe eum; non petentem ſed petitum ultro: ſororem dediſſe Pruſiæ precanti ac oranti: celebratas eſſe utraſque nuptias gratulatione doniſque innumerabilium legationum, & velut auſpicibus nobiliſſimis populis deductas eſſe. Bœotorum gentem captatam Philippo, nunquam ad ſcribendum amicitiæ fœdus adduci potuiſſe: tribus nunc locis cum Perſeo fœdus inciſum literis eſſe: uno Thebis, altero ad Delum auguſtiſſimo & celeberrimo in templo: tertio Delphis. in Achaico concilio vero, niſi diſcuſſa res per paucos Romanum imperium intentantes eſſet, eo rem prope adductam, ut aditus & in Achaiam daretur. At, hercule, ſuos honores, cujus merita in eam gentem privatim an publice ſint majora, vix dici poſſet, partim deſertos per incultum ac negligentiam, partim hoſtiliter ſublatos eſſe. Iam Ætolos quem ignorare in ſeditionibus ſuis non ab Romanis ſed à Perſeo præſidium petiiſſe? His eum fultum ſocietatibus atque amicitiis, eos domeſticos apparatus belli habere, ut externis non egeat; triginta millia peditum, quinque millia equitum: in decem annos frumentum præparare, ut abſtinere & ſuo & hoſtium agro frumentandi cauſſa poſſit. Iam pecuniam tantam habere, ut decem millibus mercenariorum militum, præter Macedonum copias, ſtipendium in totidem annos præparatum habeat: præter annuum, quod ex metallis regiis capiat, vectigal. Arma vel tribus tantis exercitibus in armamentaria congeſſiſſe. Iuventutem, ut jam Macedonia deficiat, velut ex perenni fonte unde hauriat, Thraciam ſubjectam eſſe. Re- 13
liquum orationis adhortatio fuit. *Non ego hæc*, inquit,

quit, *incertis jactata rumoribus, & cupidius credita, quia vera eſſe de inimico crimina volebam, adfero ad vos, Patres Conſcripti; ſed comperta & explorata, haud ſecus, quam ſi ſpeculator miſſus à vobis ſubjecta oculis referrem. Neque relicto regno meo, quod amplum & egregium vos feciſtis, mare tantum trajeciſſem, ut vana ad vos afferendo fidem abrogarem mihi. Cernebam nobiliſſimas Aſiæ & Græciæ civitates in dies magis denudantes judicia ſua: mox, ſi permitteretur, eo proceſſuras unde receptum ad pœnitendum non haberent. Cernebam Perſea, non continentem ſe Macedoniæ regno, alia armis occupantem: alia, quæ vi ſubigi non poſſunt, favore ac benevolentia complectentem. Videbam quam impar eſſet ſors, quum ille vobis bellum, vos ei ſecuram pacem præſtaretis. quamquam mihi quidem non parare, ſed gerere pene bellum videbatur. Abrupolim ſocium atque amicum veſtrum regno expulit. Aretarum Illyrium, quia ſcripta ab eo quædam vobis comperit, ſocium item atque amicum veſtrum, interfecit. Everſam & Callicritum. Thebanos, principes civitatis, quia liberius adverſus eum in concilio Bœotorum locuti fuerant, delaturoſque ad vos quæ agerentur profeſſi erant, tollendos curavit. Auxilium Byzantiis adverſus fœdus tulit, Dolopiæ bella intulit, Theſſaliam & Doridem cum exercitu pervaſit, ut in bello inteſtino deterioris partis auxilio meliorem affligeret. Confudit & miſcuit omnia in Theſſalia Perrhæbiaque ſpe novarum tabularum, ut manu debitorum obnoxia ſibi optimates opprimeret. Hæc quum vobis quieſcentibus & patientibus fecerit, & conceſſam ſibi Græciam eſſe à vobis videat: pro certo habet, neminem ſibi, antequam in Italiam trajecerit, armatum occurſurum. Hoc quam vobis tutum aut honeſtum ſit, vos videritis: ego certe mihi turpe eſſe duxi, prius Perſea ad bellum inferendum, quam me ſocium ad prædicendum, ut caveretis, venire in Italiam. Functus neceſſario mihi officio, & quodam modo liberata atque exonerata fide mea, quid ultra facere poſſum, quam uti Deos Deaſque precer, ut vos & veſtræ reipublicæ, & nobis ſociis, atque amicis,*

cis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

nis, qui ex vobis pendemus, conſulatu? Hæc oratio 14
movit Patres Conſcriptos. cæterum in præſentia
nihil, præterquam, fuiſſe in curia regem, ſcire
quiſquam potuit: eo ſilentio clauſa curia erat. bello
denique perfecto, quæque dicta ab rege, quæque
reſponſa eſſent, emanavere. Perſei deinde regis legatis poſt paucos dies ſenatus datus eſt. Cæterum, præoccupatis non auribus magis quam animis ab Eumene rege, omnis & defenſio & deprecatio legatorum reſpuebatur: & exaſperavit animos ferocia animi Harpali, qui princeps legationis erat. *Is, velle quidem & laborare dixit regem, ut purganti ſe nihil hoſtile dixiſſe aut feciſſe fides habeatur: cæterum ſi pervicacius cauſſam belli quæri videat, forti animo defenſurum ſe. Martem communem eſſe, & eventum incertum belli.* Omnibus civitatibus Græciæ atque Aſiæ curæ erat, quid Perſei legati, quid Eumenes in ſenatu egiſſet: & propter adventum ejus, quem moturum aliquid rebantur, miſerant pleræque civitates, alia in ſpeciem præferentes, legatos. & legatio Rhodiorum erat, ac Satyrus princeps, haud dubius, quin Eumenes civitatem quoque ſuam Perſei criminibus junxiſſet. Itaque omni modo per patronos hoſpiteſque diſceptandi cum rege locum in ſenatu quærebat. Quod quum contigiſſet, libertate intemperantius invectus in regem, quod Lyciorum gentem adverſus Rhodios concitaſſet, graviorque Aſiæ eſſet, quam Antiochus fuiſſet; popularem quidem ac gratam populis Aſiæ (nam eo quoque jam favor Perſei venerat) orationem habuit: cæterum inviſam ſenatui, inutilemque ſibi & civitati ſuæ. Eumeni vero conſpiratio adverſus eum favorem apud Romanos fecit. ita omnes ei honores habiti, donaque quam ampliſſima data,
cum ſella curuli atque eburneo ſcipione. Legationi- 15
bus dimiſſis, quum Harpalus, quanta eximia celeritate poterat, regreſſus in Macedoniam, nunciaſſet regi; nondum quidem parantes bellum reliquiſſe Romanos, ſed ita infeſtos, ut facile appareret non dilaturos; & ipſe, præterquam quod & ita cre-

debat futurum, jam etiam volebat, in flore virium ſe credens eſſe. Eumeni ante omnes infeſtus erat: à cujus ſanguine ordiens bellum, Evandrum Cretenſem ducem auxiliorum, & Macedonas tres aſſuetos miniſteriis talium facinorum, ad cædem regis ſubornat: literaſque eis dat ad Praxo hoſpitam, principem auctoritate & opibus Delphorum. Satis conſtabat, Eumenem, ut ſacrificaret Apollini, Delphos aſcenſurum. Progreſſi cum Evandro inſidiatores, nihil aliud ad peragendum inceptum, quam loci opportunitatem, omnia circumeuntes, quærebant. Aſcendentibus ad templum à Cirra priuſquam perveniretur ad frequentia ædificiis loca, maceria erat ab læva ſemitæ paulum extans à fundamento, qua ſinguli tranſirent, dextra pars labe terræ in aliquantum altitudinis diruta erat. poſt maceriam ſe abdiderunt, gradibus aſtructis, ut ex ea, velut è muro, tela in prætereuntem conjicerent. Primo à mari circumfuſa turba amicorum ac ſatellitum procedebat: deinde extenuabant paulatim anguſtiæ agmen. Vbi ad eum locum ventum eſt, qua ſingulis eundum erat, primus ſemitam ingreſſus Pantaleon Ætoliæ princeps, cum quo inſtitutus regi ſermo erat. Tum inſidiatores exorti, ſaxa duo ingentia devolvunt: quorum altero caput ictum eſt regi; altero humerus ſopitus; ex ſemita proclivi in declive multis ſuper prolapſum jam ſaxis congeſtis. & cæteri quidem etiam amicorum & ſatellitum, poſtquam cadentem videre, diffugiunt: Pantaleon conſtanter impavidus manſit ad protegendum re-
16 gem. Latrones, quum brevi circumitu maceriæ decurrere ad conficiendum ſaucium poſſent, velut perfecta re, in jugum Parnaſſi refugerunt, eo curſu, ut, quum unus, non facile ſequendo per invia atque ardua, moraretur fugam eorum, ne comprenſo indicium emanaret, occiderint comitem. Ad corpus regis primo amici, deinde ſatellites ac ſervi concurrerunt; tollentes ſopitum vulnere, ac nihil ſentientem. Vivere tamen ex calore & ſpiritu remanente in præcordiis ſenſerunt; victurum exigua ac prope nulla

nulla ſpes erat. Quidam ex ſatellitibus ſecuti latro-
num veſtigia, quum uſque ad jugum Parnaſſi ne-
quicquam fatigati perveniſſent; re infecta redierunt.
Aggreſſi facinus Macedones ut inconſultè, ita au-
dacter cœptum, nec conſultè & timidè reliquerunt.
Compotem jam ſui regem, amici poſtero die defe-
runt ad navem: inde Corinthum: à Corintho per
Iſthmi jugum navibus traductis Æginam trajiciunt.
Ibi adeo ſecreta ejus curatio fuit, admittentibus ne-
minem, ut fama, mortuum, in Aſiam perferret.
Attalus quoque celerius, quam dignum concordia
fraterna erat, credidit. nam & cum uxore fratris,
& præfecto arci, tanquam jam haud dubius regni
hæres, eſt locutus. Quæ poſtea non fefellere Eume-
nem: & quamquam diſſimulare & tacitè habere id
patique ſtatuerat, tamen in primo congreſſu non
temperavit, quin uxoris petendæ præmaturam fe-
ſtinationem fratri objiceret. Romam quoque fama
de morte Eumenis perlata eſt. Sub idem tempus C. 17
Valerius ex Græcia, qui legatus ad viſendum ſtatum
regionis ejus, ſpeculandaque conſilia Perſei regis
miſſus erat, rediit; congruentiaque omnia crimini-
bus ab Eumene allatis referebat. ſimul & adduxerat
ſecum Praxo à Delphis, cujus domus receptaculum
latronum fuerat: & L. Rammium Brunduſinum,
qui talis indicii delator erat. Princeps Brunduſii
Rammius fuit; hoſpitio quoque & duces Romanos
omnes, & legatos, exterarum quoque gentium in-
ſignes, præcipuè regios, accipiebat. ex eo notitia
ei cum abſente Perſeo fuerat: literiſque ſpem ami-
citiæ interioris magnæque inde fortunæ facientibus,
ad regem profectus; brevi perfamiliaris haberi, tra-
hiq; magis quam vellet in arcanos ſermones eſt cœ-
ptus. Promiſſis enim ingentibus præmiis petere in-
ſtitit ab eo rex, *Quoniam duces omnes legatique
Romani hoſpitio ejus uti aſſueſſent, quibus eorum ipſe
ſcripſiſſet, ut venenum dandum curaret. cujus ſcire ſe
comparationem plurimum difficultatis & periculi ha-
bere, pluribus conſciis comparari. eventu præterea in-
certo eſſe, ut aut ſatis efficacia ad rem peragendam, aut*

tuta ad rem celandam dentur. Se daturum, quod nec in dando, nec datum, ullo ſigno deprendi poſſet. Rammius veritus ne, ſi abnuiſſet, primus ipſe veneni experimentum eſſet, facturum pollicitus proficiſcitur. nec Brunduſium ante redire, quam convento C. Valerio legato, qui circa Chalcidem eſſe dicebatur, voluit. Ad eum primum indicio delato, juſſu ejus Romam ſimul venit. Introductus in curiam, quæ
18 acta erant expoſuit. Hæc ad ea quæ ab Eumene delata erant acceſſere, quo maturius hoſtis Perſeus judicaretur. quippe quem non juſtum modo apparare bellum regio animo; ſed per omnia clandeſtina graſſari ſcelera latrociniorum ac veneficiorum cernebant. Belli adminiſtratio ad novos conſules rejecta eſt: in præſentia tamen Cn. Sicinium prætorem, cujus inter cives & peregrinos juriſdictio erat, ſcribere milites placuit; qui Brunduſium ducti primo quoque tempore Apolloniam in Epirum trajicerentur, ad occupandas maritimas urbes; ubi conſul, cui provincia Macedonia obveniſſet, claſſem appellere tuto & copias per commodum exponere poſſet. Eumenes aliquamdiu Æginæ retentus periculoſa & difficili curatione, quum primum tuto potuit, profectus Pergamum, præter priſtinum odium recenti etiam ſcelere Perſei ſtimulante, ſumma vi parabat bellum. Legati eo ab Roma, gratulantes quod è tanto periculo evaſiſſet, venerunt. Quum Macedonicum bellum in annum dilatum eſſet, cæteris prætoribus jam in provincias profectis, M. Junius, & Sp. Lucretius, quibus Hiſpaniæ provinciæ obvenerant, fatigato ſæpe idem petendo ſenatu, tandem pervicerunt, ut ſupplementum ſibi ad exercitum daretur. tria millia peditum, centum & quinquaginta equites in Romanas legiones, in ſocialem exercitum quinque millia peditum, & trecenti equites, imperare ſociis juſſi. Hoc copiarum in Hiſpaniam cum
19 prætoribus novis portatum eſt. Eodem anno quia per recognitionem Poſtumii conſulis magna pars agri Campani, quem privati ſine diſcrimine paſſim poſſederant, recuperata in publicum erat, M. Lu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

cretius tribunus plebis promulgavit, ut agrum Campanum cenſores fruendum locarent. quod factum tot annis poſt captam Capuam non fuerat, ut in vacuo vagaretur cupiditas privatorum. Quum in exſpectatione ſenatus eſſet, bello etſi non indicto, tamen jam decreto, qui regum ſuam, Perſei qui ſecuturi amicitiam eſſent, legati Ariarathis, puerum filium regis ſecum adducentes, Romam venerunt. quorum oratio fuit, *regem educandum filium Romam miſiſſe, ut jam inde à puero aſſueſceret moribus Romanis, hominibuſque. Petere, ut eum non ſub hoſpitum modo privatorum cuſtodia, ſed publicæ etiam curæ ac velut tutelæ vellent eſſe.* Ea regis legatio grata ſenatui fuit. Decreverunt, ut Cn. Sicinius prætor ædes inſtructas locaret, ut filius regis comiteſque ejus habitare poſſent. Et Thracum legatis, apud ſe diſceptantibus, & ſocietatem amicitiamque petentibus; & quod petebant, datum eſt, & munera binum millium æris ſummæ in ſingulos miſſa. Hos utique populos, quod ab tergo Macedoniæ Thracia eſſet, aſſumptos in ſocietatem gaudebant. Sed ut in Aſia quoque & inſulis explorata omnia eſſent, Ti. Claudium Neronem, M. Decimium legatos miſerunt. adire eos Cretam, & Rhodum juſſerunt, ſimul renovare amicitiam, ſimul ſpeculari, num ſollicitati animi ſociorum ab rege Perſeo eſſent. In ſuſpenſa 20
civitate ad exſpectationem novi belli, nocturna tempeſtate columna roſtrata in Capitolio, bello Punico priore poſita à M. Æmilio conſule, cui collega Ser. Fulvius fuit, tota ad imum fulmine diſcuſſa eſt. Ea res, prodigii loco habita, ad ſenatum relata eſt. Patres ad aruſpices referre, & decemviros adire libros juſſerunt. Decemviri luſtrandum oppidum, ſupplicationem obſecrationemque habendam, victimis majoribus ſacrificandum, & in Capitolio Romæ & in Campania ad Minervæ promontorium, renuntiarunt: ludos per decem dies Jovi optimo maximo primo quoque die faciendos. Ea omnia cum cura facta. aruſpices, in bonum verſurum id prodigium, prolationemque finium, &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

interitum perduellium portendi reſponderunt; quod ex hoſtibus ſpolia fuiſſent ea roſtra, quæ tempeſtas disjeciſſet. Acceſſerunt, quæ cumularent religiones animis. Saturniæ nunciatum erat, ſanguine per triduum in oppido pluiſſe: Calatiæ aſinum tripedem natum: & taurum cum quinque vaccis uno ictu fulminis exanimatos. Oximi terra pluiſſe. Horum quoque prodigiorum cauſſa res divinæ factæ, &
21 ſuplicatio unum diem feriæque habitæ. Conſules ad id tempus in provincias non exierant: quia neque uti de M. Popillio referrent ſenatui obſequebantur, & nihil aliud decernere prius, ſtatutum Patribus erat. Aucta etiam invidia eſt Popillii literis ejus, quibus iterum cum Statiellatibus Liguribus proconſul pugnaſſe ſe ſcripſit, ac ſe decem millia eorum occidiſſe. propter cujus injuriam belli, cæteri quoque Ligurum populi ad arma ierunt. Tum vero non abſens modo Popillius, qui deditis contra jus ac fas bellum intuliſſet, & pacatos ad rebellium incitaſſet, ſed conſules, quod non exirent in provinciam, in ſenatu increpiti. Hoc conſenſu Patrum accenſi, M. Marcius Sermo, & Quintus Marcius Scylla, tribuni plebis, & conſulibus mulctam ſe dicturos, niſi in provinciam exirent, denuntiarunt: & rogationem, quam de Liguribus deditis promulgare in animo haberent, in ſenatu recitarunt. Sanciebatur, ut qui ex Statiellis deditis in libertatem reſtitutus ante Calendas Sextiles primas non eſſet, cujus dolo malo is in ſervitutem veniſſet, ut juratus ſenatus decerneret, qui eam rem quæreret, animadverteretque. Ex auctoritate deinde ſenatus eam rogationem promulgarunt. Priuſquam proficiſcerentur conſules, Cajo Cicerejo prætori prioris anni ad ædem Bellonæ ſenatus datus eſt. Is expoſitis, quas in Corſica res geſſiſſet, poſtulatoque fruſtra triumpho, in monte Albano, quod jam in morem venerat ut ſine publica auctoritate fieret, triumphavit. Rogationem Marciam de Liguribus magno conſenſu plebes ſcivit juſſitque. ex eo plebiſcito Cajus Licinius prætor conſuluit ſenatum, quem quærere ex

roga-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

rogatione vellet. Patres ipſum eum quærere juſſerunt. Tum demum conſules in provinciam profecti 22
ſunt, exercitumque à M. Popillio ceperunt. Neque tamen Marcus Popillius reverti Romam audebat, ne cauſſam diceret adverſo ſenatu, infeſtiore populo, apud prætorem, qui de quæſtione in ſe poſita ſenatum conſuluiſſet. Huic detrectationi ejus, tribuni plebis alterius rogationis denunciatione occurrerunt: ut, ſi non ante Idus Novembris Romam introiſſet, de abſente eo C. Licinius ſtatueret ac judicaret. Hoc tractus vinculo quum rediſſet, ingenti cum invidia in ſenatum venit. Ibi quum laceratus jurgiis multorum eſſet, ſenatusconſultum factum eſt, ut qui Ligurum poſt Q. Fulvium, L. Manlium conſules hoſtes non fuiſſent, ut eos C. Licinius, Cn. Sicinius prætores in libertatem reſtituendos curarent, agrumque iis trans Padum conſul C. Popillius daret. Multa millia hominum hoc ſenatusconſulto reſtituta in libertatem, traductiſque Padum ager eſt aſſignatus. M. Popillius rogatione Marcia bis apud C. Licinium cauſſam dixit: tertio prætor, gratia conſulis abſentis & Popilliæ familiæ precibus victus, Idibus Martiis adeſſe reum juſſit, quo die novi magiſtratus inituri erant honorem: ne diceret jus, qui privatus futurus eſſet. Ita rogatio de Liguribus arte fallaci eluſa eſt. Legati Carthaginienſes eo tem- 23
pore Romæ erant, & Guluſſa filius Maſiniſſæ: inter eos magnæ contentiones in ſenatu fuêre. Carthaginienſes querebantur, *præter agrum, de quo ante legati à Roma, qui in re præſenti cognoſcerent, miſſi eſſent, amplius ſeptuaginta oppida caſtellaque agri Carthaginienſis biennio proximo Maſiniſſam vi atque armis poſſediſſe. Id illi, cui nihil penſi ſit, facile eſſe. Carthaginienſes fœdere illigatos ſilere. Prohiberi enim extra fines efferre arma. Quamquam ſciant in ſuis finibus, ſi inde Numidas pellerent, ſe geſturos bellum; illo haud ambiguo capite fœderis deterreri, quo diſerte vetentur cum ſociis populi Romani bellum gerere. Sed jam ultra ſuperbiam, crudelitatemque, & avaritiam ejus, non pati poſſe Carthaginienſes. miſſos*

eſſe qui orarent ſenatum, ut trium harum rerum unam ab ſe impetrari ſinerent: ut vel ex æquo apud ſocium populum, quid cujuſque eſſet, diſceptarent: vel permitterent Carthaginienſibus, ut adverſus injuſta arma pio juſtoque ſe tutarentur bello: vel ad extremum, ſi gratia plus quam veritas apud eos valeret, ſemel ſtatuerent, quid donatum ex alieno Maſiniſſæ vellent. Modeſtius certè daturos eos & ſcituros quid dediſſent: ipſum nullum, præterquam ſuæ libidinis arbitrio, finem facturum. Horum ſi nihil impetrarent, & aliquod ſuum poſt datam à P. Scipione pacem delictum eſſet, ipſi potius animadverterent in ſe. Tutam ſervitutem ſe ſub dominis Romanis, quam libertatem expoſitam ad injurias Maſiniſſæ malle. Perire namque ſemel ipſis ſatius eſſe, quam ſub acerbiſſimi carnificis arbitrio ſpiritum ducere. Sub hæc dicta lacrymantes procubuerunt, ſtratique humi, non ſibi magis mi-
24 ſericordiam, quam regi * Interrogari Guluſſam placuit, quid ad ea reſponderet, aut, ſi prius mallet, expromeret, ſuper qua re Romam veniſſet. Guluſſa, *Neque ſibi facile eſſe*, dixit, *de iis rebus agere, de quibus nihil mandati à patre haberet: neque patri facile fuiſſe mandare, quum Carthaginienſes nec de qua re acturi eſſent, nec omnino ituros ſe Romam, indicaverint. In æde Æſculapii clandeſtinum eos per aliquot noctes conſilium principum habuiſſe, unde præterea legatos occultis cum mandatis Romam mitti. Eam cauſſam fuiſſe patri mittendi ſe Romam; qui deprecaretur ſenatum, ne quid communibus inimicis criminantibus ſe crederent, quem ob nullam aliam cauſſam, niſi propter conſtantem fidem erga populum Romanum odiſſent.* His utrimque auditis, ſenatus, de poſtulatis Carthaginienſium conſultus, reſpondere ita juſſit: *Guluſſam placere extemplo in Numidiam proficiſci: & nunciare patri, ut de iis, de quibus Carthaginienſes querantur, legatos quamprimum ad ſenatum mittat: denuncietque Carthaginienſibus, ut ad diſceptandum veniant. Si aliquid poſſent Maſiniſſæ honoris cauſſa, & feciſſe & facturos eſſe: jus gratiæ non dare. Agrum, qua cujuſque ſit, poſſideri*

ſideri velle : nec novos ſtatuere fines , ſed veteres ob-
vari , in animo habere. Carthaginienſibus victis ſe
urbes & agros conceſsiſſe , non ut in pace eriperent
injuriam , quæ jure belli non ademiſſent. Ita re-
lus Carthaginienſeſque dimiſſi. Munera ex inſti-
to data utriſque , aliaque hoſpitalia comiter con-
ſervata. Sub idem tempus Cn. Servilius Cæpio, 25
p. Claudius Cento, T. Annius Luſcus , legati, ad
s repetendas in Macedoniam , renunciandamque
nicitiam regi miſſi, redierunt : qui jam ſua ſponte
feſtum Perſi ſenatum inſuper accenderunt, relatis
dine quæ vidiſſent , quæque audiſſent. *Vidiſſe ſe*
omnes urbes Macedonum ſumma vi parari bel-
m. Quum ad regem perveniſſent , per multos dies
nveniendi ejus poteſtatem non factam : poſtremo
um deſperato jam colloquio profecti eſſent , tum
mum ſe ex itinere revocatos, & ad eum introductos
ſe. Suæ orationis ſummam fuiſſe , fœdus cum Phi-
po ictum , cum ipſo eo poſt mortem patris renova-
m : in quo diſerte prohiberi eum extra fines arma
ferre, prohiberi ſocios populi Romani laceſſere bello.
xpoſita deinde ab ſe ordine , quæ ipſi nuper in ſe-
atu Eumenem vera omnia & comperta referen-
m audiſſent. *Samothraciæ præterea per multos dies*
cultum conſilium cum legationibus civitatium Aſiæ
gem habuiſſe. Pro his injuriis ſatisfieri ſenatum
quum cenſere , reddique ſibi res ſociiſque ſuis , quas
ntra jus fœderis habeat. Regem ad ea primo accen-
m ira inclementer locutum ; avaritiam ſuperbiam-
ue Romanis objicientem frequenter : quod alii ſuper
lios legati venirent ſpeculari dicta factaque ſua, quod
ad nutum imperiumque eorum omnia dicere ac fa-
re æquum cenſerent. Poſtremo, multum ac diu voci-
ratum, reverti poſtero die juſsiſſe. ſcriptum ſe reſpon-
um dare velle. Tum ita ſibi ſcriptum traditum eſſe:
œdus cum patre ictum , ad ſe nihil pertinere. Id ſe
novari, non quia probaret , ſed quia in nova poſſeſ-
one regni patienda omnia eſſent, paſſum. Si novum
œdus ſecum facere vellent ; convenire prius de con-
itionibus debere : & ſi in animum inducerent , ut

ex æquo fœdus fieret; & ſe viſurum quid ſibi faciundum eſſet, & illos credere reipublicæ conſulturos. Atque ita ſe proripuiſſe, & ſummoveri è regia omnes cœptos. Tum ſe amicitiam & ſocietatem renunciaſſe. qua voce eum accenſum reſtitiſſe, atque voce clara denunciaſſe ſibi, ut triduo regni ſui decederent finibus. Ita ſe profectos: nec ſibi aut venientibus aut manentibus quicquam hoſpitaliter aut benigne factum. Theſſali deinde Ætolique legati auditi. Senatui, ut ſcirent quam primum quibus ducibus uſura reſpublica eſſet, literas mitti conſulibus placuit: ut uter eorum poſſet, Romam ad magiſtratus creandos veniret.

26 Nihil magnopere quod memorari attineat rei publicæ eo anno conſules geſſerant. magis è republica viſum erat, comprimi ac ſedari exaſperatos Ligures. Quum Macedonicum bellum exſpectaretur, Gentium quoque Illyriorum regem ſuſpectum Iſſenſes legati fecerunt: ſimul queſti, fines ſuos ſecundo populatum, ſimul nuntiantes, uno animo vivere Macedonum atque Illyriorum regem. communi conſilio parare Romanis bellum: & ſpecie legatorum Illyrios ſpeculatores Romæ eſſe, Perſe auctore miſſos, ut quid ageretur ſcirent. Illyrii vocati in ſenatum. qui quum legatos ſe eſſe miſſos ab rege dicerent ad purganda crimina, ſi qua de rege Iſſenſes deferrent; quæſitum, ecquid ita non adiſſent magiſtratum, ut ex inſtituto loca lautia acciperent: ſciretur denique veniſſe eos, & ſuper quare veniſſent? Hæſitantibus in reſponſo, ut curia excederent dictum. Reſponſum, tanquam legatis, ut qui adire ſenatum non poſtulaſſent, dari non placuit: mittendoſque ad regem legatos cenſuerunt, qui nunciarent, qui ſocii quererentur apud ſenatum exuſtum à rege agrum. non æquum eum facere qui ab ſociis ſuis non abſtineret injuriam. In hanc legationem miſſi, A. Terentius Varro, C. Pletorius, C. Cicereius. Ex Aſia, qui circa ſocios reges miſſi erant legati redierunt, qui renuntiarunt, *Eumenem in ea, Antiochum in Syria, Ptolemæum in Alexandria ſeſe conveniſſe. Omnes ſolicitatos legationibus Perſei,*

ſed

ſed egregie in fide permanere, pollicitoſque omnia, quæ populus Romanus imperaſſet, præſtaturos. & civitates ſocias adeſſe: cæteras ſatis fidas; ſolos Rhodios fluctuantes & imbutos Perſei conſiliis inveniſſe. Venerant Rhodii legati ad purganda ea quæ vulgo jactari de civitate ſciebant: cæterum ſenatum iis dari, quum novi conſules magiſtratum iniſſent, placuit. Belli 27
apparatum non differendum cenſuerunt. C. Licinio prætori negotium datur, ut ex veteribus quinqueremibus in navalibus Romæ ſubductis, quæ poſſent uſui eſſe, reficeret; pararetque naves quinquaginta. Si quid ad eum numerum explendum deeſſet, C. Memmio collegæ in Siciliam ſcriberet, ut eas, quæ in Sicilia naves eſſent, reficeret atque expediret, ut Brundiſium primo quoque tempore mitti poſſent. Socios navales libertini ordinis in viginti & quinque naves ex civibus Romanis C. Licinius prætor ſcribere juſſus. in quinque & viginti parem numerum Cn. Sicinius ſociis imperaret: idem Prætor peditum octo millia, quadringentos equites à ſociis Latini nominis exigeret. Hunc militem qui Brundiſii acciperet, atque in Macedoniam mitteret, A. Atilius Serranus, qui priore anno prætor fuerat, deligitur: Cn. Sicinius prætor, qui exercitum paratum ad trajiciendum haberet. C. Popillio conſuli ex auctoritate ſenatus C. Licinius prætor ſcribit, ut & legionem ſecundam, quæ maxime veterana in Liguribus erat, & ſociûm Latini nominis quatuor millia peditum, ducentos equites Idibus Februariis Brundiſii adeſſe juberet. Hac claſſe & hoc exercitu Cn. Sicinius provinciam Macedoniam obtinere, donec ſucceſſor veniret juſſus: prorogato in annum imperio. Ea omnia, quæ ſenatus cenſuit, impigrè facta ſunt. Duodequadraginta quinqueremes ex navalibus deductæ. qui deduceret eas Brundiſium, L. Porcius Licinus præpoſitus: duodecim ex Sicilia miſſæ. Ad frumentum claſſi exercituique coemendum in Apuliam Calabriamque tres legati miſſi, Sex. Digitius, T. Juventius, M. Cæcilius. Ad omnia præparata Cn. Sicinius prætor, paludatus ex urbe profectus, Brundiſium

venit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

28 venit. Exitu prope anni C. Popillius conſul Romam rediit; aliquanto ſerius quam ſenatus cenſuerat: cui primo quoque tempore magiſtratus creare, quum tantum bellum immineret, juſſum erat. Itaque non ſecundis auribus patrum auditus eſt conſul, quum in æde Bellonæ de rebus in Liguribus geſtis diſſereret. ſucclamationes frequentes erant, interrogationeſque, cur ſcelere fratris oppreſſos Ligures in libertatem non reſtituiſſet? Comitia conſularia, in quam edicta erant diem, ante diem XII. Calendas Martias ſunt habita. Creati conſules, P. Licinius Craſſus, C. Caſſius Longinus. Poſtero die prætores facti, C. Sulpicius Galba, L. Furius Philus, L. Canuleius Dives, C. Lucretius Gallus, C. Caninius Rebilus, L. Villius Annalis. His prætoribus provinciæ decretæ: duæ jure Romæ dicendo, Hiſpania, & Sicilia, & Sardinia, ut uni ſors integra eſſet, quo ſenatus cenſuiſſet. Conſulibus deſignatis imperavit ſenatus, ut, qua die magiſtratum iniſſent, hoſtiis majoribus rite mactatis precarentur, ut quod bellum populus Romanus in animo haberet gerere, ut id proſperum eveniret. Eodem die decrevit ſenatus, C. Popillius conſul ludos per dies decem Jovi Opt. Max. voveret, donaque circa omnia pulvinaria dari, ſi reſpublica decem annos in eodem ſtatu fuiſſet. Ita ut cenſuerant, in Capitolio vovit conſul ludos fieri donariaque dari, quanta ex pecunia decreſſet ſenatus. quum centum & quinquaginta non minus adeſſent, præeunte verba Lepido pontifice maximo, id votum ſuſceptum eſt. Eo anno ſacerdotes publici mortui, L. Æmilius Papus, decemvir ſacrorum, & Q. Fulvius Flaccus pontifex, qui priore anno fuerat cenſor. hic fœda morte periit. Ex duobus filiis ejus, qui tum in Illyrico militabant, nunciatum alterum deceſſiſſe, alterum gravi & periculoſo morbo ægrum eſſe. Obruit animum ſimul luctus, metuſque: mane ingreſſi cubiculum ſervi, laqueo dependentem invenere. Erat opinio, poſt cenſuram minus compotem fuiſſe ſui: vulgo Junonis Laciniæ iram ob ſpoliatum

ſem-

templum alienaſſe mentem ferebant. Suffectus in Æmilii locum decemvir, M. Valerius Meſſalla: in Fulvii, pontifex Cn. Domitius Ænobarbus; oppido adoleſcens ſacerdos lectus. P. Licinio; C. Caſſio 29
conſulibus, non urbs tantum Roma, nec terra Italia, ſed omnes reges civitateſque, quæ in Europa, quæque in Aſia erant, converterant animos in curam Macedonici ac Romani belli. Eumenem quum vetus odium ſtimulabat, tum recens ira, quod ſcelere ejus prope ut victima mactatus Delphis eſſet. Pruſias Bithyniæ rex ſtatuerat abſtinere armis, eventumque exſpectare. nam neque pro Romanis ſe æquum cenſere adverſus fratrem uxoris arma ferre: & apud Perſea victorem veniam per ſororem impetrabilem fore. Ariarathes Cappadocum rex, præterquam quod Romanis ſuo nomine auxilia pollicitus erat, ex quo eſt junctus Eumeni affinitate, in omnia belli paciſque ſe conſociaverat conſilia. Antiochus imminebat quidem Ægypti regno: & pueritiam regis, & inertiam tutorum ſpernens, & ambigendo de Cœleſyria, cauſſam belli ſe habiturum exiſtimabat, geſturumque ſine ullo impedimento, occupatis Romanis in Macedonico bello, id bellum: tamen omnia & per ſuos legatos ſenatui, & ipſe legatis eorum eximiè pollicitus erat. Ptolemæus propter ætatem alieni etiam tum arbitrii erat. tutores & bellum adverſus Antiochum parabant, quo vindicarent Cœlenſyriam, & Romanis omnia pollicebantur ad Macedonicum bellum. Maſiniſſa & frumento juvabat Romanos, & auxilia cum elephantis, Miſagenenque filium mittere ad bellum parabat. conſilia autem in omnem fortunam ita diſpoſita habebat; Si penes Romanos victoria eſſet, ſuas quoque in eodem ſtatu manſuras res, neque ultra quidquam movendum: non enim paſſuros Romanos vim Carthaginienſibus afferri. Si fractæ eſſent opes Romanorum, quæ tum protegerent Carthaginienſes, ſuam omnem Africam fore. Gentius rex Illyriorum fecerat potius cur ſuſpectus eſſet Romanis, quam ſatis ſtatuerat utram foveret partem;

impe-

impetuque magis quam conſilio his aut illis ſe ad-
juncturus videbatur. Cotys Thrax, Odryſarum
30 rex, evidenter Macedonum partis erat. Hæc ſen-
tentia regibus quum eſſet de bello, in liberis genti-
bus populiſque plebs utique omnis ferme, ut ſolet,
deterioribus erat ob regem Macedonaſque inclinata.
Principum diverſa cerneres ſtudia. pars ita in Ro-
manos effuſi erant, ut auctoritatem immodico fa-
vore corrumperent: pauci ex iis juſtitia imperii
Romani capti: plures ita, ſi præcipuam operam
navaſſent, potentes ſeſe in civitatibus ſuis futuros
rati. pars altera regiæ adulationis erat, quos æs alie-
num & deſperatio rerum ſuarum, eodem manente
ſtatu, præcipites ad novanda omnia agebat: quoſ-
dam ventoſum ingenium, quia Perſeus magis auræ
popularis erat. tertia pars optima eadem & pruden-
tiſſima, ſi utique optio domini potioris daretur, ſub
Romanis quam ſub rege malebat eſſe. ſi liberum
inde arbitrium fortunæ eſſet, neutram partem vo-
lebant potentiorem altera oppreſſa fieri: ſed illiba-
tis potius viribus utriuſque partis, pacem ex eo ma-
nere. ita inter utroſque optimam conditionem ci-
vitatium fore; protegente altero ſemper inopem ab
alterius injuria. Hæc ſentientes, certamina fauto-
rum utriuſque partis taciti ex tuto ſpectabant. Con-
ſules, quo die magiſtratum inierunt ex Senatuscon-
ſulto, quum circa omnia fana, in quibus lectiſter-
nium majorem partem anni eſſe ſolet, majoribus
hoſtiis immolaſſent, inde preces ſuas acceptas ab
Diis immortalibus ominati, ſenatui rite ſacrifica-
tum, precationemque de bello factam, renuncia-
runt. Aruſpices ita reſponderunt, *ſi quid rei novæ
inciperetur, id maturandum eſſe. victoriam, trium-
phum, prorogationem imperii portendi.* Patres: *quod
fauſtum felixque populo Romano eſſet, centuriatis
comitiis primo quoque die ferre ad populum conſules
juſſerunt, ut quod Perſeus Philippi filius Macedonum
rex adverſus fœdus cum patre Philippo ictum, & ſe-
cum poſt mortem ejus renovatum, ſociis populi Roma-
ni arma intuliſſet, agros vaſtaſſet, urbeſque occupaſſet;*
quod-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

*quodque belli parandi adverſus populum Romanum
conſilia iniiſſet, arma, milites, claſſem ejus rei cauſa
comparaſſet; ut, niſi de iis rebus ſatisfeciſſet, bellum
cum eo iniretur.* Hæc rogatio ad populum lata eſt.
Senatusconſultum inde factum eſt, *Vt conſules inter* 31
*ſe provincias Italiam & Macedoniam compararent
ſortirenturve. Cui Macedonia obveniſſet, ut is regem
Perſea, quique ejus ſectam ſecuti eſſent, niſi populo
Romano ſatisfeciſſent, bello perſequeretur.* Legiones
quatuor novas ſcribi placuit, binas ſingulis conſuli-
bus. Id præcipue provinciæ Macedoniæ datum,
quod quum alterius conſulis legionibus quina mil-
lia & duceni equites ex vetere inſtituto darentur in
ſingulas legiones, in Macedoniam ſena millia pedi-
tum ſcribi juſſa, equites treceni æqualiter in ſingu-
las legiones. & in ſociali exercitu conſuli alteri au-
ctus numerus: ſexdecim millia peditum, octingen-
tos equites (præter eos quos Cn. Sicinius duxiſſet,
ſexcentos equites) in Macedoniam trajiceret. Italiæ
ſatis viſa duodecim millia ſociorum peditum, ſex-
centi equites. Illud quoque præcipuum datum ſorti
Macedoniæ, ut centuriones militeſque veteres ſcri-
beret, quos vellet conſul uſque ad quinquaginta an-
nos. In tribunis militum novatum eo anno propter
Macedonicum bellum, quod conſules ex Senatus-
conſulto ad populum tulerunt, ne Tribuni militum
eo anno ſuffragiis crearentur, ſed conſulum præto-
rumque in iis faciendis judicium arbitriumque eſ-
ſet. Inter prætores ita partita imperia. prætorem,
cujus ſors fuiſſet, ut iret quo ſenatus cenſuiſſet, Brun-
diſium ad claſſem ire placuit: utque ibi recognoſce-
ret ſocios navales, dimiſſiſque, ſi qui parum idonei
eſſent, ſupplementum legeret ex libertinis: & daret
operam, ut duæ partes civium Romanorum, tertia
ſociorum eſſet. Commeatus claſſi legionibuſque,
ut ex Sicilia Sardiniaque ſubveherentur, prætoribus,
qui eas provincias ſortiti eſſent, mandari placuit, ut
alteras decumas Siculis Sardiſque imperarent, utque
id frumentum ad exercitum in Macedoniam porta-
retur. Siciliam C. Caninius Rebilus eſt ſortitus,
L. Fu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

L. Furius Philus Sardiniam, L. Canuleius Hiſpaniam, C. Sulpicius Galba urbanam juriſdictionem, L. Villius Annalis inter peregrinos. C. Lucretio
32 Gallo, quo ſenatus cenſuiſſet, ſors evenit. Inter conſules magis cavillatio, quam magna contentio de provincia fuit. Caſſius, *ſine ſorte ſe Macedoniam oppugnaturum*, dicebat, *nec poſſe collegam ſalvo jurejurando ſecum ſortiri. Prætorem eum, ne in provinciam iret, in concione juraſſe, ſe ſtato loco ſtatiſque diebus ſacrificia habere, quæ abſente ſe recte fieri non poſſent: quæ non magis conſule, quam prætore abſente recte fieri poſſent. Si ſenatus, non quid vellet in conſulatu potius, quam quid in prætura juraverit P. Licinius, animadvertendum eſſe cenſeat; ſe tamen futurum in ſenatus poteſtate.* Conſulti Patres, cui conſulatum populus Romanus non negaſſet, ab ſe provinciam negari ſuperbum rati, ſortiri conſules juſſerunt. P. Licinio Macedonia, C. Caſſio Italia obvenit. Legiones inde ſortiti ſunt. prima & tertia in Macedoniam trajicerentur, ſecunda & quarta ut in Italia remanerent. Delectus conſules multo intentiorem quam alias curam habebant. Licinius veteres quoque ſcribebat milites centurioneſque: & multi voluntate nomina dabant, quia locupletes eos videbant, qui priore Macedonico bello aut adverſus Antiochum in Aſia ſtipendia fecerant. Quum tribuni militum centuriones, ſed primum quemque citarent, tres & viginti centuriones, qui primos pilos duxerant, citati tribunos plebis appellarunt. Duo ex collegio, M. Fulvius Nobilior, & Claudius Marcellus, ad conſules rejiciebant: *Eorum cognitionem eſſe debere, quibus delectus, quibuſque bellum mandatum eſſet.* cæteri, *cognituros ſe, de quo appellati eſſent*, ajebant. *&, ſi injuria fieret, auxilium civibus*
33 *laturos.* Ad ſubſellia tribunorum res agebatur. eò M. Popillius conſularis advocatus, centuriones & conſul venerunt. Conſuli inde poſtulanti, ut in concione ea res ageretur, populus in concionem advocatus. Pro centurionibus M. Popillius, qui biennio ante conſul fuerat, ita verba fecit. *Militares homines,*

*nos, & ſtipendia juſta, & corpora & ætate & aſſi-
duis laboribus confecta habere: nihil recuſare tamen,
quo minus operam reipublicæ dent. id tantum depre-
cari, ne inferiores iis ordines, quam quos, quum mi-
litaſſent, habuiſſent, attribuerentur.* P. Licinius
conſul Senatusconſultum recitari juſſit. Primum,
quod bellum ſenatus Perſeo juſſiſſet: deinde quod
veteres centuriones, quam plurimum ad id bellum
ſcribi cenſuiſſet: nec ulli, qui non major annis quin-
quaginta eſſet, vacationem militiæ eſſe. Depreca-
tus eſt deinde, ne novo bello tam propinquo Italiæ,
adverſus regem potentiſſimum, aut tribunos mili-
tum, delectum habentes impedirent: aut prohibe-
rent conſulem, quem cuique ordinem aſſignari è re-
publica eſſet, eum aſſignare. Si quid in ea re du-
bium eſſet, ad ſenatum rejicerent. Poſtquam con- 34
ſul, quæ voluerat, dixit; Sp. Liguſtinus ex eo nume-
ro, qui tribunos plebis appellaverant, à conſule &
ab tribunis petiit, ut ſibi paucis ad populum agere
liceret. Permiſſu omnium ita locutus fertur. *Sp.
Liguſtinus tribus Cruſtuminæ ex Sabinis ſum oriun-
dus, Quirites. Pater mihi jugerum agri reliquit, &
parvum tugurium in quo natus educatusque ſum: ho-
dieque ibi habito. Quum primum in ætatem veni,
pater mihi uxorem fratris ſui filiam dedit: quæ ſecum
nihil attulit præter libertatem, pudicitiamque, &
cum his fœcunditatem, quanta vel in diti domo ſatis
eſſet. Sex filii nobis, duæ filiæ ſunt; utræque jam nu-
ptæ. Filii quatuor togas viriles habent, duo prætex-
tati ſunt. Miles ſum factus, P. Sulpicio, C. Aurelio
conſulibus. In eo exercitu, qui in Macedoniam eſt
tranſportatus, biennium miles gregarius fui adver-
ſus Philippum regem: tertio anno virtutis cauſſa mihi
T. Quintius Flamininus decumum ordinem haſta-
tum aſſignavit. Devicto Philippo Macedonibusque,
quum in Italiam portati ac dimiſſi eſſemus, continuo
miles voluntarius cum M. Porcio conſule in Hiſpa-
niam ſum profectus. Neminem omnium imperato-
rum, qui vivant, acriorem virtutis ſpectatorem ac ju-
dicem fuiſſe ſciunt, qui & illum & alios duces longa*

militia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

militia experti ſunt. hic me imperator dignum judi-cavit, cui primum haſtatum prioris centuriæ aſſigna-ret. Tertio iterum voluntarius miles factus ſum i-eum exercitum, qui adverſus Ætolos & Antiochum regem eſt miſſus. a Man. Acilio mihi primus princep-prioris centuriæ eſt aſſignatus. Expulſo rege Antiocho ſubactis Ætolis, reportati ſumus in Italiam. & deinceps bis, quæ annua merebant legiones, ſtipendi-feci. Bis deinde in Hiſpania militavi, ſemel Q. Ful-vio Flacco, iterum Ti. Sempronio Graccho prætore. A Flacco inter cæteros, quos virtutis cauſſa ſecum ex provincia ad triumphum deducebat, deductus ſum: a Tib. Graccho rogatus, in provinciam ii. Quater intra paucos annos primum pilum duxi: quater & tricies virtutis cauſſa donatus ab imperatoribu-ſum: ſex civicas coronas accepi: viginti duo ſtipen-dia annua in exercitu emerita habeo, & major an-nis ſum quinquaginta. Quod ſi mihi nec ſtipendia omnia emerita eſſent, nec dum ætas vacationem da-ret, tamen quum quatuor milites pro me uno vobi-dare, P. Licini, poſſem, æquum erat me dimitti. Sed hæc pro cauſſa mea dicta accipiatis velim: ipſe me, quoad quiſquam qui exercitus ſcribit idoneum mili-tem judicabit, nunquam ſum excuſaturus. Ordinem quo me dignum judicent tribuni militum, ipſorum eſt poteſtatis: ne quis me virtute in exercitu præſtet, dabo operam; ut ſemper ita feciſſe me & imperatores mei, & qui una ſtipendia fecerunt, teſtes ſunt. Vos quoque æquum eſt, commilitones, et ſi appellationis vobis uſur-patis jus, quum adoleſcentes nihil adverſus magiſtra-tum ſenatuſque auctoritatem uſquam feceritis, nunc quoque in poteſtate ſenatus ac conſulum eſſe, & omnia honeſta loca ducere, quibus rempublicam defenſuri

35 *ſitis.* Hæc ubi dixit, collaudatum multis verbis conſul ex concione in ſenatum duxit. Ibi quoque ei ex auctoritate ſenatus gratiæ actæ, tribunique militares in legione prima primum pilum virtutis cauſſa ei aſſignarunt. cæteri centuriones, omiſſa ap-pellatione, ad delectum obedienter reſponderunt. Quo maturius in provincias magiſtratus proficiſce-

rentur,

ntur, Latinæ Calendis Iuniis fuere: eoque ſolenni erfecto C. Lucretius prætor, omnibus quæ ad claſſem opus erant præmiſſis, Brundiſium eſt profectus. ræter eos exercitus quos conſules comparabant, . Sulpicio Galbæ prætori negotium datum, ut uatuor legiones ſcriberet urbanas; juſto numero editum equitumque: iiſque quatuor tribunos miitum ex ſenatu legeret qui præeſſent. Sociis Latini nominis imperaret quindecim millia peditum, mille & ducentos equites. Is exercitus uti paratus eſſet, uo ſenatus cenſuiſſet. P. Licinio conſuli ad exercitum civilem ſocialemque petenti addita auxilia, igurum duo millia, Cretenſes ſagittarii (incertus umerus, quantum rogati auxilia Cretenſes miſiſſent) Numidæ item equites, elephantique. In eam em legati ad Maſiniſſam Carthaginienſeſque miſſi, . Poſtumius Albinus, Q. Terentius Culleo, C. aburius. In Cretam item legatos tres ire placuit, . Poſtumium Albinum, C. Decimium, A. Liciium Nervam. Per idem tempus legati ab rege 36
erſeo venerunt. eos in oppidum intromitti non lacuit, quum jam bellum regi eorum & Macedoibus & ſenatus decreſſet, & populus juſſiſſet. In edem Bellonæ in ſenatum introducti, ita verba ecerunt. *Mirari Perſea regem, quid in Macedoiam exercitus tranſportati eſſent. Si impetrari à enatu poſſet ut ii revocentur, regem de injuriis, ſi uas ſociis factas quererentur, arbitratu ſenatus ſaisfacturum eſſe.* Sp. Carvilius, ad eam ipſam rem x Græcia remiſſus ab Cn. Sicinio, in ſenatu erat. s Perræbiam expugnatam armis, Theſſaliæ aliquot rbes captas, cætera quæ aut ageret, aut pararet rex, quum argueret; reſpondere ad ea legati juſſi. Poſtquam hæſitabant, negantes ſibi ultra quicquam mandatum eſſe, juſſi renunciare regi, *Conſulem P. Licinium brevi cum exercitu futurum in Macedonia eſſe. ad eum, ſi ſatisfacere in animo eſſet, mitteret legatos. Romam quod præterea mitteret, non eſſe: neminem eorum per Italiam ire liciturum.* Ita dimiſſis, P. Licinio conſuli mandatum intra undecimum

mum diem juberet eos Italia excedere, & Sp. Carvilium mitteret, qui, donec navem conſcendiſſent, cuſtodiret. Hæc Romæ acta nondum profectis in provinciam conſulibus. Iam Cn. Sicinius, qui priuſquam magiſtratu abiret, Brundiſium ad claſſem, & ad exercitum præmiſſus erat, trajectis in Epirum quinque millibus peditum, trecentis equitibus, ad Nymphæum in agro Apolloniati caſtra habebat. Inde tribunos cum duobus millibus militum, ad occupanda Daſſaretiorum & Illyriorum caſtella, ipſis accerſentibus præſidia, ut tutiores à finitimorum impetu Macedonum eſſent, miſit.

37 Paucis poſt diebus Q. Marcius, A. Atilius, & P. & Ser. Cornelii Lentuli, & L. Decimius, legati in Græciam miſſi, Corcyram peditum mille ſecum advexerunt: ibi inter ſe & regiones quas obirent, & milites diviſerunt. Decimius miſſus eſt ad Gentium regem Illyriorum, quem, ſi aliquem reſpectum amicitiæ eum habere cerneret, tentare: aut etiam ad belli ſocietatem pellicere juſſus. Lentuli in Cephalleniam miſſi, ut in Peloponneſum trajicerent, oramque maris in occidentem verſi ante hiemem circumirent. Marcio & Atilio Epirus, Ætolia, & Theſſalia, circumeundæ aſſignantur. Inde Bœotiam atque Eubœam aſpicere juſſi. tum in Peloponneſum trajicere: ibi congreſſuros ſe cum Lentulis conſtituunt. Priuſquam digrederentur à Corcyra, literæ à Perſeo allatæ ſunt: quibus quærebat, quæ cauſſa Romanis aut in Græciam trajiciendi copias, aut urbes occupandi eſſet? Cui reſcribi nihil placuit: nuncio ipſius qui literas attulerat dici, præſidii cauſſa ipſarum urbium Romanos facere. Lentuli circumeuntes Peloponneſi oppida, quum ſine diſcrimine omnes civitates adhortarentur, ut, quo animo, qua fide adjuviſſent Romanos, Philippi primum, deinde Antiochi bello, eodem adverſus Perſea juvarent; fremitum in concionibus audiebant: Achæis indignantibus, eodem ſe loco eſſe (qui omnia à principiis Macedonici belli præſtitiſſent Romanis, & Macedonum Philippi bello hoſtes fuiſſent)

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ſſent) quo Meſſenii atque Elii, qui pro Antiocho
ſte arma adverſus populum Romanum tuliſſent:
nuper in Achaicum contributi concilium, velut
æmium belli ſe victoribus Achæis tradi quereren-
t. Marcius & Atilius ad Gitanas Epiri oppidum 38
cem millia ab mari quum aſcenderent, concilio
irotarum habito, cum magno omnium aſſenſu
diti ſunt: & quadringentos juventutis eorum in
reſtas, ut præſidio eſſent liberatis ab ſe Macedo-
bus, miſerunt. Inde in Ætoliam progreſſi, ac
ucos ibi morati dies, dum in prætoris mortui
cum alius ſufficeretur, & Lyciſco præfecto facto,
em Romanorum favere rebus ſatis compertum
at, tranſierunt in Theſſaliam. Eo legati Acarna-
m & Bœotorum exules venerunt. Acarnanes
nciare juſſi, *Quæ Philippi primum, Antiochi dein-*
bello decepti pollicitationibus regis adverſus Roma-
m commiſiſſent, ea corrigendi occaſionem illis obla-
m. Si male meriti clementiam populi Romani ex-
rti eſſent, bene merendo liberalitatem experirentur.
œotis exprobratum, ſocietatem eos cum Perſeo
nxiſſe. iis, quum culpam in Iſmeniam principem
terius partis conferrent, & quaſdam civitates diſ-
ntientes in cauſſam deductas; appariturum id eſſe,
arcius reſpondit: ſingulis enim civitatibus de
ipſis conſulendi poteſtatem facturos. Theſſalo-
m Lariſſæ fuit concilium. ibi & Theſſalis benigna
ateria gratias agendi Romanis pro libertatis mu-
ere fuit: & legatis, quod & Philippi prius & poſt
ntiochi bello enixè adjuti à gente Theſſalorum
lent. hac mutua commemoratione meritorum,
cenſi animi multitudinis ad omnia decernenda,
æ Romani vellent. Secundum hoc concilium le-
ti à Perſeò rege venerunt, privati maxime hoſpitii
ducia, quod ei paternum cum Marcio erat. Ab
ujus neceſſitudinis commemoratione orſi, petie-
nt legati, in colloquium veniendi regi poteſtatem
ceret. Marcius, *Et ſe ita à patre ſuo accepiſſe dixit;*
micitiam hoſpitiumque cum Philippo fuiſſe. mini-
e immemorem neceſſitudinis ejus, legationem eam
ſuſce-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ſuſcepiſſe. Colloquium, ſi ſatis commode valeret, non fuiſſe dilaturum: nunc ubi primum poſſet, ad Peneum flumen, qua tranſitus ab Omolio Dium eſſet,
39 *præmiſſis qui nunciarent regi, venturos.* Et tum quidem ab Dio Perſeus in interiora regni recepit ſe; levi aura ſpei objecta, quod Marcius ipſius cauſſa ſuſcepiſſe ſe legationem dixiſſet. Poſt dies paucos ad conſtitutum locum venerunt. Magnus comitatus fuit regius, quum amicorum tum ſatellitum turba ſtipante. non minore agmine legati venerunt, & ab Lariſſa multis proſequentibus, & legationibus civitatium, quæ convenerant Lariſſam & renuntiare domum certa, quæ audiſſent, volebant. Inerat cura inſita mortalibus videndi congredientes nobilem regem, & populi principis terrarum omnium legatos. Poſtquam in conſpectu ſteterunt dirimente amne, pauliſper internunciando cunctatio fuit, utri tranſgrederentur. aliquid illi regiæ majeſtati, aliquid hi populi Romani nomini, quum præſertim Perſeus petiiſſet colloquium, exiſtimabant deberi. Ioco etiam Marcius cunctantes movit, *Minor,* inquit, *ad majorem, &* (quod Philippo ipſi cognomen erat) *Filius ad patrem tranſeat.* Facile perſuaſum id regi eſt. Aliud deinde ambigebatur, cum quam multis tranſiret. Rex, cum omni comitatu tranſire æquum cenſebat: legati, vel cum tribus venire jubebant, vel ſi tantum agmen traduceret, obſides daret, nihil fraudis fore in colloquio. Hippian & Pantaucum, quos & legatos miſerat, principes amicorum obſides dedit. nec tam in pignus fidei obſides deſiderati erant, quam ut appareret ſociis, nequaquam ex dignitate pari congredi regem cum legatis. Salutatio non tamquam hoſtium, ſed hoſpitalis ac benigna fuit. poſitiſque ſedibus
40 conſederunt. Quum pauliſper ſilentium fuiſſet: *Exſpectari nos,* inquit Marcius, *arbitror, ut reſpondeamus literis tuis quas Corcyram miſiſti, in quibus quæris, quid ita legati cum militibus venerimus, & præſidia in ſingulas urbes dimittamus? Ad hanc interrogationem tuam, & non reſpondere vereor, ne ſuper-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

verbum ſit; & vera reſpondere, ne nimis acerbum
dienti tibi videatur. Sed quum aut verbis caſtigan-
s aut armis ſit, qui fœdus rumpit; ſicut bellum ad-
rſus te alii quam mihi mandatum malim, ita ora-
nis acerbitatem adverſus hoſpitem, utcumque eſt,
ibo: ſicut medici, quum ſalutis cauſſa triſtiora re-
dia adhibent. Ex quo regnum adeptus es, unam
n te quæ facienda fuerit ſenatus feciſſe cenſet: quod
atos Romam ad renovandum fœdus miſeris, quod
men ipſum tibi fuiſſe non renovandum judicat po-
s, quam quum renovatum eſſet violandum. Ab-
polim ſocium atque amicum populi Romani regno
pulisti. Artetari interfectores, ut cæde (ne quid
ra dicam) lætatum appareret, recepiſti: qui om-
um Illyriorum fidiſſimum Romano nomini regulum
iderant. Per Theſſaliam & Malienſem agrum
m exercitu contra fœdus Delphos iſti. Byzantiis
m contra fœdus miſiſti auxilia. Cum Bœotiis ſo-
s noſtris ſecretam tibi ipſi ſocietatem, quam non
ebat, jurejurando pepigiſti. Thebanos legatos,
verſam & Callicritum, venientes a nobis, quærere
alo quis interfecerit, quam arguere. In Ætolia
llum inteſtinum, & cædes principum, per quos
ſi per tuos factæ videri poſſunt? Dolopes a te ipſo
aſtati ſunt. Eumenes rex ab Roma quum in re-
um rediret, prope ut victima Delphis in ſacrato
o ante aras mactatus, quem inſimulet, piget re-
re. Quæ hoſpes Brundiſinus occulta facinora in-
cet, certum habeo & ſcripta tibi omnia ab Roma
, & legatos tuos renuntiaſſe. Hæc ne dicerentur
me, uno modo vitare potuiſti, non quærendo,
am ob cauſſam exercitus in Macedoniam trajice-
tur, aut præſidia in ſociorum urbes mitteremus.
uærenti tibi, ſuperbius tacuiſſemus, quam vera
pondimus. Equidem pro paterno noſtro hoſpitio
veo orationi tuæ, & opto ut aliquam mihi mate-
m præbeas agendæ tuæ apud ſenatum cauſſæ. Ad 41
Rex: *Bonam cauſſam, ſi apud judices æquos age-*
ur, apud eoſdem & accuſatores & judices agam.
rum autem, quæ objecta ſunt mihi, partim ea ſunt

quibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

quibus neſcio an gloriari debeam, partim quæ fateri non erubeſcam, partim quæ verbo objecta, verbo negare ſit. Quid enim, ſi legibus veſtris hodie reus ſim, aut index Brundiſinus, aut Eumenes mihi objiciat, ut accuſare potius vere quam conviciari videantur? Scilicet nec Eumenes, quum tam multis gravis publice ac privatim ſit, alium quam me inimicum habuit: neque ego potiorem quemquam ad miniſteria facinorum, quam Rammium (quem neque unquam ante videram, nec eram poſtea viſurus) invenire potui. Et Thebanorum, quos naufragio periſſe conſtat, & Artetari cædis mihi reddenda ratio eſt. in qua tamen nihil ultra objicitur, quam interfectores ejus in regno exulaſſe meo. Cujus conditionis iniquitatem ita non ſum recuſaturus, ſi vos quoque accipitis, ut quicumque exules in Italiam aut Romam ſe contulerunt, his facinorum, propter quæ damnati ſunt, auctores vos fuiſſe fateamini. Si hoc & vos recuſabitis, & omnes aliæ gentes, ego quoque inter cæteros ero. Et hercule quid attinet cuiquam exilium patere, ſi nuſquam exuli futurus locus eſt? Ego tamen iſtos, ut primum in Macedonia eſſe admonitus à vobis comperi, requiſitos abire ex regno juſſi, & in perpetuum interdixi finibus meis. Et hæc quidem mihi tamquam cauſſam dicenti reo objecta ſunt: illa, tamquam regi, & quæ de fœdere quod mihi eſt vobiſcum, diſceptationem habeant. Nam ſi eſt in fœdere ita ſcriptum, ut ne, ſi bellum quidem quis inferat, tueri me regnumque meum liceat; mihi fatendum eſt, quod me armis adverſus Abrupolim ſocium populi Romani defenderim, fœdus violatum eſſe. Sin autem hoc & ex fœdere licuit, & jure gentium ita comparatum eſt, ut arma armis propulſentur; quid tandem me facere decuit, quum Abrupolis fines mei regni uſque ad Amphipolim pervaſtaſſet, multa libera capita, magnam vim mancipiorum, multa millia pecorum abegiſſet? Quieſcerem & paterer, donec Pellam & in regiam meam armatus perveniſſet? At enim bello quidem juſto ſum perſecutus; ſed vinci non oportuit eum, neque ea, quæ victis accidunt, pati: quorum caſum quum ego ſubierim,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

*s, qui ſum armis laceſſitus, qui poteſt queri ſibi
cidiſſe, qui cauſſa belli fuit? Non ſum eodem modo
fenſurus, Romani, quod Dolopas armis coërcuerim.
ia, etſi non merito eorum, jure feci meo: quum mei
ni, meæ ditionis eſſent, veſtro decreto patri attri-
i meo. Nec, ſi cauſſa reddenda ſit, non vobis, nec
deratis, ſed iis qui ne in ſervos quidem ſæva atque
uſta imperia probant, plus æquo & bono ſæviſſe in
videri poſſum. quippe Euphranorem præfectum à
impoſitum ita occiderunt, ut mors pœnarum ejus
iſſima fuerit. At quum proceſſiſſem inde ad viſen- 42
Lariſſam, & Antrona, & Pylleon, quo in propin-
multo ante debita vota perſolverem; Delphos
rificandi cauſſa aſcendi. Et hic criminis augendi
ſſa cum exercitu me fuiſſe adjicitur. ſcilicet, ut,
d nunc vos facere queror, urbes occuparem, arci-
imponerem præſidia. Vocate in concilium Græciæ
itates, per quas iter feci: queratur unuſquilibet
litis mei injuriam; non recuſabo quin ſimulato ſa-
ficio aliud petiſſe videar. Ætolis & Byzantiis præ-
a miſimus, & cum Bœotis amicitiam fecimus.
c qualiacunque ſunt, per legatos meos non ſolum
licata ſed etiam excuſata ſunt ſæpe in ſenatu veſtro:
aliquos ego diſceptatores, non tam æquos quam te,
Marci, paternum amicum & hoſpitem, habebam.
nondum Romam accuſator Eumenes venerat, qui
umniando omnia detorquendoque ſuſpecta & invi-
ficeret; & perſuadere vobis conaretur, non poſſe
ciam in libertate eſſe, & veſtro munere frui,
ad regnum Macedoniæ incolume eſſet. Circuma-
ur hic orbis: erit mox qui arguat, nequidquam
tiochum ultra juga Tauri remotum: graviorem
lto Aſiæ, quam Antiochus fuerit, Eumenem eſſe:
conquieſcere ſocios veſtros poſſe, quoad regia Per-
i ſit: eam arcem ſupra capita finitimarum civi-
m impoſitam. Ego hæc, Q. Marci & A. Ati-
quæ aut à vobis objecta, aut purgata à me ſunt,
eſſe ſcio, ut aures, ut animi audientium ſint:
tam referre, quid ego aut qua mente fecerim,
m quomodo id vos factum accipiatis. Conſcius

mihi ſum, nihil me ſcientem deliquiſſe: & ſi quid fecerim imprudentia lapſus, corrigi me ac emendari caſtigatione hac poſſe. Nihil certe inſanabile, nec quod bello & armis perſequendum eſſe cenſeatis, commiſi: aut fruſtra clementiæ gravitatiſque veſtræ fama vulgata per gentes eſt, ſi talibus de cauſſis, quæ vix querela & expoſtulatione dignæ ſunt, arma ca-
43 *pitis, & regibus ſociis bella fertis.* Hæc dicenti tum aſſenſus Marcius; auctor fuit mittendi Romam legati, quum experienda omnia ad ultimum, nec prætermittendam ſpem ullam cenſuiſſet. Reliqua conſultatio erat, quonam modo tutum iter legatis eſſet. ad id quum neceſſaria petitio induciarum videretur, cuperetque Marcius, neque aliud colloquio petiſſet; gravate & in magnam gratiam petentis conceſſit. nihil enim ſatis paratum ad bellum in præſentia habebant Romani, non exercitum, non ducem: quum Perſeus (ni ſpes vana pacis occæcaſſet conſilia) omnia præparata atque inſtructa haberet: & ſuo maxime tempore atque alieno hoſtibus incipere bellum poſſet. Ab hoc colloquio, fide induciarum interpoſita, legati Romani in Bœotiam comparati ſunt. Ibi jam motus cœperat eſſe, diſcedentibus à ſocietate communis concilii Bœotorum quibuſdam populis; ex quo renunciatum erat, reſpondiſſe legatos, appariturum, quibus populis proprie ſocietatem cum rege jungi diſplicuiſſet. Primi à Chæronea legati, deinde à Thebis, in ipſo itinere occurrerunt; affirmantes non interfuiſſe ſe, quo ſocietas ea decreta eſſet concilio, queis legati nullo in præſentia reſponſo dato, Chalcidem ſe ſequi juſſerunt. Thebis magna contentio orta erat ex alio certamine. Comitiis prætoris Bæotorum victa pars injuriam perſequens, coacta multitudine decretum fecit Thebis, ne Bæotarcha urbibus reciperetur. Exules Theſpias univerſi conceſſerunt: inde (recepti enim ſine cunctatione erant) Thebas jam mutatis animis revocati decretum faciunt, ut duodecim, qui privati cœtum & concilium habuiſſent exilio mulctarentur. Novus deinde prætor, (Iſmenia

nias is erat, vir nobilis ac potens) capitalis pœnæ
abſentes eos decreto damnat. Chalcidem fugerant:
inde ad Romanos Lariſſam profecti, cauſſam cum
Perſeo ſocietatis in Iſmeniam contulerant. Ex con-
tentione ortum certamen: utriuſque tamen partis
legati ad Romanos venerunt, & exules accuſato-
reſque Iſmeniæ, & Iſmenias ipſe. Chalcidem ut 44
ventum eſt, aliarum civitatium principes, id quod
maxime gratum erat Romanis, ſuo quique proprio
decreto Perſei ſocietatem aſpernati, Romanis ſe ad-
jungebant: Iſmenias gentem Bœotorum in fidem
Romanorum permitti æquum cenſebat. inde cer-
tamine orto, niſi in tribunal legatorum perfugiſſet,
haud multum abfuit quin ab exulibus fautoribuſ-
que eorum interficeretur. Thebæ quoque ipſæ,
quod Bœotiæ caput eſt, in magno tumultu erant;
aliis ad regem trahentibus civitatem, aliis ad Ro-
manos: & turba Coronæorum Haliartiorumque
convenerat ad defendendum decretum regiæ ſocie-
tatis. ſed conſtantia principum, docentium, cla-
dibus Philippi Antiochique quanta eſſet vis & for-
tuna imperii Romani, victa eadem multitudo, &,
ut tolleretur regia ſocietas, decrevit, & eos, qui au-
ctores paciſcendæ amicitiæ fuerant, ad ſatisfacien-
dum legatis Chalcidem miſit, fideique legatorum
commendari civitatem juſſit. Thebanos Marcius
& Atilius læti audierunt, auctoreſque & hi ſepara-
tim ſingulis fuerunt ad renovandam amicitiam mit-
tendi Romam legatos. Ante omnia exules reſtitui
juſſerunt: & auctores regiæ ſocietatis decreto ſuo
damnarunt. Ita, quod maxime volebant, diſcuſſo
Bœotico concilio, Peloponneſum proficiſcuntur.
Ser. Cornelio Chalcidem accerſito, Argis præbitum
eſt iis concilium: ubi nihil aliud à gente Achæo-
rum petierunt, quam ut mille milites darent. id
præſidium ad Chalcidem tuendam, dum Romanus
exercitus in Græciam trajiceretur, miſſum eſt. Mar-
cius & Atilius, peractis, quæ agenda in Græcia erant,
principio hiemis Romam redierunt. Inde legatio 45
ſub idem tempus in Aſiam circum inſulas miſſa.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

tres erant legati, Ti. Claudius, P. Poſtumius, M. Ju-
nius. ii circumeuntes, hortabantur ſocios ad ſuſci-
piendum adverſus Perſea pro Romanis bellum. &
quo quæque opulentior civitas erat, eo accuratius
agebant :, quia minores ſecuturæ majorum auctori-
tatem erant. Rhodii maximi ad omnia momenti
habebantur: quia non favere tantum, ſed adjuvare
etiam viribus ſuis bellum poterant; quadraginta
navibus auctore Hegeſilo comparatis. qui quum in
ſummo magiſtratu eſſet (Prytanin ipſi vocant)
multis rationibus pervicerat Rhodios, ut omiſſa,
quam ſæpe vanam experti eſſent, regum fovendo-
rum ſpe, Romanam ſocietatem (unam tum in ter-
ris vel viribus, vel fide ſtabilem) retinerent. *Bellum*
imminere cum Perſeo: deſideraturos Romanos eun-
dem navalem apparatum, quem nuper Antiochi,
quem Philippi ante bello vidiſſent. trepidaturos tum
repente paranda claſſe, quum mittenda eſſet; niſi re-
ficere naves, niſi inſtruere navalibus ſociis cœpiſſent.
Id eo magis enixè faciendum eſſe, ut crimina delat
ab Eumene fide rerum refellerent. His incitati
quadraginta navium claſſem inſtructam ornatam-
que, legatis Romanis advenientibus, ut non ex-
ſpectatam adhortationem eſſe appareret, oſten-
derunt. Et hæc legatio magnum ad concilian-
dos animos civitatum Aſiæ momentum fuit. Deci-
mius unus ſine ullo effectu (captarum etiam pecu-
niarum ab regibus Illyriorum ſuſpicione infamis)
46 Romam rediit. Perſeus, quum à colloquio Roma-
norum in Macedoniam recepiſſet ſeſe, legatos Ro-
mam de inchoatis cum Marcio conditionibus pacis
miſit: & Byzantium & Rhodum literas legatis
ferendas dedit. In literis eadem ſententia ad omnes
erat: collocutum ſe cum Romanorum legatis. quæ
audiſſet quæque dixiſſet, ita diſpoſita, ut ſuperior
fuiſſe in diſceptatione videri poſſet. Apud Rhodios
legati addiderunt, *Confidere pacem futuram, aucto-*
ribus enim Marcio atque Atilio, miſſos Romam lega-
tos. Si pergerent Romani contra fœdus movere bel-
lum; tum omni gratia, omni ope, enitendum fore Rho-
diis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

diis, ut reconcilient pacem. Si nihil deprecando profi-
ciant: id agendum ne omnium rerum jus ac poteſtas ad
unum populum perveniat. Quum cæterorum id in-
tereſſe, tum præcipue Rhodiorum, qui plus inter alias
civitates dignitate atque opibus excellant: quæ ſerva
atque obnoxia forent, ſi nullus alio ſit quam ad Ro-
manos reſpectus. Magis & literæ & verba legatorum
benigne ſunt audita, quam momentum ad mutan-
dos animos habuerunt: potentior eſſe partis melio-
ris auctoritas cœperat. Reſponſum ex decreto eſt,
Optare pacem Rhodios. ſi bellum eſſet, ne quid ab
Rhodiis ſperaret aut peteret rex, quod veterem amici-
tiam, multis magniſque meritis pace belloque partam,
dijungeret ſibi ab Romanis. Ab Rhodo redeuntes,
Bœotiæ quoque civitates, & Thebas, & Coroneam,
& Haliartum, adierunt: quibus expreſſum invitis
exiſtimabatur, ut relicta regia ſocietate Romanis
adjungerentur. Thebani nihil moti ſunt, quamquam
nonnihil, & damnatis principibus & reſtitutis exu-
libus, ſuccenſebant Romanis. Coronæi & Haliar-
tii, favore quodam inſito in reges, legatos in Mace-
doniam miſerunt: præſidium petentes, quo ſe ad-
verſus impotentem ſuperbiam Thebanorum tueri
poſſint. Cui legationi reſponſum ab rege eſt, *præſi-*
dium ſe propter inducias cum Romanis factas mittere
non poſſe: tamen ſuadere ita à Thebanorum injuriis
qua poſſent ut ſe vindicarent, ne Romanis præberent
cauſam in ſe ſæviendi. Marcius & Atilius Romam 47
quum veniſſent, legationem in Capitolio ita re-
nuntiarunt, *Vt nulla re magis gloriarentur, quam*
decepto per inducias & ſpem pacis rege. Adeo enim ap-
paratibus belli fuiſſe inſtructum, ipſis nulla parata re,
ut omnia opportuna loca præoccupari ante ab eo potue-
rint, quam exercitus in Græciam trajiceretur. Spa-
tio autem induciarum ſumpto, venturum illum ni-
hilo paratiorem; Romanos omnibus inſtructiores rebus
cæpturos bellum. Bœotorum quoque ſe concilium arte
diſtraxiſſe, ne conjungi amplius ullo conſenſu Mace-
donibus poſſent. Hæc, ut ſumma ratione acta, magna
pars ſenatus approbabat: veteres, & moris antiqui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

memores *negabant ſe in ea legatione Romanas agnoſcere artes. Non per inſidias & nocturna prælia, nec ſimulatam fugam improviſoſque ad incautum hoſtem reditus, nec ut aſtu magis quam vera virtute gloriarentur, bella majores geſſiſſe. indicere prius quam gerere ſolitos bella, denunciare etiam; interdum locum finire in quo dimicaturi eſſent. Eadem fide indicatum Pyrrho regi medicum, vitæ ejus inſidiantem: eadem Faliſcis vinctum traditum proditorem liberorum regis. Hæc Romana eſſe, non verſutiarum Punicarum, neque calliditatis Græcæ: apud quos fallere hoſtem quam vi ſuperare glorioſius fuerit. Interdum in præſens tempus plus profici dolo, quam virtute: ſed ejus demum animum in perpetuum vinci, cui confeſſio expreſſa ſit, ſe neque arte, neque caſu, ſed collatis cominus viribus juſto ac pio bello eſſe ſuperatum.* Hæc ſeniores, quibus nova hæc minus placebat ſapientia. vicit tamen ea pars ſenatus, cui potior utilis quam honeſti cura erat, ut comprobaretur prior legatio Marcii: & eodem rurſus in Græciam cum quinqueremibus remitteretur, juberetùrque cætera, uti è republica maxime viſum eſſet, agere. A. quoque Atilium miſerunt ad occupandam Lariſſam in Theſſalia: timentes, ne, ſi induciarum dies exiſſet, Perſeus præſidio miſſo, caput Theſſaliæ in poteſtate haberet. Duo millia peditum Atilius ab Cn. Sicinio accipere ad eam rem agendam juſſus. & P. Lentulo, qui ex Achaia redierat, treceni milites Italici generis dati, ut The-
48 bis daret operam, ut in poteſtate Bœotia eſſet. His præparatis, quamquam ad bellum conſilia erant deſtinata, ſenatum tamen præberi legatis placuit. Eadem fere, quæ in colloquio ab rege dicta erant, relata ab legatis. Inſidiarum Eumeni factarum crimen, & maxima cura, & minime tamen probabiliter (manifeſta enim res erat) defenſum. Cætera deprecatio erat: ſed non eis animis audiebantur, qui aut doceri aut flecti poſſent. Denunciatum, extemplo mœnibus urbis Romæ, Italia intra trigeſimum diem excederent. P. Licinio deinde conſuli, cu

Macedo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Macedonia provincia obvenerat, denunciatum, ut
exercitui diem primam quamque diceret ad conve-
niendum. C. Lucretius prætor, cui claſſis provincia
erat, cum quadraginta quinqueremibus ab urbe pro-
fectus: nam ex refectis navibus alias in alium uſum
retineri ad urbem placuit. Præmiſſus à prætore eſt
frater Lucretius cum quinquereme una: juſſuſque ab
ſociis ex fœdere acceptis navibus ad Cephalleniam
claſſi occurrere. ab Rheginis triremi una, ab Locris
duabus, ab Vritibus quatuor, præter oram Italiæ
ſupervectus Calabriæ extremum promontorium in
Ionio mari, Dyrrhachium trajicit. Ibi decem ipſo-
rum Dyrrhachinorum, duodecim Iſſæorum, quin-
quaginta quatuor Gentii regis lembos nactus; ſimu-
lans ſe credere eos, in uſum Romanorum compara-
tos eſſe; omnibus abductis; die tertio Corcyram;
inde protinus in Cephalleniam trajicit. C. Lucre-
tius prætor ab Neapoli profectus, ſuperato freto die
quinto in Cephalleniam tranſmiſit. Ibi ſtetit claſ-
ſis: ſimul opperiens, ut terreſtres copiæ trajiceren-
tur, ſimul ut onerariæ ex agmine ſuo per altum diſ-
ſipatæ conſequerentur. Per hos forte dies P. Lici- 49
nius conſul, votis in Capitolio nuncupatis, paluda-
tus ab urbe profectus eſt. Semper quidem ea res,
cum magna dignitate ac majeſtate geritur: præcipuè
tamen convertit oculos animoſque, quum ad ma-
gnum nobilemque, aut virtute aut fortuna, hoſtem,
euntem conſulem, proſequuntur. Contrahit enim
non officii modo cura, ſed etiam ſtudium ſpectacu-
li, ut videant ducem ſuum; cujus imperio conſilio-
que ſummam rempublicam tuendam permiſerunt.
Subit inde cogitatio animum, qui belli caſus, quam
incertus fortunæ eventus; communiſque Mars belli
ſit. *Adverſa, ſecunda, quæque inſcitia & temeritate
ducum clades ſæpe acciderint; quæ contra bona pru-
dentia & virtus attulerit. Quem ſcire mortalium,
utrius mentis, utrius fortunæ conſulem ad bellum mit-
tant: triumphantemne mox cum exercitu victore
ſcandentem Capitolium, ad eoſdem Deos à quibus pro-
ficiſcatur, viſuri: an hoſtibus eam præbituri lætitiam
ſint.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ſint. Perſi autem regi, adverſus quem ibatur, fa-
mam, & bello clara Macedonum gens, & Philip-
pus pater, inter multa proſpere geſta, Romano
etiam nobilitatus bello, præbebat: tum ipſius Per-
ſei nunquam, ex quo regnum accepiſſet, deſitum
belli exſpectatione celebrari nomen. cum his cogi-
tationibus omnium ordinum homines proficiſcen-
tem conſulem proſecuti ſunt. Duo conſulares tri-
buni militum cum eo miſſi, C. Claudius, Q. Mu-
cius: & tres illuſtres juvenes, P. Lentulus, & duo
Manlii Acidini. alter M. Manlii, alter L. Manlii
filius erat. Cum iis conſul Brundiſium ad exerci-
tum, atque inde cum omnibus copiis tranſvectus, ad
50 Nymphæum in Apolloniati agro poſuit caſtra. Pau-
cos ante dies Perſeus, poſtquam legati ab Roma re-
greſſi præciderant ſpem pacis, conſilium habuit. Ibi
aliquamdiu diverſis ſententiis certatum eſt. Erant
quibus vel ſtipendium pendendum, ſi injungeretur,
vel agri parte cedendum, ſi mulctarent; quidquid
denique aliud pacis cauſſa patiendum eſſet, non re-
cuſandum videretur: nec committendum, ut in
aleam tanti caſus ſe regnumque daret. Si poſſeſſio
haud ambigua regni maneret, multa diem tempuſ-
que afferre poſſe, quibus non amiſſa modo recupe-
rare, ſed timendus ultro iis eſſe, quos nunc timeret,
poſſet. Cæterum multo major pars ferocioris ſen-
tentiæ erat: *Quicquid ceſſiſſet, cum eo ſimul regno
protinus cedendum eſſe* affirmabant. *Neq. enim Ro-
manos pecunia aut agro egere: ſed hoc ſcire quum om-
nia humana, tum maxima quæque & regna & im-
peria ſub caſibus multis eſſe. Carthaginienſium opes
fregiſſe ſeſe, & cervicibus eorum præpotentem finiti-
mum regem impoſuiſſe: Antiochum progeniemque ejus
ultra juga Tauri remotum. Vnum eſſe Macedoniæ re-
gnum, & regione propinquum, & quod, ſicubi populus
Romanus ſua fortuna labet, antiquos animos regibus
ſuis videatur poſſe facere. Dum integræ res *, apud
animum ſuum Perſea debere; utrum ſingula conceden-
do, nudatus ad extremum opibus extorriſque regno,
Samothraciam aliamve quam inſulam petere ab Ro-
manis,*

nanis, ubi privatus ſuperſtes regno ſuo in contemptu tque inopia conſeneſcat, malit: an armatus vindex ortunæ dignitatiſque ſuæ, ita ut viro forti dignum ſit, atiatur quodcunque caſus belli tulerit: aut victor li- eret orbem terrarum ab imperio Romano. Non eſſe dmirabilius Romanos Græcia pelli, quam Annibalem talia pulſum eſſe. neque hercule videre, qui conve- iat, fratri affectanti per injuriam regnum, ſumma i reſtitiſſe; alienigenis bene parto eo cedere. Poſtre- no ita bello & pace quæri, ut inter omnes conveniat, ec turpius quicquam eſſe, quam ſine certamine ceſ- ſſe regno: nec præclarius quicquam, quam pro digni- ate ac majeſtate omnem fortunam expertam eſſe.

Pellæ in vetere regia Macedonum hoc conſilium 51
rat. *Geramus ergo*, inquit, *Diis bene juvantibus, uando ita videtur, bellum*: literiſque circa præfe- tos dimiſſis, Citium (Macedoniæ oppidum eſt) opias omnes contrahit. ipſe centum hoſtiis ſacrifi- io regaliter Minervæ, quam vocant Alcidem, con- ecto, cum purpuratorum & ſatellitum manu pro- ectus Citium eſt. eo jam omnes Macedonum ex- ernorumque auxiliorum convenerant copiæ. Ca- ra ante urbem ponit, omneſque armatos in campo ruxit. Summa omnium quadraginta millia armata ere: quorum pars fermè dimidia phalangitæ erant. lippias Berœæus præerat. Delecta deinde & viribus robore ætatis ex omni cetratorum numero duo ant agemata: hanc ipſi legionem vocabant. Præ- ctos habebant Leonatum & Thraſippum Eulye- as. Cæterorum cetratorum trium fermè millium ominum dux erat Antiphilus Edeſſæus. Pæones, ex Parorea & Parſtrymonia (ſunt autem ea loca bjecta Thraciæ) & Agrianes, admiſtis etiam hracibus incolis, trium millium fermè & ipſi ex- everunt numerum. Armaverat contraxeratque os Didas Pæon, qui adoleſcentem Demetrium oc- derat. Et armatorum duo millia Gallorum erant, æfecto Aſclepiodoro. Ab Heraclea ex Sintiis tria illia Thracum liberorum ducem habebant. Cre- nſium par pœne numerus ſuos duces ſequebatur,

Suſum Phalaſarneum & Syllum Gnoſſium. Et Leonides Lacedæmonius quingentis ex Græcia, miſto generi hominum, præerat. Regii is generis ferebatur: exul damnatus frequenti concilio Achæorum, literis ad Perſea deprenſis. Ætolorum & Bœotorum, qui non explebant plus quam quingentorum omnes numerum, Lyco Achæus præfectus erat. Ex his miſtis tot populorum, tot gentium auxiliis, duodecim millia armatorum fermè efficiebantur. Equitum ex tota Macedonia contraxerat tria millia. Venerat eodem Cotys Seuthæ filius, rex gentis Odryſarum, cum mille delectis equitibus pari fermè peditum numero. Summa totius exercitus triginta novem millia peditum erant, quatuor equitum. Satis conſtabat, ſecundum eum exercitum, quem magnus Alexander in Aſiam trajecit, numquam ullius Macedonum regis copias tantas fuiſſe.
52 Sextus & viceſimus annus agebatur, ex quo petenti Philippo data pax erat: per id omne tempus quieta Macedonia, & progeniem ediderat, cujus magna pars matura militiæ eſſet, & levibus bellis Thracum accolarum, quæ exercerent magis quam fatigarent, ſub aſſidua tamen militia fuerat: & diu meditatum Philippo primo, deinde & Perſi Romanum bellum, omnia ut inſtructa parataque eſſent, effecerat. Mota parumper acies, non juſto decurſu tamen, ne ſtetiſſe tantum in armis viderentur. armatoſque, ſicut erant, ad concionem vocavit. Ipſe conſtitit in tribunali, circa ſe habens filios duos: quorum major Philippus, natura frater, adoptione filius: minor, quem Alexandrum vocabant, naturalis erat. Cohortatus eſt milites ad bellum. injuriam populi Romani in patrem ſeque commemoravit: *Illum omnibus indignitatibus, compulſum ad rebellandum, inter apparatum belli fato oppreſſum: ad ſe ſimul legatos, ſimul milites ad occupandas Græciæ urbes miſſos. Fallaci deinde colloquio per ſpeciem reconciliandæ pacis, extractam hiemem, ut tempus ad comparandum haberent. Conſulem nunc venire cum duabus legionibus Romanis,*

quæ

*uæ * trecenos equites habeant, & pari fermè numero
ociorum peditum equitumque. Eo ut accedant regum
uxilia Eumenis & Maſiniſſæ, non plus ſeptem mil-
ia peditum, duo equitum, futura. Auditis hoſtium
opiis, reſpicerent ſuum ipſi exercitum, quantum nu-
nero, quantum genere militum præſtarent tironibus
aptim ad id bellum conſcriptis; ipſi à pueris eruditi
rtibus militiæ, tot ſubacti atque durati bellis. Au-
ilia Romanis Lydos, & Phrygas, & Numidas eſſe:
ibi Thracas, Galloſque, ferociſſimas gentium. Ar-
na illos habere ea, quæ ſibi quiſque paraverit pauper
miles: Macedonas prompta ex regio apparatu, per
ot annos patris ſui cura & impenſa facta. Commea-
um illis quum procul, tum omnibus ſub caſibus ma-
itimis fore: ſe & pecuniam & frumentum, præter
editus metallorum, in decem annos ſepoſuiſſe. Omnia,
uæ Deorum indulgentia, quæ regia cura præparanda
uerant, plena cumulataque habere Macedonas. ani-
num habendum eſſe, quem habuerint majores eorum:
ui Europa omni domita, tranſgreſſi in Aſiam, in-
ognitum famæ aperuerint armis orbem terrarum: nec
nte vincere deſierint, quam Rubro mari incluſis,
uod vincerent, defuerit. At, hercule, nunc non de
ltimis Indiæ oris, ſed de ipſius Macedoniæ poſſeſſio-
e certamen fortunam indixiſſe. Cum patre ſuo ge-
entes bellum Romanos, ſpecioſum Græciæ liberandæ
uliſſe titulum. nunc propalam Macedoniam in ſer-
itutem petere: ne rex vicinus imperio ſit Romano,
e gens bello nobilis arma habeat. Hæc enim traden-
la ſuperbis dominis eſſe cum rege regnoque, ſi abſiſte-
e bello & facere imperata velint.* Quum per omnem 53
rationem ſatis frequenti aſſenſu ſuccIamatum eſſet;
um vero ea vociferatio, ſimul indignantium mi-
itantiumque, partim jubentium bonum animum
abere regem, exorta eſt, ut finem dicendi faceret.
antum juſſis ad iter parari, (jam enim dici, mo-
ere caſtra ab Nymphæo Romanos) concione di-
niſſa, ad audiendas legationes civitatum Mace-
loniæ ſe contulit. venerant autem ad pecunias, pro
facultatibus quæque ſuis, & frumentum pollicen-
dum

dum ad bellum. Omnibus gratiæ actæ, remiſſum omnibus; ſatis regios apparatus ad ea dictum ſufficere: vehicula tantum imperata, ut tormenta, telorumque miſſilium ingentem vim præparatam, bellicumque aliud inſtrumentum veherent. Profectus inde, toto exercitu Eordeam petens, ad Begorritem quem vocant lacum, poſitis caſtris, poſtero die in Elimeam ad Haliacmona fluvium proceſſit. Deinde ſaltu anguſto ſuperatis montibus, quos Cambunios vocant, deſcendit ad (Tripolim vocant) Azorum, Pythium, & Dolichem incolentes. Hæc tria oppida pauliſper cunctata, quia obſides Lariſſæis dederant; victa tamen præſenti metu, in deditionem conceſſerunt. Benigne his appellatis, haud dubius Perræbos quoque idem facturos, urbem, nihil cunctatis qui incolebant, primo adventu recipit. Cyretias oppugnare conatus, primo etiam die acri concurſu ad portas armatorum eſt repulſus: poſtero die omnibus copiis adortus, in deditionem omnes ante noctem accepit.
54 Mylæ proximum oppidum, ita munitum, ut inexſuperabilis munimenti ſpes incolas ferociores faceret; non portas claudere regi ſatis habuerunt, ſed probris quoque in ipſum Macedonaſque procacibus jaculati ſunt. quæ res, quum infeſtiorem hoſtem ad oppugnandum feciſſet, ipſos deſperatione veniæ ad tuendos ſeſe acrius accendit. Itaque per triduum ingentibus utrimque animis & oppugnatæ ſunt, & defenſæ. Multitudo Macedonum ad ſubeundum invicem prælium haud difficulter ſuccedebat: oppidanos diem, noctem, eoſdem tuentes mœnia, non vulnera modo, ſed etiam vigiliæ & continens labor conficiebat. quarto die quum & ſcalæ undique ad muros erigerentur, & porta vi majore oppugnaretur; oppidani depulſi muris ad portam tuendam concurrunt, eruptionemque repentinam in hoſtes faciunt. quæ quum iræ magis inconſultæ, quam veræ fiduciæ virium eſſet, pauci & feſſi ab integris pulſi terga dederunt, fugienteſque per patentem portam hoſtes acceperunt. Ita capta urbs ac direpta eſt. libera quoque corpo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

corpora, quæ cædibus ſuperfuerunt, venundata. Diruto magna ex parte & incenſo oppido, profectus ad Phalannam caſtra movit: inde poſtera die Gyrtonem pervenit. Quo quum T. Minucium Rufum, & Hippiam, Theſſalorum prætores, cum præſidio intraſſe accepiſſet; ne tentata quidem oppugnatione prætergreſſus, Elatiam & Gonnum, perculſis inopinato adventu oppidanis, recepit. Vtraque oppida in faucibus ſunt, quæ Tempe adeunt; magis Connus. itaque & firmiore id præſidio tutum equitum peditumque, ad hoc, foſſa triplici ac vallo munitum, reliquit. Ipſe ad Sycurium progreſſus, opperiri ibi hoſtium adventum ſtatuit: ſimul & frumentari paſſim exercitum jubet in ſubjecto hoſtium agro. namque Sycurium eſt ſub radicibus Oſſæ montis. qua in meridiem vergit, ſubjectos habet Theſſaliæ campos: ab tergo Macedoniam atque Magneſiam. ad has opportunitates accedit ſumma ſalubritas & copia pluribus circumjectis fontibus
perennium aquarum. Conſul Romanus per eoſdem 55
dies Theſſaliam cum exercitu petens, iter expeditum primo per Epirum habuit: deinde, poſtquam in Athamaniam eſt trangreſſus, aſperi ac prope invii ſoli, cum ingenti difficultate parvis itineribus ægrè Gomphos pervenit. cui ſi vexatis hominibus equiſque tironem exercitum ducenti acie inſtructa & loco ſuo & tempore obſtitiſſet rex, ne Romani quidem abnuunt, magna ſua cum clade fuiſſe pugnaturos. Poſtquam Gomphos ſine certamine ventum eſt, præter gaudium periculoſi ſaltus ſuperati, contemptus quoque hoſtium, adeo ignorantium opportunitates ſuas, acceſſit. Sacrificio rite perfecto conſul, & frumento dato militibus, paucos ad requiem jumentorum hominumque moratus dies; quum audiret vagari Macedonas effuſos per Theſſaliam, vaſtarique ſociorum agros; ſatis jam refectum militem ad Lariſſam ducit. Inde quum tria millia ferme abeſſet à Tripoli (Sceam vocant) ſuper Peneum amnem poſuit caſtra. Per idem tempus Eumenes ad Chalcidem navibus acceſſit cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Attalo atque Athenæo fratribus; Philetæro fratre relicto Pergami ad tutelam regni. inde cum Attalo & quatuor millibus peditum, mille equitum ad conſulem venit. Chalcide relicta duo millia peditum, quibus Athenæus præpoſitus. Et alia eodem auxilia Romanis ex omnibus undique Græciæ populis convenerunt, quorum pleraque (adeo parva erant) in oblivionem adducta. Apolloniatæ trecentos equites, centum pedites miſerunt. Ætolorum alæ unius inſtar, quantum in tota gente equitum erat, venerant: & Theſſalorum omnis equitatus ſeparatus erat. non plus quam trecenti erant equites in caſtris Romanis. Achæi juventutis ſuæ, Cretico
56 maxime armatu, ad mille dederunt. Sub idem tempus & C. Lucretius prætor, qui navibus præerat ad Cephalleniam, M. Lucretio fratre cum claſſe ſuper Maleam Chalcidem juſſo petere, ipſe triremem conſcendit; ſinum Corinthium petens ad præoccupandas in Bœotia res: tardior ei navigatio propter infirmitatem corporis fuit. M. Lucretius Chalcidem adveniens, quum à P. Lentulo Haliartum oppugnari audiſſet, nuncium, prætoris verbis, qui abſcedere eum inde juberet, miſit. Bœotorum juventute, quæ pars cum Romanis ſtabat, eam rem aggreſſus legatus, à mœnibus abſceſſit. Hæc ſoluta obſidio locum alteri novæ obſidioni dedit. namque extemplo M. Lucretius cum exercitu navali decem millibus armatorum, ad hoc duobus millibus regiorum, qui ſub Athenæo erant, Haliartum circumſedit: parantibuſque jam oppugnare, ſupervenit à Creuſa prætor. Ad idem ferè tempus & ab ſociis naves Chalcidem convenerunt: duæ Punicæ quinqueremes, duæ ab Heraclea ex Ponto triremes, quatuor Chalcedone, totidem Samo, tum quinque Rhodiæ quadriremes. Prætor, quia nuſquam erat maritimum bellum, remiſit ſociis. & Q. Marcius Chalcidem navibus venit, Halope capta, Lariſſa quæ Cremaſte dicitur, oppugnata. Quum hic ſtatus in Bœotia eſſet, Perſeus quum ad Sycurium (ſicut ante dictum eſt) ſtativa haberet, fru-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

frumento undique circa ex agris convecto, ad vaſtandum agrum Pheræorum miſit: ratus ad juvandas ſociorum urbes longius ab caſtris abſtractos deprehendi Romanos poſſe. Quos quum eo tumultu nihil motos animadvertiſſet, prædam quidem, præterquam hominum, (pecora autem maxime omnis generis fuere) diviſit ad epulandum militibus. Sub 57
idem deinde tempus conſilium & conſul & rex habuerunt, unde bellum ordirentur. Regis creverunt animi vaſtatione conceſſa ſibi ab hoſte Pheræi agri. itaque, eundum inde ad caſtra, nec dandum ultra ſpatium cunctandi, cenſebat. Et Romani cenſebant, cunctationem ſuam infamem apud ſocios eſſe; maximopere indigne ferentes non latam Pheræis opem. Conſultantibus quid agerent (aderant autem Eumenes & Attalus in conſilio) trepidus nuncius affert, hoſtem magno agmine adeſſe. Conſilio dimiſſo, ſignum extemplo datur, ut arma capiant. Interim placet ex regiis auxiliis centum equites & parem numerum jaculatorum peditum exire. Perſeus hora ferme diei quarta, quum paulo plus mille paſſus abeſſet à caſtris Romanis, conſiſtere ſigna peditum juſſit. prægreſſus ipſe cum equitibus ac levi armatura, & Cotys cum eo duceſque aliorum auxiliorum præceſſerunt. Minus quingentos paſſus ab caſtris aberant, quum in conſpectu fuere hoſtium equites: duæ alæ erant magna ex parte Gallorum (Caſſignatus præerat) & levis armaturæ centum fere & quinquaginta, Myſi aut Cretenſes. Conſtitit rex; incertus quantum eſſet hoſtium. Duas inde ex agmine turmas Thracum, duas Macedonum, cum binis Cretenſium cohortibus & Thracum, miſit. Prælium, quum pares numero eſſent, neque ab hac aut illa parte nova auxilia ſubvenirent, incerta victoria finitum eſt. Eumenis fermè triginta interfecti: inter quos Caſſignatus dux Gallorum cecidit. & tunc quidem Perſeus ad Sycurium copias reduxit: poſtero die circa eandem horam in eundem locum rex copias admovit; plauſtris cum aqua ſequentibus. nam duodecim millium paſſuum via omnis

fine

ſine aqua & plurimi pulveris erat: affectoſque ſiti, ſi primo in conſpectu dimicaſſent, pugnaturos fuiſſe apparebat. Quum Romani quieſſent, ſtationibus etiam intra vallum reductis, regii quoque in caſtra redeunt. Hoc per aliquot dies fecerunt; ſperantes fore ut Romani equites abeuntium noviſſimum agmen aggrederentur. inde certamine orto, quum longius à caſtris eos elicuiſſent, facilè ubiubi eſſent, ſe, qui equitatu & levi armatura plus poſſent, con-
58 verſuros aciem. Poſtquam inceptum non ſuccedebat, caſtra propius hoſtem movit rex, & à quinque millibus paſſuum communit. inde luce prima in eodem quo ſolebat loco peditum acie inſtructa, equitatum omnem levemque armaturam ad caſtra hoſtium ducit. Viſus & plurium & propior ſolito pulvis, trepidationem in caſtris Romanis fecit. & primo vix creditum nuncianti eſt; quia prioribus continuis diebus, nunquam ante horam quartam hoſtis apparuerat. tum ſolis ortus erat. Deinde ut plurium clamore & curſu à portis dubitatio exempta eſt; tumultus ingens oboritur: tribuni præfectique, & centuriones, in prætorium: miles ad ſua quiſque tentoria diſcurrit. Minus quingentos paſſus à vallo inſtruxerat Perſeus ſuos, circa tumulum, quem Calicinum vocant. Lævo cornu Cotys rex præerat cum omnibus ſuæ gentis: equitum ordines levis armatura interpoſita diſtinguebat. In dextro cornu Macedones erant equites: intermixti turmis eorum Cretenſes. Huic armaturæ Milo Berœæus, equitibus & ſummæ partis ejus Meno Antigonenſis præerat. Proximi cornibus conſtiterant regii equites, &, mixtum genus, delecta plurium gentium auxilia: Patrocles Antigonenſis hic, & Pæoniæ præfectus Didas, erant præpoſiti. Medius omnium rex erat. circa eum agema quod vocant, equitumque ſacræ alæ. Ante ſe ſtatuit funditores jaculatoreſque: quadringentorum manus utraque numerum expleverat. Ionem Theſſalonicenſem & Timanora Dolopem iis præfecit. ſic regii conſtiterant. Conſul intra vallum peditum acie inſtructa, & ipſe equitatum

tum omnem cum levi armatura emiſit. pro vallo
inſtructi ſunt. Dextro cornu præpoſitus C. Licinius
Craſſus conſulis frater cum omni Italico equitatu,
velitibus intermixtis: ſiniſtro M. Valerius Læ-
vinus ſociorum ex Græcis populis equites habebat,
ejuſdem gentis levem armaturam. Mediam autem
aciem cum delectis equitibus extraordinariis tene-
bat Q. Mucius. ducenti equites Galli ante ſigna
horum inſtructi, & de auxiliis Eumenis Cyrtiorum
gentis trecenti. Theſſali quadringenti equites parvo
intervallo ſuper lævum cornu locati. Eumenes rex
Attaluſque cum omni manu ſua ab tergo inter po-
ſtremam aciem ac vallum ſteterunt. In hunc mo- 59
dum maximè inſtructæ acies, par fermè utrimque
numerus equitum ac levis armaturæ concurrunt;
à funditoribus jaculatoribuſque, qui præceſſerunt
prælio orto. Primi omnium Thraces, haud ſecus
quam diu clauſtris retentæ feræ, concitati cum in-
genti clamore in dextrum cornu Italicos equites in-
currerunt: ut uſu belli & ingenio impavida gens
turbaretur. gladiis haſtas petere pedites, nunc ſuc-
cidere crura equis, nunc ilia ſuffodere. Perſeus in
mediam invectus aciem, Græcos primo impetu
evertit: quibus quum gravius ab tergo inſtaret ho-
ſtis, Theſſalorum equitatus, qui à lævo cornu brevi
ſpacio disjunctus in ſubſidiis fuerat, extra concur-
ſum primo ſpectator certaminis, deinde inclinata
re, maximo uſui fuit. Cedentes enim ſenſim inte-
gris ordinibus, poſtquam ſe Eumenis auxiliis adjun-
xerunt; & cum eo tutum inter ordines ſuos rece-
ptum ſociis fuga diſſipatis dabant; &, quum minus
conferti hoſtes inſtarent, progredi etiam auſi multos
fugientium obvios exceperunt. Nec regii ſparſi jam
ipſi paſſim ſequendo, cum ordinatis & certo ince-
dentibus gradu, manus conſerere audebant. Quum
victor equeſtri prælio rex parvo momento ſi adju-
viſſet, debellatum eſſet; opportunè adhortanti ſu-
pervenit phalanx, quam ſua ſponte, ne audaci cœpto
deeſſent, Hippias & Leonatus raptim adduxerant,
poſtquam proſpere pugnaſſe equitem acceperunt.
Flu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Fluctuante rege inter ſpem metumque tantæ rei conandæ, Cretenſis Evander, quo miniſtro Delphis ad inſidias Eumenis regis uſus erat, poſtquam agmen impeditum venientium ſub ſignis vidit, ad regem accurrit, & monere inſtitit, *Ne elatus felicitate ſummam rerum temere in non neceſſariam aleam daret. Si contentus bene re geſta quieſſet eo die, vel pacis honeſtæ conditionem habiturum, vel plurimos belli ſocios, qui fortunam ſequerentur, ſi bellare mallet.* In hoc conſilium pronior erat animus regis. Itaque collaudato Evandro, ſigna referri, peditumque agmen redire in caſtra jubet: equitibus receptui

60 canere. Cecidere eo die ab Romanis ducenti equites, duo millia haud minus peditum: capti fermè ducenti equites. ex regiis autem viginti equites, quadraginta pedites interfecti. Poſtquam rediere in caſtra victores, omnes quidem læti, ante alios Thracum inſolens lætitia eminebat: cum cantu enim ſuperfixa capita hoſtium portantes redierunt. Apud Romanos non mœſtitia tantum ex male geſta re, ſed pavor etiam erat, ne extemplo caſtra hoſtis aggrederetur. Eumenes ſuadere, ut trans Peneum transferret caſtra: ut pro munimento amnem haberet, dum perculſi milites animos colligerent. Conſul moveri flagitio timoris fatendi: victus tamen ratione, ſilentio noctis tranſductis copiis, caſtra in ulteriore ripa communit. Rex poſtero die ad laceſſendos prælio hoſtes progreſſus, poſtquam trans amnem in tuto poſita caſtra animadvertit; fatebatur quidem peccatum, quod pridie non inſtitiſſet victis: ſed aliquanto majorem culpam eſſe, quod nocte foret ceſſatum. nam ut neminem alium ſuorum moveret, levi armatura immiſſa, trepidantium in tranſitu fluminis hoſtium deleri magna ex parte copias potuiſſe. Romanis quidem præſens pavor demptus erat; in tuto caſtra habentibus: damnum inter cætera præcipuè famæ movebat. & in conſilio apud conſulem pro ſe quiſque in Ætolos conferebant cauſſam; ab iis fugæ terroriſque principium ortum. ſecutos pavorem Ætolorum & cæteros ſocios Græ-

corum

corum populorum. Quinque principes Ætolorum primi terga vertentes conſpecti dicebantur. Theſſali 61 pro concione laudati, ducesque eorum etiam virtutis cauſſa donati. Ad regem ſpolia cæſorum hoſtium referebantur. dona ex his aliis arma inſignia, aliis equos, quibuſdam captivos dono dabat: ſcuta erant ſupra mille quingena; loricæ thoraceſque mille amplius ſummam explebant: gallearum gladiorumque & miſſilium omnis generis major aliquanto numerus. Hæc per ſe ampla, pleraque multiplicata verbis regis, quæ ad concionem vocato exercitu habuit. *Præjudicatum eventum belli habetis. Meliorem partem hoſtium, equitatum Romanum, quo invictos ſe eſſe gloriabantur, fudiſtis. Equites enim illis principes juventutis, equites ſeminarium ſenatus: inde lectos in Patrum numerum conſules, inde imperatores creant. horum ſpolia paulo ante diviſimus inter vos. Nec minorem de legionibus peditum victoriam habetis. quæ nocturna fuga vobis ſubtractæ, naufragorum trepidatione paſſim natantium flumen compleverunt. Sed facilius nobis ſequentibus victos Peneum ſuperare erit, quam illis trepidantibus fuit, tranſgreſſique extemplo caſtra oppugnabimus; quæ hodie cepiſſemus, ni fugiſſent. Aut ſi acie decernere volent, eundem pugnæ pedeſtris eventum exſpectate, qui equitum in certamine fuerit.* Et qui vicerant alacres, ſpolia cæſorum hoſtium humeris gerentes ante ora ſua, audivere; ex eo quod acciderat ſpem futuri præcipientes: & pedites aliena gloria accenſi, præcipuè qui Macedonum phalangis erant, ſibi quoque & navandæ regi operæ, & ſimilem gloriam ex hoſte pariendi, occaſionem optabant. Concione dimiſſa, poſtero die profectus inde ad Mopſeum poſuit caſtra. tumulus hic inter Tempe & Lariſſam medius eſt. Romani non abſcedentes ab ripa 62 Penei tranſtulerunt in locum tutiorem caſtra. Eo Miſagenes Numida venit cum mille equitibus; pari peditum numero; ad hoc Elephantis duobus & viginti. Per eos dies conſilium habenti regi de ſumma, quum jam conſediſſet ferocia ab re bene geſta; auſi

auſi ſunt quidam amicorum conſilium dare, ut ſecunda fortuna in conditione honeſtæ pacis uteretur, potius quam ſpe vana evectus in caſum irrevocabilem ſe daret. *Modum imponere ſecundis rebus, nec nimis credere ſerenitati præſentis fortunæ; prudentis hominis & merito felicis eſſe. Mitteret ad conſulem, qui fœdus in eaſdem leges renovarent, quibus Philippus pater ejus pacem à T. Quintio victore accepiſſet. Neque finiri bellum magnificentius, quam à tam memorabili pugna: neque ſpem firmiorem pacis perpetuæ dari, quam quæ perculſos adverſo prælio Romanos molliores factura ſit ad paciſcendum. Quod ſi Romani tum quoque inſita pertinacia æqua aſpernarentur; Deos hominesque, & moderationis Perſei, & illorum pervicacis ſuperbiæ, futuros teſtes.* Numquam ab talibus conſiliis abhorrebat regis animus. itaque plurium aſſenſu comprobata eſt ſententia. Legati ad conſulem miſſi, adhibito frequenti conſilio auditi ſunt. *Pacem petere, vectigal, quantum Philippus pactus eſſet, daturum Perſea Romanis pollicentes. urbibus, agris lociſque, quibus Philippus ceſſiſſet, ceſſurum Perſeum.* hæc legati. Summotis his, quum conſultarent; Romana conſtantia vicit in conſilio. Ita tum mos erat, in adverſis vultum ſecundæ fortunæ gerere; moderari animos in ſecundis. Reſponderi placuit, *Ita pacem dari, ſi de ſumma rerum liberum ſenatui permittat rex, de ſe deque univerſa Macedonia ſtatuendi jus.* Hæc quum renunciaſſent legati, miraculo ignaris moris pertinacia Romanorum eſſe: & plerique vetare amplius mentionem pacis facere. ultro mox quæſituros quod oblatum faſtidiant. Perſeus hanc ipſam ſuperbiam, quippe ex fiducia virium eſſe, timere: & ſummam pecuniæ augens, ſi precio pacem emere poſſet, non deſtitit animum conſulis tentare. Poſtquam nihil ex eo, quod primo reſponderat, mutabat; deſperata pace ad Sycurium, unde profectus
63 erat, rediit; belli caſum de integro tentaturus. Fama equeſtris pugnæ vulgata per Græciam, nudavit voluntates hominum. non enim ſolum qui par-

tis

ſs Macedonum erant, ſed plerique, ingentibus Ro-
manorum obligati beneficiis, quidam vim ſuper-
iamque experti, læti eam famam accepere: non ob
iam cauſam quam pravo ſtudio, quo etiam in
rtaminibus ludicris vulgus utitur; deteriori atque
firmiori favendo. Eodem tempore in Bœotia ſum-
a vi Haliartum Lucretius prætor oppugnarat: &
amquam nec habebant externa auxilia obſeſſi,
æter Coronæorum juniores, qui prima obſidione
œnia intraverant, neque ſperabant; tamen ipſi
nimis magis quam viribus reſiſtebant. nam & eru-
iones in opera crebro faciebant: & arietem ad-
otum, libramento plumbi gravatum, ad terram
gebant: &, ſi qua declinarent qui agebant ictum,
o diruto muro novum tumultuario opere, raptim
ipſa ſtrage congeſtis ſaxis, extruebant. Quum
peribus oppugnatio lentior eſſet, ſcalas per mani-
ılos dividi prætor juſſit, ut corona undique mœnia
greſſurus: eo magis ſuffecturam ad id multitudi-
em ratus, quod, qua parte palus urbem cingit, nec
tinebat oppugnari, nec poterat. Ipſe ab ea parte,
a duæ turres, quodque inter eas muri prorutum
erat, duo millia militum delectorum admovit;
eodem tempore, quo ipſe tranſcendere ruinas co-
aretur, concurſu adverſus ſe oppidanorum facto,
alis vacua defenſoribus mœnia capi parte aliqua
oſſent. Haud ſegniter oppidani vim ejus arcere pa-
ant. nam ſuper ſtratum ruinis locum, faſcibus ari-
s ſarmentorum injectis, ſtantes cum ardentibus
cibus accenſuros ea ſe ſæpe minabantur, ut incen-
o interſepti ab hoſte, ſpatium ad objiciendum in-
riorem murum haberent. Quod inceptum eo-
m fors impediit: nam tantus repentè effuſus eſt
nber, ut nec accendi facile pateretur, & extingue-
t accenſa. Itaque & tranſitus per diſtracta fuman-
a virgulta patuit; & in unius loci præſidium omni-
s verſis, mœnia quoque pluribus ſimul partibus
alis capiuntur. In primo tumultu captæ urbis
niores impuberesque, quos caſus obvios obtulit,
ſſim cæſi: armati in arcem confugerunt. & po-
ſtero

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ſtero die, quum ſpei nihil ſupereſſet, deditione facta, ſub corona venierunt. Fuerunt autem duo millia fermè & quingenti: ornamenta urbis, ſtatuæ & tabulæ pictæ, & quicquid precioſæ prædæ fuit, ad naves delatum: urbs diruta à fundamentis. Inde Thebas ductus exercitus: quibus ſine certamine receptis, urbem tradidit exulibus, & qui Romanorum partis erant: adverſæ factionis hominum, fautorumque regis ac Macedonum, familias ſub corona vendidit. his geſtis in Bœotia, ad mare ac naves
64 rediit. Quum hæc in Bœotia gererentur, Perſeus ad Sycurium ſtativa dierum aliquot habuit. Vbi quum audiſſet, raptim Romanos circa ex agris demeſſum frumentum convehere, deinde ante ſua quemque tentoria ſpicas falcibus deſecantem, quo purius frumentum tereret, ingentes acervos per tota caſtra ſtramentorum feciſſe: ratus incendio opportuna eſſe, faces, tædamque, & malleolos ſtuppæ illitos pice parari jubet: atque ita media nocte profectus, ut prima luce aggreſſus falleret. Nequicquam. primæ ſtationes oppreſſæ, tumultu ac terrore ſuo cæteros exciverunt: ſignumque datum eſt arma extemplo capiendi: ſimulque in vallo, ad portas, miles inſtructus erat, & intentus propugnationi caſtrorum. Perſeus & extemplo circumegit aciem, & prima impedimenta ire, deinde peditum ſigna ferri juſſit. ipſe cum equitatu & levi armatura ſubſtitit ad agmen cogendum; ratus, id quod accidit, inſecuturos ad extrema ab tergo carpenda hoſtes. Breve certamen levis armaturæ maximè cum procurſatoribus fuit. equites peditesque ſine tumultu in caſtra redierunt. Demeſſis circa ſegetibus, Romani ad Crannonium intactum agrum caſtra movent. Ibi quum ſecuri, & propter caſtrorum longinquitatem, & viæ inopis aquarum difficultatem, quæ inter Sycurium & Crannona eſt, ſtativa haberent, repente prima luce in imminentibus tumulis equitatus regius cum levi armatura viſus ingentem tumultum fecit. Pridie per meridiem profecti ab Sycurio erant: peditum agmen ſub lu-

cem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

cem reliquerant in proxima planicie. Stetit pauliſper in tumulis, elici poſſe ratus ad equeſtre certamen Romanos: qui poſtquam nihil movebant, equitem mittit, qui pedites referre ad Sycurium ſigna juberet; ipſe mox inſecutus. Romani equites modico intervallo ſequentes, ſicubi ſparſos ac diſſipatos invadere poſſent; poſtquam confertos abire, ſigna atque ordines ſervantes, viderunt, & ipſi in caſtra redeunt. Inde offenſus longinquitate itineris 65
rex, ad Mopſelum caſtra movit, & Romani demeſſis Crannonis ſegetibus, in Phalannæum agrum tranſeunt. Ibi quum ex transfuga cognoſſet rex, ſine ullo armato præſidio paſſim vagantes per agros Romanos metere; cum mille equitibus, duobus millibus Thracum & Cretenſium profectus, quum quantum accelerare poterat effuſo agmine iſſent, improviſo aggreſſus eſt Romanos. juncta vehicula, pleraque onuſta, mille admodum capiuntur: ſexcenti fermè homines. Prædam cuſtodiendam ducendamque in caſtra trecentis Cretenſium dedit. ipſe revocato ab effuſa cæde equite, & reliquis peditum, ducit ad proximum præſidium; ratus haud magno certamine opprimi poſſe. L. Pompejus tribunus militum præerat, qui perculſos milites repentino hoſtium adventu in propinquum tumulum recepit; loci ſe præſidio, quia numero & viribus impar erat, defenſurus. Ibi quum in orbem milites coëgiſſet, ut denſatis ſcutis ab jactu ſagittarum & jaculorum ſeſe tuerentur; Perſeus circumdato armatis tumulo, alios aſcenſum undique tentare jubet, & cominus prælium conſerere, alios eminus tela ingerere. Anceps Romanos terror circumſtabat: nam neque conferti pugnare, propter eos qui aſcendere in tumulum conabantur, poterant: & ubi ordines procurſando ſolviſſent, patebant jaculis ſagittiſve. Maxime ceſtrophendonis vulnerabantur. hoc illo bello novum genus teli inventum eſt. Bipalme ſpiculum haſtili ſemicubitali infixum erat, craſſitudine digiti: huic ad libramen pinnæ tres, velut ſagittis ſolent, circumdabantur: funda

media,

media, duo funaſia imparia habebant. cum majori ſinu libratum funditor habena rotaret, excuſſum velut glans emicabat. Quum, & hoc & alio omni genere telorum, pars vulnerata militum eſſet, nec facilè jam arma feſſi ſuſtinerent, inſtare rex ut dederent ſe, fidem dare, præmia interdum polliceri: nec cujuſquam ad deditionem flectebatur animus; quum ex inſperato jam obſtinatis mori ſpes affulſit. Nam quum ex frumentatoribus refugientes quidam in caſtra, nunciaſſent conſuli circumſideri præſidium; motus periculo tot civium (nam octoginti fermè, & omnes Romani erant) cum equitatu ac levi armatura (acceſſerant nova auxilia Numidæ pedites equiteſque & elephanti) caſtris egreditur: & tribunis militum imperat, ut legionum ſigna ſequantur. Ipſe velitibus ad firmanda levium armorum auxilia adjectis ad tumulum præcedit. conſulis latera tegunt, Eumenes, Attalus, & Miſagenes,
66 regulus Numidarum. Quum in conſpectu prima ſigna ſuorum circumſeſſis fuerunt, Romanis quidem ab ultima deſperatione recreatus eſt animus: Perſeus, cui primum omnium fuerat, ut contentus fortuito ſucceſſu, captis aliquot frumentatoribus occiſiſque, non tereret tempus in obſidione præſidii; ſecundum, ea quoque tentata utcumque, quum ſciret nihil roboris ſecum eſſe, dum liceret intacto, abire; & ipſe hoſtium adventum elatus ſucceſſu manſit, &, qui phalangem accerſerent, propere miſit. qua & ſerius quam res poſtulabat & raptim acta, turbati curſu adverſus inſtructos & præparatos erant adventuri. Conſul ante veniens, extemplo prælium conſeruit. Primò reſiſtere Macedones: deinde, ut nulla re pares erant, amiſſis trecenis peditibus, viginti quatuor primoribus equitum ex ala quam Sacram vocant, inter quos Antimachus etiam præfectus alæ cecidit, abire conantur. Cæterum iter prope ipſo prælio tumultuoſius fuit: Phalanx abs trepido nuncio accita quum raptim duceretur, primo in anguſtiis captivorum agmini oblata vehiculiſque frumento onuſtis: iis cæſis ingens ibi vexatio

tio partis utriuſque fuit; nullo exſpectante utcumque explicaretur agmen; ſed armatis detrudentibus per præceps impedimenta (neque enim aliter via aperiri poterat) jumentis, quum ſtimularentur, in turba ſævientibus. Vix ab incondito agmine captivorum expedierant ſeſe, quum regio agmini perculſiſque equitibus occurrunt. Ibi verò clamor jubentium referre ſigna, ruinæ quoque prope ſimilem trepidationem fecit: ut, ſi hoſtes introire anguſtias auſi longius inſecuti eſſent, magna clades accipi potuerit. Conſul recepto ex tumulo præſidio, contentus modico ſucceſſu, in caſtra copias reduxit. Sunt, qui eo die magno prælio pugnatum auctores ſint. octo millia hoſtium cæſa; in his Sopatrum & Antipatrum regios duces: vivos captos circiter duo millia octingentos: ſigna militaria capta viginti ſeptem. Nec incruentam victoriam fuiſſe: ſupra quatuor millia & trecentos de exercitu conſulis cecidiſſe: ſigna ſiniſtræ alæ quinque amiſſa. Hic dies & 67
Romanis refecit animos, & Perſea perculit: ut dies paucos ad Mopſelum moratus, ſepulturæ maxime militum amiſſorum cura, præſidio ſatis valido ad Gonnum relicto, in Macedoniam reciperet copias. Timotheum quendam ex regiis præfectis cum modica manu relinquit ad Philam; juſſum Magnetas & propinquos tentare. Quum Pellam veniſſet exercitu in hiberna dimiſſo, ipſe cum Cotye Theſſalonicam eſt profectus. Eo fama affertur, *Atleſbim regulum Thracum, & Corragum Eumenis præfectum, in Cotyis fines impetum feciſſe: & regionem Marenen (quam vocant) cepiſſe.* Itaque dimittendum Cotyn ad ſua tuenda ratus, magnis proficiſcentem donis proſequitur. ducenta talenta, ſemeſtre ſtipendium, equitatui numerat, quum primò annuum dare conſtituiſſet. Conſul, poſtquam profectum Perſea audivit, ad Gonnum caſtra movet, ſi potiri oppido poſſet. Ante ipſa Tempe in faucibus ſitum, Macedoniæ clauſtra tutiſſima præbet, & in Theſſaliam opportunum Macedonibus decurſum. Quum & loco & præſidio valido inexpugnabilis res

eſſet, abſtitit incepto. In Perræbiam flexis itineribus, Mallœa primo impetu capta ac direpta, Tripoli, aliaque Perræbia recepta, Lariſſam rediit. inde Eumene atque Attalo domum remiſſis, Miſagenem Numidaſque in hiberna in proximis Theſſaliæ urbibus diſtribuit. & partem exercitus ita per totam Theſſaliam diviſit, ut & hiberna commoda omnes haberent, & præſidio urbibus eſſent. Q. Mucium legatum cum duobus millibus ad obtinendam Ambraciam miſit. Græcarum civitatum ſocios omnes præter Achæos dimiſit. cum exercitus parte profectus in Achaiam Phthiotim; Pteleum deſertum fuga oppidanorum diruit à fundamentis. Antrona voluntate colentium recepit. Ad Lariſſam deinde exercitum admovit. urbs deſerta erat, in arcem omnis multitudo conceſſerat: eam oppugnare aggreditur. Primi omnium Macedones, regium præſidium, metu exceſſerant. à quibus relicti oppidani, in deditionem extemplo veniunt. Dubitari inde, utrum Demetrias prius aggredienda foret, an in Bœotia adipiſcendæ res. Thebani, vexantibus eos Coronæis, in Bœotiam accerſebant. ad horum preces, quia hibernis aptior regio quam Magneſia erat, in Bœotiam duxit.

EPITOME

LIBRI XLIII.

PRætores nonnulli, eo quod avare & crudeliter provincias adminiſtraſſent, damnati ſunt. P. Licinius Craſſus proconſul complures in Græcia urbes expugnavit, & crudeliter diripuit. ob id captivi, qui ab eo ſub corona venierant, ex ſenatusconſulto poſtea reſtituti ſunt. Item à præfectis claſſium Romanorum multa impotenter in ſocios facta. Res præterea à Perſeo rege in Thracia proſperè geſtas continet: victis Dardanis, & Illyrico, cujus rex erat Gentius. Motus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

tus, qui in Pæonia ab Elonico factus erat, ipſo interempto conſedit. M. Æmilius Lepidus a cenſoribus princeps in ſenatu lectus.

EADEM æſtate, qua in Theſſalia equeſtri pugna vicere Romani, legatus, in Illyricum à conſule miſſus, opulenta duo oppida vi atque armis coëgit in deditionem; omniaque iis ſua conceſſit, ut opinione clementiæ eos, qui Carnuntem munitam urbem incolebant, alliceret. poſtquam nec, ut dederent ſe, compellere, neque capere obſidendo poterat; ne duabus oppugnationibus nequicquam fatigatus miles eſſet, quas prius intactas urbes reliquerat, diripuit. Alter conſul C. Caſſius, nec in Gallia, quam ſortitus erat, memorabile quicquam geſſit: & per Illyricum ducere legiones in Macedoniam vano incepto eſt conatus. Ingreſſum hoc iter conſulem, ſenatus ex Aquileienſium legatis cognovit: qui querentes coloniam ſuam novam & infirmam, nec dum ſatis munitam, inter infeſtas nationes Iſtrorum & Illyriorum eſſe, quum peterent ut ſenatus curæ haberet, quomodo ea colonia muniretur; interrogati, vellentne eam rem C. Caſſio conſuli mandari: reſponderunt, Caſſium Aquileiam indicto exercitu profectum per Illyricum in Macedoniam eſſe. Ea res primo incredibilis viſa. & pro ſe quiſque credere, Carnis forſitan aut Iſtris bellum illatum. Tum Aquileienſes, nihil ſe ultra ſcire, nec audere affirmare, quam triginta dierum frumentum militi datum. & duces, qui ex Italia itinera in Macedoniam noſſent, conquiſitos, abductoſque. Enimvero ſenatus indignari, tantum conſulem auſum, ut ſuam provinciam relinqueret, in alienam tranſiret: exercitum novo periculoſo itinere inter exteras gentes duceret, viam tot nationibus in Italiam aperiret. Decernunt frequentes, ut C. Sulpicius prætor tres ex ſenatu nominet legatos, qui eo die proficiſcantur ex urbe: &, quantum accelerare poſſent, Caſſium conſulem ubicumque ſit perſequantur.

quantur. nuncient, ne bellum cum ulla gente moveat, niſi cum qua ſenatus gerendum cenſuerat. Legati ii profecti, M. Cornelius Cethegus, M. Fulvius, P. Marcius Rex. Metus de conſule atque exercitu, diſtulit eo tempore muniendæ Aquileiæ curam.
2 Hiſpaniæ deinde utriuſque legati aliquot populorum in ſenatum introducti. Ii de magiſtratuum Romanorum avaritia ſuperbiaque conqueſti, nixi genibus ab ſenatu petierunt, ne ſe ſocios fœdius ſpoliari vexarique, quam hoſtes, patiantur. Quum & alia indigna quererentur, manifeſtum autem eſſet pecunias captas; L. Canuleio prætori, qui Hiſpaniam ſortitus erat, negotium datum eſt, ut in ſingulos, à quibus Hiſpani pecunias peterent, quinos recuperatores ex ordine ſenatorio daret, patronoſque quos vellent ſumendi poteſtatem faceret. Vocatis in curiam legatis recitatum eſt ſenatuſconſultum, juſſique nominare patronos: quatuor nominaverunt, M. Porcium Catonem, P. Cornelium Cn. F. Scipionem, L. Æmilium L. F. Paullum, C. Sulpicium Gallum, Cum M. Titinio primum, qui prætor A. Manlio, M. Junio conſulibus in citeriore Hiſpania fuerat, recuperatores ſumpſerunt. Bis ampliatus, tertio abſolutus eſt reus. Diſſenſio inter duarum provinciarum legatos eſt orta: citerioris Hiſpaniæ populi M. Catonem & Scipionem; ulterioris L. Paullum & Gallum Sulpicium patronos ſumpſerunt. Ad recuperatores adducti à citerioribus populis P. Furius Philus: ab ulterioribus M. Matienus. Ille Sp. Poſtumio, Q. Mucio conſulibus triennio ante, hic biennio prius, L. Poſtumio, M. Popillio, conſulibus, prætor fuerat. Graviſſimis criminibus accuſati ambo ampliatique: quum dicenda de integro cauſſa eſſet, excuſati exilii cauſſa ſolum vertiſſe. Furius Præneſte, Matienus Tibur exulatum abierunt. Fama erat, prohiberi à patronis nobiles ac potentes compellare: auxitque eam ſuſpicionem Canuleius prætor, quod omiſſa ea re delectum habere inſtituit. dein repentè in provinciam abiit, ne plures ab Hiſpanis vexarentur. Ita prætcritis ſilentio obliteratis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

teratis , in futurum conſultum ab ſenatu Hiſpanis , quod impetrarunt , ne frumenti æſtimationem magiſtratus Romanus haberet : néve cogeret viceſimas vendere Hiſpanos, quanti ipſe vellet: & ne præfecti in oppida ſua ad pecunias cogendas imponerentur. 3
Et alia novi generis hominum ex Hiſpania legatio venit. ex militibus Romanis, & ex Hiſpanis mulieribus, cum quibus connubium non eſſet, natos ſe memorantes, ſupra quatuor millia hominum, orabant, ut ſibi oppidum, in quo habitarent, daretur. Senatus decrevit, uti nomina ſua apud L. Canuleium profiterentur : eorumque ſi quos manumiſiſſet, eos Carteiam ad Oceanum deduci placere. Qui Carteienſium domi manere vellent, poteſtatem fore, uti numero colonorum eſſent , agro aſſignato. Latinam eam coloniam fuiſſe, libertinorumque appellari. Eodem tempore ex Africa & Guluſſa Maſiniſſæ regis filius, legatus patris, & Carthaginienſes venerunt. Guluſſa prior in ſenatum introductus, & quæ miſſa erant ad bellum Macedonicum à patre ſuo expoſuit: &, ſi qua præterea vellent imperare, præſtaturum merito populi Romani eſt pollicitus: & monuit Patres Conſcriptos , ut à fraude Carthaginienſium caverent. claſſis eos magnæ parandæ conſilium cepiſſe ; ſpecie pro Romanis, & adverſus Macedonas: ubi ea parata inſtructaque eſſet , ipſorum fore poteſtatis quem hoſtem aut ſocium habeant.

* * *

tantum pavorem ingreſſi caſtra oſtentantes capita 4
fecerunt , ut, ſi admotus extemplo exercitus foret , capi caſtra potuerint. Tum quoque fuga ingens facta eſt : & erant qui legatos mittendos , ad pacem precibus petendam , cenſerent : civitateſque complures eo nuncio audito , in deditionem venerunt. quibus purgantibus ſeſe , culpamque in duorum amentiam conferentibus , qui ſe ultro ad pœnam ipſi obtuliſſent , quum veniam dediſſet prætor ; profectus extemplo ad alias civitates , omnibus imperata facientibus, quieto exercitu pacatum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

agrum, qui paulò ante ingenti tumultu arſerat, peragravit. Hæc lenitas prætoris, qua ſine ſanguine ferociſſimam gentem domuerat, eo gratior plebi Patribuſque fuit, quo crudelius avariuſque in Græcia bellatum, & ab conſule Licinio & ab Lucretio prætore, erat. Lucretium tribuni plebis abſentem concionibus aſſiduis lacerabant; quum reipublicæ cauſſa abeſſe excuſaretur: ſed tum adeo vicina etiam inexplorata erant, ut is eo tempore in agro ſuo Antiati eſſet, aquamque ex manubiis Antium ex flumine Loracinæ duceret. Id opus centum triginta millibus æris locaſſe dicitur. tabulis quoque pictis ex præda fanum Æſculapii exornavit. Invidiam infamiamque ab Lucretio averterunt in Hortenſium ſucceſſorem ejus Abderitæ legati, flentes ante curiam, querenteſque *Oppidum ſuum ab Hortenſio expugnatum ac direptum eſſe. Cauſſam excidii fuiſſe urbi, quod quum centum millia denariûm, & tritici quinquaginta millia modiûm imperaret; ſpatium petierunt, quo de ea re & ad Hoſtilium conſulem, & Romam mitterent legatos. Vix dum ad conſulem ſe perveniſſe, & audiſſe oppidum expugnatum, principes ſecuri percuſſos, ſub corona cæteros veniſſe.* Indigna ſenatui viſa: decreveruntque eadem de Abderitis, quæ de Coronæis decreverant priore anno: eademque pro concione edicere Q. Mænium prætorem juſſerunt. Et legati duo, C. Sempronius Blæſus, Sext. Julius Cæſar, ad reſtituendos in libertatem Abderitas miſſi. Iiſdem mandatum, ut & Hoſtilio conſuli & Hortenſio prætori nunciarent, Senatum, Abderitis injuſtum bellum illatum, conquirique omnes qui in ſervitute ſint, & reſtitui in

5 libertatem, æquum cenſere. Eodem tempore de C. Caſſio, qui conſul priore anno fuerat, tum tribunus militum in Macedonia cum A. Hoſtilio erat, querelæ ad ſenatum delatæ ſunt: & legati regis Gallorum Cincibili venerunt. Frater ejus verba in ſenatu fecit, queſtus, Alpinorum populorum agros ſociorum ſuorum depopulatum C. Caſſium eſſe: & inde multa millia hominum in ſervitutem abripuiſſe.

puiſſe. Sub id tempus Carnorum Iſtrorumque & Japidum legati venerunt: *Duces ſibi ab conſule Caſſio primum imperatos, qui in Macedoniam ducenti exercitum iter monſtrarent: pacatum ab ſe tamquam ad alıud bellum gerendum abiſſe: inde ex medio regreſſum itinere, hoſtiliter peragraſſe fines ſuos: paſſim rapinaſque & incendia facta: nec ſe ad id locorum ſcire, propter quam cauſſam conſuli pro hoſtibus fuerint.* Et regulo Gallorum abſenti, & his populis reſponſum eſt, *Senatum ea, quæ facta querantur, neque ſciſſe futura, neque, ſi ſint facta, probare. Sed indicta cauſſa damnari abſentem conſularem virum, injurium eſſe, quum is reipublicæ cauſſa abſit. Ubi ex Macedonia rediſſet C. Caßius; tum, ſi coram eum arguere vellent, cognita re ſenatum daturum operam uti ſatisfiat.* Nec reſponderi tantum iis gentibus, ſed legatos mitti, duos ad regulum trans Alpes, tres circa eos populos placuit, qui indicarent quæ Patrum ſententia eſſet. Munera mitti legatis ex binis millibus æris cenſuerunt. duobus fratribus regulis hæc præcipua, torques duo ex quinque pondo auri facti, & vaſa argentea quinque ex viginti pondo, & duo equi phalerati cum agaſonibus, & equeſtria arma ac ſagula: & comitibus eorum veſtimenta liberis ſerviſque. Hæc miſſa: illa petentibus data, ut denorum equorum iis commercium eſſet, educendique ex Italia poteſtas fieret. legati cum Gallis miſſi trans Alpes, C. Lælius, M. Æmilius Lepidus: ad cæteros populos C. Sicinius, P. Cornelius Blaſio, T. Memmius. Multarum ſimul Græciæ Aſiæque 6
civitatum legati Romam convenerunt. Primi Athenienſes introducti: *ii ſe quod navium habuerint militumq; P. Licinio conſuli & C. Lucretio prætori miſiſſe expoſuerunt, quibus eos non uſos, frumenti ſibi centum millia imperaſſe: quod quamquam ſterilem terram arent, ipſoſque etiam agreſtes peregrino frumento alerent, tamen, ne deeſſent officio, confeciſſe: & alia, quæ imperarentur, præſtare paratos eſſe.* Mileſii nihil præſtitiſſe memorantes, ſi quid imperare ad bellum ſenatus vellet, præſtare ſe paratos eſſe, pol-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

liciti ſunt. Alabandenſes templum Vrbis Romæ ſe feciſſe commemoraverunt, ludoſque anniverſarios ei Divæ inſtituiſſe: & coronam auream quinquaginta pondo, quam in Capitolio ponerent, donum Jovi optimo maximo attuliſſe, & ſcuta equeſtria trecenta, ea cui juſſiſſent, tradituros. Donum ut in Capitolio ponere, & ſacrificare liceret, petebant. Hoc Lampſaceni octoginta pondo coronam afferentes petebant, commemorantes, *Diſceßiſſe ſe à Perſeo, poſtquam Romanus exercitus in Macedoniam veniſſet, quum ſub ditione Perſei & ante Philippi fuiſſent. Pro eo, & quod imperatoribus Romanis omnia præſtitiſſent, id ſe tantum orare, ut in amicitiam populi Romani reciperentur: & ſi pax cum Perſeo fieret, exciperentur, ne in regiam poteſtatem reciperentur.* Cæteris legatis comiter reſponſum, Lampſacenos in ſociorum formulam referre Q. Mænius prætor juſſus. munera omnibus in ſingulos binum millium æris data. Alabandenſes ſcuta reportare ad A. Hoſtilium conſulem in Macedoniam juſſi. Et ex Africa legati ſimul Carthaginienſium, tritici decies centum millia & hordei quingenta, indicantes ſe ad mare devecta habere, ut, quo ſenatus cenſuiſſet, deportarent. *Id munus officiumque ſuum ſcire minus eſſe, quam pro meritis populi Romani & voluntate ſua: ſed ſæpe alias bonis in rebus utriuſque populi ſe gratorum fideliumque ſociûm muneribus functos eſſe.* Item Maſiniſſæ legati, tritici eandem ſummam polliciti, & mille & ducentos equites, duodecim elephantos. & ſi quid aliud opus eſſet, ut imperaret ſenatus: æque propenſo animo, ac quæ ipſe ultro pollicitus ſit, præſtaturum eſſe. Gratiæ & Carthaginienſibus & regi actæ; rogatique, ut ea quæ pollicerentur, ad Hoſtilium conſulem in Macedoniam deportarent. Legatis in ſingulos binûm milliũ
7 æris munera miſſa. Cretenſium legatis, commemorantibus, ſe, quantum ſibi imperatum à P. Licinio conſule eſſet ſagittariorum, in Macedoniam miſiſſe; quum interrogati non infitiarentur, *Apud Perſea majorem numerum ſagittariorum quam apud Romanos*

nos militare; reſponſum eſt: *Si Cretenſes bene ac gnaviter deſtinarent potiorem populi Romani quam regis Perſei amicitiam habere; ſenatum quoque Romanum iis tanquam certis ſociis reſponſum daturum eſſe. Interea nunciarent ſuis, placere ſenatui, dare operam Cretenſes, ut quos milites inter præſidia regis Perſei haberent, eos primo quoque tempore domum revocarent.* Cretenſibus cum hoc reſponſo dimiſſis, Chalcidenſes vocati; quorum legatio ipſo introitu, ob id quod Mictio princeps eorum pedibus captus lectica eſt introlatus, ultimæ neceſſitatis exemplo viſa res: in qua ita affecto excuſatio valetudinis, aut ne ipſi quidem petenda viſa foret, aut data petenti non eſſet. Quum ſibi nihil vivi reliquum præterquam linguam ad deplorandas patriæ ſuæ calamitates præfatus eſſet; expoſuit, *Civitatis primum ſuæ benefacta, & vetera, & ea quæ Perſei bello præſtitiſſent, ducibus exercitibuſque Romanis: tum quæ primo C. Lucretius in populares ſuos prætor Romanus ſuperbe, avare, crudeliter feciſſet: deinde quæ tam maxime L. Hortenſius faceret. Quemadmodum omnia ſibi, etiam iis quæ patiantur triſtiora, patienda eſſe ducant*, *potius quam ſe dedant Perſi. Quod ad Lucretium Hortenſiumque attineret; ſcire, tutius fuiſſe claudere portas, quam in urbem eos accipere. Quæ excluſiſſent eos, Emathiam, Amphipolim, Maroneam, Ænum, incolumes eſſe: apud ſe templa omnibus ornamentis compilata, ſpoliataque ſacrilegiis C. Lucretium navibus Antium devexiſſe, libera corpora in ſervitutem abrepta: fortunas ſociorum populi Romani direptas eſſe, & quotidie diripi. Nam ex inſtituto C. Lucretii, Hortenſium quoque in tectis hieme pariter atque æſtate navales ſocios habere, & domos ſuas plenas turba nautica eſſe. verſari inter ſe conjuges liberoſque ſuos, quibus nihil neque dicere penſi neque facere.* Accerſere in ſena- 8
tum Lucretium placuit, ut diſceptaret coram purgaretque ſeſe. Cæterum multo plura præſens audivit, quam in abſentem jacta erant: & graviores potentioreſq; acceſſere accuſatores duo Tribuni plebis,

Y 5 M. Ju-

M. Juvencius Thalna, & Cn. Aufidius. Ii non in ſenatu modo eum lacerarunt, ſed in concionem etiam pertracto, multis objectis probris, diem dixerunt. Senatus juſſu Chalcidenſibus Q. Mænius prætor reſpondit. *Quæ bene meritos ſeſe, & ante, & in eo bello, quod geratur, de populo Romano dicant, ea & ſcire vera eos referre ſenatum, & perinde ac debeant grata eſſe. Quæ facta à C. Lucretio, fierique ab L. Hortenſio prætoribus Romanis querantur; ea neque facta, neque fieri voluntate ſenatus, quem non poſſe exiſtimare? qui ſciat, bellum Perſi & ante Philippo patri ejus intuliſſe populum Romanum pro libertate Græciæ: non ut ea à magiſtratibus ſociis atque amicis paterentur. Literas ſe ad L. Hortenſium prætorem daturos eſſe: quæ Chalcidenſes querantur acta, ea ſenatui non placere: ſi qui in ſervitutem liberi veniſſent, ut eos conquirendos primo quoque tempore reſtituendoſque in libertatem curaret: ſociorum navalium neminem præter magiſtros in hoſpitia deduci æquum cenſere.* Hæc Hortenſio juſſu ſenatus ſcripta. Munera binûm millium æris legatis miſſa, & vehicula Mictioni publice locata, quæ eum Brunduſium commode perveherent. C. Lucretium, ubi dies quæ dicta erat venit, tribuni ad populum accuſarunt, mulctamque decies centum millium æris dixerunt. Comitiis habitis, omnes quinque & triginta tribus
9 cum condemnarunt. In Liguribus eo anno nihil memorabile geſtum. nam nec hoſtes moverunt arma, neque conſul in agrum eorum legiones induxit: & ſatis explorata pace ejus anni, milites duarum legionum Romanarum, intra dies ſexaginta, quam in provinciam venit, dimiſit. ſociorum nominis Latini exercitu maturè in hiberna Lunam & Piſas deducto, ipſe cum equitibus Galliæ provinciæ pleraque oppida adiit. Nuſquam alibi quam in Macedonia bellum erat: ſuſpectum tamen & Gentium Illyriorum regem habebant. itaque & octo naves ornatas à Brunduſio ſenatus cenſuit mittendas ad C. Furium legatum Iſſam, qui cum præſidio duarum Iſſenſium navium inſulæ præerat, duo millia

mili-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

militum in eas naves ſunt impoſita, quæ Q. Mænius prætor, ex ſenatuſconſulto in ea parte Italiæ, quæ objecta Illyrico eſt, conſcripſit: & conſul Hoſtilius Ap. Claudium in Illyricum cum quatuor millibus peditum miſit, ut accolas Illyrici tutarentur. qui non contentus iis, quas adduxerat, copiis, auxilia ab ſociis corrogando, ad octo millia hominum vario genere armavit: peragrataque omni ea regione, ad Lychnidum Daſſaretiorum conſedit. Haud procul inde Vſcana oppidum finium plerumque Perſei erat. decem millia civium habebat, & modicum, cuſtodiæ cauſſa, Cretenſium præſidium. Inde nuncii ad Claudium occulti veniebant. *Si propius copias admoviſſet, paratos fore qui proderent urbem. Et operæpretium eſſe, non ſe amicoſque tantum, ſed etiam milites præda expleturum.* Spes cupiditati admota ita occæcavit animum, ut nec ex iis qui venerunt quemquam retineret, nec obſides, pignus futuros furto & fraude agendæ rei, poſceret, nec mitteret exploratum, nec fidem acciperet: die tantum ſtatuta profectus à Lychnido, duodecim millia ab urbe, ad quam tendebat, poſuit caſtra. Quarta inde vigilia ſigna movit; mille fermè ad præſidium caſtrorum relictis: incompoſiti longo agmine effuſi, infrequentes, quum nocturnus error diſſiparet, ad urbem pervenerunt. Crevit negligentia, poſtquam neminem armatum in muris viderunt. Cæterum ubi primum ſub jactu teli fuerunt, duabus ſimul portis erumpitur. & ad clamorem erumpentium ingens ſtrepitus è muris ortus, ululantium mulierum cum crepitu undique æris: & incondita multitudo, turba immiſta ſervili, variis vocibus perſonabat. Hic tam multiplex undique objectus terror effecit, ne ſuſtinere primam procellam eruptionis Romani poſſent. itaque fugientes plures quam pugnantes interempti ſunt: vix duo millia hominum cum ipſo legato in caſtra perfugerunt. Quo longius iter in caſtra erat, eo plures feſſos conſectandi hoſtibus copia fuit. Ne moratus quidem in caſtris Appius, ut ſuos diſſipatos fuga colligeret

(quæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

(quæ res palatis per agros ſaluti fuiſſet) ad Lychni-
11 dum protinus reliquias cladis reduxit. Hæc & alia haud proſpere in Macedonia geſta, ex Sexto Digitio Tribuno militum, qui ſacrificii cauſſa Romam venerant, ſunt audita. Propter quæ veriti Patres, ne quæ major ignominia acciperetur, legatos in Macedoniam, M. Fulvium Flaccum & M. Caninium Rebilum, miſerunt, qui comperta quæ agerentur referrent: & ut A. Hoſtilius conſul comitia conſulibus ſubrogandis ita ediceret, uti menſe Januario comitia haberi poſſent, & ut primo quoque tempore in urbem rediret. Interim M. Recio prætori mandatum, ut edicto ſenatores omnes ex tota Italia (niſi qui reipublicæ cauſſa abeſſent) Romam revocaret. Qui Romæ eſſent, ne quis ultra mille paſſuum ab Roma abeſſet. Ea, uti ſenatus cenſuit, ſunt facta. Comitia conſularia ante diem quintum Calendas Septembres fuere. Creati conſules ſunt, Q. Marcius Philippus iterum, & Cn. Servilius Cæpio. poſt diem tertium prætores ſunt facti, C. Decimius, M. Claudius Marcellus, C. Sulpicius Gallus, C. Marcius Figulus, Ser. Cornelius Lentulus, P. Fonteius Capito. Deſignatis prætoribus, præter duas urbanas, quatuor provinciæ ſunt decretæ; Hiſpania, & Sardinia, & Sicilia, & claſſis. Legati ex Macedonia, exacto admodum menſe Februario, redierunt. *Hi, quas res ea æſtate proſpere geſſiſſet rex Perſeus, referebant: quantuſque timor ſocios populi Romani cepiſſet; tot urbibus in poteſtatem regis redactis. Exercitum conſulis infrequentem commeatibus vulgo datis per ambitionem eſſe: culpam ejus rei conſulem in tribunos militum, contra illos in conſulem conferre. Ignominiam, Claudii temeritate acceptam, elevare eos Patres acceperunt, qui perpaucos Italici generis, & magna ex parte tumultuario delectu conſcriptos ibi milites amiſſos referebant.* Conſules deſignati, ubi primum magiſtratum iniſſent, de Macedonia referre ad ſenatum juſſi: deſtinatæque provinciæ iis ſunt, Italia & Macedonia. Hoc anno intercalatum eſt: tertio die poſt Terminalia Calendæ inter-

intercalares fuere. Sacerdotes intra eum annum mortui, L. Flamininus augur: pontifices duo deceſſerunt, L. Furius Philus, & C. Livius Salinator. in locum Furii T. Manlium Torquatum, in Livii M. Servilium pontifices legerunt. Principio inſequentis anni 12
quum conſules novi Q. Marcius & Cn. Servilius de provinciis retuliſſent, primo quoque tempore aut comparare eos inter ſe Italiam & Macedoniam, aut ſortiri placuit. Priuſquam id ſors cerneret, in incertum, ne quid gratia momenti faceret, in utramque provinciam quod res deſideraret ſupplementi decerni. In Macedoniam peditum Romanorum ſex millia, ſociorum nominis Latini ſex millia: equites Romanos ducentos quinquaginta, ſocios trecentos. Veteres milites dimitti, ita ut in ſingulas Romanas legiones, ne plus ſena millia peditum, treceni equites eſſent. Alteri conſuli nullus certus finitus numerus civium Romanorum, quem in ſupplementum legeret. id modo finitum, ut duas legiones ſcriberet, quæ quina millia peditum & ducenos haberent, equites trecenos. Peditum Latinorum major quam collegæ decretus numerus: peditum decem millia & ſexcenti equites. quatuor præterea legiones ſcribi juſſæ, quæ, ſi quo opus eſſet, educerentur. Tribunos militum, non permiſſum, ut conſules facerent: populus creavit. Sociis nominis Latini ſexdecim millia peditum, & mille equites imperati. Hunc exercitum parari tantum placuit, ut exiret ſi quo res poſceret. Macedonia maximè curam præbebat. in claſſem mille ſocii navales cives Romani, libertini ordinis ex Italia ſcribi juſſi; totidem ut ex Sicilia ſcriberentur: &, cui ea provincia eveniſſet, mandatum, ut eos in Macedoniam, ubicunque claſſis eſſet, deportandos curaret. In Hiſpaniam tria millia peditum Romanorum in ſupplementum, trecenti equites decreti. Finitus ibi quoque in legiones militum numerus, peditum quina millia, treceni & triginta equites. Et ſociis imperare prætor, cui Hiſpania obveniſſet, juſſus quatuor millia peditum, & trecentos equites.

Non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

13 Non ſum neſcius, ab eadem negligentia, qua nihil Deos portendere vulgo nunc credant; neque nunciari admodum nulla prodigia in publicum, neque in annales referri. cæterum & mihi vetuſtas res ſcribenti, neſcio quo pacto antiquus fit animus: & quædam religio tenet, quæ illi prudentiſſimi viri publice ſuſcipienda cenſuerint, ea pro dignis habere, quæ in meos annales referam. Anagnia duo prodigia eo anno ſunt nunciata: facem in cœlo conſpectam, & bovem fœminam locutam publice ali. Minturnis quoque per eos dies cœli ardentis ſpecies affulſerat. Reate imbri lapidavit. Cumis in arce Apollo triduum ac tres noctes lacrimavit. in urbe Romana duo æditui nunciarunt, alter, in æde Fortunæ anguem jubatum à compluribus viſum eſſe: alter, in æde Primigeniæ Fortunæ, quæ in colle eſt, duo diverſa prodigia: palmam in area enatam, & ſanguine interdiu pluiſſe. Duo non ſuſcepta prodigia ſunt, alterum quod in privato loco factum eſſet, palmam enatam impluvio ſuo T. Marcius Figulus nunciabat. alterum, quod in loco peregrino, Fregellis in domo L. Atrei haſta, quam filio militi emerat, interdiu plus duas horas arſiſſe, ita ut nihil ejus ambureret ignis, dicebatur. Publicorum prodigiorum cauſſa libri à decemviris aditi, quadraginta majoribus hoſtiis, quibus Diis conſules ſacrificarent. & addiderunt, uti ſupplicatio fieret, cunctique magiſtratus circa omnia pulvinaria victimis majoribus ſacrificarent, populuſque coronatus eſſet. Omnia, uti decemviri præierunt,
14 facta. Cenſoribus deinde creandis comitia edicta ſunt. petierunt cenſuram principes civitatis, C. Valerius Lævinus, L. Poſtumius Albinus, P. Mucius Scævola, C. Junius Brutus, C. Claudius Pulcher, Tib. Sempronius Gracchus. Hos duos cenſores creavit populus Romanus. Quum delectus habendi major quam alias propter Macedonicum bellum cura eſſet, conſules plebem apud ſenatum accuſabant, quod & juniores non reſponderent. Adverſus quos C. Sulpicius & M. Claudius tribuni plebis

cauſſam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

cauſſam egerunt. *Non conſulibus, ſed ambitioſis conſulibus delectum difficilem eſſe. neminem invitum militem ab iis fieri. Id ita ut eſſe ſcirent & Patres Conſcripti; prætores, quibus & vis imperii minor & auctoritas eſſet, delectum, ſi ita ſenatui videretur, perfecturos eſſe.* Id prætoribus magna Patrum *non ſine ſuggillatione conſulum mandatum eſt. Cenſores, ut eam rem adjuvarent, ita in concione edixerunt, *Legem cenſui cenſendo dicturos eſſe, ut præter commune omnium civium jusjurandum hæc adjurarent: Tu minor annis ſex & quadraginta es, tuque ex edicto C. Claudii, Ti. Sempronii cenſorum ad delectum prodito: & quotieſcunque delectus erit, quem hic cenſores magiſtratum habebunt, ſi miles factus non eris, in delectu prodibis.* Item quia fama erat, multos ex Macedonicis legionibus, incertis commeatibus per ambitionem imperatorum ab exercitu abeſſe; edixerunt de militibus P. Ælio, C. Popillio conſulibus, poſtve eos conſules in Macedoniam ſcriptis: *Vt, qui eorum in Italia eſſent, intra dies triginta cenſi prius apud ſeſe, in provinciam redirent. qui in patris aut avi poteſtate eſſent, eorum nomina ad ſe ederentur. Miſſorum quoque cauſſas ſeſe cognituros eſſe: & quorum ante emerita ſtipendia gratioſa miſſio ſibi viſa eſſet, eos milites fieri juſſuros.* Hoc edicto literiſque cenſorum per fora & conciliabula dimiſſis, tanta multitudo juniorum Romam convênit, ut gravis urbi turba inſolita eſſet.

15 Præter delectum eorum, quos in ſupplementum mitti oportebat, quatuor à C. Sulpicio prætore ſcriptæ legiones ſunt, intraque undecim dies delectus eſt perfectus. Conſules deinde ſortiti provincias ſunt. nam prætores propter juriſdictionem maturius ſortiti erant. Vrbana C. Sulpicio, peregrina C. Decimio obtigerat, Hiſpaniam M. Claudius Marcellus, Siciliam Ser. Cornelius Lentulus, Sardiniam P. Fonteius Capito, claſſem C. Marcius Figulus erat ſortitus. conſulum Cn. Servilio Italia, Q. Marcio Macedonia obvenit. Latiniſque actis, Marcius extemplo eſt profectus. Cæpione deinde referente

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

referente ad ſenatum, quas ex novis legionibus
duas legiones ſecum in Galliam duceret: decrevêre
Patres, ut C. Sulpicius, M. Claudius prætores ex
his quas ſcripſiſſent legionibus, quas videretur, con-
ſuli darent. Indigne patiente prætorum arbitrio
conſulem ſubjectum, dimiſſo ſenatu ad tribunal
prætorum ſtans poſtulavit, ex Senatuſconſulto de-
ſtinarent ſibi duas legiones. prætores conſuli in eli-
gendo arbitrium fecerunt. Senatum deinde cenſo-
res legerunt: M. Æmilius Lepidus princeps, ab ter-
tiis jam cenſoribus lectus. Septem è ſenatu ejecti
ſunt. In cenſu accipiendo populi, milites ex Ma-
cedonico exercitu, qui quam multi abeſſent ab ſi-
gnis, cenſus docuit, in provinciam cogebant: cauſ-
ſas ſtipendiis miſſorum cognoſcebant: & cujus
nondum juſta miſſio viſa eſſet, ita jusjurandum adi-
gebant: *Ex tui animi ſententia, tu ex edicto. C. Clau-
dii, Ti. Sempronii cenſorum in provinciam Macedo-*
16 *niam redibis, quod ſine dolo malo facere poteris?* In
equitibus recenſendis triſtis admodum eorum atque
aſpera cenſura fuit: multis equos ademerunt. in ea
quum equeſtrem ordinem offendiſſent, flammam
invidiæ adjecêre edicto, quo edixerunt, *Ne quis
eorum, qui Q. Fulvio, A. Poſtumio cenſoribus publica
vectigalia aut ultro tributa conduxiſſent, ad haſtam
ſuam accederet, ſociuſve aut affinis ejus conductionis
eſſet.* Sæpe id querendo veteres publicani, quum
impetrare nequiſſent ab ſenatu, ut modum poteſtati
cenſoriæ imponerent; tandem tribunum plebis
P. Rutilium, ex rei privatæ contentione iratum cen-
ſoribus, patronum cauſſæ nacti ſunt. Clientem liber-
tinum parietem in Sacra via adverſus ædes publicas
demoliri juſſerunt, quod publico inædificatus eſſet.
appellati à privato tribuni, quum præter Rutilium
nemo intercederet, cenſores ad pignora capienda
miſerunt: mulctamque pro concione privato dixe-
runt. Hic contentione orta, quum veteres publi-
cani ſe ad tribunum contuliſſent; rogatio repente
ſub unius tribuni nomine promulgatur: *Quæ pu-
blica vectigalia, ultro tributa, C. Claudius & Ti. Sem-*

pronius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ronius locaſſent, ea rata locatio ne eſſet. de integro
locarentur, & ut omnibus redimendi & conducendi
promiſcue jus eſſet. Diem ad ejus rogationem con-
cilio tribunus plebis dixit. qui poſtquam venit, ut
cenſores ad diſſuadendum proceſſerunt, Graccho
dicente, ſilentium fuit. quum Claudio obſtrepe-
retur, audientiam facere præconem juſſit. Eo fa-
cto, avocatam à ſe concionem tribunus queſtus, &
in ordinem ſe coactum, ex Capitolio, ubi erat con-
cilium, abiit. Poſtero die ingentes tumultus ciêre.
Ti. Gracchi primum bona conſecravit, quod in
multa pignoribuſque ejus, qui tribunum appellaſ-
ſet, interceſſioni non parendo, ſe in ordinem coë-
giſſet. C. Claudio diem dixit, quod concionem ab
ſe avocaſſet: & utrique cenſori perduellionem ſe
judicare pronunciavit, diemque comitiis à C. Sul-
picio prætore urbano petiit. Non recuſantibus cen-
ſoribus qui minus primo quoque tempore judicium
de ſe populus faceret, in ante dies VIII & VII Ca-
lend. Octob. comitiis perduellionis dicta dies. Cen-
ſores extemplo in atrium Libertatis aſcenderunt:
& ibi ſignatis tabellis publicis, clauſoque tabulario,
& dimiſſis ſervis publicis, negarunt, ſe prius quid-
quam publici negotii geſturos, quam judicium po-
puli de ſe factum eſſet. Prior Claudius cauſſam di-
xit. & quum ex duodecim centuriis equitum octo
cenſorem condemnaſſent, multæque aliæ primæ
claſſis, extemplo principes civitatis in conſpectu
populi annulis aureis poſitis, veſtem mutarunt, ut
ſupplices plebem circumirent. Maxime tamen
ſententiam vertiſſe dicitur Ti. Gracchus, quod
quum clamor undique plebis eſſet, periculum Grac-
cho non eſſe, conceptis verbis juravit, ſi collega
damnatus eſſet, non exſpectato de ſe judicio, co-
mitem exilii ejus futurum. Adeo tamen ad extre-
mum ſpei venit reus, ut octo centuriæ ad dam-
nationem defuerint. Abſoluto Claudio, tribunus
plebis negavit ſe Gracchum morari. Eo anno po- 17
ſtulantibus è ſenatu Aquileienſium legatis, ut nu-
merum colonorum augeret, mille & quingentæ
familiæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

familiæ ex ſenatuſconſulto ſcriptæ: triumvirique, qui eas deducerent, miſſi ſunt, T. Annius Luſcus, P. Decius Subulo, M. Cornelius Cethegus. Eodem anno C. Popillius & Cn. Octavius legati, qui in Græciam miſſi erant, Senatuſconſultum, Thebis primum recitatum, per omnes Peloponneſi urbes circumtulerunt, *Ne quis ullam rem in bellum magiſtratibus Romanis conferret, præterquam quod ſenatus cenſuiſſet.* Hoc fiduciam in poſterum quoque præbuerat, levatos ſe oneribus impenſiſque, quibus alia aliis imperantibus exhauriebantur. Achaico concilio Argis agitato, benigne locuti auditique. egregia ſpe futuri ſtatus fidiſſima gente relicta, in Ætoliam trajecerunt. Ibi nondum quidem ſeditio erat, ſed omnia ſuſpecta, criminumque inter ipſos plena. ob quæ obſidibus poſtulatis, neque exitu rei impoſito, in Acarnaniam inde profecti legati ſunt. Thyrii concilium legatis Acarnanes dederunt. Ibi quoq; inter factiones erat certamen: quidam principum poſtulare, ut præſidia in urbes ſuas inducerentur, adverſus amentiam eorum, qui ad Macedonas gentem trahebant: pars recuſare, ne, quod bello captis & hoſtibus mos eſſet, id pacatæ & ſociæ civitates ignominiæ acciperent. Juſta deprecatio hæc viſa. Lariſſam ad Hoſtilium proconſulem, (ab eo enim miſſi erant) legati redierunt. Octavium retinuit ſecum. Popillium cum mille fermè militibus
18 in hiberna Ambraciam miſit. Perſeus principio hiemis egredi Macedoniæ finibus non auſus, ne qua in regnum vacuum irrumperent Romani, ſub tempus brumæ, quum inexſuperabiles ab Theſſalia montes nivis altitudo facit, occaſionem eſſe ratus, frangendi finitimorum ſpes animoſque, ne quid averſo ſe in Romanum bellum periculi ſubeſſet, quum à Thracia pacem Cotys, ab Epiro Cephalus repentina defectione à Romanis præſtaret, Dardanos recens domuiſſet bello, ſolum infeſtum eſſe Macedoniæ latus, quod ab Illyrico pateret, cernens, neque ipſis quietis Illyriis, & aditum præbentibus Romanis, ſi domuiſſet proximos Illyriorum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

um, Gentium quoque regem jam diu dubium in
ocietatem pellici poſſe; cum decem millibus pedi-
um, quorum pars phalangitæ erant, & duobus
nillibus levium armatorum, & quingentis equiti-
us profectus, Stuberam venit. Inde frumento com-
lurium dierum ſumpto, juſſoque apparatu oppu-
nandarum urbium ſequi, tertio die ad Vſcanam
Peneſtinæ terra ea maxima urbs eſt) poſuit caſtra:
rius tamen quam vim admoveret, miſſis qui ten-
arent nunc præfectorum præſidii, nunc oppidano-
um animos. erat autem ibi cum juventute Illyrio-
um Romanum præſidium. Poſtquam nihil pacati
eferebant, oppugnare eſt adortus, & corona eam
apere conatus eſt. quum ſine intermiſſione inter-
iu noctuque alii aliis ſuccedentes, pars ſcalas mu-
is, ignem portis inferrent, ſuſtinebant tamen eam
empeſtatem propugnatores urbis: quia ſpes erat,
eque hiemis vim diutius pati Macedonas in aperto
oſſe, nec ab Romano bello tantum regi laxamenti
ore, ut poſſet morari. Cæterum, poſtquam vineas
gi turreſque excitari viderunt, victa pertinacia eſt.
am, præterquam quod adverſus vim pares non
rant, ne frumenti quidem aut ullius alterius rei
opia intus erat, ut in necopinata obſidione. Ita-
ue quum ſpei nihil ad reſiſtendum eſſet, C. Carvi-
us Spoletinus, & C. Afranius à præſidio Romano
niſſi, qui à Perſeo peterent: primo, ut armatos ſua-
ue ſecum ferenteis abire ſineret: dein, ſi id minus
npetrarent, vitæ tantum libertatiſque fidem acci-
erent. Promiſſum id benignius eſt ab rege, quam
ræſtitum. exire enim ſua ſecum efferentibus juſſis,
rimum arma ademit. his urbe egreſſis, & Illyrio-
um cohors (quingenti erant) & Vſcanenſes ſe ur-
emque dediderunt. Perſeus præſidio Vſcanæ im- 19
oſito, multitudinem omnem deditorum, quæ
ropè numero exercitum æquabat, Stuberam ab-
ucit. Ibi Romanis (quatuor millia autem homi-
um erant, præter principes) in cuſtodiam civita-
um diviſis, Vſcanenſibus Illyriiſque venditis, in
eneſtinam exercitum reducit, ad Oœneum oppi-
dum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

dum in poteſtatem redigendum: & alioqui opportune ſitum; & tranſitus ea eſt in Labeates, ubi Gentius regnabat. Prętereunti frequens caſtellum, Draudacum nomine, peritorum quidam regionis ejus, nihil Oæneo capto opus eſſe ait, niſi in poteſtate & Draudacum ſit. opportunius enim ad omnia poſitum eſſe. Admoto exercitu omnes extemplo dediderunt ſeſe. Qua ſpe celeriore deditione erectus, poſtquam animadvertit quantus agminis ſui terror eſſet, undecim alia caſtella eodem metu in poteſtatem redigit. ad perpauca vi opus fuit, cætera voluntate dedita: & in his recepti mille & quingenti diſpoſiti per præſidia milites Romani. Magno uſui Carvilius Spoletinus erat in colloquiis, dicendo, nihil in ipſos ſævitum. ad Oæneum perventum eſt, quod ſine juſta oppugnatione capi non poterat; & majore aliquanto quam cætera juventute, & validum oppidum mœnibus erat. & hinc amnis Artatus nomine, hinc mons præaltus & aditu difficilis cingebat: hæc ſpem ad reſiſtendum oppidanis dabant. Perſeus, circumvallato oppido, aggerem à parte ſuperiore ducere inſtituit, cujus altitudine muros ſuperaret. quod opus dum perficitur, crebris interim præliis, quibus per excurſiones & mœnia ſua oppidani tutabantur, & opera hoſtium impediebant, magna eorum multitudo variis caſibus abſumpta eſt: & qui ſupererant, labore diurno nocturnoque, & vulneribus inutiles erant. Vbi primum agger injunctus muro eſt, & cohors regia, quos Nicatoras appellant, tranſcendit: & ſcalis multis ſimul partibus impetus in urbem eſt factus: puberes omnes interfecti ſunt: conjuges, liberoſque eorum in cuſtodiam dedit: prædæ alia militum ceſſere. Stuberam inde victor revertens, ad Gentium legatos, Pleuratum Illyrium, exulantem apud ſe, & Aputeum Macedonem à Berœa, mittit. Iis mandat, ut exponeret æſtatis ejus hiemiſque acta ſua adverſus Romanos, Dardanoſque. adjicerent recentia in Illyrico hibernæ expeditionis opera. hortarentur Gentium in amicitiam ſecum & cum Macedonibus jungen-

igendam. Hi tranſgreſſi jugum Scordi montis, per 20 Illyrici ſolitudines , quas de induſtria populando Macedones fecerant , ne tranſitus faciles Dardanis in Illyricum aut Macedoniam eſſent , Scodram labore ingenti tandem pervenerunt. Liſſi rex Gentius erat. eo acciti legati mandata exponentes , benigne auditi ſunt: qui reſponſum ſine effectu tulerunt; *Voluntatem ſibi non deeſſe ad bellandum cum Romanis : ceterum ad conandum id, quod velit, pecuniam maxime deeſſe.* Hæc Stuberam retulere regi, tum maxime captivos ex Illyrico vendenti. Extemplo iidem legati, addito Glaucia ex numero cuſtodum corporis, remittuntur , ſine mentione pecuniæ , qua una barbarus inops impelli ad bellum poterat. Ancyram inde populatus Perſus , in Peneſtas rurſum exercitum reducit : firmatiſque Vſcanæ , & circa eam per omnia caſtella quæ receperat, præſidiis, in Macedoniam ſeſe recipit. L. Cælius, legatus Romanus præe- 21
rat Illyrico : qui moveri non auſus, quum in iis locis rex eſſet, poſt profectionem demum ejus conatus in Peneſtis Vſcanam recipere, à præſidio , quod ibi Macedonum erat, cum multis vulneribus repulſus, Lychnidum copias reduxit. Inde poſt dies paucos M. Trebellium Fregellanum cum ſatis valida manu in Peneſtas miſit ; ad obſides ab his urbibus, quæ in amicitia cum fide permanſerant, accipiendos. Procedere etiam in Parthinos (ii quoque obſides dare depigerant) juſſit: ab utraque gente ſine tumultu exigi. Peneſtarum obſides Apolloniam, Parthinorum Dyrrachium (tum Epidamni magis celebre nomen Græcis erat) miſſi. Ap. Claudius acceptam in Illyrico ignominiam corrigere cupiens , Phanotem Epiri caſtellum adortus oppugnare, & auxilia Athamanum Theſprotorumque, præter Romanum exercitum, ad ſex millia hominum ſecum adduxit : neque operæ pretium fecit; Cleva qui relictus à Perſeo erat cum valido præſidio defendente. Et Perſeus in Elimeam profectus , & circa eam exercitu luſtrato, ad Stratum vocantibus Epirotis ducit. Stratus validiſſima tum urbs Ætoliæ erat. ſita eſt ſuper Ambra-

Ambracium ſinum, prope amnem Acheloum. Cum decem millibus peditum eo profectus eſt, & equitibus trecentis: quos pauciores propter anguſtias viarum & aſperitatem duxit. Tertio die quum perveniſſet ad Citium montem, vix tranſgreſſus propter altitudinem nivis, locum quoque caſtris ægre invenit. Profectus inde, magis quia manere non poterat, quam quod tolerabilis aut via aut tempeſtas eſſet, cum ingenti vexatione, præcipuè jumentorum, altero die ad templum Jovis, quem Nicæum vocant, poſuit caſtra. Ad Arachthum inde flumen itinere ingenti emenſo, retentus altitudine amnis, manſit. Quo ſpacio temporis ponte perfecto, traductis copiis diei progreſſus iter, obviam Archidamum principem Ætolorum, per quem ei Stratus
22 tradebatur, habuit. Eo die ad finem agri Ætoli caſtra poſita. Inde altero die ad Stratum perventum: ubi prope Acheloum amnem caſtris poſitis, quum expectaret effuſos omnibus portis Ætolos in fidem ſuam venturos, clauſas portas, atq; ipſa ea nocte qua venerat receptum Romanum præſidium cum C. Popillio legato, invenit. Principes, qui præſentis Archidami auctoritate compulſi regem accerſierant, obviam egreſſo Archidamo ſegniores facti, locum adverſæ factioni dederant, ad Popillium cum mille peditibus ab Ambracia accerſendum. In tempore & Dinarchus præfectus equitum gentis Ætolorum cum ſexcentis peditibus & equitibus centum venit. Satis conſtabat, eum, tanquam ad Perſea tendentem, Stratum veniſſe: mutato deinde cum fortuna animo, Romanis ſe, adverſus quos venerat, junxiſſe. Nec Popillius ſecurior, quam debebat eſſe, inter tam mobilia ingenia erat. claves portarum cuſtodiamque murorum ſuæ extemplo poteſtatis fecit: Dinarchum Ætoloſque cum juventute Stratiorum in arcem per præſidii ſpeciem amovit. Perſeus, ab imminentibus ſuperiori parti urbis tumulis tentatis colloquiis, quum obſtinatos atque etiam telis procul arcentes videret, quinque millia paſſuum ab urbe trans Petitarum amnem poſuit caſtra. Ibi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

onſilio advocato, quum Archidamus Epirotarum-
que transfugæ retinerent, Macedonum principes
non pugnandum cum infeſto tempore anni cenſe-
rent, nullis præparatis commeatibus; *quum ino-
piam prius obſidentes quam obſeſſi ſenſuri eſſent, ma-
xime quod hoſtium haud procul inde hiberna erant;*
territus in Aperantiam caſtra movit. Aperantii
um propter Archidami magnam in ea gente gra-
tiam auctoritatemque conſenſu omnium accepe-
runt: is ipſe cum octingentorum militum præſidio
is eſt præpoſitus. Rex non minore vexatione ju- 23
mentorum hominumque, quam venerat, in Mace-
oniam rediit. Appium tamen ab obſidione Pha-
otis fama ducentis ad Stratum Perſei, ſummovit.
levas cum præſidio impigrorum juvenum inſecu-
is, ſub radicibus prope inviis montium ad mille
ominum ex agmine impedito occidit, ad ducen-
s cepit. Appius ſuperatis anguſtiis, in campo
em Eleona vocant, ſtativa dierum paucorum
buit. Interim Clevas aſſumpto Philoſtrato qui
pirotarum gentem habebat, in agrum Antigo-
nſem tranſcendit. Macedones ad depopulatio-
m profecti, Philoſtratus cum cohorte ſua in inſi-
s loco obſcuro conſedit. in palatos populatores
um erupiſſent ab Antigonea armati, fugientes
s perſequentes effuſius in vallem inſeſſam ab ho-
bus præcipitant. ibi ad mille occiſis, centum
me captis, ubique proſpere geſta re, prope ſtati-
Appii caſtra movent, ne qua vis ſociis ſuis ab
mano exercitu inferri poſſit. Appius nequic-
am in his locis terens tempus, dimiſſis Chao-
mque, & ſi qui alii Epirotæ erant præſidiis, cum
licis militibus in Illyricum regreſſus, per Parthi-
rum ſocias urbes in hiberna militibus dimiſſis,
Romam ſacrificii cauſſa rediit. Perſeus ex Pe-
tarum gente mille pedites, ducentos equites re-
atos, Caſſandriam, præſidio ut eſſent, miſit.
Gentio eadem adferentes redierunt. nec deinde
os atque alios mittendo tentare eum deſtitit,
m appareret, quantum in eo præſidii eſſet: nec
tamen

tamen impetrare ab animo poſſet, ut impenſam in rem maximi ad omnia momenti faceret.

* * * *

EPITOME

LIBRI XLIV.

QVintus Marcius Philippus per invios ſaltus penetravit in Macedoniam, complureſque urbes occupavit. Rhodii miſere legatos Romam, minantes, ut Perſeo eſſent auxilio, niſi populus Romanus cum eo pacem atque amicitiam conjungeret. indigne id latum. Quum in bellum L. Æmilio Paullo, ſequentis anni conſuli iterum mandatum eſſet, Paullus in concione precatus eſt, ut quicquid diri populo Romano immineret, ſupra domum ſuam converteretur: & in Macedoniam profectus, Perſeum vicit, univerſumque Macedoniam in poteſtatem redegit. Antequam confligeret, C. Sulpicius Gallus tribunus militum prædixit exercitui, ne miraretur, quod Luna nocte proxima defectura eſſet. Gentius quoque rex Illyriorum, quum rebellaſſet, ab Anicio prætore victus venit in deditionem, cum uxore, & liberis, & propinquis, Romam miſſus. Ab Alexandria legati a Cleopatra & Ptolemæo regibus venerunt: querentes de Antiocho Rege Syriæ, quod eis bellum inferret. Perſeus ſollicitatis in auxilium Eumene rege Pergami, & Gentio rege Illyriorum, quia eis pecuniam, quam promiſerat, non dabat, ab eis relictus eſt.

1 PRINCIPIO veris, quod hiemem eam qua hæc geſta ſunt inſecutum eſt, ab Roma profectus Q. Marcius Philippus conſul cum quinque millibus (quod in ſupplementum legionum ſecum trajecturus erat) Brundiſium pervenit. M. Popillius conſularis & alii pari nobilitate adoleſcentes tribuni

buni militum in Macedonicas legiones conſulem ſecuti ſunt. Per eos dies & C. Marcius Figulus prætor, cui claſſis provincia evenerat, Brundiſium venit: & ſimul ex Italia profecti, Corcyram altero die, tertio Actium Acarnaniæ portum tenuerunt. Inde conſul ad Ambraciam egreſſus, itinere terreſtri petit Theſſaliam. Prætor, ſuperato Leucata, Corinthium ſinum invectus, & Creuſæ relictis navibus, terra & ipſe per mediam Bœotiam, diei unius expedito itinere, Chalcidem ad claſſem contendit. Caſtra eo tempore A. Hoſtilius in Theſſalia circa Palæpharſalum habebat; ſicut nulla re bellica memorabili geſta, ita ad cunctam militarem diſciplinam ab effuſa licentia formato milite, & ſociis cum fide cultis, & ab omni genere injuriæ defenſis. Audito ſucceſſoris adventu, quum arma, viros, equos cum cura inſpexiſſet, ornato exercitu obviam venienti conſuli proceſſit. Et primus eorum congreſſus ex dignitate ipſorum ac Romani nominis, & in rebus deinde gerendis * Proconſul enim ad exercitum. Paucis poſt diebus conſul concionem apud milites habuit. orſus à parricidio Perſei perpetrato in fratrem, cogitato in parentem; adjecit poſt, *Scelere partum regnum, veneficia, cædes, latrocinio nefando petitum Eumenen, injurias in populum Romanum, direptiones ſociarum urbium contra fœdus: ea omnia quam Diis quoque inviſa eſſent, ſenſurum in exitu rerum ſuarum. Favere enim pietati fideique Deos, per quæ populus Romanus ad tantum faſtigii venerit. Vires deinde populi Romani jam terrarum orbem complectentis cum viribus Macedoniæ, exercitus cum exercitibus comparavit. quanto majores Philippi Antiochique opes non majoribus copiis fractas eſſe?* Hujus generis adhortationes accenſis militum animis, conſultare de ſumma gerendi belli cœpit. Eo & C. Marcius prætor à Chalcide claſſe accepta venit. Placuit, non ultra morando in Theſſalia tempus terrere, ſed movere extemplo caſtra, atque pergere inde in Macedoniam, & prætorem dare operam, ut eodem tempore claſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ſis quoque invehatur hoſtium littoribus. Prætore
dimiſſo, conſul, menſtruum juſſo milite ſecum fer-
re, profectus decimo poſt die quam exercitum ac-
ceperat, caſtra movit: & unius diei progreſſus iter,
convocatis itinerum ducibus, quum, exponerent
in conſilio, juſſiſſet, qua quiſque ducturus eſſet;
ſummotis iis, quam potiſſimum peteret, retulit ad
conſilium. Aliis per Pythium placebat via: aliis
per Cambunios montes, qua priore anno duxerat
Hoſtilius conſul: aliis præter Aſcuridem paludem.
Reſtabat aliquantum viæ communis: itaque in id
tempus, quo propè divortium itinerum caſtra poſi-
turi erant, deliberatio ejus rei differunt. in Perræ-
biam inde ducit, & inter Azorum & Dolichen ſta-
tiva habuit, ad conſulendum rurſus, quam potiſſi-
mum capeſſeret viam. Per eoſdem dies Perſeus,
quum appropinquare hoſtem ſciret, quod iter peti-
turus eſſet ignarus, omnes ſaltus inſidere præſidiis
ſtatuit. In jugum Cambuniorum montium (Vo-
luſtana ipſi vocant) decem millia levis armaturæ
juvenum cum duce Aſclepiodoto mittit: ad caſtel-
lum quod ſuper Aſcuridem paludem erat (Lapathus
vocatur locus) Hippias tenere ſaltum cum duode-
cim millium Macedonum præſidio juſſus. Ipſe cum
reliquis copiis primo circa Dium ſtativa habuit.
deinde adeo ut obtorpuiſſe inops conſilii videretur,
cum equitibus expeditis, littore nunc Heracleum,
nunc Philam percurrebat; eodem inde curſu Dium
3 repetens. Interim conſuli ſententia ſtetit, eo ſaltu
ducere, ubi propter Octolophum diximus regis ca-
ſtra Philippi fuiſſe. Præmitti tamen quatuor millia
armatorum ad loca opportuna præoccupanda pla-
cuit: queis præpoſiti ſunt M. Claudius, Q. Marcius
conſulis filius. confeſtim & univerſæ copiæ ſeque-
bantur. Cæterum adeo ardua & aſpera & confra-
goſa via fuit, ut præmiſſi expediti biduo quindecim
millium paſſuum ægrè itinere confecto, caſtra po-
ſuerint: turrim Eudieru, quem cepere, locum ap-
pellant. Inde poſtero die ſeptem millia progreſſi,
tumulo haud procul hoſtium caſtris capto, nuncium
ad con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ad conſulem remittunt: perventum ad hoſtem eſſe, loco ſe tuto & ad omnia opportuno conſediſſe. *ut, quantum extendere iter poſſet, conſequeretur.* Sollicito conſuli, & propter itineris difficultatem quod ingreſſus erat, & eorum vicem quos paucos inter media præſidia hoſtium præmiſerat, nuncius ad Aſcuridem paludem occurrit. Addita igitur & ipſi fiducia eſt, conjunctiſque copiis, caſtra tumulo qui tenebatur, qua aptiſſimum ad loci naturam erat, ſunt acclinata. Non hoſtium modo caſtra, quæ paulo plus mille paſſuum aberant, ſed omnis regio ad Dium & Philam, oraque maris, laté patente ex tam alto jugo proſpectu, oculis ſubjicitur. Quæ res accendit militi animos, poſtquam ſummam belli, ac regias omnes copias, terramque hoſtilem tam è propinquo conſpexerunt. Itaque quum alacres, protinus duceret ad caſtra hoſtium, conſulem hortarentur; dies unus feſſis labore viæ ad quietem datus eſt. tertio die, parte copiarum ad præſidium caſtrorum relicta, conſul ad hoſtem ducit. Hippias 4 nuper ad tuendum ſaltum ab rege miſſus erat: qui ex quo caſtra Romana in tumulo conſpexit, præparatis ad certamen animis ſuorum, venienti agmine Conſuli obvius fuit: & Romani expediti ad pugnam exierant, & hoſtes. levis armatura erat promptiſſimum genus ad laceſſendum certamen. Congreſſi igitur, extemplo tela conjecerunt: multa utrimque vulnera temerario incurſu & accepta & illata: pauci utriuſque partis ciciderunt. Irritatis in poſterum diem animis, majoribus copiis atque infeſtius concurſum ab illis, ſi loci ſatis ad explicandam aciem fuiſſet: jugum montis in anguſtum dorſum cuneatum, vix ternis ordinibus armatorum in fronte patuit. Itaque paucis pugnantibus, cætera multitudo, præcipuè qui gravium armorum erant, ſpectatores pugnæ ſtabant. levis armatura etiam per anfractus jugi procurrere, & ab lateribus cum levi armatura conſerere, per iniqua atque æqua loca pugnam petere. ac pluribus ea die vulneratis quam interfectis, prælium nocte diremptum eſt. Tertio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

die egere conſilio Romanus imperator : nam neque manere in jugo inopi , neque regredi ſine flagitio atque etiam periculo. ſed cedenti ex ſuperioribus locis inſtare hoſtis poterat : nec aliud reſtabat , quam audacter commiſſum , pertinaci audacia, quæ prudens interdum in exitu eſt , corrigere. Ventum quidem erat eo, ut, ſi hoſtem ſimilem antiquis Macedonum regibus habuiſſet conſul, magna clades accipi potuerit. ſed quum ad Dium per littora cum equitibus vagaretur rex , & ab duodecim millibus propè clamorem & ſtrepitum pugnantium audiret; nec auxit copias integros feſſis ſubmittendo : neque ipſe , quod plurimum intererat , certamini affuit. quum Romanus imperator major ſexaginta annis, & prægravis corpore , omnia militaria munera ipſe impigre obiret. Egregiè ad ultimum in audacter commiſſo perſeveravit : & , Popillio relicto in cuſtodia jugi , per invia tranſgreſſus, præmiſſis qui repurgarent iter, Attalum & Miſagenem , cum ſuæ gentis utrumque auxiliaribus , præſidio eſſe ſaltum aperientibus , jubet. ipſe equites impedimentaque
5 præ ſe habens, cum legionibus agmen cogit. Inenarrabilis labor deſcendentibus cum ruina jumentorum ſarcinarumque : progreſſis vix dum quatuor millia paſſuum , nihil optabilius eſſe , quam redire qua venerant , ſi poſſent. Hoſtilem propè tumultum agmini elephanti præbebant : qui ubi ad invia venerant, dejectis rectoribus, cum horrendo ſtridore pavorem ingentem equis maximè incutiebant; donec traducendi eos ratio inita eſt. Per proclive ſumpto faſtigio , longi duo validi aſſeres , ex inferiore parte in terra defigebantur ; diſtantes inter ſe paulo plus, quam quanta belluæ latitudo eſt. in eos tranſverſi incumbentes tigni , ad tricenos longi pedes , ut pons eſſet , injungebantur : humuſque inſuper injiciebatur. modico deinde infra intervallo , ſimilis alter pons : inde tertius, & plures ex ordine, qua rupes abſciſæ erant, fiebant. Solido procedebat elephas in pontem : cujus priuſquam in extremum procederet , ſuccifis aſſeribus collapſus pons , uſ-

que

que alterius initium pontis prolabi eum leniter cogebat: alii elephanti pedibus inſiſtentes, alii clunibus ſubſidentes prolabebantur. ubi planicies altera pontis excepiſſet eos, rurſus ſimili ruina inferioris pontis deferebantur, donec ad æquiorem vallem perventum eſt. Paulo plus ſeptem millia die Romani proceſſerunt: minimum pedibus itineris confectum. plerumque provolventes ſe ſimul cum armis aliiſque oneribus, cum omni genere vexationis proceſſerunt: adeo ut ne dux quidem & auctor itineris inficiaretur, parva manu deleri omnem exercitum potuiſſe. Nocte ad modicam planiciem pervenerunt: neque an infeſtus is locus eſſet, ſeptus undique, circumſpiciendi ſpatium fuit. vix tandem ex inſperato ſtabilem ad inſiſtendum nactis locum, poſtero quoque die in tam cava valle opperiri Popillium ac relictas cum eo copias neceſſe fuit: quos & ipſos, quum ab nulla parte hoſtis terruiſſet, locorum aſperitas hoſtiliter vexavit. Tertio die conjunctis copiis eunt per ſaltum quem incolæ Callipeucen appellant. quarto inde die per æque invia, ſed aſſuetudine peritius & meliore cum ſpe, quod nec hoſtis uſquam apparebat, & mari appropinquabant, digreſſi in campos, inter Heracleum & Libethrum poſuerunt caſtra peditum: quorum pars major tumulos tenebat. ii vallem, campi quoque partem ubi eques tenderet, amplectebantur. Lavanti regi 6
dicitur nunciatum, hoſtes adeſſe. quo nuncio quum pavidus exiluiſſet è ſolio, victum ſe ſine prælio clamitans, proripuit, & ſubinde per alia atque alia pavida conſilia & imperia trepidans, duobus ex amicis Pellam, alterum Aſclepiodotum, ubi pecunia depoſita erat, ex præſidiis revocat: omneſque aditus aperit bello. Ipſe ab Dio auratis ſtatuis omnibus raptim, ne præda hoſti eſſent, in claſſem congeſtis, cius demigrare Pydnam cogit: & quæ temeritas conſulis videri potuiſſet (quod eo proceſſiſſet, unde invito hoſte regredi nequiret) eam non inconſultam audaciam fecit. Duos enim ſaltus, quos inde evadere poſſent, habebant Romani: unum per Tem-

pe in Theſſaliam, alterum in Macedoniam præter Dium; quæ utraque regiis tenebantur præſidiis. Itaque ſi dux intrepidus decem dies primam ſpeciem appropinquantis terroris ſuſtinuiſſet, neque receptus Romanis per Tempe in Theſſaliam, neque commeatibus pervehendis eo patuiſſet iter. Sunt enim Tempe, ſaltus, etiamſi non bello fiat infeſtus, tranſitu difficilis. nam præter anguſtias per quinque millia, qua exiguum jumento onuſto iter eſt, rupes utrimque ita abſciſæ ſunt, ut deſpici vix ſine vertigine quadam ſimul oculorum animique poſſit. terret & ſonitus & altitudo per mediam vallem fluentis Penei amnis. Hic locus cum ſuapte natura infeſtus, per quatuor diſtantia loca præſidiis regis fuit inſeſſus. unum in primo aditu ad Gonnum erat: alterum Condylon caſtello inexpugnabili: tertium circa Lapathunta, quem Characa appellant: quartum, viæ ipſi, qua & media & anguſtiſſima vallis eſt, impoſitum: quam vel decem armatis tueri facile eſt. Intercluſo per Tempe ſimul aditu commeatibus, ſimul reditu; ipſi montes, per quos deſcenderant, repetendi erant. quod ut furto fefellerant, ita propalam, tenentibus ſuperiora cacumina hoſtibus, non poterant: & experta difficultas, ſpem omnem incidiſſet. Supererat nihil aliud in temere commiſſo, quam in Macedoniam ad Dium per medios evadere hoſtes: quod, niſi Dii mentem regi ademiſſent, ipſum ingentis difficultatis erat. Nam quum Olympi radices montis, paulo plus quam mille paſſuum ad mare relinquant ſpatium, cujus dimidium loci occupat oſtium late reſtagnans Baphyri amnis, partem planiciæ aut Jovis templum, aut oppidum tenet; reliquum perexiguum foſſa modica valloque claudi poterat, & ſaxorum ad manum ſilveſtriſque materiæ tantum erat, ut vel murus objici turreſque excitari potuerint. Quorum nihil quum diſpexiſſet cæcata mens ſubito terrore, nudatis omnibus præſidiis patefactiſque bello, ad
7 Pydnam refugit. Conſul plurimum & præſidii & ſpei cernens in ſtultitia & ſegnitie hoſtis, remiſſo nuncio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

nuncio ad Sp. Lucretium Lariſſam , ut caſtella re-
licta ab hoſte , circa Tempe occuparet ; præmiſſo
Popillio , ad explorandos tranſitus circa Dium,
poſtquam patere omnia in omnes partes animadver-
tit ; ſecundis caſtris pervenit ad Dium: metarique
ſub ipſo templo , ne quid ſacro in loco violaretur,
juſſit. Ipſe urbem ingreſſus , ſicut non magnam , ita
exornatam publicis locis & multitudine ſtatuarum,
munitamque egregiè, vix ſatis credere in tantis re-
bus ſine cauſſa relictis non aliquem ſubeſſe dolum.
Unum diem ad exploranda circa omnia moratus,
caſtra movet : ſatiſque credens paratam frumenti
copiam fore, eo die ad amnem nomine Mityn pro-
ceſſit. Poſtero die progreſſus, Agaſſam urbem , tra-
dentibus ſeſe ipſis , recepit : & ut reliquorum Mace-
donum animos ſibi conciliaret , obſidibus conten-
tus , ſine præſidio relinquere ſe eis urbem , immu-
neſque ac ſuis legibus victuros , eſt pollicitus. Pro-
greſſus inde diei iter , ad Aſcordum flumen poſuit
caſtra : & quantum procederet longius à Theſſalia,
eo majorem rerum omnium inopiam ſentiens , re-
greſſus ad Dium eſt: dubitatione omnibus exempta,
quid intercluſo ab Theſſalia patiendum fuiſſet , cui
procul inde abſcedere tutum non eſſet. Perſeus, con-
tractis in unum omnibus copiis ducibuſque , in-
crepare præfectos præſidiorum , ante omnes Aſcle-
piodotum atque Hippiam : ab his dicere clauſtra
Macedoniæ tradita Romanis eſſe. cujus culpæ reus
nemo juſtius quam ipſe fuiſſet. Conſuli poſtquam
ex alto conſpecta claſſis ſpem fecit cum commeatu
naves venire (ingens enim caritas annonæ ac prope
inopia erat) ab invectis jam portum audit, onerarias
naves Magneſiæ relictas eſſe. Incerto inde quidnam
agendum foret (adeo ſine ulla ope hoſtis quæ aggra-
varet, cum ipſa difficultate rerum pugnandum erat)
peropportunè literæ à Sp. Lucretio allatæ ſunt:
caſtella ſe, quæ ſuper Tempe eſſent & circa Philan,
tenere omnia , frumentique in iis & aliarum in
uſum rerum copiam inveniſſe. His magnopere lætus 8
Conſul, ab Dio ad Philan ducit ; ſimul ut præſidium

ejus firmaret, ſimul ut militi frumentum, cujus tarda ſubvectio erat, divideret. Ea profectio famam haudquaquam ſecundam habuit: nam alii, metu receſſiſſe eum ab hoſte, ferebant, quia manenti imperatori prælio dimicandum foret: alii, ignarum belli quæ indies fortuna novaret. ut qui, offerentibus ſeſe rebus, omiſiſſet è manibus ea quæ mox repeti non poſſent. Simul enim ceſſit poſſeſſione Dii, excitavit hoſtem: ut tunc tandē ſentiret recuperanda eſſe, quæ prius cūlpa amiſſa forent. Audita enim profectione conſulis, regreſſus Dium, quæ disjecta ac vaſtata ab Romanis erant, reficit: pinnas mœnium decuſſas reponit, ab omni parte muros firmat: deinde quinque millia paſſuum ab urbe citra ripā Enipei amnis caſtra ponit; amnem ipſum tranſitu perdifficilem pro munimento habiturus. Fluit ex valle Olympi montis, æſtate exiguus, hibernis idem incitatus pluviis: & ſupra rupes ingentes gurgitibus facit, & intra prorupta in mare evolvendo terram, præaltas voragines, cavatoque medio alveo ripas utrimque præcipites. Hoc flumine Perſeus ſeptum iter hoſtis credens, extrahere reliquum tempus ejus æſtatis in animo habebat. Inter hæc conſul à Phila Popillium cum duobus millibus armatorum Heracleum mittit. abeſt à Phila quinque millia fermè paſſuum, media regione inter Dium
9 Tempeque, in rupe amni imminente poſitum. Popillius, priuſquam armatos muris admoveret, miſit qui magiſtratibus principibuſque ſuaderent, fidem clementiamq; Romanorum quam vim experiri mallent. nihil ea conſilia moverunt, quia ignes ad Enipeum ex regis caſtris apparebant. Tum terra marique (& claſſis appulſa ab littore ſtabat) ſimul armis, ſimul operibus machiniſque oppugnari cœpit. Iuvenes etiam quidam Romani, ludicro Circenſi ad uſum belli verſo, partem humillimam muri ceperunt. Mos erat tum, nondum hac effuſione inducta beſtiis omnium gentium Circum complendi, varia ſpectaculorum conquirere genera: nec ſemel quadrigis, ſemel deſultore miſſo, vix unius horæ tempus utrumq; curriculum complebat. Inter cætera ſexageni

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ni fermè juvenes, interdum plures, ab apparitoribus
udi, armati inducebantur. horum inductio in parte
imulacrum decurrentis exercitus erat: ex parte ele-
gantioris exercitii quam militaris artis, propiorque
gladiatorium armorum uſum. Quum alios decur-
ſus edidiſſent motus, quadrato agmine facto, ſcutis
ſuper capita denſatis, ſtantibus primis, ſecundis
ſummiſſioribus, tertiis magis & quartis, poſtremis
etiam genu nixis, faſtigatam, ſicut tecta ædificio-
rum ſunt, teſtudinem faciebant. Hinc centum
quinquaginta fermè pedum ſpacio diſtantes, duo
armati procurrebant, comminatique inter ſe, ab ima
in ſummam teſtudinem per denſata ſcuta quum eva-
ſiſſent, nunc velut propugnantes per oras extremæ
teſtudinis, nunc in media inter ſe concurrentes,
haud ſecus quam ſtabili ſolo perſultabant. Huic
teſtudini ſimillima parti muri admota, quum arma-
ti ſuperſtantes ſubiſſent, propugnatoribus muri fa-
ſtigio altitudinis æquabantur: depulſiſque iis, in ur-
bem duorum ſignorum milites tranſcenderunt. Id
tantum diſſimile fuit, quod & in fronte extrema, &
ex lateribus, ſoli non habebant ſuper capita elata
ſcuta, ne nudarent corpora; ſed prætecta pugnan-
tium more. ita nec ipſos tela ex muro miſſa ſubeun-
tes læſerunt, & teſtudini injecta imbris in modum
lubrico faſtigio innoxia ad imum labebantur. Et
conſul, capto jam Heracleo, caſtra eo promovit;
tamquam Dium, atque inde ſummoto rege, in Pie-
riam etiam progreſſurus. Sed hiberna jam præpa-
rans, vias commeatibus ſubvehendis ex Theſſalia
muniri jubet, & eligi horreis opportuna loca, tecta-
que ædificari ubi diverſari portantes commeatus
poſſent. Perſeus tandem à pavore eo, quo attonitus 10
fuerat, recepto animo, malle imperiis ſuis non ob-
temperatum eſſe, quum trepidans gazam in mare
dejici Pellæ, Theſſalonicæ navalia juſſerat incendi.
Andronicus Theſſalonicam miſſus traxerat tempus;
id ipſum quod accidit, pœnitentiæ relinquens lo-
cum. incautior Nicias Pellæ projiciendo pecuniæ
partem, quod fuerat nactus: ſed in rem emendabi-

lem viſus lapſus eſſe, quod per urinatores omne fermè extractum eſt. tantuſque pudor regi pavoris ejus fuit, ut urinatores clam interfici juſſerit: deinde Andronicum quoque & Nician, ne quis tam dementis imperii conſcius exiſteret. Inter hæc C. Marcius cum claſſe ab Heracleo Theſſalonicam profectus, & agrum pluribus locis expoſitis per littora armatis late vaſtavit: & procurrentes ab urbe, ſecundis aliquot præliis trepidos intra mœnia compulit. jamque ipſi urbi terribilis erat, quum diſpoſitis omnis generis tormentis, non vagi modo circa muros temere appropinquantes, ſed etiam qui in navibus erant, ſaxis tormento emicantibus, percutiebantur. Revocatis igitur in naves militibus, omiſſaque Theſſalonicæ oppugnatione, Æniam inde petunt. quindecim millia paſſuum ea urbs abeſt, adverſus Pydnam poſita, fertili agro. Pervaſtatis finibus ejus, legentes oram, Antigoneam perveniunt. ibi egreſſi in terram, primo & vaſtarunt agros paſſim, & aliquantum prædæ contulerunt ad naves. dein palatos eos adorti Macedones, mixti pedites equiteſque, fugientes effuſe ad mare perſecuti, quingentos fermè occiderunt, & non minus ceperunt. Nec aliud quam ultima neceſſitas, quum recipere ſe tuto ad naves prohiberentur, animos militum Romanorum, ſimul deſperatione alia ſalutis, ſimul indignitate irritavit. Redintegrata in littore pugna eſt. adjuvere & qui in navibus erant. Ibi Macedonum ducenti fermè cæſi: par numerus captus. Ab Antigonea claſſis profecta ad agrum Pallenenſem, exſcenſionem ad populandum fecit. Finium is ager Caſſandrenſium erat, longe fertiliſſimus omnis oræ quam prætervecti fuerant. Ibi Eumenes rex, viginti tectis navibus ab Elea profectus, obvius fuit. & quinque miſſæ à Pruſia rege tectæ naves.
11 Hac virium acceſſione animus crevit prætori, ut Caſſandream oppugnaret. Condita eſt à Caſſandro rege in ipſis faucibus, quæ Pallenenſem agrum cæteræ Macedoniæ jungunt; hinc Toronaico, hinc Macedonico ſepta mari. Eminet namque in altum lingua, in qua ſita eſt: nec minus quam in altum magnitudi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

nitudine Atho mons excurrit, obverſa in re-
ionem Magneſiæ duobus imparibus promonto-
is: quorum majori Poſideum eſt nomen, minori
anaſtræum. Diviſis partibus oppugnari adorti.
omanus ad Clytas quas vocant, munimenta, cer-
is etiam objectis ut viam intercluderet, à Macedo-
ico ad Toronaicum mare perducit. ab altera parte
uripus eſt: inde Eumenes oppugnabat. Romanis
foſſa complenda, quam nuper objecerat Perſeus,
urimum erat laboris. Ibi quærenti prætori, quia
uſquam cumuli apparebant, quo regeſta è foſſa ter-
foret; monſtrati ſunt fornices, non ad eandem
altitudinem qua veterem murum, ſed ſimplici la-
rum ordine ſtructos eſſe. Conſilium igitur cepit,
anſfoſſo pariete iter in urbem patefacere. fallere
item ita ſe poſſe, ſi muros à parte alia ſcalis ador-
s, tumultu injecto, in cuſtodiam ejus loci propu-
atores urbis avertiſſet. Erant in præſidio Caſſan-
eæ, præter non contemnendam juventutem oppi-
anorum, octingenti Agrianes, & duo millia Pene-
arum Illyriorum, à Pleurato inde miſſi: bellico-
m utrumque genus. His tuentibus muros, quum
bire Romani ſumma vi niterentur, momento
mporis parietes fornicum perfoſſi urbem patefece-
nt. quod, ſi, qui irrupêre, armati fuiſſent, extem-
o cepiſſent. Hoc ubi perfectum eſſe opus militibus
nciatum eſt, clamorem alacres gaudio repentè
llunt; aliis parte alia in urbem irrupturis. Ho-
s primum admiratio cepit, quidnam ſibi re- 12
ntinus clamor vellet. poſtquam patere urbem
cepere præfecti præſidii, Pytho & Philippus pro
, qui occupaſſet aggredi, opus factum eſſe rati,
m valida manu Agrianum Illyriorumque erum-
nt: Romanoſque, qui alii aliunde coibant convo-
banturque ut ſigna in urbem inferrent, incompo-
os atque inordinatos fugant, perſequunturque ad
ſſam: in quam compulſos ruina cumulant. ſexcen-
fermè ibi interfecti, omneſque prope, qui inter
urum foſſamque deprehenſi erant, vulnerantur. Ita
o ipſe conatu perculſus prętor, ſegnior ad alia factus

con-

conſilia erat: & ne Eumeni quidem, ſimul à mari, ſimul à terra aggredienti, quidquam ſatis procedebat. Placuit igitur utrique, cuſtodiis firmatis, ne quod præſidium ex Macedonia intromitti poſſet, quoniam vis aperta non proceſſiſſet, operibus mœnia oppugnare. Hæc parantibus his, decem regii lembi ab Theſſalonica cum delectis Gallorum auxiliaribus miſſi, quum in ſalo ſtantes hoſtium naves conſpexiſſent; ipſi obſcura nocte ſimplici ordine quam poterant proxime littus tenentes, intrarunt urbem. Hujus novi præſidii fama abſiſtere oppugnatione ſimul Romanos regemque coëgit. circumvecti promontorium, ad Toronem claſſem appulerunt. Eam quoque oppugnare adorti, ubi valida defendi manu animadverterunt, irrito incepto Demetriadem petunt. Ibi quum appropinquantes repleta mœnia armatis vidiſſent, prætervecti ad Iolcon claſſem appulerunt: inde agro vaſtato, Deme-
13 triadem quoque aggreſſuri. Inter hæc & conſul, ne ſegnis ſederet tantum in agro hoſtico, M. Popillium cum quinque millibus militum ad Melibœam urbem oppugnandam mittit. Sita eſt in radicibus Oſſæ montis, qua parte in Theſſaliam vergit, opportunè imminens ſuper Demetriadem. Primus adventus hoſtium perculit incolas loci: collectis deinde ex necopinato pavore animis, diſcurrunt armati ad portas ac mœnia, qua ſuſpecti aditus erant: ſpemque extemplo inciderunt, capi primo impetu poſſe. Obſidio igitur parabatur, & opera oppugnationum fieri cœpta. Perſeus, quum audiſſet ſimul Melibœam à conſulis exercitu oppugnari, ſimul claſſem Iolci ſtare, ut inde Demetriadem aggrederetur; Euphranorem quemdam ex ducibus cum delectis duobus millibus Melibœam mittit. eidem imperatum, ut, ſi à Melibœa ſubmoviſſet Romanos, Demetriadem prius occulto itinere intraret, quam ab Iolco ad urbem caſtra moverent Romani. & ab oppugnatoribus Melibœæ, quum in ſuperioribus locis repentè apparuiſſet, cum trepidatione multa relicta opera ſunt, ignisque injectus. ita à Melibœa abſceſſum eſt.

Euphra-

uphranor, ſoluta unius urbis obſidione, Demetria-
em extemplo ducit. nec tum mœnia modo, ſed
gros etiam conſiderunt ſe à populationibus tueri
oſſe. & eruptiones in vagos populatores non ſine
ulneribus hoſtium factæ ſunt. Circumvecti tamen
mœnia ſunt prætor & rex; ſitum urbis contemplan-
es, ſi qua parte tentare aut opere, aut vi poſſent.
ama fuit, per Cydam Cretenſem, & Antimachum
ui Demetriadi præerat, tractatas inter Eumenem
& Perſea conditiones amicitiæ. ab Demetriade
erte abſceſſum eſt. Eumenes ad conſulem navigat:
ratulatus quod proſpere Macedoniam intraſſet,
Pergamum in regnum abiit. Marcius Figulus præ-
or, parte claſſis in hiberna Sciathum miſſa, cum reli-
uis navibus Oreum Bœotiæ petiit. eam urbem ap-
iſſimam ratus, unde exercitibus, qui in Macedonia
uique in Theſſalia erant, mitti commeatus poſſent.
De Eumene rege longe diverſa tradunt. Si Valerio
Antiati credas, nec claſſe adjutum ab eo prætorem
ſſe, quum ſæpe eum literis accerſiſſet, tradit: nec
um gratia ab conſule profectum in Aſiam; indigna-
um, quod, ut iiſdem caſtris tenderet, permiſſum
on fuerit. ne ut equites quidem Gallos, quos ſe-
um adduxerat, relinqueret, impetrari ab eo po-
uiſſe. *Attalum fratrem ejus, & remanſiſſe apud
onſulem, & ſinceram ejus fidem æquali tenore egre-
iamque operam in eo bello fuiſſe.* Dum bellum in 14
Macedonia geritur, legati tranſalpini ab regulo Gal-
orum (Balanos ipſius traditur nomen, gentis ex qua
uerit, non traditur) Romam venerunt, pollicentes
ad Macedonicum bellum auxilia. Gratiæ ab ſenatu
actæ, muneraque miſſa. torquis aureus duo pondo,
& pateræ aureæ quatuor pondo, equus phaleratus,
armaque equeſtria. Secundum Gallos Pamphilii
egati coronam auream, ex viginti millibus Philip-
eorum factam, in curiam intulerunt: petentibuſque
s, ut id donum in cella Iovis optimi maximi pone-
, & ſacrificare in Capitolio liceret, permiſſum:
enigneque amicitiam renovare volentibus legatis
ſponſum, & binum millium æris ſingulis miſſum
munus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

munus. Tum ab rege Pruſia & paulo poſt ab Rhodiis, de eadem re longe aliter diſſerentes legati auditi ſunt. utraque legatio de pace reconcilianda cum rege Perſeo egit. Pruſiæ preces magis quam poſtulatio fuere, profitentis, *& ad id tempus ſe cum Romanis ſtetiſſe, &, quoad bellum foret, ſtaturum. Cæterum quum ad ſe a Perſeo legati veniſſent, de finiendo cum Romanis bello, & iis pollicitum deprecatorem apud ſenatum futurum; petere, ſi poſſent inducere in animum ut finiant iram, ſe quoque in gratia reconciliatæ pacis poſſe uti.* hæc regii legati. Rhodii ſuperbe commemoratis erga populum Romanum beneficiis, & pene victoriæ, utique de Antiocho rege, majore parte ad ſe vindicata, adjecerunt: *Quum pax inter Macedonas Romanoſque eſſet, ſibi amicitiam cum rege Perſeo cœptam. eam ſe invitos, nullo ejus in ſe merito, quoniam ita Romanis viſum ſit, in ſocietatem ſe belli trahere, interrupiſſe. Tertium ſe annum multa ejus incommoda belli ſentire: mari intercluſo inopia inſulam premi, amiſſis maritimis vectigalibus atque commeatibus. Quum id ultra pati non poſſent, legatos alios ad Perſea in Macedoniam miſiſſe, qui ei denuntiarent, Rhodiis placere pacem eum componere cum Romanis: ſe Romam eadem nunciatum miſſos. Per quos ſtetiſſet quo minus belli finis fieret, adverſus eos quid ſibi faciendum eſſet, Rhodios conſideraturos eſſe.* Ne nunc quidem hæc ſine indignatione legi audirive poſſe certum habeo. inde exiſtimari poteſt, qui habitus animorum audientibus ea Patribus fue-
15 rit. Claudius, nihil reſponſum, auctor eſt: tantum Senatus conſultum recitatum, quo Caras & Lycios liberos eſſe juberet populus Romanus, literaſque extemplo ad utramque gentem ut ſcirent indicatum mitti. Qua audita re, principem legationis, cujus magniloquentiam vix curia paulo ante ceperat, corruiſſe. Alii reſponſum eſſe tradunt, *Populum Romanum & principio hujus belli, haud vanis auctoribus compertum habuiſſe, Rhodios cum Perſeo rege adverſus rempublicam ſuam occulta conſilia iniſſe: &, ſi id ante dubium fuiſſet, legatorum paulo ante*

verba

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

rba ad certum redegiſſe : & plerumque ipſam ſe
udem , etiam ſi initio cautior fuerit , detegere.
hodios nuncio in orbe terrarum arbitria belli paciſque
ere: Deorum nutu arma ſumpturos poſiturosque Ro-
anos eſſe. jam non Deos fœderum teſtes, ſed Rhodios
bituros. Ita ne tandem iis pareatur , exercituſque
Macedonia deportentur? Viſuros eſſe, quid ſibi fa-
ndum ſit. quid Rhodii viſuri ſint , ipſos ſcire. Po-
lum certe Romanum devicto Perſeo, quod propediem
rent fore, viſurum , ut pro meritis cujuſque in eo
llo civitatis gratiam dignam referat. Munus tamen
gatis in ſingulos binum millium æris miſſum eſt:
od ii non acceperunt. Literæ deinde recitatæ Q. 16
arcii conſulis ſunt, *Quemadmodum ſaltu ſuperato*
Macedoniam tranſiſſet : & ibi & ex aliis locis
mmeatus a prætore proſpectos in hiemem habere, &
Epirotis viginti millia modium tritici, decem hor-
ſumpſiſſe : ut pro frumento pecunia Romæ legatis
um curaretur. Veſtimenta militibus ab Roma mit-
da eſſe: equis ducentis fermè opus eſſe; maxime Nu-
dis: nec ſibi in his locis ullam copiam eſſe. Senatus-
nſultum, ut ea omnia ex literis conſulis fierent,
tum eſt. C. Sulpicius prætor ſex millia toga-
n , triginta tunicarum , & equos deportanda in
cedoniam, præbendaque arbitratu conſulis loca-
: & legatis Epirotarum pecuniam pro frumento
vit. Et Oneſimum , Pythonis filium , nobilem
cedonem, in ſenatum introduxit: is pacis ſemper
tor regi fuerat , monueratque , ſicut pater ejus
lippus inſtitutum uſque ad ultimum vitæ diem
abat, quotidie bis in die fœderis icti cum Roma-
perlegendi; ut eum morem , ſi non ſemper, cre-
tamen uſurparet. Poſtquam deterrere eum à
o nequiit; primo ſubtrahere ſeſe, per alias atque
s cauſſas , ne intereſſet iis , quæ non probabat,
pit: poſtremò, quum ſuſpectum ſe eſſe cerneret, &
ditionis interdū crimine inſimulari; ad Romanos
nsfugit : magno uſui conſuli fuit. Ea introductus
iuriam quum memoraſſet , ſenatus in formulam
orum eum referri juſſit: locum lautia præberi:

agri

agri Tarentini, qui publicus populi Romani eſſet, ducenta jugera dari, & ædes Tarenti emi: uti ea curaret, C. Decimio prætori mandatum. Cenſores cenſum idibus Decembribus ſeverius quam ante habuerunt: multis equi adempti, inter quos P. Rutilio qui tribunus plebis eos violenter accuſarat: tribu quoque is motus. & ærarius factus ad opera publica facienda. Quum eis dimidium ex vectigalibus ejus anni attributum ex Senatusconſulto à quæſtoribus eſſet; Ti. Sempronius ex ea pecunia, quæ ipſi attributa erat, ædes P. Africani pone Veteres ad Vortumni ſignum, lanienaſque & tabernas conjunctas in publicum emit, baſilicamque faciendam
17 curavit, quæ poſtea Sempronia appellata eſt. Jam in exitu annus erat, & propter Macedonici maxime belli curam in ſermonibus homines habebant, quos in annum conſules ad finiendum tandem id bellum crearent. itaque Senatusconſultum factum eſt, ut Cn. Servilius primo quoque tempore ad comitia habenda veniret. Senatusconſultum Sulpicius prætor ad conſulem poſt paucos dies recitavit, quibus ante diem in urbem venturum. & conſul maturavit, & comitia eo die, qui dictus erat, ſunt perfecta. Conſules creati, L. Æmilius Paullus iterum, ſeptimodecimo anno poſtquam primo conſul fuerat, & C. Licinius Craſſus. Prætores poſtero die facti, Cn. Bæbius Tamphilus, L. Anicius Gallus, Cn. Octavius, P. Fonteius Balbus, M. Æbutius Elua, C. Papirius Carbo. Omnia ut maturius agerentur, belli Macedonici ſtimulabat cura. itaque deſignatos extemplo ſortiri placuit provincias; ut, utri Macedonia conſuli, cuique prætori claſſis veniſſet, ſciretur. ut jam inde cogitarent, pararentque quæ bello uſui forent, ſenatumque conſulerent, ſi qua re conſulto opus eſſet. Latinas, ubi magiſtratum iniſſent, quod per religiones poſſet, primo quoque tempore fieri placere. neque conſulem, cui eundum in Macedoniam eſſet, teneri. His decretis conſulibus Italia & Macedonia, prætoribus præter duas juriſdictiones in urbe, claſſis, & Hiſpania, & Sicilia, &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ardinia provinciæ nominatæ ſunt. Conſulum, Æmilio Macedonia, Licinio Italia evenit. Prætores, Cn. Bæbius urbanam, L. Anicius peregrinam, & quo ſenatus cenſuiſſet, Cn. Octavius claſſem, P. onteius Hiſpaniam, M. Æbutius Siciliam, C. apirius Sardiniam eſt ſortitus. Extemplo apparuit 18
mnibus non ſegniter id bellum L. Æmilium geurum; præterquam quod alius vir erat, etiam uod dies noctéſque intentus, ea ſola, quæ ad id ellum pertinerent, animo agitabat. Iam omnium rimum à ſenatu petit, ut Legatos in Macedoniam aitterent ad exercitus viſendos claſſemque, & comerta referenda, quid aut terreſtribus aut navalibus opiis opus eſſet. Præterea ut explorarent copias egias quantum poſſent, quaque provincia noſtra, ua hoſtium foret. utrum intra ſaltus caſtra omani haberent, an jam omnes anguſtiæ exſupeatæ, & in æqua loca perveniſſent. qui fideles nobis ocii, qui dubii ſuſpenſæque ex fortuna fidei, qui erti hoſtes viderentur: quanti præparati commeaus, & unde terreſtri itinere, unde navibus ſupporarentur: quid ea æſtate terra marique rerum geſtaum eſſet. ex his bene cognitis, certa in futurum onſilia capi poſſe ratus. Senatus Cn. Servilio conuli negotium dedit, ut is in Macedoniam quos L. Æmilio videretur legaret. Legati biduo poſt proecti, Cn. Domitius Ænobarbus, A. Licinius Nera, L. Bæbius. Bis in exitu anni ejus lapidatum ſſe, nunciatum eſt; in Romano agro, ſimul in Veientibus. novendiale ſacrum factum eſt. Sacerotes eo anno mortui ſunt, P. Quintilius Varus, amen Martialis: & M. Claudius Marcellus, Decemvir. in cujus locum Cn. Octavius ſuffectus. Et am magnificentia creſcente notatum eſt, ludis Cirenſibus P. Cornelii Scipionis Naſicæ, & P. Lenuli ædilium curulium, ſexaginta tres Africanas, & uadraginta urſos & elephantos luſiſſe. L. Æmilio 19
Paullo, C. Licinio conſulibus Idibus Martiis prinipio inſquentis anni, quum in exſpectatione Patres uiſſent; maxime quidnam conſul de Macedonia,

cujus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

cujus ea provincia eſſet, referret: nihil ſe habere, Paullus quod referret, quum nondum legati rediſſent, dixit. *Cæterum Brundiſii legatos jam eſſe, bis ex curſu Dyrrhachium ejectos. Cognitis mox, quæ noſci prius in rem eſſet, relaturum: id fore intra perpaucos dies. Et ne quid profectionem ſuam teneret, pridie Idus Aprilis Latinis eſſe conſtitutam diem. Sacrificio rite perfecto, ſe & Cn. Octavium, ſimul ſenatus cenſuiſſet, exituros eſſe. C. Licinio collegæ ſuo fore curæ ſe abſente, ut, ſi qua parari mittive ad id bellum opus ſit, parentur mittanturque. Interea legationes exterarum nationum audiri poſſe.* Sacrificio rite perfecto, primi Alexandrini legati ab Ptolomæo & Cleopatra regibus vocati ſunt. Sordidati, barba & capillo promiſſo, cum ramis oleæ ingreſſi curiam, procubuerunt: & oratio quam habitus fuit miſerabilior. Antiochus Syriæ rex, qui obſes Romæ fuerat per honeſtam ſpeciem majoris Ptolomæi reducendi in regnum, bellum cum minore fratre ejus, qui tum Alexandriam tenebat, gerens, & ad Peluſium navali prælio victor fuerat, & tumultuario opere ponte per Nilum facto tranſgreſſus cum exercitu, obſidione ipſam Alexandriam terrebat: nec procul abeſſe, quin potiretur regno opulentiſſimo, videbatur. Ea legati querentes orabant ſenatum, ut opem regno regibuſque amicis imperio ferret. *Ea merita populi Romani in Antiochum, eam apud omnes reges genteſque auctoritatem eſſe, ut ſi legatos miſiſſent, qui denunciarent, non placere ſenatui ſociis regibus bellum fieri; extemplo abſceſſurus à mœnibus Alexandriæ, abducturuſque exercitum in Syriam eſſet. Quod ſi cunctentur facere; brevi extorres regno Ptolomæum & Cleopatram Romam venturos, cum pudore quodam populi Romani; quod nullam opem in ultimo diſcrimine fortunarum tuliſſent.* Moti Patres precibus Alexandrinorum, extemplo C. Popillium Lænatem, & C. Decimium, & C. Hoſtilium, legatos, ad finiendum inter reges bellum miſerunt. Prius Antiochum, dein Ptolemæum adire juſſi, & nunciare, ni abſiſtatur bello, per utrum ſtetiſſet,

ſet, cum non pro amico, nec pro ſocio habituros
e. His intra triduum ſimul cum legatis Alexan- 20
inis profectis, legati ex Macedonia quinquatribus
timis adeo expectati venerunt, uti, niſi veſper eſſet,
templo ſenatum vocaturi conſules fuerint. Po-
ero die ſenatus fuit, legatique auditi ſunt. Ii nun-
ant, *Majore periculo quam emolumento exercitum*
r invios ſaltus in Macedoniam inductum. Pieriam,
o proceſſiſſet, regem tenere: caſtra caſtris prope ita
lata eſſe, ut flumine Enipeo interjecto arceantur.
que regem pugnandi poteſtatem facere, nec noſtris
m ad cogendum eſſe. Hiemem etiam aſperam rebus
rendis interveniſſe. in otio militem ali, nec plus
am ſex dierum frumentum habere. Macedonum di-
riginta millia armatorum eſſe. Si Ap. Claudio cir-
Lychnidum ſatis validus exercitus foret, potuiſſe
cipiti bello diſtineri regem: nunc & Appium, &
d cum eo præſidii ſit, in ſummo periculo eſſe: niſi
pere aut juſtus exercitus eo mittatur, aut illi inde
ducantur. Ad claſſem ſe ex caſtris profectos; ſocio-
m navalium partem, morbo audiſſe abſumptam:
rtem, maxime qui ex Sicilia fuerint, domos ſuas
iſſe, & homines navibus deeſſe. qui ſint, neque ſti-
ndium accepiſſe, neque veſtimenta habere. Eume-
m claſſemque ejus, tamquam vento allatas naves,
e cauſſa & veniſſe & abiſſe: nec animum ejus regis
iſtare ſatis viſum. Sicut omnia de Eumene dubia,
tali egregie conſtantem fidem nunciabant. Legatis 21
iditis, tunc de bello referre ſeſe L. Æmilius dixit.
natus decrevit, *Vt in octo legiones parem nume-*
m tribunorum conſules & populus crearent: creari
rem neminem eo anno placere, niſi qui honorem
ſiſſet. Tum ex omnibus tribunis militum uti L.
Æmilius in duas legiones in Macedoniam, quos eo-
m velit, eligat, & ut ſolenni Latinarum perfecto,
Æmilius conſul, Cn. Octavius prætor, cui claſſis
igiſſet, in provinciam proficiſcantur. additus eſt his
tius L. Anicius prætor, cujus inter peregrinos
iſdictio erat. eum in provinciam Illyricum circa
chnidum Ap. Claudio ſuccedere placuit. De-
lectus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

lectus cura C. Licinio conſuli impoſita. is ſeptem
millia civium Romanorum, & equites ducentos
ſcribere juſſus: & ſociis nominis Latini ſeptem mil-
lia peditum imperare, quadringentos equites: & Cn.
Servilio Galliam obtinenti provinciam literas mit-
tere, ut ſexcentos equites conſcriberet. Hunc exer-
citum ad collegam primo quoque tempore mittere
in Macedoniam juſſus. neque in ea provincia plus
quam duas legiones eſſe, eas repleri, ut ſena millia
peditum, trecentos haberent equites. cæteros equi-
tes peditesque in præſidiis diſponi. Qui eorum ido-
nei ad militandum non eſſent, dimitti. decem præ-
terea millia peditum imperata ſociis: & octingenti
equites. Id præſidii additum Anicio, præter duas le-
giones, quas portare in Macedoniam eſt juſſus, qui-
na millia peditum & ducenos habentes, trecenos
equites; & in claſſem quinque millia navalium ſo-
ciûm ſunt ſcripta. Licinius conſul duabus legioni-
bus obtinere provinciam juſſus: eo addere ſociorum
22 decem millia peditum, & ſexcentos equites. Sena-
tusconſultis perfectis, L. Æmilius conſul è curia in
concionem proceſſit, orationemque talem habuit:
Animadvertiſſe videor, Quirites, majorem mihi, ſor-
tito Macedoniam provinciam, gratulationem factam,
quam quum aut conſul eſſem conſalutatus, aut quo die
magiſtratum iniſſem: neque id ob aliam cauſſam,
quam quia bello in Macedonia, quod diu trahitur,
exiſtimaſtis dignum majeſtate populi Romani exitum
per me imponi poſſe. Deos quoque huic faviſſe ſorti
ſpero; eoſdemque in rebus gerendis affuturos eſſe. Hæc
partim opinari, partim ſperare poſſum. Illud affir-
mare pro certo habeo audeoque, me omni ope adniſurum
eſſe, ne fruſtra vos hanc ſpem de me conceperitis. Quæ
ad bellum opus ſunt, & ſenatus decrevit, & (quoniam
extemplo proficiſci placet, neque ego in mora ſum) C.
Licinius collega, vir egregius, æque enixe parabit, ac
ſi ipſe id bellum geſturus eſſet. Vos, quæ ſcripſero ſena-
tui aut vobis, credite. rumores credulitate veſtra ne
alatis, quorum auctor nemo extabit. Nam nunc qui-
dem, quod vulgo fieri hoc præcipuè bello animadverti,
nemo

*nemo tam famæ contemtor eſt, cujus non debilitari
animus poſſit. In omnibus circulis, atque etiam (ſi
Diis placet) in conviviis ſunt, qui exercitus in Mace-
doniam ducant: ubi caſtra locanda ſint ſciant, quæ
loca præſidiis occupanda: quando aut quo ſaltu intran-
da Macedonia; ubi horrea ponenda: qua terra, mari
ſubvehantur commeatus: quando cum hoſte manus
conſerenda, quando quieſcendum ſit. Nec, quid melius
faciendum ſit, modo ſtatuunt, ſed quidquid aliter
quam ipſi cenſuere factum eſt; conſulem veluti dicta
die accuſant. Hæc magna impedimenta res gerentibus
ſunt. nec enim omnes tam firmi & conſtantis animi
contra adverſum rumorem eſſe poſſunt, quam Fabius
fuit: qui ſuum imperium minui per vanitatem populi
maluit, quam ſecunda fama male rem gerere. Non
ſum is, qui non exiſtimem admonendos duces eſſe: imò
eum, qui de ſua unius ſententia omnia gerat, ſuperbum
judico magis quam ſapientem. Quid ergo eſt? Pri-
mum à prudentibus, & propriè rei militaris peritis, &
uſu doctis, monendi imperatores ſunt: deinde ab his
qui interſunt gerendis rebus, qui loca, qui hoſtem,
qui temporum opportunitatem vident, qui in eodem
velut navigio participes ſunt periculi. Itaque ſi quis
eſt, qui quod è republica ſit ſuadere ſe mihi in eo bello,
quod geſturus ſum, confidat; ne deneget operam reipu-
blicæ, & in Macedoniam mecum veniat. nave, equo,
tabernaculo, viatico etiam à me juvabitur. Si quem
id facere piget, & ocium urbanum militiæ laboribus
præoptat; è terra ne gubernaverit. Sermonum ſatis
ipſa præbet urbs. loquacitatem ſuam contineat: nos
caſtrenſibus conſiliis contentos futuros eſſe ſciat.* Ab
hac concione, Latinis quæ pridie Calendis Aprilis
fuerunt, in monte ſacrificio ritè perpetrato, proti-
nus inde & conſul & prætor Cn. Octavius in Ma-
cedoniam profecti ſunt. Traditum eſt memoriæ,
majore quam ſolita frequentia proſequentium con-
ſulem celebratum. ac prope certa ſpe ominatos eſſe
homines finem eſſe Macedonico bello, maturumque
reditum cum egregio triumpho conſulis fore. Dum 23
hac in Italia geruntur, Perſeus quod jam inchoatum
perficere,

perficere, quia impenſa pecuniæ facienda erat, non
inducebat in animum, ut Gentium Illyriroum re-
gem ſibi adjungeret; hoc, poſtquam intraſſe ſaltum
Romanos, & adeſſe diſcrimen ultimum belli ani-
madvertit, non ultra differendum ratus; quum per
Hippiam legatum trecena argenti talenta pactus eſ-
ſet, ita ut obſides ultro citroque darentur; Pantau-
chum miſit ex fidiſſimis amicis ad ea perficienda.
Medeone Labeatidis terræ Pantauchus regi Illyrio
occurrit: ibi & jusjurandum ab rege, & obſides ac-
cepit. miſſus & à Gentio eſt legatus, nomine
Olympio, qui jusjurandum à Perſeo obſideſque exi-
geret. Cum eodem ad pecuniam accipiendam miſſi
ſunt & auctore Pantaucho, qui Rhodum legati
cum Macedonibus irent: Parmenio & Morcus de-
ſtinantur. quibus ita mandatum, ut jurejurando
obſidibuſque & pecunia accepta tum demum Rho-
dum proficiſcerentur: duorum ſimul regum nomine
incitari Rhodios ad bellum Romanum poſſe. ad-
junctam civitatem, penes quam unam tum rei na-
valis gloria eſſet, nec terra, nec mari ſpem relictu-
ram Romanis. Venientibus Illyriis, Perſeus ab Eni-
peo amni ex caſtris cum omni equitatu profectus, ad
Dium occurrit. Ibi ea quæ convenerunt circumfuſo
agmine equitum facta: quos adeſſe fœderi ſancitæ
cum Gentio ſocietatis volebat rex; aliquantum eam
rem ratus animorum iis adjecturam. & obſides in
conſpectu omnium dati, acceptique: & Pellam ad
theſauros regios miſſis qui pecuniam acciperent, qui
Rhodum irent cum Illyriis legatis Theſſalonicæ
conſcendere juſſi. Ibi Metrodorus erat, qui nuper ab
Rhodo venerat: auctoribuſque Dinone & Polyara-
to principibus civitatis ejus, affirmabat, Rhodios
paratos ad bellum eſſe. is princeps junctæ cum Illy-
24 riis legationis datus eſt. Eodem tempore ad Eume-
nem & ad Antiochum communia mandata, quæ
ſubjicere conditio rerum poterat. *Naturâ inimica
inter ſe eſſe liberam civitatem & regem. Singulos
populum Romanum aggredi, &, quod indignius ſit,
regum viribus reges oppugnare. Attalo adjutore pa-*

trem

rem ſuum oppreſſum. Eumene adjuvante, & qua-
am ex parte etiam Philippo patre ſuo, Antiochum
ppugnatum: in ſe nunc & Eumenen & Pruſian ar-
natos eſſe. Si Macedoniæ regnum ſublatum foret,
roximam Aſiam eſſe: quam jam ex parte ſub ſpecie
iberandarum civitatum ſuam fecerint: deinde Sy-
iam. Iam Pruſiam Eumeni honore præferri, jam
Antiochum victorem præmio belli ab Ægypto arceri.
Iæc cogitantem providere jubebat, ut aut ad pacem
cum faciendam compelleret Romanos, aut perſeve-
antes in bello injuſto communes duceret omnium
gum hoſtes. Ad Antiochum aperta mandata erant,
d Eumenem per ſpeciem captivorum redimendo-
um miſſus legatus erat: verum occultiora quædam
gebantur, quæ in præſentia inviſum quidem & ſu-
pectum Romanis Eumenen falſis gravioribus * * *
Proditor enim ac prope hoſtis habitus, dum inter ſe
uo reges captantes fraude & avaritia certant. Cy-
as erat Cretenſis, ex intimis Eumenis: hic prius ad
Amphipolim cum Chimaro quodam populari ſuo,
nilitante apud Perſea, inde poſtea ad Demetriadem,
emel cum Menecrate quodam, iterum cum Anti-
nacho, regiis ducibus, ſub ipſis mœnibus urbis col-
ocutus fuerat. Cryphon quoque, qui tum miſſus eſt,
uabus ad eundem Eumenen jam ante legationibus
unctus erat. Quæ colloquia occulta & legationes
nfames quidem erant: ſed, quid actum eſſet, quidve
nter reges conveniſſet, ignorabatur. Res autem ita ſe
abuit. Eumenes neque favit victoriæ Perſei, neque 25
ello eum invadere animo habuit: non tam quia pa-
ernæ inter eos inimicitiæ erant, quam ipſorum odiis
nter ſe accenſæ. Non ea regum æmulatio, ut æquo
nimo Perſea tantas adipiſci opes tantamq; gloriam,
uanta Romanis victis eum manebat, Eumenes viſu-
us fuerit. Cernebat & Perſea jam inde ab initio bel-
o, omni modo ſpem pacis tentaſſe, & indies magis,
uo propior admoveretur terror, nihil neque agere
liud, neque cogitare. Romanos quoque, quia trahe-
etur diutius ſpe ipſorum bellum, & ipſos duces &
natum non abhorrere à finiendo tam incommodo

ac difficili bello. Hac utriuſque partis voluntate ex-
plorata, quod fieri etiam ſua ſponte tædio validio-
ris, metu infirmioris credebat poſſe, in eo ſuam
operam venditare concilianda gratia magis cupiit.
Nam modò ne juvaret bello Romanos terra ma-
rique, modo pacis patrandæ cum Romanis paciſce-
batur mercedem. ne bello intereſſet, mille & quin-
gena talenta. in utroque non fidem modo ſe, ſed
obſides quoque dare paratum eſſe oſtendebat. Per-
ſeus ad rem inchoandam promptiſſimus erat cogen-
te metu, & de obſidibus accipiendis ſine dilatione
agebat, conveneratque ut accepti Cretam mitteren-
tur. Vbi ad pecuniæ mentionem ventum erat, ibi
hæſitabat: & utique alteram in tanti nominis regi-
bus turpem ac ſordidam, & danti & magis acci-
pienti, mercedem eſſe. Malebat in ſpem Romanæ
pacis non recuſare impenſam, ſed eam pecuniam
perfecta re daturum. interea Samothracæ in templo
depoſiturum. Ea inſula quum ipſius ditionis eſſet,
videre Eumenes nihil intereſſe, an Pellæ pecunia
eſſet: id agere, ut partem aliquam præſentem ferret.
ita nequicquam inter ſe captati, nihil præter infa-
26 miam movere. Nec hæc tantum Perſeo per avari-
tiam eſt dimiſſa res, quum pecuniam tutam & pa-
cem habere per Eumenen, quæ vel parte regni redi-
menda eſſet, ac receptus protrahere inimicum mer-
cede onuſtum, & hoſtes merito ei Romanos poſſet
facere: ſed etiam Gentii regis parata ſocietas, &
tum Gallorum effuſorum per Illyricum ingens ag-
men oblatum, avaritia dimiſſum eſt. Veniebant
decem millia equitum, par numerus peditum, &
ipſorum jungentium curſum equis, & in vicem
prolapſorum equitum vacuos capientium ad pugnā
equos. Hi pacti erant, eques denos præſentes au-
reos, pedes quinos, mille dux eorum. Venientibus
his Perſeus ab Enipeo ex caſtris profectus obviam
cum dimidia copiarum parte, denunciare per vicos
urbeſque, quæ viæ propinquæ ſunt, cœpit, ut com-
meatus expedirent, frumenti, vini, pecorum ut
copia eſſet. ipſe equos, phaleraſque, & ſagula, do-
num

num principibus ferre, & parum auri quod inter
paucos divideret: multitudinem credens trahi ſpe
poſſe. Ad Almanam urbem pervenit, & in ripa flu-
minis Axii poſuit caſtra: circa Deſudabam in Mæ-
dica exercitus Gallorum conſederat; mercedem pa-
ctam opperiens. Eo mittit Antigonum ex purpu-
ratis unum, qui juberet multitudinem Gallorum ad
Bylazora (Pæoniæ is locus eſt) caſtra movere,
principes ad ſe venire frequentes. ſeptuaginta quin-
que millia ab Axio flumine & caſtris regis aberant.
Hæc mandata ad eos quum pertuliſſet Antigonus,
adjeciſſetque, per viam quanta omnium præparata
cura regis copia multitudini foret, quibuſque mu-
neribus principes advenientes, veſtis, argenti, equo-
rumque excepturus rex eſſet, de his quidem ſe co-
ram cognituros reſpondent. illud quod præſens pe-
giſſent interrogant, ecquid aurum, quod in ſin-
gulos pedites equiteſque dividendum eſſet, ſecum
adduxiſſet? Quum ad id nihil reſponderetur, Clon-
dicus regulus eorum, *Abi, renuncia ergo*, inquit,
*regi, niſi aurum obſideſque accepiſſent, nuſquam in-
de Gallos longius veſtigium moturos.* Hæc relata
regi quum eſſent, advocato conſilio, quum, quid
omnes ſuaſuri eſſent, appareret, ipſe, pecuniæ quam
regni melior cuſtos, inſtitit de perfidia & feritate
Gallorum diſſerere. *Multorum jam ante cladibus
apertum, periculoſum eſſe tantam multitudinem in
Macedoniam accipere, ne graviores eos ſocios habeant,
quam hoſtes Romanos. Quinque millia equitum ſat
eſſe, quibus & uti ad bellum poſſent, & quorum mul-
titudinem ipſi non timeant.* Apparebat in omnibus, 27
mercedem multitudinis timere, nec quicquam
aliud: ſed quum ſuadere conſulenti nemo auderet,
remittitur Antigonus qui nunciaret, quinque mil-
lium equitum opera tantum uti regem: contemne-
re multitudinem aliam. Quod ubi audivere bar-
bari, cæterorum quidem fremitus fuit, indignan-
tium ſe fruſtra excitos ſedibus ſuis: Clondicus rur-
ſus interrogat, ecquid ipſis quinque millibus, quod
conveniſſet, numeraret? Quum adverſus id quo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

que miſceri ambages cerneret, inviolato fallaci nuncio (quod vix ſperaverat ipſe poſſe contingere) retro ad Iſtrum perpopulati Thraciam, qua vicina erat viæ, redierunt. Quæ manus, quieto ſedente rege ad Enipeum, adverſus Romanos Perræbiæ ſaltum in Theſſaliam traducta, non agros tantum nudare populando potuit, ne quos inde Romani commeatus exſpectarent, ſed ipſas exſcindere urbes, tenente ad Enipeum Perſeo Romanos, ne urbibus ſociis opitulari poſſent. Ipſis quoque Romanis de ſe cogitandum fuiſſet: quando neque manere amiſſa Theſſalia, unde exercitus alebatur, potuiſſent, neque progredi, cum ex adverſo caſtra Macedonum * * * qui ea pependerant ſpe, haud mediocriter debilitavit. Eadem avaritia Gentium regem ſibi alienavit: nam, quum trecenta talenta Pellæ miſſis à Gentio numeraſſet, ſignare eos pecuniam paſſus eſt. Inde decem talenta ad Pantauchum miſſa, eaque præſentia dari regi juſſit: reliquam pecuniam ſignatam Illyriorum ſigno, portantibus ſuis præcipit parvis itineribus veherent. dein, quum ad finem Macedoniæ ventum eſſet, ſubſiſterent ibi, ac nuncios ab ſe opperirentur. Gentius exigua parte pecuniæ accepta, quum aſſidue à Pantaucho ad laceſſendos hoſtili facto Romanos ſtimularetur, M. Perpernam & L. Petilium legatos, qui tum forte ad eum venerant, in cuſtodiam conjecit. Hoc audito Perſeus contraxiſſe eum neceſſitates ratus ad bellum utique cum Romanis, ad revocandum qui pecuniam portabat miſit: velut nihil aliud agens, quam ut quanta maxima poſſet præda ex victo Romanis reſervaretur. Et ab Eumene Cryphon, ignotis quæ occulte acta erant, redit. De captivis actum eſſe & ipſi evulgaverant: & Eumenes conſulem vitandæ ſuſpicionis cauſſa certiorem fecit. Perſeus poſt redi-
27 tum ab Eumene Cryphontis ſpe dejectus, Antenorem & Callippum præfectos claſſis cum quadraginta lembis (adjectæ ad hunc numerum quinque priſtes erant) Tenedum mittit, ut inde ſparſæ per Cycladas inſulas naves Macedoniam cum frumento peten-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

petentes, tutarentur. Caſſandreæ deductæ naves, in portus primum qui ſub Atho monte ſunt, inde Tenedum placido mari quum trajeciſſent; ſtantes in portu Rhodias apertas naves, Eudamumque præfectum earum, inviolatas, atque etiam benigne appellatos demiſerunt. Cognito deinde in latere altero quinquaginta onerarias ſuarum, ſtantibus in oſtio portus Eumenis roſtratis, quibus Damius præerat, incluſas eſſe; circumvectis properè ac ſummotis terrore hoſtium navibus, onerarias, datis qui proſequerentur decem lembis, in Macedoniam mittunt: ita ut in tutum proſecuti redirent Tenedum. Nono poſt die ad claſſem jam ad Sigeum ſtantem redierunt. Inde Subota (inſula eſt interjecta Eleæ & Chio) trajiciunt. Forte poſtero die quam Subota claſſis tenuit, quinque & triginta naves, quas hippagogos vocant, ab Elea profectæ cum equitibus Gallis, equiſque, Phanas promontorium Chiorum petebant, unde tranſmittere in Macedoniam poſſent: Attalo ab Eumene mittebantur. Has naves per altum ferri quum ex ſpecula ſignum datum Antenori eſſet, profectus à Subotis, inter Erythrarum promontorium, Chiumque, quà arctiſſimum fretum eſt, iis occurrit. Nihil minus credere præfecti Eumenis, quam Macedonum claſſem in illo vagari mari: nunc Romanos eſſe, nunc Attalum, aut remiſſos aliquos ab Attalo ex caſtris Romanis Pergamum petere. Sed quum jam appropinquantium forma lemborum haud dubia eſſet, & concitatio remorum, directæq; in ſe proræ, hoſtes appropinquare aperuiſſent; tunc injecta trepidatio eſt, quum reſiſtendi ſpes nulla eſſet inhabiliq; navium genere & Gallis vix quietem patientibus in mari. Pars eorum, qui propiores continenti littori erant, in Erythream enârunt: pars velis datis ad Chium naves ejecere, relictiſq; equis effuſa fuga urbem petebant. Sed propius urbem lembi acceſſuque commodiore quum expoſuiſſent armatos, partim in via fugientes Gallos adepti Macedones ceciderunt, partim ante portam excluſos: clauſerant enim Chii portam, ignari qui fugerent aut ſequerentur.

tur. Octingenti fermè Gallorum occiſi, ducenti vivi capti: equi, pars in mari fractis navibus, abſumpti: partim nervos ſucciderunt in littore Macedones. viginti eximiæ equos formæ cum captivis: eoſdem decem lembos, quos ante miſerat, Antenor devehere Theſſalonicam juſſit, & primo quoque tempore ad claſſem reverti: Phanis ſe eos exſpectaturum. Triduum fermè claſſis ad urbem ſtetit. Phanas inde progreſſi ſunt, & ſpe celerius reverſis decem lembis eve-
29 cti, Ægeo mari Delum trajecerunt. Dum hæc geruntur, legati Romani, C. Popillius, C. Decimius & C. Hoſtilius, à Chalcide profecti, tribus quinqueremibus Delum quum veniſſent, lembos ibi Macedonum quadraginta & quinque regis Eumenis quinqueremes invenerunt. Sanctitas templi inſulæque inviolatos præſtabat omnes. Itaque permixti Romanique & Macedones, & Eumenis navales ſocii, in templo, inducias religione loci præbente, verſabantur. Antenor Perſei præfectus, quum aliquas alto præferri onerarias naves ex ſpeculis ſignificatum foret, parte lemborum ipſe inſequens, parte per Cycladas diſpoſita, præterquam ſi quæ Macedoniam peterent, omnes aut ſupprimebat, aut ſpoliabat naves: quibus poterat Popillius, aut Eumenis naves ſuccurrebat: ſed vecti nocte binis aut ternis plerumque lembis Macedones fallebant. Per id ferè tempus legati Macedones Illyriique ſimul Rhodum venerunt, quibus auctoritatem addidit, non lemborum modo adventus paſſim per Cycladas atque Ægeum vagantium mare, ſed etiam conjunctio ipſi regum Perſei Gentiique, & fama cum magno numero peditum equitumque venientium Gallorum. Et jam quum acceſſiſſent animi Dinoni ac Polyarato, qui Perſei partium erant, non benignè modo reſponſum regibus eſt, ſed palam pronunciatum bello finem ſe auctoritate ſua impoſituros eſſe. itaque ipſi quoque reges æquos adhiberent animos ad
30 pacem accipiendam. Jam veris principium erat, novique duces in provinciam venerant. conſul Æmilius in Macedoniam, Octavius Oreum ad claſſem

Ani

Anicius in Illyricum, cui bellandum adverſus Gentium. Patre Pleurato rege Illyriorum, & matre Eurydica genitus, fratres duos Platorem utroque parente, Caravantium matre eadem natum habuit. Hoc propter ignobilitatem paternam minus ſuſpecto; Platorem occidit: & duos amicos ejus, Etritum & Epicadum, impigros viros, quo tutius regnaret. Fama fuit, Honuni Dardanorum principis filiam Etutam pacto fratri eum invidiſſe; tanquam his nuptiis adjungenti ſibi Dardanorum gentem. & ſimilius id vero fecit ducta ea virgo. Platore interfecto, gravis deinde dempto fratris metu popularibus eſſe cœpit: & violentiam inſitam ingenio intemperantia vini accendebat. Cæterum, ſicut antè dictum eſt, ad Romanum incitatus bellum, Liſſum omnes copias contraxit: quindecim millia armatorum fuerunt. Inde fratre in Caviorum gentem vi aut terrore ſubigendam cum mille peditibus & quinquaginta equitibus miſſo, ipſe ad Baſſaniam urbem quinque millia ab Liſſo ducit. Socii erant Romanorum. itaque per miſſos nuncios prius tentati, obſidionem pati quam dedere ſeſe maluerunt. Caravantium in Caviis Durnium oppidum advenientem benignè accepit: Caravantis altera urbs excluſit. & quum agros eorum effuſe vaſtaret, aliquot palati milites agreſtium concurſu interfecti ſunt. Jam & Ap. Claudius, adſumptis ad eum exercitum quem habebat Bulinorum, & Apolloniatium, & Dyrrhachinorum auxiliis, profectus ex hibernis, circa Genuſuum amnem caſtra habebat; audito fœdere inter Perſea & Gentium, & legatorum violatorum injuria accenſus, bellum haud dubiè adverſus eum geſturus. Anicius Prætor eo tempore Apolloniæ, auditis quæ in Illyrico gererentur; præmiſſiſque ad Appium literis, ut ſe ad Genuſuum opperiretur, triduo & ipſe in caſtra venit: & ad ea quæ habebat auxilia, aſſumptis Parthinorum juventutis duobus millibus peditum, & equitibus ducentis, (peditibus Epicadus, equitibus Agalſus præerat,) parabat ducere in Illyricum, maximè ut Baſſanitas ſolveret obſidione. tenuit impetum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

tum ejus fama lemborum vaſtantium maritimam oram. Octoginta erant lembi, auctore Pantaucho miſſi à Gentio ad Dyrrhachinorum & Apolloniatium agros populandos. Tum claſſis ad

* * *

31 to eo tradiderunt ſe: deinceps & urbes regionis ejus idem faciebant, adjuvante inclinationem animorum clementia in omnes & juſtitia prætoris Romani. Ad Scodram inde ventum eſt, id quod belli caput fuerat: non eo ſolum, quod Gentius eam ſibi ceperat, velut regni totius arcem, ſed etiam quod Labeatium gentis munitiſſima longe eſt & difficilis aditu. Duo cingunt eum flumina, Clauſala latere urbis, quod in orientem patet præfluens, Barbana ab regione occidentis ex Labeatide palude oriens. hi duo amnes confluentes incidunt Oriundi flumini: quod ortum ex monte Scodro, multis & aliis auctum aquis mari Hadriatico infertur. Mons Scodrus longe altiſſimus regionis ejus, ab oriente Dardaniam ſubjectam habet, à meridie Macedoniam, ab occaſu Illyricum. Quanquam munitum ſitu naturali oppidum erat, genſque id tota Illyriorum & rex ipſe tuebatur; tamen prætor Romanus, quia prima ſucceſſerant proſpere, fortunam totius rei principia ſecuturam eſſe ratus, & repentinum valiturum terrorem, inſtructo exercitu ad mœnia ſuccedit. Quod ſi clauſis portis muros portarumque turres diſpoſitis armatis defendiſſent, vano cum incepto mœnibus pepuliſſent Romanos. nunc porta egreſſi prælium loco æquo majore animo commiſerunt, quam ſuſtinuerunt. Pulſi enim & fuga conglobati, quum ducenti amplius in ipſis faucibus portæ cecidiſſent, tantum intulerunt terrorem, ut oratores extemplo ad prætorem mitteret Gentius Teuticum & Bellum, principes gentis, per quos inducias peteret, ut deliberare de ſtatu rerum ſuarum poſſet. Triduo in hoc dato, quum caſtra Romana quingentos fermè paſſus ab urbe abeſſent, navem conſcendit, & flumine Barbana navigat in lacum Labeatum; velut ſecretum locum petens ad con-

conſultandum: ſed, ut apparuit, falſa ſpe excitus,
Caravanrium fratrem multis millibus armatorum
actis ex ea regione, in quam miſſus erat, adventare.
qui poſtquam evanuit rumor, tertio poſt die navem
eandem ſecundo amni Scodram demiſit: præmiſſiſ-
que nunciis, ut ſibi appellandi prætoris poteſtas
fieret; copia facta, in caſtra venit. Et principium
orationis ab accuſatione ſtultitiæ orſus ſuæ, poſtre-
mo ad preces lacrimaſque effuſus, genibus prætoris
accidens, in poteſtatem ſeſe dedit. Primo, bonum
animum habere juſſus, ad cœnam etiam invitatus,
in urbem ad ſuos rediit, & cum prætore eo die ho-
norifice eſt epulatus: deinde in cuſtodiam C. Caſſio
tribuno militum traditus, vix gladiatorio accepto
decem talentis ab rege rex, ut in eam fortunam re-
cideret. Anicius Scodra recepta, nihil prius quam 32
requiſitos Petilium Perpernamque legatos ad ſe du-
ci juſſit: quibus ſplendore ſuo reſtituto, Perpernam
extemplo mittit ad comprehendẽdos amicos cogna-
toſque regis; qui Medeonem Labeatium gentis ur-
bem profectus, Et levam uxorem cum filiis duobus,
Scerdileto Pleuratoque, & Caravantium fratrem
Scodram in caſtra adduxit. Anicius bello Illyrio
intra triginta dies perfecto, nuncium victoriæ Per-
pernam Romam miſit: & poſt dies paucos Gentium
regem ipſum cum parente, conjuge, liberis, ac fra-
tre, aliiſque principibus Illyriorum. Hoc unum
bellum prius perpetratum, quam cœptum, Romæ
auditum eſt. Quibus diebus hæc agebantur, Per-
ſeus quoque in magno terrore erat, propter adven-
tum ſimul Æmilii novi conſulis, quem cum ingen-
tibus minis adventare audiebat, ſimul Octavii præ-
toris. Nec minus terroris à claſſe Romana & peri-
culo maritimæ oræ habebat. Theſſalonicæ Eume-
nes & Athenagoras præerant cum parvo præſidio
duorum millium cetratorum. Eo & Androclen
præfectum mittit; juſſum ſub ipſis navalibus caſtra
habere. Æniam mille equites cum Antigono miſit
ad tutandam maritimam oram: ut quocunque litto-
re applicuiſſe naves hoſtium audiſſent, extemplo

ferrent agreſtibus opem. quinque millia Macedonum miſſa ad præſidium Pythii & Petræ, quibus præpoſiti erant, Hiſtiæus, & Theogenes, & Milo. His profectis ripam munire Enipei fluminis aggreſſus eſt; quia ſicco alveo tranſiri poterat. Huic ut omnis multitudo vacaret, fœminæ ex propinquis urbibus coactæ cibaria in caſtra afferebant: miles juſſus ex propinquis ſilvis

* * * *

33 poſtremo ſequi ſe utrarios ad mare, quod minus trecentos paſſus aberat, juſſit: & in litore alios alibi modicis intervallis fodere. montes ingentis altitudinis ſpem faciebant, eo magis quia nullos apertos evergerent rivos, occultos continere latices, quorum venæ in mare permanantes undæ miſcerentur. Vix deducta ſumma arena erat, quum ſcaturigines turbidæ primo & tenues emicare, dein liquidam multamque fundere aquam, velut Deûm dono, cœperunt. Aliquantum ea quoque res duci famæ & auctoritatis apud milites adjecit. Iuſſis deinde militibus expedire arma, ipſe cum tribunis primiſque ordinibus vadit ad contemplandos tranſitus; qua deſcenſus facilis armatis, qua in ulteriorem ripam minime iniquus aſcenſus eſſet. His ſatis exploratis, illa quoque primum, ut ordine ac ſine tumultu omnia in agmine ad nutum imperiumque ducis fierent, providit. Vbi omnibus ſimul pronunciaretur quod fieret, neque omnes exaudirent: incerto imperio accepto, alios ab ſe adjicientes, plus eo quod imperatum ſit; alios minus facere. clamores deinde diſſonos oriri omnibus locis, & prius hoſtes, quam ipſos, quid paretur ſcire. Placere igitur, tribunum militum primopilo legionis ſecretum edere imperium: illum & dein ſingulis proximo cuique in ordine centurioni dicere quid opus facto ſit; ſive à primis ſignis ad noviſſimum agmen, ſive ab extremis ad primos perferendum imperium ſit. Vigiles etiam novo more ſcutum in vigiliam ferre vetuit: non enim in pugnam vigilem ire, ut armis utatur, ſed ad vigilandum, ut, quum ſenſerit hoſtium adventum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ventum, recipiat ſe, excitetque ad arma alios. Scuto
præ ſe erecto ſtare galeatos: dein ubi feſſi ſint, in-
nixos pilo capite ſuper marginem ſcuti poſito ſopi-
tos ſtare: ut fulgentibus armis procul conſpici ab
hoſte poſſint, ipſi nihil provideant. Stationum quo-
que morem mutavit. armati omnes, & frænatis
equis equites, diem totum perſtabant. id quum
æſtivis diebus urente aſſiduo ſole fieret, tot horarum
æſtu & languore ipſos equoſque feſſos, integri ſæpe
adorti hoſtes, vel pauci plures vexabant. itaque ex
matutina ſtatione ad meridiem decedi, & in poſt-
meridianam ſuccedere alios juſſit: ita numquam
fatigatos recens hoſtis aggredi poterat. Hæc quum 34
ita fieri placere concione advocata pronunciaſſet;
adjecit urbanæ concioni convenientem orationem.
*Vnum imperatorem in exercitu providere & conſulere
quid agendum ſit debere; nunc per ſe, nunc cum iis
quos advocaverit in conſilium. qui non ſint advocati,
eos nec palam, nec ſecreto jactare conſilia ſua. Mi-
litem hæc tria curare debere, corpus ut quam validiſ-
ſimum & perniciſſimum habeat, arma apta, cibum
paratum ad ſubita imperia: cætera ſcire de ſe Diis
immortalibus & imperatori ſuo curæ eſſe. in quo exer-
citu, milites, conſul, & imperator, rumoribus vulgi
circum agatur, ibi nihil ſalutare eſſe. Se quod ſit
officium imperatoris, proviſurum ut bene gerendæ rei
occaſionem eis præbeat. illos nihil quod futurum ſit
quærere: ubi datum ſignum ſit, tum militarem ope-
ram navare.* Ab his præceptis concionem dimiſit:
vulgo etiam veteranis fatentibus, ſe illo primum
die, tanquam tirones, quid agendum eſſet in re mili-
tari, didiciſſe. Non ſermonibus tantum his, cum
quanto aſſenſu audiſſent verba conſulis, oſtende-
runt: ſed rerum præſens effectus erat. Neminem
totis mox caſtris quietum videres: acuere alii gla-
dios, alii galeas bucculaſque, ſcuta alii, loricaſque
tergere: alii aptare corpori arma, experirique ſub
his membrorum agilitatem: quatere alii pila, alii
micare gladiis, mucronemque intueri. ut facilè quis
cerneret, ubi primum conſerendi manum cum ho-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ſte data occaſio eſſet, aut victoria egregia, aut morte memorabili inituros bellum. Perſeus quoque quum adventu conſulis ſimul & veris principio, ſtrepere omnia moverique apud hoſtes, velut novo bello, cerneret, mota à Phila caſtra in adverſa ripa poſita, nunc ad contemplanda opera ſua circumire ducem, haud dubie tranſitus ſpeculantem.

* *

35 norum eſſe. Quæ res Romanis auxit animos. Macedonibus regique eorum haud mediocrem attulit terrorem. Et primo ſupprimere in occulto famam ejus rei eſt conatus; miſſis qui Pantauchum inde venientem appropinquare caſtris vetarent: ſed jam & pueri quidam viſi ab ſuis erant inter obſides Illyrios ducti: & quo quæque accuratius curantur, eo facilius loquacitate regiorum miniſtrorum emanant. Sub idem tempus Rhodii legati in caſtra venerunt, cum iiſdem de pace mandatis, quæ Romæ ingentem iram Patrum excitavere. Multo iniquioribus animis à caſtrenſi conſilio auditi ſunt. Itaque quum alii præcipites ſine reſponſo * agendos caſtris pronunciavit, poſt diem quintumdecimum ſe reſponſum daturum. Interim, ut appareret quantum pacificantium Rhodiorum auctoritas valuiſſet, conſultare de ratione belli gerendi cœpit. Placebat quibuſdam, & maximè majoribus natu, per Enipei ripam munitioneſque vim facere. confertis & vim facientibus reſiſtere Macedonas non poſſe; ex tot caſtellis aliquanto altioribus ac munitioribus, quæ validis præſidiis inſediſſent, priore anno dejectos. aliis placebat, Octavium cum claſſe Theſſalonicam petere, & populatione maritimæ oræ diſtringere copias regias: ut altero ab tergo ſe oſtendente bello, circumactus ad interiorem partem regni tuendam nudare aliqua parte tranſitus Enipei cogeretur. Ipſi natura & operibus inexſuperabilis ripa videbatur: & præterquam quod tormenta ubique diſpoſita eſſent, miſſilibus etiam melius & certiore ictu hoſtes uti audierat. Alio ſpectabat mens tota ducis: dimiſſoque conſilio Perræbos mercatores, Schœnum & Menophi-

Menophilum notæ & fidei jam ſibi & prudentiæ
homines, accerſitos ſecreto percunctatur, quales ad
Perræbiam tranſitus ſint. Quum loca non iniqua
ſè dicerent, præſidiis autem regis obſideri ſpem ce-
ſit, ſi nocte improviſo valida manu aggreſſus nec-
opinantes eſſet, dejici præſidia poſſe. Iacula enim
& ſagittas, & cætera miſſilia in tenebris, ubi quid
petatur procul provideri nequeat, inutilia eſſe. gla-
dio cominus geri rem in permixta turba, quo miles
Romanus vincat. His ducibus uſurus, prætorem
Octavium accerſitum, expoſito quid pararet, Hera-
cleum cum claſſe petere jubet, & mille hominibus
decem dierum cocta cibaria habere. Ipſe P. Scipio-
nem Naſicam, Q. Fabium Maximum filium ſuum
cum quinque delectis millibus Heracleum mittit,
velut claſſem conſcenſuros, ad maritimam oram
interioris Macedoniæ, quod in conſilio agitatum
erat, vaſtandam. Secreto indicatum, cibaria his
præparata ad claſſem eſſe, ne quid eos moraretur. In-
de juſſi duces itineris ita dividere viam, ut quarta
vigilia tertio die Pythium adoriri poſſent. Ipſe po-
ſtero die, ut diſtineret regem ab circumſpectu rerum
aliarum, prima luce medio in alveo cum ſtationi-
bus hoſtium prælium commiſit. pugnatumque
utrimque eſt levi armatura: nec gravioribus armis
in tam inæquali alveo pugnari poterat. Deſcenſus
ripæ utriuſque in alveum trecentorum fermè paſ-
ſuum erat: medium ſpatium torrentis alibi ali-
ter cavati paulo plus quam mille paſſus patebat.
Ibi in medio, ſpectantibus utrimque ex vallo ca-
ſtrorum hinc rege, hinc conſule cum ſuis legionibus,
pugnatum eſt. Miſſilibus procul regia auxilia me-
lius pugnabant; cominus ſtabilior & tutior, aut par-
ma aut ſcuto Liguſtino, Romanus erat. Meridiè
ferè receptui cani ſuis conſul juſſit. ita eo die di-
remptum prælium eſt, haud paucis utrimque inter-
fectis. Sole orto poſtero die, irritatis certamine ani-
mis, etiam acrius concurſum eſt: ſed Romani, non
ab his tantũ, cum quibus contractum certamen erat,
ſed multo magis ab ea multitudine, quæ diſpoſita in

turri-

turribus ſtabat, omni genere miſſilium telorum ac ſaxis maximè vulnerabantur. Vbi propius ripam hoſtium ſubiſſent, tormentis miſſa etiam ad ultimos perveniebant. Multo pluribus eo die amiſſis, conſul paulo ſerius recepit ſuos. Tertio die prælio abſtinuit, degreſſus ad imam partem caſtrorum; veluti per devexum in mare brachium tranſitum tentaturus. Perſeus, quod in oculis erat * * * *

36 anni poſt circumactum ſolſtitium erat: hora diei jam ad meridiem vergebat: iter multo pulvere & incaleſcente ſole factum erat. laſſitudo & ſitis jam ſentiebatur, & meridie inſtante magis acceſſurum utrumque apparebat. Statuit ſic affectos recenti atque integro hoſti non objicere. Sed tantus ardor in animis ad dimicandum utrinque erat, ut conſuli non minore arte ad ſuos eludendos quam ad hoſtes opus eſſet. Nondum omnibus inſtructis, inſtabat tribunis militum ut maturarent inſtruere: circumibat ipſe ordines, animos militum hortando in pugnam accendebat. Ibi primo alacres ſignum poſcebant. deinde, quantum increſceret æſtus, & vultus minus vigentes, & voces ſegniores erant, & quidam incumbentes ſcutis nixique pilis ſtabant. Tum jam aperte primis ordinibus imperat, metarentur frontem caſtrorum, & impedimenta conſtituerent. Quod ubi fieri milites ſenſere, alii gaudere palam quod feſſos viæ labore flagrantiſſimo æſtu non coëgiſſet pugnare. legati circa imperatorem ducesque externi erant, inter quos & Attalus: omnes approbantes; quum pugnaturum conſulem credebant: neque enim ne his cunctationem aperuerat ſuam: tunc mutatione conſilii ſubita, quum alii ſilerent, Naſica unus ex omnibus auſus eſt monere conſulem, *Ne hoſtem quidem ludificatos priores imperatores. fugiendo certamen manibus emittere. Vereri ne nocte abeat, ſequendus maximo labore ac periculo in intima Macedoniæ, exercituſque, ſicut prioribus ducibus, per calles ſaltuſque Macedonicorum montium vagando circumagatur. Se magnopere ſuadere, dum in campo patenti hoſtem habeat, aggrediatur, nec oblatam oc-*

caſionem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

aſionem vincendi amittat. Conſul nihil offenſus li-
pera admonitione tam clari adoleſcentis: *Et ego,*
nquit, *animum iſtum habui, Naſica, quem tu nunc*
abes: & quem ego nunc habeo, tu habebis. Multis bel-
i caſibus didici, quando pugnandum, quando abſti-
endum pugna ſit. Non operæ ſit ſtanti nunc in acie do-
ere, quibus de cauſſis hodie quieſſe melius ſit. rationes
lias repoſcito, nunc auctoritate veteris imperatoris
ontentus eris. Conticuit adoleſcens. haud dubie
idere aliqua impedimenta pugnæ conſulem, quæ
bi non apparerent. Paullus, poſtquam metata caſtra
mpedimentaq; collocata animadvertit, ex poſtrema 37
cie triarios primos ſubducit. deinde principes, ſtan-
ibus in prima acie haſtatis, ſi quid hoſtis moveret:
oſtremo haſtatos; ab dextro primum cornu ſingu-
orum paulatim ſignorum milites ſubtrahens. Ita pe-
ites, equitibus cum levi armatura ante aciem hoſti
ppoſitis, ſine tumultu abducti: nec ante, quam pri-
na frons valli ac foſſa perducta eſt, ex ſtatione equi-
es revocati ſunt. Rex quoq; quum ſine detrectatione
aratus pugnare eo die fuiſſet, contentus quod per
oſtem moram fuiſſe pugnæ ſcirent, & ipſe in caſtra
opias reduxit. Caſtris permunitis C. Sulpicius Gallus
ibunus militum ſecundæ legionis, qui prætor ſupe-
iore anno fuerat, conſulis permiſſu ad concionem
nilitibus vocatis pronunciavit: *Nocte proxima, ne*
nis id pro portento acciperet, ab hora ſecunda uſque ad
uartam horam noctis lunam defecturam eſſe. Id quia
aturali ordine ſtatis temporibus fiat, & ſciri ante &
rædici poſſe. Itaque quemadmodum, quia certi ſolis
unæque & ortus & occaſus ſint, nunc pleno orbe nunc
neſcente exiguo cornu fulgere lunam non mirarentur;
a ne obſcurari quidem, quum condatur umbra terræ,
rahere in prodigium debere. Nocte, quam pridie No-
as Septembres inſecuta eſt dies, edita hora luna
uum defeciſſet, Romanis militibus Galli ſapien-
ia prope divina videri: Macedonas, ut triſte pro-
igium, occaſum regni perniciemque gentis por-
endens movit: nec aliter vates. clamor ululatuſque
n caſtris Macedonum fuit, donec luna in ſuam lu-
cem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

cem emerſit. Poſtero die tantus utrique ardor exercitui ad concurrendum fuerat, ut & regem & conſulem ſuorum quidam, quod ſine prælio diſceſſum eſſet, accuſarent. Regi prompta defenſio erat; non eo ſolum, quod hoſtis prior apertè pugnam detrectans, in caſtra copias reduxiſſet: ſed etiam, quod eo loco ſigna conſtituiſſet, quo phalanx, quam inutilem vel mediocris iniquitas lóci efficeret, promoveri non poſſet. Conſul ad id, quod pridie prætermiſiſſe pugnandi occaſionem videbatur, & locum dediſſe hoſti, ſi nocte abire vellet; tunc quoque per ſpeciem immolandi terere videbatur tempus, quum luce prima ſignum propoſitum pugnæ ad exeundum in aciem fuiſſet. Tertia demum hora, ſacrificio ritè perpetrato, ad conſilium vocavit: atque ibi, quod rei gerendæ tempus eſſet, loquendo & intempeſtive conſultando videbatur quibuſdam extrahere: poſt
38 ſermones tamen conſul orationem habuit. *P. Naſica egregius adoleſcens, ex omnibus unus, quibus heſterna die pugnari placuit, denudavit mihi ſuum conſilium: idem poſtea, ita ut tranſiſſe in ſententiam meam videri poſſet, tacuit. Quibuſdam aliis, abſentem carpere imperatorem, quam præſentem monere, melius viſum eſt. Et tibi, P. Naſica, & quicumque idem, quod tu, occultius ſenſerunt, non gravabor reddere dilatæ pugnæ rationem. Nam tantum abeſt, ut me heſternæ quietis pœniteat, ut ſervatum à me exercitum eo conſilio credam. in qua me opinione eſſe, ne quis ſine cauſſa veſtrûm credat, recognoſcat agedum mecum, ſi videtur, quam multa pro hoſte & adverſus nos fuerint. Iam omnium primum, quantum numero nos præſtent, neminem veſtrûm nec ante ignoraſſe, & heſterno die implicatam intuentes aciem animadvertiſſe, certum habeo. Ex hac noſtra paucitate quarta pars militum præſidio impedimentis relicta erat: nec ignaviſſimum quemque relinqui ad cuſtodiam ſarcinarum ſcitis. Sed fuerimus omnes: parvum hoc tandem eſſe credimus, quod ex his caſtris, in quibus hac nocte manſimus, exituri in aciem hodierno aut ſummum craſtino die, ſi ita*

ita videbitur, Diis benè juvantibus, ſumus? Nihil intereſt, utrum militem, quem neque viæ labor hodie, neque operis fatigaverit, requietum, integrum in tentorio ſuo arma capere jubeas, atque in aciem plenum virium, vigentem & corpore & animo educas: an longo itinere fatigatum, & onere feſſum, madentem ſudore, ardentibus ſiti faucibus, ore atque oculis repletus pulvere, torrentem meridiano ſole, hoſti objicias recenti, quieto, qui nulla re ante conſumptas vires ad prælium adferat? Quis, pro Deûm fidem! ita comparatus vel iners atque imbellis fortiſſimum virum non vicerit? Quid quod hoſtes per ſummum ocium inſtruxerant aciem, reparaverant animos, ſtabant compoſiti ſuis quiſque ordinibus: nobis tunc repente trepidandum in acie inſtruenda erat, & incompoſitis incurrendum? At hercule aciem quidem incondi- 39
tam inordinatamque habuiſſemus: caſtra munita, proviſam aquationem, tutum ad eam iter præſidiis impoſitis, explorata circa omnia, an nihil noſtri habentes præter nudum campum in quo pugnaremus? Majores veſtri caſtra munita, portum ad omnes caſus exercitus ducebant eſſe: unde ad pugnam exirent, quo jactati tempeſtate pugnæ receptum haberent. ideo, cum munimentis ea ſepiſſent, præſidio quoque valido firmabant: quod qui caſtris exutus erat, etiamſi pugnando acie viciſſet, pro victo haberetur. caſtra ſunt victori receptaculum, victo perfugium. Quam multi exercitus, quibus minus proſpera pugnæ fortuna fuit, intra vallum compulſi, tempore ſuo, interdum momento poſt eruptione facta victorem hoſtem pepulerunt? patria altera eſt militaris hæc ſedes, vallumque pro mœnibus, & tentorium ſuum cuique militi domus ac penates ſunt. Sine ulla ſede vagi dimicaſſemus, ut quo victores nos reciperemus? His difficultatibus & impedimentis pugnæ illud opponitur: Quid ſi hoſtis hac interpoſita nocte abiſſet, quantum rurſus ſequendo eo penitus in ultimam Macedoniam exhauriendum laboris erat? Ego autem neque manſurum eum, neque in aciem copias educturum fuiſſe certum habeo, ſi cedere hinc ſtatuiſſet. quanto enim facilius

abire

abire fuit quum procul abeſſemus, quam nunc quum in cervicibus ſumus? Nec falleret nos, nec interdiu nec nocte abeundo. Quid autem eſt nobis optatius, quam ut quorum caſtra præalta fluminis ripa tuta, vallo inſuper ſepta ac crebris turribus oppugnare adorti ſumus, eos relictis munimentis agmine effuſo abeuntes in patentibus campis ab tergo adoriamur? Hæ dilatæ pugnæ ex heſterno die in hodiernum cauſſæ fuerunt. Pugnare enim & ipſi mihi placet; & ideo, quia per Enipeum amnem ſepta ad hoſtem via erat, alio ſaltu dejectis hoſtium præſidiis novum iter aperui. ne-
40 *que prius, quam debellavero, abſiſtam.* Poſt hanc orationem ſilentium fuit; partim traductis in ſententiam ejus, partim verentibus nequicquam offendere in eo, quod utcumque prætermiſſum revocari non poſſet. Ac ne illo ipſo quidem die, aut conſule aut rege (rege, quod nec feſſos ut pridie ex via, neque trepidantes in acie inſtruenda & vix dum compoſitos, aggreſſurus erat: conſule, quod in novis caſtris non ligna, non pabulum convectum erat; ad quæ petenda ex propinquis agris magna pars militum è caſtris exierat) neutro imperatorum volente, Fortuna, quæ plus conſiliis humanis pollet, contraxit certamen. Flumen erat haud magnum propius hoſtium caſtris, ex quo & Macedones & Romani aquabantur. præſidiis ex utraque ripa poſitis, ut id facere tuto poſſent. Duæ cohortes à parte Romanorum erant; Marrucina, & Peligna: duæ turmæ Samnitium equitum, quibus præerat M. Sergius Silus legatus: & aliud pro caſtris ſtativum erat præſidium ſub C. Cluvio legato, tres cohortes, Firmana, Veſtina, Cremonenſis: duæ turmæ equitum; Placentina & Æſernina. Quum otium ad flumen eſſet, neutris laceſſentibus, hora circiter quarta jumentum è manibus curantium elapſum, in ulteriorem ripam effugit. quod quum per aquam ferme genu tenus altam tres milites ſequerentur, Thraces duo id jumentum ex medio alveo in ſuam ripam trahentes; altero eorum occiſo, receptoque eo jumento, ad ſtationem ſuorum ſe recipiebant.

Octin-

ſtingentorum Thracum præſidium in hoſtium ri-
erat. ex his pauci primo ægrè paſſi popularem in
o conſpectu cæſum, ad perſequendos interfecto-
t fluvium tranſgreſſi ſunt: dein plures, poſtremo
nnes, & cum præſidio

* *

elium ducit. Movebat imperii majeſtas, gloria 41
i, ante omnia ætas, quod major ſexaginta an-
, juvenum munia in parte præcipua laboris peri-
tiq; capeſſebat. Intervallum, quod inter cetratos &
alangem erat, implevit legio atque aciem hoſtium
errupit. A tergo cetratis erat, frontem adverſus
peatos habebat: aglaſpides appellabantur. Secun-
m legionem L. Albinus conſularis ducere adverſus
caſpidem phalangem juſſus: ea media acies ho-
um fuit. In dextrum cornu, unde circa fluvium
mmiſſum prælium erat, elephantes inducti, & ala
iorum: & hinc primum fuga Macedonum eſt
a: nam ſicut pleraque nova commenta morta-
n in verbis vim habent, experiendo, quum agi,
n quemadmodum agantur ediſſeri oportet, ſine
o effectu evaneſcunt, ita tum elephanti in acie
men tantum ſine uſu fuerunt. Elephantorum
etum ſubſecuti ſunt ſocii nominis Latini, pe-
eruntque lævum cornu. In medio ſecunda le-
mmiſſa diſſipavit phalangem. neque ulla evi-
tior cauſſa victoriæ fuit, quam quod multa paſ-
 prælia erant, quæ fluctuantem turbarunt pri-
, deinde disjecerunt phalangem. cujus confertæ
tentis horrentis haſtis intolerabiles vires ſunt.
arptim aggrediendo circumagere immobilem
itudine & gravitate haſtam cogas, confuſa ſtrue
licantur: ſi vero ab latere, aut ab tergo ali-
 tumultus increpuit, ruinæ modo turbantur.
: tum adverſus catervatim incurrentes Roma-
 & interrupta multifariam acie, obviam ire co-
ntur: & Romani, quacunque data intervalla eſ-
, inſinuabant ordines ſuos. Qui, ſi univerſa acie
rontem adverſus inſtructam phalangem con-
ſſent, quod Pelignis principio pugnæ incautè
con-

congreſſis adverſus cetratos evenit: induiſſent ſe ha-
42 ſtis, nec conſertam aciem ſuſtinuiſſent. Cæterum
ſicut peditum paſſim cædes fiebant, niſi qui abjectis
armis fugerunt; ſic equitatus prope integer pugna
exceſſit. Princeps fugæ rex ipſe erat. jam à Pydna
cum ſacris alis equitum Pellam petebat: confeſtim
Coſtocus ſequebatur. Odryſarumque equitatus, cæ-
teræ quoque Macedonum alæ integris abibant or-
dinibus: quia interjecta peditum acies, cujus cædes
victores tenebant, immemores fecerat, ſequendi
equites. Diu phalanx à fronte, à lateribus, ab tergo
cæſa eſt: poſtremo, qui ex hoſtium manibus elapſi
erant, inermes ad mare fugientes, quidã aquam etiam
ingreſſi, manus ad eos, qui in claſſe erant, tenden-
tes ſuppliciter vitam orabant: & quum ſcaphas
concurrere undique ab navibus cernerent, ad exci-
piendos ſeſe venire rati; ut caperent potius, quam
occiderent, longius in aquam quidam etiam natan-
tes progreſſi ſunt. Sed quum hoſtiliter è ſcaphis
cæderentur, retro qui poterant nando repetentes
terram, in aliam fœdiorem peſtem incidebant. ele-
phanti enim ab rectoribus ad littus acti, exeuntes
obterebant, elidebantque. Facilè conveniebat Ro-
manis, nunquam una acie tantum Macedonum
interfectum. Cæſa enim ad viginti millia homi-
num ſunt: ad ſex millia, qui Pydnam ex acie per-
fugerant, vivi in poteſtatem pervenerunt: & vagi
è fuga quinque millia hominum capta. Ex victori-
bus ceciderunt non plus centum, & eorum multo
major pars Peligni. vulnerati aliquanto plures ſunt.
Quod ſi maturius pugnari cœptum eſſet, ut ſatis
diei victoribus ad perſequendum ſupereſſet, deletæ
omnes copiæ forent: nunc imminens nox, & fu-
gientes texit, & Romanis pigritiem ad ſequendum
43 locis ignotis fecit. Perſeus ad Pieriam ſilvam via
militari frequenti agmine equitum & regio comi-
tatu fugit. Simul in ſilvam ventum eſt, ubi plures
diverſæ ſemitæ erant, & nox appropinquabat; cum
perpaucis maximè fidis via divertit. Equites ſine
duce relicti, alii alia in civitates ſuas dilapſi ſunt:
perpauci

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

perpauci inde Pellam celerius, quam ipſe Perſeus,
quia recta expedita via ierant, pervenerunt. Rex ad
mediam fermè noctem terrore & variis difficultati-
bus viæ vexatus eſt. In regia Perſeo, qui Pellæ
præerat, Euctus, regiique pueri præſto erant. con-
tra ea amicorum, qui alii alio caſu ſervati ex præ-
lio Pellam venerant, quum ſæpè accerſiti eſſent, ne-
mo ad eum venit. tres erant tantum cum eo fugæ
comites; Evander Cretenſis, Neon Bœotius, &
Archidamus Ætolus. cum iis, jam metuens, ne qui
venire ad ſe abnuerent, majus aliquid mox aude-
rent; quarta vigilia profugit. Secuti eum ſunt ad-
modum quingenti Cretenſes. petebat Amphipolim:
ſed nocte à Pella exierat, properans ante lucem
Axium amnem trajicere; eum finem ſequendi prop-
ter difficultatem tranſitus fore ratus Romanis. Con- 44
ſulem, quum ſe in caſtra victor recepiſſet, ne ſincero
gaudio frueretur, cura de minore filio ſtimulabat.
P. Scipio is erat, Africanus & ipſe poſtea, deleta
Carthagine, appellatus, naturalis conſulis Paulli,
adoptione Africani nepos. Is ſeptimumdecimum
tunc annum agens, quod ipſum curam augebat, dum
effuſe ſequitur hoſtes, in partem aliam turba ablatus
erat: & ſerius quum rediſſet, tunc demum recepto ſo-
ſpite filio, victoriæ tantæ gaudium conſul ſenſit. Am-
phipolim quum jam fama pugnæ perveniſſet, con-
curſuſque matronarum in templum Dianæ, quam
Tauropolon vocant, ad opem expoſcendam fieret;
Diodorus, qui præerat urbi, metuens, ne Thraces,
quorum duo millia in præſidio erant, urbem in
tumultu diriperent, ab ſubornato ab ſe per fallaciam
in tabellarii ſpeciem, literas in foro medio accepit.
Scriptum in iis erat, *ad Emathiam claſſem Romanam
appulſam eſſe: agroſque circa vexari. orare præfectos
Emathiæ, ut præſidium adverſus populatores mittat.*
His lectis, hortatur Thracas, *Vt ad tuendam Ema-
thiæ oram proficiſcantur. magnam eos cædem prædam-
que palatis paſſim per agros Romanis facturos. Si-
mul elevat famam adverſæ pugnæ: quæ ſi vera foret,
alium ſuper alium recentes ex fuga venturos fuiſſe:*

per

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

per hanc cauſſam Thracibus ablegatis; ſimul tranſ-
45 greſſos eos Strymonem vidit, portas clauſit. Tertio
die Perſeus, quam pugnatum erat, Amphipolim
venit. inde oratores cum caduceo ad Paullum mi-
ſit. Interim Hippias & Milo & Pantauchus, prin-
cipes amicorum regis, Berœam, quo ex acie con-
fugerant, ipſi ad conſulem profecti, Romanis de-
dunt: hoc idem & aliæ deinceps metu perculſæ pa-
rabant facere. Conſul nunciis victoriæ Q. Fabio fi-
lio, & L. Lentulo, & Q. Metello cum literis Ro-
mam miſſis, ſpolia jacentis hoſtium exercitus pedi-
tibus conceſſit. equitibus prædam circumjecti agri,
dum ne amplius duabus noctibus à caſtris abeſſent.
Ipſe propius mare ad Pydnam caſtra movit. Berœa
primum, deinde Theſſalonica, & Pella, & dein-
ceps omnis fermè Macedonia intra biduum dedita.
Pidnæi, qui proximi erant, nondum miſerant le-
gatos: multitudo incondita plurium ſimul gentium,
turbaque, quæ, ex acie, fuga in unum compulſa
erat, conſilium & conſenſum civitatis impediebat:
nec clauſæ modo portæ, ſed etiam inædificatæ erant.
Miſſi Milo & Pantauchus, ſub muros ad colloquium
Solonis, qui præſidio erat: per eum emittitur mili-
taris turba. oppidum deditum militibus datur diri-
piendum. Perſeus una tantum ſpe Biſaltarum au-
xilii tentata, ad quos nequicquam miſerat legatos,
in concionem proceſſit; Philippum ſecum filium
habens: ut & ipſos Amphipolitanos, & equitum
peditumque, qui aut ſemper ſecuti, aut fuga eodem
delati erant, adhortando animos confirmarent. Sed
aliquotiens dicere incipientem quum lacrimæ præ-
pediſſent; quia ipſe dicere nequiit, Evandro Cre-
tenſi editis, quæ agi cum multitudine vellet, de
templo deſcendit. Multitudo, ſicut ad conſpe-
ctum regis fletumque tam miſerabilem, & ipſa in-
gemuerat lacrimaveratque, ita Evandri orationem
aſpernabatur: & quidam auſi ſunt media ex con-
cione ſucclamare, *Abite hinc, ne, qui pauci ſuper-
ſumus, propter vos pereamus.* Horum ferocia vo-
cem Evandri clauſit. Rex in domum ſe recepit,
pecu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ecuniaque, & auro argentoque in lembos, qui in
trymone ſtabant, delatis, & ipſe ad flumen de-
cendit. Thraces navibus ſe committere non auſi,
lomos dilapſi, & aliæ militaris generis turbæ. Cre-
enſes ſpem pecuniæ ſecuti. & quoniam in dividen-
o plus offenſionum quam gratiæ erat, quinquaginta
alenta iis poſita ſunt in ripa diripienda. Ab hac di-
eptione quum per tumultum naves conſcenderent,
embum unum in oſtio amnis multitudine grava-
um merſerunt. Galepſum eo die, poſtero Samo-
hracam, quam petebant, perveniunt: ad duo mil-
a talentum pervecta eo dicuntur. Paullus per om- 46
es deditas civitates dimiſſis qui præeſſent, ne qua
njuria in nova pace victis fieret, retentiſque apud
caduceatoribus regis, P. Naſicam, ignarus fugæ
egis, Amphipolim miſit cum modica peditum
quitumq; manu. ſimul ut Sinticen evaſtaret, & ad
mnes conatus regis impedimento eſſet. Inter hæc
Melibœa à Cn. Octavio capitur diripiturque: ad
Eginium, ad quod oppugnandum Cn. Anicius le-
atus miſſus erat, ducenti eruptione ex oppido fa-
a amiſſi ſunt; ignaris Æginienſibus debellatum
le. Conſul à Pydna profectus, cum toto exercitu
ie altero Pellam pervenit: &, quum caſtra mille
aſſus inde poſuiſſet, per aliquot dies ibi ſtativa ha-
uit: ſitum urbis undique adſpiciens; quam non
ne cauſſa delectam eſſe regiam advertit. Sita eſt
tumulo, vergente in occidentem hibernum. cin-
unt paludes inexſuperabilis altitudinis, æſtate &
eme; quas reſtagnantes faciunt lacus. In ipſa palu-
, qua proxima urbi eſt, velut inſula eminet aggeri
peris ingentis impoſita: qui & murum ſuſtineat,
humore circumfuſæ paludis nihil lædatur. Mu-
urbis conjuncta procul videtur. diviſa eſt inter-
urali amni, & eadem ponte juncta: ut nec oppu-
ante externo aditum ab ulla parte habeat: nec, ſi
uem ibi rex includat, ullum niſi per facillimæ cu-
odiæ pontem effugium. Et gaza regia in eo loco
at: ſed tum nihil præter trecenta talenta, quæ
iſſa Gentio regi, deinde retenta fuerant, inventum
eſt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

eſt. Per quos dies ad Pellam ſtativa fuerunt, legationes frequentes, quæ ad gratulandum convenerant, maximè ex Theſſalia, auditæ ſunt. Nuncio deinde accepto, Perſea Samothracam trajeciſſe, profectus à Pella conſul quartis caſtris Amphipolim pervenit. Effuſa omnis obvia turba, cuivis indicio erat non bono ac juſto rege ob ra

* * *

EPITOME

LIBRI XLV.

PErſeus ab Æmilio Paullo in Samothracia captus eſt. Quum Antiochus, Syriæ rex, Ptolomæum & Cleopatram, Ægypti reges, obſideret, & miſſis ad eum à ſenatu legatis, qui juberent, ab obſidione ſocii regis abſiſtere, editiſque mandatis conſideraturum ſe ille, quid faciendum eſſet, reſpondiſſet; unus ex legatis Popillius virga regem circumſcripſit. juſſitque, antequam circulo excederet, reſponſum daret. qua aſperitate effecit, ut Antiochus bellum omitteret. Legationes gratulantium populorum ac regum in ſenatum admiſſæ. Rhodiorum, quia eo bello contra populum Romanum fuerant, excluſa. poſtero die, quum de eo quæreretur, ut iis bellum indiceretur; cauſſam in ſenatu patriæ ſuæ legati egerunt. nec tanquam hoſtes, nec tanquam ſocii dimiſſi. Macedonia in provinciæ formam redacta. Æmilius Paullus, repugnantibus militibus ſuis propter minorem prædam, & contradicente Servio Sulpicio Galba, triumphavit: & Perſeum cum tribus filiis ante currum duxit. cujus triumphi lætitia, ne ſolida ei contingeret, duorum filiorum funeribus inſignita eſt: quorum alterius mors patris triumphum præceſſit, alterius ſecuta eſt. Luſtrum conditum eſt à cenſoribus. Cenſa ſunt civium capita quadringenta undecim millia, octingenta decem. Pruſias, Bithiniæ rex, Romam, ut

*natui gratularetur ob victoriam ex Macedonia par-
m, venit: & Nicomedem filium ſenatui commen-
vit. Rex plenus adulationis, libertum ſe populi
omani dicebat.*

VICTORIÆ nuncii, Quintus Fabius, 2
& Lucius Lentulus, & Quintus Metel-
lus, quanta potuit adhiberi feſtinatio,
celeriter Romam quum veniſſent, præ-
cerptam tamen ejus rei lætitiam inve-
runt. Quarto poſt die quam cum rege eſt pu-
atum, quum in circo ludi fierent, murmur re-
nte populi tota ſpectacula pervaſit; *pugnatum in
lacedonia, & devictum regem eſſe.* Dein fremi-
s increbuit: poſtremo clamor plauſuſque, velut
rto nuncio victoriæ allato, eſt exortus. Mirari
agiſtratus, & quærere auctorem repentinæ læti-
: qui poſtquam nullus erat, evanuit quidem
nquam incertæ rei gaudium; omen tamen læ-
n inſidebat animis. Quod poſtquam veris nun-
s Fabii Lentulique & Metelli adventu firmatum
, quum victoria ipſa, tum augurio animorum
rum lætabantur. Et aliter traditur Circenſis tur-
: non minus ſimilis veri lætitia: ante diem deci-
um Calend. Octobres ludorum Romanorum ſe-
ndo die, C. Licinio conſuli ad quadrigas mitten-
s eſcendenti, tabellarius, qui ſe ex Macedonia
nire diceret, * laureatas literas dicitur. quadri-
miſſis conſul currum conſcendit: & quum per
cum reveheretur ad foros publicos, laureatas ta-
llas populo oſtendit. Quibus conſpectis, repente
memor ſpectaculi populus in medium decurrit.
ſenatum conſul vocavit, recitatiſque tabellis, ex
ctoritate Patrum pro foris publicis denunciavit
pulo: L. Æmilium collegam ſignis collatis cum
e Perſeo pugnaſſe. Macedonum exercitum cæſum
umque. Regem cum paucis fugiſſe. civitates om-
s Macedoniæ in ditionem populi Romani veniſ-
His auditis, clamor cum ingenti plauſu ortus:
is relictis domos magna pars hominum ad con-
juges

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

jugeſ liberoſque lætum nuncium portabant. Tertius decimus dies erat ab eo, quo in Macedonia pugnatum eſt.
2 Poſtero die ſenatus in curia habitus, ſupplicationeſque decretæ: & ſenatuſconſultum factum eſt, ut conſul, quos præter milites ſocioſque navales conjuratos haberet, dimitteret. de militibus ſociiſque navalibus dimittendis referretur, quum legati ab L. Æmilio conſule, à quibus præmiſſus tabellarius eſſet, * Ante diem ſextum Calend. Octobris, hora ferè ſecunda legati urbem ingreſſi ſunt, ingentem ſecum occurrentium, quacumque ibant, proſequentiumque trahentes turbam, in forum ad tribunal perrexerunt. Senatus fortè in curia erat: eo legatos conſul introduxit. Ibi tantum temporis retenti, dum exponerent, *quantæ regiæ copiæ peditum equitumque fuiſſent, quot millia ex his cæſa, quot capta forent; quam paucorum militum jactura tanta hoſtium ſtrages facta; quam cum paucis rex fugiſſet: exiſtimari Samothraciam petiturum, paratam claſſem ad perſequendum eſſe. neque terra, neque mari elabi poſſe.* eadem hæc paulo poſt in concionem traducti expoſuerunt: renovataque lætitia, quum conſul edixiſſet, *ut omnes ædes ſacræ aperirentur, pro ſe quiſque ex concione ad gratias agendas ire Diis:* ingentique turba, non virorum modo, ſed etiam fœminarum, conferta tota urbe deorum immortalium templa. Senatus revocatus in curiam, ſupplicationes ob rem egregie geſtam ab L. Æmilio conſule in quinque dies circa omnia pulvinaria decrevit, hoſtiiſque majoribus ſacrificari juſſit. Naves, quæ in Tiberi paratæ inſtructæque ſtabant, ut, ſi rex poſſet reſiſtere, in Macedoniam mitterentur, ſubduci, & in navalibus collocari: ſocios navales dato annuo ſtipendio dimitti, & cum his omnes, qui in conſulis verba juraverant: & quod militum Corcyræ, Brundiſii, ad mare Superum, aut in agro Larinati eſſet (omnibus his locis diſpoſitus exercitus fuerat, cum quo, ſi res poſceret, C. Licinius collegæ ferret opem) hos omnes milites dimitti placuit. Supplicatio pro concione populi indicta eſt

ex ante diem quintum Idus Octob. cum eo die
quinque dies. Ex Illyrico duo legati, C. Licinius, 5
erva, & P. Decius, nunciarunt, exercitum Illyrio-
m cæſum: Gentium regem captum in ditione po-
li Romani & Illyricum eſſe. Ob eas res geſtas
ctu auſpicioque L. Anicii prætoris ſenatus in tri-
um ſupplicationes decrevit; ut Latinæ edictæ à
nſule ſunt in ante quartum & tertium & pridie
us Novembr. Tradidere quidam, legatos Rho-
os nondum miſſos, poſt victoriam nunciatam,
ut ad ludibrium ſtolidæ ſuperbiæ, in ſenatum
catos eſſe. Ibi Ageſipolim principem eorum ita
utum: *Miſſos eſſe legatos ab Rhodiis ad pacem in-
Romanos & Perſea faciendam: quod id bellum
ve atque incommodum Græciæ omni, ſumptuoſum
damnoſum ipſis Romanis eſſet. Fortunam perbene
iſſe, quando finito aliter bello, gratulandi ſibi de
toria egregia Romanis opportunitatem dediſſet.*
ec ab Rhodio dicta. Reſponſum ab ſenatu eſſe;
*odios nec utilitatum Græciæ, neque cura impenſa-
 populi Romani, ſed pro Perſeo legationem eam
iſſe. Nam ſi ea fuiſſet cura, quæ ſimularetur, tum
tendos legatos fuiſſe, quum Perſeus in Theſſalia
rcitu inducto, per biennium Græcas urbes, alias
deret, alias denunciatione armorum terreret. Tum
lam pacis ab Rhodiis mentionem factam. Poſt-
m ſuperatos ſaltus, tranſgreſſoſque in Macedoniam
nanos audirent, incluſum teneri Perſea, tunc Rho-
 legationem miſiſſe; non ad ullam aliam rem,
m ad Perſea ex imminenti periculo eripiendum.*
h hoc reſponſo legatos dimiſſos. Per eoſdem dies 4
M. Marcellus ex provincia Hiſpania decedens,
rcolica nobili urbe capta, decem pondo auri,
rgenti ad ſummam ſeſtertii decies in ærarium
lit. Paulus Æmilius conſul quum caſtra, ut ſu-
dictum eſt, ad Siras terræ Odomanticæ haberet,
m literas ab rege Perſeo per ignobiles tres lega-
cerneret, & ipſe illacrymaſſe dicitur ſorti hu-
næ: quod qui paulo ante non contentus regno
cedoniæ, Dardanos Illyrioſque oppugnaſſet,

Baſtarnarum excivíſſet auxilia; is tum amiſſo exercitu, extorris regno, in parvam inſulam compulſus, ſupplex, fani religione, non viribus ſuis tutus eſſet. Sed poſtquam, *Regem Perſea conſuli Paullo ſalutem*, legit; miſerationem omnem ſtultitia ignorantis fortunam ſuam exemit. Itaque quamquam in reliqua parte literarum minime regiæ preces erant, tamen ſine reſponſo ac ſine literis ea legatio dimiſſa eſt. Senſit Perſeus, cujus nominis obliviſcendum victo eſſet: itaque alteræ literæ cum privati nominis titulo miſſæ, & petiere, & impetravere, ut aliqui ad eum mitterentur, cum quibus loqui de ſtatu & conditione ſuæ fortunæ poſſet. Miſſi ſunt tres legati, P. Lentulus, A. Poſtumius Albinus, A. Antonius. nihil ea legatione perfectum eſt, Perſeo regium nomen omni vi amplectente; Paullo, ut ſe ſuaque omnia in fidem & clementiam populi Romani

5 permitteret, contendente. Dum hæc aguntur, claſſis Cn. Octavii Samothracam eſt appulſa. Is quoque præſenti admoto terrore, modo minis, modo ſpe perlicere, ut ſe traderet quum conaretur; adjuvit in hoc eum res, ſeu caſu contracta, ſeu conſilio. L. Atilius illuſtris adoleſcens quum in concione eſſe populum Samothracum animum advertiſſet, à magiſtratibus petiit, ut ſibi paucis alloquendi populi poteſtatem facerent. Permiſſo, *Vtrum nos, hoſpites Samothraces, verè accepimus, an falſo, ſacram hanc inſulam, & auguſti totam atque inviolati ſoli eſſe?* Quum creditæ ſanctitati aſſentirentur omnes, *Cur igitur*, inquit, *pollutam homicida ſanguine regis Eumenis violavit? & quum omnis præfatio ſacrorum eos, quibus non ſint puræ manus, ſacris arceat, vos penetralia veſtra contaminari cruento latronis corpore ſinetis?* Nobilis fama erat apud omnes Græciæ civitates, Eumenis regis per Evandrum Delphis propè perpetrata cædes. Itaque prætérquam quod in poteſtate Romanorum ſeſe inſulamque totam & templum cernebant eſſe, ne immerito quidem ea ſibi exprobrari rati, Theondam, qui ſummus magiſtratus apud eos erat (regem ipſi appellant)

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ellant) ad Perſea mittunt, qui nunciaret, *Argui ca-*
s Evandrum Cretenſem. eſſe autem judicia apud
e more majorum comparata, de iis, qui inceſtas ma-
s intuliſſe intra terminos ſacratos templi dicantur.
i conſideret Evander, innoxium ſe rei capitalis ar-
i, veniret ad cauſſam dicendam: ſi committere ſe
dicio non auderet, liberaret religione templum, ac
imet ipſe conſuleret. Perſeus evocato Evandro, *judi-*
um ſubeundi nullo pacto auctor eſſe: nec cauſſa, nec
atia parem fore. Suberat & ille metus, ne damnatus
ctorem ſe nefandi facinoris protraheret. reliqui
id eſſet, niſi ut fortiter moriatur? Nihil palam
nuere Evander: ſed quum, veneno ſe malle mori,
am ferro, dixiſſet; occultè fugam parabat. quod
um renunciatum regi eſſet, metuens, ne tamquam
e ſubtracto pœnæ reo iram Samothracum in ſe
nverteret; interfici Evandrum juſſit. Qua perpe-
ta temere cæde, ſubiit extemplo animum, in ſe
nirum receptam labem, quæ Evandri fuiſſet: ab
Delphis vulneratum Eumenem, ab ſe Samo-
acæ Evandrum occiſum. ita duo ſanctiſſima in
is templa ſe uno auctore ſanguine humano vio-
. Hujus rei crimen, corrupto pecunia Theon-
avertitur, ut renunciaret populo, Evandrum
ipſum mortem conſciviſſe. Cæterum tanto faci- 6
e in unicum relictum amicum, ab ipſo per tot
is expertum, proditumque quia non prodiderat,
nium ab ſe abalienavit animos. Pro ſe quiſque
nſire ad Romanos: fugæque conſilium capere
m prope relictum coëgerunt: Oroandemque
tenſem, cui nota Thraciæ ora erat, quia merca-
s in ea regione fecerat, appellat, ut ſe ſublatum
mbum ad Cotym deveheret. Demetrium eſt
us in promontorio quodam Samothracæ; ibi
bus ſtabat. Sub occaſum ſolis deferuntur, quæ
ſum neceſſaria erant: defertur & pecunia, quan-
am deferri poterat. Rex ipſe nocte media, cum
us conſciis fugæ, per poſticum ædium in pro-
uum cubiculo hortum, atque inde maceriam
æ tranſgreſſus, ad mare pervenit. Oroandes jam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

tum, dum pecunia deferretur, primis tenebris ſolverat navem, ac per altum Cretam petebat. Poſtquam in portu navis non inventa eſt, vagatus Perſeus aliquamdiu in littore, poſtremo timens lucem jam appropinquantem, in hoſpitium redire non auſus, in latere templi prope angulum obſcurum delituit. Pueri regii apud Macedonas vocabantur principum liberi, ad miniſterium electi regis: ea cohors perſecuta regem fugientem, ne tum quidem abſcedebat, donec juſſu Cn. Octavii pronunciatum eſt per præconem, *Regios pueros, Macedonaſque alios, qui Samothracæ eſſent, ſi tranſirent ad Romanos, incolumitatem, libertatemque & ſua omnia ſervaturos, quæ aut ſecum haberent, aut in Macedonia reliquiſſent.* Ad hanc vocem tranſitio omnium facta eſt, nominaque dabant ad C. Poſtumium tribunum militum. Liberos quoque parvos regios Ion Theſſalonicenſis Octavio tradidit: nec quiſquam, præter Philippum, maximum natu è filiis, cum rege relictus. Tum ſeſe filiumque Octavio tradidit; fortunam Deoſque, quorum in templo erant, nulla ope ſupplicem juvantes, accuſans. In prætoriam navem imponi juſſus: eodem & pecunia, quæ ſuperfuit, delata eſt: extemploque claſſis Amphipolim repetit. Inde Octavius regem in caſtra ad conſulem miſit; præmiſſis
7 literis, ut in poteſtate eum eſſe & adduci ſciret. Secundam eam Paullus, ſicut erat, victoriam ratus, victimas cecidit eo nuncio. & conſilio advocato, literas prætoris quum recitaſſet, Q. Ælium Tuberonem obviam regi miſit: cæteros manere in prætorio frequentes juſſit. Non alias ad ullum ſpectaculum tanta multitudo occurrit. Patrum ætate Syphax rex captus, in caſtra Romana adductus erat: præterquam quod nec ſua, nec gentis fama comparandus, tunc quoque acceſſio Punici belli fuerat, ſicut Gentius Macedonici. Perſeus caput belli erat: nec ipſius tantum patris avique, quos ſanguine ac genere contingebat, fama, conſpectum eum efficiebat: ſed effulgebant Philippus ac Magnus Alexander. qui ſummum imperium in orbe terrarum Macedonum fecerant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

cerant. Pullo amictus illo Perſeus ingreſſus eſt ca-
ſtra; nullo ſuorum alio comite, qui ſocius calami-
tatis miſerabiliorem eum faceret. progredi præ tur-
ba occurrentium ad ſpectaculum non poterat, donec
conſul lictores miſiſſet; qui ſummovendo iter ad
prætorium facerent. Conſurrexit conſul, & juſſis
ſedere aliis, progreſſuſque paulum, introeunti regi
dextram porrexit, ſummittentemque ſe ad pedes,
ſuſtulit: nec attingere genua paſſus, introductum in
tabernaculum, adverſus advocatos in conſilium
conſidere juſſit. Prima percontatio fuit, *qua ſuba-* 8
ctus injuria contra populum Romanum bellum tam in-
feſto animo ſuſcepiſſet, quo ſe regnumque ſuum ad ul-
timum diſcrimen adduceret? Quum reſponſum ex-
ſpectantibus cunctis, terram intuens, diu tacitus
fleret, rurſum conſul: *Si juvenis regnum accepiſſes,*
minus equidem mirarer ignoraſſe te, quam gravis aut
amicus, aut inimicus eſſet populus Romanus. nunc ve-
ro, quum & bello patris tui, quod nobiſcum geſſit, in-
terfuiſſes, & pacis poſtea, quam cum ſumma fide ad-
verſus eum coluimus, meminiſſes; quod conſilium,
quorum & vim bello, & fidem in pace expertus eſſes,
cum iis tibi bellum eſſe, quam pacem malle? Nec in-
terrogatus, nec accuſatus, quum reſponderet; *Ut-*
cumque tamen hæc, ſive errore humano, ſeu caſu ſeu
neceſſitate inciderunt, bonum animum habe: multo-
rum regum, populorum caſibus, cognita populi Roma-
ni clementia, non modo ſpem tibi, ſed prope certam
fiduciam ſalutis præbet. Hæc Græco ſermone Per-
ſeo, Latine deinde ſuis: *Exemplum inſigne cernitis,*
inquit, *mutationis rerum humanarum! Vobis hoc præ-*
cipue dico juvenes. ideo in ſecundis rebus nihil in quem-
quam ſuperbe ac violenter conſulere decet, nec præſen-
ti credere fortunæ; quum, quid veſper ferat, incertum
ſit. Is demum vir erit, cujus animum nec proſpera
flatu ſuo efferet, nec adverſa infringet. Conſilio di-
miſſo, tuendi cura regis Q. Ælio mandatur. Eo die
& invitatus ad conſulem Perſeus, & alius omnis
ei honos habitus eſt; qui haberi in tali fortuna po-
terat. Exercitus deinde in hiberna dimiſſus eſt: 9

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

maximam partem copiarum Amphipolis, reliquas propinquæ urbes acceperunt. Hic finis belli, quum quadriennium continuum bellatum eſſet, inter Romanos ac Perſea fuit: idemque finis inclyti per Europæ plerumque atque Aſiam omnem regni. Viceſimum ab Carano, qui primus regnavit, Perſea numerabant. Perſeus, Q. Fulvio, L. Manlio conſulibus, regnum accepit: à ſenatu rex eſt appellatus, M. Iunio, A. Manlio conſulibus: regnavit undecim annos. Macedonum obſcura admodum fama uſque ad Philippum Amyntæ filium fuit: inde & per eum creſcere cum cœpiſſet, Europæ ſe tamen finibus continuit; Græciam omnem ac partem Thraciæ atque Illyrici amplexa. Superfudit deinde ſe in Aſiam: & tredecim annis, quibus Alexander regnavit, primum omnia, qua Perſarum prope immenſo ſpatio imperium fuerat, ſuæ ditionis fecit. Arabas hinc Indiamque, qua terrarum ultimus finis Rubrum mare amplectitur, peragravit. tum maximum in terris Macedonum regnum nomenque, inde morte Alexandri diſtractum in multa regna; dum ad ſe quiſque opes rapiunt lacerantes viribus; à ſummo culmine fortunæ ad ultimum finem centum
20 quinquaginta annos ſtetit. Victoriæ Romanæ fama quum pervaſiſſet in Aſiam, Antenor, qui cum claſſe lemborum ad Phanas ſtabat, Caſſandriam inde trajecit. C. Popillius, qui ad Delum præſidio navibus Macedoniam petentibus erat, poſtquam debellatum in Macedonia, & ſtatione ſummotos hoſtium lembos audivit, dimiſſis & ipſe Atticis navibus, ad ſuſceptam legationem peragendam navigare Ægyptum pergit: ut prius occurrere Antiocho poſſet, quam ad Alexandriæ mœnia accederet. Cum præterveherentur Aſiam legati, & Loryma veniſſent, qui portus viginti paulo amplius millia ab Rhodo abeſt, ex adverſo urbi ipſi poſitus; principes Rhodiorum occurrunt (jam enim eo quoque victoriæ fama perlata erat) orantes, *ut Rhodum deveherentur. pertinere id ad famam ſalutemque civitatis, noſcere ipſos omnia, quæ acta eſſent, agerenturque Rhodi,*

Rhodi, & comperta per ſe, non vulgata fama, Romam referre. Diu negantes perpulerunt, ut moram navigationis brevem pro ſalute ſociæ urbis paterentur. Poſtquam Rhodum ventum eſt, in concionem quoque eos iidem precibus pertraxerunt. Adventus legatorum auxit potius timorem civitati, quam minuit: omnia enim Popillius, quæ ſinguli univerſique eo bello hoſtiliter dixerant, fecerantque, retulit. & vir aſper ingenio, augebat atrocitatem eorum quæ dicerentur, vultu truci & accuſatoria voce: ut quum propriæ ſimultatis nulla cauſſa cum civitate eſſet, ex unius ſenatoris Romani acerbitate, qualis in ſe univerſi ſenatus animus eſſet, conjectarent. C. Decimii moderatior oratio fuit, qui in pleriſque eorum, quæ commemorata à Popillio eſſent, *Culpam non penes populum, ſed penes paucos concitores vulgi eſſe dixit. eos venalem linguam habentes decreta plena regiæ aſſentationis feciſſe: & eas legationes miſiſſe, quarum Rhodios ſemper non minus puderet, quam pœniteret. Quæ omnia, ſi tamen populo foret, in capita noxiorum verſura.* Cum magno aſſenſu auditus eſt, non magis eo quod multitudinis noxam elevabat, quam quod culpam in auctores verterat. Itaque quum principes eorum Romanis reſponderent, nequaquam tamen tam grata oratio eorum fuit, qui, quæ Popillius objecerat, diluere utcumque conati ſunt; quam eorum, qui Decimio in auctoribus ad piaculum noxæ objiciendis aſſenſi ſunt. Decretum igitur extemplo, ut qui pro Perſeo adverſus Romanos dixiſſe quid, aut feciſſe, convincerentur, capitis condemnarentur. Exceſſerunt urbe ſub adventu Romanorum quidam, alii mortem ſibi conſciverunt. Legati, non ultra quam quinque dies Rhodi morati, Alexandriam proficiſcuntur. Nec eo ſegnius judicia ex decreto coram his facto Rhodi exercebantur, quam perſeverantiam in exſequenda re Decimii lenitas *. Quum hæc gere- 11
rentur, Antiochus, fruſtra tentatis mœnibus Alexandriæ, abſceſſerat: cæteraque Ægypto potitus, relicto Memphi majore Ptolomæo, cui regnum quæri ſuis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

viribus ſimulabat, ut victorem mox aggrederetur, in Syriam exercitum abduxit. Nec hujus voluntatis ejus ignarus Ptolomæus, dum conterritum obſidionis metu minorem fratrem haberet, poſſe ſe recipi Alexandriæ, & ſorore adjuvante & non repugnantibus fratris amicis, ratus; primum ad ſororem, deinde ad fratrem amicoſque ejus non prius deſtitit mittere, quam pacem cum iis confirmaret. Suſpectum Antiochum effecerat, quod, cætera Ægypto ſibi tradita, Peluſii validum relictum erat præſidium. apparebat clauſtra Ægypti teneri. ut, quum vellet, rurſus exercitum induceret. Bello inteſtino cum fratre eum exitum fore, ut victor feſſus certamine, nequaquam par Antiocho futurus eſſet. Hæc prudenter animadverſa à majore, cum aſſenſu minor frater, quique cum eo erant, acceperunt: ſoror plurimum adjuvit; non conſilio modo, ſed etiam precibus. Itaque conſentientibus cunctis, pace facta Alexandriam recipitur, ne multitudine quidem adverſante: quæ in bello non per obſidionem modo, ſed etiam poſtquam à mœnibus abſceſſum eſt, quia nihil ex Ægypto ſubvehebatur, omnium rerum attenuata inopia erat. His quum lætari Antiochum conveniens eſſet, ſi reducendi ejus cauſſa exercitum Ægyptum induxiſſet, quo ſpecioſo titulo ad omnes Aſiæ & Græciæ civitates legationibus recipiendis literiſque dimittendis uſus erat, adeo eſt offenſus, ut multo acrius infeſtiuſque adverſus duos, quam antè adverſus unum, pararet bellum. Cyprum extemplo claſſem miſit: ipſe primo vere cum exercitu Ægyptum petens, in Cœlen Syriam proceſſit. Circa Rhinocolura Ptolemæi legatis agentibus gratias, quod per eum regnum patrium recepiſſet, petentibuſque, ut ſuum munus tueretur, & diceret potius quid fieri vellet, quam hoſtis ex ſocio factus vi atque armis ageret; reſpondit; *Non aliter neque claſſem revocaturum, neque exercitum reducturum, niſi ſibi & toto Cypro & Peluſio, agroque, qui circa Peluſiacum oſtium Nili eſſet, cederet:* diemque præſtituit, intra quam de conditionibus peractis reſponſum

ſam acciperet. Poſtquam dies data induciis præteriit. * navigantibus oſtio Nili ad Peluſium, per deſerta Arabiæ * ad Memphim incolebant, & ab cæteris Ægyptiis, partim voluntate, partim metu, ad Alexandriam modicis itineribus deſcendit. Ad Leuſinem tranſgreſſo flumen, qui locus quatuor millia ab Alexandria abeſt, legati Romani occurrerunt. quos quum advenientes ſalutaſſet, dextramque Popillio porrigeret; tabellas ei Popillius ſcriptum habenteis tradit, atque omnium primum id legere jubet. quibus perlectis, quum ſe conſideraturum adhibitis amicis, quid faciendum ſibi eſſet, dixiſſet; Popillius pro cætera aſperitate animi, virga quam in manu gerebat, circumſcripſit regem: ac, *Priuſquam hoc circulo excedas*, inquit, *redde reſponſum ſenatui, quod referam.* Obſtupefactus tam violento imperio, parumper quum hæſitaſſet; *Faciam*, inquit, *quod cenſet ſenatus*. Tum demum Popillius dextram regi, tamquam ſocio atq; amico, porrexit. Die deinde finita quum exceſſiſſet Ægypto Antiochus, legati concordia etiam auctoritate ſua inter fratres firmata, inter quos vix dum convenerat, pars Cyprum navigant: & inde, quæ jam vicerat prælio Ægyptias naves, claſſem Antiochi dimittunt. clara ea per genteis legatio fuit, quod haud dubie adempta Antiocho Ægyptus habenti jam, redditumque patrium regnum ſtirpi Ptolomæi fuerat. Conſulum ejus anni, ſicut alterius clarus conſulatus inſigni victoria, ita alterius obſcura fama; quia materiam res gerendi non habuit. Iam primum cum legionibus ad conveniendum diem dixit, non auſpicato templum intravit. vitio diem dictam eſſe augures, quum ad eos relatum eſt, decreverunt. Profectus in Galliam circa Macros campos ad montes Siciminam & Papinum ſtativa habuit: deinde circa eadem loca cum ſociis nominis Latini hibernabat. Legiones Romanæ, quod vitio dies exercitui ad conveniendum dicta erat, Romæ manſerant. & prætores, præter C. Papirium Carbonem, cui Sardinia evenerat, in provincias iêre. eum jus dicere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Romæ (nam eam quoque ſortem habebat) inter ci-
13 ves & peregrinos Patres cenſuerant. Vt Popillius, & ea legatio, quæ miſſa ad Antiochum erat, Romam rediit: retulit, controverſias inter reges ſublatas eſſe, exercitumque ex Ægypto in Syriam reductum. Poſt, ipſorum regum legati venerunt: Antiochi legati, referentes, *Omni victoria potiorem pacem regi, quæ ſenatui placuiſſet, viſam: eumque haud ſecus, quam Deorum imperio, legatorum Romanorum juſſu paruiſſe.* gratulati deinde victoriam ſunt, ad quam ſumma ope, ſi quid imperatum foret, adfuturum regem fuiſſe. Ptolomæi legati communi nomine regis & Cleopatræ gratias egerunt, *Plus eos ſenatui populoque Romano, quam parentibus ſuis, plus quam Diis immortalibus debere: per quos obſidione miſerrima liberati eſſent: regnum patrium propè amiſſum recepiſſent.* Reſponſum ab ſenatu eſt, *Antiochum rectè atque ordine feciſſe, quod legatis paruiſſet, gratumque id eſſe ſenatui populoque Romano.* Regibus Ægypti, Ptolomæo Cleopatræque, *ſi quid per ſe boni commodique eveniſſet, id magnopere ſenatum lætari: daturumque operam, ut regni ſui maximum ſemper præſidium poſitum eſſe in fide populi Romani ducant.* Munera legatis ut ex inſtituto mittenda curaret, C. Papirio prætori mandatum. Literæ deinde è Macedonia allatæ, quæ victoriæ lætitiam geminarent: Perſea regem in poteſtatem conſulis veniſſe. Dimiſſis legatis, diſceptatum inter Piſanos Lunenſeſque legatos: Piſanis querentibus, agro ſe à colonis Romanis pelli: Lunenſibus affirmantibus, eum, de quo agatur, à triumviris agrum ſibi aſſignatum eſſe. Senatus, qui de finibus cognoſcerent ſtatuerentque, quinque viros miſit; Q. Fabium Buteonem, P. Cornelium Blaſionem, Ti. Sempronium Muſcam, L. Nævium Balbum, C. Appuleium Saturninum. Et ab Eumene & ab Attalo, & ab Athenæo fratribus, communis legatio de victoria gratulatum venit. Et Maſgabæ regis Maſaniſſæ filio, Puteolis navem egreſſo, præſto fuit etiam miſſus cum pecunia L. Manlius quæſtor, qui

Romam

Romam eum publico ſumptu perduceret. Advenienti extemplo ſenatus datus eſt. Is adoleſcens ita locutus eſt, ut, quæ rebus grata erant, gratiora verbis faceret. Commemoravit, quot pedites equiteſque, quot elephantos, quantum frumenti eo quadriennio pater ſuus in Macedoniam miſiſſet. *Sed duas res ei rubori fuiſſe: unam, quod rogaſſet eum per legatos ſenatus, quæ ad bellum opus eſſent, & non imperaſſet: alteram, quod pecuniam ei pro frumento miſiſſet. Maſaniſſam meminiſſe, regnum a populo Romano partum auctumque & multiplicatum habere: uſu regni contentum, ſcire dominium & jus eorum, qui dederint, eſſe. Sumere itaque eoſdem, non ſe rogare æquum eſſe, neque emere ea ex fructibus agri ab ſe dati, quæ ibi proveniant. Id Maſaniſſæ ſatis eſſe & fore, quod populo Romano ſupereſſet. Cum iis mandatis a patre profectum, poſtea conſecutos equites, qui devictam Macedoniam nunciarent, gratulatumque ſenatui, juberent, indicare, tantæ eam rem lætitiæ patri ſuo eſſe, ut Romam venire velit, Iovique optimo maximo in Capitolio ſacrificare, & grates agere: id, niſi moleſtum ſit, ut ei permittatur, ab ſenatu petere.*
Reſponſum regulo eſt: *Facere patrem ejus Maſaniſ-* 14
ſam, quod virum gratum bonumque facere deceat, ut pretium honoremque debito beneficio addat. Et populum Romanum ab eo, bello Punico, forti fidelique opera adjutum, & illum favente populo Romano regnum adeptum: æquitate ſua poſtea trium regum bellis deinceps omnibus functum officiis. Victoria vero populi Romani lætari eum regem mirum non eſſe, qui ſortem omnem fortunæ regnique ſui cum Romanis immiſcuiſſet. Grates Diis pro populi Romani victoria apud ſuos penates ageret, Romæ filium pro eo acturum. Gratulatum quoque ſatis ſuo ac patris nomine eſſe. Ipſum relinquere regnum, & Africa excedere: præterquam quod illi inutile eſſet, non eſſe e republica populi Romani, ſenatum cenſere. Petenti Maſgabæ, ut Hanno Hamilcaris filius * obſes in locum exigeret. Munera ex ſenatusconſulto emere regulo quæſtor juſſus ex centum pondo argenti, & proſequi eum

Puteo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Puteolos, omnemque ſumptum, quoad in Italia eſſet, præbere, & duas naves conducere, quibus ipſe comiteſque regis in Africam deveherentur: & comitibus omnibus liberis ſerviſque veſtimenta data. Haud ita multo poſt de altero Maſaniſſæ filio Miſagene literæ allatæ ſunt, miſſum eum ab L. Paullo poſt devictum Perſea in Africam cum equitibus ſuis; navigantem diſperſa claſſe in Hadriatico mari Brunduſium tribus navibus ægrum delatum. Ad eum cum iiſdem muneribus, quæ data Romæ fratri ejus erant, L. Stertinius quæſtor Brunduſium miſſus: juſſuſque curare, ut ædes hoſpi * * *

15 In quatuor urbanas tribus deſcripti erant libertini, præter eos, quibus filius quinquenni major ex Senatus conſulto eſſet. Eos, ubi proximo luſtro cenſi eſſent, cenſeri juſſerunt: & eos, qui prædium prædiave ruſtica pluris ſeſtertiûm triginta millium haberent, cenſendi jus factum eſt. Hoc quum ita ſervatum eſſet, negabat Claudius *ſuffragii lationem injuſſu populi cenſorem cuiquam homini, nedum ordini univerſo adimere poſſe. Neque enim ſi tribu movere poſſet, quod ſit nihil aliud, quam mutare jubere tribum, ideo omnibus quinque & triginta tribubus emovere poſſe: id eſt, civitatem libertatemque eripere, non ubi cenſeatur finire, ſed cenſu excludere.* Hæc inter ipſos diſceptata: poſtremo eo deſcenſum eſt, ut ex quatuor urbanis tribubus unam palam in atrio Libertatis ſortirentur, in quam omnes, qui ſervitutem ſerviſſent, conjicerent. Exquilinæ ſors exiit: in ea T. Gracchus pronunicavit, libertinos omnes cenſeri placere. Magno ea res honori cenſoribus apud ſenatum fuit. gratiæ actæ & Sempronio, qui in bene cœpto perſeveraſſet: & Claudio, qui non impediſſet. Plures quam à ſuperioribus, & ſenatu emoti ſunt, & equos vendere juſſi. omnes iidem ab utroque & tribu remoti, & ærarii facti: neque ullius, quem alter notaret, ab altero levata ignominia. Petétibus, ut ex inſtituto ad ſarta tecta exigéda, & ad opera, quæ locaſſent, probanda, anni & bimenſis tempus prorogaretur; Cn. Tremellius tribunus, quia lectus nõ

erat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

erat in ſenatum, interceſſit. Eodem anno C. Cicereius ædem in monte Albano dedicavit, quinquennio poſtquam vovit. Flamen Martialis inauguratus eſt eo anno L. Poſtumius Albinus. Q. Ælio, M. 16
Iunio conſulibus, de provinciis referentibus, cenſuere patres duas provincias Hiſpaniam rurſus fieri, quæ una per bellum Macedonicum fuerat: & Macedoniam Illyricumque eoſdem, L. Paullum & L. Anicium, obtinere, donec de ſententia legatorum, & res bello turbatas, & ſtatum alium ejus regni formando compoſuiſſent. Conſulibus Piſæ & Gallia decretæ cum binis legionibus peditum, & equitum quadringentenis. Prætorum ſortes fuere, Q. Caſſii urbana, Manii Iuvencii Thalnæ inter peregrinos, Ti. Claudii Neronis Sicilia, Cn. Fulvii Hiſpania citerior, C. Licinii Nervæ ulterior. A. Manlio Torquato Sardinia obvenerat. nequiit ire in provinciam; ad res capitales quærendas, ex ſenatusconſulto retentus. De prodigiis deinde nunciatis ſenatus eſt conſultus. Ædes Deorum Penatium in Velia de cœlo tacta erat: & in oppido Minervio duæ portæ & muri aliquantum. Anagniæ terra pluerat: & Lanuvii fax in cœlo viſa erat. Et Calatiæ in publico agro M. Valerius civis Romanus nunciabat, è foco ſuo ſanguinem per triduum & duas noctes manaſſe. Ob id maxime decemviri libros adire juſſi, ſupplicationem in diem unum populo edixerunt. & quinquaginta capris in foro ſacrificaverunt: & aliorum prodigiorum cauſſa diem alterum ſupplicatio circa omnia pulvinaria fuit, & hoſtiis majoribus ſacrificatum eſt, & urbs luſtrata. Inde, quod ad honorem Deum immortalium pertineret, decrevit ſenatus, *Vt quoniam perduelles ſuperati, Perſeus & Gentius reges cum Macedonia atque Illyrico in poteſtate populi Romani eſſent; ut, quanta dona Ap. Claudio, M. Sempronio Conſulibus, ob devictum Antiochum regem data ad omnia pulvinaria eſſent; tanta Q. Caſſius & M. Iuventius prætores curarent danda.* Legatos deinde, quorum de ſententia impp. 17
L. Paullus, L. Anicius, componerent res, decreverunt:

runt:

runt: decem in Macedoniam, quinque in Illyricum. In Macedoniam ſunt hi nominati, A. Poſtumius Luſcus, C. Claudius, ambo cenſorii: C. Licinius Craſſus, collega in conſulatu Paulli, tum prorogato imperio provinciam Galliam habebat. His conſularibus addidere Cn. Domitium Ænobarbum, Ser. Cornelium Sullam, L. Iunium, C. Antiſtium Labeonem, T. Numiſium Tarquinienſem, A. Terentium Varronem. In Illyricum autem hi nominati, P. Ælius Ligus conſularis, C. Cicereius, & Cn. Bæbius Tamphilus (hic priore anno, Cicereius multis ante annis prætor fuerat) P. Terentius Tuſciveicanus, P. Manilius. Moniti deinde conſules à Patribus, ut, quoniam alterum ex his ſuccedere C. Licinio, qui legatus nominatus erat, in Galliam oporteret; primo quoque tempore provincias aut compararent inter ſe aut ſortirentur. ſortiti ſunt. M. Iunio Piſæ obvenerunt (quem prius quàm in provinciam iret, legationes quæ undique Romam gratulatum convenerunt, introducere in ſenatum placuit) Q. Ælio Gallia. Cæterum quamquam tales viri mitterentur, quorum de conſilio ſperari poſſet, imperatores nihil indignum nec clementia nec gravitate populi Romani decreturos eſſe; tamẽ in ſenatu quoq; agitata eſt ſumma conſiliorum, ut inchoata omnia
18 legati ab domo ferre ad imperatores poſſent. *Omnium primum, liberos eſſe placebat Macedonas atq; Illyrios; ut omnibus gentibus appareret, arma populi Romani non liberis ſervitutem, ſed contra ſervientibus libertatem afferre. ut & in libertate gentes quæ eſſent, tutam eam ſibi perpetuamque ſub tutela populi Romani eſſe: & quæ ſub regibus viverent, & in præſens tempus mitiores eos juſtioreſque reſpectu populi Romani habere ſe; & ſi quando bellum cum populo Romano regibus fuiſſet ſuis, exitum ejus victoriam Romanis, ſibi libertatem allaturum crederent. Metalli quoque Macedonici, quod ingens vectigal erat, locationeſque prædiorum ruſticorum tolli placebat. nam neque ſine publicano exerceri poſſe: & ubi publicanus eſt, ibi aut jus publicum vanum, aut libertatem ſociis nullam eſſe. Ne ipſos quidem*

Mace-

*ſacedonas idem exercere poſſe. ubi in medio præ-
a adminiſtrantibus eſſet, ibi nunquam cauſſas ſedi-
onum & certaminis deſore. Commune concilium
ntu eſſet, ne improbum vulgus, a ſenatu aliquando
bertatem ſalubri moderatione datam, ad licentiam
ſtilentem traheret. In quatuor regiones deſcribi
lacedoniam, ut ſuum quæque concilium haberet,
acuit: & dimidium tributi quam quod regibus ferre
liti erant, populo Romano pendere.* Similia his &
Illyricum mandata. cætera ipſis imperatoribus
gatiſque relicta, in quibus præſens tractatio rerum
rtiora ſubjectura erat conſilia. Inter multas re- 19
um gentiumque & populorum legationes Attalus,
ater regis Eumenis, maximè convertit in ſe om-
ium oculos, animoſque: exceptus enim eſt ab his
ui ſimul eo bello militaverunt, haud paulò beni-
nius quam ſi ipſe rex Eumenes veniſſet. Adduxe-
nt eum duæ in ſpeciem honeſtæ res: una, gratula-
o, conveniens in ea victoria quam ipſe adjuviſſet:
tera, querimonia Gallici tumultus, Adverſæque
adiis regnum in dubium adductum eſſe. Suberat
ſecreta ſpes honorum præmiorumque ab ſenatu,
uæ vix ſalva pietate ejus contingere poterant. erant
im quidam Romanorum quoque non boni aucto-
s, qui ſpe cupiditatem ejus elicerent: *Eam opinio-
m de Attalo & Eumene Romæ eſſe, tamquam de
tero Romanis certo amico, altero nec Romanis, nec
rſi fido ſocio. Itaque vix ſtatui poſſe, utrum quæ
o ſe, an quæ contra fratrem petiturus eſſet, ab ſena-
magis impetrabilia forent: adeò univerſos omnia
huic tribuere & illi vero negare.* Eorum homi-
um (ut res docuit) Attalus erat, qui, quantum ſpes
ſpondiſſet, cuperent, ni unius amici prudens mo-
tio velut frenos animo ejus geſtienti ſecundis re-
s impoſuiſſet. Stratius cum eo fuit medicus, ad
pſum à non ſecuro Eumene Romam miſſus, ſpe-
lator rerum quæ à fratre agerentur, monitorque
us ſi decedi fide vidiſſet. Is ad occupatas jam au-
ſolicitatumque jam animum quum veniſſet, ag-
ſſus tempeſtivis temporibus rem prope prolap-

ſam

ſam reſtituit: *alius alia regna creviſſe rebus*, dicendo: *regnum eorum novum, nullis vetuſtis fundatum opibus, fraterna ſtare concordia: quod unus nomen regium & præcipuum capitis inſigne gerat; omnes fratres regnent. Attalum vero, quia ætate proximus, quis non pro rege habeat? neque eo ſolum quia tantas præſentes ejus opes cernat, ſed quod haud ambiguum propediem regnaturum eum infirmitate ætateque Eumenis eſſet, nullam ſtirpem liberum habentis:* (nec dum enim agnoverat eum, qui poſtea regnavit.) *Quid attineret vim afferre rei ſua ſponte mox ad eum adventuræ? Acceſſiſſe etiam novam tempeſtatem regno tumultus Gallici, cui vix conſenſu & concordia regum reſiſti queat. Si vero ad externum bellum domeſtica ſeditio adjiciatur; ſiſti non poſſe: nec aliud eum quam ne frater in regno moriatur, ſibiipſi ſpem propinquam regni erepturum. Si utraque glorioſa res eſſet; & ſervaſſe fratri regnum, & eripuiſſe: ſervati tamen regni, quæ juncta pietati ſit, potiorem laudem fuiſſe. Sed enim vero quum deteſtabilis altera res & proxima parricidio ſit, quid ad deliberationem dubii ſupereſſe? Utrum enim partem regni petiturum eſſe, an totum erepturum? ſi partem; ambo infirmos diſtractis viribus, & omnibus injuriis obnoxios fore: ſi totum, privatumne ergo majorem fratrem, an exulem illa ætate illa corporis infirmitate; an ultimum mori juſſurum? Egregium enim (ut fabulis traditus impiorũ fratrum eventus taceatur) Perſei exitum videri, qui ex fraterna cæde raptum diadema, in templo Samothracum, velut præſentibus Diis exigentibus pœnas, ad pedes victoris hoſtis proſtratus poſuerit. Eos ipſos, qui non illi amici, ſed Eumeni infeſti, ſtimulent eum, pietatem conſtantiamque laudaturos, ſi fidem ad ultimum fratri*
20 *præſtitiſſet.* Hæc plus valuere in Attali animo. Itaque introductus in ſenatum, gratulatus victoriam; & ſua merita eo bello fratriſque, ſi qua erant, & Gallorum defectionem, quæ nuper ingenti motu facta erat, expoſuit. Petiit, ut legatos mitteret ad eos, quorum auctoritate ab armis avocarentur. His pro regni utilitate editis mandatis, Ænum ſibi &

Maroneam

ſaroneam petiit. Ita deſtituta eorum ſpe, qui fratre
cuſato partitionem regni petiturum crediderant,
ria exceſſit. Vt raro alias quiſquam rex aut priva-
s, tanto favore tantoque omnium aſſenſu, eſt au-
tus; omnibus honoribus muneribusque, & præ-
ns eſt cultus, & proficiſcentem proſecuti ſunt. In-
r multas Aſiæ Græciæque legationes, Rhodiorum
axime legati civitatem converterunt. nam quum
imo in veſte candida viſi eſſent, quod gratulanteis
ecebat, &, ſi ſordidam veſtem habuiſſent, lugen-
um Perſei caſum præbere ſpeciem poterant: poſt-
uam conſulti ab Marco Iunio conſule Patres, ſtan-
bus in comitio legatis, an locum, lautia, ſenatum-
ue darent, nullum hoſpitale jus in iis ſervandum
nſuerunt; egreſſus è curia conſul, quum Rhodii,
atulatum ſe de victoria purgatumque civitatis cri-
ina dicentes veniſſe, petiſſent ut ſenatus ſibi da-
ntur; pronunciat. *Sociis & amicis, & alia comi-*
r atque hoſpitaliter præſtare Romanos, & ſenatum
are conſueſſe: Rhodios non ita meritos eo bello, ut
nicorum ſociorum numero habendi ſint. His auditis,
roſtraverunt ſe omnes humi, conſulemque &
nctos qui aderant, orantes, ne nova falſaque cri-
ina plus obeſſe Rhodiis æquum cenſerent, quam
tiqua merita, quorum ipſi teſtes eſſent. Extem-
o, veſte ſordida ſumpta, domos principum cum
ecibus ac lacrymis circumibant, orantes, ut prius
gnoſcerent cauſſam, quam condemnarentur. M. 21
vencius Thalna prætor, cujus inter cives & pere-
inos juriſdictio erat, populum adverſus Rhodios
citabat: rogationemque promulgaverat, *Vt Rho-*
is bellum indiceretur: & ex magiſtratibus ejus an-
deligerent, qui ad id bellum cum claſſe mitteretur:
eum ſperans futurum eſſe. Huic actioni M. An-
nius & M. Pomponius tribuni plebis adverſaban-
r. Sed & prætor novo maloque exemplo rem
greſſus erat, quod ante non conſulto ſenatu, non
nſulibus certioribus factis, de ſua unius ſententia
gationem ferret, *Vellent juberentne Rhodiis bellum*
dici: quum antea ſemper prius ſenatus de bello
conſultus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

conſultus eſſet, deinde ad populum latum * & tribuni * plebis: quum ita traditum eſſet, ne quis prius intercederet legi, quam privatis ſuadendi diſſuadendique legem poteſtas facta eſſet, eoque perſæpe eveniſſet, ut qui non profeſſi eſſent ſe interceſſuros, animadverſis vitiis legis ex ratione diſſuadentium, intercederent: & qui ad intercedendum veniſſent, deſiſterent, victi auctoritatibus ſuadentium legem. Tum inter prætorem tribunoſque omnia intempeſtive agendi certamen erat. Tribuni feſtinationem prætoris ante tempus intercedendo in adventum imperatoris

* * * *

* * *

22 *peccaverimuſne adhuc dubium eſt, pœnas, ignominias omnes jam patimur. Antea Carthaginienſibus victis, Philippo, Antiocho ſuperatis, quum Romam veniſſemus, ex publico hoſpitio in curiam gratulatum vobis, Patres conſcripti, ex curia in Capitolium ad Deos veſtros dona ferentes veniebamus: nunc ex ſordido diverſorio vix mercede recepti, ac prope hoſtium more, extra urbem manere juſſi, in hoc ſqualore venimus in curiam Romanam Rhodii, quos provinciis nuper Lycia atque Caria, quos præmiis atque honoribus ampliſſimis donaſtis. Et Macedonas Illyrioſque liberos eſſe (ut audimus) jubetis, quum ſervierint antequam vobiſcum bellarent (nec cujuſquam fortunæ invidemus, imo agnoſcimus clementiam populi Romani) Rhodios, qui nihil aliud quam quieverunt hoc bello, hoſtes ex ſociis facturi eſtis? Certe quidem vos eſtis Romani, qui ideo felicia bella veſtra eſſe, quia juſta ſint, præ vobis fertis, nec tam exitu eorum, quod vincatis, quam principiis, quod non ſine cauſſa ſuſcipiatis, gloriamini. Meſſana in Sicilia oppugnata, Carthaginienſes, Athenæ oppugnatæ, & Græcia in ſervitutem petita, & adjutus Annibal pecunia, auxiliis, Philippum hoſtem fecerunt. Antiochus ipſe ultro ab Ætolis hoſtibus veſtris accerſitus, ex Aſia claſſe in Græciam trajecit; Demetriade & Chalcide, & ſaltu Thermopylarum occupato, de poſſeſſione imperii vos dejicere conatus.*

tus. Cum Perſeo, ſocii veſtri oppugnati, alii inter-
ti reguli principesque gentium aut populorum, cauſ-
belli vobis fuere. Quem tandem titulum noſtra ca-
mitas habitura eſt, ſi perituri ſumus? Nondum
rego civitatis cauſſam a Polyarato & Dinone civi-
noſtris, & iis quos, ut traderemus vobis, adduxi-
us. Si omnes Rhodii æque noxii eſſemus, quod no-
um in hoc bello crimen eſſet? Perſei partibus favi-
us: & quemadmodum Antiochi Philippique bello
vobis adverſus reges, ſic nunc pro rege adverſus vos
imus. Quemadmodum ſoleamus ſocios juvare, &
um impigre capeſſere bella, C. Livium, L. Æmi-
m Regillum interrogate, qui claſſibus veſtris in Aſia
fuerunt. Nunquam veſtræ naves pugnavere ſine
is. noſtra claſſe pugnavimus ſemel ad Samum, ite-
n in Pamphylia adverſus Annibalem imperato-
: quæ victoria nobis eo glorioſior eſt, quod, quum ad
mum magnam partem navium adverſa pugna &
egregiam juventutem amiſiſſemus, ne tanta quidem
de territi, iterum auſi ſumus regiæ claſſi ex Syria
ienti obviam ire. Hæc non gloriandi cauſſa retuli
que enim ea nunc noſtra eſt fortuna) ſed ut admo-
em, quemadmodum adjuvare ſocios ſolerent Rho-
Præmia Philippo & Antiocho devictis ampliſſi- 23
accepimus à vobis. Si quæ veſtra nunc eſt fortu-
, Deûm benignitate & virtute veſtra, ea Perſei
ſſet, & præmia petitum ad victorem regem veniſ-
us in Macedoniam; quid tandem diceremus? Pe-
iane à nobis adjutum, an frumento? auxiliis ter-
ribus, an navalibus? quod præſidium tenuiſſe nos?
pugnaſſe, aut ſub illius ducibus, aut per nos ipſos?
uæreret, ubi miles noſter, ubi navis intra præſidia
fuiſſet, quid reſponderemus? Cauſſam fortaſſe di-
mus apud victorem, quemadmodum apud vos di-
us. Hoc enim legatos utroque de pace mittendo
ecuti ſumus, ut ne ab utraque parte gratiam inire-
; ab altera etiam crimen & periculum eſſet.
anquam Perſeus vere objiceret, id quod vos non
ſtis, Patres Conſcripti, nos principio belli miſiſſe
os legatos, qui pollicerentur vobis quæ ad bellum

opus

opus eſſent: navalibus armis, juventute noſtra, ſicut prioribus bellis, ad omnia paratos fore. ne præſtaremus, per vos ſtetit, qui de quacunque cauſſa tum aſpernati noſtra auxilia eſtis. Neque fecimus igitur quicquam tamquam hoſtes, neque bonorum ſociorum defuimus officio, ſed a vobis prohibiti præſtare fuimus. Quid igitur? nihil ne factum neq; dictum eſt in civitate veſtra, Rhodii, quod nolletis, quo merito offenderetur populus Romanus? Hinc jam non, quod factum eſt, defenſurus ſum: non adeo inſanio: ſed publicam cauſſam à privatorum culpa ſegregaturus. Nulla enim eſt civitas, quæ non & improbos cives aliquando, & imperitam multitudinem ſemper habeat. Etiam apud vos fuiſſe audivi, qui aſſentando multitudini graſſarentur: & ſeceſſiſſe aliquando à vobis plebem, nec in poteſtate veſtra rempublicam fuiſſe. Si hoc in hac tam bene morata civitate accidere potuit, mirari quiſquam poteſt aliquos fuiſſe apud nos, qui regis amicitiam petentes plebem noſtram conſiliis depravarent? qui tamen nihil ultra valuerunt, quam ut in officio ceſſaremus. Non præteribo id quod graviſſimum eſt in hoc bello crimen civitatis noſtræ. Legatos eodem tempore & ad vos & ad Perſea de pace miſimus: quod infelix conſilium furioſus (ut poſtea audivimus) orator, ſtultiſsimnm fecit: quem ſic locutum conſtat, tamquam C. Popillius legatus Romanus, quem ad ſummovendos à bello Antiochum & Ptolomæum reges miſiſtis, loqueretur. Sed tamen ea ſive ſuperbia ſive ſtultitia appellanda eſt, eadem quæ apud vos, & apud Perſea fuit. Tam civitatum quam ſingulorum hominum mores ſunt: gentes quoque aliæ iracundæ, aliæ audaces, quædam timidæ: in vinum, in Venerem proniores aliæ ſunt. Athenienſium populum fama eſt celerem & ſupra vires audacem eſſe ad conandum: Lacedæmoniorum cunctatorem, & vix in ea quibus fidit ingredientem. Non negaverim & totam Aſiæ regionem inaniora parere ingenia, & noſtrorum tumidiorem ſermonem eſſe, quod excellere inter finitimas civitates videamur: & idipſum non tam tam viribus noſtris, quam veſtris honoribus ac judiciis. Satiſ quidem &

tunc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ec in præſentia caſtigata illa legatio erat, cum tam
ti reſponſo veſtro dimiſſa. ſi tum parum ignominiæ
ſum eſt, hæc certe tam miſerabilis ac ſupplex lega-
o, etiam inſolentioris quam illa fuit legationis ſatis
gnum piaculum eſſet. Superbiam, verborum præ-
ſim, iracundi oderunt, prudentes irrident; utique
nferioris adverſus ſuperiorem eſt: capitali pœna ne-
unquam dignam judicavit. Id enimvero pericu-
m erat, ne Romanos Rhodii contemnerent. Etiam
eos aliqui verbis ferocioribus increpant, nec ob id
mquam fulmine ictum audivimus. Quid igitur 24
erat quod purgamus, ſi nec factum hoſtile ullum no-
um eſt, & verba tumidiora legati offenſionem au-
m, non perniciem civitatis, meruerunt? Volunta-
noſtræ tacite velut litem æſtimari, veſtris inter vos
monibus audio, Patres Conſcripti; faviſſe nos regi,
illum vincere maluiſſe: ideo bello perſequendos eſſe
dunt. Alii veſtrum, voluiſſe quidem nos hoc, non
men ob id bello perſequendos eſſe: neque moribus ne-
e legibus illius civitatis ita comparatum eſſe, ut, ſi
s vellet inimicum perire, ſi nihil fecerit quo id fiat,
itis damnetur. His, qui nos pœna, non crimine libe-
nt, gratiam quidem habemus: ipſi nobis hanc dici-
s legem; ſi omnes voluimus quod arguimur; non
inguimus voluntatem à facto: omnes plectamur.
alii principum noſtrorum vobis, alii regi faverunt,
poſtulo ut propter nos, qui partium veſtrarum
mus, regis fautores ſalvi ſint: illud deprecor, ne
propter illos pereamus. Non eſtis vos illis infeſtio-
quam civitas ipſa, & hoc qui ſciebant, plerique
um aut profugerunt aut mortem ſibi conſciverunt.
damnati à nobis, in poteſtate veſtra erunt,
tres Conſcripti. Cæteri Rhodii, ſicut gratiam
lam meriti hoc bello, ita ne pœnam quidem ſu-
s. Priorum noſtrorum benefactorum cumulus, hoc
d nunc ceſſatum in officio eſt, expleat. Cum tribus
ibus geſſiſtis bella per hos annos. ne plus obſit
is quod uno bello ceſſavimus, quam quod duobus
is pro vobis pugnavimus. Philippum, Antio-
m, Perſea, tamquam tres ſententias ponite. duæ

nos

nos abſolvunt : una dubia eſt ut gravior ſit. Illi de nobis ſi judicarent, damnati eſſemus. vos judicate, Patres Conſcripti, ſit Rhodus in terris, an funditus deleatur. Non enim de bello deliberatis, Patres Conſcripti, quod inferre poteſtis, gerere non poteſtis; quum nemo Rhodiorum arma adverſus vos laturus ſit. Si perſeverabitis in ira, tempus à vobis petemus quo hanc funeſtam legationem domum referamus: omnia libera capita, quidquid Rhodiorum virorum, fœminarum eſt, cum omni pecunia noſtra naves conſcendemus; ac, relictis penatibus publicis privatiſque, Romam veniemus: & omni auro & argento, quicquid publici, quicquid privati eſt in comitio, in veſtibulo curiæ veſtræ cumulato, corpora noſtra conjugumque ac liberorum veſtræ poteſtati permittemus; hic paſſuri quodcunque patiendum erit. procul ab oculis noſtris urbs noſtra diripiatur, incendatur. Hoſtes Rhodios eſſe, Romani judicare poſſunt : eſt tamen & noſtrum aliquod de nobis judicium, quo numquam judicabimus nos veſtros hoſtes: nec quicquam hoſtile, etiam ſi omnia patiemur, faciemus. Secundum talem orationem univerſi rurſus prociderunt, ramoſque oleæ ſupplices jactantes, tandem excitati curia exceſſerunt. tunc ſententiæ interrogari cœptæ. Infeſtiſſimi Rhodiis erant, qui conſules prætoreſve aut legati geſſerant in Macedonia bellum. plurimum cauſam eorum adjuvit M. Porcius Cato; qui aſper ingenio, tum lenem mitemque ſenatorem egit. Non inſeram ſimulacrum viri copioſi, quæ dixerit referendo : ipſius oratio ſcripta extat, Originum quinto libro incluſa. Rhodiis reſponſum ita redditum eſt, *ut nec hoſtes fierent, nec ſocii permanerent.* Philocrates & Aſtymedes principes legationis erant. *Partem cum Philocrate renunciare Rhodum legationem placuit, partem cum Aſtymede Romæ ſubſiſtere, ut quæ agerentur ſciret, certioreſque ſuos faceret.* In præſentia deducere ante certam diem ex Lycia Cariaque juſſerunt præfectos. Hæc Rhodum nunciata, quæ per ſe triſtia fuiſſent : quia majoris mali levatus erat timor, quum bellum timuiſſent; in gaudium renunciata

nciata verterunt. Itaq; extemplo coronam viginti
llium aureorum decreverunt: Theodotum præ-
tum claſſis in eam legationem miſerunt. Socie-
tem ab Romanis ita volebant peti, ut nullum de
reſcitum populi fieret, aut literis mandaretur:
od, niſi impetrarent, major repulſis ignominia
et. Præfecti claſſis id unius erat jus, ut agere de ea
ine rogatione ulla perlata poſſet. nam ita per tot
nos in amicitia fuerant, ut ſociali fœdere ſe cum
manis non illigarent: ob nullam aliam cauſſam,
am ne ſpem regibus abſcinderent auxilii ſui, ſi cui
us eſſet, neu ſibi ipſis fructus ex benignitate & for-
na eorum percipiendi. Tunc utique petenda ſo-
tas videbatur; non quæ tutiores eos ab aliis face-
(nec enim timebant quemquam præter Roma-
) ſed quæ ipſis Romanis minus ſuſpectos. Sub
m ferè tempus & Caunii deſcivere ab his; & My-
enſes Euromenſium oppida occuparunt. Non
fracti animi civitatis erant, ut non ſentirent, ſi
cia & Caria ademptæ ab Romanis forent, cæte-
ut ſe ipſa per defectionem liberarent, aut à fini-
is occuparentur, includi ſe inſulæ parvæ, & ſte-
s agri littoribus, quæ nequaquam alere tantæ ur-
populum poſſet. miſſa igitur juventute propere
Caunios, quanquam Cybiratarum aſciverant au-
a, coëgerunt imperio parere; & Mylaſſenſes
bandenoſque, qui, Euromenſium provincia
mpta, ad ipſos conjuncto exercitu venerunt,
a Orthoſiam acie vicerunt. Dum hæc ibi, alia 26
Macedonia, alia Romæ geruntur; interim in Il-
co L. Anicius, rege Gentio, ſicut antedictum
in poteſtatem redacto, Scodræ, quæ regia fue-
præſidio impoſito Gabinium præfecit, Rhizo-
& Olzinio urbibus opportunis C. Licinium.
poſitis his Illyrico, cum reliquo exercitu in
um eſt profectus. ubi prima Phanota ei dedita,
multitudine cum inſulis obviam effuſa. hic
idio impoſito in Moloſſidem tranſgreſſus:
s omnibus oppidis præter Paſſaronem & Tec-
nem, & Phylacen, & Horreum, receptis, pri-

mum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

mum ad Paſſaronem ducit. Antinous & Theodotus principes ejus civitatis erant; inſignes & favore Perſei, & odio adverſus Romanos: iidem univerſæ genti auctores deſciſcendi ab Romanis. Hi conſcientia privatæ noxæ, quia ipſis nulla ſpes veniæ erat, ut communi ruina patriæ opprimerentur, clauſerunt portas: multitudinem, ut mortem ſervituti præponerent, hortantes. Nemo adverſus præpotentes viros hiſcere audebat. Tandem Theodotus quidam, nobilis & ipſe adoleſcens, quum major à Romanis metus timorem à principibus ſuis viciſſet; *Quæ vos rabies*, inquit, *agitat, qui duorum hominum noxæ civitatis acceſſionem facitis? Equidem pro patria qui letum oppetiſſent, ſæpe fando audivi: qui patriam pro ſe perire æquum cenſerent, primi inventi ſunt. Quin aperimus portas, & imperium accipimus, quod orbis terrarum accepit?* Hæc dicentem quum multitudo ſequeretur, Antinous & Theodotus in primam ſtationem hoſtium irruperunt, atque ibi offerentes ſe ipſi vulneribus interfecti. urbs dedita eſt Romanis. Simili pertinacia Cephali principis clauſum Tecmonem, ipſo interfecto, per deditionem recepit. Nec Phylace, nec Horreum, oppugnationem tulerunt. Pacata Epiro, diviſiſque in hiberna copiis per opportunas urbes, regreſſus ipſe in Illyricum, Scodræ, quo quinque legati ab Roma venerant, evocatis ex tota provincia principibus, conventum habuit. Ibi pro tribunali pronunciavit de ſententia conſilii: *Senatum populumque Romanum Illyrios eſſe liberos jubere. præſidia ex omnibus oppidis, arcibus & caſtellis ſeſe deducturum. Non ſolum liberos, ſed etiam immunes fore Iſſenſes & Taulantios, Daſſaretiorum Piruſtas, Rizonitas, Olciniatas, quod incolumi Gentio ad Romanos defeciſſent. Darſeis quoque immunitatem dare; quod relicto Caravantio cum armis ad Romanos tranſiſſent. Scodrenſibus, & Daſſarenſibus, & Selepitanis, cæteriſque Illyriis, vectigal dimidium ejus quod regi pendiſſent.* Inde in tres partes Illyricum diviſit. unam eam fecit quæ ſupra dicta

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

dicta eſt, alteram Labeatas omnes, tertiam Agravonitas & Rizonitas, & Olciniatas, accolaſq; eorum. hac formula dicta in Illyrico; ipſe in Epiri Paſſaronem in hiberna rediit. Dum hæc in Illyrico gerun- 27
tur, Paullus ante adventum decem legatorum Q. Maximum filium jam ab Roma regreſſum, ad Æginium & Agaſſas diripiendas mittit: Agaſſas, quod quum Marcio conſuli tradidiſſent urbem, petita ultro ſocietate Romana, defecerant rurſus ad Perſea: Æginienſium novum crimen erat. famæ de victoria Romanorum fidem non habentes, in quoſdam militum urbem ingreſſos hoſtiliter ſævierant. Ad Æniorum quoque hoſtiliter urbem diripiendam L. Poſtumium miſit, quod pertinacius quam finitimæ civitates in armis fuerant. Autumni ferè tempus erat, cujus temporis initio circumeundam Græciam, viſendaque quæ nobilitata fama magis auribus accepta ſunt, quam oculis noſcuntur, ut ſtatuit; præpoſito caſtris C. Sulpicio Gallo, profectus cum haud magno comitatu, tegentibus latera Scipione filio & Athenæo Eumenis regis fratre: per Theſſaliam Delphos petit, inclytum Oraculum, ubi ſacrificio Apollini facto, inchoatas in veſtibulo columnas, quibus impoſituri ſtatuas regis Perſei fuerant, ſuis ſtatuis victor deſtinavit. Lebadiæ quoque templum Jovis Trophonii adiit. ibi quum vidiſſet os ſpecus, per quod oraculo utentes ſciſcitatum Deos deſcendunt; ſacrificio Jovi Hercynnæque facto, quorum ibi templum eſt, Chalcidem ad ſpectaculum Euripi, * ævoque ante inſulæ ponte continenti junctæ deſcendit. A Chalcide Aulidem trajicit, trium millium ſpacio diſtantem, portum inclytum ſtatione quondam mille navium Agamemnoniæ claſſis: Dianæque templum, ubi navibus curſum ad Trojam, filia victima aris admota, rex ille regum petiit. Inde Oropum Atticæ ventum eſt; ubi pro Deo vates Amphilochus colitur: templumque vetuſtum eſt fontibus riviſque circa amœnum. Athenas inde, plenas quidem & ipſas vetuſtate famæ, multa tamen viſenda habentes: arcem, portus, muros Piræeum

urbi jungentes, navalia magnorum imperatorum,
ſimulacra Deorum hominumque, omni genere &
28 materiæ & artium inſignia. Sacrificio Minervæ
præſidi arcis in urbe facto profectus, Corinthum al-
tero die pervenit. urbs erat tunc præclara ante exſci-
dium, arx quoque & Iſthmus, præbuere ſpectacu-
lum: arx inter omnia in immanem altitudinem edi-
ta, ſcatens fontibus: Iſthmus, duo maria ab occaſu
& ortu ſolis finitima, arctis faucibus dirimens. Si-
cyonem inde & Argos nobiles urbes adit: inde haud
parem opibus Epidaurum, ſed inclytam Æſculapii
nobili templo: quod quinque millibus paſſuum ab
urbe diſtans, nunc veſtigiis revulſorum donorum,
tum donis dives erat, quæ remediorum ſalutarium
ægri mercedem ſacraverant Deo. Inde Lacedæmo-
nem adit; non operum magnificentia, ſed diſcipli-
na inſtitutiſque memorabilem: unde per Megalo-
polin Olympiam aſcendit. Vbi & alia quidem ſpe-
ctanda viſa, & Jovem velut præſentem intuens,
motus animo eſt. Itaque, haud ſecus quam ſi in Ca-
pitolio immolaturus eſſet, ſacrificium amplius ſo-
lito apparari juſſit. Ita peragrata Græcia, ut nihil
eorum, quæ quiſque Perſei bello privatim ac publicè
ſenſiſſet, inquireret; ne cujus metu ſolicitaret ani-
mos ſociorum. Demetriadem quum revertit, in
itinere ſordidata turba Ætolorum occurrit; miran-
tique & percunctanti quid eſſet, defertur, quingen-
tos quinquaginta principes ab Lyciſco & Tiſippo
circumſeſſo ſenatu per milites Romanos, miſſos à
Bæbio præſide, interfectos; alios in exilium actos
eſſe: bonaque eorum qui interfecti eſſent, & exu-
lum, poſſidere qui arguebant. Juſſis Amphipolim
adeſſe, ipſe convento Cn. Octavio Demetriade,
poſtquam fama accidit trajeciſſe jam mare decem
legatos, omnibus aliis omiſſis Apolloniam ad eos
pergit. quo quum Perſeus obviam Amphipoli ni-
mis ſoluta cuſtodia proceſſiſſet (id diei iter eſt)
ipſum quidem benigne allocutus eſt: cæterum, poſt-
quam in caſtra ad Amphipolim venit, graviter in-
crepuiſſe traditur C. Sulpicium: primum quod Per-
ſea

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

rea tam procul à ſe vagari per provinciam paſſus eſt : deinde quod adeo indulſiſſet militibus , ut nudare tegulis muros urbis ad tegenda hibernacula ſua pateretur. referrique tegulas & reſarciri tecta , ſicut fuerant , juſſit. Et Perſea quidem cum majore filio Philippo , traditos A. Poſtumio , in cuſtodiam miſit : filiam cum minore filio à Samothrace accitos Amphipolim , omni liberali cultu habuit. Ipſe ubi 29
dies venit , quo adeſſe Amphipoli denos principes civitatum juſſerat , literaſque omnes , quæ ubique depoſitæ eſſent , & pecuniam regiam conferri, cum decem legatis circumfuſa omni multitudine Macedonum , in tribunali conſedit. Aſſuetis regio imperio , tamen novum formam terribilem præbuit tribunal : ſummotor aditus , præco , accenſus , inſueta omnia oculis auribuſque ; quæ vel ſocios , nedum hoſtes victos, terrere poſſent. Silentio per præconem facto, Paullus Latinè, quæ ſenatui, quæ ſibi ex conſilii ſententia viſa eſſent , pronuntiavit: ea Cn. Octavius prætor (nam & ipſe aderat) interpretata ſermone Græco referebat. *Omnium primum liberos eſſe jubere Macedonas ; habentes urbes eaſdem agroſque , utentes legibus ſuis , annuos creantes magiſtratus : tributum dimidium ejus quod pependiſſent regibus , pendere populo Romano. Deinde in quatuor regiones dividi Macedoniam. unam fore & primam partem , quod agri inter Strymonem & Neſſum amnem ſit: acceſſurum huic parti trans Neſſum ad orientem verſum , qua Perſeus tenuiſſet vicos, caſtella, oppida. præter Ænum , & Maroneam , & Abdera ; cis Strymonem autem vergentia ad occaſum Biſalticam omnem cum Heraclea , quam Sinticen appellant. Secundam fore regionem, quam ab ortu Strymo amplecteretur amnis , præter Sinticen Heracleam & Biſaltas : ab occaſu qua Axius terminaret fluvius , additis Pæonibus, qui propè Axium flumen ad regionem orientis colerent. Tertia pars facta, quam Axius, ab oriente , Peneus amnis ab occaſu , cingunt : ad ſeptentrionem Bora mons objicitur. adjecta huic parti regio Pæoniæ ; qua ab occaſu præter Axium amnem porri-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

porrigitur. Edeſſa quoque & Berrœa eodem conceſſerunt. Quarta regio trans Boram montem una parte confinis Illyrico, altera Epiro. Capita regionum ubi concilia fierent, primæ regionis Amphipolim, ſecundæ Theſſalonicen, tertiæ Pellam, quartæ Pelagoniam fecit. Eo concilia ſuæ cujuſque regionis indici, pecuniam conferri, ibi magiſtratus creari juſsit. Pronunciavit deinde, *neque connubium, neque commercium agrorum ædificiorumque inter ſe, placere cuiquam extra fines regionis ſuæ eſſe. Metalla quoque auri atque argenti non exerceri: ferri & æris permitti. vectigal exercentibus dimidium ejus impoſitum quod pependiſſent regi. Et ſale invecto uti vetuit. Dardanis repetentibus Pæoniam, quod & ſua fuiſſet, & continens eſſet finibus ſuis, omnibus dare libertatem pronunciavit, qui ſub regno Perſei fuiſſent. Poſt non impetratam Pæoniam, ſalis commercium dedit: tertiæ regioni imperavit, ut Stobos Pæoniæ deveherent, preciumque ſtatuit. Navalem materiam & ipſos cædere, & alios pati vetuit. Regionibus, quæ affines barbaris eſſent* (excepta autem tertia, omnes erant) *permiſit,*
30 *ut præſidia armata in finibus extremis haberent.* Hæc pronunciata primo die conventus, varie affecerunt animos. Libertas præter ſpem data arrexit, & levatum annuum vectigal. Regionatim commerciis interruptis ita videri lacerata, tanquam animalia, in artus alterum alterius indigenteis, diſtracta: adeo quanta Macedonia eſſet, quam diviſui facilis, & à ſeipſa quæque contempta pars eſſet, Macedones quoque ignorabant. Pars prima Biſaltas habet, fortiſſimos viros (trans Neſſum amnem incolunt, & circa Strymonem) & multas frugum proprietates, & metalla, & opportunitatem Amphipolis: quæ objecta claudit omnes ab oriente ſole in Macedoniam aditus. Secunda pars celeberrimas urbes, Theſſalonicen & Caſſandriam habet; ad hoc Pallenem fertilem ac frugiferam terram: maritimas quoque opportunitates ei præbent portus ad Toronem, ac montem Atho (Æneæ vocant hunc) alii ad inſulam Eubœam, alii ad Helleſpontum opportunè verſi.

Ter-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ertia regio nobiles urbes Edeſſam & Berrœam, &
llam habet, & Vettiorum bellicoſam gentem:
colas quoque permultos Gallos & Illyrios impi-
os cultores. Quartam regionem Heordei & Lin-
ſtæ & Pelagones incolunt: juncta his Atintania,
Stymphalis, & Elimiotis. frigida hæc omnis,
raque cultu & aſpera plaga eſt: cultorum quoque
genia terræ ſimilia habet. ferociores eos & acco-
barbari faciunt; nunc bello exercentes, nunc in
ce miſcentes ritus ſuos. Diviſæ itaque Macedo-
æ partium uſibus ſeparatis, quanta univerſos te-
at Macedonas formula dicta, quum leges quoque
daturum oſtendiſſet. Ætoli deinde citati, in qua 31
gnitione magis utra pars Romanis, utra regi fa-
ſet, quæſitum eſt, quam utri feciſſent injuriam
t accepiſſent. Noxa liberati interfectores: exilium
lſis æque ratum fuit, ac mors interfectis. A. Bœ-
us unus eſt damnatus, quod milites Romanos
æbuiſſet ad miniſterium cædis. Hic eventus Æto-
rum cauſſæ, in omnibus Græciæ gentibus populiſ-
e eorum qui partis Romanorũ fuerant, inflavit ad
tolerabilem ſuperbiam animos: & obnoxios pe-
bus eorum ſubjecit, quos aliqua parte ſuſpicio fa-
tis in regem contigerat. Tria genera principum
civitatibus erant: duo, quæ adulando aut Ro-
anorum imperium, aut amicitiam regum, ſibi
ivatim opes oppreſſis faciebant civitatibus: me-
um unum, utrique generi adverſum, libertatem
leges tuebatur. His ut major apud ſuos caritas,
minor apud externos gratia erat. Secundis rebus
ti Romanorum partis ejus fautores, ſoli tum in
agiſtratibus, ſoli in legationibus erant. Hi quum
quentes & ex Peloponneſo, & ex Bœotia, & ex
is Græciæ conciliis adeſſent, implevere aures de-
m legatorum: *Non eos tantum, qui ſe propalam
vanitatem jactaſſent, tamquam hoſpites, & ami-
Perſei, ſed multo plures alios ex occulto faviſſe.
quos per ſpeciem tuendæ libertatis in conciliis ad-
rſus Romanos omnia inſtruxiſſe: nec aliter eas man-
ras in fide gentes, niſi, fractis animis partium, ale-*

retur confirmareturque auctoritas eorum, qui nihil præter imperium Romanorum ſpectarent. Ab his editis nominibus, evocati literis imperatoris ex Ætolia, Acarnaniaque, & Epiro, & Bœotia, qui Romam ad cauſſam dicendam ſequerentur: in Achaiam ex decem legatorum numero profecti duo, C. Claudius, & Cn. Domitius, ut ipſi edicto evocarent. Id duabus de cauſſis factum: una, quod fiduciæ plus animorumque eſſe Achæis ad non parendum credebant, & forſitan etiam in periculo fore Callicratem & cæteros criminum auctores delatoreſque: altera, cur præſentes evocarent, cauſſa erat, quod ex aliis gentibus principum literas deprehenſas in commentariis regiis habebant: in Achæis cæcum erat crimen, nullis eorum literis inventis. Ætolis dimiſſis, Acarnanum citata gens: in his nihil novatum, niſi quod Leucas exempta eſt Acarnanum concilio. Quærendo deinde latius, qui publicè aut privatim partium regis fuiſſent, in Aſiam quoque cognitionem extendere: & ad Antiſſan in Leſbo inſula diruendam, traducendos Methymnam Antiſſæos, Labeonem miſerunt: quod Antenorem, regium præfectum, quo tempore cum lembis circa Leſbum eſt vagatus, portu receptum commeatibus juviſſent. Duo ſecuri percuſſi viri inſignes: Andronicus Andronici filius Ætolus, quod patrem ſecutus, arma contra populum Romanum tuliſſet: & Neo Thebanus, quo auctore ſocietatem cum Perſeo jun-
32 xerant. His rerum externarum cognitionibus interpoſitis, Macedonum rurſus advocatum concilium: pronunciatum, *Quod ad ſtatum Macedoniæ pertinebat, ſenatores, quos Synedros vocant, legendos eſſe, quorum conſilio Reſpublica adminiſtraretur.* Nomina deinde ſunt recitata principum Macedonum, quos cum liberis majoribus quam quindecim annos natis præcedere in Italiam placeret. Id prima ſpecie ſævum, mox apparuit multitudini Macedonum pro libertate ſua eſſe factum. nominati ſunt enim regis amici purpuratique duces exercituum, præfecti navium, aut præſidiorum; ſervire regi humiliter,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

r, aliis ſuperbè imperare aſſueti : prædivites alii, ii quos fortuna non æquarent, his ſumptibus pa- s : regius omnibus victus veſtituſque : nulli civi- s animus, neque legum neque libertatis æquæ pa- ens. Omnes igitur qui in aliquibus miniſteriis re- is, etiam qui in minimis legationibus fuerant, uſſi Macedonia excedere, atque in Italiam ire : qui on paruiſſet imperio, mors denunciata. Leges Ma- edoniæ dedit cum tanta cura, ut non hoſtibus vi- tis, ſed ſociis bene meritis dare videretur : & quas e uſus quidem longo tempore (qui unus eſt legum orrector) experiendo argueret. Ab ſeriis rebus lu- icrum, quod ex multo ante præparato, & in Aſiæ ivitates & ad reges miſſis qui denunciarent, & uum circumiret ipſe Græciæ civitates indixerat rincipibus, magno apparatu Amphipoli fecit. Nam c artificum omnis generis, qui ludicram artem fa- ebant, ex toto orbe terrarum multitudo, & ath- tarum, & nobilium equorum convenit : & lega- ones cum victimis, & quidquid aliud Deorum ominumque cauſſa fieri magnis ludis in Græcia ſo- t. Ita factum eſt, ut non magnificentiam tantum, ed prudentiam in dandis ſpectaculis, ad quæ rudes um Romani erant admirarentur. Epulæ quoque le- ationibus paratæ, & opulentia & cura eadem. ulgo dictum ipſius ferebant, & convivium in- ruere & ludos parare, ejuſdem eſſe qui vincere bel-
o ſciret. Edito ludicro omnis generis, clypeiſque 33
reis in naves impoſitis ; cætera omnis generis arma umulata in ingentem acervum, precatus Martem, inervam Luamque matrem & cæteros Deos, qui- us ſpolia hoſtium dicare jus faſque eſt, ipſe impe- tor face ſubdita ſuccendit. deinde circumſtantes ibuni militum pro ſe quiſque ignes conjecerunt. otata eſt in illo conventu Europæ Aſiæque undi- ue partim ad gratulationem, partim ad ſpectacu- m contracta multitudine, tantis navalibus terre- ribuſque exercitibus, ea copia rerum, ea vilitas nonæ ; ut, & privatis, & civitatibus, & genti- us, dona data pleraque ejus generis ſint ab impera-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

tore, non in uſum modo præſentem, ſed etiam quod domos aveherent. Spectaculo fuit ei quæ venerat turbæ, non ſcenicum magis ludicrum, non certamina hominum aut curricula equorum, quam præda Macedonica omnis ut viſeretur expoſita; ſtatuarum, tabularumque, textilium, & vaſorum ex auro & argento & ære, & ebore factorum ingenti cura in ea regia: ut non in præſentem modo ſpeciem, qualibus referta regia Alexandriæ erat, ſed in perpetuum uſum fierent. Hæc in claſſem impoſita, devehenda Romam Cn. Octavio data. Paullus benigne legatis dimiſſis, tranſgreſſus Strymonem, mille paſſuum ab Amphipoli caſtra poſuit: inde profectus, Pellam quinto die pervenit. Prætergreſſus urbem, ad Spelæum (quod vocant) biduum moratus, P. Naſicam, & Q. Maximum filium cum parte copiarum ad depopulandos Illyrios, qui Perſea juverant bello, miſit; juſſos ad Oricum ſibi occurrere: ipſe Epirum petens, quintiſdecimis caſtris Paſſaronem
34 pervenit. Haud procul inde Anicii caſtra aberant. ad quem literis miſſis, ne quid ad ea quæ fierent moveretur: ſenatum prædam Epiri civitatum, quæ ad Perſea defeciſſent, exercitui dediſſe; ſummiſſis centurionibus in ſingulas urbes, qui ſe dicerent ad præſidia deducenda veniſſe, ut liberi Epirotæ, ſicut Macedones, eſſent: denos principes ex ſingulis evocavit civitatibus, quibus quum denunciaſſet, ut aurum atque argentum in publicum proferretur, per omnes civitates cohortes dimiſit. ante in ulteriores quam in propiores profecti, ut uno die in omnes perveniretur. Edita tribunis centurionibuſque erant quæ agerentur: mane omne aurum, argentumque collatum: hora quarta ſignum ad diripiendas urbes datum eſt militibus: tantaque præda fuit, ut in equitem quadringeni denarii, peditibus duceni dividerentur, centum quinquaginta millia capitum humanorum abducerentur. Muri deinde direptarum urbium diruti ſunt: ea fuere oppida circa ſeptuaginta. vendita præda omnium, de ea ſumma, militi numeratum eſt. Paullus ad mare Oricum deſcendit,

nequa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

nequaquam ut ratus erat expletis militum animis:
qui, tanquam nullum in Macedonia geſſiſſent bel-
lum, expertes regiæ prædæ eſſe indignabantur. Ori-
ci quum miſſas cum Scipione Naſica Maximoque
filio copias inveniſſet, exercitu in naves impoſito,
in Italiam trajecit. Et poſt paucos dies Anicius con-
ventu reliquorum Epirotarum Acarnanumque acto,
juſſiſque in Italiam ſequi principibus, quorum co-
gnitionem cauſſæ reſervarat: & ipſe navibus exſpe-
ctatis, quibus uſus Macedonicus exercitus erat, in
Italiam trajecit. Quum hæc in Macedonia Epiro-
que geſta ſunt, legati, qui cum Attalo ad finiendum
bellum inter Gallos & regem Eumenem miſſi erant,
in Aſiam pervenerunt. Induciis per hiemem factis,
& Galli domos abierunt, & rex in hiberna conceſ-
ſerat Pergamum, gravique morbo æger fuerat. Ver
primum ex domo excivit: jamque Synnada perve-
nerant, quum Eumenes ad Sardeis undique exerci-
tum contraxerat. Ibi & Romani Solovettium du-
cem Gallorum Synnadis allocuti, & Attalus cum
iis profectus: ſed caſtra Gallorum intrare eum non
placuit, ne animi ex diſceptatione irritarentur. P.
Licinius cum regulo Gallorum eſt locutus, retulit-
que ferociorem eum deprecando factum: ut mirum
videri poſſet, inter opulentos reges Antiochum Pto-
lemæumque, tantum legatorum Romanorum verba
valuiſſe, ut extemplo pacem facerent: apud Gallos
nullius momenti fuiſſe. Romam primum reges ca- 35
ptivi Perſeus & Gentius in cuſtodiam cum liberis
abducti; dein turba alia captivorum: tum quibus
Macedonum denunciatum erat, ut Romam veni-
rent, principumque Græciæ. nam hi quoque non
ſolum præſentes exciti erant, ſed etiam, ſi qui apud
reges eſſe dicebantur, litteris accerſiti ſunt. Paullus
ipſe poſt dies paucos regia nave ingentis magnitudi-
nis, quam ſexdecim verſus remorum agebant, or-
nata Macedonicis ſpoliis non inſignium tantum ar-
morum, ſed etiam regiorum textilium, adverſo
Tiberi ad urbem eſt ſubvectus; completis ripis ob-
viam effuſa multitudine. Paucos poſt dies Anicius &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Octavius claſſe ſua advecti. Tribus iis omnibus decretus eſt ab ſenatu triumphus: mandatumque Q. Caſſio prætori, cum tribunis plebis ex auctoritate Patrum ageret, rogationem ad plebem ferrent, ut iis, quo die urbem triumphantes inveherentur, imperium eſſet. Intacta invidia media ſunt: ad ſumma ferme tendit. nec de Anicii, nec de Octavii triumpho dubitatum eſt: Paullum, cui ipſi quoque ſe comparare erubuiſſent, obtrectatio carpſit. Antiqua diſciplina milites habuerat: de præda parcius quam ſperaverant ex tantis regiis opibus dederat; nihil relicturus, ſi aviditati indulgeretur, quod in ærarium deferret. Totus Macedonicus exercitus imperatori erat negligenter adfuturus comitiis ferendæ legis. Sed eos Ser. Sulpicius Galba, qui tribunus militum ſecundæ legionis in Macedonia fuerat, privatim imperatori inimicus, prenſando ipſe, & per ſuæ legionis milites ſolicitando ſtimulaverat, ut frequentes ad ſuffragium adeſſent: *Imperioſum ducem & malignum, antiquando rogationem quæ de triumpho ejus ferretur, ulciſcerentur. plebem urbanam ſecuturam eſſe militum judicia. Pecuniam illum dare non potuiſſe, militem honorem dare poſſe? ne ſperaret ibi*
36 *fructum gratiæ, ubi non meruiſſet.* His incitatis, quum in Capitolio rogationem eam Ti. Sempronius tribunus plebis ferret, & privatis lege dicendi locus eſſet, nec ad ſuadendum, ut in re minime dubia, quiſquam procederet; Servius Galba repente proceſſit, & à tribuno poſtulavit, *Ut, quoniam hora jam octava diei eſſet, nec ſatis temporis ad demonſtrandum haberet, cur L. Æmilium non juberent triumphare, in poſterum diem differrent, & mane eam rem agerent. Integro ſibi die ad cauſſam eam orandam opus eſſe.* Quum tribunus, dicere eo die ſi quid vellet, juberet; in noctem rem dicendo extraxit, referendo admonendoque *Exacta acerbe munia militiæ, plus laboris, plus periculi, quam deſideraſſet res, injunctum, contra in præmiis, in honoribus, omnia arctata. militiamque, ſi talibus ſuccedat ducibus, horridiorem aſperioremque bellantibus; eandem victo-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ctoribus inopem atque inhonoratam futuram. Ma-
donas in meliore fortuna, quam milites Romanos
ſe. Si frequentes poſtero die ad legem antiquandam
leſſent, intellecturos potenteis viros, non omnia in
ucis, aliquid & in militum manu eſſe. His vocibus
citati, poſtero die milites tanta frequentia Capi-
lium compleverunt, ut aditus nulli præterea ad
ffragium ferendum eſſet. Intro vocatæ primæ tri-
is quum antiquarent, concurſus in Capitolium
incipum civitatis factus eſt, Indignum facinus eſſe
amitantium, L. Paullum tanti belli victorem de-
oliari triumpho. obnoxios imperatores tradi licentiæ
que avaritiæ militari: in uno nimis ſe per ambitio-
m peccare. Quid ſi domini milites imperatoribus
ponantur? in Galbam pro ſe quiſque probra inge-
re. Tandem, hoc tumultu ſedato, M. Servilius,
i conſul & magiſter equitum fuerat, ut de integro
m rem agerent ab tribunis petere, dicendique ſibi
populum poteſtatem facerent. Tribuni quum ad
liberandum ſeceſſiſſent, victi auctoritatibus prin-
oum, de integro agere cœperunt, revocaturoſque
eaſdem tribus renunciarunt, ſi M. Servilius alii-
e privati, qui dicere vellent, dixiſſent. Tum Ser- 37
lius: Quantus imperator L. Æmilius fuerit, Qui-
es, ſi ex alia re nulla æſtimari poſſit, vel hoc ſatis
at, quod, quum tam ſeditioſos & leves milites, tam
bilem, tam temerarium, tam eloquentem ad inſti-
ndam multitudinem inimicum in caſtris haberet,
llam in exercitu ſeditionem habuit. Eadem ſeve-
as imperii, quam nunc oderunt, tunc eos continuit.
aque antiqua diſciplina habiti, neque fecerunt.
rvius quidem Galba, ſi in L. Paullo accuſando ti-
inium ponere & documentum eloquentiæ dare vo-
t; non triumphum impedire debuit, quem, ſi nihil
ud, ſenatus juſtum eſſe judicaverat: ſed, poſtero
quam triumphatum eſt, privatum quum viſurus
et, nomen deferret, & legibus interrogaret: aut
ius paulo quum primum magiſtratus ipſe cepiſſet,
m diceret, inimicum ad populum accuſaret. Ita &
cium recte facti, triumphum haberet L. Paullus

pro

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

*pro egregiè bello geſto: & pœnam, ſi quid & vetere
gloria ſua & nova indignum feciſſet. Sed videlicet
cui crimen nullum, nullum probrum dicere poterat,
ejus obtrectare laudes voluit. Diem integrum heſter-
no die ad accuſandum L. Paullum petiit: quatuor
horas, quantum ſupererat diei, dicendo abſumpſit.
Quis umquam tam nocens reus fuit, cujus vitia vitæ
tot horis expromi non poſſent? Quid interim objecit,
quod L. Paullus, ſi cauſſam dicat, negatum velit?
Duas mihi aliquis conciones parumper faciat: unam
militum Macedonicorum; puram alteram, inte-
grioris judicii, & a favore & odio, univerſo judi-
cante populo Romano apud concionem togatam & ur-
banam prius reus agatur. Quid apud Quirites Ro-
manos, Servi Galba, diceres? illa enim tibi tota
abſciſa oratio eſſet: in ſtatione ſeverius & intentius
inſtitiſti: vigiliæ acerbius, & diligentius circumitæ
ſunt, operis plus quam antea feciſti, quum ipſe impe-
rator & exactor circumiret. Eodem die & iter feci-
ſti, & in aciem ex itinere duxiſti. Ne victorem qui-
dem te acquieſcere paſſus eſt: ſtatim ad perſequendos
hoſtes duxit. Quum te præda partienda locupletem
facere poſſet, pecuniam regiam tranſlaturus in trium-
pho eſt, & in ærarium laturus. Hæc ſicut ad militum
animos ſtimulandos aliquem aculeum habent, qui pa-
rum licentiæ, parum avaritiæ ſuæ inſervitum cen-
ſent; ita apud populum Romanum nihil valuiſſent:
qui ut vetera atque audita à parentibus ſuis non repe-
tat, quæ ambitione imperatorum clades acceptæ ſint,
quæ ſeveritate imperii victoriæ parte; proximo certè
Punico bello, quid inter M. Minucium magiſtrum
equitum, & Q. Fabium Maximum dictatorem in-
terfuerit, meminit. Itaque accuſatorem id ſcire po-
tuiſſe, & ſupervacaneam defenſionem Paulli fuiſſe.
Tranſeatur ad alteram concionem: nec Quirites
vos, ſed milites videor appellaturus, ſi nomen hoc ſal-
tem ruborem incutere, & verecundiam aliquam im-
38 peratoris violandi afferre poſſit. Equidem ipſe aliter
affectus animo ſum, qui apud exercitum mihi loqui
videar, quam paulo ante eram, quum ad plebem ur-*

banam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

banam ſpectabat oratio. Quid etiam dicitis milites? Aliquis eſt Romæ, præter Perſea, qui triumphari de Macedonibus nolit: & eum non iiſdem manibus diſcerpitis, quibus Macedonas viciſtis? Vincere vos prohibuiſſet, ſi potuiſſet, qui triumphantes urbem inire prohibet. Erratis milites, ſi triumphum imperatoris tantum, & non militum quoque & univerſi populi Romani eſſe decus cenſetis. Non unius hoc Paulli. Multi etiam, qui ab ſenatu non impetrarunt triumphum, in monte Albano triumpharunt. Nemo L. Paullo magis eripere decus perfecti belli Macedonici poteſt, quam C. Lutatio primi Punici belli, quam P. Cornelio ſecundi, quam illis qui poſt eos triumphaverunt. Nec L. Paullum minorem aut majorem imperatorem triumphus faciet. militum magis in hoc univerſique populi Romani fama agitur. primum ne invidiæ & ingrati animi adverſus clariſſimum quemque civem opinionem habeat: & imitari in hoc populum Athenienſem lacerantem invidia principes ſuos videatur. Satis peccatum in Camillo à majoribus veſtris eſt, quem tamen ante receptam per eum à Gallis urbem violarunt: ſatis inſuper à vobis in P. Africano; Literni domicilium & ſedem fuiſſe domitoris Africæ, Literni ſepulchrum oſtendi. Erubeſcamus, gloria ſi par illis viris L. Paullus, injuria veſtra exæquetur. Hæc igitur primum infamia deleatur; fœda apud alias gentes, damnoſa apud noſtros. Quis enim aut Africani, aut Paulli ſimilis eſſe, in ingrata & inimica bonis civitate, velit? Si infamia nulla eſſet, & de gloria tantum ageretur, qui tandem triumphus non communem nominis Romani gloriam habet? Tot de Gallis triumphi, tot de Hiſpanis, tot de Pœnis; ipſorum tantum imperatorum, an populi Romani dicuntur? Quemadmodum non de Pyrrho modo, nec de Annibale, ſed de Epirotis Carthaginienſibuſque triumphi acti ſunt; ſic non Manius Curius tantum, nec P. Cornelius, ſed Romani triumpharunt. Militum quidem propria eſt cauſſa: qui & ipſi laureati, & quiſque donis quibus donati ſunt inſignes, triumphum nomine cient, ſuaſque & imperatoris laudes canentes per urbem incedunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Si quando non deportati ex provincia milites ad triumphum ſint, fremunt: & tamen tum quoque ſe abſenteis, quod ſuis manibus parta victoria ſit, triumphare credunt. Si quis vos interroget, milites, ad quam rem in Italiam deportati, & non ſtatim confecta provincia dimiſſi ſitis; quid Romam frequentes ſub ſignis veneritis, quid moremini hic, & non diverſi domos quiſque abeatis veſtras: quid aliud reſpondeatis, quam vos triumphanteis videri velle? Vos certe
39 *victores conſpici velle debeatis. Triumphatum nuper de Philippo, patre hujus, & de Antiocho eſt: ambo regnabant, quum de his triumphatum eſt. De Perſeo capto, in urbem cum liberis abducto, non triumphabitur? Quod ſi in curru ſcandenteis Capitolium, auratos purpuratoſque ex inferiore loco Lucius Paullus in turba togatorum unus privatus interroget; Luci Anici, Cn. Octavi, utrum vos digniores triumpho eſſe, an me cenſetis? currum ei ceſſuri, & præ pudore videntur inſignia ipſi ſua tradituri. Et vos Gentium quam Perſea duci in triumphum mavultis, Quirites, & de acceſſione potius belli quam de bello triumphari? Et legiones ex Illyrico laureatæ urbem inibunt, & navales ſocii: Macedonicæ legiones, ſuo abrogato, triumphos alienos ſpectabunt? Quid deinde tam opimæ prædæ, tam opulentæ victoriæ ſpoliis fiet? Quonam abdentur illa tot millia armorum detracta corporibus hoſtium? an in Macedoniam remittentur? Quo ſigna aurea, marmorea, eburnea, tabulæ pictæ, textilia, tantum argenti cælati, tantum auri, tanta pecunia regia? An noctu, tanquam furtiva, in ærarium deportabuntur? Quid illud ſpectaculum maximum? nobiliſſimus opulentiſſimuſque rex captus ubi victori populo oſtendetur? Quos Syphax rex captus, acceſſio Punici belli, concurſus fecerit, plerique meminimus. Perſeus rex captus, Philippus & Alexander filii regis, tanta nomina, ſubtrahentur civitatis oculis? Ipſum L. Paullum, bis conſulem domitorem Græciæ, omnium oculi conſpicere urbem curru ingredientem avent. Ad hoc fecimus conſulem, ut bellum per quadriennium ingenti etiam pudore noſtro tractum*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

actum perficeret. cui ſortito provinciam, cui profi-
ſcenti præſagientibus animis victoriam triumphum-
ue deſtinavimus; ei victori triumphum negaturi?
& quidem non homines tantum, ſed Deos etiam ſuo
onore fraudaturi? Diis quoque enim, non ſolum ho-
inibus, debetur. Vtrum majores veſtri omnium ma-
narum rerum & principia exorſi ab Diis ſunt, &
nem eum ſtatuerunt? Conſul proficiſcens prætor-
e paludatus cum lictoribus in provinciam & ad bel-
m, vota in Capitolio nuncupat: victor, perpetrato
dem, in Capitolio triumphans, ad eoſdem Deos qui-
s vota nuncupavit, merita dona populi Romani tra-
ucit: pars non minima triumphi eſt victimæ præce-
entes, ut appareat Diis grates agentem imperato-
m, ob rempublicam bene geſtam redire. Omnes illas
ictimas, quas traducendas in triumpho vindicavit,
ias alio cædente mactate. illas quidem epulas ſena-
s, quæ nec privato loco, nec publico profano, ſed in
pitolio eduntur, utrum hominum voluptatis cauſ-
, an Deorum hominumque, auctore Servio Galba,
rbaturi eſtis? L. Paulli triumpho portæ claudentur?
ex Macedonum Perſeus, cum liberis & turba alia
ptivorum, ſpolia Macedonum, citra flumen relin-
uentur? L. Paullus privatus, tamquam rure re-
iens, à porta domum ibit? Et tu centurio, miles,
uid de imperatore Paullo ſenatus decrevit potius,
uam quid Servius Galba fabuletur, audi: & hoc
icere me potius quam illum audi. Ille nihil præter-
uam loqui, & ipſum maledice ac maligne, didicit:
o ter & vicies cum hoſte per provocationem pugna-
: ex omnibus, cum quibus manum conſerui, ſpolia
tuli. inſigne corpus honeſtis cicatricibus omnibus ad-
rſo corpore exceptis habeo. Nudaſſe deinde ſe dici-
r: &, quo quæque bello vulnera accepta eſſent, re-
lliſſe. quæ dum oſtentat, adapertis fortè quæ ve-
nda erant, tumor inguinum proximis riſum mo-
t. tum, *Hoc quoque quod ridetis,* inquit, *in equo*
es noctesque perſedendo habeo: nec magis me ejus
am cicatricum harum pudet, pœnitetque; quando
mquam mihi impedimento ad rempublicam bene
geren-

gerendam domi militiæque fuit. Ego hoc ferro ſæpe vexatum corpus, vetus miles adoleſcentibus militibus oſtendi. Galba nitens & integrum denudet. Revocate, ſi videtur, tribuni ad ſuffragium tribus: ego ad vos milites:

* * *

40 ſummam omnis captivi auri argentique tranſlati ſeſtertium millies ducenties fuiſſe, Valerius Antias tradit: quæ haud dubiè major aliquanto ſumma ex numero plauſtrorum ponderibuſque auri, argenti, generatim ab ipſo ſcriptis efficitur. Alterum tantum aut in bellum proximum abſumptum, aut in fuga, cum Samothracem peteret, diſſipatum, tradunt: eoque id mirabilius erat, quod tantum pecuniæ intra triginta annos poſt bellum Philippi cum Romanis, partim ex fructu metallorum, partim ex vectigalibus aliis coacervatum fuerat. Itaque admodum inops pecuniæ Philippus, Perſeus contra prædives, bellare cum Romanis cœpit. Ipſe poſtremo Paullus in curru magnam, cum dignitate alia corporis, tum ſenecta ipſa, majeſtatem præ ſe ferens; poſt currum inter alios illuſtres viros filii duo, Q. Maximus, & P. Scipio: deinde equites turmatim, & cohortes peditum ſuis quæque ordinibus. Pediti in ſingulos dati centeni, duplex centurioni, triplex equiti: tantum pediti daturum fuiſſe credunt, & pro rata aliis, ſi aut non refragati honori ejus fuiſſent, aut benignè hac ipſa ſumma nunciata acclamaſſent. Sed non Perſeus tantum per illos dies documentum humanorum caſuum fuit, in catenis ante currum victoris ducis per urbem hoſtium ductus: ſed etiam victor Paullus auro purpuraque fulgens. Nam duobus è filiis, quos, duobus datis in adoptionem, ſolos nominis ſacrorum familiæque hæredes retinuerat domi; minor fermè duodecim annos natus, quinque diebus ante triumphum; major quatuordecim annorum, triduo poſt triumphum deceſſit: quos prætextatos curru vehi cum patre, ſibi ipſos ſimiles prædeſtinantes triumphos, oportuerat. Paucis poſt diebus, data à M. Antonio

o tribuno plebis concione, quum de ſuis rebus ge-
s more cæterorum imperatorum diſſeruiſſet, me-
orabilis ejus oratio & digna Romano principe
it. Quanquam & quam feliciter rempublicam ad- 41
iniſtraverim, & quod duo fulmina domum meam
r hos dies perculerint, non ignorare vos, Quirites,
bitror, quum ſpectaculo vobis nunc triumphus meus,
unc funera liberorum meorum fuerint; tamen pau-
quæ ſoſinatis me cum publica felicitate comparare
quo debeo animo privatam meam fortunam. Profe-
us ex Italia, claſſem à Brundiſio ſole orto ſolvi; no-
s diei hora cum omnibus meis navibus Corcyram te-
i. Inde quinto die Delphis Apollini pro me exerci-
buſque & claſſibus luſtra ſacrificavi. A Delphis
into die in caſtra perveni: ubi exercitu accepto, mu-
tis quibuſdam, quæ magna impedimenta victoriæ
ant, progreſſus quia inexpugnabilia caſtra hoſtium
ant, neque cogi pugnare poterat rex, inter præſidia
us ſaltum ad Petram evaſi, & ad pugnam rege coa-
o acie vici: Macedoniam in poteſtatem populi Ro-
ani redegi & quod bellum per quadriennium qua-
or ante me conſules ita geſſerunt, ut ſemper ſucceſſori
aderent gravius, id ego quindecim diebus perfeci.
lliarum deinde ſecundarum rerum velut proventus
utus: civitates omnes Macedoniæ ſe dediderunt:
za regia in poteſtatem venit: rex ipſe, tradentibus
ope ipſis Diis, in templo Samothracum cum libe-
eſt captus. Mihi quoque ipſi nimia jam fortuna
ea videri, eoque ſuſpecta eſſe. Maris pericula time-
cœpi in tanta pecunia regia in Italiam trajicienda,
victore exercitu tranſportando. Poſtquam omnia
cundo navium curſu in Italiam pervenerunt, ne-
e erat quod ultra precarer; illud optavi, ut, quum
ſummo retro volvi fortuna conſueſſet, mutatio-
m ejus domus mea potius quam reſpublica ſentiret.
aque defunctam eſſe fortunam publicam mea tam
ſigni calamitate ſpero; quod triumphus meus, velut
ludibrium caſuum humanorum duobus funeri-
s liberorum meorum eſt interpoſitus. Et quum ego
Perſeus nunc nobilia maxime ſortis mortalium

exem-

exempla ſpectemur, ille, qui ante ſe captivos captivus ipſe duci liberos vidit, incolumes tamen eos habet: ego, qui de illo triumphavi, ab alterius funere filii curru ex Capitolio ad alterum prope jam exſpirantem veni: neque ex tanta ſtirpe liberûm ſupereſt, qui L. Æmilii Paulli nomen ferat. Duos enim tamquam ex magna progenie liberorum in adoptionem datos, Cornelia & Fabia gens habent; Paulli in domo præter ſe nemo ſupereſt. Sed hanc cladem domus meæ veſtra felicitas

42 *& ſecunda fortuna publica conſolatur.* Hæc tanto dicta animo magis confudere audientium animos, quam ſi miſerabiliter orbitatem ſuam deflendo locutus eſſet. C. Octavius Calendis Decembribus de rege Perſeo navalem triumphum egit. Is triumphus ſine captivis fuit, ſine ſpoliis. Dedit ſociis navalibus in ſingulos denarios ſeptuagenos quinque, gubernatoribus, qui in navibus fuerant, duplex, magiſtris navium quadruplex. Senatus deinde habitus eſt: Patres cenſuerunt, ut Quintus Caſſius Perſea regem cum Alexandro filio Albam in cuſtodiam duceret: comites, pecuniam, argentum, inſtrumentum quod haberet. Bitis regis Thracum filius cum obſidibus in cuſtodiam Carſeolos eſt miſſus. Cæteros captivos, qui in triumpho ducti erant, in carcerem condi placuit. Paucos poſt dies quam hæc acta, legati ab Cotye rege Thracum venerunt; pecuniam ad redimendum filium alioſque obſides apportantes. Eis in ſenatum introductis, & idipſum argumenti prætendentibus orationis, non ſua voluntate Cotyn bello juviſſe Perſea, quod obſides dare coactus eſſet; orantibuſq; ut eos precio, quantum ipſi ſtatuiſſent Patres, redimi paterentur; reſponſum ex auctoritate ſenatus eſt, *Populum Romanum meminiſſe amicitiæ, quæ cum Cotye majoribuſque ejus & gente Thracum fuiſſet. Obſides datos crimen, non criminis defenſionem eſſe: quum Thracum genti ne quietus quidem Perſeus, nedum bello Romano occupatus, timendus fuerit. Cæterum et ſi Cotys Perſei gratiam prætuliſſet amicitiæ populi Romani; magis quid ſe dignum eſſet, quam quid merito ejus fieri poſſet,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

t, æſtimaturum : filium atque obſides ei remiſſurum. Beneficia gratuita eſſe populi Romani : precium eorum malle relinquere in accipientium animis, quàm præſens exigere. Legati nominati, T. Quintius Flamininus, C. Licinius Nerva, M. Caninius Rebilus, qui obſides in Thraciam reducerent : & Thracibus munera data in ſingulos binum millium æris. Bitis cum cæteris obſidibus à Carſeolis accerſitus, ad patrem cum legatis miſſus. Naves regiæ captæ de Macedonibus inuſitatæ ante magnitudinis in campo Martio ſubductæ ſunt. Hærente adhuc, non in animis mo- 43
do, ſed penè in oculis, memoria Macedonici triumphi, L. Anicius Quirinalibus triumphavit de rege Gentio, Illyriiſque. Similia omnia magis viſa hominibus, quam paria. minor ipſe imperator, & nobilitate Anicius cum Æmilio, & jure imperii prætor cum conſule collatus : non Gentius Perſeo, non Illyrii Macedonibus, non ſpolia ſpoliis, non pecunia pecuniæ, non dona donis comparari poterant. Itaque ſicut præfulgebat huic triumphus recens : ita apparebat ipſum per ſe intuentibus nequaquam eſſe contemnendum. Perdomuerat intra paucos dies, terra marique ferocem, locisq; munitis fretam, gentem Illyriorum : regem, regiæque omnes ſtirpis ceperat : tranſtulit in triumpho multa militaria ſigna, ſpoliaque alia & ſuppellectilem regiam : auri viginti & ſeptem, argenti decem & novem pondo : denarium tria millia : & centum viginti millia Illyrii argenti. Ante currum ducti Gentius rex cum conjuge & liberis, & Caravantius frater regis, & aliquot nobiles Illyrii. De præda militibus in ſingulos quadragenos quinos denarios, duplex centurioni, triplex equiti, ſociis nominis Latini quantum civibus, & ſociis navalibus dedit quantum militibus. Lætior hunc triumphum eſt ſecutus miles, multiſque dux ipſe carminibus celebratus. ſeſtertium ducenties ex ea præda redactum eſſe, auctor eſt Antias, præter aurum argentumque quod in ærarium latum : quod quia unde redigi potuerit, non apparebat ; auctorem pro re poſui. Rex Gentius cum libe-

liberis & conjuge & fratre Spoletium in cuſtodiam ex ſenatuſconſulto ductus, cæteri captivi Romæ in carcerem conjecti: recuſantibuſque cuſtodiam Spoletinis, Igiturvium reges traducti. Reliquum ex Illyrico prædæ ducenti viginti lembi erant: de Gentio rege captos eos, Corcyreis, & Apolloniatibus, & Dyrrachinis, Q. Caſſius ex ſenatuſconſulto tri-
44 buit. Conſules eo anno, agro tantum Ligurum populato, quum hoſtes exercitus nunquam eduxiſſent, nulla re memorabili geſta, Romam ad magiſtratus ſubrogandos redierunt: & primo comitiali die conſules crearunt, M. Claudium Marcellum, C. Sulpicium Gallum. Deinde prætores poſtero die L. Livium, L. Appuleium Saturninum, A. Licinium Nervam, P. Rutilium Calvum, P. Quintilium Varum, M. Fonteium. His prætoribus duæ urbanæ provinciæ ſunt decretæ, duæ Hiſpaniæ, Sicilia & Sardinia. Intercalatum eo anno; poſtridie Terminalia intercalares fuerunt. Augur eo anno mortuus eſt, C. Claudius: in ejus locum augures legerunt T. Quintium Flamininum. & flamen Quirinalis mortuus, Q. Fabius Pictor. Eo anno rex Pruſias venit Romam cum filio Nicomede. Is magno comitatu urbem ingreſſus, ad forum à porta tribunalq; Q. Caſſii prætoris perrexit: concurſuque undique facto, *Deos qui urbem Romam incolerent, ſenatumque & populum Romanum ſalutatum ſe dixit veniſſe: & gratulatum quod Perſea Gentiumque reges viciſſent; Macedonibuſque & Illyriis in ditionem redactis, auxiſſent imperium.* Quum prætor ſenatum ei, ſi velit, eo die daturum dixiſſet; biduum petiit, quo templa Deûm urbemque & hoſpites amicoſque viſeret. Datus qui circumduceret eum L. Cornelius Scipio quæſtor; qui & Capuam ei obviam miſſus fuerat: & ædes, quæ ipſum comiteſq; ejus benignè reciperent, conductæ. Tertio poſt die ſenatum adit, gratulatus victoriam eſt: merita ſua in eo bello commemoravit: petiit, *Vt votum ſibi ſolvere, Romæ in Capitolio decem majores hoſtias, & Præneſte unam Fortunæ liceret. ea vota pro victoria populi Romani eſſe.*

ſſe. Et ut ſocietas ſecum renovaretur: agerque ſibi de rege Antiocho captus, quem nulli datum à populo Romano Galli poſſiderent, daretur. Filium poſtremo Nicomedem ſenatui commendavit. Omnium, qui in Macedonia imperatores fuerant, favore eſt adjutus. Itaque cætera quæ petebat conceſſa; de agro reſponſum eſt, *Legatos ad rem inſpiciendam miſſuros. Si ager populi Romani fuiſſet nec cuiquam datus eſſet; digniſſimum eo dono Pruſiam habituros eſſe. Si autem Antiochi non fuiſſet, eo ne populi quidem Romani factum apparere: aut ſi datus Gallis eſſet, ignoſcere Pruſiam debere, ſi ex nullius injuria quidquam ei datum vellet populus Romanus. Ne quod detur quidem, gratum eſſe donum poſſe, quod eum qui det ubi vellet ablaturum eſſe ſciat. Facile Nicomedis commendationem accipere. Quanta cura regum amicorum liberos tueatur populus Romanus, documento Ptolemæum Ægypti regem eſſe.* Cum hoc reſponſo Pruſias eſt dimiſſus. Munera ei ex ſeſtertiis * juſſa dari, & vaſorum argenteorum pondo quinquaginta. & filio Regis Nicomedi ex ea ſumma munera dari cenſuerunt, ex qua Maſgabæ filio regis Maſiniſſæ data eſſent: & ut victimæ aliaque quæ ad ſacrificium pertinerent, ſeu Romæ, ſeu Præneſte immolare vellet, regi ex publico, ſicut magiſtratibus Romanis, præberentur: & ut ex claſſe, quæ Brunduſii eſſet, naves longæ viginti aſſignarentur, quibus uteretur: donec ad claſſem dono datam ei rex perveniſſet. L. Cornelius Scipio ne ab eo abſcederet, ſumptumque ipſi & comitibus præberet, donec navem conſcendiſſent. Mirè lætum & ea benignitate in ſe populi Romani regem fuiſſe, ferunt: munera ſibi ipſum emiſſe: filium juſſiſſe donum populi Romani accipere. Hæc de Pruſia noſtri ſcriptores. Polybius, eum regem indignum majeſtate nominis tanti, tradit; pileatum, capite raſo, obviam ire legatis ſolitum, libertumque ſe populi Romani ferre: & ideo inſignia ordinis ejus gerere. Romæ quoque quum veniret in curiam ſummiſiſſe ſe, & oſculo limen curiæ contigiſſe: & Deos ſervatores ſuos ſenatum appellaſſe.

aliam-

aliamque orationem, non tam honorificam audientibus, quam ſibi deformem habuiſſe. Moratus circa urbem triginta haud amplius dies; in regnum eſt profectus.

IN RELIQUOS T. LIVII LIBROS QUI DESIDERANTUR,

EPITOME LIBRI XLVI.

EVmenes Rex Romam venit: qui, quia Macedonico bello ſe medium egerat, ne aut hoſtis judicatus videretur, ſi excluſus eſſet, aut liberatus crimine, ſi admitteretur; in commune lex lata eſt, ne cui regi Romam venire liceret. Claudius Marcellus conſul Alpinos Gallos, C. Sulpicius Gallus conſul Ligures ſubegit. Legati Pruſiæ regis conqueſti ſunt de Eumene, quod fines ſuos depopularetur: dixeruntque eum conſpiraſſe cum Antiocho contra populum Romanum. Societas cum deprecantibus Rhodiis juncta eſt. Luſtrum à cenſoribus conditum eſt. Cenſa ſunt civium capita trecenta viginti ſeptem millia viginti duo. Princeps ſenatus lectus M. Æmilius Lepidus. Ptolemæus Ægyptiorum rex, à minore fratre è regno pulſus, miſſis ad eum legatis, reſtitutus eſt. Ariarathe Cappadociæ rege mortuo, filius ejus Ariarathes accepit regnum: & amicitiam per legatos cum populo Romano renovavit. Res præterea adverſus Ligures, Corſos, & Luſitanos, vario eventu geſtas, & motus Syriæ mortuo Antiocho, qui filium Antiochum puerum admodum reliquerat, continet. Hunc Antiochum puerum cum Lyſia tutore ejus Demetrius, Seleuci filius,

ui Romam obſes miſſus fuerat, clam, quia minimè
imittebatur a Romanis, interemit: & ipſe in re-
num receptus. L. Æmilius Paullus, qui Perſeum
icerat, mortuus, cujus tanta abſtinentia fuit, ut,
uum ex Hiſpania & Macedonia maximas opes retu-
ſſet, vix ex auctione bonorum ejus redactum ſit, un-
e dos uxori ejus redderetur. Pomptinæ paludes à
ornelio Cethego conſule, cui ea provincia evenerat,
ccatæ, agerque ex iis factus.

LIBRI XLVII.

CN. Tremellio tribuno plebis mulcta dicta eſt, quod
cum M. Æmilio Lepido pontifice maximo inju-
ioſe contenderat: Sacrorumque magiſtratuum jus
otentius fuit. Lex de ambitu lata. Luſtrum à cen-
ribus conditum eſt. Cenſa ſunt civium capita tre-
nta viginti octo millia, trecenta quatuordecim.
rinceps ſenatus lectus Æmilius Lepidus. Inter
tolemæos fratres, qui diſſidebant, fœdus ictum, ut
lter in Ægypto, alter Cyrenis regnaret. Ariarathes
appadociæ rex, conſilio Demetrii Regis Syriæ & vi-
ibus pulſus regno, à ſenatu reſtitutus eſt. Miſſi à
natu, qui inter Maſaniſſam & Carthaginienſes de
gro judicarent. C. Marcius conſul adverſum Dal-
atas parum proſperè primum, poſtea feliciter pugna-
it; cum quibus bello confligendi cauſſa fuit, quod
llyrios populi Romani ſocios vaſtaverant, eandemque
entem Cornelius Naſica conſul domuit. Q. Opimius
nſul tranſalpinos Ligures, qui Maſſilienſium oppida
ntipolim & Nicæam vaſtabant, ſubegit. Præterea res
Hiſpania à compluribus parum proſperè geſtas con-
inet. Conſules anno quingenteſimo nonageſimo octavo
b urbe condita magiſtratum, peractis comitiis, inſe-
uentiſq; anni conſulibus creatis, inire cœperunt. Mu-
andi comitia cauſſa fuit, quod Hiſpani rebellabant.
egati, ad diſceptandum inter Maſaniſſam & Cartha-
inienſes miſſi, nunciaverunt, vim navalis materiæ ſe
arthagine deprehendiſſe. Aliquot prætores, à provin-
iis avaritiæ nomine accuſati, damnati ſunt.

LIBRI

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

LIBRI XLVIII.

LVſtrum à cenſoribus conditum eſt. Cenſa ſunt civium capita trecenta viginti quatuor millia. Semina tertii belli Punici referuntur. Quum in finibus Carthaginienſium maximus Numidarum exercitus, Archobarzane duce, Syphacis nepote, diceretur eſſe; M. Porcius Cato ſuaſit, ut Carthaginienſibus, qui exercitum, ſpecie contra Maſaniſſam regem, ſed revera contra Romanos accitum in finibus haberent, bellum indiceretur. contradicente P. Cornelio Naſica, placuit legatos mitti Carthaginem, qui ſpecularentur quid ageretur. Caſtigato ſenatu Carthaginienſium, quod contra fœdus exercitum & navales materias haberent, pacem inter eos & Maſaniſſam facere voluerunt, Maſaniſſa agro, de quo lis erat, cedente. ſed Giſgo, Hamilcaru filius, homo ſeditioſus, qui tunc in Magiſtratu erat, quum ſenatus pariturum ſe judicio legatorum dixiſſet, ita bellum adverſus Romanos ſuadendo concitavit; ut Legatos, quo minus violarentur, fuga explicuerit. Id nunciantes, infeſtum jam ſenatum Carthaginienſibus, infeſtiorem fecerunt. M. Porcius Cato funus mortui filii in prætura tenuiſſimo, ut valuit (nam pauper erat) ſumptu fecit. Andriſcus, qui ſe Perſei filium, regis quondam Macedoniæ, ingenti aſſeveratione mentiretur, Romam miſſus. M. Æmilius Lepidus, qui princeps ſenatus ab ſextis jam cenſoribus erat lectus, antequam exſpiraret, præcepit filiis, lecto ſe ſtrato ſine linteis, ſine purpura efferrent: in reliquum funus ne plus quam æris denos conſumerent: imaginum ſpecie, non ſumptibus nobilitari magnorum virorum funera ſolere. De veneficiis quæſitum. Publicia & Licinia, nobiles fœminæ, quæ viros ſuos necaſſe inſimulabantur, cognita cauſſa, quum prætori prædes vadeſque dediſſent, cognatorum decreto necatæ ſunt. Guluſſa Maſaniſſæ filius denunciavit, Carthagine delectus agi, claſſem comparari, & haud dubium bellum ſtrui. Quum Cato ſuaderet, ut iis bellum indiceretur; P. Cornelio Naſica

icente, nihil temere faciundum ; placuit, decem nitti legatos exploratum. L. Licinius Lucullus, A.Poſtumius Albinus, conſules, quum delectum ſevere agerent, nec quemquam gratia dimitterent : à ribunis plebis, qui pro amicis ſuis vacationem impetrare non poterant, in carcerem conjecti ſunt. Hipanienſe bellum quum parum proſpere aliquoties geſtum ita confudiſſet civitatem Romanam, ut ne ii uidem invenirentur, qui aut tribunatum exciperent, aut legati ire vellent; P. Cornelius Æmilianus proceſſit : & excepturum ſe militiæ genus, quodumque imperatum eſſet, profeſſus eſt. quo exemlo ad militandi ſtudium omnes incitavit. L. Luullus conſul cum Claudio Marcello, cui ſucceſſerat, um laceſſere omnes Celtiberiæ populi viderentur, Vaceos, Cantabros, & alias incognitas adhuc nationes Hiſpania ſubegit. Ibi P. Cornelius Africanus cipio Æmilianus, L. Paulli filius, Africani nepos, d adoptivus, provocatorem barbarum tribunus mitum occidit : & in oppugnatione Intercatiæ urbis ajus multo etiam periculum adiit. nam murum rimus omnium tranſcendit. Servius Sulpicius Gala prætor male adverſus Luſitanos pugnavit. Quum gati ex Africa cum Carthaginienſium oratoribus, & iulusſa Maſaniſſæ filio, rediſſent, dicerentque & xercitum ſe & claſſem Carthagine deprehendiſſe, errogari ſententias placuit ; Catone, & aliis principibus ſenatus ſuadentibus, ut in Africam confeſtim anſportaretur exercitus. quia vero Cornelius Naſia dicebat, nondum ſibi juſtam cauſſam belli videri ; lacuit ut bello deſiſteretur, ſi Carthaginienſes claſſem xuſiſſent, & exercitum dimiſiſſent : ſi minus, proimi conſules de bello Punico referrent. Quum locaum à Cenſoribus theatrum extrueretur ; P. Cornelio aſica auctore, tamquam inutile, & nociturum publicis moribus, ex ſenatusconſulto deſtructum eſt, opulusque aliquamdiu ſtans ludos ſpectavit. Carthainienſes quum adverſum fœdus bellum Maniſſæ ntuliſſent, victi ab eo, annos habente nonaginta uos, & ſine pulpamine mandere & guſtare panem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

tantummodo ſolito, inſuper Romanum bellum meruerunt.

LIBRI XLIX.

Tertii Punici belli initium altero & ſexcenteſimo anno ab urbe condita, intra quintum annum, quam erat cœptum, conſummatur. Inter M. Portium Catonem, & Scipionem Naſicam, quorum alter ſapientiſſimus vir in civitate habebatur, alter etiam vir optimus à ſenatu judicatus erat, diverſis certatum eſt ſententiis; Catone ſuadente bellum, & ut tolleretur, deleretur que Carthago; Naſica diſſuadente: placuit tamen, eo quod contra fœdus naves haberent, quod extra fines exercitum duxiſſent, quod ſocio populi Romani & amico Maſaniſſæ arma intuliſſent, quod filium ejus Guluſſam, qui cum legatis Romanis erat, in oppidum non recepiſſent, bellum iis indici. Prius quam ullæ copiæ in naves imponerentur, Vticenſes legati, Romam venerunt, ſe ſuaque omnia dedentes. Ea legatio, veluti omen, grata patribus, acerba Carthaginienſibus fuit. Diti patri ludi ad Terentum, ex præcepto librorum Sibyllinorum, facti: qui anno centeſimo, primo bello Punico, quingenteſimo & altero anno ab urbe condita, facti fuerant. Legati triginta Romam venerunt. per quos ſe Carthaginienſes dedebant. Catonis ſententia pervicit, ut in decreto perſtaretur, & ut conſules quam primum proficiſcerentur ad bellum. Qui ubi in Africam tranſierunt, acceptis, quos imperaverant, trecentis obſidibus, & armis omnibus, inſtrumentiſque belli, ſi qua Carthagine erant; tunc quum ex auctoritate Patrum juberent, ut in alium locum, dum procul à mari decem millia paſſuum nec minus remotum, oppidum facerent; indignitate rei ad bellandum Carthaginienſes compulerunt. Obſideri, oppugnarique cœpta eſt Carthago a L. Marcio, Manio Manilio conſulibus. In qua oppugnatione, quum neglectos ab una parte muros duo tribuni temere cum cohortibus irrupiſſent, & ab oppi-

oppidanis graviter cæderentur, a Scipione Africano expliciti ſunt. per quem & caſtellum Romanorum, quod nocte oppugnabant, paucis equitibus juvantibus liberatum eſt: caſtrorumque, quæ Carthaginienſes omnibus copiis pariter ab urbe egreſſi oppugnabant, liberatorum is ipſe præcipuam gloriam tulit. Præterea quum ab irrita oppugnatione Carthaginis conſul (alter enim Romam ad comitia ierat) exercitum duceret adverſus Haſdrubalem, qui cum altera manu iniquum ſaltum inſederat, ſuaſit primo conſuli, ne tam iniquo loco confligeret. victus deinde complurium, qui & prudentiæ ejus & virtuti invidebant, ſententiis, & ipſe ſaltum ingreſſus eſt. quumque, ſicut prædixerat, fuſus fugatuſque eſſet Romanus exercitus, & duæ cohortes ab hoſte obſiderentur, cum exiguis equitum turmis in ſaltum reverſus, liberavit eas, & incolumes reduxit. Quam virtutem ejus & Cato, vir promptioris ad vituperandum linguæ, in ſenatu ſic proſecutus eſt, ut diceret reliquos, qui in Africa militarent, umbras militare, Scipionem vigere. Et populus Romanus eo favore & illum complexus eſt, ut comitiis complurimæ eum tribus conſulem ſcriberent; quum hoc per ætatem minime liceret. Quum L. Scribonius tribunus plebis rogationem promulgaſſet, ut Luſitani, qui in fidem populo Romano dediti, à Servio Galba in Gallia veniſſent, in libertatem reſtituerentur, M. Cato acerrime ſuaſit. extat oratio in Annalibus ejus incluſa. Q. Fulvius Nobilior, & ſæpe ab eo in ſenatu laceratus, reſpondit pro Galba: ipſe quoque Galba quum ſe damnari videret, complexus duos filios prætextatos, & filium Galli Sulpicii, cujus tutor erat, ita miſerabiliter pro ſe locutus eſt, ut rogatio antiquaretur. extant tres orationes ejus: duæ adverſum Libonem tribunum plebis, rogationeſque ejus habitas de Luſitanis: una contra L. Cornelium Cethegum, in qua Luſitanos propter ſeſe caſtra habentes cæſos fatetur: quod compertum habuerit, equo atque homine ſuo ritu immolatis per ſpeciem pacis adoriri exercitum ſuum in animo habuiſſe. Andriſcus quidam ultimæ ſortis homo, Perſei regis ſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

filium ferens, & mutato nomine Philippus vocatus, quum ab urbe Roma, quo illum Demetrius Syriæ rex ob hoc ipſum mendacium miſerat, clam profugiſſet; multis ad falſam ejus fabulam, velut ad veram, euntibus; contracto exercitu, totam Macedoniam aut voluntate incolentium, aut armis occupavit. Fabulam autem hujuſmodi finxerat: Ex pellice ſe & Perſeo rege ortum, traditum educandum Cretenſi cuidam eſſe, ut in belli caſus, quod ille cum Romanis gereret, aliquod velut ſemen ſtirpis regiæ extaret. Perſeo demortuo, Adramytti ſe educatum uſque ad duodecimum annum ætatis, patrem eum eſſe credentem, à quo educaretur, ignarum generis fuiſſe ſui. affecto deinde eo, quum prope vitæ finem ultimum eſſet, detectam ſibi tandem originem ſuam, falſæque matri libellum datum ſigno Perſei regis ſignatum, quem ſibi traderet, quum ad puberem ætatem veniſſet: obteſtationeſque ultimas adjectas, ut res in occulto ad id tempus ſervaretur. pubeſcenti libellum traditum: in quo relicti ſibi duo theſauri à patre dicerentur. tum ſcientem mulierem ſubditicium ſe eſſe, veram ſtirpem ignoranti, edidiſſe genus: atque obteſtatam, ut prius quam ad Eumenem manaret res, Perſeo inimicum, excederet iis locis, ne interficeretur. eo ſe exterritum, ſimul ſperantem aliquod auxilium à Demetrio, in Syriam ſe contuliſſe: atque ibi primum, quis ipſe omnino eſſet, palam expromere auſum.

LIBRI L.

THeſſalia, quum & illam invadere armis atque occupare Pſeudophilippus vellet, per Romanorum legatos auxiliis Achæorum defenſa eſt. Pruſias rex Bithyniæ, omniumque humilimorum vitiorum, à Nicomede filio, adjuvante Attalo rege, Pergami occiſus eſt. Habebat alterum filium, qui, pro ſuperiore ordine dentium, enatum habuiſſe unum os continens dicitur. Quum legatos ad pacem inter Nicomedem & Pruſiam faciendam Romani miſiſſent: & unus ex

iis caput multis cicatricibus ſparſum haberet, alter pedibus æger eſſet, tertius ingenio ſocors haberetur; dixit Cato, eam legationem, nec caput, nec pedes, nec cor habere. In Syria, quæ eo tempore ex ſtirpe generis Perſei regis Macedonum, inertia ſocordiaque ſimilem Pruſiæ regem habebat; jacente eo in ganeo & luſtris, Ammonius regnabat; per quem & amici omnes regis, & Laodice regina, & Antigonus, Demetrii filius, occiſi. Maſaniſſa, Numidiæ rex, major nonaginta annis, deceſſit; vir inſignis. Inter cætera opera juvenilia, quæ ad ultimum edidit, adeo, etiam verſus in ſenectam, viguit, ut poſt ſextum & octogeſimum annum filium genuerit. Inter tres liberos ejus maximum natu, Micipſam, Guluſſam, Manaſtabulem, qui etiam Græcis literis eruditus erat, P. Scipio Æmilianus (quum commune eis pater regnum reliquiſſet, & dividere eos arbitro Scipione juſſiſſet) adminiſtrationem regni diviſit. Item Phameæ Himilconis, præfecto equitum Carthaginienſium, viro forti, & cujus præcipua opera Pœni utebantur, perſuaſit; ut cum equitatu ſuo ad Romanos tranſiret. Ex tribus legatis qui ad Maſaniſſam miſſi fuerant, Claudius Marcellus, coorta tempeſtate, fluctibus obrutus eſt. Carthaginienſes Aſdrubalem Maſaniſſæ nepotem, quem prætorem habebant, proditionis ſuſpectum, in curia interemerunt; quæ ſuſpicio inde emanavit, quod propinquus eſſet Guluſſæ, Romanorum auxilia juvantis. P. Scipio Æmilianus quum ædilitatem peteret, conſul a populo dictus, quoniam per annos conſulem fieri non licebat, cum maximo certamine, ſuffragantibus plebeis, & repugnantibus aliquamdiu Patribus, legibus ſolutus, & conſul creatus eſt. Man. Manilius aliquot urbes circumpoſitas Carthagini expugnavit. Pſeudophilippus in Macedonia, cæſo cum exercitu P. Iuvencio prætore, à Q. Cæcilio victus captuſque eſt: & recepta Macedonia.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

LIBRI LI.

CArthago in circuitu viginti tria millia paſſus patens, magno labore obſeſſa, & per partes capta eſt: primum à Mancino legato, deinde à Scipione conſule, cui extra ſortem provincia Africa data erat. Carthaginienſes portu novo (quia vetus à Scipione erat obſtructus) facto, & contracta, clam exiguo tempore, ampla claſſe, navali prælio infeliciter pugnaverunt. Haſdrubalis quoque eorum ducis caſtra ad Nepherim oppidum, loco difficillimo ſita, cum exercitu deleta ſunt à Scipione. qui tandem urbem expugnavit, ſeptingenteſimo anno, quam erat condita: ſpoliorum major pars Siculis, quibus ablata erant, reddita. Vltimo urbis excidio, quum ſe Haſdrubal Scipioni dedidiſſet, uxor ejus, quæ paucis ante diebus de marito impetrare non potuerat, ut ad victorem transfugeret; in medium ſe flagrantis urbis incendium, duobus cum liberis, ex arce præcipitavit. Scipio, exemplo patris ſui naturalis Æmilii Paulli, qui Macedoniam vicerat, ludos fecit. transfugas ac fugitivos beſtiis objecit. Belli Achaici ſemina referuntur hæc: quod legati populi Romani ab Achaicis pulſati ſint; Corinthum miſſi, ut eas civitates, quæ ſub ditione Philippi fuerant, ab Achaico concilio ſecernerent.

LIBRI LII.

CVm Achæis, qui in auxilium Bœotios & Chalcidenſes habebant, Q. Cæcilius Metellus ad Thermopylas conflixit, quibus victis, dux eorum Critolaus veneno ſibi mortem conſcivit. in cujus locum Diæus Achaici motus primus auctor ab Achæis dux creatus, ad Iſthmon à L. Mummio conſule victus eſt, qui, omni Achaia in deditionem accepta, Corinthum ex Senatusconſulto diruit; quia ibi legati Romani violati erant. Thebæ quoque & Chalcis, quæ auxilio fuerant, dirutæ. Ipſe L. Mummius abſtinentiſſimum virum egit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

egit. nec quicquam ex iis opibus ornamentiſque, quæ prædives Corinthus habuit, in domum ejus pervenit. Q. Cæcilius Metellus de Andriſco triumphavit. P. Cornelius Africanus Scipio Æmilianus, de Carthagine & Aſdrubale. Viriatus in Hiſpania primum ex paſtore venator, è venatore latro, mox juſti quoque exercitus dux factus, univerſam Luſitaniam occupavit. M. Vitilium prætorem, fuſo ejus exercitu, cepit: poſt quem C. Plautius prætor nihilo felicius rem geſſit, tantumque terrorem is hoſtis intulit, ut adverſus eum conſulari opus eſſet & duce & exercitu. Præterea motus Syriæ, & bella inter reges geſta referuntur. Alexander homo ignotus, & incertæ ſtirpis, occiſo (ſicut ante dictum eſt) Demetrio rege, in Syria regnabat. hunc Demetrius, Demetrii filius, qui à patre quondam, ob incertos belli caſus, ablegatus Gnidon fuerat, contempta ſecordia inertiaque ejus, adjuvante Ptolemæo Ægypti rege, cujus filiam Cleopatram acceperat in matrimonium, bello interemit. Ptolemæus in caput graviter vulneratus, inter curationem, dum oſſa medici terebrare contendunt, exſpiravit: atque in locum ejus frater minor Ptolemæus, qui Cyrenis regnabat, ſucceſſit. Demetrius, ob crudelitatem quam per tormenta in ſuos exercebat, à Diodoto quodam uno, ex ſubjectis, qui Alexandri filio bimulo admodum regnum aſſerebat, bello ſuperatus, Seleuciam confugit. L. Mummius de Achæis triumphavit, ſigna ærea, marmoreaque, & tabulas pictas in triumpho tulit.

LIBRI LIII.

AP. Claudius conſul Salaſſos, gentem Alpinam domuit. Alter Pſeudophilippus in Macedonia à L. Tremellio quæſtore cum exercitu cæſus eſt. Q. Cæcilius Metellus proconſul Celtiberos cecidit. à Q. Fabio proconſule pars maxima Luſitaniæ, expugnatis aliquot urbibus, recepta eſt. C. Iulius ſenator Græcè res Romanas ſcribit.

LIBRI LIV.

Q. Pompeius conſul in Hiſpania Thermeſtinos ſubegit. cum eiſdem & Numantinis pacem ab infirmitate fecit. Luſtrum à cenſoribus conditum eſt. Cenſa civium capita trecenta viginti octo millia, trecenta quadraginta duo. Quum Macedonum legati conqueſtum veniſſent de D. Iunio Silano prætore, quod acceptis pecuniis provinciam ſpoliaſſet, & ſenatus de querelis eorum vellet cognoſcere; T. Manlius Torquatus, Silani pater, petiit, impetravitque, ut ſibi cognitio mandaretur. & domi cauſſa cognita, filium condemnavit abdicavitque. ac ne funeri quidem ejus (quum ſuſpendio vitam finiſſet) interfuit: ſedenſque domi poteſtatem conſultantibus ex inſtituto fecit. Q. Fabius proconſul, rebus in Hiſpania proſpere geſtis labem impoſuit; pace cum Viriato æquis conditionibus facta. Viriatus à proditoribus, conſilio Servilii Cæpionis, interemptus eſt, & ab exercitu ejus multum comploratus ac nobiliſſime tumulatus; vir duxque magnus, & per quatuordecim annos, quibus cum Romanis bellum geſſit, frequentius ſuperior.

LIBRI LV.

Publio Cornelio Naſica, cui cognomen Serapioni fuit, ab irridente Curatio tribuno plebis impoſitum, & D. Iunio Bruto conſulibus delectum habentibus in conſpectu tironum, res ſaluberrimi exempli facta eſt: nam C. Matienus accuſatus eſt apud tribunos plebis, quod exercitum in Hiſpania deſeruiſſet: damnatuſque ſub furca, diu virgis cæſus eſt, & ſeſtertio nummo veniit. Tribuni plebis, quia non impetrarant, ut ſibi denos, quos vellent, milites eximere liceret, conſules in carcerem duci juſſerunt. Iunius Brutus conſul in Hiſpania, iis, qui ſub Viriato militaverant, agros oppidumque dedit, quod Valentia vocatum eſt. M. Popilius à Numantinis, cum quibus pacem factam ſena-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ſenatus irritam fieri cenſuerat, cum exercitu fuſus fugatuſque. C. Hoſtilio Mancino conſule ſacrificante, pulli ex cavea evolaverunt. conſcendenti deinde in navim ut in Hiſpaniam proficiſceretur, accidit audiri, Mane mane Mancine: quæ auſpicia triſtia fuiſſe, eventu probatum eſt. Victus enim à Numantinis & caſtris exutus, quum ſpes nulla ſervandi exercitus eſſet, pacem cum eis fecit ignominioſam, quam ratam eſſe ſenatus vetuit. Triginta millia Romanorum à Numantinorum millibus quatuor victa erant. D. Iunius Luſitaniam, triginta urbium expugnationibus, uſque ad Occaſum & Oceanum, perdomuit: & quum fluvium Oblivionem tranſire nollent milites, ereptum ſignifero ſignum ipſe tranſtulit, & ſic ut tranſgrederentur perſuaſit. Alexandri filius, rex Syriæ, decem annos admodum habens, à Diodoto, qui Tryphon cognominabatur, tutore ſuo, per fraudem occiſus eſt: corruptis medicis, qui ipſum calculi dolore conſumi, ad populum mentiti, dum ſecant, occiderunt.

LIBRI LVI.

Decimus Iunius Brutus in ulteriore Hiſpania feliciter adverſus Gallæcos pugnavit. diſsimili eventu M. Æmilius Lepidus proconſul adverſus Vaccæos rem geſsit: cladem que ſimilem Numantinæ paſſus eſt. Ad exſolvendum Numantini fœderis religione populum Mancinus, quum hujus rei auctor fuiſſet, deditus Numantinis, non eſt receptus. Luſtrum a cenſoribus conditum eſt. Cenſa civium capita trecenta viginti tria millia. Fulvius Flaccus conſul Vardeos in Illyrico ſubegit. M. Coſconius prætor in Thracia cum Scordicis proſpere pugnavit. Quum vitio ducum bellum Numantinum non ſine publico pudore duraret, delatus eſt ultro Scipioni Africano à ſenatu populoque Romano conſulatus: quem quum illi capere ob legem, quæ vetabat quemquam iterum conſulem fieri, non liceret, ſicuti priori conſulatu, legibus ſolutus eſt. Bellum ſervile in Sicilia ortum, quum opprimi à

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

prætoribus non potuiſſet: C. Fulvio conſuli mandatum eſt. hujus belli initium fuit Eunus ſervus, natione Syrus. qui, contracta agreſtium ſervorum manu & ſolutis ergaſtulis, juſti exercitus numerum implevit. Cleo quoque alter ſervus ad ſeptuaginta millia ſervorum contraxit; & copiis junctis, contra populum Romanum exercitumque ejus, bellum ſæpe geſſerunt.

LIBRI LVII.

S*Cipio Africanus Numantiam obſedit: & corruptum licentia luxuriaque exercitum, ad ſeveriſſimam militiæ diſciplinam revocavit. omnia deliciarum inſtrumenta recidit: duo millia ſcortorum caſtris ejecit, militem quotidie in opere habuit, & triginta dierum frumentum, ad ſeptenos vallos ferre cogebat: ægre propter onus incedenti dicebat: Cum gladio te vallare ſcieris, vallum ferre deſinito. Alii ſcutum parvum habiliter ferenti, ſcutum amplius juſto ferre juſsit: neque id ſe reprehendere, quando melius ſcuto quam gladio uteretur. Quem militem extra ordinem deprehendit, ſi Romanus eſſet, vitibus; ſi extraneus, fuſtibus cecidit. Iumenta omnia, ne exonerarent militem, vendidit. Sæpe adverſus eruptiones hoſtium feliciter pugnavit. Vaccæi obſeſſi, liberis & conjugibus trucidatis, ipſi ſe interemerunt. Scipio ampliſſima munera ſibi ab Antiocho rege Syriæ miſſa, quum celare aliis imperatoribus regum munera mos eſſet, pro tribunali accepturum ſe eſſe dixit, eaque omnia referre quæſtorem in publicas tabulas juſsit: ex iis, viris fortibus dona ſe daturum. Quum undique Numantiam obſidione clauſiſſet, & oppreſſos fame videret urgeri hoſtes; qui pabulatum exierant, vetuit interimi: quod diceret, velocius eos abſumpturos frumentum, quod haberent, ſi plures fuiſſent.*

LI-

LIBRI LVIII.

TI. Sempronius Gracchus tribunus plebis, quum Agrariam legem ferret adverſus voluntatem ſenatus, & equeſtris ordinis, Ne quis ex publico agro plus quam quingenta jugera poſſideret; in eum furorem exarſit, ut M. Octavio collegæ, cauſſam diverſæ partis defendenti, poteſtatem lege lata abrogaret: ſeque & fratrem Cajum, & Ap. Claudium ſocerum, triumviros ad dividendum agrum crearet. Promulgavit & aliam legem Agrariam, qua ſibi latius agrum patefaceret, ut iidem triumviri judicarent, qua publicus ager qua privatus eſſet. deinde quum minus agri eſſet, quam quod dividi poſſet, ſine offenſa etiam plebis (quoniam eos ad cupiditatem amplum modum ſperandi incitaverat) legem ſe promulgaturum oſtendit, ut iis qui Sempronia lege agrum accipere deberent, pecunia quæ regis Attali fuiſſet, divideretur. Hæredem autem populum Romanum reliquerat Attalus, rex Pergami, Eumenis filius. Tot indignationibus commotus graviter ſenatus, ante omnes P. Mucius conſul, qui quum in ſenatu in Gracchum peroraſſet, raptus ab eo ad populum, delatuſque plebi, rurſus in eum pro roſtris concionatus eſt. Quum iterum tribunus plebis creari vellet Gracchus, auctore P. Cornelio Naſica, in Capitolio ab optimatibus occiſus eſt; ictus primum fragmentis ſubſelliorum: & inter alios, qui in eadem ſeditione occiſi erant, inſepultus in flumen projectus. Res præterea in Sicilia vario eventu adverſum fugitivos geſtas continet.

LIBRI LIX.

NVmantini fame coacti, ipſi ſe per vicem tradentes trucidaverunt. Captam urbem Scipio Africanus delevit, & de ea triumphavit, quartodecimo anno poſt Carthaginem deletam. P. Rupilius conſul in Sicilia cum fugitivis debellavit. Ariſtonicus, regis Eume-

Eumenis filius, Aſiam occupavit; quum teſtamento Attali regis legata populo Romano, libera eſſe deberet. adverſus eum P. Licinius Craſſus conſul, quum idem pontifex maximus eſſet (quod nunquam antea factum erat) extra Italiam profectus, prælio victus & interemptus eſt. M. Perperna conſul victum Ariſtonicum in deditionem accepit. Q. Pompeius, & Q. Metellus, tunc primum uterque ex plebe cenſores facti, luſtrum condiderunt. Cenſa ſunt civium capita trecenta tredecim millia, octingena viginti tria, præter pupillos & viduas. Q. Metellus cenſor cenſuit, ut omnes cogerentur ducere uxores liberorum creandorum cauſſa. extat oratio ejus, quam Auguſtus Cæſar, quum de maritandis ordinibus ageret, velut in hæc tempora ſcriptam, in ſenatu recitavit. C. Atinius Labeo tribunus plebis Q. Metellum cenſorem, a quo in ſenatu legendo præteritus erat, de ſaxo dejici juſſit: quod ne fieret, cæteri tribuni plebis auxilio fuerunt. Quum Carbo tribunus plebis rogationem tuliſſet, ut eundem tribunum plebis, quoties vellet, creari liceret; rogationem ejus P. Africanus graviſſima oratione diſſuaſit. in qua dixit, Ti. Gracchum jure cæſum videri. Gracchus contra ſuaſit rogationem: ſed Scipio tenuit. Bella inter Antiochum Syriæ, & Phraatem Parthorum regem geſta. nec magis quietæ res Ægypti referuntur. Ptolemæus Euergetes cognominatus, ob nimiam crudelitatem ſuis inviſus, incenſa à populo regia, clam in Cyprum profugit. & quum ſorori ejus Cleopatræ, quam (filia ejus virgine per vim compreſſa, atque in matrimonium ducta) repudiaverat, regnum à populo datum eſſet, infenſus, filium quem ex illa habebat, Cypri occidit, caputque ejus, & manus, & pedes matri miſit. Seditiones à triumviris, Fulvio Flacco, & C. Graccho, & C. Carbone, agro dividendo creatis excitatæ. quibus quum P. Scipio Africanus adverſaretur, fortiſque ac validus pridie domum ſe recepiſſet, mortuus in cubiculo inventus eſt. Suſpecta fuit, tanquam ei venenum dediſſet, Sempronia uxor: hinc maximè, quod ſoror eſſet Gracchorum; cum quibus ſimul-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ſimultas Africano fuerat. de morte tamen ejus nulla quæſtio acta. Eo defuncto, ſeditiones triumvirales acrius exarſerunt. C. Sempronius conſul contra Iapydas primo rem male geſſit: mox victoria cladem acceptam emendavit; virtute D. Iunii Bruti, ejus qui Luſitaniam ſubegerat.

LIBRI LX.

L. Aurelius conſul rebellantes Sardos ſubegit. M. Fulvius Flaccus primus omnium Tranſalpinos Ligures bello domuit; miſſus in auxilium Maſſilienſibus adverſus Salvios Gallos, qui populabantur fines Maſſilienſium. L. Opimius prætor Fregellanos, qui defecerant, in deditionem accepit: Fregellas diruit. Peſtilentia in Africa ab ingenti multitudine locuſtarum, & deinde necatarum ſtrage, fuiſſe traditur. Luſtrum a cenſoribus conditum eſt. Cenſa ſunt civium capita trecena nonaginta millia ſeptingeña triginta ſex. C. Gracchus, Tiberii frater, tribunus plebis, eloquentior quam frater, pernicioſas aliquot leges tulit: inter quas frumentariam, ut ſemiſſe & triente frumentum plebi daretur: alteram legem Agrariam, quam & frater ejus tulerat: tertiam, qua equeſtrem ordinem tunc cum ſenatu conſentientem corrumperet: ut ſexcenti ex equitibus in curiam ſublegerentur: & quia illis temporibus trecenti tantum ſenatores erant, ſexcenti equites trecentis ſenatoribus admiſcerentur. id eſt, ut equeſter ordo bis tantum virium in ſenatu haberet. & continuato in alterum annum tribunatu, legibus Agrariis latis effecit, ut complures coloniæ in Italia deducerentur, & una in ſolo dirutæ Carthaginis, quo ipſe triumvir creatus, coloniam deduxit. Præterea res a Q. Metello conſule adverſus Baleares geſtas continet: quas Græci Gymneſias appellant; quia æſtatem nudi exigant. Baleares a teli miſſu appellati: vel à Baleo Herculis comite ibi relicto tunc, quum Hercules ad Geryonem navigaret. Motus quoque Syriæ referuntur, in quibus Cleopatra Demetrium virum

ſuum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ſuum, & Seleucum filium, indignata, quod occiſo patre ejus à ſe, injuſſu ſuo diadema ſumpſiſſet, interemit.

LIBRI LXI.

C. *Sextius proconſul, victa Salviorum gente, coloniam Aquas Sextias condidit, ob aquarum copiam, & calidis & frigidis fontibus, atque à nomine ſuo ita appellatas. Cn. Domitius proconſul contra Allobroges ad oppidum Vindalium feliciter pugnavit. Quibus bellum inferendi cauſſa fuit, quod Teutomalium Salviorum regem fugientem recepiſſent, & omni ope juviſſent: quodque Æduorum agros, ſociorum populi Romani, vaſtaviſſent. C. Gracchus ſeditioſo tribunatu acto, quum Aventinum quoque armata multitudine occupaviſſet, à L. Opimio conſule, ex Senatuſconſulto vocato ad arma populo, pulſus, interemptus eſt: & cum eo Fulvius Flaccus conſularis, ſocius ejuſdem furoris. Q. Fabius Maximus conſul, Paulli nepos, adverſus Allobroges, & Bituitum Arvernorum regem, feliciter pugnavit. Ex Bituiti exercitu cæſa millia hominum centum viginti. & quum ipſe ad ſatisfaciendum ſenatui Romam profectus eſſet, Albæ cuſtodiendus datus eſt; quia contra pacem videbatur, ut in Galliam remitteretur. Decretum quoque eſt, ut Congentiatus, filius ejus, comprehenſus Romam mitteretur. Allobroges in deditionem accepti. L. Opimius accuſatus apud populum à Q. Decio tribuno plebis, quod indemnatos cives in carcerem conjeciſſet, abſolutus eſt.*

LIBRI LXII.

Q. *Marcius conſul Stonos, gentem Alpinam, expugnavit. Micipſa Numidarum rex mortuus, regnum tribus filiis reliquit, Adherbali, Hiempſali, & Iugurthæ fratris filio, quem adoptaverat. L. Cæci-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

lius Metellus Dalmatas ſubegit. Iugurtha Hiempſalem fratrem bello petiit, quem victum interemit: Adherbalem regno expulit, qui à ſenatu reſtitutus eſt. L. Cæcilius Metellus, Cn. Domitius Ahenobarbus, cenſores, duos & triginta ſenatu moverunt. Præterea motus Syriæ regum continet.

LIBRI LXIII.

C. Porcius conſul in Thracia malè adverſus Scordiſcos pugnavit. Luſtrum à cenſoribus conditum eſt. Cenſa ſunt civium capita trecenta nonaginta quatuor millia trecenta triginta ſex. Æmilia, Licinia, Marcia, virgines Veſtales inceſti damnatæ ſunt: idque inceſtum quemadmodum & commiſſum, & deprehenſum, & vindicatum ſit, refertur. Cimbri, gens vaga, populabundi in Illyricum venerunt: ab his Papirius Carbo conſul cum exercitu fuſus eſt. Livius Druſus conſul adverſus Scordiſcos, gentem à Gallis oriundam, in Thracia feliciter pugnavit, magnumque honorem tulit.

LIBRI LXIV.

ADherbal bello petitus à Iugurtha, & in oppido Cirtha obſeſſus, contra denunciationem ſenatus ab eo occiſus eſt. Ob hoc ipſi Iugurthæ bellum indictum: idque Calpurnius Beſtia conſul gerere juſſus; pacem cum Iugurtha injuſſu populi & ſenatus fecit. Iugurtha fide publica evocatus ad indicandos auctores conſiliorum ſuorum, quod multos pecunia in ſenatu corrupiſſe dicebatur, Romam venit: & propter cædem admiſſam in regulum quendam, nomine Maſſivam, qui regnum ejus populo Romano inviſi appetebat, Romæ interfectum, quum periclitaretur; cauſſam capitis dicere juſſus, clam profugit, & cedens urbe fertur dixiſſe, O urbem venalem, & cito perituram, ſi emptorem invenerit! A. Poſtumius

lega-

legatus infeliciter prælio adverſus Iugurtham geſto conflixit. pacem quoque adjecit ignominioſam, quam non eſſe ſervandam ſenatus cenſuit.

LIBRI LXV.

Q. *Cæcilius Metellus conſul duobus præliis Iugurtham fudit, totamque Numidiam vaſtavit. M. Iunius Silanus conſul adverſum Cimbros infeliciter pugnavit. legatis Cimbrorum ſedem & agros, in quibus conſiderent, poſtulantibus ſenatus negavit. M. Minucius proconſul contra Thracas proſperè pugnavit. L. Caſſius conſul à Tigurinis Gallis, pago Helvetiorum, qui à civitate ſeceſſerant, in finibus Allobrogum, cum exercitu cæſus eſt. milites qui ex ea clade ſuperaverunt, obſidibus datis, & dimidia rerum omnium parte, ut incolumes dimitterentur, cum hoſtibus pacti ſunt.*

LIBRI LXVI.

IVgurtha pulſus à C. Mario ex Numidia, auxilio Bocchi, Maurorum regis, adjutus eſt: & cæſis prælio Bocchi quoque copiis, nolente Boccho bellum infeliciter ſuſceptum diutius ſuſtinere; vinctus ab eo & Mario traditus eſt: in qua re præcipua opera L. Cornelii Sullæ, quæſtoris Marii, fuit.*

LIBRI LXVII.

M. *Aurelius Scaurus legatus conſulis à Cimbris fuſo exercitu captus eſt: & quum, in conſilium ab iis evocatus, deterreret eos, ne Alpes tranſirent Italiam petituri, eo quod diceret Romanos vinci non poſſe, a Bojorige, feroce juvene, occiſus eſt. Ab iiſdem hoſtibus C. Manlius conſul & Q. Servilius*

Capio

æpio proconſul, victi prælio, caſtriſque binis exuti unt. octoginta millia militum occiſa, calonum ac ixarum quadraginta. Secundum populi Romani uſſionem, Cæpionis, cujus temeritate clades accepta rat, damnati bona publicata ſunt, primi poſt regem Tarquinium, imperiumque ei abrogatum. In trium-ho C. Marii ductus ante currum ejus Iugurtha cum uobus filiis, & in carcere necatus eſt. Marius trium-hali veſte in ſenatum venit, quod nemo ante eum ecerat: eique propter Cimbrici belli metum conti-uatus per compiures annos magiſtratus eſt. Conſu-atu ſecundo & tertio abſens conſul creatus. Quar-um conſulatum diſſimulanter captans conſecutus eſt. n. Domitius, pontifex maximus populi ſuffragio reatus eſt. Cimbri, vaſtatis omnibus quæ inter Rho-anum & Pyrenæum ſunt, per ſaltum in Hiſpaniam anſgreſſi, ibique multa loca populati, à Celtiberis ugati ſunt: reverſique in Galliam, bellicoſis ſe Teu-nis conjunxerunt.

LIBRI LXVIII.

M. Antonius prætor in Ciliciam maritimos prædones perſecutus eſt. C. Marius conſul ſumma i oppugnata à Teutonis & Ambronibus caſtra de-ndit. duobus deinde præliis circa Aquas Sextias s hoſtes delevit: in quibus cæſa traduntur hoſtium ucenta millia, capta nonaginta. Marius abſens uintum conſul creatus eſt. triumphum oblatum, onec & Cimbros vinceret, diſtulit. Cimbri repulſo Alpibus fugatoque Q. Catulo proconſule, qui fau-s Alpium obſederat, & ad flumen Atheſim ca-ellum editum inſederat reliqueratque, quum vir-te ſua expliciti fugientem proconſulem exerci-mque conſecuti, in Italiam trajeciſſent; junctis uſdem Catuli & C. Marii exercitibus, prælio cti ſunt ab eis: in quo cæſa traduntur hoſtium ntum quadraginta millia, capta ſexaginta. Marius totius civitatis conſenſu exceptus, pro duo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

duobus triumphis qui offerebantur, uno contentus fuit. Primores civitatis, qui aliquamdiu, ut novo homini ad tantos honores evecto, inviderant, conſervatam ab eo rempublicam fatebantur. Publicius Malleolus, matre interempta, primus omnium inſutus culleo, in mare præcipitatus eſt. Ancilia cum ſtrepitu mota eſſe, antequam Cimbricum bellum conſummaretur, referuntur. Bella præterea inter Syriæ reges geſta continet.

LIBRI LXIX.

L. *Appuleius Saturninus, adjuvante C. Mario, & & per milites occiſo A. Nonio competitore, tribunus plebis per vim creatus, non minus violenter tribunatum, quam petierat, geſſit; & quum legem Agrariam per vim tuliſſet, Metello Numidico, eo quod in eam non juraverat, diem dixit. qui quum à bonis civibus defenderetur, ne cauſſa majorum certaminum eſſet, in voluntarium exilium Rhodum profectus eſt: ibique legendo, & audiendis magnis viris vacabat. Profecto, C. Marius, ſeditionis auctor, qui ſextum conſulatum per tribus ſparſa pecunia emerat, aqua & igni interdixit. Idem Appuleius Saturninus tribunus plebis C. Memmium candidatum conſulatus, quem maximè adverſarium actionibus ſuis timebat, interemit. quibus rebus concitato ſenatu (in cujus cauſſam, & C. Marius, homo mutabilis, & varii conſilii ingeniique ſemper ſecundum fortunam, tranſierat, quum eum tueri minimè poſſet) oppreſſus armis cum Glaucia Prætore, & aliis ejuſdem furoris ſociis, à Rabirio quodam interfectus eſt. Q. Cæcilius Metellus ab exilio, ingenti totius favore civitatis, reductus eſt. Man. Aquilius proconſul in Sicilia bellum ſervile excitatum confecit.*

LI-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

LIBRI LXX.

QVum Man. Aquilius de pecuniis repetundis cauſ-
ſam diceret, ipſe rogare judices noluit. M. An-
nius, qui pro eo perorabat, tunicam à pectore ejus di-
dit, ut honeſtas cicatrices oſtenderet : quibus con-
ctis, indubitanter abſolutus eſt. Cicero ejus rei ſo-
 auctor. T. Didius proconſul adverſum Celtiberos
iciter pugnavit. Ptolemæus Cyrenarum Rex, cui
nomentum Apioni fuit, mortuus hæredem populum
manum reliquit, & ejus regni civitates ſenatus
eras eſſe juſſit. Ariobarzanes in regnum Cappado-
, à L. Cornelio Sulla reductus eſt. Parthorum le-
i à rege Arſace miſſi ad Sullam venerunt, ut ami-
iam populi Romani peterent. P. Rutilius, vir ſum-
 innocentiæ, quoniam legatus Q. Mucii proconſu-
à publicanorum injuriis Aſiam defenderat, inviſus
eſtri ordini, penes quem judicia erant, repetunda-
 damnatus, in exilium miſſus eſt. C. Sentius præ-
 contra Thraces infeliciter pugnavit. Senatus,
m impotentiam equeſtris ordinis in judiciis exer-
dis ferre nollet, omni vi niti cœpit, ut ad ſe judicia
nsferrentur; ſuſtinente cauſſam ejus M. Livio
uſo tribuno plebis: qui, ut vires ſibi acquireret, per-
ioſa ſpe largitionum plebem concitavit. Præterea
tus Syriæ regum continet.

LIBRI LXXI.

[. Livius Druſus, tribunus plebis, ut majoribus
viribus ſenatus cauſſam ſuſceptam tueretur, ſo-
 & Italicos populos, ſpe civitatis Romanæ, ſollici-
it: iiſque adjuvantibus, per vim legibus Agrariis
mentariiſque latis, judiciariam quoque pertulit; ut
a parte judicia penes ſenatum & equeſtrem ordi-
 eſſent. Quum deinde promiſſa ſociis civitas præ-
i non poſſet, irati Italici defectionem agitare cœ-
nt. eorum coitus, conjurationes, & conciones in

con-

conciliis principum, referuntur. propter quæ Livius Druſus etiam ſenatui inviſus factus, velut ſocialis belli auctor, incertum à quo, domi occiſus eſt.

LIBRI LXXII.

ITalici populi defecerunt, Picentes, Veſtini, Marſi, Peligni, Marrucini, Samnites, Lucani: initio belli à Picentibus orto. Q. Servilius proconſul in oppido Aſculo cum omnibus civibus Romanis, qui in eo oppido erant, occiſus eſt. ſaga populus ſumpſit. Servius Galba à Lucanis comprehenſus, unius fœminæ opera, ad quam devertebatur, captivitate exemptus eſt. Æſernia & Alba, coloniæ ab Italicis obſeſſæ ſunt. Auxilia deinde Latini nominis, externarumque gentium, miſſa populo Romano, & expeditiones invicem urbiumque expugnationes, referuntur.

LIBRI LXXIII.

L. Iulius Cæſar conſul male adverſus Samnites pugnavit. Nola colonia in poteſtatem Samnitium venit cum L. Poſtumio prætore, qui ab iis interemptus eſt. Complures populi ad hoſtes defecerunt. Quum P. Rutilius conſul parum proſpere contra Marſos pugnaſſet, & in prælio cecidiſſet, C. Marius legatus ejus meliore eventu cum hoſtibus conflixit. Servius Sulpicius Pelignos prælio fudit. Q. Cæpio, legatus Rutilii, quum obſeſſus proſpere in hoſtes erupiſſet, & ob eum ſucceſſum æquatum ei cum C. Mario eſſet imperium, temerarius factus, & circumventus inſidiis, fuſo exercitu cecidit. L. Cæſar conſul feliciter contra Samnites pugnavit. ob eam victoriam Romæ ſaga poſita ſunt, &, ut varia belli fortuna eſſet, Æſernia colonia cum M. Marcello in poteſtatem Samnitium venit. Sed C. Marius prælio Marſos fudit. Herio Aſinio, prætore Marrucinorum, occiſo, C. Cæcilius in Gallia Tranſalpina Salvios rebellantes vicit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

LIBRI LXXIV.

N. Pompeius Picentes prælio fudit, & obſedit, pro-pter quam victoriam Romæ prætextæ, aliaque gistratuum ornamenta & inſignia ſumpta ſunt. Marius cum Marſis dubio eventu pugnavit. Liber-i tum primum militare cœperunt. Aulus Plotius atus Vmbros, L. Porcius prætor Marſos, quum rque populus defeciſſet, prælio vicerunt. Nicome-in Bithyniæ, Ariobarzanes in Cappadociæ regna ucti ſunt. Cn. Pompeius conſul Marſos acie vicit. um ære alieno oppreſſa eſſet civitas, A. Sempronius ellio prætor, quoniam ſecundum debitores jus dice-, ab iis qui fœnerabantur, in foro occiſus eſt. Præ-a incurſiones Thracum in Macedoniam popula-eſque continet.

LIBRI LXXV.

Vlus Poſtumius Albinus legatus, quum claſſi præ-eſſet, infamis crimine proditionis, ab exercitu ſuo rfectus eſt. L. Cornelius Sulla legatus Samnites lio vicit, & bina caſtra eorum expugnavit. Cn. mpejus Veſtinos in deditionem accepit. L. Porcius ul rebus proſpere geſtis, fuſiſque aliquoties Marſis, n caſtra eorum expugnat, cecidit. ea res hoſtibus toriam ejus prælii dedit. Coſconius & Lucceius, nnites acie vicerunt, Marium Egnatium, nobiliſ-um hoſtium ducem occiderunt, compluraque eorum ida in deditionem acceperunt. L. Sulla Hirpinos uit, Samnites multis præliis fudit; aliquot po-s recepit: quantiſque raro quiſquam alius ante ulatum rebus geſtis, ad petitionem conſulatus Ro-m eſt profectus.

LI-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

LIBRI LXXVI.

AVlus Gabinius Legatus, rebus adverſum Lucanos proſperè geſtis, & pluribus oppidis expugnatis, in obſidione caſtrorum hoſtilium cecidit. Sulpicius legatus Marrucinos cecidit, univerſamque eam regionem recepit. Cn. Pompeius proconſul Veſtinos & Pelignos in deditionem accepit. Marſi quoque à L. Muræna, & Cæcilio Pio legatis, aliquot præliis fracti, pacem petierunt. Aſculum à Cn. Pompeio captum eſt, cæſis & à Mamerco Æmilio legato Italicis. Silo Popædius, dux Marſorum, auctor hujus rei, in prælio cecidit. Ariobarzanes Cappadociæ, Nicomedes Bithyniæ regno à Mithridate Ponti rege pulſi ſunt. Præterea incurſiones Thracum in Macedoniam populationeſque continet.

LIBRI LXXVII.

QVum P. Sulpicius tribunus plebis, auctore C. Mario, pernicioſas leges promulgaſſet, ut exules revocarentur, & novi cives libertinique diſtribuerentur in tribus, & ut Marius adverſus Mithridatem Ponti regem dux crearetur, & adverſantibus conſulibus, Q. Pompeio, & L. Sullæ, vim intuliſſet, occiſo Q. Pompeio conſulis filio, genero Sullæ; L. Sulla conſul cum exercitu in urbem venit, & adverſus factionem Sulpitii & Marii in ipſa urbe pugnavit, eamque expulit. ex qua duodecim à ſenatu hoſtes, inter quos C. Marius pater & filius, judicati ſunt. P. Sulpicius, quum in quadam villa lateret, indicio ſervi ſui retractus & occiſus eſt. ſervus, ut præmium promiſſum indicii haberet, manumiſſus eſt, & ob ſcelus proditi domini de ſaxo dejectus eſt. C. Marius filius in Africam trajecit. C. Marius pater, quum in paludibus Minturnenſium lateret, extractus eſt ab oppidanis: & quum ad occidendum eum miſſus ſervus, natione Gallus, majeſtate tanti

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

ri perterritus receſſiſſet, impoſitus publicæ navi de-
us eſt in Africam. L. Sulla civitatis ſtatum or-
navit: exinde colonias deduxit. Q. Pompeius
ſul ad accipiendum à Cn. Pompeio proconſule
ercitum profectus, conſilio ejus occiſus eſt. Mi-
idates, Ponti rex, Bithynia & Cappadocia occu-
is, & pulſo Aquilio legato, Phrygiam, provinciam
uli Romani, cum ingenti exercitu intravit.

LIBRI LXXVIII.

M Ithridates Aſiam occupavit: Q. Oppium pro-
conſulem, item Aquilium legatum, in vincula
jecit: juſſuque ejus, quicquid civium Romano-
m in Aſia fuit, uno die trucidatum eſt. Vrbem
odum, quæ ſola in fide permanſerat, oppugnavit,
aliquot præliis navalibus victus receſſit. Archelaus
fectus regis in Græciam cum exercitu venit;
enas occupavit. Præterea trepidationem urbium
larumque, aliis ad Mithridatem, aliis ad popu-
Romanum civitates ſuas trahentibus, continet.

LIBRI LXXIX.

Cornelius Cinna, quum pernicioſas leges per vim
atque arma ferret, pulſus urbe à Cn. Octavio
ga, cum ſex tribunis plebis: imperioque ei ab-
to, corruptum Ap. Claudii exercitum in poteſta-
ſuam redegit, & bellum urbi intulit; accerſito
Mario ex Africa cum aliis exulibus: in quo bello
ratres, alter ex Pompeii exercitu, alter ex Cin-
ignorantes concurrerunt: & quum victor ſpolia-
cciſum, agnito fratre, ingenti lamentatione
, rogo ei exſtructo, ipſe ſupra rogum ſe trans-
, & eodem igni conſumptus eſt. Et quum oppri-
nter initia potuiſſet, Cn. Pompeii fraude, qui,
mque partem fovendo, vires Cinnæ dedit, nec
roſligatis optimatium rebus auxilium tulit, &

con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

conſulis ſegnitie confirmati Cinna & Marius, quatuor exercitibus, quorum duo Q. Sertorio & Carboni dati ſunt, urbem circumſederunt. Oſtiam coloniam Marius expugnavit, & crudeliter diripuit.

LIBRI LXXX.

ITalicis populis à ſenatu civitas data eſt. Samnites, qui ſoli arma retinebant, Cinnæ & Mario ſe conjunxerunt. ab iis Plautius cum exercitu cæſus eſt. Cinna & Marius cum Carbone & Sertorio Ianiculum occupaverunt, & fugati ab Octavio conſule receſſerunt. Marius Antium, & Ariciam, & Lanuvium colonias devaſtavit. Quum nulla ſpes eſſet optimatibus reſiſtendi propter ſegnitiem & perfidiam & ducum & militum, qui corrupti aut pugnare nolebant, aut ad diverſas partes tranſibant; Cinna & Marius in urbem recepti ſunt: qui, velut captam, eam, cædibus & rapinis vaſtarunt; Cn. Octavio conſule occiſo, & omnibus adverſæ partis nobilibus trucidatis, inter quos M. Antonio eloquentiſſimo viro, L. & C. Cæſare, quorum capita in roſtris poſita ſunt. Craſſus filius ab equitibus Fimbriæ interemptus. pater Craſſus, ne quid indignum virtute ſua pateretur, gladio ſe transfixit. Et citra ulla comitia conſules in ſequentem annum ſeipſos renunciaverunt. Eodemque die, quo magiſtratum inierant, Marius Sex. Licinium Senatorem de ſaxo dejici juſſit: editiſque multis ſceleribus, Idibus Ianuariis deceſſit; vir, cujus ſi examinentur cum virtutibus vitia, haud facile ſit dictu, utrum bello melior, an pace pernicioſior fuerit. adeo quam rempublicam armatus ſervavit, eam primo togatus omni genere fraudis, poſtremo armis hoſtiliter evertit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

LIBRI LXXXI.

L. *Sulla Athenas, quas Archelaus præfectus Mithridatis occuparat, circumſedit, & cum maximo labore expugnavit. urbi libertatem & civibus, quæ habuerant, reddidit. Magneſia, quæ ſola in Aſia civitas in fide manſerat, ſumma virtute adverſus Mithridatem defenſa eſt. Præterea tranſitus Thracum in Macedoniam continet.*

LIBRI LXXXII.

S*Vlla copias regis, quæ Macedonia occupata in Theſſaliam venerant, prælio vicit; cæſis hoſtium centum millibus, & caſtris quoque expugnatis. Renovato deinde bello, iterum exercitum regis fudit ac delevit. Archelaus cum claſſe regia Sullæ ſe tradidit. L. Valerius Flaccus conſul collega Cinnæ miſſus, ut Sullæ ſuccederet, propter avaritiam inviſus exercitui ſuo, à C. Fimbria legato ipſius ultimæ audaciæ homine occiſus eſt: & imperium ad Fimbriam tranſlatum. Præterea expugnatæ in Aſia urbes à Mithridate, & crudeliter direpta pecunia, incurſioneſque Thracum in Macedoniam, referuntur.*

LIBRI LXXXIII.

C. *Fimbria in Aſia fuſis prælio aliquot præfectis Mithridatis, urbem Pergamum cepit, obſeſſumque regem non multum abfuit quin caperet. Vrbem Ilion, quæ ſe poteſtati Sullæ reſervabat, expugnavit ac delevit, & magnam partem Aſiæ recepit. Sulla multis præliis Thracas cecidit. Quum L. Cinna & Cn. Papirius Carbo, à ſeipſis conſules per biennium creati, bellum contra Sullam pararent; effectum quidem eſt per L. Vacerium Flaccum principem ſenatus, qui orationem in ſenatu habuit, & per eos qui concor-*

diæ ſtudebant, ut legati ad Sullam de pace mitterentur. Cinna ab exercitu ſuo, quem invitum cogebat naves conſcendere & adverſus Sullam proficiſci, interemptus eſt. conſulatum Carbo ſolus geſſit. Sulla quum in Aſiam trajeciſſet, pacem cum Mithridate fecit; ita ut is cederet Aſia, Bythinia, Cappadocia. Fimbria deſertus ab exercitu, qui ad Sullam tranſierat, ipſe ſe percuſſit: impetravitque de ſervo ſuo, præbens cervicem, ut ſe interficeret.

LIBRI LXXXIV.

SVlla legatis, qui à ſenatu miſſi erant, futurum ſe in poteſtate ſenatus reſpondit, ſi cives, qui à Cinna pulſi ad ſe fugerant, reſtituerentur. quæ conditio quum juſta ſenatui videretur, per Carbonem factionemque ejus, cui bellum videbatur utilius, ne conveniret, effectum eſt. Idem Carbo, quum ab omnibus oppidis Italiæ coloniiſque obſides exigere vellet, ut fidem illorum contra Sullam obligaret, conſenſu ſenatus prohibitus eſt. Novis civibus Senatuſconſulto ſuffragium datum eſt. Q. Metellus Pius, qui partes Optimatium ſequutus erat, quum in Africa bellum moliretur, à C. Fabio prætore pulſus eſt: ſenatuſque conſultum per factionem Carbonis, & Marianarum partium factum eſt, ut omnes ubique exercitus dimitterentur. Libertini in quinque & triginta tribus diſtributi ſunt. Præterea belli apparatum, quod contra Sullam excitabatur, continet.

LIBRI LXXXV.

SVlla in Italiam cum exercitu trajecit, miſſiſque legatis qui de pace agerent, & à conſule C. Norbano violatis, eundem Norbanum prælio vicit. Et quum L. Scipionis alterius conſulis, cum quo per omnia id egerat, ut pacem jungeret, nec potuerat, caſtra oppugnaturus eſſet, univerſus exercitus conſulis, ſollici-
tatus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

tatus per emiſſos à Sulla milites, ſigna ad Sullam tranſtulit. Scipio, quum interimi poſſet, dimiſſus eſt. Cn. Pompeius, Cn. F. ejus qui Aſculum ceperat, conſcripto voluntariorum exercitu, cum tribus legionibus ad Sullam venerat; ad quem ſe nobilitas omnis conferebat: ita ut deſerta urbe ad caſtra veniretur. Præterea expeditiones per univerſam Italiam utriuſque partis ducum referuntur.

LIBRI LXXXVI.

QVum C. Marius, C. Marii filius conſul ante annos viginti per vim creatus eſſet, C. Fabius in Africa, propter crudelitatem & avaritiam, in prætorio ſuo vivus exuſtus eſt. L. Philippus legatus Sullæ Sardiniam, Qu. Antonio prætore pulſo & occiſo, occupavit. Sulla cum Italicis populis, ne timeretur ab iis, velut erepturus civitatem, & ſuffragii jus nuper datum, fœdus percuſſit. idemque, ex fiducia jam certæ victoriæ, litigatores à quibus adibatur, vadimonia Romam differre juſſit; quum à parte diverſa urbs adhuc teneretur. L. Damaſippus prætor, ex voluntate C. Marii conſulis, quum ſenatum contraxiſſet, omnem, quæ in urbe erat, nobilitatem trucidavit. ex cujus quidem numero Q. Mucius Scævola pontifex maximus fugiens, in veſtibulo ædis Veſtæ occiſus eſt. Præterea bellum à L. Murena adverſus Mithridatem in Aſia renovatum continet.

LIBRI LXXXVII.

SVlla C. Marium, exercitu ejus fuſo deletoque ad Sacriportum, in Oppido Præneſte, obſedit. urbem Romam ex inimicorum manibus recepit. Marium rumpere tentantem repulit. Præterea res à legatis ejus, eadem ubique fortuna partium, geſtas, continet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

LIBRI LXXXVIII.

SVlla Carbonem, exercitu ejus fuſo ad Cluſium, ad Faventiam Fidentiamque cæſo, Italia expulit: cum Samnitibus, qui ſoli Italicorum populorum nondum arma poſuerant, juxta urbem Romam ante portam Collinam debellavit: recuperataque republica, pulcherrimam victoriam crudelitate, quanta in nullo hominum unquam fuit, inquinavit. Octo millia deditorum in villa publica trucidavit: tabulam proſcriptionis poſuit: urbem ac totam Italiam cædibus replevit: inter quas omnes Præneſtinos inermes concidi juſſit: Marium, ſenatorii ordinis virum, cruribus brachiiſque fractis, auribus præſectis, & effoſſis oculis, necavit. C. Marius Præneſte obſeſſus à Lucretio Ofella, Sullanarum partium viro, quum per cuniculum captaret evadere, ſeptus ab exercitu, mortem ſibi conſcivit. in ipſo cuniculo, quum ſentiret ſe evadere minime poſſe, cum Pontio Teleſino fugæ comite, ſtricto utrimque gladio concurrit: quem quum occidiſſet, ipſe ſaucius impetravit à ſervo, ut ſe occideret.

LIBRI LXXXIX.

M. Brutus à Cn. Papirio Carbone, qui Coſuram appulerat, miſſus nave piſcatoria Lilybæum, ut exploraret an ibi Pompeius eſſet, & circumventus navibus, quas Pompejus miſerat, in ſe mucrone verſo, ad tranſtrum navis obnixus corporis pondere, occubuit. Cn. Pompejus in Siciliam cum imperio a ſenatu miſſus, Cn. Carbonem, qui flens muliebriter mortem tulit, captum occidit. Sulla dictator factus, quod nemo unquam fecerat, cum faſcibus viginti quatuor proceſſit. Rebus novis reipublicæ ſtatum confirmavit, tribunorum plebis poteſtatem minuit, & omne jus legum ferendarum ademit. Pontificum, augurumque collegium ampliavit, ut eſſent quindecim; ſenatum ex equeſtri ordine ſupplevit: proſcriptorum liberis jus peten-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

petendorum honorum eripuit, & bona eorum vendidit: ex quibus plurima primo rapuit. redactum eſt ſeſtertium ter millies, quingenties. Q. Lucretium Ofellam, conſulatum, contra voluntatem ſuam, petere auſum, juſſit interimi in foro: & quum hoc indigne ferret populus Romanus, concione advocata, ſe juſſiſſe dixit. Cn. Pompeius in Africa Cn. Domitium proſcriptum & Hiarbam, regem Numidarum, bellum molientes, victos interemit. & quatuor & viginti annos natus, adhuc eques Romanus, quod nulli contigerat, ex Africa triumphavit. Cn. Norbanus conſularis proſcriptus, in urbe Rhodo quum comprehenderetur, ipſe ſe interemit. Mutilus, unus ex proſcriptis, clam capite adoperto, ad poſticas ædes Baſtiæ uxoris quum acceſſiſſet, admiſſus minime eſt, quia illum proſcriptum diceret. itaque ſe transfodit, & ſanguine ſuo fores uxoris reſperſit. Sulla Nolam in Samnio recepit. quadraginta ſeptem legiones in agros captos deduxit, & eos iis diviſit. Volaterras, quod oppidum adhuc in armis erat, obſeſſum, in deditionem accepit. Mitylenæ quoque in Aſia, quæ ſola urbs poſt victum Mithridatem arma retinebat, expugnatæ dirutæque ſunt.

LIBRI XC.

SVlla deceſſit, honoſque ei à ſenatu habitus eſt, ut in Campo Martio ſepeliretur. M. Æmilius Lepidus, quum acta Sullæ tentaret reſcindere, bellum excitavit: & à Q. Catulo collega Italia pulſus eſt: & in Sardinia, fruſtra bellum molitus, periit. M. Brutus, qui Ciſalpinam Galliam tenebat, à Cn. Pompeio occiſus eſt. Q. Sertorius proſcriptus, in ulteriore Hiſpania ingens bellum excitavit. L. Manilius proconſul, & M. Domitius legatus, ab Herculeio quæſtore prælio victi ſunt. Præterea res à P. Servilio proconſule adverſus Cilicas geſtas continet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

LIBRI XCI.

CN. Pompejus quum adhuc equeſter eſſet, cum imperio conſulari adverſus Sertorium miſſus eſt. Sertorius aliquot urbes expugnavit, plurimaſque civitates in poteſtatem ſuam redegit. Appius Claudius proconſul Thracas pluribus præliis vicit. Q. Metellus proconſul L. Herculeium, quæſtorem Sertorii, omni cum exercitu cecidit.

LIBRI XCII.

CN. Pompeius dubio eventu cum Sertorio pugnavit, ita ut ſingula ex utraque parte cornua vicerint. Q. Metellus Sertorium, & Perpernam cum duobus exercitibus prælio fudit: cujus victoriæ partem cupiens ferre Pompeius: parum proſpere pugnavit. obſeſſus deinde Calagurii Sertorius, aſſiduis eruptionibus non leviora damna obſidentibus intulit. Præterea à Curione proconſule in Thracia res geſtas adverſus Dardanos & Q. Sertorii multa crudelia in ſuos facta continet. qui plurimos ex amicis & ſecum proſcriptis, crimine proditionis inſimulatos, interemit.

LIBRI XCIII.

P. Servilius proconſul in Cilicia Iſauros domuit, & aliquot urbes piratarum expugnavit. Nicomedes, Bithyniæ rex, moriens, populum Romanum fecit hæredem, regnumque ejus in provinciæ formam redactum eſt. Mithridates, fœdere cum Sertorio icto, bellum populo Romano intulit. Apparatus deinde regiarum copiarum pedeſtrium navaliumque: & occupata Bithynia, M. Aurelius Cotta conſul ad Chalcedonem prælio à rege victus eſt. reſque à Pompeio & Metello adverſum Sertorium geſtas continet, qui omni-

omnibus belli militiæque artibus par fuit. quos etiam ab obſidione Calagurii oppidi depulſos, coëgit diverſas regiones petere, Metellum ulteriorem Hiſpaniam, Pompeium Galliam.

LIBRI XCIV.

L. Lucullus conſul adverſus Mithridatem equeſtribus præliis feliciter pugnavit: & expeditiones aliquot proſperas fecit, poſcenteſque pugnam milites à ſeditione inhibuit. Deiotarus, Gallogræciæ tetrarches, præfectos Mithridatis bellum in Phrygia moventes cecidit. Præterea res à Pompeio in Hiſpania contra Sertorium proſpere geſtas continet.

LIBRI XCV.

C. Curio proconcul Dardanos in Thracia domuit. Quatuor & ſeptuaginta gladiatores Capuæ ex ludo Lentuli profugerunt: & congregata ſervitiorum ergaſtulorumque multitudine, Crixo & Spartaco ducibus bello excitato, Claudium Pulchrum legatum, & P. Varenum prætorem, prælio vicerunt. L. Lucullus proconſul ad Cyzicum urbem exercitum Mithridatis fame ferroque delevit, pulſumque Bithynia regem, variis belli ac naufragiorum caſibus fractum, coëgit in Pontum profugere.

LIBRI XCVI.

Q. Arrius prætor Crixum, fugitivorum ducem, cum viginti millibus hominum cecidit. Cn. Lentulus conſul male adverſus Spartacum pugnavit. Ab eodem L. Gellius conſul, & Q. Arrius prætor acie victi ſunt. Sertorius à Manio Antonio, & M. Perperna & aliis conjuratis in convivio interfectus eſt; octavo ducatus ſui anno: magnus dux, & adverſus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

duos imperatores, Pompeium & Metellum, ſæpe par, vel frequentius victor: ad ultimum deſertus & proditus. Imperium partium ad Marcum tranſlatum eſt: quem Cn. Pompeius victum captumque interemit, ac recepit Hiſpanias decimo fere anno, quam cœptum eſt bellum. C. Caſſius proconſul, Cn. Manlius prætor, male adverſus Spartacum pugnaverunt: idque bellum M. Craſſo prætori mandatum eſt.

LIBRI XCVII.

M. *Craſſus prætor primum cum parte fugitivorum, quæ ex Gallis Germaniſque conſtabat, feliciter pugnavit; cæſis hoſtium triginta quinque millibus, & duce eorum Granico. Cum Spartaco deinde bellavit; cæſis cum ipſo millibus quadraginta. M. Antonius prætor bellum adverſus Cretenſes parum proſpere ſuſceptum, morte ſua finivit: M. Lucullus proconſul Thracas ſubegit. L. Lucullus in Ponto adverſus Mithridatem feliciter pugnavit; cæſis hoſtium amplius quam ſexaginta millibus. M. Craſſus & Cn. Pompeius Conſules facti ſunt ut Craſſus ex prætura, ſic Pompeius, antequam quæſturam gereret, ex equite Romano, tribunitiam poteſtatem reſtituerunt. Iudicia quoque per L. Aurelium Cottam prætorem ad equites Romanos tranſlata ſunt. Mithridates, deſperatione rerum ſuarum coactus, ad Tigranem Armeniæ regem confugit.*

LIBRI XCVIII.

M*achares filius Mithridatis, Boſpori rex, à L. Lucullo in amicitiam receptus eſt. Cn. Lentulus, & L. Gellius cenſores aſperam cenſuram egerunt, quatuor & ſexaginta ſenatu motis. à quibus, luſtro condito, cenſa ſunt civium capita quadringenta quinquaginta millia. L. Metellus prætor in Sicilia adverſum piratas proſpere rem geſſit. Templum Iovis*

in

in Capitolio, quod incendio conſumptum ac refectum erat, a Q. Catulo dedicatum eſt. L. Lucullus, in Armenia Mithridatem & Tigranem, & immenſas utriuſque regis copias, pluribus præliis fudit. Q. Metellus proconſul, bello ſibi adverſum Cretenſes mandato, Cydoniam urbem obſedit. L. Triarius legatus Luculli adverſus Mithridatem parum proſpere pugnavit. Lucullum, ut perſequeretur Mithridatem, ac Tigranem, ſummamque victoriæ imponeret, ſeditio militum tenuit, qui ſequi nolebant: id eſt, legiones Valerianæ, impleta à ſe ſtipendia dicentes, Lucullum reliquerunt.

LIBRI XCIX.

Q. Metellus proconſul Gnoſſon, & Lyctum, & Cydoniam, & alias plurimas civitates expugnavit. L. Roſcius tribunus plebis legem tulit, ut equitibus Romanis in theatro quatuordecim gradus proximi aſſignarentur. Cn. Pompeius lege ad populum lata, perſequi piratas juſſus, qui commercium annonæ intercluſerant; intra quadrageſimum diem toto mari eos expulit, belloque cum iis in Cilicia confecto, acceptis in deditionem piratis, agros & urbes dedit. Præterea res geſtas à Q. Metello adverſus Cretenſes continet: & epiſtolas Metelli & Cn. Pompeii invicem miſſas. queritur Metellus gloriam rerum à ſe geſtarum à Pompeio ſublatam præteriri, qui in Cretam miſerit legatum ſuum ad accipiendas urbium deditiones. Pompeius rationem reddit, hoc ſe facere debuiſſe.

LIBRI C.

C. Manilius tribunus plebis, indignatione maxima nobilitatis, legem tulit, ut Pompeio bellum Mithridaticum mandaretur. Concio ejus bona. Q. Metellus, perdomitis Cretenſibus, liberæ in id tempus inſulæ leges dedit. Cneius Pompeius ad regendum bel-

lum adverſus Mithridatem profectus, cum rege Parthorum Phraate amicitiam renovavit. equeſtri prælio Mithridatem vicit. Præterea bellum inter Phraatem regem Parthorum, & Tigranem Armeniorum regem, ac deinde inter filium Tigranem, patremque geſtum, continet.

LIBRI CI.

CN. *Pompeius Mithridatem nocturno prælio victum coëgit Boſporum profugere. Tigranem in deditionem accepit, eique ademptis, Syria, Phœnice, Cilicia, regnum Armeniæ reſtituit. Conjuratio eorum qui in petitione conſulatus ambitus damnati erant, facta de interficiendis conſulibus, oppreſſa eſt. Cn. Pompeius quum Mithridatem perſequeretur, in ultimas ignotaſque gentes penetravit. Iberos, Albanoſque, qui tranſitum non dabant, prælio vicit. Præterea fugam Mithridatis per Colchos, Heniochoſque, & res ab eo in Boſporo geſtas, continet.*

LIBRI CII.

CN. *Pompeius in provinciæ formam Pontum redegit. Pharnaces filius Mithridatis bellum patri intulit. ab eo Mithridates obſeſſus in regia, quum veneno ſumpto parum profeciſſet ad mortem, à milite Gallo, nomine Bitæto, à quo, ut juvaret ſe, petierat, interfectus eſt. Cn. Pompeius Iudæos ſubegit: fanum eorum Hieroſolymæ, inviolatum ante id tempus, cepit. L. Catilina bis repulſam in petitione conſulatus paſſus, cum Lentulo prætore & Cethego, & pluribus aliis, conjuravit de cæde conſulum & ſenatus, incendiis urbis, & opprimenda republica: exercitu quoque in Etruria comparato. Ea conjuratio induſtria M. Tullii Ciceronis eruta eſt. Catilina urbe pulſo, de reliquis conjuratis ſupplicium ſumptum eſt.*

LI-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

LIBRI CIII.

Catilina à C. Antonio proconſule cum exercitu cæſus eſt. P. Clodius accuſatus, quod in mulieris habitu in ſacrarium, in quod virum intrare nefas eſt, intraſſet: quumque uxorem Maximi Pontificis ſtupraviſſet, abſolutus eſt. Cn. Pontinus prætor Allobroges, qui rebellaverant, ad Solonem domuit. P. Clodius ad plebem tranſiit. C. Cæſar Luſitanos ſubegit: eoque conſulatus candidato, & captante rempublicam invadere, conſpiratio inter tres principes civitatis facta eſt, Cn. Pompeium, M. Craſſum, C. Cæſarem. Leges Agrariæ à Cæſare conſule cum maxima contentione, invito ſenatu, & altero conſule M. Bibulo, latæ ſunt. C. Antonius proconſul in Thracia parum proſpere rem geſſit. M. Cicero, lege à P. Clodio tribuno plebis lata, quod indemnatos cives necaviſſet, in exilium miſſus eſt. Cæſar in provinciam Galliam profectus, Helvetios, vagam gentem, domuit: quæ ſedem quærens, per provinciam Cæſaris Narbonem iter facere volebat. Præterea ſitum Galliarum continet. Pompeius de liberis Mithridatis, Tigrane & Tigranis filio, triumphavit: Magnuſque à tota concione conſalutatus eſt.

LIBRI CIV.

Prima pars libri ſitum Germaniæ, moreſque continet. C. Caſar cum contra Germanos, qui Arioviſto duce in Galliam tranſcenderant, exercitum duceret, rogatus ab Æduis & Sequanis, quorum ager poßidebatur; trepidationem militum, propter metum novorum hoſtium ortam, allocutione exercitus inhibuit, & victos prælio Germanos Gallia expulit. M. Cicero, Pompeio inter alios orante, & T. Annio Milone tribuno plebis agente, ingenti gaudio ſenatus, ac univerſæ Italiæ, ab exilio reductus eſt. Cn. Pompeio per quinquennium annonæ cura mandata eſt,

eſt. Cæſar Ambianos, Sueßiones, Veromanduos, Atrebates, Belgarum populos, quorum maxima multitudo erat, prælio victos in deditionem accepit: ac deinde contra Nervios unam harum civitatum cum maximo diſcrimine pugnavit, eamque gentem delevit. quæ bellum geßit, donec ex ſexaginta millibus armatorum trecenti ſupereſſent: ex quadringentis ſenatoribus tres tantummodo evaderent. Lege lata de redigenda in provinciæ formam Cypro, & publicanda pecunia regia, C. Catoni adminiſtratio ejus rei mandata eſt. Ptolemæus Ægypti rex, ob injurias quas patiebatur à ſuis, regno pulſus, Romam venit. C. Cæſar Venetos, gentem Oceano junctam, navali prælio vicit. Præterea à legatis ejus eadem fortuna res geſtas continet.

LIBRI CV.

QVum C. Catonis tribuni plebis interceßionibus comitia tollerentur, ſenatus veſtem mutavit. M. Cato, in petitione præturæ prælato Vatinio, repulſam tulit. idem quum legem impediret, qua provinciæ conſulibus in quinquennium, Pompeio Hiſpaniæ, Craſſo Syria & Parthicum bellum, Cæſari Gallia & Germania dabantur, à C. Trebonio tribuno plebis legis auctore in vincula ductus eſt. A. Gabinius proconſul Ptolemæum reduxit in regnum Ægypti, ejecto Archelao, quem ſibi regem adſciverant. Cæſar, victis Germanis, & in Gallia cæſis, Rhenum tranſcendit, & proximam partem Germaniæ domuit: ac deinde Oceano in Britanniam, primo parum proſpere tempeſtatibus adverſis, trajecit: iterum parum felicius, maximaque hominum multitudine cæſa, aliquam partem inſulæ in poteſtatem redegit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

LIBRI CVI.

Julia Cæſaris filia, Pompeii uxor, deceſſit: honoſque ei à populo habitus eſt, ut in campo Martio ſepeliretur. Gallorum aliquot populi, Ambiorige, duce Eburonum, defecerunt. a quibus Cotta & Titurius legati Cæſaris circumventi inſidiis, cum exercitu, cui præerant, cæſi ſunt. & quum aliarum quoque legionum caſtra oppugnata maximo labore defenſa eſſent, interque eos, qui in Treviris præerat, Q. Cicero; ab ipſo Cæſare hoſtes prælio fuſi ſunt. M. Craſſus bellum Parthis illaturus, Euphratem fluvium tranſivit, victuſque prælio, in quo & filius ejus cecidit, quum reliquias exercitus in collem recepiſſet, evocatus in colloquium ab hoſtibus, ut de pace acturis, quorum dux erat Surenas, comprehenſus, & ne quid vivus pateretur, repugnans interfectus eſt.

LIBRI CVII.

C. Cæſar, Treviris in Gallia victis, iterum in Germaniam tranſit: nulloque ibi invento hoſte, reverſus in Galliam, Eburones, & alias civitates, quæ conſpiraverant, vicit, & Ambiorigem in fuga perſecutus. P. Clodii a T. Annio Milone, candidato conſulatus, in Appia via ad Bovillas occiſi corpus plebs in curia cremavit. Quum ſeditiones inter candidatos conſulatus Hypſæum, Scipionem, & Milonem eſſent, qui armis ac vi contendebant; ad comprimendas eas, Cn. Pompeius Magnus à ſenatu conſul tertium factus eſt, abſens & ſolus, quod nulli alii unquam contigit. Quæſtione decreta de morte P. Clodii, Milo judicio damnatus in exilium actus eſt. Lex lata eſt, ut ratio abſentis Cæſaris in petitione conſulatus haberetur, invito & contradicente M. Catone. Præterea res geſtas à C. Cæſare adverſum Gallos, qui propè univerſi, Vercingentorige Arverno duce, defecerunt, & laborioſas obſidiones urbium, continet:

in-

inter quas Avarici Biturigum, & Gergoviæ Arvernorum.

LIBRI CVIII.

C. Cæſar Gallos ad Alexiam vicit, omneſque Galliæ civitates, quæ in armis fuerant, in deditionem accepit. C. Caßius quæſtor M. Craßi, Parthos, qui in Syriam tranſcenderant, cecidit. In petitione conſulatus M. Cato repulſam tulit; creatis conſulibus Ser. Sulpicio, & M. Marcello. C. Cæſar Bellovacos cum aliis Gallorum populis domuit. Præterea contentiones inter conſules, de ſucceſſore C. Cæſari mittendo, agente in ſenatu M. Marcello conſule, ut Cæſar ad petitionem conſulatus veniret, quum is lege lata in id tempus conſulatus provincias obtinere deberet, reſque à M. Bibulo geſtas in Syria, continet.

LIBRI CIX.

CAuſſæ civilium armorum & initia referuntur, contentioneſque de ſucceſſore C. Cæſari mittendo; quum ſe dimiſſurum exercitus negaret, niſi à Pompeio dimitterentur. & C. Curionis tribuni plebis primum adverſus Cæſarem, dein pro Cæſare actiones continet. Quum ſenatusconſultum factum eſſet; ut ſucceſſor Cæſari mitteretur, M. Antonio, & Q. Caßio tribunis plebis, quoniam interceßionibus id ſenatusconſultum impediebant, urbe pulſis; mandatum à ſenatu Conſulibus, & Cn. Pompeio ut viderent, ne quid reſpublica detrimenti caperet. C. Cæſar bello inimicos perſecuturus, cum exercitu in Italiam venit: Corfinium cum L. Domitio, & L. Lentulo cepit, eoſque dimiſit. Cn. Pompeium, cæteroſque partium ejus, Italia expulit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

LIBRI CX.

C. *Cæſar Maßiliam, quæ portas ipſi clauſerat, obſedit: & relictis in obſidione urbis ejus legatis, C. Trebonio, & D. Bruto, profectus in Hiſpaniam, L. Afranium, & C. Petreium legatos Cn. Pompeii, cum ſeptem legionibus ad Ilerdam in deditionem accepit, omneſque incolumes dimiſit: Varrone quoque legato Pompeii cum exercitu in poteſtatem ſuam redacto. Gaditanis civitatem dedit. Maßilienſes duobus navalibus præliis victi, poſt longam obſidionem poteſtati Cæſaris ſe permiſerunt. C. Antonius legatus Cæſaris, male contra Pompeianos rebus geſtis, in Illyrico captus eſt. In quo bello Opitergini Tranſpadani Cæſaris auxiliares, rate ſua ab hoſtilibus navibus clauſa, potius quam in poteſtatem hoſtium venirent, inter ſe concurrentes occubuerunt. C. Curio legatus Cæſaris in Africa cum proſpere adverſus Varum Pompeianarum partium ducem pugnaſſet, à Iuba rege Mauritaniæ cum exercitu cæſus eſt. C. Cæſar in Græciam trajecit.*

LIBRI CXI.

M. *Cælius Rufus prætor quum ſeditiones in urbe concitaret, novarum tabularum ſpe plebe ſollicitata, abrogato magiſtratu pulſus urbe, Miloni exuli, qui fugitivorum exercitum contraxerat, ſe conjunxit. Uterque quum bellum molirentur, interempti ſunt. Cleopatra Ægypti regina à Ptolemæo fratre regno pulſa eſt. Propter Q. Craßi prætoris avaritiam crudelitatemque, Cordubenſes in Hiſpania cum duabus Varianis legionibus à partibus Cæſaris deſciverunt. Cneus Pompeius ad Dyrrhachium obſeſſus à Cæſare, & præſidiis ejus cum magna clade diverſæ partis expugnatis, obſidione liberatus, tranſlato in Theſſaliam bello, apud Pharſaliam acie victus eſt. Cicero in caſtris remanſit; vir nihil minus quam ad bella natus,*

omni-

omnibuſque adverſarum partium, qui ſe poteſtati victoris permiſerunt, Cæſar ignovit.

LIBRI CXII.

Trepidatio victarum partium per diverſas orbis terrarum partes, & fuga referuntur. Cn. Pompeius quum Ægyptum petiſſet, juſſu Ptolemæi regis pupilli, auctore Theodoto præceptore, cujus apud regem maxima erat auctoritas, & Pothino, occiſus eſt ab Achilla, cui delegatum id erat facinus, in navicula, antequam in terram exiret. Cornelia uxor, & Sex. Pompeius filius, in Cyprum refugerunt. Cæſar poſt tertium diem inſecutus, quum ei Theodotus caput Pompeii & annulum obtuliſſet, & infenſus eſt, & illacrimavit, ſine periculo Alexandriam tumultuantem intravit. Cæſar dictator creatus, Cleopatram in regnum Ægypti reduxit, & inferentem bellum, iiſdem auctoribus Ptolemæum, quibus Pompeium interfecerat, cum maximo ſuo diſcrimine vicit. Ptolemæus, dum fugit, in Nilo navicula ſubſedit. Præterea laborioſum M. Catonis in Africa, per deſerta cum legionibus iter, & bellum à Cn. Domitio contra Pharnacem parum proſpere geſtum continet.

LIBRI CXIII.

Confirmatis in Africa Pompeianis partibus, earum imperium P. Scipioni delatum eſt; Catone, cui ex æquo deferebatur, cedente. Et quum de diruenda urbe Vtica propter favorem civitatis ejus in Cæſarem deliberaretur, idque ne fieret, M. Cato tenuiſſet, Iuba ſuadente, ut dirueretur; tutela ejus, & cuſtodia mandata eſt Catoni. Inde Pompeius Magni filius in Hiſpania contractis viribus, quarum ducatum nec Afranius nec Petreius excipere volebant, bellum adverſus Cæſarem renovavit. Pharnaces Mithridatis filius rex Ponti, ſine ulla belli mora victus eſt. Quum ſeditio-

nes

nes Romæ à P. Dolabella tribuno plebis, legem ferente de novis tabulis, excitatæ eſſent, & ex ea cauſſa plebs tumultuaretur, inductis à M. Antonio magiſtro equitum in urbem militibus, octingenti è plebe cæſi ſunt. Cæſar, veteranis cum ſeditione miſſionem poſtulantibus, dedit. & quum in Africam trajeciſſet, contra copias Iubæ regis cum diſcrimine magno pugnavit.

LIBRI CXIV.

BEllum in Syria Cæcilius Baſſus eques Romanus Pompeianarum partium excitavit; relicto à legione Sexto Cæſare, quæ ad Baſſum tranſierat: occiſoque eo, Cæſar Scipionem prætorem, Afranium, Iubamque vicit ad Thapſum, caſtris eorum expugnatis. Cato audita re, quum ſe percuſſiſſet Vticæ, & interveniente filio curaretur, inter ipſam curationem reſciſſo vulnere exſpiravit, anno ætatis quadrageſimo nono. Petreius Iubam, ſeque interemit. P. Scipio in nave circumventus honeſtæ morti vocem quoque adjecit. quærentibus enim imperatorem hoſtibus, dixit, Imperator bene ſe habet. Fauſtus & Afranius occiſi. Catonis filio venia data: Brutus, legatus Cæſaris, in Gallia Bellovacos rebellantes prælio vicit.

LIBRI CXV.

CÆſar quatuor triumphos duxit; ex Gallia, ex Ægypto, ex Ponto, & Africa. epulum, & omnis generis ſpectacula dedit. M. Marcello conſulari, ſenatu rogante, reditum conceſſit. qui Marcellus beneficio ejus frui non potuit; à Cn. Magio Cilone cliente ſuo Athenis occiſus. Romæ cenſum egit, quo cenſa ſunt civium capita centum quinquaginta millia. profectuſque in Hiſpaniam adverſus Sex. Pompeium, multis utrimque expeditionibus factis, & aliquot urbibus expugnatis, ſummam victoriam cum maximo diſcrimine ad Mundam urbem conſecutus eſt. Pompeius Sextus effugit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

LIBRI CXVI.

C. Cæſar ex Hiſpania quintum triumphum egit. & quum plurimi maximique honores ei à ſenatu decreti eſſent; inter quos, ut Pater Patriæ appellaretur, & ſacroſanctus, ac Dictator in perpetuum eſſet, invidiæ cauſſam adverſus eum præſtitere, quod ſenatui deferenti hos honores, quum ante ædem Veneris Genitricis ſederet, non aſſurrexit: & quod M. Antonio conſule collega ſuo inter Lupercos currente, diadema capiti ſuo impoſitum in ſella repoſuit: & quod Epidio Marullo, & Cæſetio Flavo tribunis plebis, invidiam ei tamquam regnum affectanti moventibus, poteſtas abrogata eſt. Ex iis cauſſis conſpiratione in eum facta (cujus capita fuerunt, M. Brutus, & C. Caſſius, & ex Cæſaris partibus D. Brutus & C. Trebonius) in curia Pompeii occiſus eſt viginti tribus vulneribus, occupatumque ab interfectoribus ejus Capitolium. Oblivione deinde cædis ejus à ſenatu decreta, obſidibus Antonii & Lepidi liberis acceptis, conjurati à Capitolio deſcenderunt. Teſtamento Cæſaris hæres ex parte dimidia inſtitutus C. Octavius ſororis nepos, & in nomen adoptatus eſt. Cæſaris corpus, quum in campum Martium deferretur, à plebe ante roſtra crematum eſt. Dictaturæ honos in perpetuum ſublatus eſt. C. Amatius humillimæ ſortis homo, qui ſe C. Marii filium ferebat, quum apud credulam plebem ſeditiones moveret, interfectus eſt.

LIBRI CXVII.

C. Octavius Romam ex Epiro venit (eo enim illum Cæſar præmiſerat bellum in Macedonia geſturus) ominibuſque proſperis exceptus; etiam nomen Cæſaris ſumpſit. In confuſione rerum, ac tumultu Lepidus pontificatum maximum intercepit. Sed M. Antonius Conſul, quum impotenter dominaretur, legemque de provinciarum permutatione per vim tuliſſet, & Cæſa-

rem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

rem quoque petentem, ut ſibi adverſum avunculi percuſſores adeſſet, magnis injuriis affeciſſet; Cæſar, & ſibi, & reipublicæ vires contra eum paraturus deductos in colonias veteranos excitavit. Legiones quoque quarta & Martia, ſigna ab Antonio ad Cæſarem tulerunt. deinde & complures ſævitia M. Antonii paſſim in caſtris ſuis trucidati, quia & ſuſpecti erant, ad Cæſarem deſciverunt. D. Brutus, ut petenti Ciſalpinam Galliam Antonio obſiſteret, Mutinam cum exercitu occupavit. Præterea diſcurſus utriuſque partis virorum ad accipiendas provincias, apparatuſque belli continet.

LIBRI CXVIII.

M. Brutus in Græcia, ſub prætextu reipublicæ, & ſuſcepti contra M. Antonium belli, exercitum, cui Vatinius præerat, cum provincia in poteſtatem ſuam redegit. C. Cæſari, qui privatus reipublicæ arma ſumpſerat, proprætoris imperium a ſenatu datum eſt cum conſularibus ornamentis; adjectumque, ut ſenator eſſet. M. Antonius D. Brutum Mutinæ obſedit. miſſique ad eum legati à ſenatu de pace, parum ad eam componendam valuerunt. Populus Romanus ſaga ſumpſit. M. Brutus in Epiro C. Antonium prætorem cum exercitu poteſtati ſuæ ſubjecit.

LIBRI CXIX.

C. Trebonius in Aſia fraude P. Dolabellæ occiſus eſt: ob id facinus Dolabella hoſtis à ſenatu judicatus eſt. Quum Panſa Conſul male adverſus Antonium pugnaſſet, A. Hirtius Conſul cum exercitu superveniens, fuſis M. Antonii copiis, fortunam utriuſque partis æquavit. Victus deinde ab Hirtio & Cæſare Antonius, in Galliam confugit. & M. Lepidum cum legionibus, quæ ſub ipſo erant, ſibi junxit: hoſtiſque à ſenatu cum omnibus, qui intra præſidia ejus

erant,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

erant, judicatus eſt. A. Hirtius, qui poſt victoriam ipſis in hoſtium caſtris ceciderat, & L. Panſa è vulnere, quod in adverſo prælio exceperat, defunctus, in Campo Martio ſepulti ſunt. Adverſus C. Cæſarem, qui ſolus è tribus ducibus ſupererat, parum gratus ſenatus fuit: qui D. Bruto obſidione Mutinenſi à Cæſare liberato, honore triumphi decreto, Cæſaris militumque ejus mentionem non ſatis gratam habuit: ob quæ C. Cæſar, reconciliata per M. Lepidum cum M. Antonio gratia, Romam cum exercitu venit. & perculſis adventu ejus iis qui in eum iniqui erant, cum annos novendecim haberet, conſul creatus eſt.

LIBRI CXX.

CÆſar conſul legem tulit de quæſtione habenda in eos, quorum opera pater occiſus eſſet: poſtulatique ea lege M. Brutus, C. Caſſius, D. Brutus, abſentes damnati ſunt. Quum M. Antonio vires Aſinius quoque Pollio, & L. Munatius Plancus cum exercitibus ſuis adjuncti ampliaſſent, & D. Brutus, cui ſenatus ut perſequeretur Antonium mandaverat, relictus à legionibus ſuis profugiſſet; juſſu Antonii, in cujus poteſtatem venerat, à Capeno Sequano interemptus eſt. Cæſar pacem cum M. Antonio, & Lepido fecit: ita ut Tresviri reip. conſtituendæ per quinquennium eſſent, ipſe, & Lepidus, & Antonius, ut ſuos quiſque inimicos proſcriberent. in qua proſcriptione plurimi equites Romani, CXXX ſenatorum nomina fuerunt, & inter eos L. Paulli fratris M. Lepidi, & L. Cæſaris Antonii avunculi, & M. Ciceronis. hujus occiſi à Popilio legionario milite, quum haberet annos ſexaginta tres, caput quoque cum manu dextra in roſtris poſitum eſt. Præterea res à M. Bruto in Græcia geſtas continet.

LIBRI CXXI.

C. Caſſius, cui mandatum à ſenatu erat, ut Dolabellam hoſtem judicatum bello perſequeretur; aucto-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

auctoritate reipublicæ adjutus, Syriam cum tribus exercitibus, qui in eadem provincia erant, in poteſtatem ſuam redegit: Dolabellam in urbe Laodicea obſeſſum mori coegit. M. quoque Bruti juſſu C. Antonius captus, occiſus eſt.

LIBRI CXXII.

M. Brutus adverſus Thracas parum proſperè rem geſſit; omnibuſque tranſmarinis provinciis exercitibuſque in poteſtatem ejus & C. Caſſii redactis, coierunt Smyrnæ uterque ad ordinanda belli futuri conſilia. M. Meſſalæ Publicolam fratrem victum, communi conſilio condonaverunt.

LIBRI CXXIII.

SEx. Pompeius, Magni filius, lectis ex Epiro proſcriptis ac fugitivis, cum exercitu diu, ſine ulla loci cujuſquam poſſeſſione, prædatus in mari, Meſſanam oppidum in Sicilia primum, deinde totam provinciam occupavit: occiſoque A. Pompeio Bithynico prætore, Q. Salvidienum legatum Cæſaris navali prælio vicit. Cæſar & Antonius cum exercitibus in Græciam trajecerunt; bellum contra Brutum & Caſſium gesturi. Q. Cornificius in Africa T. Seſtium, Caſſianarum partium ducem, prælio vicit.

LIBRI CXXIV.

C. Cæſar, & Antonius, apud Philippos vario eventu contra Brutum & Caſſium pugnaverunt. ita utriuſque dextra cornua vincerent, & caſtra quoque utrimque ab iis, qui vicerant, expugnarentur. Sed inæqualem fortunam partium mors Caſſii fecit: qui quum in eo cornu fuiſſet, quod pulſum erat, totum exercitum fuſum ratus, mortem ſibi conſciverit. Altero deinde prælio victus M. Brutus, & ipſe vitam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

vitam finivit; exorato Stratone fugæ comite, ut ſibi gladium adigeret, annorum circiter quadraginta. Inter quos Q. Hortenſius occiſus eſt.

LIBRI CXXV.

C. *Cæſar relicto Antonio tranſmarinæ provinciæ ex parte imperium ei ceſſit, reverſus in Italiam, veteranis agros diviſit. Seditiones exercitus ſui, quas corrupti à Fulvia M. Antonii uxore milites contra imperatorem ſuum concitaverant, cum gravi periculo inhibuit. L. Antonius conſul, M. Antonii frater, eadem Fulvia conſiliante, bellum Cæſari intulit: receptis in partes ſuas populis, quorum agri veteranis aſſignati erant, & M. Lepido, qui cuſtodiæ urbis cum exercitu præerat, fuſo, hoſtiliter in urbem irrupit.*

LIBRI CXXVI.

C. *Cæſar, quum eſſet annorum viginti trium, obſeſſum in oppido Peruſiæ L. Antonium, conatumque aliquoties erumpere & repulſum, fame coëgit in deditionem venire: ipſique, & omnibus militibus ejus ignovit. Peruſiam diruit. Redactis in poteſtatem ſuam omnibus diverſæ partis exercitibus, bellum citra ullum ſanguinem confecit.*

LIBRI CXXVII.

P*Arthi Labieno, qui Pompeianarum partium fuerat, duce, in Syriam irruperunt: victoque Decidio Saxa, M. Antonii legato, univerſam eam provinciam occupaverunt. M. Antonius quum ad bellum contra Cæſarem gerendum incitaretur, uxore Fulvia dimiſſa, ne concordiæ ducum obſtaret; pace facta cum Cæſare, ſororem ejus Octaviam in matrimonium duxit. Q. Salvidienum conſilia nefaria contra Cæſarem molitum, judicio ſuo protraxit. iſque damnatus, mortem ſibi conſcivit. P. Ventidius, Antonii legatus,*

Par-

Parthos prælio victos Syria expulit; Labieno eorum duce occiſo. Quum vicinus Italiæ hoſtis Sex. Pompeius Siciliam teneret, & annonæ commercium impediret, cum eo poſtulatam pacem Cæſar & Antonius fecerunt: ita ut Siciliam provinciam haberet. Præterea motus Africæ & bella geſta continet.

LIBRI CXXVIII.

QVum Sex. Pompeius rurſus latrociniis mare infeſtum redderet, nec pacem, quam acceperat, præſtaret, Cæſar neceſſario bello contra eum ſuſcepto, duobus navalibus præliis dubio eventu pugnavit. P. Ventidius, legatus M. Antonii, Parthos in Syria prælio vicit, regemque eorum interemit. Iudæi quoque à legatis Antonii ſubacti ſunt. Præterea belli Siculi apparatum continet.

LIBRI CXXIX.

ADverſus Sex. Pompeium vario eventu navalibus certaminibus pugnatum eſt: ita ut ex duabus Cæſaris claſſibus, altera, cui Agrippa præerat, vinceret; altera, quam Cæſar duxerat, deleta, expoſiti in terram milites in magno periculo eſſent. Victus deinde Pompeius in Siciliam profugit. M. Lepidus, qui ex Africa velut ad ſocietatem belli contra Sex. Pompeium à Cæſare gerendi trajecerat; quum bellum Cæſari quoque inferret, relictus ab exercitu, abrogato triumviratus honore, vitam impetravit. M. Agrippa navali corona à Cæſare donatus eſt: qui honos nemini ante eum habitus erat.

LIBRI CXXX.

M. Antonius, dum cum Cleopatra luxuriaretur, tardè Mediam ingreſſus, bellum, cum legionibus octodecim & ſexdecim millibus equitum, Parthis intulit: & quum, duabus legionibus amiſſis, nulla re

pro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

proſperè cedente retro rediret, inſecutis ſubinde Parthis, & ingenti trepidatione, & magno totius exercitus periculo, in Armeniam reverſus eſt; viginti & uno diebus trecenta millia fuga emenſus. Circa octo millia hominum tempeſtatibus amiſit. tempeſtates quoque infeſtas ſuper tam infeliciter ſuſceptum Parthicum bellum culpa ſua paſſus eſt: quia hiemare in Armenia nolebat, dum ad Cleopatram feſtinat.

LIBRI CXXXI.

S*Ex. Pompeius, quum in fidem M. Antonii venire*[t], *bellum adverſus eum in Aſia moliens, oppreſſus* [a] *legatis ejus, occiſus eſt. Cæſar ſeditionem veteranorum cum magna pernicie motam inhibuit: Iapidas, & Dalmatas, & Pannonios, ſubegit. Antonius Artavaſdem, Armeniæ regem, fide data perductum, in vincula conjici juſſit, regnumque Armeniæ filio ſuo ex Cleopatra nato dedit: quam uxoris loco, jam pridem captus amore ejus, habere cœperat.*

LIBRI CXXXII.

C*Æſar in Illyrico Dalmatas domuit. Quum M. Antonius ob amorem Cleopatræ, ex qua duos filios habebat, Philadelphum & Alexandrum, neque in urbem venire vellet, neque finito triumviratus tempore imperium deponere, bellumque moliretur, quod urbi Italiæque inferret: ingentibus tam navalibus quam terreſtribus copiis ob hoc contractis, remiſſoque Octaviæ ſorori Cæſaris repudio, Cæſar in Epirum cum exercitu trajecit. Pugnæ deinde navales & prælia equeſtria ſecunda Cæſaris feruntur.*

LIBRI CXXXIII.

M. *Antonius ad Actium claſſe victus Alexandriam profugit, obſeſſuſque à Cæſare, in ultima rerum deſperatione, præcipue occiſæ Cleopatræ falſo rumore impul-*

impulſus, ſe ipſe interemit. Cæſar, Alexandria in poteſtatem redacta, Cleopatra, ne in arbitrium victoru veniret, voluntaria morte defuncta, in urbem reverſus, tres triumphos egit; unum ex Illyrico, alterum ex Actiaca victoria, tertium de Cleopatra: impoſito fine civilibus bellis altero & viceſimo anno. M. Lepidus, Lepidi, qui triumvir fuerat, filius, conjuratione contra Cæſarem facta, bellum moliens, oppreſſus & occiſus eſt.

LIBRI CXXXIV.

C. Cæſar rebus compoſitis, & omnibus provinciis in certam formam redactis, Auguſtus quoque nominatus eſt: & menſis Sextilis in honorem ejus appellatus eſt. Quum ille conventum Narbone ageret, cenſus à tribus Galliis, quas Cæſar pater vicerat, actus. Bellum contra Baſtarnas, & Mœſos, & alias gentes, à M. Craſſo geſtum, refertur.

LIBRI CXXXV.

BEllum à M. Craſſo adverſus Thracas, & à Cæſare adverſus Hiſpanos geſtum refertur: & Salaſſi, gens Alpina, perdomiti.

LIBRI CXXXVI.

RHetia à Tiberio Nerone, & Druſo Cæſaris privigno, domita. Agrippa Cæſaris gener mortuus. à Druſo cenſus actus eſt.

LIBRI CXXXVII.

CIvitates Germaniæ, cis Rhenum & trans Rhenum poſitæ, oppugnantur à Druſo: & tumultus, qui ob

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

cenſum exortus in Gallia erat, compoſitus. Ara D. Cæſari, ad confluentem Araris & Rhodani, dedicata; ſacerdote creato C. Iulio Vercondaridubio Æduo.

LIBRI CXXXVIII.

THraces domiti à L. Piſone: item Cheruſci, Tenchateri, Chatti, aliæque Germanorum trans Rhenum gentes ſubactæ à Druſo referuntur. Octavia ſoror Auguſti defuncta; antea amiſſo filio Marcello: cujus monimenta ſunt, theatrum & porticus, nomine ejus dicata.

LIBRI CXXXIX.

BEllum contra Transrhenanas gentes à Druſo geſtum refertur. in quo inter primores pugnaverunt Senectius & Anectius, tribuni civitatis Nerviorum. Dalmatas & Pannonios Nero frater Druſi ſubegit. Pax cum Parthis facta eſt: ſignis à rege eorum quæ ſub Craſſo, & poſtea ſub Antonio capta erant, redditis.

LIBRI CXL.

BEllum, adverſus Germanorum trans Rhenum civitates geſtum à Druſo, refertur. ipſe ex fractura, equo ſuper crus ejus collapſo, triceſimo die, quam id acciderat, mortuus eſt. corpus à Nerone fratre, qui nuncio valetudinis evocatus raptim adcurrerat, Romam pervectum, & in C. Iulii tumulo conditum. Laudatus eſt à Cæſare Auguſto vitrico: & ſupremis ejus plures honores additi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

FRAGMENTA DUO LIVII
ex Seneca Patre ſuaſoria ſexta.

M. CICERO, ſub adventum triumvirorum ceſſerat urbe, pro certo habens, id quod erat, non magis Antonio eripi ſe, quam Cæſari Caſſium & Brutum, poſſe. Primo in Tuſculanum fugit, inde tranſverſis itineribus in Formianum, ut ab Cajeta navim conſcenſurus, proficiſcitur. Vnde aliquoties in altum provectum, cum modo venti adverſi retuliſſent, modo ipſe jactationem navis, cæco volvente fluctu, pati non poſſet; tædium tandem eum & fugæ & vitæ cepit. regreſſuſque ad ſuperiorem villam, quæ paulo plus mille paſſibus à mari abeſt, Moriar, inquit, in patria ſæpe ſervata. Satis conſtat, ſervos fortiter fideliterque paratos fuiſſe ad dimicandum: ipſum deponi lecticam, & quietos pati, quod ſors iniqua cogeret, juſſiſſe. Prominenti ex lectica, præbentique immotam cervicem, caput præciſum eſt. Nec ſatis ſtolidæ crudelitati militum fuit. manus quoque, ſcripſiſſe in Antonium aliquid exprobrantes, præciderunt. Ita relatum caput ad Antonium juſſuque ejus inter duas manus in roſtris poſitum, ubi ille conſul, ubi ſæpe conſularis, ubi eo ipſo anno adverſus Antonium, quanta nulla unquam humana vox, cum admiratione eloquentiæ auditus fuerat. vix attollentes lacrymis oculos, homines, intueri trucidata membra ejus poterant.

IBIDEM.

VIxit tres & ſexaginta annos: ut ſi vis abfuiſſet, ne immatura quidem mors videri poſſit. Ingenium & operibus, & præmiis operum felix. Ipſe fortunæ diu proſperæ, & in longo tenore felicitatis, magnis interim ictus vulneribus, exilio, ruina partium, pro quibus ſteterat, filiæ morte; exitu tam triſti atque acerbo omnium adverſorum, nihil, ut viro dignum erat, tulit, præter mortem. quæ, vere æſtimanti, minus indigna videri potuit, quod à victore inimico nihil crudelius paſſurus erat, quam, quod ejuſdem fortunæ compos, ipſe feciſſet. Si quis tamen virtutibus vitia penſarit, vir magnus, acer, memorabilis fuit, & in cujus laudes perſequendas Cicerone laudatore opus fuerit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

INDEX

RERVM MEMORABILIVM,

QVÆ

Tertio hoc Tomo continentur.

A.

ACarnanes deficiunt à Romanis. 157
Acarnanum factiones. 522
Acilius adverſus Antiochum caſtra locat. 192. *triumphat.* 232
Achæi auxilia mittunt. 144. *Lacedæmoniis bella indicunt.* 279. *legatos Romam mittunt.* 280
Æmus mons. 383
Ætoli deficiunt. 127. *Lacedæmonem diripientes necantur.* 132, 133. *Chalcidem nequicquam tentant.* 133. *legatos ad Antiochum mittunt.* 171. *pacem petunt.* 172. *de ſumma rerum conſultant.* ibid. *orant Quintium ut ſibi opem ferat.* 177. *ſex menſium inducias impetrant.* 194 *recipiunt Amphilochiam & Aperantiam.* 251. *populantur Acarnaniam.* 252. *legatos de pace mittunt.* 255, 256. *reconciliantur.* 449
Ætolorum cauſa agitur in ſenatu. 188. *principes in Lautumias conjecti.* 191. *legatorum ſermonis inſolentia.* 234. *mutuæ cædes.* 441
Africanus Literni moritur. 303
Africani, Annibalis & Philopæmenis comparatio. 359
Alexandrini legati queruntur. 546
Ambitio in conſularibus comitiis. 106, 518, 519
Ambracienſes de M. Fulvio queruntur. 292

 Am-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Amphiſſam oppugnat Acilius. 193
Annibal de vectigalibus in concione pronunciat. 42. *ex Africa diſcedit.* 43. *ſuadet Antiocho ut in Italia bellum gerat.* 95. *ſuſpectus Antiocho reconciliatur.* 115. *hauſto veneno moritur.* 358, 359
Antigono regnum à Philippo deſtinatur. 413
Antiochi filiam ducit Ptolomæus rex Ægypti. 110
Antiochi filius moritur. 112
Antiochi & Legatorum Romanorum conventus. 75. *ejuſdem reſponſio.* 76. *conſultatio de bello Romano.* 114. *copiæ.* 138. *legatus in Achæorum concilio.* 141. *exercitus funditur.* 165. *legatus ad Scipiones.* 220. *in ſenatum legati introducti.* 242
Antiochi legati oratio. 221, 230. *naves incenſæ.* 386
Antiochus bellum molitur adverſus Romanos. 20. *Smyrnam & Lampſacum oppugnat.* 36. *Lyſimachiam reſtituit.* ibid. *imperator appellatur.* 140. *in Bœotiam proficiſcitur.* 151. *Pheras oppugnat.* 155. *Chalcidenſem virginem ducit.* 156. *Epheſum perfugit.* 167. *de pace agit.* 206. *ad Bithyniæ regem legatos mittit.* 211. *Sardeis ſe recipit.* 217. *in fugam vertitur.* 229. *legatos mittit.* 450
Argivi præſidium Lacedæmoniorum expellunt. 81
Ariarathes in amicitiam populi Rom. recipitur. 287
Ariarathis legati. 461
Ariſto vocatur in ſenatum Carthaginienſem. 96
Aſiæ civitates Romanis ſeſe tradunt. 230
Athamania omnis deficit ad Philippum. 160. *ſub præfectis Philippi tenetur.* 249
Athenienſes pro Ætolis intercedunt. 193
Athenienſis legati Leonis eloquentia. 258
Athenienſium Rhodiorumque legati pro Ætolis deprecantur. 256, 257.
Attalus Rex moritur. 22
Attalus, frater regis Eumenis, Romam venit. 119, 591. *à Stratio prudenter admonetur.* 591, 592
Avaritia & luxuria peſtes imperiorum. 48

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Auctores Bacchicæ conjurationis comprehenſi. 325
Auxiliares Nabidis Quintium adoriuntur. 69

B.

Baſilica Sempronia. 544
Baſtarnæ opprimuntur. 415
Bellum in ulteriore Hiſpania coortum. 22
Bœotorum civitates ad Romanos deficiunt. 166
Boji ad tria millia Romanorum occidunt. 33. *ſeſe dedunt.* 135

C.

C. Flaminius res proſpere gerit in utraque Hiſpan. 118. *Ligures in deditionem accipit.* 311
C. Sulpicius Gallus lunæ defectum prædicit. 565
Calpurnii & Criſpini triumphus. 350
Cambunii montes. 492, 530
Carmelus Iſtrorum regulus. 418. *fugit.* 420
Carthaginienſes de Maſaniſſæ injuriis queruntur. 463
Caſſandream oppugnant Romani. 538
Cato arma omnibus cis Iberum Hiſpanis adimit. 61. *in Turdetaniam ducit legiones.* ibid. *Lacetanos oppugnat.* 62. *Vergium victoroppugnat.* 63. *Rhodiorum cauſam adjuvat.* 598
Catonis ex Hiſpania triumphus. 84. *laus.* 349. *orationes.* ibid.
Celtiberi à L. Manlio Acidino ſuperati. 328, 329. *adoriuntur Romanos.* 392. *vincuntur à Flacco.* 393. *Romanos invadunt.* 400. *verſi in fugam cæduntur.* 401. *rebellant.* 442
Celtiberorum ſimplicitas. 408
Cenſores in amicitiam redeunt. 406
Cenſorum opera publica. 410
Cenſura. 443
Cenſuræ ſeveritas. 544
Ceſtrophendone quid. 503
Chalcidenſes de injuriis queruntur. 513
Chalcis deditur Antiocho. 145
Claudius ab exercitu contemnitur. 426
Cn. Cornelii triumphus. 23
Cn. Cornelii & Ætolorum colloquium. 33
Cn. Manlii in Gallogræcia bellum. 259
Cn. Sicinius Macedoniam obtinet. 467

Cœle Syria. 20
Coloniæ civium Romanorum. 84
Concilium Achaicum de reſtituendis exulibus. 178
Conjuratio ſervorum in Hetruria. 33
Conjurationes religionis prætextu. 317
Conſularia comitia. 232
Conſules nulla in re ſociis oneri. 446
Contentio de Hiſpanico exercitu. 347. *de prætura.* ibid. *inter conſules.* 471. *inter tribunos & centuriones.* 472
Contrebia obſidetur. 393. *deditur.* 394
Corſi dant obſides. 395
Cretenſium bella inteſtina. 442

D.

Damocles cum paucis conjurat. 66
Dardanorum cum Baſtarnis bellum. 434
Delii templi & inſulæ religio. 556
Delium Apollinis templum. 144
Demetriadem occupant Ætoli. 130. *Philippus recipit.* 176
Demetrius ſuſpectus patri. 360. *veneno tollitur.* 386
Duûmviri præficiuntur rei navali. 381

E.

Elei & Epirotæ ad Antiochum legatos mittunt. 150
Epirotarum legati ad Manium Acilium conſulem veniunt. 178
Evander à Perſeo interficitur. 579
Exercituum diviſio. 235
Eumenes & Romani claſſem in Erythream applicant. 200
Eumenes rex Aſiæ minoris. 111. *in ſenatum introducitur.* 237. *cum ingenti honore excipitur.* 454. *Romæ vulneratur.* 458
Eumenis legati de Philippo queruntur. 334
Eumenis beneficentia. 449

F.

Flaminius Fulvii cauſam defendit. 292
Fulvius Ambraciam oppugnat. 252

G.

Galli in fugam vertuntur. 275
Galli transalpini in Italiam tranſgreſſi. 353.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Porcio ſe dedunt. 361.
Italia excedunt. 362.
Gallogræcia. 195. oratores de pace mittunt. 376
Gallogræcis pacis leges dicuntur. 288
Gallogræci equites. 225, 226
Gentii genus. 557
Gentius Illyriorum rex. 403. obſidet Baſſaniam. 557. inducias petit. 558. ſe dedit. 559. captivus Romam mittitur. ibid.
Gordium celebre emporium. 267
Gracchi decretum de Scipione. 302
Gracchus de Celtiberis triumphat. 423
Guluſſa Maſiniſſæ filius. 463
Gythium oppugnatur. 70. Quintio traditur. 71

H.

Haliartum oppugnatur à Lucretio. 501. expugnatur. ibid.
Heracleæ ſitus. 168
Heraclea oppugnatur ab Acilio conſule. 168. ab eodem expugnata. 170
Hiemis ſævitia. 405
Hippias Theſſalorum prætor. 493. contra Marcium conſulem copias ducit. 531
Hiſpala Fecenia index Bacchicæ conjurationis. 320, 321
Hiſpani in fugam vertuntur. 59. vincuntur. 339
Hiſpanorum plerique in deditionem accepti. 60

I.

Ilergetum legati ad Catonem miſſi. 56
Ilium pervenit. Rom. exercitus. 222
Illyrii legati. 466
Iſthmia. 30
Iſthmiis pronunciantur Græciæ civitates liberæ. 31
Iſthmus. 602
Iſtri Romanorum caſtra invadunt. 419. cæduntur. 420. obſides dare jubentur. 426. conjuges ac liberos trucidant. 427
Iſtrorum rex aufugit. 420
Iudicum ordo Carthagine dominatur. 41

L.

Lacedæmonii ob exules ſolliciti. 278
Lacetanos Cato oppugnat. 62
Lamia expugnatur. 192
Lamiam Philippus oppugnat. 170. & Acilius. 192

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Latinæ feriæ. 431
Lariſſam aggreditur Antiochus. 155. *ab Lariſſa recedit.* 156
Legati Ptolomæi ad Senatum. 191
Legati tres Carthaginem miſſi. 43
Legati ex Ætolia & Macedonia redeunt. 446. *in Macedoniam mittuntur.* 516
Legati à Perſeo Romam miſſi. 475
Legati Gallorum de C. Caſſio queruntur. 511. *Romam veniunt.* 541
Legationes Græciæ audiuntur. 128
Leges Macedonibus datæ. 607
Leucas. 17
Lex Oppia de cultu Matronarum. 45
Licinii & Pictoris certamen. 236
Ligures in armis. 92. *in deditionem venerunt.* 190. *caſtra Rom. oppugnant.* 387. *in deditionem veniunt.* 389. *in Tauraſinos traducuntur.* 399. *expugnantur.* 428, 429. *rebellant.* 432. *in captivos ſæviunt.* ibid. *ipſi bonaque ipſorum venduntur.* 451
L. Æmilius Paullus Luſitanos fugat. 244. *in Ligures Ingaunos exercitum ducit.* 386. *triumphat.* 395
L. Æmilius Regillus triumphat. 245
L. Cornelius cum Bojis dimicat. 102
L. Anicii triumphus. 619
L. Porcius & L. Valerius, cenſores. 350
L. Quintius Flamininus ſenatu motus. ibid.
L. Scipionis Aſiatici triumphus. 246
L. Scipio peculatus damnatur. 309. *ludos fecit.* 330
Lucretius condemnatur. 514
Ludi Romani & plebeii. 282, 283
Ludicrum Amphipoli. 607
Luſtrum conditur. 106
Luxuriæ peregrinæ origo. 316
Lycii de Rhodiis queruntur. 422
Lycurgi diſciplina. 282
Lyſimachia reſtituta. 36

M.

Macedones expelluntur. 249. *legati Rhodum veniunt.* 556
Macedoniæ urbes deduntur. 572
Macedonum cum Romanis prælium. 563. *fuga.* 570

Mace-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Macedonum arma ſuccenſa. 607
Magnetrarches. 127
Madytus Cherſoneſi urbs. 36
Manlii ad Olympum caſtra. 268
Manlius in Macedoniam pervenit. 290. *ei triumphus decernitur.* 299. *de Gallogræcis triumphat.* 315. *ovans urbem init.* 377
Marcelli triumphus. 35
M. Æmilius Romanos fugientes retinet. 228
M. Porcius Cato Africani inimicus. 303
M. Fulvius triumphum poſtulat. 313
M. Fulvii triumphus. 314, 315
M. Catonis laus. 349
Marcius Theſſalonicam oppugnat. 538
Maſgaba Romam venit. 586, 587
Megaleſia. 179
Melibœam oppugnant Romani. 540
Meſſenii dedunt ſe Romanis. 175
Moagetes tyrannus Cibyræ. 261
Mulieris pudicæ facinus memorabile. 372, 273
Multorum legationes de Philippo queruntur. 354
Munera gladiatorum. 444
Mutina & Parma coloniæ. 362
Mutina recipitur. 431

N.

Nabidis in apparando bello impetus. 68. *caſtra diripiuntur.* 125
Nabis ab Romanis deficit. 110. *interficitur.* 132
Navalis pugna inter Romanos & Aſianos. 185. *inter Rhodios & Regios.* 209, 210. *inter Polyxenidam & Romanos.* 216
Nemea celebrantur Argis. 81
Nicander archipirata. 198
Numæ regis libri cremantur. 391
Numidæ equites. 108

O.

Octavii triumphus. 618
Oneſimus Macedo Romam perfugit. 543
Oratio M. Catonis pro Oppia lege. 46. *Valerii pro abroganda Oppia.* 50. *Catonis ad tribunos & præfectos.* 57. *Quintii ad civitatum legatos.* 64. *Alexandri Ætolorum principis.* 65. *Ariſtæni.* ibid. *Nabidis ad T. Quintium.* 72, 73. *Menippi.* 93. *Mi-*
nionis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

nionis pro Antiocho. 113. *Antiochi.* 138. *Quintii in Achæorum concilio.* 142. *M. Acilii ad milites.* 163. *Eumenis ad Patres.* 337. *Rhodiorum in Senatu.* 240. *Manlii ad milites.* 265, 266. *Manlii pro ſe.* 295, 296. *Gracchi pro Fulvio.* 314. *Poſtumii.* 322, 323. *Achæorum prætoris ad Appium.* 344 *Philippi ad filios.* 370 *Perſei.* 371. *Demetrii.* 374. *Æmilii ad milites.* 389. *Q. Metelli.* 406. *Callicratis ad Achæos.* 438. *Sp. Liguſtini ad populum.* 473. *Marcii ad Perſea.* 478. *Perſei.* 499. *Q. Marcii.* 529. *L. Æmilii.* 548. *Paulli ad milites.* 561, 566. *L. Atilii ad Samothraces.* 578. *Rhodiorum.* 594. *Servilii.* 611. *Paulli de rebus geſtis.* 617

P.

Pacis conditiones cum Nabide. 76, 77. *cum Antiocho.* 231. *cum Romanis & Antiocho.* 284

Panætolicum concilium. 128

Paulli in excipiendo Perſeo modeſtia. 581. *admonitio.* ibid. *acerbitas in Rhodios.* 583. *triumphus.* 616

Paullo, Acinio & Octavio triumphus decernitur. 610

Paullus illacrymat humanæ ſorti. 577. *urbes aliquot diripi jubet.* 601. *cum legatis decem res Macedonicas componit.* 603. *de Ætolis quid decreverit.* 605

Pax data Ætolis. 258. *Corſis.* 451

Pellæ regiæ ſitus. 573

Perſei in Demetrium inſidiæ. 412. *crudelitas.* 449

Perſei & Marcii colloquium. 477. *legati ad Rhodios.* 584. *de rerum ſuarum ſumma conſilium.* 448, 449. *exercitus.* 489. *conatus adverſus Marcium.* 530. *ignavia.* 532. *pavor ob Marcii adventum.* 533. *avaritia.* 553. *oratores ad Paulum.* 572

Perſeus Dolopes Amphilochoſque oppugnat. 253. *Demetrio fratri infenſus.* 367. *fratrem parricidii accuſat.* 369, 370. *Græciæ civitates ſibi conciliat.* 438. *ad Eumenis cædem quoſdam ſubornat.* 458. *hoſtis judica-*

dicatur. 460. proximas Illyriorum gentes oppugnat. 522. Vſcanam obſidet. 523. legatos ad Gentium mittit. 524. ad Pydnam refugit. 534. Gentium ſibi adjungit. 550. Gallorum auxilia non admittit. 553. à ſuis contemnitur. 571. cum filio ſeſe Octavio tradit. 580. Romanos aggreditur. 502. Romanos paſſim vagantes opprimit. 503
Peſtilentia. 398. 436
Pharei ſe dedunt. 155
Philippi legati ad Senatum. 179. legati ad purganda crimina miſſi. 331. reſponſio. 333. defenſio. 335. crudelitas. 336
Philippus offenſus Antiocho. 154
Philippus & Bæbius multa oppida recipiunt capta ab Antiocho. 159
Philippus in Maronitas crudelis. 342. Demetrium filium Romam mittit. 342, 343. Petram oppugnat. 385. moritur. 412
Philopœmen adverſus Nabin claſſem deducit. 120 fugit. 121. Lacedæmonios inſidiis opprimit. 122. Laconicum agrum depopulatur. 128. Lacedæmonios Achæis adjungit. 133. à Meſſeniis capitur. 356
Philopæmeni venenum porrigitur. 357
Philopæmenis ſtudia. 120. prælium cum Nabide. 124
Pietatis ſtatua. 394
Plebiſcitum de Liguribus. 463
Pleuratus maritima Ætoliæ populatur. 254
Phocæam oppugnant Romani. 218
Phocææ ſeditio. 196
Polyxenidæ & Pauſiſtrati inimicitiæ. 197
Polyxenidæ conſilia deteguntur. 215
Popillius Heracleum oppugnat. 536. capit. 537
Popillii ſeveritas. 585
Porcius Cato in Hiſpaniam trajicit. 54
Pœni legatos Romam mittunt. 97
Prodigia. 84, 191, 365, 381, 416, 437
Provinciarum ſortitio. 40, 82, 91, 135, 189, 147. conſularium. 235
Prælia ſecunda cum Celtiberis. 362. inter Marcium & Perſea. 504
Prælia ſecunda trans Iberum P. Cornelii Cn. F. Scipionis. 100
Pruſias Rex Romam venit, 620

P. Cor-

P. Cornelio Sempronius obſiſtit. 181
P. Cornelius triumphat de Bojis. 182

Q.

Qua arte traducti per invia Elephanti. 532, 533
Quid Galli potuiſſent ſi Perſeus eos admiſiſſet. 554
Quintius Argos oppugnat. 66. civitatum legationes alloquitur. 86. ad Ætolos. 129
Q. Fulvius de Celtiberis triumphat. 404. de Liguribus. 416
Q. Marcius in Macedoniam trajicit. 528
Q. Marcii literæ. 543
Q. Minutius proſpere pugnat. 79

R.

Rammius Perſei veneficia detegit. 460
Res geſtæ in Hiſpania à prætoribus. 118. in Liguria. 379, 402, 411
Res geſtæ Antiochi in Ægypto. 584. in Illyrico & Epiro. 600
Res Illyricæ componuntur. 600
Reſponſio Quintii. 73, 98. Sulpicii. 113. Ætolorum prætoris. 129 Appii. 346. Perſei. 479. P. Licinii Craſſi de pace. 500. Paulli ad Naſicam. 565
Rhodiæ naves à præfecto Antiochi captæ. 199
Rhodii Peræam à Philippo armis vindicant. 18. fundunt Macedones. 20
Rhodiorum luctus & ira. 200. legatio. 457. legati ad Paullum. 562
Rogatio in Rhodios à tribunis interdicitur. 594
Romam legati è Græcia reverſi. 341
Romana acies adverſus Antiochum. 198
Romana claſſis tempeſtate diſpergitur. 200
Romani de Annibale queruntur. 44. Samæorum urbem capiunt. 278 Hiſpanos adoriuntur. 338. ad caſtra recipienda redeunt. 419. legati Antiochum adeunt. 585
Romani legati è Macedonia reverſi. 465. in Græciam miſſi. 476. ad Aſiaticas inſulas. 483
Romanorum crudelitas in Græcia. 510. ad Vſcanam negligentia. 515
Romanorum exercitus duo in Hiſpania fuſi. 337
Rutilii & cenſorum diſceptatio. 520

S.

Sacerdotes ſtipendium dare coacti. 38. aliquot peſtilentia abſumpti. 403
Sardinia pacatur. 431. ſubacta. 445
Scipio Africanus minor. 571
Scipio in Hiſpania felix. 100
Scipionis cum Annibale colloquium. 99
Scipionis filius captus. 220
Scipioni Africano dies à tribunis plebis dicitur. 299. reſpondet. 301
Scodram obſidet Anicius prætor. 558
Seleucus Eumenis agros populatur. 205. caſtra movet. 208
Sempronius Coſ. res feliciter gerit in Sardinia. 427
Senatoria loca in ludis ſecernuntur. 83
Senatuſconſultum de ſumma rerum Aſiæ. 243. de Bacchica conjuratione. 322. adverſus Bacchanalia. 326. de Philippo. 355. de Liguribus. 462. adverſus Magiſtratuum injurias. 521
Servius Galba Paulli inimicus. 610
Simulationis infirmitas. 486
Sociorum auxilia ad oppugnandam Lacedæmonem. 68
Sparta à Romanis obſidetur. 79
Spartanum bellum variè narratur. 81, 82
Stratagema. 521
Stratii Romanum præſidium intromittunt. 526
Supplementum belli adverſus Perſea. 547
Supplicationes ob devictum Perſea. 576

T.

Tectoſagum oratores ad Manlium. 273
Terræmotus in Sabinis 444
Thebani Bœotique in latrocinium vertuntur. 28
Thebani Rom. partes ſequuntur. 483
Thebanorum ſeditio. 482
Thermopylarũ ſaltus. 161
Theſſali inteſtino bello vexantur. 449
Theſſalorum querelæ. 332
Thraces Manlii exercitum adoriuntur. 288
Thracum legati. 461
Thyrienſes obſiſtunt Antiocho. 159
Tib. Gracchi decretũ. 309
Triumviri epulones facti. 38
Trophonis ſpecus. 601
Tuditanus in Hiſpania fuſus. 25

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Tumultus in Sardinia. 431
Turrus Celtiberiæ rex. 409

V.

Valerius Antias de bello Aſiano. 233
Varia de Africani morte. 306
Veneficii quæſtio decreta. 398
Ver ſacrum. 40
Vias ſternendas marginandaſque cenſores omnium primi locavere. 443

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 42 vol. 3